

OV

ALB. DESAIGNE
DE VELOCITE
MOTRIVM

22. 4

INCIPIT
INDEX PROPOSITIONVM
NOTABILIVM.

A

Abstractio formæ à materia triplex, Pagina 121 Columna 1.
Abstractionem omnem fieri à noto falsum est. pag. 220.
Abstractiua cognitio q.

fit. pag. 219. in Additionibus.

Accidens quodlibet est forma in se. p. 17. in additionibus.

Accidens denominat subiectum propriū. p. 46. in addi.

Accidentia quomodo ad substantiā, cognitionem conferant secundum varias opiniones. p. 14. col. 1.

Accidētia quæ sunt in subiecto, corrumpuntur ad subiecti corruptionē. p. 116. columna 1.

Accidentium distinctio vnde sumitur. p. 119. columna 2.

Actio potest esse principalius alicuius dupliciter. p. 244. columna 1.

Actio immanens potest dici actio transiens productiue. p. 247. col. 2.

Actio omnis quomodo est propter finem p. 250. col. 2.

Actio determinatam quantitatem requirit. p. 70. in add.

Actio omnis est singularis; & quod agitur, singulare est p. 250. col. 1.

Actio immanētī quomodo producit aliquid ad extra. p. 242. col. 2.

Actuum quomodo sit nobilior passiuo. p. 58. col. 2.

Actus prius cognoscitur quam potentia. p. 10. add.

Actus & potentia vni eidemq; conuenire possunt sed respectu diuersorū. p. 142. column. 2.

Agēs principale quomodo requiritur ad productionē alicuius rei. p. 181. col. 2.

Agens duplex: disponens, & perficiens. p. 63. col. 1.

Agentia duo tripliciter ad vnum effectum concurrere possunt. p. 244. col. 1.

Agere quomodo formis sensibilibus diuersimode conuenit. p. 108. col. 1. & 2.

Aliquid alteri dupliciter dat speciem & differentiam. p. 47. col. 2.

Aliquid est in aere dupliciter p. 101. col. 1.

Aliqua realiter distingui & in aliquo conuenire quomodo possunt. p. 104. col. 1.

Amor, odium, tristitia &c. sunt passionēs appetitus animalis, vel rationalis pag. 235. col. 1.

Analogum triplex p. 20. col. 2.

Anima est principium mouendi, sentiendi & intelligendi. p. 39. col. 2.

Anima est vna in actu, & plures in potentia p. 31. col. 2.

Anima est in subiecto informatiue, essentialiter & substantifice. p. 29. in add.

Anima secundum suam substantiā nō aduenienti in actu, neque corpori. p. 28. columna 1.

Anima distinguitur à formis elementorū. p. 27. col. 1.

Anima quomodo dici potest actus habentis in actu. p. 26. col. 2.

Anima non est subiectum figuræ, quia est pars essentialis. p. 157. col. 2.

Anima quomodo informat corpus. Ibid.

Anima secundum essentialitatem est in qualibet parte corporis, non secundum potentiam. p. 158. columna 1.

Anima secundum vim motiuam, est pars mouens, & corpus est pars mota pag. 249. in add.

Anima sentiuiua quomodo sentit cum corpore & sine corpore. p. 46. in add.

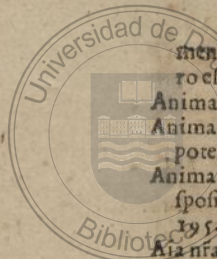
Anima intellectiua non est in vno perfectione, quā in alio perfectione formali p. 95. col. 2.

Anima vna intellectiua quomodo sit altera perfectior 96 col. 2.

Anima nostra cur indiget materia tantum ad hoc vt producat. 156 col. 1.

Anima nostra primo suum esse existit ta-

b mea

I N D E X

men comunicat illud corpori, secus ve-
ro esse de alijs formis p. 156. col. 2.
Anima nostra quō est p. acc. dē. p. 157. c. 2.
Anima nostra quomodo dicitur educi de
potentia matē. p. 158. col. 2.
Anima nostra quomodo determinatas di-
spōsitiones requirit ad sui existētiā p.
159. col. 1.
Anima nō depēdet in esse à corpore. Ibid.
Anima nostra quia est subsistēs, ideo à cor-
pore seiuncta, suam indiuiduationem
retinet. Ibid.
Anima separata secundum Arist. non re-
miniscitur. p. 193. col. 2.
Anima est ergo propriē intelligit, intelle-
ctus vero ut quō. p. 228. col. 2.
Anima cognoscit diuersa secundum diuer-
sas potentias Ibid.
Anima separata à corpore quomodo intel-
liget. p. 232. in add.
Anima intellectiua quō in sui cognitionē
deueniat. p. 4. col. 1.
Anima intellectiua quomodo in cognitio-
nem rationis communis animæ deue-
niat. p. 4. col. 2.
Anima intellectiua excedit omnes alias
formas. p. 35. in ad.
Anima intellectiua quō dicatur quāta. Ibid.
Animæ consideratio duplex. p. 10. c. 1.
Animæ definitio quō intelligēda. p. 25. c. 2.
Animæ duplex sermo. p. 27. col. 2.
Animæ cognitio per reflexionem acquiri-
tur. pag. 4. c. 2.
Animæ tractatio ad quē spectat artificem.
p. 193. col. 2.
Animæ immortalitas via naturali à mul-
tis est philosophis cognita. p. 202.
Animæ quomodo sit naturale & intellige-
re per phantasmata, & per conuersionē
ad intelligibilia simpliciter. p. 232. in ad.
Animæ separata quō inest in intelligendo
similitudo cū intelligētijs. p. 233. in ad.
Animam intellectiuam secundū Arist. esse
immortalem probatur multipliciter. p.
190. c. 2 & 102.
Animā esse immortalem omnes fieri vna
voce asserunt sed diuersimode p. 200.
Animam esse immortalem nō tantum fide
sed & demonstratione habetur. p. 202.
Animā esse mortale plures sensere. Ibid.
Animam esse immortalem non tantum fi-
de sed & demonstratione habetur. p. 202.
Animam naturam qui mortalem arbitra-
tur, statim negat Deum humanarum re-

rum esse & pronisorē & indicē. p. 103.
De aīa variæ p. p. sitiones ponit. p. 204.
In anima est tria considerare. 237. col. 2.
Animæ puerorum defunctorū, quomo-
do intelligunt. p. 133. in add.
Animæ adinuicem ordinantur sicut, & fi-
guræ. p. 181. col. 1.
Animal quō mouet seipsum. p. 243. c. 1.
Animal quomodo mouetur à cōuenienti-
bus, & disconuenientibus p. 247. col. 2.
Animal moueri ex se probatur. Ibid.
Animal mouerē seipsum quot modis po-
test. p. 247. col. 1.
Animal cur non potest mouere se nec per
substantiā nec per potētiā aīæ. p. 238. c. 1.
Animalia mouentur & secundum phanta-
siam & sū aīa estimatiuam. p. 131. col. 1.
Animalia cur mouentur secundum phan-
tasiam. p. 132. col. 1.
Animalibus omnibus insunt omnes sen-
sus interiores. p. 140. col. 2.
Appetitus duplex naturalis & animalis. p.
45. columna 1.
Appetitus duplex rei vniuersalis & parti-
cularis. p. 250. col. 1.
Appetitus nomē quid significat. p. 234. c. 1.
Appetitus est triplex & probatur eius suf-
ficientia. Ibid.
Appetitus naturalem consequi formā na-
turalem, quō intelligitur. p. 233. c. 2.
Appetitus naturalis non exigit specialem
potētiā distinctā à forma naturali. Ibid.
Appetitus naturalis quid. p. 235. col. 1.
Appetitus animalis non est sola inclina-
tio. p. 236. col. 1.
Appetitus nomē dupliciter pōt. p. 240. c. 1.
Appetitus est causa imperatiua actionum
sensuum p. 240. c. 1.
Appetitus non est per se sufficiens princi-
pium motus. p. 241. c. 1. & 242. c. 1.
Appetitus in animali est principalis mo-
uens virtualiter. pag. 245. col. 2.
Appetitus quomodo est vniuersalior intel-
lectu. Ibid.
Appetitus est immediatū principium mo-
tus. p. 248. col. 1.
Arguitiua seu deductiua cognitio quæ sit.
pag. 219. in add.
Artificialia quō dicuntur vera. p. 209. c. 2.
Aurum quō dicitur verum. p. 217. col. 2.

B

Baconus negat species intelligibiles in
addi. pag. 174.

Bonitas

I N D E X

Bonitas intellectus sequitur bonitatem ta-
ctus in addi. pag. 97.
Burleus negat calores medios esse compo-
sitos ex extremis in add. par. 80.
Buccherius quid sentiat de memoria locali
in add. pag. 141.

C

Calor ex reuerberatione radiorum so-
lis causatur. p. 88. c. 2.
Caro est mediū per se sensus tactus. p. 122.
Carni simili potest aliquid dici tripliciter.
Ibidem.
Caro non modo in per se medium tactus,
sed & carni simile. Ibid.
Caro nequit esse organum tactus, contra
Toletum. Ibid.
Caro quomodo secundum Arist. dicitur or-
ganum tactus. p. 123.
Causa vniuersalis perfecta non potest per
se perducere effectum particularem. p.
250. c. 2.
Causarum quis ordo inter illas. p. 18. c. 1.
Celestia corpora non sunt causa humano-
rum actuum. p. 251. in ad.
Cerebri tres cellule. p. 140. c. 1.
Certitudo alicuius rei duplex esse potest.
p. 7. c. 2.
Certitudo scientiæ in duobus consistit. p.
7. c. 1.
Cogitatiua est uirtus sensitua. p. 155. c. 1.
Cogitatiua non elicit speciem representa-
tiuam sui. p. 190. c. 2.
Cogitatiua elicit intentiones eorum quæ
sunt in re sensibili. Ibid.
Cogitatiua conditio. p. 181. c. 1.
Cogitatiua definitio, eiusque officia. p.
137. c. 2.
Cogitatiua ab imaginatiua quomodo di-
stinguitur. p. 138. c. 1.
Cogitatiua ab estimatiua bruti quomodo
distinguitur. Ibid.
Cogitatiua intentiones insensatas elicit.
p. 138. c. 2.
Cogitatiua cognoscit etiam species sensa-
tas. Ibid.
Cogitatiua quomodo cognoscit indiuiduū
ut stat sub natura vniuersali. p. 139. c. 1.
Cognitio alicuius duplex. p. 12. c. 1.
Cognitio duplex confusa, & distincta. p.
15. c. 1.
Cognitioni ueræ duo sunt necessaria. p.
68. col. 1.

Cognitio omnis fit per aliquam abstra-
ctionem à materia. p. 108. c. 2. & 112.
col. 1.
Cognitio cur directe cognosci non potest.
p. 125. col. 1.
Cognitio non potest esse immediate ab
anima. p. 125. col. 2.
Cognitio de realiqua duplex. p. 161. col. 1.
Cognitio duplex directa & reflexa, & quid
utraque. Ibid. & 216. c. 2.
Cognita per unam speciem possunt simul
cognosci. p. 222. col. 1.
Cognitum ab intellectu directe & primo
per speciem cognoscitur. p. 216. col. 2.
Cognoscens debet esse denudatum a natu-
ra cogniti quomodo intelligitur. p. 6.
in addi.
Cognoscens in actu ad cognitum in actu
quam similitudinem habere oportet.
p. 160. col. 2.
Cognoscens non debet necessario esse de-
nudatum à natura cogniti. p. 163. col.
1. & 2.
Cognoscēs & cognitum quomodo debent
proportionari. p. 167. col. 1.
Cognoscendi mediū triplex. p. 174. col. 1.
Cognosci potest aliquid dupliciter. p. 216
col. 1.
Cognosci nequit duorum differentia utro-
que non cognito. p. 125. col. 2.
Cognosci potest aliquid tripliciter scilicet
intuitiue, abstractiue, & deductiue. pag.
29. in addi.
Cognoscibilia à nobis sunt in duplici
differentia. p. 249. col. 2.
Coloris diffinitio multiplex. p. 79. in ad.
& 82. col. 2.
Color & uisibile licet sint idem subiecto,
tamen ratione distinguunt. p. 79. in ad.
Compositio dupliciter sumi potest. pag.
205. col. 2.
Compositio & diuisio potest simplici ap-
prehensione cognosci, non tamen pos-
sunt fieri per primam operationem. p.
206. col. 1.
Comparata cognoscens oportet utrumq;
seorsum cognoscere. p. 225. col. 1. &
226. col. 1.
Conceptus quid est. p. 172. col. 2.
Conceptus mentis principaliter significat
enunciabile complexum quam proposi-
tio uocalis. p. 213. col. 1.
Conclusio quomodo simul cognoscitur
cum præmissis. p. 228. col. 1.

b 2 concu.

I N D E X

Concupiscentia & ira primo reperiuntur in corde. p. 238. col. 2.
Consequencia motum in naturalibus non semper inest. p. 196. col. 1.
Conueniens alicui per se quomodo semper inest. p. 195. c. 2.
Conuenientia & disconuenientia quomodo mouent animal. p. 247. col. 2.
Conuenire per se potest aliquid alicui dupliciter. p. 195. col. 2. & 196. c. 1.
Cor est organum sensationis sed remotum. p. 122.
Corruptibile, uel incorruptibile dicitur aliquid dupliciter. p. 190. col. 1.
Corruptio rei unde causetur. p. 115. col. 2.
Corruptio causatur non ex actione spirituali simpliciter, sed ut adiuncta naturali. p. 116. c. 2.
Corrupto homine corrumpitur compositum per solam partium separationem. p. 195. col. 2.
Creatio uniuersi non datur secundum Aristotelem sed bene animæ nostræ. p. 199. col. 1.

D

Demonstratio duplex quia & propter quid. p. 36. c. 1.
Determinatio rei quid sit. p. 7. c. 1.
Diabolo etiam sublato, homines appetere mala & inordinata. p. 251. in add.
Dictum pulcherrimum Auer. de cognitione quomodo intelligatur. p. 17. in add.
Differentia duplex circa immutationem sensus potest fieri. p. 72. c. 1.
Differentiæ omnes quæ ab uno sensu cognoscuntur, sunt unius generis. p. 106. in add.
Differentia & comparata cognoscuntur per modum unius. p. 224. c. 2.
Difficultas cognoscendi aliquid duplex. p. 12. c. 2.
Diffinitio duplex materialis. p. 18. c. 1.
Diffinitio logica dupliciter dici potest. Ibidem.
Diffinitio si formam omittat, quid sequatur. p. 19. in add.
Diffinitio triplex. p. 36. c. 2.
Diffinitionis veræ conditiones. p. 19. in add.
Diffinitionis partes. Ibidem.
Discursiua operatio reducitur ad duplicem operationem intellectus. p. 205. c. 2.
Dispositiones se tenent ex parte materiæ. p. 111. c. 2.

Diuisio in scientia quomodo sit necessaria. p. 22. in add.
Dormiendi necessitas. p. 135.
Dormientis sensus omnes immobilitari oportet. Ibidem.

E

Adem secundum rem esse partes & principia sub diuersa ratione coniungit. p. 3. col. 2.
Educi de potentia materiæ dupliciter dicitur. p. 158. c. 2.
Effectus non excedit facultatem agentis. p. 88. c. 2.
Elicere non est agere, sed operari. p. 139. c. 1.
Ens rationis quid. p. 168. c. 2.
Entium quedam sunt a natura instituta ut primo sint, quedam ut representent alia. p. 175.
Esse duplex essentia & existentia. p. 43. c. 2.
Esse essentia dupliciter consideratur. p. 44. c. 1.
Esse intellectuale est a forma intellectuali. p. 44. c. 2.
Esse proprium quamlibet formam sequitur. p. 87. c. 1.
Esse intentionale dupliciter sumitur. p. 89. c. 1.
Esse quomodo comparatur ad formam. p. 196. c. 2.
Esse infinito tempore non arguit infinitatem essentia formæ. Ibidem.
Aeternum dupliciter dicitur. p. 189. c. 2.
Existent in tenebris cur ea quæ sunt in lumine vident. p. 84. c. 2.
Existencia hominis ut sic, quomodo est per intellectum secundum Auer. 150. c. 1.
Extensum per accidens dupliciter dicitur. p. 157. c. 2.
Extimatiua bruti a cogitativa quomodo distinguitur. p. 138. c. 1.
Extimatiua ubi nam Aristoteles mentionem facit. p. 132. c. 2.
Extimatiua definitio, eiusque officia. p. 137. c. 2.

F

Ferrum candens scindens organum tactus quomodo sentitur. p. 111. in add.
Fide credita non contrariantur rationi & sensui. p. 202.
Fidei aduersa argumenta non demonstrantur.

I N D E X

tua sed probabilia sunt. Ibidem.
Finis est principium quid in intentione & ultimum in executione. p. 50. in add.
Forma una est nobilior alia dupliciter. p. 11. c. 1.
Forma duplex totius & partis. p. 19. in add.
Forma perfectior plures & magis diuersas habet operationes. p. 30. c. 2.
Forma in composito quid faciat. p. 25. c. 2.
Forma quomodo possit extensionem habere. p. 31. c. 1.
Forma quomodo habet esse naturale. p. 87. c. 2.
Forma quæ est pro agente, non potest recipi cum materia. p. 111. c. 2.
Forma recepta in organo non soluit proportionem, sed bene ipsum sensibile formam sensibilem improporionatam causans in organo. p. 118. in add.
Forma quando & quomodo dicitur recipi cum materia in patiens. p. 117. c. 1.
Forma duplex dans esse & dans operationem. p. 151. c. 1.
Forma in quam diuiditur substantia sumitur pro forma dante esse. p. 151. c. 2.
Forma est per quam res speciem sortitur. p. 155. c. 2.
Forma est a qua sumitur rei differentia. Ibidem.
Forma absolute, & vniuersaliter loquendo non indiget materia necessario. p. 156. c. 1.
Forma intelligibilis alicuius dupliciter dicitur. p. 157. c. 1.
Forma duplex separabilis omnino, & omnino inseparabilis. p. 195. c. 1.
Forma, cessante ratione sua extendi amplius non est quomodo intelligitur. Ibidem.
Forma dum est in actu perfecto, est quidam terminus potentia. p. 223. c. 1.
Forma naturalis dupliciter sumitur. p. 234. c. 2.
Formam habere esse intentionale quid sit. p. 87. c. 2.
Formam requirere ad sui existentiam determinatas dispositiones dupliciter intelligitur. p. 195. c. 1.
Formam vniui materia per aliquid, dupliciter intelligitur. p. 195. c. 2.
Formam in naturalibus sequitur inclinatio & inclinationem motus. p. 248. c. 1.
Formarum triplex genus naturaliter cognoscitur. p. 35. in add.

Formarum ordo quoad nobilitatem & excessum supra materiam. p. 156. c. 2.
Forma est dare esse tam materiale quam spirituale. p. 111. c. 2.
Formæ materiales & immateriales quomodo non possint esse unius speciei. p. 196. c. 2.
Formæ plures imperfectæ possint esse simul in eadem potentia. p. 223. c. 1.

G

Gustus quomodo sit tactus quidam. p. 104. c. 2.
Gustus multipliciter sumitur, & quomodo a tactu distinguitur. p. 105. c. 1.

H

Homo quomodo dicitur secundum Auer. ex animalitate, & rationalitate componi. p. 150. c. 2.
Homo habet gradum vitæ altiores alij animalibus. p. 155. c. 1.
Homo est qui speculatur phantasmata. p. 231. c. 1.

I

Id quo aliquid operatur est forma eius. p. 153. c. 1. & 154. c. 2.
Idem maueri potest & quiescere per accidens. p. 157. c. 2.
Imaginatiua definitio, eiusque officia. p. 138. c. 1.
Imaginatiua a cogitativa quomodo distinguitur. p. 138. c. 1.
Imaginatiua humanæ conditio. pag. 181. col. 1.
Imaginatiua non potest uti duobus phantasmatis simul. p. 226. c. 2.
Immutare sensum dupliciter dicitur. pag. 25. in add.
Imperare quid sit. p. 244. c. 2.
Imperare conuenit quodammodo etiam brutis. p. 245. c. 2.
Incipiens esse quomodo non est æternum. p. 199. c. 1.
Inclinatio potest duo significare. p. 234. col. 1.
Inclinatio animalis & rationalis requirunt speciales potentias. p. 231. c. 2.
Incomplexum quid. p. 212. c. 2.
Incomplexum secundum se non continet aliquam

aliquam comparationem. p. 212. c. 1.
 Incorruptibile aliquid dupliciter dicitur.
 p. 190. c. 1.
 Incorruptibile carens principio intrinseco corruptionis potest per accidens de-
 tinere esse. Ibid.
 Indivisibile quomodo à nobis cognosci-
 tur. p. 223. c. 2.
 Indivisibile triplex. Ibid.
 Indivisibilium intelligentia quæ sit. pag.
 205. c. 2.
 Inductio fit ab intellectu mediante cogita-
 tiua. p. 220.
 Infinitum in actu in immaterialibus dari
 non inconuenit. p. 196. c. 2.
 In omni multitudine vnius rationis oportet
 deuenire ad vnum primum. p. 237.
 col. 1.
 In omni natura quæ quandoque est in actu
 & quandoque in potentia oportet po-
 nere aliquid agens, & aliquid patiens,
 declaratur hæc propositio. p. 182. c. 1.
 & 2. & p. 183. c. 1.
 Intellectio est quidam motus qui est actus
 perfecti. p. 221. c. 2.
 Intellectiones plures cur non se simul cõ-
 patiuntur. p. 226. c. 1.
 Intellectionis principium productiuum
 quid est. p. 179. c. 1.
 Intellectualem substantiarum triplex tan-
 tum est modus essendi. p. 167. c. 1.
 Intellectui dupliciter aliquid est præsens.
 p. 172. c. 1.
 Intellectum possibilem esse potentia ani-
 mæ, & non substantiam separatam pro-
 babitur. p. 150. c. 2. & p. 153. c. 1.
 Intellectum esse abstractiorem anima nul-
 lum est inconueniens. p. 157. c. 1.
 Intellectum habens intelligere, quomodo
 verificatur. p. 158. c. 1.
 Intellectum, vnde norint Philosophi non
 esse virtutem in materia. p. 162. c. 1.
 Intellectum agentem necesse est ponere in
 anima. p. 182. c. 1.
 Intellectum non modo separatione forma-
 li, sed etiam in essendo separari proba-
 bitur. p. 192. c. 2.
 Intellectum passiuum Arist. cognitius ap-
 pellat. pag. 199. col. 1.
 Intellectum exordiri ab eo in quo finit sen-
 sus falsum est. pag. 220.
 Intellectum ad phantasmata conuerti quid
 sit. pag. 229. col. 2.
 Intellectum posse aliquid intelligere sine

proprio phantasmate probatur. ibid.
 & p. 228. col. 1.

Intellectu & appetitu esse principium mo-
 tus animalis potest dupliciter intelligi
 pag. 242. col. 1.
 Intellectus certi habitus quot sunt. pag.
 7. columna 1.
 Intellectus circa proprium obiectum per
 accidens errare potest. pag. 69. col. 2.
 Intellectus vnius est profectior intellectu
 alterius perfectione numerali. pag.
 97. columna 1.
 Intellectus bonitas bonitatem tactus se-
 quitur. pag. 97. col. 2.
 Intellectus potest plura intelligere, tantu
 per modum vnius. pag. 129. in addi.
 Intellectus non est pura potentia sed actus.
 pag. 143. col. 1. & 146.
 Intellectus est pura potentia in ordine ad
 formas intelligibiles. pag. 143. col. 2.
 Intellectus potentialis quomodo nullam
 formam intelligibilem sibi connaturale
 habere dicitur. pag. 244. col. 1.
 Intellectus potentialis, & intellectus & po-
 tentialis est ex Alber. 144. col. 2.
 Intellectus potentialis est pura potentia
 etiam in ordine ad actum intelligendi.
 Ibidem.
 Intellectus potentialis non est animæ ra-
 tio recipiendi omnem entitatem. pag.
 145. col. 1.
 Intellectus à sensu quoad potentialitatem
 quomodo differt. ibid.
 Intellectus ex Auer. quomodo nullam ha-
 bet naturam nisi possibilitatis. p. 145.
 col. 2.
 Intellectus ex Arist. quomodo nullam si-
 bi naturam connaturale habet. ibid.
 Intellectus potentialis natura declaratur.
 pag. 146.
 Intellectus potentialis quid sit secundum
 Themistium & Theophrastum. pag.
 148. columna 1.
 Intellectus potentialis quid sit secundum
 Alexandrum, & alios. ibid. & p. 149.
 Intellectus potentialis quid secundum Auer.
 pag. 149. col. 1.
 Intellectus potentialis quid secundum Arist.
 pag. 150. col. 2.
 Intellectus cur dicitur imixtus. pag. 153.
 col. 1.
 Intellectus quomodo dicitur separatus.
 ibid. & 156. col. 1.
 Intellectus est virtus animæ prout anima
 materiz

materiz capacitatem excedit. pag. 157.
 columna 1.
 Intellectus quomodo sit receptivus om-
 nium specierum ibid.
 Intellectus potest se ipsum intelligere. p.
 161. col. 2.
 Intellectus non potest se cognoscere dire-
 cte sed tantum reflexe. ibid.
 Intellectus cognoscit se quoad cognitionem
 an est, per actum suum immediate. ibid.
 Intellectus quo ad cognitionem quid est per
 speciem intelligibilem immediate se co-
 gnoscit. pag. 162. col. 1.
 Intellectus cum sit potentia cur non imme-
 diate per suum actum cognoscatur. ibid.
 Intellectus cognoscit se non specie propria
 sed specie quidditatis materialis. pag.
 162. columna 2.
 Intellectus obiectum primum formale est
 ens, non autem obiectum proportiona-
 tum. ibidem.
 Intellectus quomodo intellectionem & pro-
 ducit & recipit. pag. 163. col. 1.
 Intellectus adeptus quomodo se intelligit.
 pag. 163. in addi.
 Intellectus potest suam operationem intel-
 ligere, non autem sensus. pag. 164. in addi.
 Intellectus quomodo dicitur omnia intel-
 ligere. ibid.
 Intellectus obiectum debet esse diuersum
 ab obiectis aliarum potentialiarum. pag.
 165. col. 2.
 Intellectus obiectum quomodo debeat esse
 materiale. ibidem.
 Intellectus nostri obiectum formale quod
 est ens. pag. 166. col. 1.
 Intellectus quomodo cognoscit non ens. p.
 166. columna 2.
 Intellectus obiectum materiale proportio-
 natum est quidditas rei materialis. ibid.
 Intellectus omnia intelligit per abstractio-
 nem à materia particulari. p. 168. col. 1.
 Intellectus nostri actus duo habet. pag.
 172. columna 1.
 Intellectus quomodo est causa intellectionis
 quoad substantiam speciem vero quoad
 modum. pag. 172. col. 1.
 Intellectus est potentia passiva, & operati-
 ua etiam. p. 172. col. 2.
 Intellectus non decipitur intelligendo per
 speciem. p. 172. col. 2.
 Intellectus quomodo nihil est eorum quæ
 sunt ante intelligere. p. 175.
 Intellectus agens (secundum quosdam)

est immediatum principium actuum
 intellectionis. pag. 177. col. 2.
 Intellectus agens non est principium acti-
 uum intellectionis, & probatur. pag.
 178. columna 1.
 Intellectus agentis necessitas. pag. 180. co-
 lumna 1. & 187.
 Intellectus agens quomodo quiditates ma-
 teriales facit actu intelligibiles. pag.
 180. columna 2.
 Intellectus agens in phantasma dupliciter
 agit. p. 181. col. 1.
 Intellectus agens quid influit phantasma-
 tibus. ibidem.
 Intellectus agens agit in phantasma ab-
 strahendo speciem. pag. 181. col. 2.
 Intellectus agens quomodo agit in poten-
 tialem. pag. 182. col. 1.
 Intellectus agens quomodo cum phanta-
 smate speciem producit ibid.
 Intellectus agens si ponitur necessario de-
 bet poni virtus animæ. pag. 183. col. 2.
 Intellectus agens est sicut habitus & lumen
 pag. 184. col. 1.
 Intellectus agens est nobilior possibili.
 pag. 184. col. 2.
 Intellectus agens ad intelligibilia se habet
 ut lumen ad colores. pag. 185. col. 1.
 Intellectus agens non est totale actuum re-
 spectu potentialis. ibid.
 Intellectus agens quomodo est substantia
 separata secundum Arist. ibid. & c. 2.
 Intellectus potentialis in actu est ipsum in-
 telligibile contra Auer. ibidem col. 2.
 Intellectus in actu condiciones. pag. 186.
 columna 1.
 Intellectus vnius quod est altero prior. ibid.
 Intellectus in actu semper intelligit. ibid.
 columna 2.
 Intellectus agens quid sit, secundum varias
 opiniones. pag. 186. in addi.
 Intellectus agentis tria officia. p. 187.
 Intellectus cur duplex est, & non duplex
 voluntas. p. 88. in addi.
 Intellectus ideo ponitur ab organo sciun-
 ctus, quia omnia intelligit. pag. 191.
 columna 2.
 Intellectus cum sensu in quo conueniat.
 pag. 205. col. 1.
 Intellectus quidditatem sensus vero tan-
 tum extrinseca cognoscit. ibidem co-
 lumna 2.
 Intellectus duæ tantum sunt operationes.
 pag. 206. col. 1.

I N D E X

Intellectus suam perfectionem successiue acquirit. *ibid.* col. 2.
Intellectus triplicem habet operationem. pag. 206. in add.
Intellectus & operationum eius tractatio ad quem spectat artificem. pag. 207.
Intellectus dupliciter potest considerari. *ibid.*
Intellectus ut intellectus est non consideratur quidditative à naturali. *ibid.*
Intellectus operationes ut sunt quedam intentiones dupliciter ad Logicum spectant: ut entia vero realia ad physicum. *ibid.*
Intellectus differetia à voluntate. p. 208. c. 2.
Intellectus dupliciter comparatur ad res. *ibid.*
Intellectus dicitur primo verus à veritate existente in mente diuina. p. 211. col. 1.
Intellectus in omni propositione dicitur esse adequatum rei. p. 212. col. 1.
Intellectus tunc cognoscit veritatem cum cognoscit conformitatem est sui ad rem intelligibilem. *ibid.*
Intellectus & sensus quomodo ab Arist. dicuntur veri. p. 213. col. 1.
Intellectus noster non potest primo directe cognoscere singulare. p. 21. col. 2.
Intellectus noster secundario & reflexe cognoscit singulare. p. 217. col. 1. & 2.
Intellectus dupliciter consideratur scilicet ut intellectus, & ut iunctus sensibus. p. 220.
Intellectus speculatiuus cognoscit se ipsum. *ibid.*
Intellectus ut sic tantum vniuersalius est cognoscitiuus. *ibid.*
Intellectus cognoscit singulare cognitione arguitiua. *ibid.*
Intellectus imponit nomina singularibus quia ea arguitiue cognoscit. *ibid.*
Intellectus practicus cognoscit singularia per sensus. pag. 220.
Intellectus noster non potest plura per modum plurium cognoscere. p. 222. col. 2.
Intellectus cur non potest uti pluribus speciebus simul. pag. 223. col. 1.
Intellectus noster potest multa per modum vnius intelligere. pag. 224. col. 1.
Intellectus non cognoscit extrema differetia per modum vnius, ex eo quia vniat ipsa extrema simul. pag. 224. col. 2.
Intellectus formaliter per vnam tantum speciem cognoscit, virtualiter vero per plures. pag. 225. col. 2.
Intellectus quandoque pluribus speciebus simul actuat. *ibid.*
Intellectus potest tripliciter dici intelli-

gere cum phantasmate. p. 227. col. 2.
Intellectus cum sensu conuenientia. p. 228. c. 1.
Intellectus proprie loquendo non intelligit, sed anima. p. 228. col. 2.
Intellectus potest aliquo cognoscere singulare. pag. 229. col. 1.
Intellectus, pro hoc statu non potest intelligere sine actu phantasiae. p. 229. col. 2.
Intellectus impeditur in intellectione lapsa phantasia. 230. col. 2.
Intellectus semper indiget phantasmate, scilicet ante & post speciei receptionem, sed diuersimode. *ibid.* & p. 131. c. 1. & 2.
Intellectus in actu quomodo posse per se operari dicatur. *ibid.* & 132. col. 1.
Intellectus duplex practicus & speculatiuus & quod quilibet. p. 240. col. 2. & 250. columna 1.
Intellectus practicus & speculatiuus non sunt duae potentiae realiter distinctae. p. 240. columna 2.
Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus progressiui animalis. *ibid.*
Intellectus & appetitus sunt duae distinctae potentiae. p. 241. col. 2.
Intellectus, & appetitus non mouent nisi conueniant in vna specie, quomodo intelligitur. *ibid.*
Intellectus practicus est principium motus in animali. p. 243. col. 1.
Intellectus quomodo secundum Arist. non dicitur mouens sine appetitu. *ibid.*
Intellectus cur pluribus nominibus appellatur, scilicet intellectus practicus, syncretis, ratio superior & inferior, mens, intelligentia, intellectus in actu, potentialis, dispositus, & adeptus. p. 243. in add.
Intellectus quando mouet & quando non mouet voluntatem. p. 244. col. 2.
Intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficiens principium motus progressiui hominis. p. 249. col. 2.
Intellectus practicus vniuersalis & particularis quid. p. 250. col. 1.
Intellectus & voluntas sunt circa vniuersale. p. 251. col. 2.
Intellectus quomodo est vniuersalior appetitu. p. 245. col. 2.
Intellectus est principaliter mouens formaliter & in esse naturaliter. p. 245. c. 1.
Intellectus & appetitus quomodo mouent tanquam duo. *ibid.*
Intelligentias an anima per essentiam intelligat. pag. 226. col. 2.

Intel-

I N D E X.

Intelligere id dicitur in quo subiectiue recipitur intellectio. p. 154. c. 1.
Intelligere non est actio transiens. *Ibid.*
Intelligere est operatio intellectus agentis primo. p. 184. c. 2.
Intelligere est essentialiter agere & pati an recedenter. p. 164. in add.
Intelligere an magis dependeat ab intelligibili quod sentire à sensibili. p. 232. c. 1.
Intelligere per phantasmata, & per conseruationem ad intelligibilia simpliciter quomodo dicantur ambo naturalia animae nostrae. p. 232. in add.
Intelligere cum phantasmate quomodo conuenit animae. p. 198. c. 1.
Intelligere quomodo si est phantasia, aut non sine ea, non contingit animam separari. p. 199. c. 2.
Intelligere aliquod datur in homine quod nec phantasia, nec ad phantasia est. *ibid.*
Intelligibile duplex in actu & in potentia, & quid vnumquodque. p. 180. c. 1.
Intelligibile an fit quodlibet in quantum est in actu. 219. c. 1.
Intelligibile per se primo, & directe est quod sui similitudinem potest in intellectu causare. *ibid.* c. 2.
Intelligit anima separata aliter quam cum est coniuncta, etiam secundum Auerr. p. 198. c. 1.
Intuitiua cognitio quae sit. p. 219. in add.
Iudicium quod hoc in particulari debeant fieri est actus rationis particularis. pag. 251. col. 1.

L

Logica pars triplex. p. 207.
Lucis multiplex acceptio. pag. 90. in additionibus.
Lucis definitio declaratur. *Ibid.*
Lumen terminatum recipitur in oculo secundum esse naturale, & sic videtur, non autem lumen interminatum. pag. 109. col. 2.
Lumina multiplicia cur requirantur. pag. 23. c. 1. & 2.
Luminis variae opiniones. p. 89. in add.
Lux non habet tantum esse intentionale in aere. p. 118. in add.

M

Mathematica scientia quomodo sunt in primo gradu certitudinis. p. 9. c. 1.
Materia & forma quomodo dicantur hoc aliquid. p. 21. c. 2.
Materia vna pluribus formis informat. p. 34. c. 2.
Materialius quomodo perfectius cognoscitur. p. 168. c. 1.
Medicina quomodo dicitur sana. p. 209. col. 2.
Medium in tactu quid nam sit. pag. 121. in add.
Medium sentiendi duplex. *ibid.* & 122.
Medium per se in sentiendi duas exigit condiciones. p. 122.
Medium debet prius immutari quam potentia, & quomodo. *ibid.* & 123.
Medium per se vnum tantum est per accidens vero plura esse possunt. p. 122.
Medium cognoscendi triplex. p. 174. c. 1.
Memoria distinctio, & distinctio humanae à brutis. p. 138. c. 1. & 141.
Memoria localis quid. p. 141.
Mens de foris aduenit ex Arist. pag. 193. col. 2.
Modus immutandi quomodo diuersificet potentias. p. 120. c. 2.
Modus intelligendi conformatur modo essendi rerum. p. 230. c. 1.
Modus quo singulare ab intellectu cognoscitur. p. 217. c. 2.
Modum secundum locum à quibusdam tantum potestatis animae distinguitur. p. 242. c. 2.
Motus dupliciter sumitur. p. 131. c. 2.
Motus qui est actus imperfecti dupliciter sumitur. p. 133. c. 1.
Motus appetitiuus duplex. p. 247. c. 1.
Motus persecutionis & fugae, unde causatur. p. 248. c. 2.
Motus alias duplex. p. 249. in add.
Motus tres quibus voluntas mouet appetitum sensitiuum. p. 251. in add.
Motus principium est, ubi est principium neruorum & venarum. p. 238. c. 2.
Motus progressiuius animalis non causatur effectiue ab intellectu speculatiuo. p. 240. c. 2.
Motus animalis principium effectiuium sufficiens quid sit. p. 241. c. 1.
Motus aliter comparatur ad agens extrinsecum, & aliter ad appetitum. pag. 24. col. 1.
Motus animae nostrae duplex. p. 244. c. 2.

c

Motum.

M

Mathematica quomodo abstrahunt à materia. p. 231. c. 2.

Motum animalis quæ crassat. pag. 246.

in addi.

Motum de materia in materiam non esse, quis sensus. p. 55. in addi.

Mouens principium si est extra, quomodo motum potest moueri ex se. p. 248. c. 2.

Multa possunt aliquam unitatem habere, & sic possunt simul cognosci. p. 222. c. 1.

Mundus si esset æternus, nū darentur actu infinitæ animæ humane. p. 197. c. 2.

N

Natura in communi dupliciter sumitur. p. 114.

Natura cogniti per cōparationē ad aliud quæ nam sit. p. 230. c. 1.

Naturæ cuiuslibet perfectæ data sunt principia quibus possit operari. p. 184. c. 1.

Naturale desiderium non frustrari quomodo intelligitur. p. 198. c. 1.

Naturalis scientia potest dici etiam ipsa Metaphysica. p. 202.

Nervus non simpliciter sed ut carni coniunctus, habet vim tangendi. p. 122.

Nihil operatur nisi sit in actu. c. 1.

Nobile modicum est nobilius multo ignobili. p. 11. in addi.

Nobilitatis & certitudinis termini ponderantur. Ibid.

Nobilitas duplex. Ibid.

Nomen naturæ singulari conueniens est duplex. p. 21. c. 2.

Numerum esse multitudinem mensuratā per vnum quomodo intelligitur. pag. 197. c. 1.

Numerus omnis est multitudo facta per vnum, sed non mensurata per vnum. Ibid. c. 2.

O

Obiectum quid sit. p. 114. in addi.

Obiectum duplex primum, & secundarium. Ibid.

Obiectum duplex formale, & materiale. Ibidem.

Obiectum duplex formale adæquatum, & materiale non adæquatum. p. 69. c. 2.

Obiectum materiale quid sit. p. 76. c. 2.

Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile à potentia quantum est ex se, per accidens enim potest ipsam corrumpere. p. 117. c. 1.

Obiectum maxime tale est maxime cognoscibile nisi requiratur proportionem sui ad potentiā ad hoc ut cognoscatur. Ibid.

Obiectum vnum potest pertinere ad plures potentias, sed subordinatas. pag. 127. c. 2.

Obiectū potentia quadruplex. p. 166. c. 1.

Obiectum potentia quod nam debeat esse adæquatum obiecto scientia. p. 167. c. 2.

Obiectum Metaphysicæ est ens reale. Ibid.

Odor à corpore separatus habet esse naturale in aere sicut in loco. p. 101. c. 1.

Odor non potest habere esse naturale subiective in aere. Ibid.

Odor quid, & quomodo non sit fumalis euaporatio. p. 103. in addi.

Omne quod mouetur an ab alio mouetur. 248. c. 2.

Operatio intellectus supponitur operationi appetitus in ordine motus à rebus ad animam. p. 246. c. 2.

Operatio immanens manet in agente. p. 58. c. 2.

Operatio vna specifica potest esse à pluribus specie distinctis, sicut & operationes specie distinctæ ab vno eodemque supposito. p. 119. c. 2.

Operatio participans rationem formalem obiecti potest à potentia cognosci. pag. 125. c. 1.

Operabilia sicut & speculabilia dupliciter possunt considerari. p. 250. c. 1.

Operandi diuersitas in hominibus prouenit ex assuetudine. p. 251. in addi.

Operationes specificantur ex obiectis formalibus. p. 48. c. 1.

Opinio Platonis ideas esse substantias dicentis. p. 22. in addi.

Opinio multiplex de sensu agente. p. 67. in addi.

Opinio Themistij & Theophrasti de intellectu possibili confutatur. p. 148. c. 2.

Opinio multiplex de natura intellectus possibilis. p. 148. c. 2. & 149.

Opinio Auerr. de intellectu possibili. pag. 149. & 150.

Opinio multiplex de intellectione intellectus possibilis respectu sui. pag. 163. in addi.

Opiniones diuersæ de cognitione nostra pro hoc statu respectu intelligentiarum an scilicet possint à nobis quidditatiuè cognosci. p. 169. in addi.

Opiniones remouentiū de medio species intelligibiles. p. 174. in addi.

Opiniones

Opiniones tenentium mortalitatem animæ nostræ. p. 200.

Ordo rerum duplex. p. 142. c. 2.

Organum quale esse debet. p. 116. c. 1.

P

Pars separata à toto quomodo est imperfecta. p. 198. c. 1.

Partes integrantes sunt in duplici differentia. p. 3. c. 1.

Passio quomodo multiplicetur. p. 45. c. 1.

Pati tripliciter dicitur. p. 57. c. 1.

Pauci sunt sapientes qui passionibus sensuum resistunt. p. 252.

Perfectio duplex formalis & materialis. p. 95. c. 1.

Per se dupliciter dicitur. p. 249. in addi.

Perspicuum dupliciter potest intelligi. p. 84. c. 2.

Phantasia perfecta diffinitio. p. 130. c. 1. & 133. c. 1. & 137. c. 1.

Phantasia definitio quomodo verificatur secundum mentem D. Tho. p. 130. c. 2.

Phantasia proprie dicta est quæ à philosopho diffinitur. p. 131. c. 1.

Phantasia virtus tanta est in absentia sensibilibus, quanta sensuum exteriorum in presentia eorumdem. p. 132. c. 1.

Phantasia & dicuntur agere & nō dicuntur agere, secundum Arist. Ibid.

Phantasia operatio duo exigit. p. 133. c. 1.

Phantasia operatio est motus quidam. p. 134. c. 1.

Phantasia definitio probatur. Ibid.

Phantasia officia. 137. c. 1.

Phantasia habet similitudinem cum intellectu & quo ad cognitionem, & motum. p. 239. c. 2.

Phantasia in aliquibus habet rationē mouentis. 240. c. 1.

Phantasiabile quid. p. 132. c. 2.

Phantasiabile omne cadit sub sensu exteriori, saltem secundum partem. pag. 134. c. 2.

Phantasma habet in se speciem intelligibilem tantum in potentia. p. 131. c. 2.

Phantasma quando est sufficiens ad mouendum intellectum. p. 226. c. 2.

Platonis & Arist. differentia quo ad modū intelligendi. p. 130. c. 1.

Ponens differentiam inter duo quomodo vtrumque cognoscat. p. 218. c. 1.

Potentia in qua aliquid dicitur esse triplex

est. p. 35. in addi.

Potentia quatuorupliciter consideratur. 51. in addi.

Potentia duplex actiua, & passiua. pag. 56. c. 2.

Potentia visiva quid requirit ut videat. p. 78. c. 2.

Potentia vna vnicū habet obiectū. p. 79. c. 2.

Potentia sensitiua non est per se susceptiua formarum sine materia, nisi forte per accidens, organum verò talium specierum est per se susceptiua. 112. c. 2.

Potentia organica à non organica quomodo differt. p. 125. c. 1.

Potentia comprehendens contraria non percipit ea diuersis actionibus. p. 128. in addi.

Potentia duplex secundum quam animal dici potest agere. 131. c. 2.

Potentia pura in genere intelligibilium potest aliquid dici dupliciter. pag. 142. col. 2.

Potentia animæ an simplicior & immaterialior sit quam essentia animæ. pag. 156. c. 2.

Potentia dupliciter consideratur. p. 162. c. 1.

Potentia nō debet eleuari supra suum formale obiectum. p. 168. c. 2.

Potentia ut sit receptiua, quid requiritur. p. 179. c. 1.

Potentia vna potest esse receptiua plurium actuum. p. 179. c. 2.

Potentia informata similitudine alicuius obiecti quomodo potest in illud remoto quolibet. p. 232. c. 2.

Potentia quamlibet quo nam appetitu suā appetit operationem. p. 236. c. 2.

Potentia passiua oportet ab obiecto per se fieri ad hoc ut operetur, non sic autem de actiua. p. 173. c. 1.

Potentiarum diffinitio, vnde sumitur. p. 120. c. 1.

Potentia specificantur per operationes. p. 48. c. 2.

Potentia à quo distinguuntur. p. 49. c. 2. & 206. c. 2.

Potentia diuersa circa idem obiectū materialiter operantur. p. 52. c. 1.

Potentia quomodo distingui possint. Ibid. c. 2.

Potentia sensitiua quomodo sint passiua. p. 57. c. 1.

Potentia actiua & operatiua in quo differunt. p. 58. c. 1.

c. 2. Potentia

INDEX

Potentia sensitiua non sunt proprietates animae sed compositi. p. 118. in addi.
 Potentia distinguuntur realiter ab anima, contra D. Nauarram. ibid.
 Potentia quia sunt, & potentia, & accidentia ideo diuersum ad diuersa ordinem habent. pag. 119. col. 2.
 Potentia omnes sensus quomodo sint eiusdem, vel diuersae speciei. p. 120. col. 1.
 Potentia animae non omnes sunt passionibus eius. ibid. col. 2.
 Potentia actiua passiua & operatiua ratio. p. 172. col. 2.
 Potentia definitio tradita ab Arist. glossat. pag. 179. col. 2.
 Potentia animae intellectus sunt tres, sensitiua quinque, & vegetatiua septem. p. 236. in addi.
 Prædicatio duplex de mente Auer. pag. 17. in addi.
 Prædicationes naturales & non naturales quæ sunt. ibid.
 Prædicatio multiplex. p. 104. c. 1.
 Principium duplex imperans & efficiens p. 45. c. 2.
 Principium totum productiuum similiter & receptiuum aliquid esse non potest p. 179. c. 2.
 Principium motus duplex. p. 237. c. 2.
 Principium quo animal mouet se ipsum per se ipsum etiam sibi intrinsecum. Ibidem.
 Principium motus determinatum est vltima pars cerebri. p. 238. c. 2.
 Prophetis duo necessaria. p. 137. c. 2.
 Propositio omnis importat comparationem intellectus ad rem. p. 211. c. 2.
 Propositio mentalis & vocalis habent in se veritatem significatiue. pag. 212. col. 2. & 213. 1.
 Propter quod vnumquodque & illud magis quomodo verificetur hæc propositio p. 174. c. 2.

Q

Quæstio pulcherrima de nobilitate visus, tactus, & auditus. p. 98. in addi.
 Quicquid potest virtus inferior potest & superior, sed nobiliori modo. p. 218. c. 2.
 Quiditas alicuius potest dupliciter cognosci. 16. col. 1.
 Quiditatis cognitio quid sit. ibid. col. 2.
 Quiditas rei materialis potest tripliciter sumi. 166. col. 1.

Quiditas abstracta duo dicit. p. 168. col. 1.
 Quiditas materialis est obiectum intellectus. pag. 216. col. 2.
 Quiditatis apprehensio indiuisibilium dicitur intelligentia. 205. col. 2.
 Quo aliquid operatur est forma eius. p. 153. col. 1. & 154. col. 2.
 Quod diuiditur per accidens duplex est. pag. 34. col. 1.

R

Ratio vniuersalis potest dupliciter a potentia attingi. p. 79. col. 1.
 Ratio vniuersalis mouet particularem. p. 250. columna 2.
 Recipitur quodlibet in alio per modum recipientis, quomodo intelligitur. pag. 113. col. 2.
 Recipiens sufficit esse denudatum a gradu receptibilis quod recipit. pag. 122.
 Recipiens debet esse denudatum a natura recepti, & quomodo. pag. 145. col. 1. & 175. & 146.
 Recipiens triplex. 175.
 Recipere & retinere in corporalibus ad diuersa reducitur principia. p. 136. c. 2.
 Recipere speciem indiuidualiter dupliciter dicitur. 153. col. 1.
 Relatiuorum & omnium inuicem coniunctorum vna eademque scientia. p. 207.
 Reminiscencia quid sit. pag. 141.
 Reminiscencia potest dici eodem cum memoria. ibidem.
 Reminiscendi modus, & vsus. ibid.
 Res naturales Logici tantum per causas formales definit. pag. 18. col. 2.
 Respectus conformitatis in veritate quid. pag. 209. col. 1.
 Retinere & recipere in corporalibus ad diuersa reducuntur principia. p. 136. c. 2.

S

Saturni Sphæra tribus motibus mouetur. pag. 251. in addi.
 Scientia alio modo habetur de conclusione, & alio de subiecto ipsius. p. 2. c. 1.
 Scientia de anima quomodo haberi potest pag. 2. col. 2.
 Scientia de anima quomodo sit ceteris scientiis nobilior. pag. 7. col. 2.
 Scientia de anima quomodo alijs dempta diuina, sit certior. pag. col. 1.

Scientia

INDEX

Scientia quomodo dignitatem accipiat. pag. 9. 2.
 Scientia de anima quomodo sit difficillima pag. 12. col. 2.
 Scientia plures quomodo possunt esse in vno intellectu. pag. 223. col. 1.
 Sensibile potest dupliciter considerari. p. 207.
 Semen est in potentia corpus animatum. pag. 54. col. 1.
 Sensus obiectum quid sit. pag. 43. col. 2.
 Sensus per accidens circa proprium obiectum potest errare. pag. 69. col. 2.
 Sensus vnus quomodo ab alio distinguatur. pag. 77. col. 2.
 Sensus non recipere species cum materia potest dupliciter intelligi. pag. 112. c. 2.
 Sensus non est per se susceptiuus specierum cum materia, nisi per accidens, organum vero per se. ibid. & p. 113. col. 1.
 Sensus definitio defenditur, & declaratur pag. 113. col. 1. & 2.
 Sensus obiectum an sit vniuersale an singulare. 144. in addi.
 Sensus cur corruptibilis sit non autem in intellectu. pag. 116. col. 1.
 Sensus non sunt proprietates animae sed compositi. pag. 118. in addi.
 Sensus omnis per medium sentit. p. 121. in addi.
 Sensus ab intellectu differentia. pag. 160. col. 2. & 176. in addi. & 66. col. 1.
 Sensus particularis non cognoscit suam operationem, & quare. pag. 125. col. 2. & 129. in addi.
 Sensus particularis non cognoscit differentiam inter obiecta sensuum diuersorum. pag. 126. col. 1.
 Sensus communis necessario ponendus est etiam si homo per diuersas potentias differentiam obiectorum cognoscit. ibid. columna 2.
 Sensus communis est vt centrum. ibid.
 Sensus communis suscipit denominationem aliorum sensuum. p. 127. col. 1.
 Sensus quilibet dupliciter sumitur. ibid.
 Sensus particularis quomodo secundum Arist. sentit se sentire. ibid.
 Sensus communis & particularis sunt quodammodo vna potentia. p. 127. col. 2.
 Sensus particularis cognoscit suam operationem priuatiue. p. 129. in addi.
 Sensus communis vnica actione cognoscit contraria. ibid.
 Sensus diuersi respectu nullius sensibilis possunt habere vnā operationem. ibid.

Sensus quandoque est in actu & quandoque in potentia. pag. 133. col. 2.
 Sensus in actu positus in definitione phantasmæ quid. pag. 133. col. 1. & 135.
 Sensus communis dormientis a quibus sensibilibus immutetur. p. 136. in addi.
 Sensus communis quid sit, & quæ eius officia. pag. 137. col. 1.
 Sensus communis organum secundum Arist. & Medicos. pag. 140. col. 1.
 Sensus interni sunt tantum quatuor. pag. 139. col. 2. & 236. in addi.
 Sensus primo vigent in corde. p. 238. c. 2.
 Sensus quatuor interiorum necessitas. pag. 136. col. 1. & 2. & 140. in addi.
 Sensus interiorum numerus secundum Auicennam, & secundum Alber. p. 139. c. 2.
 Sensus interiorum organa secundum varias opiniones. pag. 140. col. 2.
 Sensibile idest corpus denominatum a qualitate sensibili positum supra sensum in nullo facit sensationem. p. 110. in addi.
 Sensibile aliquid positum supra sensum facit sensationem. ibid.
 Sensibile excellens corrumpit sensum, & quomodo. pag. 115. col. 2. & 116. col. 2. & 117. in addi.
 Sensibile omne in his inferioribus est etiam tangibile. pag. 115. col. 2.
 Sensibile aliquid dupliciter dicitur. pag. 5 columna 1.
 Sensibilis diuersa habitudo ad sensum quolibet sensum diuersificat. pag. 121. c. 2.
 Sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu. pag. 73. col. 1.
 Sensibilium diuersorum differentia quomodo & sensu intellectu cognoscantur. p. 128. columna 2.
 Sentiente negato negatur etiam sensibile. pag. 70. in addi.
 Sillogismus expositivus a quo formatur pag. 218. columna 2.
 Similitudo duplex. pag. 127. col. 2. & 172. columna 1.
 Similitudo rei cognita vt sic est forma virtutis cognoscentis vt sic. pag. 210. c. 2.
 Singulare quoad materiam signatam dicitur potentia tantum. pag. 219. col. 2.
 Singulare duplex. pag. 216. col. 1.
 Singulare non potest primo directe ab intellectu cognosci, sed reflexe & secundario. pag. 216. col. 2. & 217. 1.
 Singulare per propriam speciem cognosci negatur. pag. 218. col. 1.

Sin.

INDEX

Singularē ab intellectu tantum arguitur
cognoscitur. pag. 220.
Singularē repugnat ab intellectu co-
gnosci. pag. 217. col. 2.
Singulari ut singularē est nō repugnat in-
telligi. pag. 220.
Somnus cuius sit passio. pag. 135.
Somni uariarū definitiones. ibid.
Somni necessitas. Ibidem.
Somni causa proxima & remota. ibid.
Somni differentia ab alijs sensibilibus. p.
91. columna 2.
Speciei sensibilis & intelligibilis discrimē.
pag. 72. col. 2.
Spēs duplex sc̄lata & insensata. p. 136. c. 2.
Species intelligibilis non recipitur in in-
tellectu nisi dū est species in actu. pag.
153. columna 2.
Species intelligibilis est tantum in poten-
tia in phantasmatis. ibid. & 187.
Species intelligibilis quam habet causam
pag. 168. c. 2. & 171. c. 2. & 176. in ad.
Species non representat phantasma sed na-
turā latente in phantasmatē. p. 168. c. 2.
Species intelligibilis quid. pag. 171.
Species intelligibilis est qualitas primæ
speciei ibidem.
Species intelligibilis à sensibili quomodo
differt. pag. 171. c. 2. & 184. col. 2.
Species intelligibilis duo habet. p. 171. c. 2.
Species intelligibilis à verbo mentis quo-
modo differt. pag. 172. col. 2.
Species intelligibilis est vera similitudo
sed habitualis. ibid.
Species intelligibiles in intellectu necesse
est ponere. ibid. & pag. 175. in addi.
Species possunt esse in actu dupliciter. p.
173. col. 2.
Species respectu intellectiōis est tantum
agens ut quo. ibidem.
Species qui negant, negant etiā animæ no-
stræ immortalitatem. pag. 175. in addi.
Species omnes intelligibiles sunt vnitæ in
intellectu. pag. 223. col. 1.
Species differentium vel comparatorum,
ea representas per modum vnus à quo
causetur, & quid sit. pag. 225. col. 2.
Specularis visio à visione in natura vni-
uersali differt. pag. 229. col. 1.
Subiecti conditiones. p. 2. col. 2.
Subiectum scientiæ dupliciter considera-
tur. pag. 9. col. 2.
Substantia non est causa accidentis, de men-
te Auer. pag. 17. in addi.

Substantia prima dupliciter sumitur. pag.
21. columna 2.
Substantia quomodo sit res habens quidi-
tatem. pag. 23. in addi.
Substantia dicitur cuius actus est subsistere
accidentibus. ibid.
Substantia nulla potest esse immediatum
principiū operationis. pag. 246. in addi.
Substantiæ separatæ an possint à nobis in
hac via quiditativē cognosci. p. 169. i ad.
Substantiarum separatarum quiditates co-
gnosce possumus, sed non eas quidita-
tue. pag. 170. in addi.
Substantiæ separatæ quomodo à naturali
considerentur. pag. 207.
Superlatiui expositio duplex. p. 13. col. 2.

T

Tactus vnus quomodo sit perfectior
alio. pag. 98. col. 2.
Tactus est fundamentum omnium sensuū.
pag. 106. in addi. 106.
Tactus mediū quid est. p. 121. in ad. & 122.
Tactus potest fieri etiam sine medio exter-
no, contra Auer. pag. 122.
Tangibile tantum immutat naturaliter &
spiritualiter. pag. 108. col. 2.
Tangibile est actiuum, & producit formā
tamen naturalem quam spirituales in
sensu, alia vero sensibilia (dempto luci-
do) tantum spirituales. pag. 115. c. 2.
Terminus actus intelligendi est id quod
intelligitur. pag. 211. col. 1.
In termino cuiuslibet actus duo sunt, ter-
minus & ratio terminandi. pag. 114.

V

Vegetatiuum & sensitiuum in homine
sunt ab extrinseco. p. 158. col. 2.
Verbū mentis quid. pag. 172. col. 2.
Veritas quid. pag. 209. col. 1.
Veritas obiectiue est in intellectu compo-
nente & diuidente. pag. 211. col. 1.
Veritas obiectiue non est in sensu nec in
intellectu cognoscere qd quid est. ibid.
Veritas intellectus à veritate sensus quo-
modo differt. pag. 210. col. 2.
Veritas quō est in sensu & in intellectu co-
gnoscente quod quid est. ibid.
Veritas rei quid nā exprimit. p. 210. col. 1.
Veritas significatiue est in propositione
mentali & vocali. pag. 212. col. 2.

Veritas

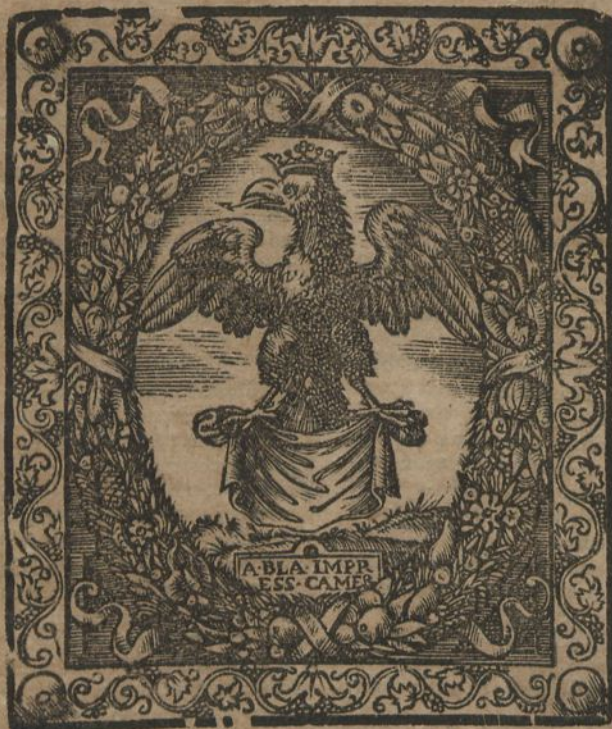
INDEX

Veritas est in omni re sicut in re vera, non
autem ut in cognoscente. pag. 213. c. 2.
Veritatem tūc cognoscit intellectus cum
cognoscit conformitatem sui ad rem in-
telligibilem. pag. 212. col. 1.
Veritatem esse in aliquo potest tripliciter
intelligi. pag. 210. col. 1.
Veritatis nomen analogum est. p. 109. c. 1.
Verum est obiectum per se & accidentale
intellectus sed diuersimode. p. 167. c. 1.
Verum denominatur quodlibet ens deno-
minatione extrinseca. p. 209. col. 2.
Vera quomodo dicuntur artificialia. ibid.
Veri consideratio ad quem spectat artificē.
pag. 213. in addi.
Verum & ens quō conuertitur. p. 213. c. 1.
Verum ut est in rebus ad Methaphysicū spe-
ctat, ut verō est in anima ad naturalem,
ut denique est conclusio, ab omni artifice
consideratur. pag. 214.
Verum quomodo ad logicū spectat. ibid.
Verum quomodo est passio entis. ibid.
Verum dupliciter sumitur. ibid.
Verum ex Auer. nō habet causam nisi ani-
mam. ibid.
Videns perfectius, comprimit oculum. p.
85. in addi.
Videtur, hæc dictio non semper dubita-
tiua est. pag. 194. col. 2.
Vigiliæ definitio. pag. 131.
Virtus generatiua duplex. p. 52. c. 1.
Virtus nutritiua ab augmentatiua in qua-
tuor differt. pag. 53. col. 1.
Virtus nutritiua rerum naturalium quid
sit. pag. 53. col. 2.
Virtus influxa phantasmati ab intellectu,
agente non est distincta à phantasmatē.
pag. 181. col. 1.
Virtus motiua vbi sit secundum Medicos.
pag. 237. col. 1.
Virtus motiua est principaliter in corde.
pag. 238. col. 1.
Virtus motiua dupliciter sumi potest. p.
240. columna 1.
Virtus executiua motus quid est. ibid.
Virtus motiua animalis. pag. 246. in addi.
Visus videt plura per modum vnus. pag.
226. columna 1.

Visus quomodo non videt extra mittendo
pag. 60. in addi.
Visio quid ex D. Tho. p. 86. in addi.
Visionis multiplicis multiplex ratio. pag.
86. in addi.
Visus dupliciter sumitur. pag. 127. col. 1.
Visum & medium in quo videtur nō opor-
tet eadem potentia videri. pag. 229. c. 1.
Visio rei in speculo & singularis in vni-
uersali differunt. ibid.
Virtutes agētes propinque à remotis quo-
modo differant. pag. 179. col. 1.
Viuerē dupliciter sumitur. pag. 38. col. 2.
Viuentibus triplex est esse. pag. 42. col. 2.
Vna eademq; res propter diuersos modos
essendi potest esse diuersorum specierū.
pag. 119. col. 1.
Vnum per se ea sunt quæ se habent tantū
ut actus & potentia. pag. 154. col. 1.
Vnum quomodo magis fiat ex orbe & in-
telligentia quam ex materia, & forma.
pag. 49. in addi.
Vnio animæ est accidens separabile. pag.
195. columna 2.
Vnio formæ ad materiam conuenit ei per
se, & quomodo. pag. 196. col. 1.
Vnio intellectus cum homine per speciem
intelligibilem nō sufficit ad hoc ut ho-
mo dicatur intelligens. pag. 153. col. 2.
Vniri corpori quomodo est naturale ani-
mæ nostræ. pag. 198. col. 1.
Vniuersale triplex. pag. 114. in addi.
Vniuersale ab homine cognoscitur, non ta-
men per cogitatiua. pag. 139. col. 2.
Vniuersale duplex. 215. col. 2.
Volūtas amat singulare quod intellectus
arguitur cognoscit. pag. 220.
Voluntas est ex se indifferens sicut & intel-
lectus. pag. 246. col. 1.
Vox duo habet, scilicet materiale, & for-
male. pag. 92. col. 1.
Vox eadem numero quoad formale ab
omnibus accipitur. pag. 92. col. 2.
Vox eadem à multis percipitur. pag. 93.
columna 1.
De voce pulcherrimum dubium. pag. 93.
in addi.

F I N I S.

**QVAESTIONES ERVDITISS.
IN TRES LIBROS DE ANIMA
ARISTOTELIS STAGIRITAE**

R. P. F. FRANCISCI FERRARIENSIS
totius ordinis Prædicatorum Generalis Magistri
Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

*CVM QVIBVS DAM ALIIS QVAESTIONIBVS,
& Additionibus R. P. F. Mathie Aquarij publici Theologiæ,
ac Metaphysices ordinarij in florentissimo studio
Neapolitano professoris.*

In quibus plurima Aristotelis perobscura, & nonnulla
D. Thomæ loca dilucidantur.

**INCIPIVNT QVAESTIONES
PRIMI LIBRI DE ANIMA.**
CVM ADDITIONIBVS AQVARIJ.

QVAESTIO. I.
Num de anima sit scientia.

Vide Achil-
linū lib. 3.
de intelligē-
tijs.

IRCA primum
Librū de Ani-
ma q̄ritur pri-
mo. Vtrum de
anima possit ef-
se scientia. Et
videtur q̄ non.

Primo omne intelligibile est sensi-
bile. vt habetur ex philosopho de sen-
su & sensato, sed anima non est sensi-
bilis: ergo non est intelligibilis: ergo
de ipsa non potest esse scientia.

Secundo de non ente non est scien-
tia: sed anima est non ens: ergo de ani-
ma non est scientia, consequentia nota
cū maiori quæ est philosophi. 1. Postea.
Minor vero probatur. Omne ens aut
est ens in anima: aut ens extra animā:
sed anima non est ens in anima: quia
nihil est in seipso. vt habetur 4. Phys.
nec est ens extra animam: quia nihil
est extra seipsum: ergo &c.

Tertio cognoscens, debet esse denu-
datum a natura cogniti. vt vult philo-
sophus.

Tex. com. 7.

Te. 16. & 17.

Cap. 15.

Tex. c. 1.

sophus. 3. de anima: sed anima non de nudatur a seipsa: ergo non cognoscit seipsam: ergo non potest de anima haberi scientia.

Quarto omne quod cognoscitur, cognoscitur per aliquam similitudinem, sed anima non potest habere similitudinem sui in intellectu: ergo non potest ab intellectu cognosci: ergo &c. Maior est philosophi. 2. & 3. huius Minor vero probatur. Similitudo rei intellectæ causatur a phantasmate rei: sed anima non est phantasma: cum non sit sensibilis: ergo &c.

Tex. c. 5m. 8. 8. lex. 50.

Quinto si anima cognosceret se: sequeretur quod idem moneret seipsam, hoc autem est contra mentem philosophi 7. Phys. ergo &c. Probatur consequentia: quia intelligentes patitur ab intelligibili.

Tex. c. 5m. 1.

Responsio ad quæstionem.

Circa hanc quæstionem tria sunt facienda. Primo premittenda sunt aliqua necessaria. Secundo respondendum est ad dubium affirmatiue. Tercio declarandus est modus quo anima intellectiua seipsam cognoscit.

Quantum ad primum aduertendum primo, quod cum anima sit vniuersale quoddam siue vniucum siue analogum, ad animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuiam, non queritur hoc loco, de aliqua particulari anima secundum propriam rationem qua distinguitur ab alia, sed de anima secundum communem animæ rationem, & absolute.

Scientia alio modo habetur de conclusionibus, alio modo de subiecto ipsa.

Sciendum secundo, quod licet scientia nominet habitum conclusionis per demonstrationem acquisitum, tamen non solum dicimur habere scientiam conclusionis, sed etiam subiecti, aliter tamen, & aliter. Dicimur enim habere scientiam de conclusione sicut de eo, quod scitur, de subiecto autem sicut de eo de quo aliquid predicatum scitur. Vnde

vnus, & idem habitus per demonstrationem causatus, est scientia conclusionis demonstrata, & scientia subiecti conclusionis. Sicut si per demonstrationem causetur in intellectu meo habitus istius conclusionis, homo est sensibilis, ille habitus est scientia illius conclusionis, sicut eius, quod scitur, & est scientia hominis, quod est subiectum conclusionis, sicut eius de quo scitur sensibilis. Querere ergo de aliquo incompleto. Vtrum de ipso possit haberi scientia, est querere vtrum possit esse subiectum conclusionis demonstrata siue scite, & ad hunc sensum queritur, vtrum de anima scientia esse possit.

Quantum ad secundum respondetur hac conclusione. De anima potest haberi scientia.

Probatur de eo, quod habet principia, partes, & passiones, potest haberi scientia, sed anima habet principia, scilicet ex quibus sit, scilicet, quod quid est eius, quod est principium demonstrationis, habet etiam partes subiectiuas, scilicet animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuiam, habet etiam multas passiones, ut patet per totum librum de anima, ergo de anima potest haberi scientia, consequentia nota cum minori, maior vero est philosophi. 1. Posterius. volentis illas esse subiecti sensibilis conditiones.

Dicetur forte, quod philosophus in 1. Poste. per partes non intelligit solum partes subiectiuas, sed etiam partes integrantes, ut vult ibidem. S. Tho. dicens, quod licet, quod ibi dicitur possit intelligi de partibus subiectiuis, & etiam de partibus ex quibus componitur res, magis tamen videtur intelligendum de secundo genere partium, licet ergo anima habeat partes subie-

De anima potest haberi scientia.

Tex. c. 4.

Quas partes requirit aliquid ut in scientia sit subiectum.

Tex. 47.

Partes integrantes sunt in duplici differentia.

subiectiuas, quia tamen non habet partes integrantes (cum sit forma simplex) non poterit esse subiectum scientiæ.

Respondetur, quod duplices sunt partes integrantes. Quædam enim sunt quæ componunt rem secundum esse reale, sicut materia, & forma componunt res materiales. Quædam vero sunt quæ componunt rationem, scilicet genus, et differentia, Animal enim, & rationale diffinitionem hominis integrant, & constituunt, licet ergo subiectum debeat habere partes integrantes secundo modo, non tamen primo modo necessario. Deus enim, & substantiæ separata, & ens non habent partes primo modo, & tamen de ipsis habetur scientia, sic etiam anima habet partes integrantes diffinitionem eius, licet partes eam realiter integrantes non habeat.

Addi.

Respondetur secundo ut dicit. S. Tho. in eodem loco, quod licet ea de quibus habetur scientia per priora simpliciter, sint composita secundum se ex aliquibus prioribus, illa tamen de quibus habetur scientia per posteriora simpliciter, & per effectus, non oportet esse composita in seipsis, sed solum quo ad nos: quia videlicet formamus de ipsis conceptus ex his quæ sunt priora quo ad nos, & sic apprehendimus ea tamquam composita ex his quæ primo cognoscimus in effectibus, dum de eis formamus conceptum compositum, sicut cum dicimus Deus est substantia immaterialis eterna infinita &c. Licet enim Deus sit in se simplex, de ipso tamen ex conceptibus creaturarum formamus conceptum compositum, & sic partes diffinitionis Dei sunt partes Dei secundum, quod in cognitione nostra cadit. Cum ergo animam cognoscamus a posteriori, & per effectus ac operatio-

Vide D. Th. p. p. q. 1. per totam ubi agitur de simplicitate dei & primo s. 2. ten. dist. 8.

nes, non oportet ut componatur in essentia sua ex alijs prioribus simpliciter, sed secundum, quod in cognitione nostra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, in quantum formamus de ipsa conceptum compositum.

Sed contra istas responsiones instari potest. Nam ex ipsis sequitur, quod pro eodem acciperet philosophus principia, & partes, & sic alterum eorum esset superflue positum. Patet consequentia: quia per principia intelligit philosophus principia ex quibus deuenimus in cognitionem rerum secundum essentiam simplicium, & secundum istas responsiones idem intelligit per partes scilicet partes secundum rationem.

Respondetur, & dicitur primo, quod utique philosophus pro eodem accipit prima principia, & partes. Vnde. S. Tho. ibidem dicit, quod subiectum alicuius scientiæ duplices partes habere potest scilicet partes ex quibus componitur, sicut ex primis ut dictum est id est ipsa principia subiecti, & subiungit de istis partibus esse intelligendum, id quod philosophus dicit.

Dicitur secundo, quod licet eadem secundum rem sint partes, & principia, alia tamen ratione dicuntur principia, & alia ratione partes. Dicuntur enim principia in quantum ex eorum cognitione intellectus deuenit in cognitionem eorum quorum sunt principia. Dicuntur autem partes, in quantum ex ipsis componitur subiectum aut secundum rem, aut secundum cognitionem nostram. Remanet itaque ratio in suo robore.

Quantum ad tertium sciendum est primo, quod sicut in genere entium est aliquid pura potentia, scilicet materia prima, aliquid purus actus, scilicet Deus, aliquid medio modo se habens

A 2 scilicet

scilicet res media subsistentes, quæ sūt a Deo productæ, & creatæ. Ita in genere intelligibilem, est aliquid in potentia tantum, scilicet intellectus noster, qui nullo modo potest per seipsum intelligere, aliquid in actu tantum scilicet Deus, aliquid vero medio modo scilicet substantia separata, quæ aliqua in actu intelligunt, aliqua vero in potentia saltem quantum ad actualem considerationem.

Vide Diffusius commentum huius doctrinæ. 2. c. 6. gentes c. 98. circa prima.

Notandum secundo, quod cum nihil operetur nisi sit in actu, nihil enim calefacit, nisi sit actu calidum, intellectus autem noster cum sit in pura potentia, oportet si debet intelligere, ut fiat in actu per aliquam formam, sit autem in actu per similitudinem rei intelligibilis receptam in ipso, & ideo per ipsam intelligit quemadmodum ignis per calorem calefacit.

Sciendum tertio, quod aliqua intellectus noster directe intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directe dicitur aliqua intelligere, quando eius intuitus in illa immediate fertur, aliqua autem dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoscendum id, quod fuit cognitionis principium.

Quomodo anima intellectiva deueniat in sui cognitionem.

Dico igitur, quod ille est modus quo anima intellectiva in cognitionem sui venit. Primo enim intelligit id cuius specie informatur, deinde intelligit se intelligere, tertio cognoscit se habere principia talis actus, quæ sunt intellectus, & species intelligibilis, ex consideratione autem speciei intelligibilis, dum eam deprehendit immaterialem esse, eo quod per ipsam vniuersaliter intelligat, in sue assentiæ cognitionem deuenit. Simili progressu in communem animæ rationem ascendit. Ex motu rerum viuentium, deuenit in cognitio-

nem motionis actiue in ipso viuente existentis, ex cognitione motionis huiusmodi in cognitionem principij eius deuenit, & ex eo in communem quandam animæ rationem, quæ in omnibus viuentibus est primum principium quo seipsa mouent.

Aduertendum tamen, quod hunc modum dupliciter imaginari possumus. Vno modo, quod per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua similitudo representans quidditatem animæ, sed tantum similitudo sensibilis sit semper principium cognoscendi animam.

Alio modo possumus imaginari, quod sicut per demonstrationem causatur in intellectu quidam habitus conclusio nis, ita etiam per talem reflexam animæ cognitionem causetur in intellectu quedam similitudo representans animæ quidditatem, sicut & phantasia causatur in se similitudinem montis aurei, ex similitudine montis, & ex similitudine auri. Nam postquam semel cognouit quis, animæ quidditatem per reflexionem, potest deinceps cum voluerit de anima quidditate considerare nullam rem pro tunc sensibilem quidditatem cognoscendo, oportet ergo in intellectu esse aliquod principium per quod possit intellectus fieri immediate in talem actum cognoscendi, & sic oportet in intellectu esse similitudinem animæ.

Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim, quod anima poterit directe cognosci. Quod enim per propriam cognoscitur similitudinem, directe cognoscitur.

Respondetur, quod antequam aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidem eam per reflexionem acquiri sed postquam per talem reflexam cognitionem

Quomodo anima intellectiva deueniat in cognitionem communem animæ.

Sensibile ali quid dicitur dupliciter.

tionem causata est in intellectu animæ, similitudo, non est inconueniens si tunc directe cognosci possit, sicut & alia quæ per propriam similitudinem cognoscuntur, hæc tamen probabiliter dixerim. Inferius autem clarum fiet.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum quidem dicitur, quod aliquid esse sensibile potest dupliciter intelligi. Vno modo per se: quia videlicet ipsum cadit sub sensu. Alio modo per aliud: quia scilicet aliquid per quod in eius cognitionem deuenitur cadit sub sensu. Si esse sensibile primo modo accipitur, negatur maior immo dicitur, quod nullum primo & per se intelligibile est isto modo sensibile. Tale enim est vniuersale, quod sub sensu non cadit. Si autem secundo modo accipitur, negatur minor. Dico enim, quod anima non cadit sub sensu nisi per actus suos qui sunt mouere, & sentire.

Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur primo, quod illa diuisio est diuisio in ens reale, & ens rationis, ut per ens in anima, intelligatur id, quod nullum habet esse, nisi esse cognitum, per ens vero extra animam intelligatur id, quod aliud esse habet quam esse cognitum.

Addi.

Dicitur secundo, quod anima est ens extra animam, id est ens reale, sed tunc non valet ista consequentia, nihil est extra se, ergo anima non est ens extra animam, id est ens reale.

Ad tertium dicitur primo, quod maior propositio fallit in potentia habente obiectum, quod est vniuersale, ut vult

S. Tho. qualis est intellectus qui habet pro obiecto ens.

Dicitur secundo, quod illa maior propositio si admitti vniuersaliter debeat, est intelligenda respectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus nostri, quod non est ens commune, sed quidditas rei materialis, unde anima intellectiva debet esse denudata a natura sensibili, non autem ab omni quidditate.

Ad quartum dicitur primo ad maiorem, quod non oportet cognitum omne per propriam similitudinem cognosci, nisi de cognito primo & directe intelligatur, sed sufficit, quod per alterius similitudinem, intellectus deueniat in eius cognitionem.

Dicitur secundo, quod similitudo, qua primo cognoscitur anima, causata est remote a phantasmate, non quidem anima sed rei sensibilis, cuius est propria similitudo, proxime autem causata est ab ipsa anima.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, quod anima non est id, quod immediate intelligit, sed intellectus, unde non oportet quod anima patiat a se. Sed, quod intellectus ab anima per aliam animæ potentiam patiat.

Dicitur secundo, quod intellectus simul cum specie intelligibili causat intellectionem animæ, vel etiam animæ similitudinem, recipiens autem est solus intellectus, unde non est idem totaliter mouens, & motum.

Quæstio de uer. q. 22. art. 1. ad 1. pro hac solutione vide Dominum Caic. p. p. q. 16. ar. 1. ubi disputat maximam illam Ar. 3. de anima tex. 4. cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti. Vide 3. de anima q. 7.

Idem non est mouens & motum.

ADDI.

Circa hoc quæsitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia, nota quod est antiquum, & spectat ad quæstionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertrahat, cum ab omnibus fere determinatum sit animam esse subiectum circa quod philosopho-

Responsio.

philosophus versatur in his tribus libris de anima, & licet latius Ioannes de Iannuno in hoc primo de anima disputer de primo quaesito, voluit tamen & ipse Auctor hoc per tractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones, quas Iannunus tribuit argumentis aduersariorum, quæ non acceptantur in via D. Thomæ, & præcipue est controuersia inter Auerroistas & Thomistas de intellectu ne anima in quarto argumento, ut videre potes. 1. contra gentes, & in quæst. disputatis de veritate, & p. p. q. 87. quasi per totam & principaliter in primo articulo, ubi disputatur quomodo anima intellectiua agnoscat se, esset etiam altius quaesitum per tractandum hic, sub qua parte philosophia enumerari debeat hæc scientia de anima, num sub Mathematica, ut velle videtur Themistius, & Theophrastus, Simplicius & Philoponus quia ens Mathematicum partim est in materia, partim seiunctum ab ea, quod proprium ipsius animæ esse videtur, quæ partim est in materia, partim ab ea separata: ergo &c. An sit sub Metaphisica, ut sentire videtur Ar. in lib. de partibus animalium ubi Franciscus Bragadenus Patrius Venetus scientiam de anima Metaphisicam esse docet, vel sit pars Physicæ ut Auer. 1. Phys. & Albertus, & omnes fere latini substinere videntur. Vide D. Thom. 2. Phys. ubi vult considerationem de anima rationali, partim spectare ad Physicum, partim autem ad Metaphis. vide etiam 6. Metaph. ubi habet quod intellectus aliquo modo cadit sub consideratione naturalis philosophiæ.

Pro glosa illius propositionis: cognoscens debet esse denudatum a natura cogniti, vide Zimmaram in Theorematis, & Iannunum. 3. de anima, & Magistrum Chrysostomum. 3. de anima q. 2. & Caie, p. p. q. 56. ar. 2. in responsione ad 1. arg. ubi diffusius declarat ipsam propositionem quam S. Thom. assumit ex 3. de anima ad disputandum quomodo vnus Angelus agnoscat alium.

Q V A E S T I O. 11.

Num scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo quod meliorum quidem & mirabiliorum, &c.

Tex. I.

Veritur secundo. Vtrum scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam. Et videtur, quod non.

Primo, quod non quantum ad certitudinem. Scientiæ mathematicæ sunt certissime, & sunt in primo gradu certitudinis, ut habet Commen. ergo &c.

Secundo, non quantum ad subiectum. Primus motor est nobilior anima, sed ipse est subiectum libri 8. Phys. saltem quantum ad aliquas conclusiones: ergo

scientia 8. libri Physico. est nobilior scientia de anima.

Tertio forma celestis corporis, est nobilior anima: ergo scientia de illa forma est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Tanto forma est nobilior quanto perfectius actuat suum subiectum, sed forma corporis celestis perfectius actuat suum subiectum quam anima: quia non relinquit illud in potentia, ad aliam formam sicut anima: ergo &c.

Quarto corpus animatum est nobilior anima: ergo scientia de corpore animato

animato est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Ens completum in specie est nobilior eo, quod non est completum in specie, sed corpus animatum est completum in specie: non autem anima: ergo &c.

In oppositum est philosophus dicēs. Propter utraque hæc animæ historiam rationabiliter in primis ponemus.

Respondeo. Cum dignitas scientiæ autēdatur ex duobus. scilicet ex certitudine, rei, et ex obiecto, ut dicit philosophus.

Primo ostendendum est quomodo se habeat ista scientia ad alias in certitudine.

Secundo quomodo quantum ad obiectum. Quantum ad primum, notandum primo, quod certitudo nihil aliud est quam determinatio intellectus ad vnum. Tunc enim aliquis dicitur esse certus de aliqua re, quando illi firmiter adheret, & nullo modo hæsit, dicor enim esse certus de ista conclusione. Homo est risibilis, quia sum ita determinatus ad eam, & ita illi adhæreo, quod nullo modo ad oppositum declino.

Sciendum secundo, quod inter habitus intellectus, tres sunt certi scilicet intellectus, scientia, & fides, in his includendo sapientiam, sed tamen aliud est quod causat certitudinem in vno, & aliud quod in alio. In intellectu enim causatur determinatio intellectus ex lumine intellectus agentis facientis claram notitiam principiorum. In scientia ex eo, quod conclusiones scite clare videntur in suis principijs. In fide vero ex imperio voluntatis non ex aliqua euidencia. Vnde sequitur, quod certitudo scientiæ consistit in duobus scilicet in euidencia conclusionis, & in firmitate adhesionis. Certitudo autem fidei consistit tantum in firmitate adhesionis non in euidencia, sicut habet scientia subalternata, habet certitudi-

nem principiorum illius scientiæ, non quod illa clare videat, sed quia illis firmiter adheret ex electione voluntatis imperantis intellectui ut adhæreat.

Sciendum tertio ut habet Linconien. certitudo alicuius rei potest esse dupliciter. Aut scilicet ex parte ipsius rei quia scilicet nata est causare magnam certitudinem sui in intellectu dispositio, & sibi proportionato. Aut ex parte intellectus: quia scilicet intellectus illam certissime siue euidenter, & absque dubitatione cognoscit. Hæc autem est duplex. Quædam enim est certitudo simpliciter, quæ scilicet habetur ex principijs, quæ sunt conclusionibus priora simpliciter, siue sint etiam priora quo ad nos, sicut accidit in mathematicis siue non. Quædam vero est certitudo quo ad nos, quæ inquam habetur ex his quæ sunt conclusionibus priora, & notiora quo ad nos tantum. Istis suppositis.

Ad quæstionem potest primo dici, non esse mentem philosophi, quod scientia de anima sit nobilior omni alia excepta diuina, & certitudine, & dignitate obiecti diuini, quasi videlicet sit qualibet dignior certitudine, & qualibet dignior obiecto, sed tantum collectiue, ut velit dicere. Scientia de anima cum sua certitudine quam habet, et dignitate subiecti simul sumptis est nobilior quacunque alia scientia: quia si alia scientia est dignior ipsa certitudine, ipsa sua certitudine, & maiori dignitate obiecti excedit alterius dignitatem quæ est propter maiorem certitudinem, cum ignobiliore obiecto, similiter si esset aliqua alia dignior dignitate obiecti, ista cum sua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti eam excederet.

Licet autem istud forte sit philosophi

Certitudo alicuius rei dupliciter Linconien. 1. post. e. 17.

Scientia de anima quod est nobilior alia scientijs.

Quot sint habitus intellectus certi.

Certitudo scientiæ in duobus consistit.

Vide Iannunum q. 5. huius libri.

a. Metaph. Com. 16. Ut patet per totum.

phi intentum. Pro maiori tamen intel-
ligentia pretermisiss multis opinionibus
pono istas conclusiones.

Prima est. Scientia de anima est cer-
tior quacunque alia preter diuinam,
certitudine que se tenet ex parte rei de
qua considerat.

Ista conclusio probatur. Et primo,
q sit certior mathematica, substantia
est prior accidenti cognitione, ut dici-
tur. 7. Met. 8. Et est prior non tantum
prioritate temporis, sed etiam priorita-
te perfectionis, perfectiori enim modo
cognoscitur, sed subiectum libri de ani-
ma, est substantia scilicet anima, subie-
ctum autem mathematica est acciden-
s, scilicet quantum: ergo &c.

Secundo, q sit certior alijs scien-
tijs naturalibus probatur. Quanto sub-
stantia est purior, & natura subtilior,
tanto potest facere maiorem certitudi-
nem in intellectu sibi proportionato,
quia quanto aliquid est magis in actu,
& magis abstractum, tanto est magis
intelligibile, sed anima est substantia
purior, & abstractior quocunque alio
subiecto alterius scientie naturalis: quia
alie res naturales sunt compositae ex
materia, & forma: ergo &c.

Istam conclusionem ponit Linconien-
sis dicens, quae priora sunt propin-
quiora sunt luci spirituali cuius su-
perfusioe res intelligibiles ab aspectu
mentis sunt actu visibiles, & magis
sunt receptibilia illius lucis, & magis
penetrabilia ab aspectu mentis, unde
& certiora sunt, & scientia que de his
est, est scientia certior. Secundum huc
modum scientia de substantijs incorpo-
rejs separatis, certior est scientia de
substantijs incorporejs ligatis, & hoc
iterum certior est quam scientia de sub-
stantijs corporejs, ut dicit Arist. quia

scientia de anima, est certior alijs scien-
tijs naturalibus quae sunt de corporibus
naturalibus mobilibus.

Secunda conclusio. Scientia de ani-
ma est certior quacunque alia etiam
mathematica, & diuina, certitudine
ex parte intellectus se tenente, quo ad
nos. Probatur. Scientia quae procedit
ex his quae unusquisque experitur in
seipso, est certissima quo ad nos, nihil
enim magis est notum homini quam id
q in seipso experitur. Sed scientia de
anima est huiusmodi, procedit enim ex
operationibus anime, quas unusquisq;
in seipso experitur scit enim se habere
animam unusquisque, & se videre,
audire &c. ergo &c.

Sed contra istam conclusionem quan-
tum ad mathematicam arguitur a qui-
busdam, probant enim, q scientia de
anima non est certior mathematica:
quia ex his quae nobis certissima sunt
procedit.

Primo certitudo quo ad nos demon-
strationis, non attenditur penes certi-
tudinem quo ad nos rerum ex quibus
proceditur, sed penes certiore appli-
cationem eius a quo procedit ad id, q
procedit, sicut medij ad conclusionem.
Sed non experimur in nobis certitudi-
nem talium connexionum esse: ergo etc.

Secundo quia cum dicit Averr. q
mathematicae sunt in primo gradu cer-
titudinis, & naturales sequuntur eas,
oportet hoc intelligere etiam de certi-
tudine quo ad nos, aliter mathematicae
non esset in primo gradu.

Respondetur, et dicitur ad primum,
q certitudo demonstrationis quo ad
nos, attenditur ex certitudine apud
nos principiorum ex quibus aliquid de-
monstratur: quia videlicet illa sunt
nobis nota, & manifesta, licet etiam

Probatur.

Adde.

1. meth. tex.
& co. vltim.

concurrat applicatio principiorum ad
conclusionem: quia videlicet videtur
conclusio in praemissis contineri, & di-
citur, q sicut, & anima nobis inesse co-
gnoscimus manifeste, & operationes
ita, & manifeste cognoscimus conclu-
siones quae ex illis deducuntur, in ipsis
contineri.

Ad secundum dicitur, q mathema-
tica dicuntur esse in primo gradu cer-
titudinis: quia procedunt ex his quae
sunt, & simpliciter, & quo ad nos no-
tiora conclusionibus. Principia enim
sunt conclusionibus utroque modo no-
tiora, naturales autem, procedunt ex
his quae conclusionibus sunt notiora
quo ad nos tantum: quia maiori ex
parte, ex effectibus qui sunt nobis cau-
sis notiores procedunt. Cum hoc tamen
stat, q certitudine quo ad nos tantum:
demonstrationes, quae in libro de anima
sunt sunt certiores demonstrationibus
mathematicis: quia principia ex qui-
bus demonstrationes de anima sunt,
sunt nobis notiora, & certiora princi-
pijs ex quibus demonstrationes mathe-
maticae procedunt. Ista conclusio vide-
tur esse de mente S. Tho. in littera. Na
& ipse hanc rationem tangit.

Ex hoc apparet, q exceptio quam
facit Commen. inquit hanc scien-
tiam omnes alias excedere, & certi-
tudine demonstrationis, & nobilitate
subiecti praeter diuinam, non intel-
ligitur quantum ad utrumque diuisue,
quasi scilicet scientia de anima non ex-
cedat diuinam, neque certitudine de-
monstrationis, neque nobilitate subie-
cti. Constat enim, q eam excedit cer-
titudine demonstrationis, de qua phi-
losophus intendit scilicet de certitudi-
ne quo ad nos. Sed sensus est, quod cum
omnes alias quantum ad utrumque ex-

In exposi-
tio. Tex. 1.

Comen. 1.

cedat, diuinam non excedit quantum
ad utrumque, sed tantum quantum ad
certitudinem demonstrationis scilicet
quo ad nos, quantum vero ad nobi-
litatem subiecti eam non excedit sed
magis exceditur ab ea.

Tertia conclusio. Scientia de anima
non est certior mathematica ex parte
intellectus certitudine simpliciter. Pro-
batur. Demonstrationes mathematicae
procedunt ex causis formalibus, quae
sunt priores simpliciter: quia abstra-
hant a materia, & motu, ut ergo &c.

Hanc quoque conclusionem Lincon-
ien. tangit dicens, q in mathematicis
est rarior error, eo q res mathematicae
sunt bene visibiles ab intellectu: quia
dicimus, q res diuinae sunt magis visi-
biles ab aspectu mentis sano non obnu-
bilato phantasmatibus, sed ab aspectu
mentis egro: qualis est aspectus noster
modo cum grauamur mole corporis ex
aspectu rerum corporalium sunt res in-
uolute phantasmatibus magis visibiles.
Intellectui igitur humano qualis est
adhuc in nobis sunt res mathematicae
certissime, ad quas comprehendendas
nos iuuant phantasmata sed intellectui
tali qualis debet esse secundum statum
sui optimum sunt res diuinae certissime.

Sciendum tamen, q philosophus
comparat scientiam de anima tantum
scientijs naturalibus, non autem mathe-
maticae aut metaphysicae, & ideo ab-
solute, & absque exceptione dicit ip-
sam propter utraq; alias antecedere.
Et S. Tho. ait, q scientia de anima est
nobiliorum: quia anima est nobilior
inter inferiores creaturas.

Quantum ad secundum principale.
Sciendum primo, q subiectum alicuius
scientiae potest considerari dupliciter.
Vno modo quantum ad id, q est. Alio

B modo

Scientia no-
cipit digni-
tatem ab ob-
iecto non qua-
tum ad id,
q est, sed

Scientia de
anima est cer-
tior quacum-
que alia pre-
ter diuinam

Tex. 4.

Opinio Lin-
conien. 8.

Q V A E S T I O . I I I .

An scientia de anima sit difficillima.

Omnino autem, & penitus difficillimorum est accipere aliquam fidem de ea. **Tex. IIII.**

Ian. q. 6.
Fauell. q. 1.

V A E R I T U R
Tertio. Vtrū
sciētia de ani-
ma sit difficil-
lima. Et vide-
tur q non.

Primo scien-
tia de mate-
ria prima est difficilior scientia de ani-
ma: ergo scientia de anima non est dif-
ficillima. Antecedens probatur. Quan-
to aliquid est magis remotum ab actu,
tanto est difficilioris cognitionis: quia
vnumquodque intelligitur in quantum
est in actu, sed materia est maxime re-
mota ab actu, cum sit ens in pura po-
tentia: ergo &c.

q. prædenti.

Secundo scientia de anima est cer-
tissima, certitudine quo ad nos, ut su-
pra dictū est: ergo est etiā facillima.
Antecedens est philosophi, ut superius
declaratū est, consequentia patet: quia
certiora quo ad nos sunt evidentiora,
& per consequens faciliora cognitu.

Tertio, q per superabundantiam
dicitur, vni soli convenit, sed scientia
metaphysica est difficillima, ut dici-
tur in problemio Metaph. ergo non sciē-
tia de anima.

In oppositū est philosophus Omni-
no aut, & penitus difficillimorum &c.

Cognitio ali-
cuius duplex
vna perfecta
alia imper-
fecta.

Respondetur ad quesitum sed scien-
tiam est primo quod potest esse duplex
cognitio alicuius rei. Vna imperfe-
cta, qua scilicet cognoscitur quantum
ad an est, & quantum ad aliquod præ-

dicatū comune, non tamen cognoscitur
quidditative essentia rei. Sicut cum co-
gnoscitur q homo: est & q est substan-
tialia perfecta scilicet quantum ad quid
est: quia scilicet quidditative, & per-
fecte cognoscitur essentia rei, sicut cū
cognoscitur, q homo est animal rationale.

Sciendum tertio, q difficultas cogno-
scendi aliquam rem potest accipi du-
pliciter scilicet intensiue, & extensiue.
Intensiue scilicet quando cum difficul-
tate potest penetrari essentia rei. Ex-
tensiue quando circa eandem rem sunt
multe difficultates numero. Istis nota-
tis pone istas conclusiones.

Prima conclusio. Scientia de ani-
ma est difficillima extensiue patet ex
questionibus quas enumerat philoso-
phus & sequentibus que sunt multe.

Secunda est. Scientia de anima est
difficillima ex parte intellectus nostri,
quantum ad cognitionem perfectam
quidditatis ipsius animæ. Probatur.
Quanto aliquid est remotius a sensu,
tanto est difficilioris cognitionis modo
dicto, sed anima est remotissima a sen-
su: ergo &c. consequentia nota, &
maior patet: quia cognitio intellectiva
dependet a sensu, minor etiam patet:
quia anima non est corporea ut sit sen-
sibilis &c.

Tertia conclusio. Scientia de anima
ex parte ipsius animæ est facillima. Pro-
batur. Quāto est aliquid magis in actu:
tanto est magis cognoscibile, sed anima
est maxime in actu, imo actus ergo etc.

Quarta

Quarta con-
clusio.

Quarta conclusio. Scientia de ani-
ma ex parte nostri quantum ad cog-
nitionem an est, & imperfectam est fa-
cillima. Probatur. Causa cuius esse-
ctus sunt notissimi nobis, est nobis no-
tissima: sed effectus animæ sunt nobis
notissimi, quilibet enim experitur se
videre: audire &c. ergo cognitione
an est & imperfecta: anima est notis-
sima quo ad nos. Videtur hoc esse de
mente S. Tho.

De veri. q.
10. arti. 3. ad
secundum.

Ad argumenta in oppositū respōde-
tur. Ad primum dicitur q alterius ra-
tionis est difficultas cognitionis mate-
rie, & alterius difficultas cognitionis
animæ: quia illa est ex parte materiæ:
ista est ex parte intellectus. Concedi-
tur ergo antecedens & totum argumen-
tum loquendo de difficultate quæ se te-
net ex parte rei, sed de illa difficultate
non loquimur in proposito.

Ad secundum dicitur primo q non
inconuenit vnā scientiam esse facilem
& difficilem diuersis modis.

Dicitur secundo q scientia de ani-
ma est certa quo ad nos, et facilis quan-
tum ad cognitionem imperfectam: &
hoc modo locutus est philosophus supe-
rius: est autem difficilis quo ad cog-
nitionem perfectā: & hoc modo loqui-
tur hic. Vel est facilis ex parte ipsius
animæ: difficilis autem ex parte intel-

lectus secundum cognitionem perfectā.

Ad tertium dicitur quod superlati-
uum dupliciter exponitur. Vnomodo
negatiue scilicet per negationem com-
paratiui. Alio modo positiue scilicet
per negationem positiui comparatiue
sumpti. Primo modo, tu es fortissimus
istorum: exponitur, tu es fortis, & isti
sunt fortes, & non aliquis istorum est
fortior te, ergo &c. Alio modo proba-
tur. Tu es fortis, & isti sunt fortes,
& non aliquis istorum est ita fortis si-
cut tu, ergo &c. Si ergo accipitur su-
perlatiuum ut exponitur primo modo:
negatur maior, sufficit enim quod illud
quod alicui conuenit secundum existen-
tiam, alteri non conueniat secundum
magis: & sic in proposito, scientia de
anima est difficillima: non quia non ha-
beat parem in difficultate: sed quia nō
habet superiorem. Si autem superla-
tiuū secundo modo accipitur conce-
ditur totum argumentū. Potest etiam
aliter dici quod sciētia de anima est dif-
ficillima non absolute sed in respectu
ad scientias naturales. Vnde philoso-
phus nō dicit simpliciter ipsam esse dif-
ficillimā sed de numero difficillimorum
& tunc ad maiorem dicitur quod il-
lud quod dicitur secundum existentiam
vni soli conuenit absolute, tamen plu-
ribus potest conuenire respectiue.

Superlatiuū
dupliciter
exponitur.

A D D I.

1. Metaph.
Tex. 1.

Q Via difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri potest ut docuit Ar. & ex parte
ipsarum rerum, ut est materia, motus, tempus, infinitū, negatio, priuatio, & relatio,
&c. & ex parte nostri intellectus, qui se habet ad entia illa diuina ut oculus nostrum, ad lu-
men solis, & quia anima præcipue intellectiva cum sit de numero diuinorum, eius scien-
tia est difficilis ex parte nostri intellectus, & non ex parte ipsius rei, est tamen certa ex
parte rei ac ratione, siquidē sciētiarū certissime sunt, quæ maxime primorum sunt, & quæ
sunt ex paucioribus his quæ sunt ex additione, hinc Simplicius dixit in primo Phys.
& Philoponus auctoritate Ammonij in principio libri de Anima q scientia de anima
& scientia mathematica conueniūt in certitudine: quia considerant res quodammodo
in materia existentes, & quodammodo abstractas, quæ uerba uerificantur secundum uerū
Auct.

Ex prologo
primæ phi-
losophiæ &
ex primo po-
steriorum,
c. 11.

Tertia con-
clusio.

Sententia
Auer. de intellectu materiali, qui quodammodo est coniunctus materiae, quodammodo est separatus, nam secundum essentiam est abstractus, sed secundum operationem est coniunctus, quia nihil intelligit sine imaginatione, hoc accepit Auer. ab Ar. 6. Metaph. ubi habet qd scientia naturalis est circa substantiam quae est secundum rationem, ut secundum magis non separabilem solum, ubi comen. ponderat ly secundum magis, propter intellectum: unde non possum illorum non demirari imprudentia, qui ita audacter proferunt omnem formam, & omnem animam, aut animam partem esse a materia inseparabilem ex mente Ar. cum tamen ubique locorum Ar. praeseruet se ab intellectu ut patet in uerbis adductis & 12. Metaph. ubi ponit differentiam inter causas formales, & moventes, ex hoc qd causae formales sunt simul cum suis effectibus, causae agentes sunt priores, & subdit, si autem aliquid manet, posterius perscrutandum est, in quibusdam enim nihil prohibet, ut si anima est tale non omnis sed intellectus, omne namq; impossibile forsan, & in secundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perspectiva potentia alia ratio est: hoc enim solum uidetur contingere separari, sicut perpetuum a corruptibili.

Quid sit difficile uide D. Tho. dicentem difficile est quod transcendit potentiam, & difficile & onerosum mensurantur secundum uirtutem suscipientis pri. sent. D. 40. art. 4. q. 3. de quaesito principali, uide Iannunum q. 6. & Mag. Cris. q. 5. Caie. Thienē sem, in exp. tex. 4. sueffanum, & conclude cum Domino Caie, Card. solutionem quaesito, qd haec scientia est certissima ratione luminis intellectualis, licet sit difficillima &c.

Q V A E S T I O . I I I I .

Num accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiae.

Accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. **Tex. XI.**

Sueffanus di
sputatione
3. super 7.
Metaph.

VAERITVR *Quarto. Vtrum accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiae. Et uidetur qd non.*

Primo quia tunc accidens prius cognosceretur q substantia: sed hoc est contra philosophum dicentē q substantia ē prior accidente cognitione: ergo &c.

Secundo eadem sunt principia essendi & cognoscendi: sed accidens non est principium essendi substantiae: ergo nō est principium cognoscendi. In oppositum est philosophus.

Respondeo quod.

Circa modum quo accidentia conferant ad substantiae cognitionem varie possumus opinari.

Primo namque possumus dicere q

res sensibilis particularis, causat similitudinem sui in sensu exteriori, & per illum causat phantasma in phantasia: quod quidem est representativum accidentis concreti, & est accidens: phantasma autem simul cum intellectu agente, causat speciem intelligibilem in intellectu possibili, per quam cognoscitur quidditas substantiae: & per hunc modum accidens confert ad cognoscendum qd quid est: quia phantasma, quod est accidens causat speciem in intellectu, per quam cognoscitur quod quid est.

Sed licet quod dicitur sit verum: nō sufficit tamen ad mentem philosophi, cum secundum expositionem omnium, maxime S. Th. illud dicat philosophus: quia cum differentie rerum sint occulte, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarum deuenire: ex quo patet

patet qd per cognitionē accidentis oportet deuenire in cognitionem substantiae.

Possumus secundo dicere q cognitio accidentis confert ad cognitionem substantiae: non quidem quia prius ab intellectu cognoscatur accidens quam substantia: sed quia ad cognoscendum qd quid est per intellectum, oportet prius cognoscere accidens per sensum.

Sed hoc non videtur etiam esse ad mentem philosophi hoc loco: quia secundum expositionem S. Tho. illud habet veritatem: eo qd differentiae rerum sunt nobis ignotae, & propterea oportet q utamur eis loco differentiarum essentialium. Modo non possumus illis taliter uti, nisi cognoscamus ea vniuersaliter q nō pōt esse per sensum: ideo &c.

Possumus tertio dicere q absolute primum cognitum absolute ab intellectu est accidens concretive dictum, ut vult Herue: per accidens hoc modo cognitum, deuenimus in cognitionem qd quid est substantiae.

Sed iste modus supponit falsum scilicet q accidens prius absolute loquendo cognoscatur quam substantia ut declaratur a philo.

Ideo est alius modus dicendi. Pro quo notandum qd de aliqua re potest esse duplex cognitio. Vna confusa qua scilicet cognoscitur res quantum ad aliquod predicatum commune, ut qd homo est substantia, aut corpus, aut aliquod huiusmodi. Alia distincta qua res quantum ad omnia sua principia essentialia cognoscitur.

Dico igitur primo, qd ad cognitionē confusam substantiae non confert cognitio intellectiva accidentis.

Probat id quod ponitur in diffinitione alicuius est eo prius cognitum. Sed substantia ponitur in diffinitione

accidentis: quia accidens diffinitur per additamentum, ut habetur ex phil. ergo prius cognoscitur substantia quam accidens, nō ergo accidens ducit in omnem cognitionem substantiae. Hoc sic intelligo, qd nō prius cognitio est accidentis absolute accepti quam substantiae, nec prius cognoscitur propriū accidens quam suū subiectū cognitione confusa.

Dico secundo quod cognitio confusa accidentis confert ad cognitionem distinctam substantiae, & hoc intellexit philosophus. Manifestum est enim qd cum non habeamus differentias rerum, incipimus ab accidentibus, ut illas inuenire possimus.

Sed sciendum qd isto modo possunt accidentia conferre ad cognoscendum quod quid est dupliciter.

Vno modo quando utimur ipsis loco differentiarum essentialium, quae totaliter nobis incognitae sunt: sicut cum dicimus homo est animal bipes: & tunc sunt accipienda accidentia quae in plus se habeant quam diffinitum, ut docet philosophus, & S. Tho. ibidem, quia accidentia propria demonstrantur per diffinitionem subiecti. Unde non possunt poni loco differentiarum. Hoc modo diffinit ibi philosophus numerū ternarium quod est numerus impar utroque modo primus: esse autem utroque modo primus: non conuenit solum numero ternario, sed & numero binario. Neque enim componitur ex numeris: neque alio numero mensuratur: tamen hoc totū numerus impar utroque modo primus conuertitur cū ternario.

Alio modo conferunt accidentia ad quod quid est: non quia accipiantur loco differentiarum essentialium: sed quia ex consideratione illorum accidentium deuenimus in cognitionem differentia-

7. Meth.
Tex. 4.

Confusa accidentiū cognitio dupliciter ad quod quid est cognoscendus confert.

2. Post.
Tex. 17.

Quoli. j. q.
11.

7. Meth.
Tex. 4.

Cognitio duplex confusa scilicet & distincta.

7. Metaph.
Tex. 4.

Tex. 11.

non essentialium & tunc sumenda sunt propria accidentia: quia tunc effectus ducit in perfectam cognitionem cause quando illi adequatur: sola autem accidentia propria adequantur quidditatibus: unde &c.

Sed hic occurrunt duo dubia. Primum est. Species intelligibilis representat rem absque conditionibus materialibus & quantum ad principia essentialia: ergo intellectus informatus specie alicuius rei poterit cognoscere quod quid est non concurrentibus accidentibus.

Secundum dubium est. Si intellectus ex cognitione accidentis, devenit in cognitionem quod quid est: sequitur quod quidditas rei cognoscatur per discursum, sed hoc est contra philosophum vocantem cognitionem quod quid est, simplicem intelligentiam, ergo &c.

Ad primum dubium respondeo primo quod si aliqua species ponatur representativa quidditatis rei perfecte et distincte, ad cognoscendam talem quidditatem, non requiritur cognitio accidentis, ut dicit S. Thom.

Dico secundo, quod omnis species representat quidditatem sine conditionibus materialium: non tamen omnis representat quidditatem distincte representando genus proximum & ultimam differentiam: & tunc accidens confert ad distincte cognoscendum illam quidditatem.

Ad secundum dicitur primo quod quidditas alicuius potest dupliciter cognosci scilicet in quadam confusione, non cognito proximo genere, & ultimis differentiis: sicut si aliquis de natura hominis apprehenderet, quia est substantia. Alio modo potest cognosci distincte per resolutionem in proximum genus, & ultimam differen-

tiam, & hoc modo cognoscit aliquis hominis quidditatem: cum cognoscit, hominem esse substantiam animatam sensibilem rationalem.

Dicitur secundo, quod cognitio quidditatis quantum ad id quod immediate representatur per speciem intelligibilem, est simplicium intelligentia: siue per illam speciem representetur quidditas confusa, siue distincte: sed cognitio quidditatis quando species non representat primo, omnia genera, & ultimas differentias potest acquiri per discursum. Alioquin frustra philosophus traderet modum venandi diffinitiones per diuisionem, & compositionem.

Respondetur tertio quod licet quidditas rei, simplici apprehensione cognoscatur per suam speciem intelligibilem, tamen non simplici apprehensione cognoscitur quantum ad intentiones logicas: diuidendo ipsam in genus & differentiam. Ipsa enim quidditas est una secundum rem: distinctio autem in genus, & differentiam est per opus intellectus: & quia difficile est videre quomodo conueniat in genere propinquo, cum alia quidditate: & per quod ultimo differat ab alijs: ideo oportet inuestigare diffinitionem: & forte ista est mens philosophi.

Ad argumenta respondeo. Ad primum dicitur quod substantia est prior cognitione quam accidens, secundum se simpliciter, quo ad nos cognitione confusa: cum hoc tamen stat quod cognitio confusa accidentis precedat cognitionem distinctam substantia.

Ad secundum dicitur quod licet omne principium essendi sit principium cognoscendi nisi sit materia non tamen econuerso.

ADDI.

ADDI.

Nota hic pulcherrimum dictum Auerr. quod conditio accidentium essentialium, est ut cognitio eorum sequatur cognitionem substantia, quod non potest aliter intelligi nisi quando sit cognitio a priori, unde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad substantiam esse essentialem, & si uis scire quomodo accidentia dicuntur de substantia essentialiter, lege Auerr. ubi supra, quia docet quod predicatio accidentis de substantia conuenit cum predicatione substantia in hoc, quod est secundum cursum naturalem, accidentia enim existunt in substantijs per se, & attribuantur eis essentialiter, & secundum quod substantia disponuntur per illa sunt accidentia substantiarum: attributio autem accidentis ad accidens non est essentialis.

Et notat quoque Auerr. predicationem esse duplicem naturalem scilicet, & præter naturam, cum sit communis animi conceptio logicorum, predicatum se habere loco formæ, subiectum vero induit modum materie, ideo propositiones specificantur a predicatis, & non a subiectis, & quia respectus superioris ad inferius est respectus continens ad contentum, & totius ad partes, talis autem respectus, est sicut respectus formæ ad materiam, similiter quia dispositio accidentis ad substantiam, est respectus formæ secundum quid perfectantis subiectum, tanquam materiam, & cum substantia de mente Commentatoris non sit causa accidentium, neque secundum agens, neque secundum finem, sed tantum subiectum, inde sequitur quod quotienscunque superiora predicantur de inferioribus, aut accidentia de substantijs, siue sint propria, siue communia, omnes iste predicationes sunt naturales: quia in talibus predicatur id, quod debet predicari, & subijciatur quod debet subijci secundum naturam, nam secundum naturam illud aptum est predicari quod habet respectum formæ, & illud est aptum subijci, quod habet respectum materie.

Ex quo sequitur, quod quotiens predicantur inferiora de superioribus, aut subiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem de seipso omnes iste predicationes sunt non naturales, nam in talibus predicatur id, quod non habet habitudinem formæ, & subijciatur id, quod non habet habitudinem materie, de primis duobus clarum est, nam quando predicatur inferius de superiori, aut subiectum de accidenti, non est habitudo predicati ad subiectum, habitudo formæ ad materiam, de tertio etiam ubi predicatur accidens de accidenti, non est habitudo subiecti ad predicatum, habitudo materie ad formam, quodlibet enim accidens est forma in se, & ideo si unum sit materia alterius, hoc est per accidens, videlicet respectu subiecti tertij, cui ambo accidunt, similiter predicatio in qua idem predicatur de seipso, est præter cursum naturalem, cum enim materia sit primo diuersa a forma, impossibile est, ut idem respectu suimet habeat habitudinem materie, & formæ, hinc Coment. vocauit eam in fine abominationis, sed Boetius uocat uerissimam predicationem, quia non est naturalis, subseruiens arti, ut uidere poteris apud Caic. in predicab. c. de gener.

Q V A E S T I O . V .

An logicus diffiniat tantum per causam formalem.

Differenter autem diffiniat phisicus, & Dialecticus unumquodque &c. **Tex. XVI.**

VARIETUR Quinto. Vtrum logicus diffiniat tantum per causam formalem. Et videtur quod non.

Primo diffinitio predicatur de eo cui

ius est diffinitio in recto. Sed forma non predicatur de eo cuius est forma in recto, quia est pars, ergo non potest aliqua diffinitio dari per causam formalem tantum: ergo &c.

C Secundo

Secundo Logicus diffinit per genus
& differentiam. Sed genus est materia
& differentia est forma, ergo non dif-
finit tantum per formam.

In oppositū est philosophus tex. 16.
 Respondeo dicendū sed pro declara-
 tione istius difficultatis notādū primo,
 q̄ sicut forme est perficere, materie ve-
 ro perfici. Ita omne q̄ est perfectiū ali-
 cuius, induit quodammodo rationē for-
 mæ, q̄ vero perficitur rationē materie.

Sciendum secundo q̄ inter causas est talis crdo, & finis est perfectio agentis, eo quòd est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finē. Agēs est perfectio formæ, quia quanto agēs est nobilius, tanto producit nobiliorem formam, forma autem est perfectio materiæ, eo quòd dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tantum quia datur per causam, quæ vere est forma, sed quia datur per id quod est perfectiū alterius, diffinitio autē materialis dicitur quæ datur per id quod perficitur ab altero. Vnde quandoque diffinitio quæ datur per materiam & formam dicitur materialis, & quæ datur per efficiens dicitur formalis. Sicut cū dicitur, Tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum autem dicitur, tonitruum est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliquando diffinitio quæ datur per causam finalem, est formalis, & quæ datur per alias causas est materialis, sicut hæc materialis est. Domus est cooperimentū, factū ex lapidibus lignis &c. a tali arte, formalis vero est, domus est cooperimētū prohibens nos a frigore, & ab esu.

Sciendum tertio q̄ aliqua diffinitio
potest dici logica dupliciter. Vno mo-
do quia & si datur per aliqua realia:
datur tamen per illa in ordine ad inten-

Quæstio quinta.

tiones logicas, inquantum vnum est ge-
nus, & aliud differentia.

Alio modo dicitur diffinitio logica: non quia detur per principia secundum quod substant intentionibus logicis, sed quia datur per principia similia principijs diffinitionis logicæ: & talis dicitur diffinitio logica similitudinariæ.

Istis notatis pono duas conclusiones.
 Quarū prima est. Logicus diffinit res
 naturales tantum per causam formalem.
 Probatur. Logicus diffinit per genus, et
 differentiam, sed ista sunt principia for-
 malia speciei, ut dictum est, ergo &c.

Secunda conclusio. Diffinitio data per formam partialem, aut per unam causam se habentem ad modum forme respectu alterius est diffinitio logica. Secundo modo superius dicto et reducitue, sicut cum dicitur ira est appetitus vindictæ. Probatur. Diffinitio data per principia similia principijs diffinitionis logice, est logica similitudinariæ. sed diffinitio data tantum per formam partialem, aut per aliquid se habens per modum forme, est huiusmodi: ergo &c. Maior nota ex dictis. Minor vero probatur quia diffinitio logica datur per causas formalem tantum, scilicet per genus & differentiã: si ergo detur alia diffinitio, quæ sit per formam tantum, viriusque diffinitionis principia erunt similia, quia scilicet utraque erunt tantum principia formalia: ergo &c.

Sed occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita metaphysicus: ergo diffinitiones formales rerū naturalium non magis sunt logice, quam metaphysice.

Respondeo primo, quod metaphysicus diffinit per principia formalia in quantum absolute talia sunt. Logicus autem, ut illa ad intentionem generis & differ

Logicus res
naturales
diffinit tan-
tu n per cau-
sam forma-
lem.

Diffinitio
data per for-
mam p^{ri}ma-
lem, aut per
causam ad
modum for-
mæ habentem
est logi-
ca.

Dubius

Primi Libri de Anima

Et differentie ordinem habent.

Respondetur secundo, quòd quia ille
diffinitiones, quæ per formam tantum
dantur, relicta materia, sũt imperfecte,
ut pote non dicentes totam essentiam
rei, ideo reduci debent ad diffinitiones
scientiæ perfectioris. Logica autem est
minus perfecta scientia, quam metha-
physica quia &c.

Probi adu eritendum, quod hic loquimur
non de diffinitione rerum immateria-
lium, aut secundarum intentionum, sed
de diffinitione rerum materialium.
Nam talis diffinitio, quæ datur per so-
lam formam, est logica, & imperfecta.
Si enim in diffinitione formæ existens
in materia, non ponatur materia, illa

A D D I.

Pro maiori dilucidatione huius quæstionis, lege Themistii in expositione huius contextus ubi docet, qd ea definitio, quæ materiâ tantû sedatur, eius est, qui naturâ explorat, sed deficiens, & manca est, nisi formæ meminerit, sed formam quidem semper in definitione collocare debemus, quæ locû principem obtineat, ita tamen, ut a materia non recedamus, etiâ si forma ratione possit se iungi, etenim formæ naturali semper materia opceditur, quæ clarius etiam Auer. expressit, dicens definitionem si omittit formâ, & recipit materiâ diminuta est: si vero sumat formam, & dimittat materiam, uidetur dimittere aliquod nõ necessariû, sed non est ita: quoniam forma debet accipi in definitionibus, sicut dispositiones in quibus existit: quia cû definitiones sint duobus modis, quarum vnus est primus, & simpliciter, secundus est non primus, neq; simpliciter: sed sicut modum convenientem naturæ rei, cuius est definitio: vnde 4. Physicorum docuit Aristoteles, qd definitiones, quæ dant quidditatē debent habere tria propria, quarum vnum est, vt per illâ soluantur quæstiones contingentes in re: sicut ut per illam appareant accidentia essentialia: quia definitiones completę innate sunt reddere causas omnium accidentium, tertium est ut ex definitione appareat difficultas. id motuum difficultatis, & hoc est proprium rerum difficillimum diffiniri; & 7. Metaphysice scribitur qd partes definitionis, ita se habent ad partes rei, sicut tota definitio ad totam rem, quæ uerba non intelliguntur, qd partes definitionis sint partes rei, quia animal non est pars hominis, neq; rationale, sed partes definitionis sumuntur a partibus rei, & partes definitionis significant partes rei, vnde animal sumitur ab vna parte, & rationale ab alia, animal. n. est qd habet naturam sensitiuâ, cum animal sit animal per sensum, rationale vocatur, qd habet rationem, natura autem sensitua est vt materialis, respectu rationis, & inde est, qd genus sumitur a materia, & differentia a forma, species autem a materia & forma simul, nam homo est, qd in natura sensitua habet rationem, & cum forma dupliciter accipi possit, pro forma partis quæ cû materia constituit totû, ut anima vegetatiua, quæ dat esse uiuum ipsi plante, & pro forma totius considerata in quadam ratione abstracta a re, sicut est humanitas, & animalitas, prima non prædicatur de re essentialiter in recto, secunda prædicatur essentialiter in recto, & sic genus est forma speciei, de hac re vide D. Tho. 4. contra gen. c. 95. & Auctorem in expositione illius cap. ubi pulcherrime tractatur rem istam applicata ad quæstum.

Expliciunt Quaestiones, in Librum Primum de Anima.
Cum Additionibus Aquarij. C

Cum Additionibus Aquarij.

C 2 IN.

Quæstio quinta.

erit diffinitio imperfecta, sed de diffinitione substantiarum immaterialium aliter esset dicendum si a nobis quidditativè cognosceretur, quia diffinirentur per solam causam formalem, eo qd non habet materiam sed illa esset diffinitio metaphysica.

2. Metaph.

Ad argumentum in oppositum respondetur. Ad primum negatur minor de forma totius secundum quam diffinit logicus. Illa enim in concreto predicatur de eo cuius est forma.

*Ad secundum dicitur, quòd licet ge-
nus habeat rationem materiæ in com-
paratione ad differentiam, quia habet
rationem determinabilis, tamen nò est
materia: sed est forma speciei.*

Quis ordo
inter causas

1. Phyl.
Tex. 79.

Quotuplex
est diffini-
tio.

Diffinitio
logica pōt
dupliciter
dicij.

INCIPIVNT QVAESTIONES

IN SECUNDVM LIBRVM
DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARI.

QVAESTIO. I.

An substantia sufficienter diuidatur, in materiam
formam & compositum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quæ sunt
substantiam, huius autem aliud, sicut mate-
riam. **Tex. II.**

IRCA Secundū
Librū de Ani-
ma qritur pri-
mo. Vtrum sub-
stantia suffici-
enter diuida-
tur in materiā
formam: & cō

positum. Et videtur q non.

Primo diuisio debet dari per mem-
bra opposita sed inter ista membra nō
est oppositio: cum duo constituent ter-
tium scilicet materia & forma compo-
situm: ergo & c.

Secundo principia generis non con-
tinentur sub genere: quia sunt ante ip-
sum, sicut principium, est prius princi-
piato, sed forma & materia sunt prin-
cipia substantiæ: ergo & c.

Tertio substantiæ separate sunt sub-
stantiæ, & tamen nō sunt materia nec
forma, nec compositum: ergo & c.

Quarto philosophus dicit. 7. Metha.
& materia secundum se non est quod.

In oppositum est auctoritas philoso-
phi. tex. 2. Pro solutione istius quæ-
stionis. Primo notabo aliqua. Secundo
dicam ad quesitum.

Sciendum primo quod ista diuisio
non est diuisio generis in suas species
quod de suis speciebus vniformiter præ-
dicatur: sed alicuius analogi, quod per
prius predicatur de uno quā de altero.

Tripliciter autem aliquid dicitur
analogum. Primo secundum rationem
& non secundum esse: & hoc est quan-
do una ratio refertur ad plura per pri-
us & posterius: & tamen non habet
diuersitatem in esse: sicut est analogia
sani. Ratio enim sani per prius refer-
tur ad animal quam ad medicinam &
vrinam: non tamen diuersificatur in es-
se, quia non habet esse nisi in animali.
Non esse enim commensuratio humo-
rum

ta. 4

Tripliciter
analogum.

rum formaliter: nisi in animali. Aliud
est analogum secundum esse, sed non
secundum rationem: quando scilicet
pluribus equaliter conuenit vna ratio:
sed habet esse perfectius in vno quam
in altero: sicut est analogia corporis,
ad corpus corruptibile, & incorrupti-
bile. Ratio enim corporis equaliter cō-
uenit illis, non tamen habet equale es-
se in illis, sed in vno esse incorruptibi-
le, in altero esse corruptibile. Tertio
aliquid est analogum secundum ratio-
nem, & secundum esse, scilicet quando
nomen non dicitur equaliter secundum
rationem de analogatis, & habet per-
fectius esse in vno quam in altero, sicut
est analogia entis ad sham & accidēs.

Sciendum secundo quod in analogia
primi modi, licet nomen conueniat ana-
logatis: non tamen dicitur ratio de om-
nibus formaliter & in recto: sed suffi-
cit quod analogata habeant aliquem
respectum ad illam rationem, ut est for-
maliter in vno analogatorum, & quod
recipiant predicationem illius in obli-
quo, sicut dicimus, quod medicina est
sana & vrina est sana, non quia medi-
cina, & vrina habeant formaliter com-
mensurationem humorum: sed quia
medicina est causatiua cōmensuratio-
nis humorum in animali, & vrina il-
lius significatiua.

Existis infero quod analogia substā-
tiæ particularis ad materiam, formam
& compositum, est analogia primi mo-
di. Non enim potest esse analogia se-
cundi, aut terti modi, quia in illis ratio
analogia formaliter inuenitur in omni-
bus analogatis, ratio aut. i. hoc aliquid,
scilicet esse per se subsistēs completum
in specie, non conuenit formaliter ma-
teriae & forme vt satis patet. Vnde re-
linquitur q sit analogia primi modi.

Dicuntur ergo materia, & forma hoc
aliquid siue substantia prima, non quia
ipsis formaliter cōuenit ratio substantiæ
primæ: sed quia materia est pars ma-
terialis & potentialis substantiæ primæ,
forma autem pars formalis qua hoc
aliquid, est hoc aliquid.

Sed contra prædicta arguitur pri-
mo diuisum debet predicari de diuiden-
tibus, sed substantia particularis non
predicatur de materia & de forma, er-
go substantia particularis materialis
hic non diuiditur.

Secundo substantia prima non dici-
tur de subiecto vt dicitur in prædica-
mentis, ergo non debet diuidi in partes
subiectiuas.

Ad primum dicitur quod diuisum
analogum debet predicari de diuiden-
tibus, sed non eodem modo.

Dicitur secundo quod substantia pri-
ma predicatur de composito, materia,
& forma, sed de composito, tanquam
de eo cui per se primo, & formaliter
conuenit ratio substantiæ primæ, de ma-
teria autem, & forma modo dicto.

Ad secundum respondetur primo,
quod substantia prima potest accipi du-
pliciter. Vno modo pro natura cui cōue-
nit ista intentio singularitatis, sicut pro
substantia indiuidua, quæ est Sor. aut
Natura absolute considerata, & hoc
modo, nō dicitur de subiecto. Alio mo-
do pro intentione indiuidualitatis, &
isto modo, potest dici de pluribus, & di-
uidi in plura.

Respondetur secundo, quod ista di-
uisio non est diuisio alicuius nature cō-
munis, sed diuisio nominis in sua signi-
ficata, modo duplex est nomen conue-
niens nature singulari. Quoddam est
nomen quod in sua significatione inclu-
dit determinatum indiuiduationis prin-
cipium,

Arguitur cō-
tra.

Cap. de sub-
stantia.

Substantia
prima dupli-
citer potest
accipi.

Nomen con-
ueniens na-
ture singula-
ri ē duplex.

capium, sicut hoc nomen Sortes, & tale non potest conuenire pluribus, & de hoc loquitur philosophus in predicamentis. Aliud est nomen quod in sua significatione non includit determinatum principium indiuiduationis, sed significat naturam cui modo existendi indiuiduali, sicut hoc nomen hipostasys, & hoc nomen persona, & tale potest conuenire pluribus, & dici de pluribus, simile est de hoc nomine substantia prima, siue primum subiectum. Quod ergo dicitur, non est contrarium philosopho in predicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari in diuidua, aut de nomine includente in sua significatione principium determinatum indiuiduationis.

Quantum ad secundum principale,

A D D I.

Scias hic, quod Auerroes docuit diuisiones, non sunt necessarie in scientia, ex natura scientie, sed inducuntur ab Actoribus, propter debilitatem intellectus scolarum, via enim diuisionis, & exempli, vsitur in definitionibus, & descriptionibus, non secundum quod declaratur illud, quod est naturaliter ignotum a noto: sed secundum quod declaratur illud, quod est minoris latentie: eo quod est ignotum naturaliter, & hac de causa Ar. vtitur ista diuisione in presenti loco, & ubique locorum philosophus non vtitur diuisione, nisi ad declarandum ea, quæ sunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæstionibus, & cum diuisio non sit nisi duplex, una secundum quantitatem, altera uero secundum qualitatem, de qua est sermo impresenti, & 7. Metaph. ubi etiam philosophus partitus est substantiam, in quatuor membra uidelicet in quodquid erat esse, idest in quidditatem, uel essentiam, siue naturam rei, & in uniuersale, quod dixit esse substantiam, secundum opinionem ponentium ideas esse substantias, tertium membrum quod dixit Ar. esse substantiam, est genus, alludendo etiam ad opinionem illorum, qui ponebant unum, & ens, substantias omnium rerum tanquam genera omnium, quartum membrum est subiectum, siue substantia particularis; quæ etiam diuiditur in materiam, & formam, & compositum ex his, 8. quoque Metaph. uidetur innuere eandem diuisionem, & 11. Metaph. ubi postquam diuisit substantiam, in immobilem, quæ est genus abstractorum, & in substantiam sensibilem æternam, & sensibilem generabilem, & corruptibilem, induit quasi eandem diuisionem, ex quibus locis poteris manifeste accipere errare illos qui ponunt actum entitatum, quia sub nullo membrorum diuisionis substantie contineri uidetur, ut patet discurrendo per singula.

Pro illa responsione, quod substantia prima potest accipi dupliciter, pro natura substantie, & pro intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. ubi querit de definitione personæ

patet ex dictis quod est diuisio sufficiens. Non enim inuenitur aliqua substantia materialis, quæ non sit, aut materia, aut forma, aut compositum.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur, quod diuisio unius generis, quia est per differentias, debet dari, per opposita, sed diuisio analogi, quæ est quedam explicatio modorum, quibus analogum continet sub se plura, ut dicit Albertus, non de necessitate datur, per actum opposita.

Ad secundum dicitur quod principia generis, licet non sint sub genere directe, sunt tamen sub illo indirecte, & reductiue.

Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur substantia uniuersaliter: sed substantia materialis.

Ad ultimum dicitur, quod materia, non est quid, idest substantia in actu, ut exponit S. Tho. ibidem, cum hoc tamen statuitur, quod sit substantia, quæ est potentia.

2. de anima
tract. 1. c. 10

lect. 2.

Distinct. 14.
de potentia
Dei q. 9. ar. 1.

contradicta a Boetio in libro de duabus naturis, & uidebis clarius, & latius istam doctrinam, & primo sent. & in quæstionibus disputatis, facit etiam quod dicit Caele. in prædicamentis C. de substantia, uide etiam Auctorem 4. contra gentes. In expositione c. 39. ubi disputat quomodo Christus assumpsit substantiam indiuiduam, prout substantia indiuidua sumitur pro substantia, quæ est singularis.

Substantia dicitur cuius actus est substantia accidentibus 1. sent. dist. 21. q. 1. ar. 1. Substantia est res habens quidditatem, cui debetur esse per se & non in alio pri. p. q. 1. ar. 1.

Vide primo sent. dist. 25. art. 1. ubi etiam D. Tho. ait quod substantia dicitur quadrupliciter, scilicet essentia cuiusunque rei, indiuiduum substantie, substantia secunda, & commune utrique, & de potentia Dei q. 9. ar. 1. asserit, quod substantia, substantia, & essentia sumuntur dupliciter, ut quod, & ut quo, & 3. sent. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. ait quod substantia dicitur dupliciter, scilicet ut diuiditur contra accidens, & ut genus, prima prædicatur de partibus substantie, non autem secunda, & de potentia q. 9. ar. 2. ait quod diuisio substantie in primam & secundam, est diuisio analogi in diuersos modos essendi, non autem diuisio generis in species, & 2. sent. dist. 37. q. 1. ar. 1. ait quod substantia dicitur dupliciter, scilicet res primi predicamenti, idest materia, forma, & compositum, & significans quid, uidere hæc omnia inuant ad intelligentiam quæstii.

Q V A E S T I O . I I .

Num anima sit actus primus, corporis physici habentis uitam in potentia.

Erit utiq; primus actus corporis, physici, organici &c.
Tex. V I I .

Iamunus.
q. 3.

VAERITVR Secundum. Vtrum anima sit actus primus corporis physici habentis uitam in potentia. Et uidetur quod non.

[Caietanus] in expositio-
ne primi ca.
huius lib.

Expos.
Tex. 6.

1. contra gē
1a cap. 189.

Primo quod non sit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodem subiecto, non est actus primus, sed animam præcedit alia forma in materia. forma corporeitatis: ergo &c. Secundo suppono quod dicit S. Tho. in tex. quod philosophus dicit animam, actum primum, non solum ut distinguat eam, ab actu qui est operatio: sed etiam ut distinguat eam, a formis elementorum, quæ semper habent suam operationem, nisi impediuntur. In quibus, verbis vult, quod ideo forma elementorum non sunt actus primus, quia nisi impediuntur, semper habent suam operationem. Tunc arguitur sic. Forma quæ

semper habet suam operationem nisi impediatur, non est actus primus. Sed anima quantum ad partem uegetatiuam semper habet suam operationem, scilicet operationem nutritiuam, ergo anima uniuersaliter non erit actus primus.

Tertio quod non sit actus primus corporis. Anima est actus materie, quia forma substantialis immediate vnitur materie, ut dicit S. Tho. in multis locis: ergo non est actus corporis tenet consequentia: quia corpus dicit compositum ex materia, & forma, materia autem non est composita, sed pura potentia, ut dicit philosophus.

Quarto si anima esset actus corporis, esset forma accidentalis: sed hoc est contra philosophum dicentem. Necesse est ergo animam substantiam esse: ergo &c. Probatur consequentia. Forma adueniens, enti in actu, est forma accidentalis, ut dicit S. Tho. in lec. 1.

q. de anima
ar. 9. 1. par
te q. 76. ar.
4. & 5.

1. physie.
Tex. 69.

2. de anima
Tex. 4.

Sed

Cap. 1.
2. post.

Quomodo
diuisio ene
cessaria in
scientia.

Tex. 17.

Opinio Pla-
tonis dicen-
tis id eas es-
se substan-
tias.

Tex. 3.
Tex. 6.

Contra po-
nentes actū
entitatiuū.

p. p. q. 29.
ar. 1.

Sed si anima est actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit ali-quod ens in actu: ergo &c.

Quinto in diffinitione formæ non debet poni compositum, ut dicit S. Tho. ibidem. Sed corpus dicit compositum: ergo non debet poni in diffinitione animæ.

Si dicatur quod in diffinitione formæ bene poni potest aliquod subiectum compositum, non tamen compositum ex illa forma & subiecto, sicut in diffinitione similitudinis bene ponitur hoc compositum quod est nasus, non tamen compositum ex similitudine & naso. Contra quia S. Tho. vult quod anima est actus corporis sed quod habet esse corpus per ipsam animam: ergo in diffinitione animæ ponitur compositum ex ipsa anima & materia: ergo &c.

Sexto quod non sit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus, habens vitam in potentia, aut intelligit corpus habens primum actum vite sed in potentia ad operationes vite, aut intelligit, corpus non habens vitam in actu, neque quantum ad primum actum vite, neque quantum ad secundum.

Si accipiatur primo modo, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: quod est contra S. Thom.

Si secundo modo, est contra philosophum dicentem. Est autem non abiiciens animam potentia ens ut uiuat, sed quod habens. Est etiam contra S. Tho. dicentem super illo tex. Dicitur enim aliquid esse in potentia dupliciter. Vno modo cum non habet principium operationis. Alio modo cum habet sed non operatur secundum ipsum, corpus autem cuius actus est anima, est habens vitam in potentia, non quidem primo modo, sed secundo, & sic videtur contradiçtio in verbis S. Tho. quia primo

dicat, quod substantia corporea uiuens non ponitur in diffinitione animæ, postea dicit, quod corpus cuius actus est anima, est corpus habens primum actum vite, & per consequens substantia corporea uiuens.

In oppositum est philosophus in te. 6.

Respondetur ad istam questionem quinque conclusionibus. Quarum prima est. Anima est substantia. Probatum primo. Partes substantiæ sunt substantia. Sed anima est pars corporis animati: ergo &c. consequentia nota cum minori, quia corpus uiuum, componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet uitam, sed per animam intelligimus id quo uiuens uiuit: ergo &c. Maior autem est phi. quod dicentis substantia non componitur ex non substantiis.

Secundo arguitur sic. Forma quæ dat esse specificum substantiale est substantia. Sed anima dat tale esse: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia sicut esse accidentale, est tantum a forma accidentali, ita esse substantiale, est tantum a forma substantiali. Minor probatur. Forma quæ per separationem sui a materia remouet primum esse substantiale: dat per sui unionem, esse substantiale. Sed anima per separationem sui a materia, primum tollit esse specificum animatum, remota enim anima bonis, bos non est amplius bos, nisi equiuoce, ut vult philosophus: ergo &c.

Secunda conclusio. Anima est actus. Probatum, anima est substantia, aut ergo materia, aut forma, aut compositum. Non compositum, quia compositum est quadam species in rerum natura, quod autem habet speciem, non unitur alteri ad constitutionem alterius speciei nisi corrumpatur. Non etiam materia,

ria, quia materia est primum subiectum, anima autem est in subiecto: quia est id quo uiuens uiuit, relinquitur ergo quod sit substantia quæ est forma siue actus.

Tertia conclusio. Anima est actus primus. Probatum ratione philosophi Anima est actus sicut scientia: sed scientia est actus primus scientis, in quantum sciens: ergo &c. Maiorem declarat philosophus, quia ex eo quod anima est in animali: inest ei vigilia, & somnus, sicut, ex eo quod scientia est in sciente, inest ei consideratio, & quies, vigilia enim assimilatur considerationi, quia sicut consideratio est usus scientiæ, ita vigilia est usus sensuum, somnus vero, assimilatur scientiæ, quando sciens actu non considerat, in somno enim quiescunt virtutes animalis. Minor vero probatur: sed supponitur primo, quod habitus scientiæ, comparatur ad considerationem, sicut potentia ad actum, licet in comparatione ad intellectum sit actus. Ille enim, qui habet habitum scientiæ, ad huc est in potentia ad considerationem. Secundo supponitur, quod licet absolute actus sit prior potentia: tamen in vno & eodem, potentia precedit actum. ut dicitur in Meth. tunc arguitur sic. Semper in vno & eodem, potentia precedit actum: sed scientia est potentia respectu considerationis: ergo prius est in susceptiuo, scilicet in intellectu, quam consideratio: sed tam scientia, quam consideratio, est actus intellectus: ergo scientia est prior, actus quam consideratio: & per consequens est primus actus scientis, in quantum sciens est.

Quarta conclusio. Anima est actus corporis. Pro declaratione istius conclusionis. Sciendum primo, quod cum sit vnica forma substantialis in composito,

& perfectius compositum contineat etiam perfectionem inferioris gradus: sicut homo continet perfectionem animalis uiuentis, & corporis, est enim animal uiuens & corpus, oportet quod forma perfectior, det omnia esse, & omnes perfectiones inferiorum formarum: unde oportet quod anima, cum sit perfectior forma, det suo susceptiuo, præter esse uiuens etiam esse corporeum.

Sciendum secundo, quod omnia ista, esse in vno & eodem, sunt idem secundum rem: distincta tantum secundum rationem: sicut etiam ipsa forma est vna secundum rem, continens alias formas inferiores virtualiter. Vnde in homine, esse corporeum; esse uiuens esse animal; esse intellectuum; sunt vna & eadem res: plura tamen sunt secundum rationem.

Sciendum tertio, quod licet omnia ista sint idem realiter: tamen illa res sub ratione esse imperfectioris: comparatur ad seipsam, sub ratione esse perfectioris: sicut materiale ad formale: & sicut potentia ad actum. In homine enim, esse corporeum, comparatur ad esse uiuens: sicut potentia ad actum: similiter uiuens ad sensituum, & sensituum ad intellectum.

Sciendum quarto, quod cum vna & eadem res sit, anima & forma corporalis, dans esse animatum et esse corporeum, de illa re non inconuenit dari diuersas diffinitiones, secundum aliam, & aliam ipsius considerationem. Vnde alia est diffinitio animæ, in quantum est forma corporalis, & alia in quantum est anima. Philosophus ergo hic diffiniens animam, in quantum anima est. Dicit, quod anima est actus corporis, in quantum compositum ex materia, & ipsamet anima; ut dat esse corporeum, comparatur ad ipsam animam, ut dat esse animatum,

Quid facit forma vna in composito.

Replacatur,

Tex. 1.

2. de anima. Tex. 10. & ibidem S. Th.

Tex. 4.

Anima est substantia.

1. phys. Tex. 18.

Anima est actus primus. Tex. 5.

9. Meth. Tex. 13.

2. de anima Tex. 8.

Anima est actus.

Anima est actus corporis.

maturum, sicut potentia ad actum.

Istis notatis probatur conclusio sic. Anima inquam anima, aut est actus materiae, aut actus corporis. Non potest dici quod sit actus materiae primae: quia esse animatum presupponit esse corporeum: ergo oportet quod sit actus compositi ex materia et esse corporeo.

Sciendum tamen quod anima non est sicut actus corporis, quasi illud sit vere materia, et anima vere forma ipsius compositi: sed sic, quod compositum ex materia, et anima, ut dat esse corporeum, se habet ad modum potentiae respectu animae, ut dat esse animatum: sicut imperfectum comparatum ad perfectum, habet rationem potentiae. Secundum rem corpus quod habet esse corpus, per animam, est corpus animatum, et anima est pars illius: sed secundum quod anima dat diuersa esse distincta secundum rationem: sic diuersimode habet rationem potentiae, et rationem actus.

Quinta conclusio. Anima est actus corporis habentis vitam potentia.

Pro notitia istius conclusionis. Sciendum primo quod subiectum, aliter comparatur ad formam, dum est sub ipsa forma: et aliter dum est separatum. Cum enim est separatum, non solum habet rationem potentiae respectu formae, sed etiam dicitur in potentia ad illam scilicet quia non habet formam, sed potest illam habere: quando autem habet formam, non dicitur quidem in potentia: quia non caret ipsa forma: sed se habet tantum ad formam, sicut potentia ad actum: sicut quando lignum non est actu calidum, dicitur in potentia ad calorem: quando autem est actu calidum, non dicitur amplius in potentia ad calorem: semper tamen comparatum ad calorem habet rationem potentiae, et calor rationem actus.

Sciendum secundo ut dicit philosophus in littera quod duplex est potentia: quaedam est abiciens actum, id est separata ab actu, qui est forma: sicut potentia sciens, dicitur qui non habet scientiam. Quedam est potentia non separata ab actu primo, sed solum ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens, qui habet habitum scientiae: sed non actualiter considerat. Sic in proposito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitam: sicut semen plante. Alio modo sicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitae: sicut homo quando actu non sentit. Dico igitur, quod anima est actus corporis habentis vitam potentia, non separata ab actu primo, sed coniuncta actui: sicut calor non est actus calidi, potentia remota ab actu caloris, sed calidi potentia coniuncta actui: quia est actus eius quod actualiter substat calori: quod tamen, comparatur ad calorem sicut potentia ad actum. Anima ergo est actus corporis potentia vitam habentis, id est corporis quod comparatur ad vitam et animam, sicut potentia ad actum: non tamen corporis separati ab anima: et quod est in potentia ad operationes vitae.

Ex istis sequitur quod anima potest dici actus corporis habentis vitam actu: et actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitae. Possumus enim per viuens actu, duo intelligere scilicet compositum ex anima et corpore, quod dicitur substantia corporea viuens: et corpus quod actualiter informatur per vitam: sicut per calidum actu, possumus intelligere: aut compositum ex subiecto et calore: aut subiectum tantum, puta lignum quod actualiter informatur calore.

Si

Tex. 10.

Si primo modo accipiamus viuens actu, tunc, anima nullo modo est actus viuens actu. Non enim anima informat compositum ex anima, et corpore. Si autem accipitur secundo modo: sic est actus viuens actu: et actus viuens potentia. Quia enim ipsum corpus comparatur ad vitam, et animam: sicut potentia ad actum: ideo anima dicitur esse actus viuens potentia: quod scilicet comparatur ad vitam et animam: sicut potentia ad actum. Quia vero corpus cuius anima est actus: est actu sub anima: ideo anima potest dici, actus viuens actu, et animati in actu. Est enim actus corporis, quod actualiter ipsa anima informat, philosophus autem dicit ipsam, actum viuens potentia, ut excludat, viuens actu primo modo: non autem secundo modo. In diffinitione. n. forma, non ponitur compositum: sed subiectum quod informatur ab ipsa forma: et etiam quia est actus eius quod est in potentia ad operationes vitales. Probatur itaque conclusio. Anima est actus viuens: aut ergo viuens actu, aut viuens potentia, modo exposito: sed non viuens actu: quia compositum non ponitur in diffinitione forme sed subiectum: ergo et c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quod anima inquantum anima, non est actus materiae primae simpliciter, sed actus corporis, licet illa res quae est anima, sit actus materiae primae.

Ad secundum potest dupliciter responderi. Primo quod philosophus dicit animam esse actum primum excludendo eam a formis elementorum, dans intelligere quod anima vniuersaliter non est actus secundus: quia si vniuersaliter esset actus secundus: aut scilicet opera-

tio, aut forma operationi coniuncta: oportet, quod habens quamcunque animam, puta sensitiuam semper haberet operationes illius animae, quod tamen videmus esse falsum: excluditur ergo anima a formis elementorum: quia non est de ratione animae in communi, semper habere suam operationem: licet aliqua anima semper habeat suam operationem. Unde ad argumentum negatur minor, de anima vniuersaliter sumpta scilicet quod anima semper suae operationi coniungatur: quasi hoc de ratione animae sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suae operationi, hoc non habet ex communi ratione animae, sed ex propria natura.

Respondetur secundo, et forte melius, quod anima vegetatiua licet habeat semper actum nutriendi, non tamen semper augmentat, aut generat: ideo potest dici actus primus. Unde dicitur ad maiorem quod habet veritatem, de forma quae est semper coniuncta cuilibet suae operationi. Modo anima vegetatiua, non semper habet quamlibet suam operationem ut dictum est: ideo et c.

Ad tertium dicitur primo, quod anima, et est anima, et est forma corporea, inquantum continet virtualiter formam dantem esse corporeum. Inquantum est anima, dat esse animatum. Inquantum forma corporea, dat esse corporeum.

Dicitur secundo, quod de anima possumus loqui dupliciter scilicet aut secundum suam substantiam et entitatem absolute: aut ut anima est. Si loquamur de anima primo modo, tunc anima est actus materiae. Non est enim alia forma in animato quae in formet immediate materiam: sed ipsa sola anima. Si vero loquamur de anima inquantum anima est scilicet ut dat esse animatum:

D 2 tunc

Dupliciter de anima loqui possumus scilicet secundum entitatem eius, et ut est anima.

Ana distinguitur a formis elementorum.

Anima potest dici actus corporis habentis vitam actu, et habentis vitam potentia.

Anima est actus corporis habentis vitam in potentia.

tunc non est actus materiæ sed corporis: esse enim animatum presupponit esse corporeum, sicut perfectum præsupponit imperfectum. Philosophus autem diffinit animam inquantum anima est. vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animæ: non autem quod sibi conuenit secundum quod est virtualiter forma corporea, aut secundum suam substantiam absolute.

Dicitur tertio ad auctoritatē S. Tho. quod anima immediate vnitur materiæ primæ, secundum suam substantiam, etiam inquantum forma corporea: non autem inquantum anima est.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo quod anima secundum suam substantiam, non aduenit enti in actu: sed materiæ primæ: vnde isto modo, non est actus corporis: anima autem inquantum anima, aduenit enti effecto in actu per ipsam animam: non autem per aliam formam substantialem: inquantum ipsa anima vt dat esse animatum, presupponit in materia suum esse, inquantum dat esse corporeum.

Dicitur secundo quod proprie loquendo anima non aduenit corpori: tū quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formam quam per ipsam animam: tum quia esse corporeū quod est ab ipsa anima, non est distinctum realiter ab esse animato. Et si dicitur forma aduenit ei, cuius est forma ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori. Dicitur quod forma secundum suam substantiam, aduenit ei quod est vere subiectum, non tamen secundum omnem suam considerationem, aduenit realiter ei, quod secundum rationem est suum subiectum, & sic anima secundum suam substantiam, aduenit materiæ pri-

me, quæ est proprium & verum eius subiectum: sed inquantum anima, non aduenit suo subiecto, quod est subiectum secundum nostrum modum intelligendi: nisi forte adueniat secundum rationem. Posset etiam dici quod forma aduenit suo subiecto: nisi ipsa forma ipsum suum subiectum efficiat: anima autem, inquantum forma corporeæ vicem gerit efficit formaliter id, quod eius inquantum est anima propriū est susceptiuū.

Ad argumētum: ergo dicitur quod illa propositio S. Tho. Forma adueniens enti in actu est forma accidentalis, est vera de forma quæ secundum entitatē suam informat subiectum factum in actu per aliam formam: non autem de forma quæ secundum vnā suam considerationem, intelligitur aduenire subiecto facto in actu per ipsammet formam, secundum aliam considerationē sui. Modo dicitur, quod anima non aduenit corpori facto in actu per aliam formam: sed inquantum dat esse animatum intelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa anima: vnde in illo sensu in quo maior est vera, negat minor.

Ad quintum dicitur quod responsio ibi data bona est.

Ad improbationem dicitur, quod in diffinitione animæ ponitur, compositum ex materia & ipsa anima: non quidem inquantum anima est: sed vt virtualiter formam corpoream continet. Dicitur autem S. Tho. est intelligendum, quod in diffinitione formæ non debet poni compositum ex subiecto & ipsa forma, secundum considerationē qua diffinitur. Vnde cum diffiniatur anima a philosopho sub ratione animæ, non absolute secundum suam substantiam, potest poni in eius diffinitione, compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam substan-

substantiam, & inquantum dat esse corporeum: non autem compositum ex materia & ipsa, inquantum anima est.

Ad sextum patet ex dictis in quæstione, quod in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actum vitæ: in potentia tamē ad operationem vitalem.

Ad huius improbationem dicitur ut dictum est, quod per corpus actu animatum possumus duo intelligere scilicet, aut compositum ex corpore & anima inquantum anima est: aut ipsum corpus quod

actualiter substat animæ. Si primo modo accipiatur, negatur consequentia. Si secundo modo, negatur illud esse contra mentem S. Tho. immo est de mente ipsius: & de mente philosophi. Vnde non est contradictio in verbis S. Tho. Stat enim simul, quod compositum ex corpore & anima, inquantum anima est, non ponatur in diffinitione animæ: & quod in eius diffinitione ponatur corpus, quod actualiter informatur anima, inquantum est forma corporea.

A D D I.

Nota quod quidam volunt distinctionem traditam ab Ar. & ab omnibus fere expostoribus hic de duplici actu, esse intelligendam, hoc modo videlicet quod tam primus actus quam secundus sit substantia, quia indagaturus Aristoteles. communem animæ definitionem diuisit substantiam in materiam formam, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiam, formam vere actum, statim sub diuisit actum in primum, & secundum, nunc dicunt quod ille actus est diuisus, qui est substantia: quandoquidem ille actus diuiditur, qui est membrum conditens substantiam, sed substantia non diuiditur in substantiam, & accidens quia membra diuidentia debent participare naturam diuisi, igitur vterque actus tam primus quam secundus est substantia, & consequenter actus secundus non est operatio, & accidens, vt communiter aiunt.

Vltcrius philosophus cum tex. 4. probasset quod anima non est corpus, quoniam corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti context. colligens definitionem animæ inquit anima substantia est, substantia autem actus, actus autem qui huiusmodi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus: si quis ergo bene consideret verba Ar. cum inquit anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniam inquit, substantia actus, hic autem qui substantia est diuiditur in primum, & secundum: sequitur ergo actum secundum esse substantiam, & non accidens ut uolunt aduersarij.

Præterea si actus secundus est operatio, & accidens, sequitur quod diuisio actus facta ab Ar. in primum, & secundum est superuacanea, probatur cōsequentia, quia diuisio actus in primum & secundum non ob aliam causam fuit necessaria, nisi ut determinaretur quod anima est actus primus, & non secundus: si ergo actus secundus operatio est tunc habito in prima diuisione, quod anima est substantia, cognitum fuit quod anima non est accidens & per consequens operatio, est igitur tam actus primus quam secundus substantia, & non sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma non operans.

Sed pace horum dixerim hi sunt in manifesto errore quoniam actus qui ab Ar. diuisus est in primum, & secundum non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiam & accidens, & ex hac re considerata soluntur obiectiones adductæ, & hanc ueritatem sequutus est D. Tho. Caie. Thienen. Appollinaris, Egi Rom. & multi alij vide materiam istam p. p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima art. 19. & in 2. cont. gent. c. 61. vide etiam Auctorem in exp. illius cap. ubi declarat eandem diffinitionem animæ, causa breuitatis relinquo multa hic dicenda, pro solutione istorum argumentorum, sed quia fundantur super ruinoso fundamento vt uidere potes tu qui sequeris doctrinam Thomisticam facillime soluens negando falsum assumptum quod ab aduersarijs presupponitur.

Vide Auctorem
rem 2. cont.
gent ca 81.
ubi reperies
Pulcrum do-
ctrinam.

Vide hic do-
minum Ca-
iei, c. 1.

Opinio illo-
rum qui di-
cunt tū pri-
mum quam
secundum
actū esse sub-
stantiam.

Anima est in
subiecto in-
formatiue
essentialiter
substantia-
lis.

Vide p. p. q.
76. ar. 4. in
resp. ad pri-
mum.

Vide Cai. se-
quentem v-
triusque opi-
nionē, & ait
quod impug-
na est sub-
stantia, sed con-
sidera quia
est contra S.
Tho.
Vide etiam
in quolib. 12.
ar. 10. & in
spiritualib.
ar. 9.

Q V A E S T I O . I I I .

Virum in animalibus imperfectis, forma quæ est in parte abscisa,
præxiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias animæ accidere
ut enthomis decis. &c. Tex. X X.

Tauellus q.
9. huius,

VAERITUR
Tertio. Vtrum
in animali-
bus imperfe-
ctis forma q
est in parte
abscisa præ-
exiterit in

toto animali. Et videtur q non.

Primo, qua ratione forma vnius
præxiterit in toto, eadem ratione for-
ma alterius partis, tunc quero de illis
formis: aut vtraque informabat mate-
riam totius, aut vna tantum. Si vtra-
que informabat: ergo vna materia si-
mul informatur pluribus formis sub-
stantialibus, quod est contra mentem
S. Tho. Si vnam tantum informabat:
ergo forma materialis alia erat in ma-
teria & non informabat, hoc autem est
inconueniens: ergo & c.

Secundo quando abscinditur pars
animalis, aut acquiritur illi aliquid qd
in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, er-
go non magis debet abscisa esse aliquid
per se existens in actu, quam dum erat
in toto, quod est inconueniens, quia pars
in toto, habet esse in potentia, separata
autem, habet esse actu. Si aliquid ac-
quiritur parti, non apparet quid sit il-
lud, nisi forma: ergo prius non habe-
bat formam: ergo forma partis non præ-
existerat in toto. Tenet consequentia,
quia si præexistisset in toto coniuncto,
fuisse maxime in ipsa parte, cuius post

modum efficitur forma in actu:

Respondeo q ista questio mota est,
vt declarentur verba philosophi, dicē-
tis, q ideo partes plantarum, & ani-
malium imperfectorum decise, viuunt,
quia in toto est anima in actu vna, in
potentia vero plures, ex quo vult quod
anima partis, separate, præexistit in toto.

Pro declaratione huius. Primo ostē-
dendum est quia in quibusdam, forma
totius secundum eandem speciem sal-
uatur in partibus, in quibusdā autē nō.

Secundo declarabo, quomodo for-
mæ partium separatarum præexistant
in toto.

Sciendum igitur primo, q quanto
forma est perfectior, tanto plures, &
magis diueras habet operationes, &
ideo requirit etiam subiectum magis
diuersum. Sicut quia anima est perfe-
ctior forma elementari: ideo requirit
corpus organicum propter diuersitatē
operationum, quod non requirunt for-
mæ elementorum, & inter animas,
quanto aliqua fuerit perfectior, tanto
requirit maiorem diuersitatem in par-
tibus corporis. Anima enim intelle-
ctiua, quia est perfectior anima canis,
ideo requirit magis organizatū corpus.

Sciendum secundo, q cum forma nō
requirit magnam diuersitatem orga-
norum, subiectum est eiusdem rationis
& disputationis, in toto & in partibus
& quia eadem in illis est dispositio to-
tius, & partis, ideo forma quæ est in
toto

Tex. 10.

Forma perfe-
ctior plures
& magis di-
ueras habet
operationes.

toto secundum omnem perfectionem,
secundum quam est in toto, est etiam in
qualibet parte. Sicut forma ignis, om-
nes operationes quas habet in toto igne,
habet etiam in qualibet parte ignis.
Sicut enim totus ignis potest caleface-
re & desiccare, ita & pars ignis, sed
cum forma requirat subiectum, habēs
diuersitatem organorum, nō est secun-
dum omnes suas perfectiones in quali-
bet parte, sed secundum vnam perfe-
ctionem in vno, & secundum aliam in
alio, sicut in homine, anima est in ocu-
lo secundum potētiam visiuam, in au-
re secundum potentiam audituam, &
sic de alijs. Ratio itaque, quare in ali-
quibus, forma totius saluatur in quali-
bet parte in aliquibus autem non, est
quia in aliquibus, dispositio totius inue-
nitur in qualibet parte, sicut in igne, in
aliquibus autem, alia est dispositio to-
tius, alia est dispositio partium, sicut
in animalibus perfectis. In animalibus
autem imperfectis, & in plantis, licet
habeat aliqualem diuersitatem partium
non tamen habet magnam diuersitatē,
sed est quasi eiusdem dispositionis in
omnibus partibus, ideo anima talium,
potest in partibus abscisis saluari.

Quia tamen maiorem diuersitatem re-
quirit anima animalium imperfectorum
quam anima plantarum, inde est, quod
anima diu saluatur in partibus plan-
tarum, non autem saluatur diu anima
in partibus animalium, quia parti ani-
malium deficiunt instrumenta quibus
saluatur vita, puta, os, aut aliquod
aliud instrumentum.

Quantum ad secundum sciendū pri-
mo, q licet quælibet forma substantia-
lis sit secundum essentiam simplex, ali-
qua tamen, per accidens potest habe-
re quandam extensionem, ad extensio-

nem sui subiecti proximi, & per con-
sequens, quandam diuisibilitatem, &
hoc accidit propter imperfectionem ip-
sius formæ, sicut albedo extenditur ad
extensionem subiecti, & diuiditur ad
eius diuisionem.

Sciendum secundo, q quodlibet con-
tinuum & extensum, habet quandam
vnitatem in actu, sed continet multa in
potentia. Continet enim multas par-
tes, quæ sunt in illo in potētia. Sicut li-
gnum vnum, est quidē vnum in actu,
quia in actu habet vnam formam, &
vnum esse, est tamen plura in potentia,
quia continet plures partes in quas po-
test diuidi, quæ cum fuerint separate a
toto, efficiuntur in actu.

Istis notatis dico. Primo ad quæsi-
tum, q quia inter animas, formæ plan-
tarum, & animalium imperfectorum,
sunt imperfectæ, ideo habent quandam
extensionem, & diuisibilitatem, vnde
diuiduntur ad diuisionem corporis, si-
cut albedo, diuiditur ad diuisionem pa-
rietis in quo est.

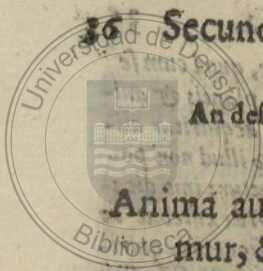
Dico secundo, q partes ipsius ani-
mæ in quas est diuisibilis, sunt in poten-
tia in toto.

Dico tertio, q animam esse vnam
in actu, & plures in potentia, in plan-
tis & animalibus imperfectis sic intel-
ligitur, q anima vnius plante, & vnius
animalis imperfecti, est vna actu, quia
habet vnum esse actuale: sed est plures
in potentia, quia habet plures partes
in quas potest diuidi, quæ sunt in ipsa
in potentia, & si diuidatur, erit plura
in actu, quia habebit plura esse in actu,
secundum diuersas partes. Sicut ac-
cepto quoddā ligno, est ibi forma vna
in actu, quia habet vnum esse substan-
tiale in actu, est tamen illa forma plu-
res in potentia, vnde si diuidatur li-

Anima est
vna in actu
& plures in
potentia.

gnum,

1. parte q. 76
ar. 4.

An definitio secunda de anima, qua dicitur: Anima est quo viuimus &c. sit conueniens.

Anima autem hæc, quo uiuimus: & sentimus mouemur, & intelligimus primo. Tex. XXIII.

VAERITVR Quarto. Vtrum secunda diffinitio animæ qua dicitur. Anima est quo viuimus, &

cetera vt in titulo, sit conueniens. Et videtur q non.

Diffinitio superioris, debet conuenire cuilibet inferiori. Sed ista diffinitio non conuenit omni animæ. nō enim vegetatiua est quo primo sentimus: neque anima sensitiua est primum quo intelligimus: ergo &c.

In hac questione primo, declarabitur vnum dubium scilicet an philosophus per istam diffinitionē demonstrat primam diffinitionē de anima, demonstratione propter quid: an magis demonstratione quia. Secundo dicitur ad quæsitum.

Quantum ad primum sciendum primo q duplex est demonstratio, ut patet ex philosopho scilicet demonstratio propter quid, & quia. Demonstratio propter quid, secundum philosophum ibidem, ē silogismus procedens ex veris causis immediatis &c. Demonstratio autem quia, est quæ aut procedit ex causis non immediatis effectui: aut procedit ex effectibus. Exemplū primi, vt si quis probet parietem non respirare: quia non est animal. Exem-

plum secundi, vt si quis concludat q planete sunt prope: quia nō scintillāt.

Sciendum secundo, q non semper diffinitio quæ est demonstrationis principium, est perfectior, illa quæ est demonstrationis conclusio. Est enim aliquando perfectior: aliquando imperfectior. Si enim vna sit conclusio demonstrationis quia, & per effectum, & alia principium: data scilicet per effectum: tunc illa quæ est conclusio, est perfectior ea, quæ est principium. In demonstratione autē propter quid, est econuerso.

Est ergo vna opinio quæ dicit quatuor.

Primo, q philosophus hic non intendit tradere diffinitionem animæ in communi, sed diffinitionem particularem, cuiuslibet speciei animæ.

Secundo quod prima diffinitio, est diffinitio quia: & secunda propter quid: vnde per secundam demonstrare primam, est demonstratio propter quid.

Tertio, q inuestigare proprietates animæ, per diffinitionem communem animæ, est procedere per causam remotam: vnde demonstrare demonstratione quia: procedere autem per proprias & speciales diffinitiones, est demonstrare demonstratione propter quid.

Quarto quod prima diffinitio animæ, non est causa secundæ, sed magis econuerso: vnde non conuenienter potest

Addi.
Triplex est
diffinitio vt
videre poteris.
1. postea.
Tex. 11.

Opin. Ap. obliuiscitur.

potest per illam demonstrari.

Secundum horum probant: quia alioquin philosophus non seruasset ordinem traditum procedendi a notioribus nobis, ad notiora natura. Si enim prima diffinitio animæ diceret causam, & propter quid: tunc illa esset secundum naturam notior: & sic philosophus incepisset a notioribus secundum naturam.

Tertium autem, & quartum probant: quia propria causa, vt vult philosophus est: quando affirmatio inseri affirmationem, & negatio negationem. propter hoc enim, quia animal est remota causa respirationis, ideo negatio inseri negationem: non autem affirmatio affirmationem. Valet enim non est animal: ergo non respirat: sed non valet, est animal, ergo respirat: quia sunt multa animalia non respirantia. vt vult philosophus. Sed secundum primam animæ diffinitionem, licet negatio inserat negationem: non tamen affirmatio, affirmationem. Valet enim non est actus corporis: ergo non est principium vegetandi, sed non valet, est actus: ergo principium viuendi solum, aut vegetandi, & sentienti: ergo illa diffinitio non est causa propria secundæ: & per consequens non est principium demonstrationis propter quid.

Potest secundo argui quia volens philosophus ostendere, quomodo prima diffinitio animæ est conclusio demonstrationis, dat exemplum in quo vna diffinitio est conclusio demonstrationis propter quid.

Contra istam opinionem arguitur. Et primo, contra secundum dictum. Omnis demonstratio procedens ab effectu ad causam, est demonstratio quia:

non demonstratio propter quid. Sed demonstratio, qua demonstratur prima diffinitio de anima per secundam, est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Sicut se habet esse, ad operari: ita esse principium essendi, ad esse principium operandi: quia sicut se habet effectus ad effectum: ita causa ad causam. Sed esse, in vno, & eodem, est prius saltem natura, ipso operari & causa operari: non autem econuerso: ergo esse principium essendi, est prius quam esse principium operandi, & causa eius. Sed secunda diffinitio datur per esse principium operandi: prima autem per esse principium essendi: quia per esse actum primum: ergo secunda diffinitio erit effectus primæ: & per consequens demonstrare primam per secundam, est procedere ab effectu ad causam.

Contra tertium dictum arguitur. Non enim queritur, virum demonstrare aliquid de anima, per propriam diffinitionem, sit magis demonstrare propter quid, quam demonstrare per primam diffinitionem, quæ est communis: sed querimus, de vna diffinitione in comparatione ad aliam. Vtrum demonstrare primam, per secundam, sit demonstrare demonstratione quia: an demonstratione propter quid.

Secundo quia non dicimus, q demonstrare secundam diffinitionem per primam, sit demonstrare per causam proximam: sed q demonstrare primam, per secundam, est demonstrare per effectum: demonstrare autem secundam per primam, est demonstrare per causam: siue sit causa communis, siue propria: sicut probare q aliquid est animal: quia respirat, est probare per effectum: probare autem, q lapis non respirat,

Quid queritur hic uide

p. p. q. 76.
ar. 1. i corp.
contra Auer.
& 1. contra
gent. c. 69.
& 70.

Demonstratio
est duplex
quia & propter
quid.
1. Postea.
Tex. 10.

1. Phys.
Tex. 1.

1. Postea.
Tex. 10.

1. de anima.
Tex. 91.

2. de anima.
Tex. 11.

Contra Opinione
nam ista
arguitur.

E 2 respirat,

respirat, quia non est animal, est proba-
re per causam remotam.

Contra quartum arguitur.

Per te illa est propria causa, quan-
do negatio infert negationem: & affir-
matio affirmationem. Sed non sic est
de secunda diffinitione, respectu prime:
ergo &c. Minor probatur: quia valet
affirmatiue: hoc est primum principium
viuendi: ergo est actus primus: simili-
ter, est primum principium sentiendi:
ergo actus primus: sed non valet nega-
tiue a qualibet illarum. Non valet. n.
non est principium sentiendi: ergo non
est actus primus.

Si dicatur q. bene valet, sumendo
omnes partes simul: nō est principium
viuendi, sentiendi &c. ergo non est
actus primus.

Hoc inquam non valet: tum quia
hic non datur diffinitio communis secū-
dum istam opinionem: tum etiam quia
secundum opinionem valet a qualibet
diffinitione particulari, ad diffinitio-
nem vniuersalem, & qualibet est cau-
sa propria.

Ad rationes istius opinionis dicitur
ad primam q. philosophus non peruer-
tit ordinem: quia licet in tradendo do-
ctrinam, oportet incipere a notioribus
nobis terminis, & etiam a notioribus
propositionibus, quando nō intendit do-
ctor, vnam per alteram demonstrare,
quando tamen intendit unam per alte-
ram demonstrare, debet prius ponere
conclusionem probandam & declara-
re: ut videatur quid sit probandū, da-
to etiam, q. illa sit minus nota quo ad
nos: quia postmodum per demonstratio-
nem fiet nota.

Ad secundam rationem dicitur pri-
mo q. S. Tho. non dicit q. sit prima dif-
finitio causa propria secundae, sed sus-

ficit sibi, quod prima sit causa, siue
propria siue communis, & secunda
effectus.

Dicitur secundo, si quis vellet sus-
tinere illam esse causam propriam, q. il-
la diffinitio nō est tenenda copulatiue,
sed disiunctiue, & tunc affirmatio, in-
fert affirmationē. Valet enim est actus
primus corporis viuētis: ergo est prin-
cipium viuendi, vel sentiendi &c.

Ad aliam respondet ipse doctor. s.
q. exemplum philosophi tenet quantum
ad hoc, q. diffinitio demonstratur: sed
non est simile, quantum ad modum de-
monstrandi: quia diffinitio de anima
demonstratur, demonstratione quia dif-
finitio autem quam adducit de tetrage-
nismo, est conclusio, & demonstratur
per aliam adductam, demonstratione
propter quid.

Ideo est alia opinio S. Tho. q. prima
diffinitio demonstratur per secundam,
demonstratione quia. Quae opinio ap-
paret vera, ex his quae adducta sunt
contra oppositam opinionem.

Quantum ad secundum, sciendum
q. viuere dupliciter accipitur. Vno mo-
do, pro esse rei viuētis, secundum q.
dicit philosophus viuere viuētibus,
est esse. Alio modo, pro operatione
rei viuētis, sicut nutrire, sentire, &
huiusmodi.

Vtroque autem modo dupliciter ac-
cipi potest. Vno modo, ut vitam in cō-
muni significat, quomodocunque illud
contingat. Sicut dicimus q. sentire est
viuere, & similiter intelligere. Alio
modo, ut dicit vitam, quae per vegeta-
tiuum animam datur. Viuere enim quā-
doque pro esse vegetatiuo particulari
ter sumitur: quia per illud primo res
dicuntur viuere. ut a phi. dicitur.

Sciendum secundo, q. licet corpore
dicamur

dicamur viuere, nontamē primo, quia
non dicimur viuere corpore, nisi inquā-
tum habet animam, sicut licet corpo-
re & sanitate dicamur sani: non tamē
dicimur primo, sani corpore, quia nō
sumus sani corpore, nisi quia habet
sanitatem.

Anima est
principium
viuendi sen-
tiendi, mo-
uendi & in-
telligendi.

Dicitur itaque primo, q. anima est
principium viuendi id est esse vegeta-
tiui, per quod tangitur gradus viuē-
di qui conuenit plantis. sentiendi, in
quo tangitur gradus viuendi, anima-
lium imperfectorum, mouendi, in quo
tangitur gradus animalium perfectō-
rum, & intelligendi, in quo tangitur
gradus viuendi, rationabilium.

Licet autem quidam velint, q. in
hac secunda animae diffinitione, ly viui-
mus, vniuersaliter accipiat. non au-
tem ut particularem vegetatiui gra-
dum explicat.

Hoc tamen non videtur mihi ad mē-
tem Arist. esse. Oportet enim secun-
dum istos verba Arist. extorquere
ut sit sensus. Anima est quo viuimus
& sentimus, & mouemur & intelli-
gimus id est. Est quo primo viuimus:
siue sit quo primo viuimus tantum: si-
ue quo primo sentimus: siue quo pri-
mo mouemur: siue quo primo intelli-
gimus. Cum tamen Arist. non disiun-
ctiua dictione sed copulatiua utatur.

Item secundum hanc expositionem,
bis ponitur viuimus: cum tamen in lit-
tera semel tantum ponatur: ideo me-
lius est, ut ly viuimus, gradum vege-
tatiuum explicet, alijs viuētium gra-
dibus qui in diffinitione enumerantur
condiuisum. Sic enim planus est tex-
& nullo modo extortus.

Dicitur secundo, q. anima non est
quodcunque principium viuendi, sed
primum, ad differentiam corporis, quo

non dicimur primo viuere, sed se-
cundario.

Dicitur tertio, posito q. ista diffini-
tio sit diffinitio animae in communi, &
non sint quatuor diffinitiones, quod vi-
detur esse de mēte philosophi qui post
istam diffinitionem dicit. Quare & se-
cundum vnumquodque querendū quid
sit vniuscuiusque anima, ut quae plan-
te, & quae hominis aut bestiae quibus
dat. intelligere, q. nondum vique ad
illum locum diffiniuit animas in parti-
culari. Hoc inquam posito, dicitur q.
ista diffinitio potest accipi copulatiue
scilicet anima est quo viuimus & sen-
timus, & mouemur & intelligimus
primo, ita q. ly & copulatiue teneat-
ur. Et tunc, ista diffinitio licet conue-
niat animae in communi, non tamen cō-
uenit omni animae, sed forte solum ani-
mae intellectiue: quia per intellectiuam
animam primo habemus omnia ista,
non autem per aliam animam.

Et si arguatur, quia diffinitio supe-
rioris conuenit cuilibet inferiori.

Dicitur quod duplex est diffinitio.
Vna quae datur per genus & differen-
tiam, & de hac verum est, quod con-
uenit cuilibet inferiori: sed ista dif-
finitio non est talis. Alia vero, quae da-
tur per actus suorum inferiorum, si-
cut si diffiniretur animal, diffinitione
exprimente proprios omnium anima-
lium actus, & tunc dicitur, quod dif-
finitio totalis superioris, non conuenit
cuilibet inferiori sed diuersis, secun-
dum diuersas partes, quia licet ope-
rationes inferioris attribuantur supe-
riori, non tamen propria vnius spe-
ciei operatio, attribuitur cuilibet spe-
ciei sui generis, sicut quia homo ridet,
dicimus animal ridere, non tamen di-
cimus, bonem aut asinum ridere.

Commen-
Tex. 11.

Dupliciter,
secunda dif-
finitio acci-
pi potest sci-
licet copula-
tiue & diui-
sim.

Replicatur.

Duplex est
diffinitio.
Vna quae da-
tur p. genus
& differen-
tiam. Alia
quae datur p.
actus suorum
inferiorum.

Modo

Modo dicitur q̄ ista diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorū suorum: ideo non oportet conuenire cuilibet anima, secundū omnes partes suas: sed sufficit q̄ secundum hoc, quod est esse principium vegetandi, conueniat vegetatiue: secundum hoc, quod est esse principium sentiendi, anima sensituiue: & sic de alijs.

Si autem vellemus q̄ teneretur distinctim, vt ly & idem sit, q̄ vel: tunc erit sensus. Anima est quo viuimus: vel sentimus. mouemur, vel intelligimus primo. & tunc conuenit omni ani-

ma. Anima enim vegetatiua est, quo viuimus, uel sentimus & c. et similiter anima sensituiua & c. & intellectuiua.

Quia tamen philosophus ponit in illa diffinitione copulatiuam dictionem, scilicet ly &: credo q̄ sit tenenda copulatiue, & non disiunctiue: cum etiā & sic saluari possit.

Ad rationem in oppositum, potest dupliciter responderi. Vno modo, q̄ maior est falsa. de diffinitione superioris, data per effectus suorum inferiorū. Secundo q̄ minor est falsa, accipiendo diffinitionem illam per disiunctionem.

A D D I.

EX decisione huius questionis clare habemus definitionem animæ, utramque non conuenire intelligentiæ, vt aliqui Auerroistarum arbitrati sunt, colligentes hoc ex ratione: primo philosophi probantis animam esse corporis actū, quia omne id per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est, sed per intelligentiam, cælo propria operatio inest: igitur intelligentia est actus corporis cælestis.

Præterea quod largitur ipsi rei unitatem, largitur etiam & esse, quoniam ab eodem est esse, & vnum esse, ut scribitur in hoc 2. de anima, sed intelligentia largitur corpori cælesti unitatem, igitur largitur ei ipsum esse, minor patet ex Auer. dicente quod ex intelligentia, & orbe sit magis unum, quam ex materia & forma corruptibilium.

Rursus in abstractis idem est forma, finis, & agens, sed causalitas formæ est dare esse rei: igitur intelligentia dabit formaliter, esse cælo, ad hoc facit etiā, autoritas Auer. primo Physic. dicentis, q̄ cæleste corpus constituitur per intelligentiam, sed intelligentia non constituitur per cæleste corpus, iam uero sicut negatur de intelligentia quod constitutur cælo, ita affirmatur de ipso, quod constitutur ab intelligentia, sed negatur, quod intelligentia secundum esse, constitutur a cælo: ergo affirmatur de ipso, quod constitutur ab intelligentia secundum esse: & ita intelligentia erit forma informans, & sic erit actus corporis, & id quo corpus uiuit & c. & consequenter definitio animæ conuenit sibi.

Sed isti sic asserentes sunt in manifesto errore, quia definitio animæ utraque non competit nisi formis informantibus corpus organicum, quale non est corpus cæleste, unde 12. Metaph. ait Auer. omne compositum est nouum & corruptibile: si intelligentia est forma dans esse cælo, tunc cælum esset compositum, & sic nouum, & consequenter corruptibile.

Propterea soluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primam, q̄ non bene adducunt rationem Ar. sed ordine præpostero, quia illud quod est conclusio accipiunt pro medio, non enim philosophus ibi ita rationatur, forma est causa vt res sit, anima est forma ergo est causa ut res sit, quoniam ibi non intendit concludere, q̄ sit causa ut res sit, sed q̄ sit causa in triplici genere causæ, vt forma, finis, & agens, unde conceditur q̄ intelligentia sit forma assistens, ut nauta naui tribuens ei operationem, quæ est motus, eo magis quod intelligentia non est principium quo mouendi, & intelligendi, sed principium, quod mouet, & intelligit: Ad aliam dicimus q̄ Auer. intelligit q̄ ex intelligentia & orbe sit magis unum, id est indiuisibile, quam ex materia, & forma materiali, ad tertiam dicimus

best magis
unum quā
ex materia
& forma.

dicimus q̄ intelligentia est efficiens, quia est principium motus, est finis, quia cælum est propter intelligentiā, & est forma assistens, autoritas Auer. ducit ad hoc q̄ cælum dependet ab intelligentia quo ad eius dispositiones, & quo ad esse, non quidem formaliter sed in quantum est agens conseruans ipsum.

Vide D. Tho. p. p. q. 70. ar. 3. ubi disputat de animatione cælorum, & de potentia Dei q. 6. ar. 6. & 2. contra gentes c. 56. ubi ex professo querit si substantia intellectus possit uniri corpori, & per quem modum; facit etiam pro hoc quæsto uidere Capraolum 2. sent. distinct. 15. & Zimmaram Theor. 70. & Soncinatem in q. sup. 12. Metaph. q. 11.

Q V A E S T I O . V .

Verum sint quinque genera potentiarum animæ.

Potentias dicimus uegetatiuum, sensituiuum, appetitiuum, motiuium loco, intellectuiuum.

Tex.

XXVII.

p. p. q. 78.
ar. 1.

VAERITVR Quinto. Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur q̄ non.

Primo, quot sunt animæ, tot debent esse potentie animæ: quia passio multiplicatur ad multiplicationem subiecti: sed tantum sunt tres animæ: ergo & c.

Secundo, qualibet potentia appetituum obiectum: ergo appetitiuum non debet distingui contra alias potentias.

De veritate
1. ar. 10.

Tertio vt habet S. Thom. Quando differentie essentielles obiectorum diuidunt aliquod speciale obiectum animæ, diuersificant potentias, sed non genera potentiarum: sed obiectum sensitui et intellectui diuidunt speciale obiectum animæ. Diuidunt enim apprehensibile vt dicit S. Tho. questione præallegata: quod est speciale obiectum animæ. non enim omne obiectum animæ est apprehensibile: ergo sensituiuum & intellectuiuum non sunt duo genera potentiarum.

Quarto, genera potentiarum distinguuntur secundum diuersitatem operationum. Sed sunt tantum tria genera operationum: ergo & c. Maior est S. Tho. Minor probatur. Operationes animæ distinguuntur secundum diuersitatem esse rerum uiuentium. vt dicit S. Tho. sed sunt tantum tria esse rerum uiuentium, vt ipsemet dicit: ergo & c.

Quinto sicut se habet sensituiuum ad intellectuiuum: ita appetitus sensituius, ad intellectuiuum: sed sensituiuum, & intellectuiuum faciunt duo genera potentiarum animæ: ergo & appetitus sensituius & intellectuius, & per consequens erunt sex.

Sexto philosophus dicit q̄ principium mouens in animalibus, est sensus, aut intellectus aut appetitus: ergo non debet poni motiuium secundum locum, generis distinctum ab illis.

In ista questione duo faciam. Primo, præmittam aliqua. Secundo dicā ad quæsitum vt appareat quæ fuerit mens S. Tho. propter hoc enim moueo istam questionem.

Quan-

1. de anima
Tex. 14.

Tex. 7. & 4.
Meta. tex. 3.
s. cæli com-
men. 3.

Comen. 6.

Comen. 19.

Soluuntur
rationes co-
rum, qui di-
cunt intelli-
gentiam esse
actum cor-
poris.

Quomodo
ex intelligen-
tia & ex or-

1. de anima
Tex. 48.

Responso
ad quæsitum
indisp. in q.
de anima
ar. 13.

Quantum ad primum quia S. Tho. diuersimode distinguit genera potentiarum animæ, in diuersis locis.

Sciendum primo, qd licet aliquæ potentie animæ sint passivæ, sunt tamen sic passivæ, qd sunt etiam aliquo modo activæ, patiuntur quidē a suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tamen aliquarum operationum sunt productivæ. Nam intellectum producit intellectus; potentia visiva visionē, & sic de alijs.

Sciendum secundo, qd differentia est inter actus potentiarum activarum, & inter actus potentiarum passivarum, qd actus potentiarum passivarum, sumunt speciem ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias, sicut activa ad passivæ, actus autem potentiarum activarum, possunt sumere speciem, & ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias sicut finis, & etiā a principijs, magis autē a principijs. Sicut calefacere & infrigidare, accipiunt speciem a suis principijs, & a suis finibus, quæ sunt calor, & frigus. Similiter etiam ab illis habent distinctionē. Ideo enim calefactio distinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorem, & est a calore frigefactio autē terminatur ad frigiditatem, et est a frigiditate, sicut a principio formali. Quia ergo omnes potentie animæ sunt aliquo modo activæ, licet aliquæ absolute sint passivæ, ideo possunt distinguui per operationes, secundum qd ipse operationes distinguitur per principia & etiam secundum qd distinguuntur per obiecta. Hic ergo in secundo de anima distinguit S. Thom. potentias animæ per operationes, secundum qd ille distinguuntur in ordine ad esse viventium, quod est principium, & ratio operan-

di rebus viventibus, sicut simpliciter in omnibus, esse est prima ratio operandi. Distinguit enim ipsas in quantum sunt potentie operative. In alijs autē multis locis, distinguit istas potentias per operationes, ut accipiunt distinctionem ab obiectis.

Quantum ad secundum sciendum, quod de potentijs animæ, possumus loqui dupliciter. Vno modo, quantum ad modum operandi, & sic, sunt tantum tria genera potentiarum, ut dicit S. Tho. scilicet potentie vegetabiles, sensibiles, & intellectuales. Vegetative enī, agunt medianibus qualitatibus activis & passivis, sicut sunt calidum & frigidum. Sensitivæ, licet non indigeant, qualitatibus scilicet activis & passivis ad eliciendum actum sentiendi, indigent tamen organo corporali. Intellective autem, nec indigent qualitatibus activis & passivis, nec organo corporali. Alio modo possunt considerari, quantum ad genus operationum, et sic, sunt quinque genera potentiarum, sicut quinque genera actionum. Ipse autem operationes, possunt distingui dupliciter, scilicet in ordine ad esse viventium, & in ordine ad obiecta, ut dictum est.

Primum modum assignat S. Tho. alij vero alium. Quantum ad primum modum, distinguuntur sic. In viventibus enim est triplex esse scilicet esse materiale, secundum quod res recipiuntur in vivente materialiter, sicut esse plantarum. Aliud est esse, penitus immateriale, secundum quod res recipiuntur in vivente secundum esse penitus immateriale scilicet sine materia & conditionibus materialibus in dividuandis, & absque organo corporali, & hoc est esse intelligibile. Aliud est esse, medio modo se habens, secundum

Lea. vlti. i. de anima. & de verita. q. 10. ar. 1. ad secundum.

p. p. q. 78. ar. 1. Addi. Triplex esse in viventibus.

dum quod recipiuntur in vivente res sine materia, non tamen sine conditionibus materialibus & sine organo corporali, & hoc est, esse sensitivum. Primum esse, sequuntur operationes, anime vegetative. Secundum, operationes partis intellective. Tertium, operationes partis sensitive. Sed quia omne esse, est secundum aliquam formam, ad formam autem quamlibet, sequitur aliqua inclinatio, & ad inclinationem, operationem, sicut ad formam levis, sequitur inclinatio ad locum sursum, & ad inclinationem, sequitur motus sursum, ideo esse intellectivum, & esse sensitivum, est secundum aliquam formam, esse sensitivum, est secundum formam sensibilem, & esse intellectivum, est secundum formam intelligibilem. Ad istas autem formas, sequitur inclinatio, quæ dicitur appetitus, & ad inclinationem, operatio, quæ est motus localis, operationibus igitur vegetative attribuitur unum genus, potentiarum quod dicitur vegetativum, operationibus partis sensitive, sensitivum, & intellective, intellectivum, inclinationi quæ est appetitus appetitivum, motui locali secundum locum, motivum.

Secundum modum distinguendi scilicet per obiecta assignat S. Tho. sic. Quædam enim est operatio viventis, cuius obiectum est corpus animæ coniunctum, & circa hoc est unum genus potentiarum, quod dicitur vegetativum. Potentie enim vegetative, agunt in corpus coniunctum animæ. Nam etiā generativa, agit in corpus coniunctum animæ, aut scilicet in semen, aut in corpus quod generatur, cui coniungitur ipsa anima, per virtutem quæ est in semine. Quædam est, cuius obiectum est

corpus sensibile, & circa hoc est sensitivum. Alia est cuius obiectum est, omne ens, & huic correspondet genus potentiarum, quod dicitur intellectivum. Sed obiectum sensus & intellectus, dicitur ipsa res exterior, secundum quod nata est esse in intellectu, et sensu per suam similitudinem. Quædam vero est, cuius obiectum est res extrinseca, secundum qd in ipsam tendit anima, sicut in finem, quod est primum in intentione scilicet res sub ratione appetibilis, & huic correspondet appetitivum. Sed & alia, est cuius obiectum est res extrinseca, ut ad ipsam comparatur anima, sicut ad terminum motus & operationis, & huic correspondet alterum genus, quod dicitur motivum secundum locum. Istis duobus modis distinguit genera potentiarum animæ S. Tho.

Sed pro declaratione primi modi. Sciendum primo, quod esse, est duplex esse scilicet existentie, & esse essentie. Esse existentie, est existentia actualis, secundum quam res dicitur existere in rerum natura. Esse essentie, est ipsa essentia, secundum quam res dicitur esse talis, sicut humanitas, est essentia hominis, & id quo homo est homo. Operationes igitur animæ, non distinguuntur secundum esse existentie rerum viventium, sed distinguuntur in ordine ad essentiam, siue ad esse essentie, cuius principium est forma. Unde S. Tho. in littera, loquens de esse materiali, dicit secundum esse materiale quod est per materiam contractum, una quæque res, est hoc solum quod est. Sicut hic lapis, non est aliud quam hic lapis, constat autem quod secundum esse existentie, res non dicitur talis natura: sed solum existens.

Quid est obiectum sensus.

Esse est duplex, existentie & essentie.

esse essentia
dupliciter
considera-
tur.

Sciendum secundo, qd esse essentie, dupliciter potest considerari. Vno modo, in ordine ad subiectum in quo est. Alio modo, in ordine ad operationem, qua consequitur ad ipsum. Si consideretur in ordine ad suum subiectum, sic ex seipso est perfectum, et non indiget alio esse accidentali, ad perficiendum suum oppositum, humanitas enim seipsa perficit suppositum humanum, & non indiget alio esse accidentali ad ipsum perficiendum isto modo sumptum, distinguuntur tres anime. Si autem consideretur in ordine ad operationem, sic, ex seipso non est sufficiens ad operationem: sed requirit in subiecto, aliquod esse accidentale, hoc autem est diuersimode, in diuersis. Esse enim substantiale vegetatiuum, requirit tantum esse accidentale, quod dant potentie vegetatiue supposito, ad hoc vt ex ipso procedat actio. Esse autem substantiale sensitium, & intellectiuium, prater esse accidentale quod dant potentie, requirit etiam, esse accidentale quod dant res per suas similitudines: vnde ad hoc vt homo producat intellectiuium, requiritur quod habeat esse substantiale intellectiuium, quod est ab anima, requiritur etiam, quod habeat esse accidentale intellectiuium, quod est a potentia intellectiua: & esse quod est a specie intelligibili, et oia ista esse, accipiuntur in vix, vnius esse perfecti, secundum ordinem ad operationem. Simile est etiam de esse sensitiuo.

Mens D. Th.
explicatur.

Cum ergo dicit S. Tho. qd operationes anime considerande sunt, secundum esse rerum viuentium.

Dico primo, qd accipitur esse secundum quod ordinem habet ad operationem, non secundum quod habet ordinem ad subiectum.

Dico secundo, qd accipitur non tantum ipsum esse substantiale: sed accipiuntur omnia esse, qua faciunt ad operationem scilicet, & esse substantiale, & esse accidentale, tanquam vnu esse.

Et quod hoc sit ad mentem S. Tho. apparet hic. Loquens enim de esse immateriali dicit. Huiusmodi autem immateriale esse, etiam habet duos gradus in istis inferioribus, nam quoddam est penitus immateriale, scilicet esse intelligibile, in intellectu enim res habet esse & sine materia et sine conditionibus materialibus indinuantibus, & etiam absque organo corporali. Ex quo patet qd S. Tho. loquitur, de esse immateriali, & intellectualem quod est a similitudine, secundum quam res dicitur esse immaterialiter in intellectu.

Præterea, inferius de illo esse loquens dicit, quod esse intellectuale, est a forma intellectuali, & esse sensibile, a forma sensibili, forma autem intellectuales & sensibilis, sunt formae accidentales. Vnde relinquatur, quod per esse intellectuale, accipiat omnia predicta, tanquam vnum esse, quod esse est completiue a specie intelligibili, & hanc speciem sequitur appetitus. Appetitus enim intellectiuius, consequitur formam apprehensam per intellectum, et appetitus sensituius, formam apprehensam per sensum, vt in plarisque locis dicit S. Tho.

Sciendum ultimo, qd cum ponit philosophus sensitium, & intellectiuium duo genera potentiarum anime, per sensitium, non intelligit omnes potentias anime sensitue, neq; per intellectiuium omnes potentias anime intellectiue, sed per sensitium, intelligit potentias apprehensiuas, & cognoscitiuas partis sensitiue, similiter per intellectum, potentias appre-

Esse intellectu-
ale est a
forma intel-
lectuali.

Lea. 1.

apprehensiuas partis intellectiue.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens: tum quia vna anima potest habere plures potentias, tum, quia anime distinguuntur secundum diuersa esse tantum, genera autem potentiarum distinguuntur secundum genera operationum.

Quomodo
passio mul-
tiplicatur.

Ad probationem dicitur, qd passio multiplicatur secundum numerum, ad multiplicationem materialem subiecti, non autem ad multiplicationem essentialē natura vnius rei possunt esse plures passionēs, præcipue, quando recipiunt speciem ab extrinseco.

Appetitus est
duplex: natu-
ralis, & ani-
malis.

Ad secundum respondetur, qd duplex est appetitus scilicet naturalis, sequens formam naturalem, et animalis, sequens formam apprehensam. Si loquamur de appetitu naturali, & in antecedente, & consequente conceditur totum, quia de illo non loquitur philosophus. Si de appetitu animali, negatur antecedens. Si autem in antecedente accipitur appetitus naturalis, & in consequente appetitus animalis, negatur consequentia.

Ad tertium dicitur primo, qd si volumus loqui de prima diuisione potentiarum, secundum prima genera obiectorum, sic erunt tantum tria scilicet vegetatiuum, cognoscitiuum, appetitiuum: sed si loquamur de generica, quacunque diuisione potentiarum, siue sint secundum prima genera, siue non, sic, sunt quinque.

Dicitur secundo, quod mens S. Th. est, quod quando differentiæ essentialēs obiectorum, diuidunt aliquod obiectum speciale. cuius species non possunt amplius diuidi, differentiis essentialibus: tunc, differentiæ non faciunt diuersitatem secundum genus. Modo, cognos-

scibile non est adeo speciale obiectum, sensibile enim est quadam species cognoscibilis, & diuiditur in plures species, vnde non sequitur ratio.

Ad quartum negatur minor. Ad probationem dicitur, qd non est sensus, S. Tho. qd distinguuntur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas, secundum quas sunt talia esse, vnde non dixit operationes anime distinguuntur secundum distinctionem esse viuentium, sed sic oportet operationes considerare, secundum esse quod inuenitur in viuentibus, hoc est, secundum qd requirit, esse viuentium.

Ad quintum, dicitur, ad antecedens, quod non est omnimoda similitudo, imo in proposito negatur similitudo. Cuius ratio est, quia sensitium & intellectiuium, distinguuntur distinctione obiectorum, in quantum obiecta sunt distinguuntur enim differentiis apprehensibilis, quia obiectum sensus est apprehensibile particulare, & obiectum intellectus, est apprehensibile vniuersale. Appetitus autem rationalis et sensituius, non distinguuntur differentiis appetibilis, in quantum appetibile est, quia de eodem potest esse vterque appetitus: sed secundum diuersum modum operandi. Voluntas enim libere appetit, sed appetitus animalis, naturali necessitate.

Ad sextum dicitur, qd duplex est principium mouens. scilicet imperans, ac efficiens motum, et exequens. In tertio, philosophus loquitur de virtute imperante & efficiente motum, hic autem, de virtute exequente.

Vel melius dicendum est, qd motiuum secundum locum, ab intellectu, et appetitu, formaliter tantum est distinctum, non aut realiter.

F 1 ADDI.

Principium
mouens du-
plex: impe-
rans: & effi-
ciens.

Dubitatio
de subiecto
potentiarum
animæ.

Lib. 2. de So-
no & vigilia
cap. 1.

Accidens de
nominat su-
biectum pro-
prium.

Cap. 1.
Quæ poten-
tiæ sunt in
anima, & q
in coniu-
cto.

Opinio Pla-
tonis de ope-
rationibus
animæ Lib.
12. ad literā.
Verba Augu-
stini expo-
nuntur.

Anima sensi-
tina quædā
sentit sine
corpore.

Tex. 24.

Pulera dubi-
tatio lect. 1.
Exponitur
verba, D. T.

1. de anima
cap. 1.
Vide Auc.
1. cont. gea.
cap. 24.

Circa quæstionem hoc de numero potentiarum animæ, dubitare posset aliquis de subiecto chari potentiarum, num sit anima ipsa, ut ratio dictare videtur, quandoquidem sicut se habent potentia corporis ad corpus, ita se habent potentia animæ ad animam; sed corpus est subiectum corporalium potentiarum: igitur & anima erit subiectum potentiarum animæ, vel erit ipsum coniunctum ut ex lib. de Somno & vigilia videtur sentire philosophus dicens, quod sentire non est proprium animæ, neque corporis sed coniuncti: & sic potentia sensitiva est in coniuncto, sicut in subiecto: unde sequitur quod non sola anima est subiectum suarum potentiarum.

Nisi dicamus quod illud est subiectum operative potentia, quod est potens operari: omne enim accidens denominat proprium subiectum: idem autem est, quod potest operari, & quod operatur: unde oportet quod eius sit potentia, sicut subiecti cuius est operatio, ut ipsemet philosophus fatetur in libro de Somno & vigilia, manifestum est autem, quod quædam operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, ut intelligere, & uelle: unde potentia quæ sunt principia harum operationum sunt in anima, sicut in subiecto, quædam vero operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurem, & simile est de omnibus alijs operationibus nutritivæ, & sensitivæ partis, & ideo potentia, quæ sunt talium operationum principia, sunt in coniuncto, sicut in subiecto.

Licet opinio diuini Platonis fuerit quod sentire est operatio animæ propria, sicut & intelligere, quam opinionem recitat D. Aug. dicens quod anima, quædam sentit non per corpus, immo sine corpore, ut est timor, & huiusmodi, quædam uero sentit per corpus, quamquam dupliciter intelligi possint hæc verba, uidelicet quod anima quædam sentit cum corpore, quædam sine corpore, uno modo quod hoc quod dico cum corpore, uel sine corpore determinet actum sentiendi, secundum quod exit a sentiente, & sic nihil sentit sine corpore: quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale, alio modo potest intelligi, ita quod prædicta determinent actum sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur, & sic quædam sentit cum corpore, id est in corpore existentia, sicut cum sentit uulnus, uel aliquid huiusmodi, quædam uero sentit sine corpore id est non existentia in corpore, sed solum in apprehensione anime, sicut quando sentit se tristari, vel gaudere de aliquo audito.

Unde soluitur dubitatio præmissa dicendo, quod omnes potentia dicuntur esse anime, non sicut subiecti, sed sicut principij: quia per animam coniunctum habet, quod per tales operationes operari possit.

Et si quis istaret quod operationes potentiarum anime attribuitur corpori propter animam, quia ut scribitur in hoc lib. anima est quo sentimus & intelligimus primo, sed prima principia operationum anime sunt potentia: ergo potentia per prius sunt in anima dicat quod omnes huiusmodi potentia per prius sunt in anima quam in coniuncto, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

Siquis ad huc instaret dicendo quod cum genera potentiarum distinguantur secundum diuersitatem operationum, sed tantum sunt tria genera operationum, quia operationes anime distinguuntur secundum diuersitatem esse rerum uiuentium, sed tantum sunt tria esse rerum uiuentium ut habet D. Tho. in hoc lib. igitur tria tantum sunt genera potentiarum anime: ergo non quinque ut determinauit Auctor. dicat ad hoc quod non intelligit D. Tho. quod operationes distinguantur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas secundum quas, sunt talia esse, unde non dixit operationes distinguuntur secundum distinctionem esse uiuentium, sed sic, oportet operationes considerare secundum quod inueniuntur esse in uiuentibus, hoc est secundum quod requirit esse uiuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo appetituum coincidit cum omnibus generibus, & speciebus potentiarum anime, & Apollinarem Cremonensem, & Romanum Egidium Iauellumque in loco correspondenti.

QVAB-

Virum potentia anime distinguantur per actus, & per obiecta.

Priores enim potentijs actus, & operationes secundum rationem sunt. Tex. XXIII.

P. p. q. 77.
art. 3.

VAERITVR Sexto.
Virum potentia anime distinguatur per actus, & actus per obiecta. Et uidetur quod non.

Primo, nullum prius distinguitur per id quod est posterius: sed actus sunt posteriores potentijs, ergo per actus non distinguuntur potentia.

Secundo, distinctio formalis, est per differentias intrinsecas, sed obiecta non sunt intrinseca actibus nec potentijs, ergo per obiecta non distinguuntur actus & potentia.

Tertio, si distinguerentur per actus, remotis actibus non esset distinctio, remota enim principij distinctio aliquorum, illa non remanent distincta, sed hoc falsum est, quia tunc homine dormiente, non esset distinctio inter uisum & auditum: ergo &c.

Quarto, si diuersitas obiectorum esset causa diuersitatis potentiarum: unitas obiectorum esset causa unitatis potentiarum: sed hoc est falsum, quia idem obiectum respiciunt intellectus, & voluntas. Idem enim cognoscit intellectus & voluntas appetit, & tamen sunt potentia distincte: ergo &c.

Quinto, Maior diuersitas est inter lapidem & hominem: quam inter, saporem & caliditatem, & tamen illa non diuersificant potentias: ergo nec etiam ista obiecta.

In ista quaestione duo faciā. Primo, ostendā a quo specificetur potentia. Se-

cundo, unde habeant distinctionem.

Quantum ad primum. Sciendum primo, quod duplex est forma. Una intrinseca, et alia extrinseca. Quia enim forma est perficere, et denominare, omne perfectum & denominatum alterius, habet rationem formæ. Est autem aliquid perfectum, & denominatum alterius extrinsecus in eo quod perficit & denominat, sicut albedo extrinsecus in pariete, perficit ipsum secundum esse album, & anima intellectiua perficit hominem, cuius est pars essentialis & denominans. Aliquid uero est perfectum alterius, & denominatum extrinsecus extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, in quantum perfectio alterius consistit in ordine ad ipsum, sicut calor est forma calefactionis extrinseca, & calefactio, habet perfectionem suam, ex ordine ad calorem a quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia est a calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum, dicitur locatum, a loco existente in locante.

Sciendum secundo, quod dupliciter dicitur aliquid dare speciem alteri, & differentiam. Uno modo effectiue, sicut si diceremus, quod produces hominem, dat homini speciem & differentiam. Alio modo, formaliter, sicut dicimus, quod albedo dat esse album parieti, formaliter, & anima intellectiua, dat homini esse hominem, & cum duplex sit forma, scilicet intrinseca & extrinseca, cuilibet conuenit dare speciem ei, cuius est forma.

Duplex est forma.

Dupliciter aliquid dat speciem alteri & differentiam.

Sciendum

Sciendum tertio, qd aliud est esse speciem, & differentiam, & aliud dare speciem, & differentiam, species enim, & differentia, dicuntur intrinsecum rei, & sunt idem qd res, humanitas enim, et rationale, est idem qd homo. Sed id quod dat speciem, potest esse extrinsecum, sic calor dat speciem calefactioni, & tamen non est intrinsecus calefactioni, & si illud sit intrinsecum, non est tamen ipsa res, sicut intellectuum vel anima intellectiva, dat speciem homini, non est tamen homo, & dicitur formam, dare speciem rei, quia ab ipsa forma, res habet primo qd sit talis, ab anima enim intellectiva, homo habet qd sit homo.

Sciendum quarto, qd duplex est obiectum potentie, scilicet formale, & materiale. Formale est illud sub cuius ratione, obiectum refertur ad potentiam. Materiale vero est, id in quo obiectum formale reperitur, sicut potentie visive obiectum formale, est color, ut dicitur inferius quia unum quodque videtur in quantum coloratum, obiectum autem materiale est corpus cui accidit color.

Istis notatis ponuntur due conclusiones.

Prima conclusio est ista. Operationes specificantur ex obiectis formalibus, non aut ex obiectis materialibus.

Probatur prima pars, supponendo qd in precedenti questione dictum est scilicet, qd obiectum potentie passive comparatur ad actum talis potentie, ut principium, eo qd movet potentiam, obiectum autem potentie active, comparatur ad actum illius potentie, sicut finis, & terminus, eo qd producit per ipsum, sicut domus producit, a domificatore.

Tunc arguitur sic. Omnis operatio recipit speciem ex principio, aut termino: sed obiecta formalia potentiarum, comparantur ad operationes earum, aut sicut principium, aut sicut terminus: ergo operationes accipiunt speciem ex obiectis formalibus, consequentia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, sicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio, est calefactio: quia est a calido ad calidum, infrigidatio, est in tali specie: quia est a frigido, in frigidum. Similiter sanatio dicitur: quia est ad sanitatem, egritudo dicitur: quia est ad egritudinem. Minor vero probatur: quia potentiarum anima, alique sunt active scilicet potentie vegetative, alique passive, ut sensus & intellectus: sed obiectum potentie active, est terminus operationis, obiectum autem potentie passive, principium per suppositum: ergo &c.

Secunda pars vero conclusionis probatur sic. Illa quæ cadunt sub una potentia, non diversificantur potentias: sed obiecta plura materialia, cadunt sub una potentia. Una enim potentia visiva, videmus lapides, ligna, homines, & celum, quæ sunt obiecta materialia: ergo &c.

Secunda conclusio. Potentie specificantur per operationes specificatas, ex obiectis formalibus.

Probatur. Illud cuius esse non est nisi propter aliquem finem, accipit modum & speciem a fine: sicut quia serra ordinatur ad hanc operationem quæ est secare dura ideo est ex tali materia, & habet talem figuram. Sed potentie non sunt nisi propter suas operationes: ergo specificantur ex suis operationibus. Idem ergo est dicere, qd specifican-

ficantur ex operationibus, & dicere, qd quia natura intendebat hanc operationem, quæ est videre, ideo producit potentiam visivam proportionatam tali operationi: sicut quia artifex intendit secare dura, ideo facit serram ex ferro, & cum tali forma.

Ex hoc sequitur correlarie, qd falsa est opinio illorum qui dicunt, qd potentie distinguuntur, & specificantur ex obiectis, & actibus tantum, quo ad nos scilicet qd actus & obiecta non sunt alio modo quo causa specificationis, & distinctionis potentiarum sed sunt signa, quia cognoscimus, qd iste potentie formaliter distinguuntur, ut enim dictum est, finis est aliquo modo causa, eorum quæ sunt ad finem.

Quantum ad secundum sciendum, qd de distinctione potentiarum, possumus loqui dupliciter, scilicet aut de distinctione numerali, aut de distinctione formali.

Si loquamur de distinctione numerali, ponitur ista conclusio. Potentie distinguuntur per subiecta: quia scilicet iste visus est in hoc subiecto, ille in alio: ideo iste, est alius ab illo. Probatur. Distinctio numeralis accidentium, est ex distinctione numerali subiectorum, ideo enim hæc albedo distinguitur ab illa: quia hæc est in hoc subiecto, illa in alio. Sed potentie anime sunt quædam accidentia, aut anime tantum, aut compositi: ergo &c.

Si loquamur de distinctione formali, ponitur ista conclusio. Potentie anime distinguuntur, secundum diversitatem actuum et obiectorum formalium. Probatur. A quo aliquid habet speciem, ab eo habet esse distinctum. Sed potentie anime habent speciem ab actibus & obiectis ut dictum est: ergo & distinctionem.

Sciendum tamen, qd licet potentie ex obiectis diversificentur, hoc tamen est diversimode. Quando enim differentie essentielles obiectorum, in quantum obiecta sunt, dividunt per se aliquid speciale obiectum anime, potentias quidem diversificant: sed non genus potentiarum. Sicut sensibile, dividitur per colorem, sonum, & huiusmodi, & per istas obiecti differentias, potentie sensitive quæ ad idem genus spectant, dividuntur. Quando autem tales obiectorum differentie, obiectum anime in communi dividunt diversitatem potentiarum secundum genus, modo supra exposito constituunt.

Ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur primo, qd maior est falsa, ubi prius secundum esse, ordinatur ad posterius, sicut ad suum finem.

Dicitur secundo, qd quando posterius in esse, est prius in intentione, tunc potest dare speciem priori, sicut est in proposito, prius enim intendit naturam operationem, secundario, intendit potentiam proportionatam illi operationi.

Ad secundum dicitur, qd distinctio formalis, est per differentias intrinsecas proxime. Primo tamen & principaliter potest esse ab extrinseco, in his quæ sunt propter aliud: quia illud extrinsecum, dat illi spem & differentiam, tanquam forma extrinseca, & differentia intrinseca, sumi ab illo extrinseco.

Ad tertium negatur consequentia: quia potentie non distinguuntur ex actibus secundum qd habent esse actum: sed secundum qd habent esse in intentione nature ordinantis potentiam ad actum.

Potest & aliter responderi scilicet qd actus sunt causa distinctionis potentiarum, quantum ad inceptionem essentiali, non autem, quantum ad factum esse, ideoq.

Vnde distinguuntur potentie.

Solutio dubiorum.

Obiectum est duplex scilicet formale & materiale

Quæstio 12.

Operationes specificantur ex obiectis formalibus.

Potentie specificantur per operationes

deo, postquam producte sunt potentie, non oportet q non existentibus actibus, corrumpantur potentie.

Ad quartum dicitur, q licet voluntas & intellectus habeant unum obiectum materiale tantum, illud obiectum respiciunt sub diuersis rationibus formalibus, respicit enim intellectus, sub ratione cognoscibilis, & voluntas sub ratione appetibilis.

Ad quintum dicitur, q duplex est distinctio scilicet, in esse nature materiali, & in esse obiecti formalis. Si ac-

cipiatur distinctio primo modo, sic conceditur, q maior est distinctio inter lapidem & hominem, quam inter saporem & caliditatem: sed ista diuersitas, non facit distinctionem potentiarum: ideo non est ad propositum. Si accipiatur distinctio secundo modo, negatur antecedens: quia sapor & calor non possunt conuenire in ratione obiecti unius sensus particularis: sed lapis & homo, possunt conuenire in ratione caliditatis: quod est obiectum visus.

ADDI.

Dubium oritur ex uerbis D. Tho.

Circa hæc quæ dicuntur in hoc quæsto occurrit dubium ex uerbis S. Tho. quæ habentur in expositione 33. contextus huius libri, quæ uerba hæc sunt, quia intellectus, & anima non intelligunt se intuendo essentiam suam, ideo in cognitione anime oportet q procedamus ab his quæ sunt magis extrinseca, ut scilicet per obiectum cognoscamus actum, & per actum, siue per actus potentias, & per potentias essentiam anime, si autem directe essentiam suam cognosceret, esset contrarius ordo seruandus in cognitione anime, quia quanto aliquod est propinquius anime tanto per prius cognosceretur ab ea, ex quibus uidetur uelle q prioritas in cognoscendo prius actus, quam potentias est ex conditione intellectus nostri, & ex nostro modo intelligendi, & non ex ordine nature, & per consequens uidetur, quod operationes non specificent, neque distinguant potentias, nisi secundum nostrum modum intelligendi, & quo ad nos, quæ uidetur esse opinio Ianduni in hoc 2. de anima.

Nisi dicamus q operationes non dant speciem potentijs, nisi sicut finis dat speciem his quæ sunt ad finem, finis autem licet sit primum in intentione, est tamen ultimum in esse, licet enim medicus primo intendat sanitatem, tamen ultimum quod inducit est sanitas, ex quo sequitur, q operationes anime sunt posteriores ipsis potentijs, quantum ad esse, licet a natura sint prius intente.

Potest ad huc dici q quia potentie & operationes anime procedunt ab anima, & habent ordinem ad alterum, dupliciter possunt cognosci, uno modo secundum esse, & ut ab anima procedunt, alio modo ut potentie sunt, & ad aliquid extrinsecum comparantur, non uult ergo dicere S. Tho. q ordo cognitionis inter actus, & potentias quo cunque modo, sit tantum ex imperfectione intellectus nostri, & nullo modo ex natura rei, sed loquitur de cognitione eorum, secundum q ab anima procedunt, quia iste nō est ordo secundum naturam, q prius cognoscantur actus, quam potentie, sed econuerso, quia potentie prius secundum naturam procedunt ab anima, quam operationes: unde si anima intueretur seipsam directe secundum essentiam, prius intelligeret potentias, quam actus, sicut prius ab ipsa procedunt, sed quia non intelligit se directe, ideo cognitio incipit ab his, quæ sunt posteriora secundum naturam, si autem loquamur de cognitione potentiarum, & actuum, secundum q habent ordinem ad aliquid extrinsecum, tunc naturalis ordo est, ut prius cognoscantur actus, quam potentie, in quantum scilicet potentie sunt, & quantumcunque anima se directe intueretur, nunquam iste ordo uarietur, quia ut sic actus secundum naturam sunt priores potentijs, potentie enim tales sunt, quia ordinantur ad tales actus, sicut potentia uisua, talis est, quia ordinatur

Iandunus q. 8. tenet q potentie distinguuntur p actus quo ad nos. Finis est primum in intentione, & ultimum in esse. Potentie dupliciter cognosci possunt. Ordo secundum naturam.

Actus prius cognoscuntur quā potentie.

natur ad uisionem, non ergo est contradictio in uerbis D. Tho. cum hic loquatur de potentijs & actibus, ut procedunt ab anima.

Cap. 3.

q. 77. in expositioe art. 1. Potentia quæ dupliciter consideratur. Verus sensus quæstus, est ultimus.

Vide subtilius veritatem istam apud Caic. in hoc 2. lib. de anima ubi speculatur operationem potentie, seu actum quadrupliciter posse considerari, primo ut est in potentia, in ipsa potentia, 2. ut est in executione, 3. ut actualiter perficit potentiam, 4. absolute, & p. p. loquens de potentia ait, quadrupliciter quoque considerari posse ipsam potentiam primo, u ly per denotet differentiam distinctiuam, ita q actus sint principia, quibus formaliter ut proprijs differentijs, potentie distinguuntur, 2. ut ly per denotet principium declarationum tantum, 3. ut ly per denotet principium distinctiuum extrinsecum quidem non extrinsecum, ultimo ut ly per denotet principium distinctiuum extrinsecum quidem a re, sed intrinsecum distinctioni rei, vide Capræolum. pri. sent. dist. 17. & in 2. dist. 44. & 2. cont. gent. c. 79. & Magistrum Chrysost. q. 11. & Quintianum in hoc 2. dilucidatione, 4.

Q V A E S T I O . V I I .

Utrum uirtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersę potentię partis vegetatiuę.

Quoniam eadem est potentia anime uegetatiua, & generatiua &c. Tex. XXXXII.

P. P. q. 78. art. 1.

VAERITVR Septimo. Utrum uirtus nutritiua, augmentatiua: & generatiua, sint diuersę potentię partis vegetatiuę. Et uidetur quod non.

Primo auctoritate phylosophi dicentis q eadem potentia anime est nutritiua & generatiua.

Secundo. Cuius actus sunt idem, potentię sunt eadem: sed actus nutritiue & generatiue sunt idem: ergo &c. Minor probatur, quia actus nutritiue est, conuertere alimentum in substantiam nutriti: ergo nutritio est transmutatio substantialis, ad esse substantiale, est generatio: ergo nutritio est generatio.

Tertio. Non existente uirtute augmentatiua distincta a nutritiua, adhuc animal acciperet maiorem quantitatem quam prius, quia uirtus nutritiua conuertens alimentum in carnem: causat esse, & quantitatem illius car-

nis, sicut generans hominem causat etiam quantitatem hominis; ergo non oportet ponere augmentatiua distinctam a nutritiua.

Quarto. Potentie distinguuntur per obiecta, ut dictum est: sed omnes iste potentię habent idem obiectum scilicet alimentum: ergo &c.

Quinto. Nutritio est quidam motus, aut ergo est generatio, aut augmentum, aut alteratio. Non est augmentum, neque alteratio, quia illi motus sunt primo, & per se ad accidentia, nutritio autem, est ad substantiam: ergo generatio, ergo nutritiua non distinguitur a generatiua.

Respondetur &. In ista quæstione duo faciam. Primo ostendam istas esse distinctas potentias. Secundo ponam singularum diffinitiones.

Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, q cum uirtutes innotescant nobis, ex actibus: quia in animali tres uidemus effectus scilicet q per conuer-

P. P. q. 77. art. 3.

Tres sunt potentię partis vegetatiuę.

G sionem

tionem cibi in substantiā suam, conseruatur in esse: quod maiorem quantitatem acquirit, quam prius habuerit: & per semen decusum producit sibi simile in specie, ideo coacti sunt philosophi illas potentias ponere, quibus tantam principijs, huiusmodi operationes attribuantur.

Sciendum secundo, & iste tres virtutes, idem obiectum materialiter respiciunt, scilicet alimentum, ut ex verbis philosophi apparet hoc rātum obiectum scilicet alimentum, sub diuersis rationibus, istis potentijs respondet: secundum enim quod est hoc aliquid, & substantia, in potentia ad formam substantialem nutriti, est obiectum nutritiue: secundum autem quod est quantū, est obiectum augmentatiue: secundum vero quod est in potentia, ut ex ipso generetur semen, siue etiam secundum quod est in potentia ad virtutem formatiuam, sic est obiectum generatiue.

Sciendum tertio, & quamuis aliquę potentię sint diuersę, non inconuenit tamen eas simul circa idem obiectum operari. Circa idem enim ponum, simul habet operationem visus, & olfactus, in quantum per colorem obijcitur visui, & per odorem olfactui. Vnde nō est attendēda vnitas vel pluralitas potentiarum, ex hoc quod operentur circa vnum subiectum, vel circa plura subiecta, secundum substantiā: sed ratio formalis sub qua potentia in obiectum fertur, est consideranda.

Sciendum quarto, & virtus generatiua est duplex, ut S. Tho. ponit. Vna dicitur seminatiua, quę superfluo alimenti generat semen, & ista in corpore viuente subiectiue reperitur. Alia dicitur formatiua, cuius scilicet est formare membra, & animatum, simile

generanti secundum speciem, in esse producere, & ista est in semine subiectiue.

Istis notatis probatur conclusio. Et primo videlicet quod omnes istę potentie sint distinctę.

Primo, potentię quę distincta obiecta formalia habent, sunt distinctę, sed nutritiua, augmentatiua, & generatiua, habēt distincta obiecta formalia: ergo &c. consequētia nota, & maior est manifesta: quia potentię distinguuntur ex obiectis. Minor etiā patet, quia alimentum sub diuersis rationibus istarum potentiārum est obiectum.

Secundo. Potentię habentes diuersas operationes sunt distinctę. Nō solum enim ex obiectis, verum etiam ex actibus potētę distinguuntur. Sed istę habent diuersas operationes, operatio enim nutritiue est conuertere alimentum in substantiā nutriti: operatio augmentatiue, adducere corpus ad maiorem quantitatem: operatio generatiue, producere simile generanti secundum speciem: ergo &c.

Secundo probatur quod nutritiua distinguatur a generatiua.

Primo. Nullū generans per virtutem generatiuam generat seipsum, sed aliud: sed nutriendum nutrit seipsum per virtutem nutritiuam: ergo &c. consequētia nota cum minori. Maior vero est Philosophi.

Secundo. Virtus generatiua, est principium producendi simile generati, secundum speciem, sed virtus nutritiua non est huiusmodi principium: ergo nutritiua non est generatiua. consequētia nota cū maiori. Virtus enim generatiua leonis, est principium leonem producendi, & generatiua hominis, producendi hominem. Minor vero pro-

ro probatur, quia virtus nutritiua producit carnem & neruum, non autem totum animal: ergo &c.

Tertio probatur, quod virtus nutritiua distinguitur ab augmentatiua, ex differentia quadruplici quā assignat Alber. Quarum prima est, quod nutritiua non accipit alimentum, nisi in quantum est potentia subiecta membrorum, & nihil curat de quantitate augmentatiua autem accipit ipsum, in quantum potentia additur quantitati membrorum: ex eo quod membrorum quantitas extenditur ipso addito membrum. Secunda est, quod nutritiua secundum omnem diametrum nutrit in omnibus equaliter perditum restaurans, & secundum latitudinem maxime nutrit: augmentatiua autem, secundum longitudinem magis augmentat. Tertia est, quod augmentatiua cum habeat extendere partes duriores, sicut sunt ossa, virtutis fortiori calido quam nutritiua, quę habet conuertere cibum in substantiā nutriti. Quarta est, quia nutritiua semper nutrit, non autem augmentatiua semper augmentat.

Quantum ad secundum, sciendum quod Auicenna diffinit potentiam nutritiuam sic. Nutritiua est vis animę vegetabilis, conuertens corpus a corporeitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo lest, & vnit ei cibum per restaurationem eius, quod solutum est in illo.

Pro cuius intelligentia notandum primo, quod corporeitas accipi dupliciter potest. Vno modo, prout dicit tertiam dimensionem, secundum quod est de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicit substantiā naturalem cōpositam ex materia & forma, quę est subiectū trine dimensionis. In predicta igitur

diffinitione, cum dicitur conuertēs corpus a corporeitate, accipitur corporeitas secundo modo, conuertit enim nutritiua substantiā cibi, in materiam nutriti.

Sciendum secundo, quod cum calor naturalis existens in animali consumat continue partes materiales corporis animalis, necesse est, ut per conuersionem cibi in substantiā nutriti, partes deperditę restarentur, propter hoc ponitur in predicta diffinitione, & vnit ei cibū pro restauratione eius quod est deperditum.

Virtus augmentatiua ut ibidem dicitur, est vis augens corpus in quo est, ex corpore quod ipsa assimilat illi augmentato proportionabili in omnibus dimensionibus suis, quę sunt longitudo, latitudo, spissitudo, ut perducāt eum ad perfectum.

Pro cuius intelligentia sciendū primo, quod licet tam nutritiua, quam augmentatiua corpori animato cibum assimilet: hoc tamen diuersimode fit. Nam nutritiua assimilāt, ut sit substantia, in qua saluatur esse indiuidui, augmentatiua autem, ut sit quantum extendēs in diuiduum ad maiorem quantitatem.

Sciendum secundo, quod in corpore animato secundum Alber. duplex est augmentum. Vnum est, per extensionem partium quę sunt in corpore animato: ut vasa, ut sunt ossa, nervi, et vene, quę sunt partes durę cum difficultate extē sibles, quę semel extens non reuertuntur ad maiorem quantitatem, & ista augmentatio fit, secundum omnem dimensionem, magis tamen secundum longitudinem: & hęc proprie pertinent ad virtutem augmentatiuam. Alia est augmentatio in partibus quę sunt ex humido nutritiuali, quę nō sunt ut

G 2 vas,

Quid virtus augmentatiua.

Lib. de homine. 1. partis summa. quæst. 37.

Tex. 47.

Diuerse potentie circa idem obiectum materialiter operantur.

Virtus generatiua duplex est. S. Th. tract. de potentijs atq. in opus. 43. & Alber. mag. cap. 7. huius tract.

Quomodo potētę possunt distingu.

Nutritiua ab augmentatiua differt quadrupliciter. Tra. 1. c. 6.

Auicenna. 6. naturalium quid sit virtus nutritiua.

1. de anima Tex. cō. 47.

vas, sed potius in vase, facte affluentes, & secundum has, sepe accidit ingrossatio & attenuatio, & hac pertinent ad nutrimentum, quia est tantum a nutrimento maiori vel minori.

Virtus generatiua ab eodem diffinitur, & est vis vegetabilis animae accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia, & operatur in ea, per attractionem aliorum corporum quae illi assimilantur generari & comisci, & conuertit eam, in similitudinem illius in effectus.

Ad cuius euidentiam sciendum primo, quod cum semen sit pars animati in potentia tantum, non autem in actu, de illi parte intelligit Auicenna, cum dicit. Accipiens de corpore in quo est parte.

Sciendum secundo, quod tale semen est in potentia corpus animatum, potentia quae est ad formam specificam secundum se: non autem, ad hoc ut fiat actu pars animati in quo est, et sic intelligitur quod dicit, partem illi similem in potentia, simile scilicet in potentia ad formam specificam, & per hoc differt materia generatiue a materia nutritiue.

Sciendum tertio, quod semen masculi attrahit sanguinem menstruum mulieris & commiscetur illi, ut sufficiat ad corporis quantitatem, & hoc intendit dum dicit, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quae illi assimilantur, & tunc conuertit eam partem, in similitudines illius in effectus. Virtus enim generatiua intedit ultimo inductionem formae specificae in eo quod generatur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur de mente S. Tho. quod non est sensus illius littere, nutritiuam et generatiuam esse unam po-

tentiam specificam, sed, ab una communi potentia animae contineri scilicet vegetatiua, quod unus genus potentiarum animae positum est.

Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod unum genus potentiarum animae positum est, quod generatio (quae dicitur actum potentiae generatiue quae est potentia animae) est productus totius rei viuētis a principio coniuncto, de quo modo loquitur philosophus. Transmutatio autem alimentis, est transmutatio partis & productio partis cuiusdam, ideo non est generatio isto modo.

Potest secundo responderi, quod actus nutritiue, est nutritio, nutritio autem, non est transmutatio alimenti, sed illa praesupponitur nutritioni, sed nutritio, est motus in partibus nutriti, qui motus, non est generatio, quia generatio est ad formam, quae prius actu non existebat talis autem motus non est huiusmodi, sed per ipsum formam existentem prius in actu, alicui parti materiae communicatur.

Ad tertium negatur assumptum. Ad probationem, negatur, consequentia licet enim virtus nutritiua causet secundario quantitatem substantiae conuerse: non tamen per illam productionem quantitatis & conuersionem nutrimenti fit augmentum: sed etiam oportet, membra quae sunt veluti vasa secundum partes antiquas & novas extendi, quod fit per virtutem augmentatiuam.

Ad quartum, dictum est in quaestione, quod habent idem obiectum materialiter, non autem formaliter, a quo obiecto formali, potentiae habent distinctionem.

ADDI.

A-D-D-I.

Vide Ar. 1. de gener. 41. ubi declaratur quomodo animal nutrit quousque uiuit licet non augetur.

Contra Ar. generum 1. lib. contra Galenum.

Motus quomodo non est de materia in materiam.

Hanc sententiam sequitur Galenus 1. de facultatibus naturalibus cap. 11.

Huius est opinio in principio libri de alimentis.

2. de anima. vide Auerr. 2. de anima comm. 41.

Ad quaestum principale potest ad huc argumentari, quia cum nutritio sit quidam motus, aut ergo est generatio, aut augmentum, aut alteratio: non est augmentum, neque alteratio, quia illi motus sunt primo, & per se ad accidentia, nutritio autem est ad substantiam: ergo est generatio: igitur nutritiua non distinguitur a generatiua.

Nisi dicamus, quod iste motus reducitur ad generationem, secundum quod dicitur & de uiuentibus, & non uiuentibus, quae scilicet est mutatio de non esse ad esse, quo stante negatur ultima consequentia, quia generatio isto modo sumpta non est actus generatiue quae est potentia animae.

Vel dicamus quod iste motus non est reducibilis ad praedicamentum, uel ad speciem aliquius motus, quia nutritio est motus in partibus materiae non in partibus secundum speciem, cum enim nutritur caro, non mutat speciem, carnis neque uiuentis: sed accipit alias partes materiales.

Sed non quiescit intellectus hominis propterea aliquis istare posset dicendo nullus motus est de materia in materiam, quia sic materiae esset materia, oportet enim esse aliquod subiectum talis motus: ergo male dicitur quod iste motus est secundum materiam tantum, & non secundum speciem & formam: praeterea per nutritionem mutatur cibus de una specie in aliam, puta de specie panis in speciem carnis: ergo non est tantum mutatio secundum materiam.

Sed dicitur ad primam obiectionem quod licet motus quo totum transmutatur non sit de materia ad materiam, tamen non in conuenit aliquod idem numero mouens transmutare aliquam partem materiae in speciem suam, & sic ipsum quod in suam speciem mutare aliquam partem materiae conuertit, non mutatur secundum speciem, sed tantum secundum aliquam partem materiae: unde alia ratio est in hoc motu, & in alijs motibus, quia in alijs motibus mobile mutatur de forma in formam suam, in hoc autem motu mobile siue id quod nutritur suam formam communicat diuersis partibus materiae, illas ad speciem, & ad formam suam trahendo. Ad probationem huius negatur consequentia, immo sequitur quod partes ille sint partes unius compositi, quod transmutatur de una parte materiae ad aliam partem.

Ad secundam obiectionem dicitur, quod supponit falsum scilicet quod cibus & alimentum sit mobile motu nutritionis, hoc enim non est uerum, licet enim cibus transmutetur non tamen mutatur motu nutritionis, non enim dicimus quod cibus nutritur, sed transmutatur motu alterationis qui exigitur ad nutritionem, sed mobile in motu nutritionis est corpus animatum quod nutritur.

Potest etiam dici quod respectu cibi qui transmutatur sit motus secundum speciem, sed respectu eius quod nutritur, quod est subiectum nutritionis non sit motus secundum speciem, sed secundum partes materiales, inquantum idem compositum nutrit, & nutritur secundum diuersam naturam, secundum virtutem nutritiuam nutritur secundum corpus autem nutritur & ideo quia semper manet idem nutriendus, & quod nutritur, non mutatur secundum speciem, mutatur autem secundum partes materiales, quia diuersis partibus materiae communicat formam suam.

Vide D. Tho. 4. sent. dist. 17. q. 1. ar. 1. q. 3. & 3. p. q. 77. ar. 6. ubi declaratur quomodo nutrire non conuenit formae, nec materiae, quia omne nutriendus conuertitur in nutritum, & manet, vide etiam 2. cont. gent. c. 89. & Auctorem ibi. vide Caietanum Card. c. 4. ubi ponit singulare cautelam circa differentiam inter nutritum, & generatiuum, & tandem in hoc secundo q. 13. & Magistrum Chrysostomum q. 18. vide Albertum Bucca-ter in loco correspondenti huius.

Q V AE.

Q V A E S T I O . V I I I .

Num sensitiue potentie sint passiuę vel actiuę .

Sensus autem in moueri, & pati accidit &c.

Tex. L I .

VAERITVR Osta-
no. Vtrum poten-
tie sensitiue sint pas-
siuę . Et arguitur
quod non.

Primo. Si poten-
tie animę sensitiue essent passiuę, se-
queretur q̄ potentie vegetatiue essent
nobiliores potentis sensitiuis, sed hoc
est falsum, quia sicut esse sensitiuum
est nobilius vegetatiuo, ita potentie
sensitiue sunt nobiliores vegetatiuis:
ergo &c. consequentia probatur. Acti-
uum est nobilius passiuo: sed potentie
vegetatiue sunt actiuę: ergo si sensi-
tiue sunt passiuę, vegetatiue erunt il-
lis nobiliores.

Secundo. Materiale inferius, non
potest agere in superius immat'iale:
sed res sensibiles sunt materiales, po-
tentia autem sensitiua est aliquo modo
immaterialis: ergo res sensibiles, non
possunt agere in sensum: & per conse-
quens sensus nō erit potentia passiuā.

Tertio. Sensus indicat: sed indicare
est agere: ergo non sensus erit poten-
tia passiuā.

Quarto. Oculi mensurate inficiunt
aerem et speculum similiter basilicus,
visu interficit hominem: ergo visus
est potentia actiuā.

Quinto. Quilibet forma est prin-
cipium operadi loquēdo de forma sub-
stantiali, sicut materia est principium
patiendi, sed anima sensitiua est for-
ma: ergo &c.

Sexto. Potentia produciens opera-

tionem, est potentia actiuā: sed poten-
tia sensitiua sunt huiusmodi: ergo &c.
consequentia nota cum maiori. Minor
probatur, quia visus producit visionē,
auditus auditionem, & sic de alijs:
ergo &c.

Septimo. Sicut materia est pati, ut
dicitur 2. de generatione, ita forma
est agere: sed potentie sunt formę: er-
go earum est agere: ergo sunt poten-
tie actiuę.

In ista quaestione duo faciam. Pri-
mo pramittā aliqua necessaria ad pro-
positum. Secundo ponā conclusiones.

Quantum ad primum sciendum pri-
mo, q̄ ut habet philosophus, Potentia,
diuiditur in potētiā actiuā, & pas-
siuā. Potentia actiuā est principium
transmutandi aliud in quantum aliud:
sicut calor est principium quo ignis agit
in lignum calefaciendo illud.

Potentia passiuā, est principium mo-
tus vel mutationis ab alio in quantum
aliud, omne enim per quod aliquid po-
test ab alio pati, dicitur potentia pas-
siuā eius, sicut id quo lignum potest cō-
buri ab igne, eius potentia passiuā di-
citur, & id quo potest paries dealba-
ri, dicitur potentia passiuā eius: quod
intelligēdum est, quando illud est in eo
quod potest mutari & pati. Cum ergo
quæritur, vtrum potentie sensitiue sint
passiuę vel actiuę, idem est ac si quæ-
reretur, vtrum sint principium quo
animal patitur a sensibili, an magis
sint principium, quo animal agat in
sensibilia, sicut videtur voluisse Pla-

to, ut

Visus pro-
ducit visionē.

Tex. 55.

Potentia est
duplex, acti-
ua & passiuā
5. Meth. tex.
17.

Sensus quæ-
ritur quis sit
ostenditur.

to, ut dicitur de sensu & sensato, qui
voluit, q̄ visio fieret extra mittēdo ra-
dios ad rem visibilem.

Sciendū secundo, q̄ pati tripliciter
dicitur. Vno modo, cū aliquid remoue-
tur a sua naturali dispositione, sicut
cum aqua amittit frigiditatem per ca-
lesfactionem. Secundo, cum aliquid abij-
citur a re, siue sit conueniens naturę,
siue disconueniens, & hoc modo pati-
tur, non solum is qui egrotat, sed etiā
is qui sanatur. Tertio, cum aliquid re-
cipit id ad quod erat in potentia absq̄
abiectione alicuius, & hoc modo, id q̄
exit de potentia ad actum potest dici
pati, similiter omne quod recipit suam
perfectionem, hoc modo patitur.

Sciendum tertio, sicut dicit S. Tho.
q̄ non sic distinguuntur potētiā actiuā
& potentia passiuā, q̄ potentia actiuā
habeant operationem, non autem potē-
tia passiuā, sed secundum ordinem ad
sua obiecta. Potentia enim cuius obie-
ctum cōparatur ad ipsam sicut patiens
ad agens, dicitur potentia actiuā, po-
tentia autem cuius obiectum compara-
tur ad ipsam, sicut agens ad patiens,
dicitur potentia passiuā. Vnde inter po-
tētiās animę, potentie vegetatiue sūt
actiuę, agunt enim in ipsum alimentū,
alterando ipsum & immutando, intel-
lectus autē possibilis, est potentia pas-
siuā, quia patitur ab intelligibili, &
immutatur ab eo.

Quantum ad secundū ponuntur due
conclusiones. Prima est. Omnes po-
tentie sensitiue sunt passiuę, passione
tertio modo dicta.

Probatur primo. Si non essent po-
tentie passiuę sed actiuę, tunc sensus
posset sentire semper, sine quocunque
exteriori: sed hoc videmus esse falsum.
Non enim visus videt, nisi ad presen-

tiam colorati, neque auditus audit, nisi
ad presentiam soni: ergo &c. consequen-
tia probatur. Potentia actiuā cuius
operatio est actio immanens, semper
potest operari, & non indiget exte-
riori mouēte: sed operatio sensus est actio
immanens. ut dicitur 9. Meta. ergo si
potentia sensitiua sunt actiuę, poterūt
semper operari sine exteriori agente.
Maior probatur, quia q̄ potentia non
habeat suam operationem, potest con-
tingere, aut quia est potentia passiuā,
indigens exteriori mouente: aut quia
sua actio, est actio transiens, ideo re-
quirit subiectum in quo recipiatur: er-
go si aliqua potentia non sit passiuā, &
sua actio non sit operatio transiens, po-
terit semper operari, & non indigebit
aliquo exteriori.

Secundo. Potentia comparata ad
suum obiectum sicut patiens ad agens,
est potētiā passiuā: sed potētiā sensiti-
uę sunt huiusmodi: ergo &c. consequē-
tia nota cum maiori. Dicitur enim po-
tentia passiuā: quia patiendi est princi-
pium. Minor est philosophi dicentis q̄
sensus patitur a sensibili.

Confirmatur. Aut sensus patitur ab
obiecto, aut obiectum a sensu. Non au-
tem apparet quam immutationem pa-
tiatur sensibile a sensu: ergo dicendum,
q̄ sensus patitur a sensibili: quia reci-
pit similitudinem eius.

Tertio arguitur auctoritate Cōmen.
Dicit enim Commen. Dicamus igitur q̄
sentire fit per aliquam passionē & mo-
tum in sensu a sensibilibus, & cum po-
suit ipsum in genere virtutum passiuā-
rum. Dicit primo sensum esse de vir-
tutibus passiuis &c. Item ibidem.
Necesse est enim si virtus & sensus es-
sent actiuę, ut sentirent ex se, & non
indigerent in sentire, aliquo extrinseco

& in

Tex. 16.

21 huius.
Tex. 51.

Cōmen. 51.
huius libri.

Mens Com-
mentatorie
quæ est de
hoc quaestio.

Et in toto illo Comen. tenet, sensum esse potentiam passiuam, unde in fine concludit, quod hæc est prima differentia qua virtutes anime differunt adinuicem, quia scilicet aliquæ sunt actiue & aliæ passiuæ.

2. conclusio
Non est idem dicere potentiam actiuam & operatiuam.

Secunda conclusio. Potentia anime sunt operatiue. Pro cuius notitia aduertendum quod apud S. Tho. non est idem dicere potentiam actiuam, & potentiam operatiuam. Potentia enim dicitur actiua, eo quod in suum obiectum agit. Dicitur autem operatiua, quia est principium alicuius operationis productum. Non repugnat autem, aliquam potentiam non agere in suum obiectum, & tamen producere in se operationem, ideo non repugnat, aliquam potentiam non esse actiuam, & tamen esse operatiuam.

Sed dubium occurrat. Natura sicut id quod producit aliquid in alterum, comparatur ad ipsum, sicut agens ad patiens, ita quod producit in se, comparatur ad se, sicut agens ad patiens. Si ergo potentia sensitiva producat in se sensationem, erunt potentie actiue in comparatione ad se.

Respondetur & dicitur primo, quod licet potentia sensitiva agat in se, producendo sensationem, non tamen dicitur potentia actiua, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc quod dicatur actiua, oportet quod in suum obiectum agat.

Dicitur secundo, quod non agit in se, simpliciter, quasi omnino agens & patiens: sed simul cum similitudine obiecti, producit sensationem, ipsa autem sola recipit, unde sola est patiens, non autem agens.

Quæstio potentia operatiua.

Probatur autem conclusio primo sic. Omnis potentia ordinata ad producendum

dum operationem, est potentia operatiua. Sed potentie sensitivæ sunt huiusmodi, visus enim producit visionem: & auditus auditionem: ergo &c.

Ad istam respondebitur fortasse, quod potentia non producat operationem, sed obiectum cum similitudine sui, & potentia se habet tantummodo passiuæ.

Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud actiuæ, non autem denominat terminum, sicut calefactio, denominat ignem calefacientem, non autem lignum, sed visio, non denominat actiuæ visibile, non enim dicimus quod visibile videat: sed magis, quod videtur, ergo non procedit immediate a visibili, immo a composito, ex oculo & potentia visiva, unde dicitur homo videns, & oculus videns, similiter probaretur de alijs.

Secundo. Operatio immanens manet in suo operante. Sed operationes partis sensitivæ, sunt immanentis, ut dicitur 9. Meth. & manent in potentijs, siue subiectis potentialium, non autem in obiectis: ergo ipsa obiecta non producant immediate operationes sensus: sed magis potentie, & subiecta potentialium. Patet igitur, quod non est conditio dum dicimus, potentias sensitivas & passivas esse, & operativas, ut supra dictum est. Nam dicitur passivæ, eo quod immutantur a suis obiectis, dicuntur autem operatiue, eo quod facte in actu, similitudinibus obiectorum suas operationes producant.

Ad argumenta autem in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod actiuum est nobilius passivo sibi correspondente, in quod scilicet agit, non autem simpliciter, omne actiuum est nobilius quolibet passivo. Modo po-

Tex. 16.
Operatio immanens manet in agente.

Quomodo actiuum est nobilius passivo.

do potentia passiva, non sunt in quod agant potentia vegetatiua, unde ratio non sequitur.

Ad secundum dicitur primo, quod sensibile non causat suam similitudinem in potentia sensitiva, nisi mediante organo corporali, unde quia organum est quoddam materiale: ideo sensibile potest agere in ipsum, sicut materiale, in materiale, non sicut materiale, in immateriale, unde argumentum supponit falsum scilicet quod obiectum agat tantum in potentiam, & non in organum.

Dicitur secundo, quod non est inconueniens, materiale, agere in immateriale actione spiritali, aliquo modo, causando scilicet sui similitudinem singularem in ipso, quomodo dicimus quod obiectum agit in sensum.

Sensus agit si agere producere accipiat.

Ad tertium conceditur quod sensus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, iudicare est actio, & potentia sensitiva sunt operatiua, quod conceditur. Si autem accipiat agere, prout dicit actum potentie actiue propriæ, negatur quod iudicare sit agere, dico enim, quod iudicare non est agere, sed operari.

Ad quartum dicitur, quod mulier menstruata inficit aerem, non per visum, aut visionem, sed quia ex oculis qui sunt corpora valde porosa, quidam vapores acuti, & subtiles exeunt resoluti a sanguine menstruo, & illi inficiunt speculum. Similiter egrediuntur ex oculis basilisci vapores subtiles venenosi, qui interficiunt animalia.

Ad quintum dicitur, quod concludit potentias anime esse operativas, quod conceditur. Similiter concludit sextum argumentum, ideo conceditur quia est pro secunda conclusione &c.

Ad septimum dicitur primo, quod potentia sensitiva sunt aliquo modo actiue, in quantum produciunt operationem, non tamen sunt proprie potentie actiue, ut dictum est, licet dicantur operatiue.

Potentia sensitiva sunt actiue.

Dicitur secundo, quod non est sensus illius propositionis formæ est agere, quod omnis forma sit actiua, sed quod omne quod agit, agit per formam, patitur autem per materiam, aut per id quod locum materiam tenet. Unde auctoritas illa, non est ad propositum.

A D D I.

Dubitatio de visione quomodo fiat, an intramittendo vel extramittendo.

Nota circa quartum argumentum in quo est sermo de oculis mulieris menstruatae, & de oculis basilisci venenosi inficientibus aerem, quod solet fieri quæstio de visione num fiat extramittendo, vel intramittendo & multi voluerunt quod fiat extramittendo sumendo occasionem ex hoc argumento, & etiam quia si visio fieret intramittendo, tunc sequeretur quod visus non uideret res quantæ sunt, quia oculus non est tantus, sicut res, nec illud quod recipitur in oculo est maius ipso oculo, cum ergo nos uideamus res secundum magnitudines perfectas, quas habet in rerum natura, sequitur quod visio fiat extramittendo, & non intus.

Præterea sequeretur quod si intramittendo fieret visio duo contraria essent in eodem, nam simul uideremus album & nigrum: Si ergo aliqua visibilia susceperentur in oculo, duo simul essent contraria. Adde etiam quod si intramittendo, & non extramittendo fieret visio, tunc sequeretur quod una res numquam apparebit quod essent duæ, sed hoc est falsum, cum videamus oculo elevato, vel depresso quod una res apparebit quod sint duæ.

Circa istam difficultatem fuerunt uariæ opiniones. Inter quas fuit opinio Democriti ponentis quod a rebus uiuilibus desuebant corpora subtilia usque ad oculum, & ex præ-

H sensu

Alex. ratio-
nes contra
Democ.
Vide Auerr.
de anima
comm. 74.
quo uisionis
pot. fieri
per naturam
contra
Opinio Pla-
to. de uisio-
ne.
Visio fit per
lineas & py-
ramidem vi-
de Auerr. in
lib. de Sen-
su, & Sensi-
ti.

sentia ipsorum fiebat uisio, contra quam opinionem digreditur Alex. in lib. o de Sen-
su, & Sensato, adducendo plures rationes, & primo quia non posset percipi distantia in-
sibilium a uisu impediens illis corporibus praesentibus oculis. 2. quia aliquod magnū
uisibile non posset simul totum uideri, quia pupilla non posset existens corpus peruium
totum defluxum simul suscipere. Præterea quomodo non laborat uisum inuidendo su-
scipiens tot defluxus, & ei incidentibus tot corporibus, & quare etiam illa sic subtilia
existentia non impedirentur a uentis, & quare etiam oculis clausis non uidemus cum
sine sensu debuerent enim penetrare oculum excessu subtilitatis. Diuinus Plato in
Thimeo posuit quod ab oculis exeunt quædam fulgura quibus illuminantur uisibilia & uide-
tur, & sic uisio fit extramittendo, & mouerunt ipsum rationes supra adducte quam opi-
nionem impugnât Ar. in lib. de Sensu, & Sensato, ut est ibi uidere, & declarando ipse
philosophus quomodo fit uisio ait, quod a forma rerum uisibilibus scilicet et lumine uel colo-
re immutat medium illuminatum, ad speciem coloris, uel luminis, & medium immu-
tatum immutat uisum & sic fit uisio rei cuius similitudo informat organum uisus qua-
ueritate posita nullum sequitur inconueniens.

Pro hoc ui-
de Auerr. 6.
Metaph. 6.
8. & 7. Me-
taph. 2. &
Cae. p. p. 9.
75. in expositi-
one 6. ar.
Quomodo
uisus nō ui-
det extra mi-
tando sed in-
tra. vide 1.
Tho 4. sen.
dist. 44. q. 2.
ar. 1. & 2. ca-
li lect. 11.

Et ad rationes in oppositum dicitur Ad primam ut habetur in resp. 4. arg. quasi prin-
cipalis, Ad secundam dicimus quod si uisio poneretur fieri suscipiendo aliquod quantum,
& corporeum, tunc non posset res magna uideri tota simul, sed sic non possumus, sed
illud suscipere est quid spirituale, & imparibile, & est similitudo totius scilicet spiri-
tualis & intentionalis, & ideo uidetur tota res licet pupilla sit tanta, sicut in paruo appa-
ret quantum, Ad tertiam dicimus quod licet albedo, & nigrædo, & uniuersaliter extrema
sensibilium sint contraria, tamen intentiones eorum non sunt contrarie: sed solum di-
spere quia in uno puncto medij simul est intentio albi, & nigri, ideo non contrarian-
tur, nec repugnant, Ad ultimam dicimus quod ideo una res uidetur aliquando ut dua, quia
cum sint duo nerui procedentes ad oculos in quorum contactu sita est uis, ubi uniuertur
duæ species, quæ recipiuntur in extramittibus oculorum conuenit unum illorum ner-
uorum eleuari a loco contactus, uel aliquo modo, quia remoueri a loco contactus, &
tunc illæ species uisibiles delatæ per neruos in spiritu uisuo ad sensum communem nō
uniuntur in aliquo uno puncto, & tunc notificatur, & praesentatur tamquam duo, & sic
iudicatur esse duo, quantum est ex parte uirtutis uisus, quando ergo dicitur quod unum
non potest uideri ut duo, uerum est oculo existente in sua naturali dispositione, sed per
modum accidentalem, & in naturalem possibile erit. Vide in 13. particula problema-
tum, problemate. 11.

Q V A E S T I O. IX.

An detur sensus agens, sicuti datur intellectus agens.

Causa autem quoniam singularium quidem secundum
actum sensus &c. Tex. L X.Vide Auerr.
Comm. 60.

V A E R I T U R Nono.
Vtrum oporteat da-
re sensum agentem.
Et uidetur quod sic.
Primo Omnis potē-
tia passiuā reducitur
in actum, per aliquod agens, potentia
enim passiuā est principium transmuta-

di ab alio, ut dicitur 5. Meth. Sed vi-
sus, auditus, & alia potentia cogno-
scitiuæ sunt potentia passiuæ, ut di-
ctum est in precedenti quaestione, er-
go oportet ponere aliquem sensum agē-
tem, reducentem illas potētiās in actū.
Si dicatur quod reducuntur in actū, ab
obiecto sensibili.

Tex. 17.

Contra

Contra nihil potest agere ultra suā
speciem, sed species quæ recipitur in
sensu, est spiritualis: ergo non potest
produci ab obiecto quod est materiale.

Secundo. In omni natura quæ ali-
quando est in actu, aliquando uero in
potentia, est aliquid quo est omnia fie-
ri, & aliquid quo est omnia facere, sed
natura sensitua aliquando est in actu,
aliquando in potentia: ergo in ea est
potentia passiuā qua sit omnia fieri, &
alia potentia actiua qua sit omnia fa-
cere, consequentia nota cum minori, vi-
sus enim, aliquando est in actu uiden-
di, aliquando in potentia, similiter est
de alijs sensibus. Maior uero est Phi-
losophi, per illam probantis, esse in
anima intellectum agentem.

3. de anima
sex. Com-
men. 17.

Tertio. Si non daretur sensus agens:
queritur, cui attribuitur sensatio. Nō
potest attribui ipsi potentia passiuæ:
quia tunc eadem potentia, esset actiua,
& passiuā. Non speciei sensibili, quia
non dicimus quod speciei sensibilis uideat,
sed homo. Cum ergo non attribuitur
potentia passiuæ, neque speciei sensibi-
li, relinquitur oportere dari sensum
agentem, cui operatio attribuitur.

1. de anima
Comen. 19.

Quarto. Commentator dicit, Phi-
losophum opinari, quod prima perfectio
sensus, sit ab intelligentia agente, secū-
da autem perfectio, sit a sensibilibus.
Sed prima perfectio sensus, est species
sensibilis, sicut prima perfectio intel-
lectus, species intelligibilis: ergo datur
sensus agens illam speciem, quam uocat
Commentator intelligentiam agentem.
Idem uult commen. 60.

Respondetur ad hoc. Quia quaestio
ista, a plerisque prolixè tractata est,
non me in eius determinatione exten-
dam, sed breuibus tangam quid ego sen-
tiam. Primo, ergo, adducam aliquas

opiniones falsas. Secundo, ponam opi-
nionem quam credo ueram.

Quæstio quid
sit sensus.

Sciendum tamen, quod quaestio ista du-
pliciter disputari potest. Primo. Vtrum
omnes potentia sensitua cognoscitue,
sint actiua, & de hoc non quero, quia
in precedenti quaestione, satis dictum est
Secundo. Vtrum præter potentias sen-
situias passiuas, oporteat ponere ali-
quam potētiā sensituiam actiuam, re-
ducentem illas in actū, & de hoc qua-
ritur hic.

Una itaque opinio de sensu agente
fuit, quod sensus agens est dandus, & quod
extrinsecus a passiuis sensibus, & est
quædam intelligentia scilicet et intelligē-
tia mouens orbem lunæ.

2. opinio.

Contra istam opinionem arguitur sic.
In naturis perfectis oportet præter
agens uniuersale, esse etiam agens par-
ticulare, sicut in natura humana, ho-
mo producit hominem, tanquam causa
particularis. Sed natura sensitua, in
animalibus perfectis est natura perse-
cta: ergo si esset dandus sensus agens,
oporteret dare præter sensum qui esset
causa uniuersalis, etiam sensum parti-
cularem. Sed si esset, substantia separa-
ta esset causa uniuersalis: ergo præter
illum oporteret dare aliū sensum agen-
tem, & per consequens ista opinio est
insufficiens.

Contra opi-
ar.

Secundo. Si sensus agens esset sub-
stantia separata, sequeretur quod homo
praesentibus sensibilibus, non posset uti
sensibus quandoque uellet, sed hoc
manifeste apparet falsum, ergo &c.
Probatur consequentia. Quia id quod
indiget ad suam operationem agente
extrinsecus, non potest operari nisi se-
cundum beneplacitum agentis.

2. arguitur.

Secunda opinio est, quorundam di-
centium, quod in anima sunt duplices po-

H 2 tentia

Contra istam
opin. argui-
tur.

Tex. 17.

sensus sensitiva, quodam enim dicuntur sensus passivi, alia vero sensus activi, & ponendus est sensus agens, ad hoc, ut causet speciem sensibilem in sensu.

Contra istam opinionem arguitur.

Quia autem tales potentiae sunt separate ab organo, aut sunt subiectivae in aliquo organo. Non primum, quia primum est partium intellectivarum esse sine organo, ut patet 3. de anima. Non etiam secundum, quia aut haberent organa distincta ab organis aliarum potentiarum, aut non. Si haberent distincta, tunc videtur philosophus valde diminutus, quia cum determinaverit de organis aliarum potentiarum, omisit determinare de organis istarum. Si habent eadem organa oportet quod in oculo sit potentia visiva activa, & potentia visiva passiva, & sic de alijs organis. Tunc sic. Si in oculo essent iste due potentiae extense ad extensionem organi, tunc aut visus agens per se, ageret sufficienter sine obiecto, in visum passivum, aut simul cum obiecto. Si primum, tunc visus semper videret, quia potentia activa sufficiens naturalis semper esset approximata potentiae passivae. Si secundum. Contra arguitur.

Quia due causae concurrentes ad unum effectum sicut causa prima & secunda, sic se habent, quod causa secunda, agit in virtute causae primae. Sed iste non possunt sic se habere. Aut enim obiectum aliquid imprimeret in visu: aut ipse visus agens, imprimeret in obiectum. Non primum, quia tunc visus agens, esset potentia passiva, quod negas. Non etiam secundum, quia tunc, visio fieret extramittendo, quod est contra mentem philosophi in de sensu & sensato. Tum etiam, quia cum aliquid vi-

deatur a remotis locis, ridiculum videtur, quod visus noster imprimat virtutem usque ad illum locum. Nam cum pervenisset ad locum, esset adeo debilis, quod obiectum per illam non posset ad tantam distantiam movere visum. Hoc autem inconvenientius apparet in auditu: quis enim diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem.

Præterea, philosophus nunquam ubi loquitur quomodo reducatur sensus in actum, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, ut patet 2. huius.

Tertia opinio est aliorum dicentium, quod oportet ponere in anima sensum agentem correspondentem sensibus passivis scilicet visum agentem, auditum agentem, & sic de alijs: non ut causet speciem sensibilem in sensu: sed ut causet sensationem in sensu passivo, puta visus visionem, auditus auditionem.

Ad fundamenta huius opinionis, dicitur in tertio huius, quia eisdem fundamentis videtur ad probandum intellectum agentem esse intellectus causam &c.

Quarta opinio quae est vera ponit, quod nullo modo est ponendus sensus agens distinctus a sensu passivo.

Quae opinio probatur primo sic. Si in anima esset sensus agens, tunc quaeritur de suo obiecto, aut est aliquid sensibile, aut non. Non secundum, quia cuiuslibet potentiae sensitivae obiectum est sensibile. Non primum, quia tunc talis sensus ageret in ipsum sensibile, cum virtus activa, agat in suum obiectum, hoc autem est falsum: quia tunc sentire non esset actio immanens, quod est contra philosophum: ergo &c.

Respondetur, quod sensus agens, agit ad ipsum sensibile, secundum quod habet

Tex. 71.

3. opi.

4. opi. qui
dicitur esse
veram.

9. meth. tex.
16.

habet esse spirituale in anima per suam speciem. Species enim sensibilis, est immediatum principium receptivum sensationis, quod producit sensus agens.

Contra istam responsionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur quin sentire sit actio transiens. Species enim sensibilis, est in sensu passivo, secundum eos, & sentire producit per sensum agentem, recipitur in specie sensibili: ergo recipitur in alio subiecto a suo agente, et per consequens, erit actio transiens.

Secundo, quia id quo cognoscens dicitur cognoscere rem cognitam: non tantum est susceptivum cognitionis, sed etiam productivum, sed species sensibilis est id quo cognoscens cognoscit, si nile enim simili cognoscitur, ut dicitur 1. de anima: ergo male dicitur quod species est solum principium receptivum cognitionis.

Secundo principaliter arguitur, quia philosophus, differentiam ponit, inter intellectum et sensum: quia obiecta sensuum & activa operationis sensuum, sunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta sensuum, sunt singularia, obiecta autem intellectus, universalia. Ex quibus verbis arguitur. Activa operationis sensuum, sunt sensibilia extra animam: ergo non sensus agens distinctus ab alijs sensibus.

Duplex est
agens.

Respondetur quod duplex est agens. Unum disponens ad receptionem actus postremi, sicut disponens ligna ad faciendam navem, dicitur agens disponens in facitione navis. Aliud est agens perficiens, quod scilicet in subiecto disposito deducit actum postremum, sicut navifactor inducit formam navis, in materia disposita. Mens ergo philosophi est, quod sensibilia exteriora, sunt causa

disponens operationis sensus, causans enim species sensibiles in sensu, quibus disponitur sensus, ad susceptionem actus faciendi, cum hoc tamen fiat, quod sensus agens sit agens perficiens sensationes.

Sed contra, quia philosophus ibi ostendit differentiam inter sentire, & considerare, quia actuum sensationis est extra, actuum autem considerationis, est intra animam scilicet universale. Distinctio autem quae ponitur inter aliqua, secundum diversitatem actuum immediatorum videtur esse accipienda, secundum diversitatem agentium perficientium, quare responsio nulla est.

Præterea, si philosophus ibi loqueretur de agente disponente solum, tunc posuisset aliud agens perficiens, quod non posuit: quia semper, loquens quomodo reducatur sensus de potentia in actum, dicit quod a sensibili reducitur.

Tertio arguitur auctoritate Commen. dicentis. Necessè est si sensus essent virtutes actives, ut sentirent ex se & non indigeret in sentire aliquo extrinseco. Item dicit quod movens primam perfectionem in sensu, & extrahens eam in secundam, sunt extrinseca sensata. Et quod sensus non movetur motu qui dicitur comprehensio nisi a rebus particularibus sensibilibus, & ista sunt extra animam.

Ad primam auctoritatem dicitur quidam quod Commentator arguit contra philosophos, quos Aristoteles reprehendit: qui ponebant omnes sensus esse activos, tunc enim ista positione facta, sequitur id quod deducit Commen.

Sed contra est, quia Commen. arguit contra illos philosophos, non quia ponerent omnes sensus esse activos, sed quia ponebant sensibilia esse actus

1. de anima
Commen. 52.

Commen. 62.

Commen. 60.

actu in sensu, ut patet ex tex. 52. philosophi. Ponebant enim sensum compositum ex sensibilibus, ut possit cognoscere sensibilia. Contra quos arguit Commen. de mente philosophi. Si sensibilia sunt in sensu, sequitur quod poterit sensus sentire sine sensibili exteriori: quia tunc ibi agens, esset sufficienter approximatum passo.

Tenendum est igitur in mentem Alb. & S. Doc. quod non datur sensus agens: sed ipsum sensibile exterius causat per se similitudinem in sensum, & sensus factus in actu per illam similitudinem, producit sensationem.

Pro cuius notitia advertendum secundum Alber. ibidem, quod qualibet forma, nata est multiplicare seipsam, in quantum est simpliciter et immaterialis. Unde cum producit in aliquo forma secundum esse spirituale, producit est ipsa sola forma, quæ ex sua immaterialitate habet, ut possit multiplicare intentionem suam. Cum autem producit forma secundum esse materiale, producit non est sola forma, sed agens materiale, sicut cum producit calor intentionalis in aere, solus calor existens in materia, est productivus illius intentionis, cum autem producit calor habens esse materiale, non solus calor: sed corpus calidum illud producit. Potest ergo sensibile per se, causare suam similitudinem in sensu, quia ipsa forma sola quæ est immaterialis, intentionem sui immaterialem causare potest.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur sicut ibi dicebatur. Ad improbationem dicitur, quod species quæ est in sensu, est eiusdem rationis & eiusdem generis cum forma extra animam. Nec valet quod illa est spiritualis, et non ea quæ extra

est: quia licet species in sensu sit recepta sine materia, non est tamen totaliter spiritualis, cum non sit abstracta a conditionibus materialibus. Est enim singularis, sicut illa quæ est extra, & singulariter representat.

Dicitur secundo ut habet S. Thom. quod licet conditio recipientis non possit speciem receptam transferre de genere in genus, potest tamen eodem genere manente, variare speciem receptam secundum aliquem modum essendi. Dicimus ergo, quod sensibile producit formam altioris gradus in sensum, quantum ad modum essendi, quam in seipso habeat propter conditionem recipientis, quod habet immaterialiter recipere.

Si autem instetur, quia agens non est ignobilius forma producta, & sic videtur, quod sicut sensibile non potest ultra suam speciem agere, ita nec formam altioris, aut perfectioris gradus producere possit.

Respondetur dupliciter. Primo, quod non est inconueniens formam agentis, esse imperfectiorem forma producta, quantum ad modum essendi: quando ex conditione tantum recipientis, forma recepta perfectiorem modum essendi habet.

Secundo iuxta doctrinam S. Thom. respondetur, quod sui similitudinem secundum esse immateriale et spirituale, in medio & in sensu causare conuenit sensibili, secundum quod aliquid de proprietate superioris nature, id est nature spiritualis participat, & ut sic, sensibile non est inferioris gradus quam sit forma in sensu.

Potest secundo ad mentem Alber. ad principale argumentum responderi quod tunc forma naturalis ultra suam speciem non agit, quia se sola speciem sensibilem producit. & ipsa est ita essentialis

Quæst. de anima ar. 4. ad tertium.

po. quæst. 5. ar. 6.

Alber. tract. 3. 2. de anima c. 6.

tia simplex in se & spiritualis, sicut species quæ est in sensu.

Ad secundum conceditur, quod in natura sensitiva est aliquid reducens sensum de potentia in actum, sed non valet, ergo est sensus agens. Dico enim, quod tale actuum non est sensus agens, sed sensibile. quod in quantum actuum speciei sensibilis, pertinet ad naturam sensitivam. Ad propositionem autem philosophi dicitur in tertio.

Ad tertium dicitur, quod sensatio attribuitur non sensui per se, neque speciei per se, sed sensui informato speciei sensibili.

Eui est attri-
buenda est
sensatio.

Ad quartum dicitur primo, quod per primam perfectionem sensus non accipit Commen. speciem sensibilem, sed potentiam sensitivam, quod autem hoc sit de mente eius apparet, eo quod illa verba dicit exponendo tex. illum philosophi. Sensitivam autem primam quidem potentiam mutatio sit a generante. Unde in principio comm. dicit quod transmutatio sentientis, quæ fit per agens quod educit virtutes sensitivas de potentia materie generans animal, est similis transmutationi hominis de ignorantia ad scientiam. Dicitur autem ista prima perfectio esse ab intelligentia: quia est a generante virtute celi moti ab intellectu. aut quia fit a virtute formativa existente in semine, quæ dicitur intelligentia eo quod occulte operetur.

Com. 59.

Dicitur secundo, quod licet Commen. aliquando videatur ponere sensum agentem extrinsecum. tamen ut ex verbis eius apparet dubitatur loquitur.

Dicitur tertio, quod non esset forte inconueniens dicere quod Commen. voluit esse sensum agentem extrinsecum scilicet intelligentiam, simul cum sensibili causantem speciem sensibilem. sed hæc

opinionem non sequimur.

Sed contra hanc responsionem contra verba Aristotelis. dicens. *Tex. 59.* Primam mutationem sensitivam, a generante fieri, dubitatur. Supponitur enim, quod sicut ad actum sciendi, requiritur scientia in intellectu: ita ad actum sensationem, species sensibilis exigitur, tria enim ad actum sensationem concurrunt scilicet potentia sensitiva, species sensibilis, & ipsa actualis sensatio. Si autem ad actum sciendi, potentia intellectiva, habitus scientificus, & actualis consideratio. Tunc sic. Per primam mutationem sensitivam de potentia scilicet prima, in actum primum, aut intellectus acceptionem potentie sensitivæ: aut acceptionem speciei sensibilis. nihil enim aliud in hoc, rationem actus primi potentiam terminatis habere potest. Si potentie sensitivæ acceptionem: tunc hæc prima mutatio est quidem a generante. sed falsum erit quod inquit philosophus. Cum autem generatum fuerit sensitivum, habet iam sicut scientiam: ita & sentire. Nam & potentia sensitiva in hoc ordine, non proportionatur scientiæ: ita ut utrumque sit actus primus eodem modo: sed potius potentia intellectiva: scientiæ autem species sensibilis respondet: ideo sicut habens virtutem intellectuam: & nondum scientiam adeptus dicitur sciens in potentia. ut habetur tex. 55. quia est talis nature, ut sit sciens & scientia habeat: ita & habens potentiam sensitivam, nondum specie sensibili informatum dicitur sentiens in potentia: quia est talis nature, & aliquando sit sentiens, & speciem sensibilem habeat. Si autem speciei sensibilis acceptionem intelligis: verum quidem erit: quod cum generatum est sensitivum, habet iam sicut scientiam: quia

Quæst. de anima
rat ad actua-
lem refertur
nema.

1. de anima
tract. 3. cap. 6
S. Doc. 1. par-
te quæst. 79.
art. 1. ad pri-
mum.

Solutio ar-
gumentorum.

Si sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non.

Dico autem proprium quidem, quod non contingit al-
tero sensu sentiri, & circa quod non contingit
errare, ut visus coloris &c. **Tex. LXIII.**

VAERITVR
Decimo. Vtrū
sensus parti-
cularis possit
decipi, circa
propriū sen-
sibile. Et ar-
guitur q̄ sic.

Primo infirmus indicat dulcia esse
amara, ergo sensus gustus decipitur,
circa suū sensibile.

Secundo, sicut se habet intellectus
ad suū propriū obiectū, ita &
sensus. Sed intellectus pōt decipi cir-
ca propriū obiectū tribuēdo quid-
dam ei cui non conuenit, aut quia
partes diffinitionis non coherent, ut
dicitur in 3. huius ergo &c.

Tertio, visus indicat in iride, diuer-
sitatem colorum, & tamen ibi nō sunt
colores illi ergo etc.

Quarto si album videatur per vi-
trum viride, apparet viride: ergo cir-
ca illud visus decipitur.

Respondeo ad quæsitum & duo fa-
ciam. Primo premitam aliqua neces-
saria ad propositum. Secundo dicam
ad quæsitum.

Quantum ad primum sciendum pri-
mo, q̄ ad veram cognitionem duo re-
quiruntur scilicet acceptio similitudi-
nis, rei cognite, & iudicium de tali re.
Sicut si aliquis debet vere intelligere
quid est homo, oportet q̄ informetur
eius intellectus, similitudine hominis,

& vere iudicet de homine, per illam
similitudinem, quodcunque istorum nō
fuerit rectum, aut quia similitudo co-
gniti erit extorta, aut quia iudiciū non
erit rectum propter aliquod impedi-
mentum, non erit illa vera, & recta
cognitio.

Sciendum secundo, q̄ iudiciū ut hic
sumitur, dicit quandam determinatio-
nem apprehensionis. Sicut cum tactus
apprehendit determinate calidum, di-
citur determinare illud esse calidum,
non quia formet hanc propositionem:
hoc est calidum, sed quia determina-
te apprehendit, & percipit illud tan-
quam calidum, non autem ut frigidū.

Sciendum tertio, q̄ quando poten-
tia cognoscitiua apprehendit, sicut est
in re, tunc dicitur vere iudicare, & ue-
re cognoscere. quando autem apprehendit
aliter q̄ sit in re tūc dicitur fal-
se cognoscere, decipi & errare. Sicut
cum potentia visiva apprehendit tan-
quam nigrum, quod est album decipi-
tur, quando autem apprehendit tan-
quam album, quod est album, vere iudicat.

Quantum ad secundum opinio Ali-
quorum est, q̄ sensus non errat circa
propriū sensibile, in maiori parte, in
minori uero parte, potest errare. Pro
sua opinione notat, propriū, sensibi-
le dici duobus modis. Vno modo, prout
est in re, secundū esse materiale. Alio
modo, secundum q̄ est in medio, aut
organo per abstractionem a materia
scilicet

Verum iudi-
cium, & ve-
ra cognitio
quæ sit.

Hæc opinio
non est em-
plicitenda.

scilicet secundum esse intentionale. Di-
cit ergo duo. Primum est q̄ decipitur
multotiens sensus circa sensibile secun-
dum q̄ est in re, quia per hoc esse non
habet agere in sensum. Secundum est,
quod circa sensibile, secundū esse quod
habet in abstractione (quod sane po-
test multipliciter variari secundum sci-
licet dispositiones mediū aut organi)
non potest errare, quia re vera sensi-
bile, tale esse habet in abstractione,
quale indicat sensus, licet nō habeat ta-
le esse in re.

Verum quia iudicium datur de re,
secundum q̄ in se est, si debet esse uerū
non autē ut est in abstractione, vide-
tur esse magis secundum intentionem
philosophi, q̄ sensus particularis non
potest errare circa propriū sensibile,
secundum q̄ est in se.

Vera opinio

Propter quod est alia opinio Themi-
stij quam sequi uidetur S. Thom. sci-
licet q̄ sensus particularis nō pōt deci-
pi circa propriū sensibile, tribus con-
ditionibus obseruatis. Prima est, ut sit
debita distantia inter sensum, & sensi-
bile. Secunda, ut mediū sit purū & nō
impediū, Tertia, ut organum sit sanū
& nullo modo lesū. Si aliqua istarū
conditionū desit, potest accidere error
in sensu. Ista conclusio & si non indiget
probatione. Probatur tū sic. Natura-
lis actus vniuscuiusque rei, semper est
vno modo, nisi sit impedimētū, sed co-
gnitio est naturalis actus, cuiuscumque
potentiæ cognoscitiuæ: ergo &c. cōse-
quentia nota cum maiori, quia natura
semper vno modo operatur. Minor ve-
ro probatur. Illud est actus naturalis
alicuius, ad quod per se & essentiali-
ter ordinatur: sed ad cognitionem per
se & essentialiter, ordinatur potētia co-
gnoscitiua: ergo &c.

Sciendum tamen q̄ duplex est obie-
ctum. s. formale & adequatum, et ma-
teriale non adequatū. Sicut visus, obie-
ctum formale adequatū est color, ina-
dequatū autē, est albedo, nigredo, et alij
colores particulares. Cū ergo dicitur,
quod sensus pōt errare circa propriū
sensibile propter aliquod impedimētū,
intelligēdū est de obiecto materiali ina-
dequato, nō autē de adequato, nunq̄. n.
inducat visus colorē, quin aliquē colo-
rem videat, neq; auditus, sonū, quin
aliquem sonū audiat, & hoc uidetur in
tellexisse philosophus, dū dixit & non
decipitur visus quoniam color.

Ad rationes in oppositū rōndetur.
Ad primū dicitur q̄ infirmus dulcia iu-
dicat amara, quia organū est indisposi-
tum, lingua. n. est respersa humore ama-
ro, quo fit, ut omnia amara videantur.

Ad secundū dicendū primo, q̄ intel-
lectus pōt errare per accēs circa pro-
priū obiectū, ex eo q̄ primæ opera-
tioni intellectus admiscetur aliqua cō-
positio. s. aut quia intellectus componit
partes diffinitionis sibi non coherentes,
aut quia diffinitio nō conuenit ei quod
diffinitur.

Dicitur secūdo, q̄ per se nō pōt erra-
re. s. quādo ibi nō est aliqua cōpositio.

Dicitur tertio, q̄ eodē modo sensus
non potest errare per se circa propriū
obiectū, potest tamen errare per ac-
cidens, propter aliquod impedimētū.

Ad tertium dicendum, q̄ licet non
sit illa diuersitas colorum, est tamen
ibi aliquis color, unde non decipitur
circa colorem, sed decipitur circa pro-
priū colorem, propter radios solis
reuerberantes ad nubem roridam.

Ad quartum dicitur, quod illud ac-
cidit ex defectu mediū scilicet aeris in-
tercepti corpore viridi.

I 2 ADDI.

Duplex est
obiectū for-
male ade-
quatum: &
materiale in-
adequatum.

Tex. Con-
men. 63.

Ad argumē-
ta.

Intellectus
potest er-
rare per acci-
dens.

Sensus non
potest er-
rare per se.

Iannus
quæst. 17.

Ianellus 9.
33.

Tex. 11.

De collo co-
lumbæ ha-
bet sensus er-
rorem.

Duo ad ve-
ram cogni-
tionē requi-
runt.

Nam sensibilia communia sint per se sensibilia.

Communia autem motus, quies, numerus, figura, magnitudo &c. Tex. LXIII.

Incl. q. 14.
vide Egidiu
in com. 64.

VAERITUR undeci-
mo. Vtrum sensibilia
communis sint sensi-
bilia per se. Et vide-
tur q non.

Primo, nulla pri-
uatio sentitur per se. Sed quies, est pri-
uatio motus: ergo non sentitur per se.
consequentia nota cum minori. Maior
vero probatur. Omne quod sentitur
sensu exteriori, est presens sensui. Sed
priuatio non potest esse presens. Cum
non habeat esse: ergo &c.

Secundo, nullum compositum ex in-
sensibilibus, est sensibile. Sed nume-
rus componitur ex unitatibus, quæ sunt
indivisibiles, & per consequens insen-
sibiles: ergo numerus non est sensibi-
lis per se.

Tertio, quando aliqua passio conue-
niens alicui primo, conuenit alteri per
se: oportet illa duo esse idem: sicut
quia risibilitas primo & per se conue-
nit homini. Sorti autem per se: ideo ho-
mo & Sortes sunt idem realiter. Sed
esse sensibile, primo & per se conuenit
sensibili proprio: ergo si conueniret
per se sensibili communi, sensibile pro-
prium & commune, essent idem. sed hoc
est falsum: ergo &c.

Quarto omnis potentia debet esse
denudata a suo sensibili per se: sed
sensus non sunt denudati a magnitudi-

ne: ergo magnitudo non est sensibile
per se.

Circa istam difficultatem sunt plu-
res modi dicendi: quomodo scilicet sen-
sibilia communis sint sensibilia per se.
Aliqui enim volunt, quod dicantur sen-
sibilia per se: quia proprias species, &
intentiones imprimunt in sensum: per
quod distinguuntur a sensibilibus per
accidens, quæ non imprimunt similitu-
dinem in sensum: a proprijs autem distin-
guuntur: quia propria percipiuntur
tantum ab uno sensu: communia autem
a pluribus. Communes autem voluit sen-
sibilia communis, esse sensibilia per se:
quia inferunt passionem sensibus: sed
differunt a sensibilibus proprijs: quia
illa agunt in sensum, in quantum sensus
est: propria autem agunt in sensum,
in quantum est hic sensus. Sicut color
agit in sensum visus, in quantum est sen-
sus visus: magnitudo autem agit in vi-
sum: non in quantum visus est, sed in-
quantum sensus est. Hanc opinionem
tenuit S. Tho. Alium modum assignat
in scripto. ubi vult, quod eum senti-
re sit quoddam pati, & alterari: illud
dicitur sensibile per se, quod facit ali-
quam differentiam in alteratione sen-
sus: unde dicit philosophus, quod a
sensibili per accidens, nihil patitur sen-
sus: relinquens illud esse sensibile per
se, a quo sensus patitur.

In respõ-
ne quæ-
stio-
nis varijs
doctores.
Sent. Alber.
tract. 3. c. 1.

Set. comen.
commen. 65
quæ result
D. Tho. in
4. dist. 49.
q. 2. ar. 2.

Differen-

Circa id quod habetur in tertia responsione secundi argumenti, q sensus non po-
tест errare per se circa proprium obiectum, potest tamen errare per accidens, du-
bitaret Aliquis, an possit dari aliquid sensibile in actu, q non possit sentiri, quia si di-
tur, maior difficultas accideret, quomodo se haberet sensus circa istud: an erraret, vel
non, & q detur istud, ita probant Aliqui actus primus potest esse sine actu secundo, ut
scientia sine considerare, ut patet in hoc libro, sed sensibile est actus primus respectu sen-
tire: ergo sensibile potest esse absque eo quod unquam sentiatur.

Præterea sicut est de sensu, ita est de sensibili, sed potest esse aliquis sensus secundum
actum ita debilis, qui non potest secundum actum sentire, sicut sensus subtilior excel-
lit minus subtilem, hic sensus minus subtilis seorsum separatim non sentit per seipsum,
licet coniunctus cum alio sentire possit: ergo similiter potest esse aliquid sensibile, qd
non potest secundum se sentiri, licet existens in toto faciat ad sensibilitatem totius.

Actio requi-
rit determi-
natum quan-
tatem.
Comm. 44.

Opin. Alex.
de hac dispu-
tatione.
Impugnatur
Alex.

Tex. 32.
Tex. 12.
Si nõ datur
sentire, nec
dabitur sen-
sibile & e co-
tra.

Soluuntur
rationes A-
lex.

Vide D. Th.
p. 2. q. 17.
ar. 2. ubi quæ-
rit si in sen-
su est falsitas.

Comm. 64

Adde etiam quia quandoque est aliquid natum agere aliquam actionem sub de-
terminata quantitate, ipsum potest esse ita paruum, quod nõ poterit in illam actionem:
cum ad actionem requiratur debita quantitas, sicut forma ut scribit Auerr. 8. Phy. sed
sensibile est natum agere in sensum sub determinata quantitate: ergo poterit esse sensi-
bile in actu ita parui, q non aget, nec poterit agere in sensum, & sic non poterit sentiri.
Propter has rationes, quæ tacte sunt dixit hic Alex. quod sit dare aliquid sensibile
seorsum existens, quod non potest actu secundo se sentire, quæ opinio ut mihi uide-
tur non potest stare, quandoquidem si esset aliquid sensibile, quod nunquam actu pos-
set sentiri: tunc illa potentia esset ociosa, quia ponatur q aliquid sensibile ordinetur
ad hoc, quod quandoque actu sentiat, & sic si nunquam habens talem potentiam pos-
set actu sentiri, tunc illa potentia non attingeret suum finem, & sic esset ociosa: hoc au-
tem est inconueniens in natura, ut scribitur primo lib. de Celo & Mundo. & confirma-
tur, quia quod est impossibile sentiri, impossibile est esse sensibile, 3. Metaphy. si enim
impossibile est esse sentiens, impossibile est esse sensibile: ergo per oppositum a destru-
ctione consequentis, si possibile est aliquid esse sensibile, possibile est ipsum sentiri, &
sic omne sensibile in potentia sentiri potest, quia eius est potentia cuius est actus: sed
omni sensibili inest potentia sentiendi: ergo & actus sentiendi aliquando competit.

Rationes Alex. non concludunt, & Ad primam dicitur, q quamuis actus primus pos-
sit esse sine secundo ut scientia sine considerare, tamen existente actu primo, oportet q
secundus actus sit possibilis, & cum est impossibilis actus secundus, non inest ei primus
actus: unde concedo, q aliquid sensibile potest esse, quod non sentitur secundum actum
sed q sit aliquid sensibile, quod nõ possit sentiri hoc habeo pro impossibili. Ad secundam
dicimus uerum esse q sensibile si debet agere in sensum, requirit determinatam quanti-
tatem, sub qua minori agere non potest: sed statim cum potest esse aliquid sensibile,
potest habere istam quantitatem, quæ sibi sufficit ad mouendum sensum, aliter enim nõ
esset sensibile seorsum existens, & de tali est sermo; Ad tertiam, quæ est secunda in or-
dine dicimus, q verum est q sicut est de sensu, sic suo modo est de sensibili, sed non est
aliquis sensus ita debilis seorsum, & diuisim existens, qui nullo modo possit sentire, sed
bene verum est q aliquis subtilior, & vigorosior altero potest illum alterum excedere
in potentia sensitiva, quæ secundum se non est nata sentire: quia nec secundum se po-
test esse separata. Vide D. Tho. 12. q. 31. ar. 5. Vide etiam 2. contra gentes cap. 66.
in quo disputat D. Tho. contra poscentes sensum, & intellectum esse idem, uide etiam
Auctorem in expositione illius cap. de quæsto principali, vide Auerr. asserentem sen-
sum in maiori parte non decipi circa proprium obiectum vide etiam Alber. tract. 3. c. 5.
& Apollinarem, q. 13. & conclude cum Simplicio, & Themistio & cum Auctore qui li-
mitat propositionem triplici conditione.

Aliquid dupliciter circa immutationem sensus potest facere differenciam.

Differentiam autem circa mutationem sensus aliquid potest facere dupliciter. Vno modo, quantum ad ipsam speciem agentem id est quantum ad speciem in sensu, a sensibili agente impressam, secundum quod dicitur sensus pati & immutari et hoc modo, sensibilia propria circa immutationem sensus, differentiam faciunt, Aliam enim speciem imprimit calor: & aliam sonus, & sic de alijs. Vnde quia species in sensu in actu sunt ipsa sensibilia, ad quae potentia sensus uel naturalem aptitudinem habent, secundum harum specierum differentiam, diuersificantur potentiae. Alio modo, quantum ad modum actionis: quia scilicet diuersificant modum actionis priorum sensibilibus in sensum: & hoc modo faciunt diuersitatem sensibilia communia. Alio enim modo, immutat sensibile quiescens: & alio modo dum mouetur: similiter, alio modo dum est in maiori magnitudine: & alio modo dum est in minori. Item, alio modo plura quod unum, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent sensibilia communia habitudinem ad sensum tanquam species actiuorum id est tanquam actiua, diuersas species secundum quas immutantur sensus causantia: sed tantum diuersum modum in ipsa specie eadem faciente: ideo non diuersificantur potentiae, secundum diuersitatem sensibilibus communium.

Contra istam doctrinam arguitur.

Sed contra istum modum arguitur quidam. Videtur enim hic uelle S. Tho. quod sensibilia communia non causant speciem in sensu. Contra autem arguitur sic, Primo, color motus, aut nihil imprimit in sensu praeter id quod imprimebat quiescens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus non facit aliquam diuersita-

tem circa immutationem sensus. Si aliquid, non apparet quid sit illud, nisi sit species: ergo causat similitudinem & speciem in sensum.

Secundo, diuersarum cognitionum diuersa sunt species productiuae: sed alia est visio magnitudinis, & alia coloris: ergo alia species utriusque.

Confirmatur quia philosophus inferior loquens de sensibilibus communibus dicit, quod haec omnia motu quodam sentimus.

Pro solutione harum rationum: & pro declaratione mentis S. Tho. Scien dum primo, quod per se potest accipi dupliciter. Vno modo, prout opponitur ei quod est per accidens tantum. Alio modo, ut idem est quod primo. Secundum primum modum, dicimus quod Sortes est risibilis per se: quia conuenit sibi ex in trinseca natura. Sed secundo modo, dicimus quod non est per se risibilis: quia esse risibile, non conuenit sibi primo, sed in quantum est homo.

Sciendum secundo, quod haec est differentia inter speciem sensibilem & intelligibilem, quod species intelligibilis: quia recipitur in subiecto immateriali in intellectu, & ratio causandi talem speciem, est natura specifica, ideo naturam immaterialiter id est sine conditionibus materialibus & particularibus representat. Species autem sensibilis: quia recipitur in organo corporali, & principaliter a re particulari materiali, & singulari causatur, ideo rem materialiter & particulariter scilicet cum conditionibus quibus ipsum sensibile variatur, representat.

Sciendum tertio, quod aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differentiam secundum speciem sensibilem, siue secundum speciem agentem.

Corroborat argumentum.

Per se dupliciter potest accipi.

Differentia inter speciem sensibilem, & intelligibilem.

Aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differentiam secundum speciem sensibilem.

tem. Causare enim similitudinem, dicuntur, omnia quae specie aliquo modo representatiua sui insensum producant. Facere autem differentiam secundum speciem agentem est, speciem a qua alteratio sensus specificatur, primo in sensum imprimere, ab alia specie specificante differentem, sic quia aliam speciem causat sapor, alia color, dato etiam quod sint in eodem subiecto, ideo faciunt differentiam secundum speciem sensibilem.

Istis notatis dico primo, quod secundum mentem S. Tho. sensibilia communia habent speciem & similitudinem in sensu, hoc enim expresse posuit. 1. parte, ubi dicit, quod similitudo alicuius rei, est in sensu tripliciter. Vno modo primo, & per se, sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorum sensibilibus. Alio modo per se, non primo, sicut in visu, est similitudo figure uel magnitudinis & aliorum communium sensibilibus omnium. Tertio modo, nec primo, nec per se, sed per accidens: sicut in visu est similitudo hominis.

Probatur etiam ratione. Omne quod cognoscitur ab aliquo sensu per se, cognoscitur per aliquam sui similitudinem, sed sensibilia communia, cognoscuntur a sensibus particularibus per se: ergo habent similitudinem in sensibus particularibus.

Dico secundo, quod similitudo & species sensibilibus communium, non distinguuntur realiter a specie propriorum sensibilibus, sed est una species, quae cum sit principaliter a re materiali causata obiectum secundum conditiones suas particulares representat. Vnde primo, & per se, est species proprii sensibilis per se autem, sed non primo est species magnitudinis figurate, quietis, uel motus numeri uel unitatis, ut sicut obiectum

1. parte qst. 17. ar. 1.

proprium, puta color est cum tali magnitudine, & figura, et quiete & alijs ita quod species representet obiectum, proprium, cum omnibus illis suis conditionibus.

Si autem dicatur, quod tunc eadem ratione, illa species representabit saporem, si colori sit coniunctus sapor.

Respondetur, quod non est similis ratio, quia ex diuersitate saporis, non habet color aliquam diuersitatem, et alium modum immutandi: sed ex diuersitate et varietate sensibilibus communium, variatur color, aliter enim se habet color motus, in immutando visum, & aliter quiescens.

Quod autem hoc sit de mente S. Tho. declaratur. In uerbis enim praecedentibus, aut uult quod omnia illa obiecta sensibilibus commune, & per accidens habeant similitudines diuersas, unumquodque scilicet suam distinctam a similitudine alterius, aut non, scilicet modo superius dicta. Si primo modo: ergo in sensu particulari erit similitudo substantia realiter distincta a similitudine accidentis: ergo sensus particularis cognoscit subiectam, & indicabit de illa: hoc autem est contra S. Tho. uult quod de ratione sensibilis per accidens est, quod apprehendatur ab alia potentia sentientis, quam ab illa cuius est obiectum per accidens, scilicet aut ab alio sensu particulari, si sit sensibile proprium alterius sensus particularis: aut ab intellectu, si sit aliquod uniuersale: aut a cogitativa, si sit particulare, patet consequentia ultima, quia potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest cognoscere illud, immo de facto cognoscit, si sit sensus exterior: ergo dicendum est, quod sit una species quae est primo et per se species proprii sensibilis

Replicatur contra S. Tho.

Declaratio mentis S. Tho.

sibilis, per se vero, & secundario, species sensibilis communis, per accidens autem, sensibilis per accidens, quia scilicet non est species representatiua eius, sed quia est species alicuius quod est in illa, ideo etiam per accidens est similitudo & species eius.

Dico tertio, quod sensibilia communia non faciunt differentiam secundum speciem sensibilem, licet causent speciem in sensu. Illa enim quae representatur una specie, non faciunt diuersitatem specierum, omnia autem sensibilia quae simul in sensibili proprio inveniuntur, una & eadem specie representantur.

Dico quarto, quod licet ad causandam speciem in sensu, concurrant sensibilia communia & propria, tamen alio modo concurrunt sensibile proprium, & alio modo, sensibile commune. Cum enim sensus particularis, & sit sensus: & sit hic sensus, sensibile proprium causat illam in hoc sensu, in quantum est hic sensus, sicut color in visu, in quantum est visus: sensibilia autem communia, non causant speciem in sensu, in quantum est hic sensus: sed in quantum est sensus, quia si causarent in sensu in quantum est hic sensus, speciem in alio sensu particulari, causare non possent, sicut color, speciem nisi in visu causare non potest, hoc autem est falsum. Nam sensibilia communia appellantur eo quod immutare plures sensus possint.

Ex his patet quod non est diuersitas inter S. Tho. & Commen. nec in scriptis S. Tho. neque etiam est contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, quod sensibilia communia habent similitudinem in sensu, in scripto vero, quod non sunt species actiuorum, vult enim in scripto dicere, quod non causant proprias species & distinctas, cum hoc tamen stat,

quod habeant similitudinem, quae non distinguatur a similitudine proprii sensibilis, per sensibilia communia modificata.

Dico quinto, quod sensibilia communia sunt sensibilia per se, ut per se opponitur ei quod est per accidens, non autem, ut idem est quod primo, secundum Albertum. aliquid dicitur sensibile per se, quia per propriam naturam, & essentiam, causa est immutationis sensus, eo quod ipsum est quod habet inferre passiones sensui, et hoc conuenit sensibilibus propriis & communibus, ideo dicuntur sensibilia per se.

Ad rationes igitur contra S. Tho. dicitur, quod non est de mente ipsius sensibilia communia non habere speciem in sensu: sed quod non habent speciem propriam, & a specie proprii sensibilis distinctam. Verum tamen in quantum possunt esse contra S. Tho. Dicitur ad primum, quod color motus, nihil imprimit in sensu quod non imprimeret dum quiescebat. Ad improbationem negatur consequentia. Licet enim nihil imprimat motus, aliud a specie sensibilis proprii, tamen diuersificat modum speciei & immutationis, aliter enim immutatur visus, a colore moto, & aliter a colore quiescente. Similiter, illa species representat motum, quem non representabat species coloris quiescentis, propter alium modum essendi proprii sensibilis.

Ad secundum negatur minor. Dico enim, quod est eadem visio secundum rem, terminata ad colorem, & ad sensibilia communia. Auctoritas autem philosophi non est contra ipsum, quia sensibilia communia sentimus, motu facto primo & per se a sensibilibus propriis sed secundario, a sensibilibus communibus.

Albertus.
Tra. 3. cap. 1.

Ad rationes
contra Sanctum
Thomam.

Ad secundum dicitur, quod priuatio quae nullam facit diuersitatem in alteratione sensus, nullo modo dicitur per se: sed illa quae facit talem diuersitatem, ut est quies, sentitur per se: sed non primo.

Dicitur secundo, quod licet priuatio haec, nullum habeat esse positium, si tamen hoc esse priuatum, habet aliquem modum sensibile proprium, ad immutandum sensum quem non haberet si non quiesceret.

Ad tertium dicitur, quod numerus potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & absolute, & sic non est sensibilis, unde non est sensibile commune. Alio modo materialiter, & subiectiue

& sic, est sensibile commune, & est commune positum ex sensibilibus, numerus. n. trius alborum, est compositus ex tribus albis.

Ad quartum negatur maior, non solum enim aliquid est tale, per se secundo, quia indeficatur ei cui conuenit per se primo. Sed etiam quia necessario comitatur id cui primo conuenit.

Ad quintum dicitur, quod potentia debet etiam denudata a suo sensibili proprio, quia est receptiua propriae similitudinis eius, non autem debet esse denudata a suo sensibili communi, quia non recipit similitudinem quae sit propria & primo & per se similitudo sensibilis communis.

A D D I.

Circa id quod habetur in tertio dicto huius quaestio, quod sensibilia communia sunt sensibilia per se, ut per se opponitur ei quod est per accidens, occurrit dubium, quia omne sensibile per se, debet per se sentiri a sensu, & omne quod per se sentitur ab aliquo potentia continetur sub obiecto formali illius potentiae; sed sensibilia communia non continentur sub obiecto formali alicuius sensus particularis, ut patet discurrendo per omnes sensus: igitur non benedicuntur, quod sensibilia communia sunt sensibilia per se.

Pro solutione huius dubij est sciendum primo, quod sensibile dicitur tribus modis, primo dicitur sensibile proprium, & est illud quod ab uno solo sensu sentitur, & circa illud sensus non potest errare, ut color est proprium obiectum visus, quia color percipitur a solo visu, & circa ipsum non errat visus, secundo datur sensibile commune, & est illud quod a pluribus sensibus sentiri potest, vel ab omnibus, & circa ipsum potest sensus errare, ut est motus, quies, numerus, figura, magnitudo, licet in his videatur contradictio, ne quod est unum, & lib. de sensu, & sensibili addit alia, prout est obtusum, acutum, asperum, & lenum, Vitellius quoque per speculum ponit nonnulla alia ut est aequale, inaequale, simile, dissimile, maius, & minus: sed haec contradictio est nullius momenti, quia unum reducitur ad numerum, obtusum, & acutum, asperum, & lenum, reducuntur ad figuram, alia etiam posita a perspectiuis reducuntur ad illa, quae posuit Ar. sensibile per accidens est illud quod non sentitur nisi mediante alio, & hoc est triplex, unum quod est quidem sensibile per se respectu exterioris sensus alterius, ut amaritudo est visibilis per accidens quae tamen est gustabilis per se. Secundum dicitur sensibile per accidens quod sentitur per se a sensu interiori, ut lutes est visibilis per accidens, si est albus a cogitativa, quae per se cognoscit ipsum cognitione particulari, Tertium dicitur sensibile per accidens quod cognoscitur ab intellectu, qui per se cognoscit hominem uniuersalem, qui tamen est visibilis per accidens.

Est etiam notandum quod duobus modis aliquid dicitur immutare sensum, primo modo positum, tanquam scilicet efficiens, aut circa ipsam speciem, quae in sensu imprimitur: aut circa immutationis modum, & hoc modo quae aliquod positum dicunt, ut figura & huiusmodi sensum immutant, secundo modo dicitur aliquid immutare sensum, negatiue, tamquam, scilicet negatio alicuius positum conditionis, in obiecto proprio sensus, & hoc modo dicuntur immutare sensum, quae nullum positum formaliter dicunt, sed tantum negationem, sicut quies, color quiescens ex ipsa negatione motus habet

K ut spe-

Ad causandam speciem in sensu alio modo concurrunt sensibile proprium alio modo sensibile commune.

Dubium de
sensibilibus
communibus.

P. p. q. 17.
art. 2. & q.
78. ar. 1.

Tex. 33.
C. 4.
Vitellius p.
speculum li.
3. ad principi-
um.
4. sent. d. 8.
49. q. 2. ar.
2. ubi scribi-
tur quod tria re-
quiruntur ad
sensibile per
accidens scilicet
quod accidet se-
nsibili per se,
apprehenda-
tur a sentien-
te, & statim.

Ad

Legit. Them
lum hic in
expositione
te. q. ubi do
cet quomo
do, sensibi
lia non mo
uat sensus
nisi remota
secula hinc
indeque ex
trinsecus ha
beat a istis
inexisq;
nulli eueni
unt quia ista
ipsum se feri
rent sensus.

vt speciem stabilem, & quiescentem siue cum negatione motus causet in sensu.
Quibusstantibus dicitur ad dubium, qd sensus particularis, & est sensus, & est talis
sensus, inquantum sensus conuenit cum alijs sensibus, inquantum vero talis sensus, sci
licet uisus, aut auditus, &c. ab alijs sensibus differt, unde sensus particularis duplex ha
bet obiectum, scilicet obiectum ipsius inquantum est sensus, & hoc est sensibile, & obie
ctum ipsius inquantum, est talis sensus, & hoc est tale sensibile, scilicet color, sapor, &
huiusmodi possumus quoq; dicere qd quomodo cognoscitur aliquid a potentia, eo mo
do continetur sub obiecto formali eius, si cognoscitur a sensu tantum, inquantum sen
sus, continetur sub obiecto ipsius inquantum est sensus, non autem sub eius obiecto in
quantum est hic sensus, si cognoscitur a sensu inquantum est hic sensus, continetur
sub obiecto formali ipsius inquantum est hic sensus: sensibilia igitur communia quia co
gnoscuntur a sensu, inquantum sensus est, continentur sub obiecto communi sensus, sci
licet sub sensibili, licet sub particulari, & proprio sensus obiecto non contineantur.
Vide Cate. Cardinalem in expositione 6. cap. huius lib. & p. p. q. 78. ar. 3. in quo que
rit de conuenientia distinctionis quinque sensuum exteriorum, & 2. sent. dist. 2. q. 2.
ar. 2. & dist. 13. q. 2. ar. 1. & primo cont. gent. cap. 65. vide quoq; Auctorem in exp.
illius leg: ad huc Scotum 4. sent. dist. 12. q. 3.

Q V A E S T I O. X I I.

Num color sit proprium obiectum uisus.

Cuius quidem est uisus, hoc est uisibile, uisibile autem
est color quidem &c. Tex. LXVI.

Iandunus.
q. 21.

V A E R I T U R D U O -
decimo. Vtrum co
lor sit proprium o
bectum uisus. Et
videtur qd non.

Primo. Obiectum
alicuius potentie, semper pot percipi
a tali potentia. si sit presens, sed color
etiam presens, non potest percipi a vi
su in nocte ut satis patet: ergo &c.

Secundo proprium obiectum est, quod
sub se continet omnia que videntur: er
go &c. consequentia, nota cum maiori.
Minor probatur. Corpora celestia vi
dentur, & tamen non sunt colorata:
ergo &c.

Tertio. Si est color, aut color uni
uersalis, aut particularis. Si color par
ticularis, puta albedo: ergo non pote
rit videri, nisi quod habet albedinem,
quod est falsum. Si color uniuersalis:
ergo uisus erit cognoscituum uniuers-

salium, quod est contra philosophum
dicentem, qd sensus est particularium.

Quarto. Vnius potentie, est tantum
vnum obiectum, sed visibile est obie
ctum uisus, ut dicit philosophus: er
go non est color.

Respondetur sed. Pro declaratione
istius questionis. Primo notanda sunt
aliqua. Secundo, dicendum est quasi.

Sciendum igitur primo, quod duplex
est obiectum potentie, ut superius dictum
est formale. s. & materiale: formale
est illud sub cuius ratione formali, om
nia referuntur ad potentiam, sicut bo
num ponimus formale obiectum volun
tatis, eo qd vnumquodque sit volutum,
inquantum boni rationem habet. Obie
ctum vero materiale est, id quod obie
cto formali est subiectum, sicut virtus
que boni rationem habet: hoc & illud
bonum materiale, obiectum voluntatis
appellatur.

2. huius tex.
60.

Ordo quæst.

Obiectum ma
teriale quid

Scien-

Sciendum secundo, qd obiectum for
male potentie, et est quedam res in se,
puta homo, lapis, equus, & huiusmo
di, & est obiectum idest sub hoc quod
dico obiectum continetur, denominati
ueque dicitur obiectum, sicut homo,
denominatiue dicitur sciens, ideo in
obiecto duplex ratio formalis inueni
tur. Vna scilicet que est eius, inquan
tum est res talis. Alia que est eius, in
quantum est obiectum. Sicut alia est
ratio parietis albi, inquantum paries
est, & alia eius ratio, inquantum est
albus. Prima ratio, est eius diffinitio,
sibi inquantum talis natura est conue
niens. Secunda ratio, est descriptio
quedam obiecti, in ordine & habitu
dine ad potentiam. Audibile enim di
citur, quod est immutatum auditus,
siue quod ab auditiva potentia cogno
sci potest. Iste duæ rationes differunt:
quia ratio obiecti, ut est obiectum, non
attingitur primo & per se a potentia:
sed tantum ordinem, & habitudinem ad
potentiam importat, rationemque o
becti, ut est res, concomitatur, quem
admodum inquit philosophus, qd uisibi
le per se, consequitur colorem, ratio
autem obiecti, ut est res primo & per
se, attingitur a potentia.

Sed tamen aduertendum, qd ad hoc ut
potentia in tale feratur obiectum for
male, aliquando requiritur aliquid, quo
obiectum attingitur a potentia, & hoc
obiectum formale quo, dici potest. Si
cut quod attingitur a potentia, aut ip
sam mouet, dicitur obiectum forma
le quod.

Dupliciter
fit sermo de
colore.

Sciendum tertio, qd color potest ac
cipi dupliciter. Vno modo, pro extre
mitate perspicui terminati, ut diffini
tur a philosopho in de sensu et sensato.
Alio modo, magis extenso vocabulo,

ut etiam de principio coloris proprie
dicti, predicatur, ut scilicet hoc nomen,
color, contineat sub se lucem, & colo
rem proprie dictum, secundum modum
philosophi dicentis in de sensu & sen
sato, qd omnia corpora, colore partici
pant: quia enim non habemus vnum no
men commune, luci & colori, ideo uti
tur nomine coloris, tanquam nomine
communi: eo qd eorum que videntur
plurima sunt colorata.

Quantum ad secundum hæc est pri
ma conclusio. Obiectum formale vi
sus inquantum est obiectum est visibi
le, cuius ratio est. Esse primo immuta
tuum visus. Aut si a modo immutan
di sumitur ratio. Est esse sensibile, per
medium extrinsecum diaphanum, sine
mutatione reali medij, aut obiecti: aut
organi.

Probat. Illud est obiectum po
tentie inquantum obiectum, per quod
vna potentia distinguitur primo, ab al
tera inquantum est potentia, sed per
visibile, visus distinguitur ab alijs sen
sibus exterioribus: ergo &c. consequen
tia nota cum maiori: quia potentia ex
obectis, in quantum potentie sunt, di
stinguntur primo. Minor probatur.

Vnus sensus distinguitur ab alijs, secun
dum immutatum proprium: aut per
suum modum immutandi a suo subie
cto, quia sensus cum sint potentie pas
siue, habent a proprijs obiectis immu
tatum, & proprium modum immu
tandi visus, secundum qd importat ra
tionem dictam, nullus enim alius sen
sus immutatur a suo obiecto per me
dium diaphanum extrinsecum, sine reali
mutatione medij: aut organi, aut obie
cti, ut videbitur inferius: ergo &c.

Secunda conclusio. Obiectum forma
le quod

Obiectum for
male visus
est visibile.

Quomodo
vnus sensus
distinguitur
ab alio.

le quod importat rationem formalem, quæ primo, & per se attingitur in obiecto, est color, secundum modo acceptus, non primo modo. Secunda pars huius conclusionis patet per argumenta in oppositum.

Prima vero pars probatur. Aut obiectum visus est color, in communi acceptus modo dicto, aut hic color, in particulari: albedo scilicet, aut nigredo aut huiusmodi: aut lux: aut color proprie dictus. Non potest esse color particularis: quia ut arguebatur prius: tunc nihil posset videri: nisi quod haberet illum colorem: puta albedinem: quia nihil potest percipi a potentia: nisi quod participat formalem rationem obiecti, illius potentia: hoc autem videmus esse falsum. non enim videmus tantum albedinem: neque tantum nigredinem: sed & albedinem: & nigredinem: & lucem: & alios colores. Eadem ratione non potest esse lux: aut color proprie dictus: quia si esset lux: corpora quæ non essent lucida, videri non possent: si vero esset color proprie dictus: corpora celestia quæ non sunt propria colorata, non videremus: relinquitur ergo, quod obiectum visus sit color in communi acceptus, modo dicto.

Secundo, omnia quæ videntur, videntur, aut quia habent colorem proprie dictum: aut quia habent lucem: ergo color ut nominat quoddam commune colori proprie dicto & luci, est obiectum formale visus, patet consequentia, ex ratione obiecti formalis superius posita.

Tertia conclusio est. Obiectum formale quo visus suum obiectum attingit est lux: patet quia color non videtur sine luce. ut dicitur tex. 67. & 73.

Sed tunc occurrit dubium. Nam ut S. Tho. dicit lux non est visibilis no-

stris visibus: ergo non debet color secundum quod se extendit ad lucem, esse obiectum visus.

Ad hoc respondetur quod lux, si recipiatur in corpore interminato, & ut ipsa est interminata, non est visibilis, tamen lux ut est terminata, aut ad aliquod corpus per reflexionem, verbi gratia, quia reflectitur ad aliquam partem, aut quia est in corpore terminato sicut est in astris potest videri, & hoc modo continetur sub obiecto visus.

Quarta conclusio est. Obiecta materialia visus, sunt natura colorata. Probatur. Illud in quo inuenitur formale obiectum potentia alicuius, est ipsius obiectum materiale, sed color est obiectum formale visus, ergo &c.

Ex istis inferitur non esse contradictionem in verbis S. Tho. dum aliquando dicit, colorem esse obiectum materiale visus, aliquando vero, quod est formale. Si enim comparatur ad lucem quæ est obiectum formale, quo habet rationem obiecti materialis, si autem comparatur ad res coloratas, habet rationem obiecti formalis, unde lux, dicitur obiectum formale quo, aliquid attingitur a visu, sed color est obiectum formale quod, primo & per se attingit.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quod obiectum potest semper percipi a potentia, quoadocunque sunt dispositiones requisite, si autem non sint tales dispositiones, non potest percipi a potentia.

Dico secundo, quod cum lumen non est in aere, non sunt dispositiones requisite ad visionem, requiritur. n. aer esse illuminatus, ad hoc ut potentia visiva videat.

Ad secundum patet ex dictis, quod si accipiatur color propria, illud non est obiectum, sed color communiter, & tunc ne-

Obiecta materialia sunt natura colorata.

Quid recipitur ad hoc ut potentia visiva videat.

gatur minor, corpora n. celestia, dicitur colorata isto modo quia habet lucem.

Ad tertium dicitur, quod est color vniuersalis. Ad improbationem dicitur, quod ratio vniuersalis, potest dupliciter attingi a potentia. Vno modo per abstractionem a particularibus, alio modo, in particularibus, quando scilicet particulare attingitur, non inquantum habet talem rationem particulare: sed inquantum participat rationem vniuersalem primo modo, vniuersale apprehenditur tantum ab intellectu, alio mo-

Ratio vniuersalis potest dupliciter a potentia attingi.

do, potest etiam apprehendi a sensu & hoc modo, visus apprehendit rationem coloris, non enim particulare colorem attingit, nisi inquantum vniuersalem coloris rationem participat.

Ad quartum dicitur, quod vnius potentie, est vnum obiectum, secundum vnam considerationem, sed secundum diuersas considerationes, possunt esse diuersa obiecta, visibile autem, & color, sunt diuersa obiecta, secundum diuersam considerationem accepta, ut dictum est in questione.

Vnius potentie est vnum obiectum.

A D D I.

Q Via auctor adducit in tertio notabili definitione coloris traditam ab Ar. in lib. de Sensu, & sensibili dicens, quod color est extremitas perspicui in corpore terminato, hæc definitio patitur difficultatem, siquidem videmus quod qualitas non potest esse extremitas, quia extremitas est in genere quantitatis, & essentia prædicamentorum sunt permixte, ut scribitur primo post. sed color est qualitas de tertia specie qualitatis: igitur color non est extremitas.

Præterea quod est in extremitate, non est extremitas, quia nihil suscipit seipsum, ut ait Auer. 3. de anima, sed color suscipitur in extremitate: ergo color non est extremitas, Adde etiam quia extremitas est quid indiuisibile, cum sit terminus, terminus est indiuisibilis, quia si terminus esset diuisibilis tunc terminus haberet terminum, & ille terminus haberet alium terminum, & sic ad infinitum: extremitas, ergo terminus existens est indiuisibilis simpliciter, sed color est diuisibilis quia passionem naturalem in infinitum diuiduntur, sicut & corpus in quo reperiuntur, ut patet 6 Phys. ergo &c.

Nisi dicamus quod extremitas potest capi tribus modis, primo pro extremitate corporis ut corpus, & illa est superficies quæ est longitudo cum latitudine cuius extrema sunt duo puncta, & sic color non est extremitas, potest secundo accipi pro extremitate perspicui secundum quod perspicuum est, & sic etiam color non est formaliter extremitas, quia secundum quod corpora colorata terminata substant color, & recipiunt colorem non est idem esse cum colore, cum nihil substat sibi ipsi, nec est ratio quod aliquid substat sibi, sicut nihil recipit seipsum, nec est causa in recipiendo ipsum ut scribit Auer. 3. de anima, sed extremitas perspicui ut perspicuum est, est illud ratione cuius corpora colorata suscipiunt colorem, & substant colori immediate, quandoquidem est eadem naturalis proprietates secundum quam colorantur id est recipiunt colorem, illa quæ colorantur ab exterioribus lumine sibi ab extrinsecus adueniente, & ea quæ colorantur. i. intrinsecus. s. per comixtionem suorum simplicium principiorum, nam unius suscepti debet esse vnum susceptum: unde ea quæ colorantur exteriorius recipiunt colorem ratione perspicui, ita quod perspicuitas est propria dispositio ad susceptionem coloris, ob hoc dixit Alex. quod diaphaneitas in corporibus est materia coloris: ergo in corporibus solidis, & quæ interiorius colorantur colore sibi proprio, & permanente ipsa perspicuitas est susceptiua coloris, certum autem videtur quod non est susceptiua coloris secundum actum, nisi secundum extremitatem suam, ergo extremitas perspicui ut perspicuum, est receptiua coloris in corporibus terminatis & solidis, & est illud quo mediante corpora substant color, quæ interiorius colorantur: ergo non est essentialiter color nec e contrario, primum uero sic proba, illa quorum vnum suscipit magis & minus, & in ipso est motus, & in alio non est motus, nec magis, & minus, non sunt idem quid dicitur: sed color, & extremitas primo modo sumpta, ita se habent ut patet ex prædicamentis: igitur non sunt idem. Tertio modo capitur extremitas pro qualitate secunda consequentem mixti-

Cap. 1. Dubium de definitione coloris. Tex. 15.

Commen. 4. Color est extremitas perspicui in corpore terminato. Vel color est motus, diaphani secundum actum. Extremitas capitur tripliciter. Color est epiphania. i. suæ apparentiæ secundum Pythagor.

Comme. 4. Color & superficies differunt unde Alex. in paraphrasi de anima c. 12. Color, & visibile licet sint idem subiecto, statio ne tamen, & distinctione distinguuntur. Vide Themi. 2. de anima c. 22.

Corpora non lucida non videntur.

Vide Alber. Bucchifer.

Obiectum formale quo est lux.

mixtionem perspicui cum lumine, & opaco in corpore terminato, & sic est color, & ponitur extremitas in definitione coloris admodum generis, non quod sit genus coloris, sed dicitur poni tanquam genus, quia extremitas est communis ad extremitatem corporis secundum quod est corpus, & diaphani secundum quod diaphanum est, & determinatur per hoc quod subiungitur diaphanum in determinato corpore.

Quibus stantibus dicitur ad primam rationem quod concludit colorem non esse extremitatem primo modo sumptam. quod concedimus sic quoque concludit ratio secunda, si scilicet nota quod quando dicitur color est extremitas perspicui in determinato corpore, si scilicet extremitas capiatur pro extremitate perspicui ut perspicuum est, sic est materialis prædicatio, & non essentialis, sed si caperetur extremitas pro qualitate consequente mixtionem lucidi cum perspicuo, & opaco in terminato corpore tunc est prædicatio essentialis, & color est illa extremitas essentialiter, corpus terminatum est illud quod habet in se aliquod terminatum in quo uidetur, sicut corpus interminatum est illud quod non habet in se aliquod terminatum per quod uideri posset ut aer, & aqua quæ recipiunt colorem, & lumen cuiuslibet luminosi, uel colorati, & non habent aliquem colorem determinatum, vide D. Tho. 1. sent. dist. 17. q. 2. ar. 1. & in q. de malo, q. 2. ar. 2. vide etiam 22. q. 1. ar. 3. quomodo color est obiectum materiale uisus, & lumen est obiectum formale.

Q V A E S T I O. XIII.

Utrum lumen requiratur ad visionem propter colorem.

Lumen autem est huiusmodi actus diaphani, secundum quod est diaphanum &c. Tex. LXIX.

Iauellus in hoc 2. q. 27.

VAERITVR. xiiij. Utrum lumen requiratur ad visionem propter colorem. Et uidetur quod sic.

Primo. Illa quæ cognoscuntur ab aliqua potentia, cognoscuntur per unam rationem: sed color & lux sunt uisibilia a visu: ergo aut oportet conuenire ea in una natura communi, quod non est dicendum, aut oportet, quod unum eorum ad aliud reducatur, aut ergo lux uidetur per colorem, aut e conuerso, color per lucem.

Quæst. præcedenti.

Non primum, quia lux est obiectum formale uisus, ut dictum est supra ergo est uisibilis per lucem: ergo lux requiritur propter colorem, consequentia nota cum minori ex supradictis. Maior probatur quia unius potentie est unum obiectum formale.

Secundo. Color est extremitas perspicui in corpore terminato, ut dicit philosophus in de sensu, & sensato. Sed perspicuum, non est actu perspicuum nisi per lucem: ergo color, non erit actu color, nisi per lucem, & per consequens lumen requiritur propter colores.

Tertio. Ille qui est in tenebris, uidet colorem qui est in lumine, non autem qui est in lumine, uidet colorem existentem in tenebris: ergo signum est, quod lux requiritur propter colorem.

Respondeo quod querere utrum lumen requiratur propter colorem, est querere, utrum color non habeat ex se unde possit mouere diaphanum: sed indigeat lumine extrinseco, dante sibi istam virtutem, diaphanum immutandi, an magis requiratur ex parte medij: ad hoc ut intentionem coloris recipere possit.

Circa

Color quid sit.

Existent in tenebris quid uidet.

Sensus questionis quis sit.

Circa istam itaque difficultatem aliter opiniatur Auempace & Auicenna, aliter Alexander & Auerois, illi enim scilicet Auempace, et Auicenna videntur velle quod lumen requiratur propter colorem scilicet quod color uisus immutari non possit, nisi recipiat actum luminis. Alexander autem & Auerois tenent, quod non: sed quod ipse color, sit per se uisibilis, lumen autem requiratur, propter medium.

Chen. 67.

Tract. 2. 3. cap.

Istas opiniones nititur concordare Alber. notans quod color habet duplex esse scilicet materiale & formale. Materiale esse habet, per qualitates tangibiles: secundum quas transmutatur materia scilicet calidum, frigidum etc. Ista enim causant ipsum in subiecto materialiter, eo quod secundum diuersam commixtionem harum qualitatum, sequitur alius, & alius color, & istæ qualitates, non ingrediuntur essentiam coloris: sed causant ipsum materialiter. Esse autem formale habent colores, per lucem. Lumen enim in extremitate perspicui terminati per mixturam opacitati causat colorem, & lumen est vera substantia coloris.

Opinio Alberti ubi supra.

Isto notato duo dicit Albertus. Primo, quod colores secundum esse materiale, actu sunt in tenebris: sed non mouent diaphanum, & hoc modo verum dixerunt Alexander & Auerois. Secundo, quod colores non sunt actu in tenebris, secundum esse formale, unde color, non est actu color, nisi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace & Auicenna.

Sed contra istam opinionem in quantum eius verba sonare videntur, quod lumen extrinsecum est substantia coloris: & quod colores non habent esse actu, nisi in lumine extrinsecus adueniente, po-

test argui. Primo contra suppositum, scilicet quod lumen extrinsecum sit forma coloris, et tota sua substantia. Suppono primo, quod aliquid dicitur esse in actu, quando substantia sua est in actu: non autem quando solum suum obiectum est actu, non enim dicimus, quod calor est in actu, quia lignum quod potest suscipere colorem est in actu: sed quia substantia ipsius caloris est in actu. Secundo suppono, quod lumen causatum a sole, durans tantum per diem, habet esse per modum transeuntis, patet quia habet esse tantum ad presentiam solis, ideo recedente sole deficit. Tunc arguitur sic. Si lumen est substantia coloris, sequitur quod nullus color sit passibilis qualitas, ad modum quo loquitur philosophus in prædicamentis: sed hoc est contra mentem philosophi expresse: ergo &c. Probatur consequentia secundum philosophum in prædicamentis, colores dicuntur tunc passibiles qualitates, quando sic formati sunt ex firma causa, quod non facile recedunt: sed si lumen extrinsecum est substantia coloris, nullus color est talis ut non facile recedat: ergo etc. Probatur minor. Remota forma et substantia rei, remouetur res ipsa: sed lux facile remouetur, ut patet ad absentiam solis: ergo si est substantia coloris: quilibet color facile recedet: ergo non cum difficultate.

Lumen. non est substantia coloris, ut Albertus ait opinatur.

Ca. de qualitate.

7. Phil. Tex. m. 14.

Secundo contra principale dictum arguitur. Supponitur enim quod qualitates de tertia specie, acquirantur & deperdantur per alterationem, hoc suppositum est philosophi. Tunc arguitur sic. Si colores non habent esse actu nisi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittunt esse actu: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, quia oppositum consequentis insert oppositum

tum

Alteratio
quomodo
fit.

lumine, colores retinent esse actu: ergo colores habent esse actu sine lumine. Falsitas probatur. Qualitates de tertia specie, desinunt esse per alterationem, sed color propter absentiam luminis non desinit esse per alterationem: ergo &c. Probatur minor. Omnis alteratio est a contrario ad contrarium, sed per absentiam luminis, corpus non accipit colore oppositum colori præexistenti, quia per te nullus color habet esse sine lumine extrinseco: ergo &c.

Tertio. Si color haberet esse actu per lumen extrinsecum, non esset idem color nisi ad præsentiam eiusdem, & tantiluminis, quia idem esse, est ab eadem forma, sed hoc est falsum, quia ad lumen parue candelæ, apparet idem color in homine, qui apparebat ad lumen solis, ergo &c.

Videtur igitur tenendum cum Alexandro Aicem. et. S. Tho. q. in visione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita scilicet quod lumen faciat colores actu colores, & det eis virtutem diaphanum immutandi.

Pro cuius opinionis declaratione. Primo videndum est quid sit color. Secundo propter quod requiratur lumen.

Sciendum itaque primo, quod licet perspicuum secundum proprietatem vocabuli videatur significare corpus transparens susceptivum puri luminis per totum, tamen aliquando, sumitur pro omni eo quod est susceptivum luminis, quocumque modo, siue inquam puri, siue obumbrati.

Sciendum secundo, q. quia perspicuitas, significat qualitatem quandam & naturalem potentiam, secundum quam aliquid est susceptivum luminis conue-

nit sibi terminus, quemadmodum corpori in quo est. Inter corpora autem, est aliquod corpus quod dicitur interminatum, quia non terminatur proprijs terminis sed alienis, sicut patet de aere & aqua: quæ secundum q. addiuerfa corpora terminantur, recipiunt diuersas figuras, quoddam autem est terminatum proprijs terminis, ut terra. Ita, quoddam est perspicuum interminatum, quod scilicet in se non habet causam proprie lucis, quæ est terminus perspicui, per quam videatur, quoddam quod in se causam proprie lucis habet, & dicitur terminatum.

Diffinit ergo philosophus in libro de sensu & sensato colorem, quod est extremitas perspicui, in corpore terminato id est est actus & forma perspicui apparentis in extremitate & superficie corporis terminati cum corpore scilicet opaco terrestri commixti: & propter hoc proprijs terminis terminati. Solū enim hoc corpus, est coloris susceptivum, & licet sit totum coloratum, eius tamen color, in sola eius extrinseca superficie apparet. Ex quo patet, q. formale in colore est lux, quæ est actus & forma perspicui, materiale autem; est ipsum perspicuum terrestri opaco permixtum, & proprijs terminis terminatum: & propterea bene dicitur, quod color est quedam lux obumbrata.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, q. cum non omne agens agat in omnem materiam, sed determinatum agens in determinatam, oportet inter agens & patiens esse aliquam proportionem. Unde ad actionem, aliquando requiruntur aliquæ dispositiones ex parte agentis, ut ipsum agens sit sufficiens ad agendum, sicut ad hoc ut homo generet, requiritur ætas perfecta, ut dicit philo-

De sensu &
sensato, quod
sit color.

Agens operet
ut habeat dispositio-
nes suas & si
militer pa-
tiens.

philosophus Alique etiam dispositiones requiruntur ex parte materie, ut possit recipere actionem agentis, sicut ad hoc ut aliquid suscipiat actionem dolabre, requiritur ut non sit materia nimis dura: sed aliquid molli.

Sciendum secundo, q. cum in actione requiratur agens dispositum, & materia disposita, & non possit provenire actio sine dispositionibus agentis, et materie, dispositiones materie non requiruntur propter agens, quasi dent virtutem agentis ad operandum: sed tantum requiruntur propter materiam, ut possit suscipere actionem agentis. Similiter, dispositiones agentis, non requiruntur propter materiam, ut sit apta ad recipiendum actionem agentis: sed tantum propter agens, ut sit potens ad agendum.

Sciendum tertio, q. de lumine possumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori a colore scilicet de lumine causato a corpore lucido, in diaphanum interminatum. Alio modo, de lumine intrinseco colori, color enim componitur ex luce, & secundum diuersam participationem lucis, ut dicitur in de sensu & sensato diuersi colores distinguuntur.

Tunc ad questionem respondetur tribus conclusionibus. Quarum prima est.

Lumen extrinsecum requiritur propter diaphanum, ad immutationem quam facit color in diaphano, causando in illo suam similitudinem. Probatur. Ad omnem actionem requiritur dispositio materie & agentis, ut dictum est, sed lumen est dispositio materie in quam agit color, est enim color motius diaphani illuminati, ut dicit philosophus ergo &c.

Secunda conclusio. Lumen intrin-

secum colori requiritur, propter colorem, & facit ipsum visibilem. Probatur. Vnumquodque agens est actuum per formam suam, sed lux intrinseca colori est forma eius, unde dicit philosophus quod lumen est colorum hypostasis: ergo agit per lucem, & causat suam similitudinem in diaphano, & per consequens est visibilis per lucem intrinsecam.

Tertia conclusio Lumen extrinsecum non requiritur propter colores, quasi det coloribus virtutem motiuam diaphani. Probatur. Illud q. secundum se conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinsecum, sed per principium formale intrinsecum, sed visibilitas conuenit per se colori, ut dicit philosophus ergo &c.

Ad istam rationem respondetur negando maiorem, dicimus enim quod virtus nutritiva per se nutrit, & tamen nutrit per calorem.

Sed contra probatur maior. Quod conuenit alicui per propriam formam, non conuenit ei per aliquod extrinsecum, quia forma non est extra id cuius est forma: sed q. conuenit alicui in primo aut secundo modo perfectatis, conuenit per propriam formam: ergo &c. Instantia aut non valet: quia licet id cui conuenit operari per propriam formam, non indigeat forma alia, tamen potest indigere instrumento cui tribuat virtutem operandi, & ita est de virtute nutritiva, unde non est ad propositum.

Correlarium. Lumen requiritur propter medium. Probatur. Aut requiritur propter colores, aut propter medium, ut patet ex diuersitate opinionum: sed non propter colores, ut probatum est: ergo propter medium scilicet ut sit aptum recipere similitudines colorum. Lumen ergo est aliquid requisitum ad visionem:

Lumen extrinsecum
propter diaphanum.
Intrinsecum
propter colores
tantum
requiritur.

1. huius.
Tex. 67.

Propter quod
requiritur
lumen.

Perspicuum
quid significat.

Perspicuitas
quid sit.

L non

non tamen est propter colorem: sed propter materiam inquam agit color, scilicet propter diaphanum: quia est dispositio eius, ad hoc ut suscipiat intentiones coloris.

Sciendum tamen, quod posset saluari opinio Alberti dicendo, quod per colorem in actu, possumus duo intelligere scilicet, aut colorem habentem esse actu per formam intrinsecam actu: non tamen mouentem diaphanum: aut colorem actu imprimentem speciem in diaphano: Albertus ergo, forte intellexit (saluo semper meliori iudicio) ut potest haberi ex fine illius capituli: quod color non est actu color, sine lumine id est non actu causat similitudinem in diaphano sine lumine extrinseco. Habet tamen actu esse coloris primo modo, per lucem sibi intrinsecam: et sic esse actu isto modo, immediate dicto, sese habet ad esse actu alio modo dicto: sicut materiale ad formale: non tamen propter hoc sequitur quod lumen requiratur propter colores: quia nec ipse Albertus hoc dicit.

Ad rationes in oppositam respondetur. Ad primum dicitur primo, quod omnia visibilia sunt per unam naturam, scilicet per naturam luminis, color enim est etiam visibilis per lumen intrinsecum: non tamen omnia sunt visibilia per lumen extrinsecum, scilicet quod ipsum lumen extrinsecum det omnibus visibilibus virtutem mouendi diaphanum.

Dicitur secundo, quod nec lumen extrinsecum per colorem, nec color per lumen extrinsecum uidetur: sed utrumque per rationem communem luci et colori inominatam, dictum est enim supra quod precedenti: quod color ut continet sub se lucem, et colorem propriè dictum, est obiectum visus.

Ad secundum dicitur primo, quod perspicuum potest accipi dupliciter. Uno modo, pro eo quod est susceptivum luminis per totum. Alio modo, pro eo quod est susceptivum luminis, in extremitate tantum.

Dicitur secundo, quod subiectum quod est potentia respectu coloris, est perspicuum secundo modo. Et istud non efficitur perspicuum in actu, per aliam lucem a colore: ut compositum ex illo subiecto et luce sit subiectum coloris: sed per ipsum colorem, qui est quedam lux obumbrata: sicut lumen purum est actus diaphani interminati facti diaphani in actu, per ipsummet lumen: et non per aliquid aliud.

Dicitur tertio, quod si in maiori intelligatur de perspicuo in actu, id est de composito ex luce, et susceptivo lucis, sic negatur: non enim color recipitur in tali composito: nec sic intellexit philosophus: si autem intelligatur de perspicuo, id est de corpore susceptivo luminis terminato: tunc negatur minor: immo dico, quod sit actu per ipsum colorem.

Ad tertium dicitur, quod causa quare ille qui est in tenebris videt colorem existentem in lumine: et non econverso: est, quia sicut diximus, lumen est dispositio diaphani, ad hoc ut moueatur a colore. Si enim similitudo coloris debet pervenire ad oculum: requiritur quod aer propinquus colori sit illuminatus, ut possit recipere similitudinem coloris: si autem color sit in tenebris, nullo modo poterit causare similitudinem in aere sibi propinquo: et per consequens, nec in remoto, et hoc non propter defectum coloris, sed propter defectum medij indispoti.

Si dicatur quod qua ratione, color non potest causare similitudinem in aere propin-

Perspicuum potest dupliciter accipi.

Cur existens in tenebris videt eaque sunt in lumine.

pinquo tenebroso: eadem ratione, nec in remoto: unde nullo modo existens in tenebris poterit videre.

Respondetur et dicitur primo, quod species coloris non causatur a colore immediate in toto aere, usque ad oculum: sed immediate color causat speciem in parte aeris sibi propinqua, et illa species causat aliam speciem, in alia parte aeris: et alia, in aliam, usque ad oculum.

Dicitur secundo, quod si aer propinquus

oculo, esset omnino tenebrosus, nihil habens luminis: nullo modo exstans in tenebris videret: sicut patet in oculo multum distante a colore: sed oportet, quod ille aer sit aliquantulum illuminatus.

Dicitur tertio, quod color existens in corpore, propter suam materialitatem requirit maiorem dispositionem aeris in quem agit, quam species coloris que est spiritualior: ideo requiritur maius lumen in aere propinquo colori, quam in aere propinquo oculo.

A D D I.

Dubitatio pulcherrima ex verbis S. Tho.

An oculus videat extra mittendo an intramittendo. Actio immans & transiens est. 9. Metaphys. Tex. 16.

Perfectius uisus comprehendit oculum.

Commen. 67.

Sensus verborum D. Tho. ex q. 67. p. p. & 79. ubi supra.

Circa tertiam conclusionem, quam ponit Auctor, quod lumen extrinsecum non requiritur tertium argumentum, in quo ait quod sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute forme substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporum celestium, ad producendas formas substantiales, & ad hoc quod faciat colores visibiles actu, in quantum est qualitas primi corporis sensibilis, & q. 79. ar. 3. soluendo Secundum arg. in quo disputatur de intellectu agente, recitando duas opiniones de lumine, & uidetur acceptare, quod lumen requiritur ad visum, ut faciat colores actu visibiles: male ergo dicitur, quod non requiritur propter colores: & augetur difficultas, quia oculus cum uideat extramittendo, non requirit illuminationem medij, sed tantum, colores in actu, hoc autem fit per lumen, & sic sequitur lumen requiri ex parte colorum ad hoc ut fiat actu visibiles: antecedens probatur multipliciter, & primo sic quia uidemus quod oculo moto in tenebris, uel in luce clausis palpebris apparet fulgor quidam, quod non esset nisi uisio fieret extramittendo. Secundo quia uirtus cuius operatio est actio, operatur extramittendo, nam actio semper transit in aliud ab agente, sed operatio uirtutis uisus est actio, ut scripsit Auctor sex principiorum: ergo &c. Tertio si uisio fieret intus siue est actio, ut scripsit Auctor sex principiorum: ergo &c. Tertio si uisio fieret intus suscipiendo, tunc habens speciem alicuius visibilis, uideret illud, & hoc est manifestum: sed non est ita, quia cum aliquis meditatatur fortiter, aliquid visibile potest transire per ante oculos suos, cuius speciem recipit, & tamen non percipit illud. Quarto aliquis uisus perfectius uidere aliquid, comprimit oculum, sed hoc non esset, si uisio fieret intus suscipiendo, immo magis deberet aperire, ut melius reciperet, sed pro tanto fit illa compressio, ut melius exeat, & extramittatur, quod extramittendum est ad uisionem, sicut tenens lapillos inter digitos premit digitos, si uult exprimere uelociter lapillum, sunt etiam experientie de catiis, & canibus quorum uisus emittit lumen quo uidet: & de mulieribus inficientibus specula, & basilisco interficiente hominem solo uisu.

Quia hic tangitur duplex difficultas, prima si lumen requiritur ex parte medij, an ex parte obiecti quare clare deciditur hic ab auctore secundum sententiam D. Tho. & Auer. quod lumen externum non dat esse ipsis coloribus, & quod requiritur ex parte medij, ut fiat actu perspicuum, & ad auctoritatem D. Tho. dicimus quod dupliciter colores possunt dici visibiles in actu, uno modo quia habent uirtutem in se unde uideri possint, alio modo quia actualiter uidentur, primo modo, non sunt visibiles actu per lumen extrinsecum, sed per naturam suam, secundo modo sunt visibiles actu per lumen, tanquam per dispositionem requisitam ex parte medij, & sic intellexit Beatus Tho. in locis allegatis, quod lumen facit colores actu visibiles, id est actualiter uideri, sed tunc negatur consequentia, quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia det coloribus uirtutem mouendi

I. 2 medium,

medium, sed quia disponit aerē, per quā dispositionē oculus actualiter patitur a colore. Secunda difficultas est quam tetigi superius, & latius in quæstionibus meis Metaphysicis, si oculus uidet extramittendo, uel intramittendo, quam dubitationem soluēs Democritus dixit q̄ ab oculis exit pyramis uisualis cuius cuspis est in oculo, & basis in superficie rei uisæ, & cum exitus, & egressus non sit nisi corporum, sequebatur q̄ hæc pyramis uisualis esset quoddam corpus. Plato autem uoluit q̄ ab oculo exi. quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur usque ad aliquod spacium aeris exterioris, & ibi copulatur lumini exteriori, & sic fit uisio. Sed opinio Ar. est, q̄ uisus uidet intramittēdo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc sufficit soluere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus uidet &c. negatur consequentia, & ad primam probationem antecedentis, dicitur, q̄ causa illius apparitionis fulgoris in oculo moto, est ratio lenitatis, & diaphanitatis, hinc nulla est emissio ignis ibi; ad secundam dicitur, q̄ illa est actio immanens, & non transiens, ad tertiam dicimus q̄ non sequitur, quia habens speciem potest esse impeditus, uel propter meditationem, & attentionem vehementem circa illud considerandum, uel propter aliquā aliam causam, unde ammoto impedimento, statim uidebit, ad quartam dicimus q̄ ideo illud fit quoniam uirtus unita fortior est seipsa dispersa, unde melius uidemus per fistulam, quam per locum amplissimum quia species uisibilis congregatur, & sic fit melius iudicium, ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canuum, dicimus q̄ illud non est ratio uisionis faciendæ, sed prouenit ex parte compositionis organi corporalis, illud de mulieribus inficientibus speculum est propter emissionem fumi corrupti ab eorum humoribus procedentis per oculos raros existentes, & porosos, sed illud accidit uisioni, cum non semper insit, & sic quoque basiliscus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod sit perfecte requisitum & necessarium ad uisionem, sed per emissionem fumi putridi, & uenenosi, magis exeuntis per oculos, quam per aliam partem, ratione subtilitatis, & porositatis oculi, sed uberius uideas solutionem huius quæstionis in quæstionibus nostris super primum Metaph.

Q V A E S T I O. XIII.

Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale.

Lumen autem ut color est diaphani, secundum quod actu diaphanum ab igne, aut huiusmodi.

Tex. LXIX.

VAERITUR xiiij. Vtrum lumē habeat esse tantum intentionale in aere. Et uidetur quod sic.

Primo. Quia S. Tho. dicit, q̄ lumen nō est in aere sicut quoddam forma naturalis perfecta, prout est in corpore lucido sed magis per modum intentionis.

Secundo. Forma habens esse reale in natura corruptibili, habet contrarium:

sed lumen non habet contrarium: ergo &c. consequentia nota cū minori quæ est S. Tho. Maior probatur per similitudinem secundum philosophum. Motui corporum celestium, nihil est contrarium, & similiter de alijs formis existentibus in natura incorruptibili, & non habente contrarium, ergo a simili, formæ quæ sunt in natura habente contrarium, debent habere contrarium.

Confirmatur quia nunquodque recipitur in altero per modum recipientis,

Let. 14.
1. Coll.
Tex. 10.

tis, ergo quod recipitur in natura habente contrarium, debet habere contrarium.

Tertio. Si lumen haberet esse reale in aere, sequeretur q̄ sensibile positum supra sensum causaret sensationem: sed hoc est contra philosophum: ergo &c. Probatur consequentia, quia aer illuminatus, immediate tangit oculum: ergo, et lumē existens, in ipso aere, sed lumen existens in aere uidetur ergo &c.

Confirmatur quia secundum philosophum. Obiectum prius causat similitudinem suam in medio, & mediū in organo, sed lux solis uidetur: ergo prius causat intentionem in aere, & per consequens recipitur in aere intentionaliter.

Quarto. Nulla forma naturalis fit aut desinit esse in instanti, sed lumē fit & desinit in instanti: ergo &c.

In ista quæstione duo faciā. Primo declarabo quid sit formā habere esse reale & intentionale. Secundo dicam ad quæsitum.

Quantum ad primum. Sciendum primo: cum formæ in quantum forma est, sit informare, & dare esse proprio subiecto. oportet, q̄ unamquāque formam secundum naturam suam in quantum est talis forma, sequatur aliquod proprium esse, & distinctum ab esse alterius formæ, sicut animam vegetatiuam sequitur esse vegetatiuam, sensitiuam, et intellectuam, esse intellectuam.

Sciendum secundo, q̄ similitudo alius cuius quæ dicitur intentio, secundum q̄ hic loquimur de intentione, non nominat ens rationis, quia ens rationis habet tantum esse obiectiuum in intellectu, nullo autem intellectu considerante, intentio coloris est in diaphano illu-

minato, sed est similitudo rei, quæ similitudo est in se quoddam ens reale, & esse suum, est esse reale, dicitur autem intentio respectu obiecti quod representat, quia est principium tendendi in obiectum, quod representat, sicut similitudo coloris in pupilla, est principium videndi colorem. Dicitur ergo forma habere esse naturale, quando est in subiecto secundum esse quod consequitur substantiam suam, secundū q̄ est in proprio subiecto, & quod sequitur ipsam in quantum est talis forma, hoc modo, albedo habet esse in corpore albo, quia illi dat esse album, quod est esse consequens essentiam suam receptam in subiecto. Dicitur autem habere esse intentionale quando non habet tale esse dictum, sed habet representationem sui ipsius, in esse naturali, hoc modo, dum albedo est in aere per suam similitudinem, habet esse intentionale, quia ipsam non sequitur esse album ut est in aere, non enim aer fit albus per similitudinem albedinis, sed est representationis sui in esse naturali.

Quantum ad secundum est opinio Egidij q̄ lumen habet tantum esse intentionale in aere, ad quod ponendum inducitur quibusdam rationibus supra positis.

Sed opinio S. Tho. est q̄ lumen habet esse naturale in aere, & non tantum esse intentionale. Quæ conclusio probatur primo. Omnis forma quæ denominat suum subiectum propria denominatione in quantum talis forma habet esse naturale in tali subiecto: sed lumē sic denominat aerem in quo est: ergo &c. consequentia nota cum minori. Dicitur enim aer illuminatus, quando habet lumen. Maior uero patet ex opposito. Color enim quia habet tantum esse

Quomodo
forma habet
esse natura-
le.

Quid est for-
ma habere
esse int-
entionale.

Lumen ha-
bet esse na-
turale in ae-
re non tan-
tum inten-
tionale.

esse intentionale in aere, non denominat ipsum coloratum.

Ad istam rationem respondetur, qd forma intentionalis si sit debilis, forte non denominabit suum subiectum, si autem sit fortis, poterit denominare, sicut si per vitrum viride transeant radii solares, terra ex opposito apparet viridis, quia talis species viridis, tunc est fortior.

Sed contra istam responsionem arguitur. Forma tunc denominat subiectum, quando dat illi esse consequens essentiam illius forme, non enim dicitur aliquod album, nisi quia ab albedine est album: sed forma intentionalis non dat esse consequens essentiam forme, ut est talis forma, alioquin forma intentionalis, esset forma naturalis & materialis: ergo forma intentionalis nullo modo potest denominare.

Secundo si forma intentionalis quocumque modo sumpta posset denominare suum subiectum, sequeretur qd contraria dicerentur simul de eodem, sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia probatur. Intentio summe albi, & intentio summe nigri simul sunt in eadem parte aeris inclusi inter album, et nigrum: ergo si ab utraque potest aer denominari, dicitur aer albus, et niger, non enim est ratio quare ab una denominetur et non ab altera. Instantia autem adducta non valet. In terra enim non sunt illi colores, licet videantur esse, unde terra nullo modo per illam apparentiam dicitur viridis.

Secundo principaliter arguitur sic. Forma causans effectum naturalem est forma naturalis: sed lumen in aere est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum minori, natura per radios solis calefacit corpora. Maior probatur.

Effectus non excedit facultatem agentis: sed naturale esse, excedit esse intentionale: ergo nullo modo potest esse ab intentione.

Ad istam rationem responderi potest, qd sol unica qualitate calefacit, & illuminat, in quantum calefacit, causat colorem naturalem in rebus calefactis, sed in quantum illuminat, causat in diaphano aere lumen intentionale, unde lumen non calefacit, quod est in aere: sed sol producit calorem, sicut virtus artificis que in instrumento intentionaliter recipitur, non facit scammum, sed artifex qui tali instrumento operatur.

Sed contra. Primo. Si lumen non calefaceret, sequeretur qd ex reuerberatione radiorum solis & multiplicatione non causaretur calor, sed hoc ad sensum apparet esse falsum.

Si dicatur qd ex reuerberatione causatur calor, non quia ipsum lumen reuerberatum causat calorem: sed quia disponitur aer ex tali reuerberatione ut sit susceptivus caloris.

Tunc saltem habetur qd lumen, quia causat illam dispositionem ad calorem esse naturale causat illa enim dispositio forma naturalis est.

Secundo, ut habet philosophus 7. phys. Nullum corpus agit in aliud corpus, nisi per contactum, unde oportet qd prius corpus agat in corpus sibi propinquum, inducendo formam, in illud per quam agit in corpus remotum quam in remotum, sicut ignis prius calefacit aerem sibi propinquum, quam lignum remotum sed inter solem, & ista corpora calefacta, mediant corpora celestia & aer: ergo oportet quod in ista corpora media agat inducendo formam, quae habeat virtutem calefaciendi, aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, sed non potest

Effectus non excedit facultatem agentis.

Ex reuerberatione radiorum solis causatur calor.

Tex. 8.

potest esse calor, quia corpora celestia non sunt alterabilia per calorem, ut dicitur in 1. de Caelo si aer reciperet illum calorem, tunc omnia existentia in illo aere calefierent, quod videmus esse falsum, relinquitur ergo qd sit lumen etc.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur qd esse intentionale potest accipi dupliciter. Vno modo ut opponitur esse naturali. Alio modo ut opponitur esse fixo, & permanenti. Primo modo lumen non habet esse intentionale in aere: sed bene secundo modo. In loco ergo allegato mens S. Tho. est qd lumen habet esse in aere per modum intentionis, quia habet esse transiens, sicut habet etiam intentio, & etiam quia suum esse naturale est adeo spirituale sicut intentio coloris, non autem quia non habeat esse naturale.

Ad secundum dicitur primo, qd maior est vera de eo quod habet esse in natura corruptibili in quantum corruptibilis est: sed de eo quod habet esse in natura corruptibili in quantum illa natura participat de natura rei incorruptibilis est falsa, modo dico quod lumen recipitur in aere in quantum est corpus diaphanum in quo convenit cum corporibus incorruptibilibus. Nam & ipsa diaphana sunt, ideo ratio non sequitur.

Potest secundo dici quod maior est

vera si forma sit in illo subiecto, ut in subiecto primo, sin autem est falsa, modo lux, non est in aere sicut in subiecto primo, sed in sole, in aere autem secundario per quandam participationem.

Ad confirmationem patet, quod non oportet formam habere omnem modum essendi subiecti: sed quomodo sit intelligenda propositio praedicta dicitur inferius, ad quartum.

Ad tertium negatur consequentia.

Ad probationem dicitur, qd lumen contingens oculum non videtur tanquam id quod terminat visum, sed tanquam ratio videndi alia, ut latius dicitur.

Ad confirmationem dicitur, qd lux solis videtur per suam similitudinem: sed quae sit illa similitudo, possumus dicere quod est aliqua intentio lucis distincta a lumine, quo aer illuminatur, possumus etiam dicere, quod est lumen receptum in aere, quod licet habeat esse naturale in aere, tamen propter suam spiritualitatem potest esse principium videndi lucem a qua causatur.

Ad quartum dicitur qd maior est falsa de forma cuius productio est terminus motus praecedentis. Modo illuminatio est terminus motus localis, est etiam falsa de forma, quae habet esse tantum ad praesentiam producentis, sicut lux quae habet esse ad praesentiam illuminantis.

ADD I.

Q Via hic agitur de esse ipsius luminis, num habeat esse intentionale, vel reale, & quia variae fuerunt philosophorum opiniones de ipso, ut narrat Avicenna. Qui dam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, qd lumen sit corpus: quia habet proprietates corporis, ut est ferri, interfecari, & reflecti, haec omnia conveniunt luminis, aut radiorum: sequitur ergo qd lumen sit corpus, ex hoc conueniente, habens proprietates corporis, corpus est, ergo &c. huius opinionis etiam videtur qd fuerit D. Dionysius Ariopagita dicens, qd diversi radii coniunguntur, & separantur, coniunctio, & separatio est ipsius motus localis, qui competit corporibus: immo D. Aug. quoque dixit, qd lux in corporibus tenet primum locum: igitur est nobilissimum corpus, quia videtur habere

Quest. 21. ad quartum arg.

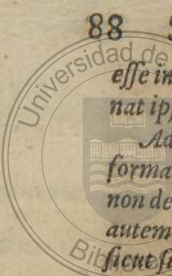
In q. 18 in qua disputatur de sensu gustus.

Effectus intentionalis potest accipi dupliciter.

Solutio rationum Egidij & Scoti.

Lib. 6. naturalium p. 3. ca. 20. Vario opinionibus de lumine. 1. cap. de divinis nominibus lib. 3. de libero arbitrio. cap. 5.

Inpugnatur opinio Egidij & Scoti.

2. de anima
Tex. 69.
4. super ge-
nesim ad li-
ter. cap. 28.
4. cap. de i-
uinis nom.

2. sent. dist.
13. & 23. & 2.
de anima.
Tex. 69.

Lux accipi-
tur aliquan-
do pro cor-
pore lucido

3. de anima
Tex. 26.

Quonodo
intelligedi
sit q. lumen
sit lucentis
corporis pre-
sentia. vide
Themi. co-
men. 70. hu-
ius.

Vide Auerr.
2. celi com.
42. & in 2. o.
de substantia
orbis, ubi de-
clarat quo-
modo lumen
per reflexio-
nem calefac-
cit ut appa-
ret in specu-
lis.

bere nobilissimam figuram, & trinam dimensionem. huius quoque opinionis uidetur, qd fuerit Ar. dicens, qd lumen est species ignis, Alij uoluerunt ut Pythagorici, qd lumen esset substantia spiritualis, hinc August. dixit qd in spiritualibus melior, & certior lux e, qd Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis, sed illud propria, hoc autem figuratiue & D. Dionysius Ariopagita quoque, posuit lumen inter nomina intelligibilia Dei, qd non esset nisi lumen fuisset substantia spiritualis: unde Aliqui Idolatra adorabant ipsum tanquam Deum; Aliqui fuerunt asserentes lumen esse formam substantialem solis, cuius opinionis fuit Emp. quia causa est potior effectus, & lux corporis caelestis, causat in istis inferioribus formas substantiales: sequitur, qd ipsa sit nobilior forma substantialis, Aliqui docebant lumen, esse formam intentionalem, sicut species coloris, qua uidetur ipse color, & isti fuerunt ex secta platonica, quos sequuti sunt, Scotus, & Eg. dius, & Cai. Tienensis, quorum argumenta sunt adducta ab Auctore hic.

Istis tamen non obstantibus est uera sententia Ar. qd lumen non est corpus, contra primam opinionem extremam, quia nec corruptibile corpus, nec incorruptibile est: no corruptibile, quoniam ex corruptione eius, nihil generatur, non incorruptibile, quia extincto corpore luminoso, puta alicuius candele, extinguitur lumen, nullo igitur pacto est corpus, nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia ille proprietates metaphorice attribuuntur lumini, sicut etiam possent attribui calori, & sic intellexit D. Dionysius D. Augustinus accepit lucem pro corpore lucido in actu scilicet pro igne, quod inter quattuor elementa est nobilissimum, Ar. quoque lumen nomi- nauit ignem in propria materia, sicut ignis in materia aerea, dicitur flamma, & in mate- ria terrea, dicitur carbo, deinde etiam philoso. adduxit illud gratia exempli, nec etiam est verum, qd secunda opinio dicebat lumen esse substantiam spirituale, quia tunc no potuisset uideri ab oculo corporali, quod est falsum, & dictum Aug. & Dionysij simili- tudinaria, & metaphorice uenit intelligendum, Tertia opinio est etiam falsa, cum nul- la forma substantialis sit per se sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus, lux autem est secundum se uisibilis: ergo &c. & ratio quam adducit, est nullius momē- ti, quia sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter, in uirtute forme substan- tialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in uirtute corporis caelestis, ad producendas formas substantiales: Quarta opinio satis reprobatur ab auctore in q. sua, non oportet immorari circa improbationem ipsius, est ergo germana opinio Ar. qd lumen est ac- cidens, sed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, qd non sit in subiecto, quia depen- det tantummodo in conseruari a sole, uel qd migraret de subiecto in subiectum, ut etiam nonnulli alij asseruerunt, sed qd sit accidens, tanquam qualitas aeterna, consequens sub- stantiam corporis ex se lucentis, & qd neque habet esse pure intentionale, neque natu- rale, ut distinguitur contra intentionale, sed habet esse alterius praehabens in se uirtua- liter, quod spectat ad esse naturale, & intentionale, ita qd est utrumque, & neutrum, & alterum scilicet naturale, utrumque quia hoc ostendit efficacia eius, recipitur enim in or- gano, & non impedit, immo facit sensationem, & sic habet esse intentionale, & quia

causat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo, propterea habet esse reale, neutrum siquidem est, quia non habet esse naturale, ut distingui- tur contra intentionale, & haec est, sent. Philoponi D. Tho. & Alber. quos uidere poteris, si placet, & praecipue Alber. in hoc 2. de ani- ma tract. 3. c. 11. ubi ponit differentiam inter lucem, lumen, & radium, & splendorem, vide quoq; D. Tho. 2. sent. dist. 9. q. 1. art. 2. & 4. sent. dist. 44. q. 2. art. 1. Vide quoque Auctorem 4. cont. gent. c. 12. ubi declarat quomodo lux sit quali- tas per se uisibilis, sicut, sci- licet quo aliquid uidetur, &c.

QVAE-

QVAESTIO. XV.

Utrum sit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox autem sensus quidam est animati
&c. Tex. LXXXVII.

VAERITVR XV.
Utrum sit eadē vox
numero quam plu-
res audiunt. Et vi-
detur qd non.

Magister vi-
cenus quin-
tarius 18. di-
lucidatione
lectionum
5. Th.
Primo. Si esset
eadem vox numero esset eadem audi-
tio numero: sed hoc est impossibile cum
vna operatio no possit esse a pluribus:
subiectis sufficientibus, ergo &c. Pro-
batur consequentia. Operationes acci-
piunt unitatem ab obiecto: ergo si obie-
ctum est vnum numero, erit operatio
vna numero.

Secundo sic, sed supponitur primo
secundum philosophum, qd sonatum
est, quod est motuum vnus aeris conti-
nuitate vsque ad auditum, ex quibus
habetur, qd oportet aerem in quo est so-
nus moueri vsque ad auditum.

Secundo supponitur qd sonus est su-
biectus in aere moto, hoc est etiā phi-
losophi ibidem. Tunc arguitur sic. So-
nus existens in duabus partibus aeris
separatis, non est vnus numero, quia
vnum accidens numero non potest esse
in duobus subiectis, sed sonus vnus,
perueniens ad auditum diuersorum, po-
test esse in duabus partibus aeris sepa-
ratis: sicut cum auditur vox sortis ab
eo qui est intra cameram, & ab eo qui
est foris: ergo non erit vnus.

Tertia. Si esset eadem vox numero
omnes percipientes vocem perciperēt
significatum eius, quia significatio est
forma vocis significatiue sed hoc vide-

mus esse falsum, quia si proferatur hec
vox homo, apud Latinum significabit
hominem, non autem apud Grecum:
ergo &c.

Respondeo. In ista quaestione duo fa-
ciam. Primo praemittam aliqua neces-
saria. Secundo dicam ad quaesitum.

Quantum ad primum. Sciendū pri-
mo qd sonus differt ab alijs sensibilibus:
quia sensibilia sunt in actu in corpori-
bus quae denominatur sensibilia, sicut
color in corpore colorato, et sic de alijs
sonus autem non est actu in corpore,
quod dicitur sonorum: sed in aere mo-
to a corpore sonoro per quamdam per-
cussionem, unde aer motus ex percus-
sione corporum solidorum est subie-
ctum soni.

Sciendum secundo qd licet sonus ha-
beat esse naturale in aliqua parte aeris
propinqua corpori sonanti, tamē in ae-
re distante, quiescente potest imprime-
re suam intentionem, unde a longe au-
ditur cāpana unde no potest peruenire
sonus secundum esse reale, quia nec aer
potest in tam paruo tempore ad tātam
distantiā moueri ex pcussione cāpane.

Sciendū tertio qd sonus est qualitas
sensibilis existēs in corpore quanto ex-
tensio, ideo habet esse quantum, et ex-
tensum per accidens, & potest diuidi
ad diuisionem aeris, unde si aer motus
in quo est sonus diuidatur per interpo-
sitionem alicuius corporis, diuidetur,
& sonus, et ex vno sono qui prius erat
vnus in actu & plures in potentia ef-
ficiuntur.

Differentia
soni ab alijs
sensibilibus
quia scilicet
non est in
corpore so-
noro: sicut
color in co-
lorato.

Quid sonus
sit.

M ficiuntur

fiuntur plures soni in actu: eo modo quo diuiso pariete albo, albedo quæ prius erat una in actu & plures in potentia efficitur plures in actu.

Sciendum quarto quod in voce significatiua est aliquid materiale, & aliquid formale: materiale est ipsa vox: formale est virtus significandi: quam habet ab anima, & proferente vocem. Quæ duo differunt: quia ipsa vox materialis secundum suam intentionem receptam in sensu: seipsam sensui exteriori in esse naturali representat: sed virtus significandi ipsi sensui significationem non representat: sed intellectui tantum: in quantum intellectus nominis impositionem intelligit.

Prima conclusio.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones. Quarum prima est. Vox quantum ad suum materiale potest una & eadem numero a pluribus percipi. Probatur sic. Vnumquodque cognoscens cognoscit secundum quod sibi representatur per species cognoscibilis: sed plures species vocis possunt representare unam & eandem numero vocem: ergo plures cognoscētes possunt cognoscere unam, & eandem numero vocem, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Similitudo qualibet representat obiectum a quo causatur: sed ab una & eadem voce possunt causari plures similitudines, quando aer in quo est sonus intentionem soni in alijs partibus aeris causat: ergo &c.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio. Aliquando vox loquentis quæ immediate immutat auditum plurimum non est una numero: licet illa quæ primo immutat sit una numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppositum: quia Sorte loquente potest aer in quo recipitur vox diuidi, & discontinuari: & per consequens so-

nus: & sic secundum diuersas partes aeris diuisi peruenire potest ad diuersorum aures: ergo &c. Secunda pars patet: quia loquens primo unam vocem numero producit: quæ diuisa deinde alias voces: quæ immediate mouent auditum efficit.

Tertia conclusio. Non semper omnes percipiunt eandem vocem numero quantum ad suum formale scilicet quantum ad significationem. Probatur. Si gnium representans ad placitum representat suum significatum tantum apud cognoscentes suam impositionem. circulus enim ante tabernam, non representat hospitium nisi apud cognoscentes, quod tale signum est ad hoc representandum impositum: sed non omnes cognoscunt impositiones omnium vocum significatarum: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod operationes accipiunt unitatem, & distinctionem formalem ab obiecto: non autem unitatem, & distinctionem numeralem: sed illam accipiunt a subiecto. Sicut duæ albedines numero sunt distincte: quia in duobus subiectis esse habent.

Ad secundum dicitur primo quo ad primum suppositum, quod non est mens philosophi oportere aerem moueri vsque: ad auditum si debet fieri auditio simpliciter: sed tantum si fortiter debeat sonus audiri. Potest enim in aere quiescente recipi sonus intentionaliter & causare auditionem: licet non ita fortiter: sicut si aer moueretur vsque ad auditum.

Dicitur secundo quod vox Sortis, forte in cubiculo auditur: non quia sonus cubiculum secundum esse naturale ingreditur: sed quia intentio soni existit

Tertia conclusio. Non semper eandem vocem numero quo ad formale omnes percipiunt.

Germanus sensus verborum Ar.

nis in aere exteriori ad aerem in cubiculo existentem peruenit.

Dicitur tertio quod si argumentum aliquid concludit. concludit pro secunda conclusione.

Ad tertium negatur consequentia. Non enim percipitur significatum vo-

Eadem vox percipitur a multis.

cis ad placitum significantis: nisi apud eum qui nominis impositionem nouit: unde eadem vox quantum ad materiale percipitur ab omnibus, nisi sit impedimentum, non autem quo ad suum formale.

A D D I.

Circa quæsitum hoc de identitate uocis: occurrit dubium pulcherrimum de surdo & nativitate, num omnis talis sit mutus, & arguitur quod non, quia sicuti se habet mutus ad surdum, sic surdus ad mutum, hæc est manifesta de se, sed non omnis mutus est surdus ex necessitate: quia potest impediri in lingua, stante auditu: igitur nec omnis surdus est mutus: Adde etiam quia ille qui habet naturalia instrumenta requisita ad formationem vocis, non est necessario mutus, sed surdus a nativitate est sic: igitur &c.

Dubitatio de surdo, si omnis talis sit mutus.

Vide D. Th. de sensu & sensato l. 2.

In pugna tur opinio Alb. hucifer.

31. particula problemati prob. 14.

Vide 22. q. 71. ar. 2. ubi advocat & habentur tui niosi a mentes, surdi, & muti i quilibet causa.

Quid depue ro qui in ne more est nu tius.

In hoc lib. Tex. 82. Vide Auicē nam lib. 6. nat. cap. de auditu.

Huic dubitationi quidam dixerunt, quod hæc propositio est conuertibilis, videlicet quod omnis surdus est mutus, & contra: quia quando aliquæ virtutes habent connexionem ad inuicem, si sit impedimentum in una, erit & in alia, sed iste sunt huiusmodi: igitur &c. Sed hæc opinio non placet, quia licet surdus a nativitate sit necessario mutus, quandoquidem ille qui non potest addicere formationem sermonis significatiui ad placitum, necessario est mutus illo modo, hæc propositio est manifesta de se: quia scire formationem sermonis significatiui ad placitum, non inest nisi per consuetudinem, & conuersum cum hominibus, sed surdus a nativitate non potest assuefieri in expressione sermonis significatiui: quia hoc requirit quod audiatur. huiusmodi sermo si in eius expressione debet aliquis assuefieri, & hoc est manifestum: unde Ar. ait quod surdis a nativitate necessario sit impedimentum, in pulmone, & trachea arteria, quare impeditur materia vocis, quæ est aer, & non potest deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per loca narium, propter oppilationem faciam in transitu, unde existente impedimento in instrumento auditus, existit nocumētum etiam in instrumento lingue, & non contra, ratio quam adducit illa opinio nulla est: quia quando arguit, quod he virtutes habent connexionem, concedo, sed negatur quod habeant connexionem conuertibilem, quia vis affatiua dependet, quantum ad exercitium suum per accidens ab auditu aqualiter, non autem e converso, soluitur quoque principalis difficultas, quandoquidem similitudo non currit, cum loqui præsupponat auditum, & non contra, ad confirmationem, dicitur quod uera est, nisi accidat aliud impedimentum, sed surdus quamuis posset habere naturalia instrumenta loquendi, tamen habet alium defectum, siue impedimentum alicuius necessario requisiti ad sermonem significatum exprimendum.

Sed tunc oritur grauior difficultas, quia dictum est, quod quia talis mutus non audiuit aliquem sermonem significatum, propterea non potest aliquem exprimere quid de puero qui nutriretur in nemore a matre muta, ubi nunquam audiuisset aliquod ydionia, vtrum loqueretur aliquod ydionia, ad quod respondent aliqui dicentes quod loqueretur, ebraice quod expertus est Paulus tertius Pontifex maximus, sed hoc reputo fabulosum esse, quia tunc omnibus hominibus conueniret, & omnes hebraice loquerentur, quod est absurdum, & ideo dico quod non loqueretur aliquo ydionata, sed bene posset ex appetitu naturali formare voces nulli tamen ydionati conuenientes, nisi posset conuertieretur cum alijs, & instrueretur informatione sermonis.

Dubium etiam mihi occurrit circa principale quæsitum propter auctoritatem Ar. dicentis quod sonus in actu habet esse in medio, & in auditu, sed certum est quod una forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aere vnius, & in aere alterius, sed sonus in actu, est qui sentitur: ergo a diuersis alijs, & alius sonus auditur, Nisi dicamus ad hoc, quod sonus potest dici in actu dupliciter, vno modo

M 2 quando

Vide quoq; simplicium hoc in loco vbi digreditur contra Alex.
Vox feminarum, senum, agrorum, est a cutior voce marium, iuuenum, & sanorum vide Ar. 4. de gener. animalium. c. 7.

quando species eius auditum informat, & sic sonus in actu est in auditu, alio modo prout actu habet propriam naturam, & formam in subiecto naturali, per quam sentiri potest. & hoc modo habet esse in aere moto. Vel dicamus qd vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamen vna forma numero materialis, esse in pluribus secundum esse intentionale, in quantum vna forma naturalis potest plurimis causare diuersas intentiones: Addamus ad huc qd sonus in actu primo modo idest similitudo soni, quæ est in auditu, non est illud quod auditur, sed id quod aliquid auditur, unde non sequitur si in pluribus auribus sint plures similitudines, qd sint plures soni qui audiuntur, sonus autem in actu secundo modo idest forma, & natura soni habens esse in aere percusso, est id quod auditur, licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, unde vna existens a pluribus auditur in quantum in auribus plurium suam similitudinem causat, vide D. Tho. 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2. & p. p. q. 85. art. 2. ad 3. arg. vbi habes quid significat vox. vide etiam 3. cont. gent. c. 105. & Auctorem in expositione illius.

Q V A E S T I O. XVI.

Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente, molles autem carne, bene apti. Tex. XCIII.

1. sent. dist. 8. q. 1. ar. 2. & 2. sent. dist. 31. q. 2. ar. 3.

VAERITVR XVI.

Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus. Et videtur qd non.

Primo. Si sic sequeretur qd vnus homo haberet perfectiorem intellectum altero: sed hoc est falsum ergo &c. patet consequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falsitas consequentis probatur. Nobilitas potentiarum anime sequitur nobilitatem anime, anima autem intellectiva non est nobilior in vno quam in altero: quia forma substantialis non suscipit magis & minus. ergo &c.

Et etiam argu. de vermibus qui sunt molliissimi.

Secundo. Mulieres sunt nobilioris tactus, quam viri: & tamen non sunt melioris intellectus: ergo antecedens probatur: quia molliores carnes habent: sensus autem tactus est nobilior in habentibus meliores carnes. ut dicit philosophus secundo huius: ergo &c.

1. huius. Tex. 94.

Tertio. Quanto sensus est materialior: tanto minus deseruit intellectui, sed tactus est materialior inter omnes sensus: utpote cuius sensatio fit cum imutatione reali sentientis ergo &c.

Quarto Visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & quicumque alius sensus: ut dicitur in 1. Methaphi. in principio. ergo magis deseruit intellectui quam quicumque alius sensus.

Respondeo. Quia istud dubium implicare videtur. Vtrum vna anima sit perfectior altera eiusdem speciei: ideo simul ista duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda sunt aliqua. Secundo dicendum ad quesitum.

Sciendum itaque primo quod licet intellectus non sit affixus organo corporali, sicut sunt potentie sensitiue: formam tamen habentem esse in materia consequitur anima enim intellectiva: creatur in materia: indigetque corpore sicut obiecto: quia phantasma quod

In prologo.

Ordo obiectus in q.

mouet intellectum est in phantasia que organum determinatum requirit.

Sciendum secundo qd forma recepta in materia: eo qd in materia dispositiones exigit materiales secundum diuersitatem dispositionum diuerse sunt forme, forma enim que recipitur in nobiliori materia & magis disposita est nobilior: sicut anima intellectiva est nobilior anima equi: eo qd materia anime intellectiue est nobilior materia anime equi.

Perfectio quidam formalis, quedam numeralis, & quid sit, & quomodo differant.

Sciendum tertio qd perfectio forme est duplex. Quaedam enim est formalis et specifica scilicet ea que conuenit rei ratione formalis & specificè differentie. Alia vero est materialis & numeralis scilicet que forme ratione subiecti in quo recipiuntur conuenit. Inter istas perfectiones est differentia. Primo quia prima perfectio a nullo effectiue produciuntur, nulla enim est causa que faciat animam esse animam: licet anima ab aliquo agente producat in esse, neque similiter aliqua causa que faciat hominem esse rationalem perfectio autem secunda a producente formam efficitur, agens enim intendens producere formam proportionatam materię dat ipsi formam perfectionem dispositioni materie congruentem. Secundo differunt: quia perfectio prima non habet gradus scilicet formales qui secundum absolutam rationem forme accipiuntur sed in indiuisibili consistit, non enim diuisibilis est formalibus differentiis, perfectio autem secunda habet latitudinem secundum quod dispositio materie sub eadem specie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cum esse consequatur formam, et sit duplex esse scilicet esse quidditatum: et esse existentie, esse quidditatum perfectionem

formalem, & specificam formam consequitur, unde sicut talis perfectio non habet latitudinem sed consistit in indiuisibili formaliter, ita & esse quidditatum, esse autem existentie consequitur perfectionem numeralem forme, ideo sicut illa habet gradus, ita & istud esse.

Quantum ad secundum ponuntur sex conclusiones. Quarum prima est.

Anima intellectiva non est perfectior secundum essentiam suam in uno, quam in altero perfectione formali que scilicet accipitur secundum absolutam rationem forme. Probatur. Omnis forma que secundum suam essentiam formaliter est perfectior altera supra illam aliquem gradum perfectionis formalis addit, non enim est imaginabile quod sit modo illo perfectior, & non addat perfectionem super alteram: sed forma substantialis gradum perfectionis formalis super alteram eiusdem speciei addere non potest: ergo &c. Minor probatur, quia secundum philosophum. Species rerum sunt sicut numeri, in quibus vnitas addita, vel sublata variat speciem, unde forme quarum vna addit intrinsece & formaliter perfectionem super alteram secundum absolutam considerationem forme eiusdem speciei esse non possunt.

Confirmatur ista ratio. Nam S. Tho. probat formam substantialem non participari secundum magis, & minus: quia participans habet speciem secundum illam, id autem a quo aliquid habet speciem, oportet manere fixum et stans in indiuisibili scilicet indiuisione formali, ex quo arguitur sic. Si anima esset perfectior in vno quam in altero non confiteretur natura anime in indiuisibili, sed hoc est contra id quod dicit S. T. ergo etc.

Anima intellectiva non est perfectior in vno quam in altero perfectione formali.

Tex. 10.

11. q. 52. art. 2.

Si di-

Si dicatur quod intelligit formam substantialem consistere in indivisibili in uno supposito, ita scilicet quod in illo non variatur, non autem intelligit quin latitudinem quandam in diversis suppositis habeat.

Contra quia S. Tho. in eodem arti: subiungit ad rationem adductam, & propter hoc philosophus dicit, quod sicut numerus non habet magis, neque minus sic neque substantia que est secundum speciem, id est quantum ad participationem formæ specificæ: sed constat quod numerus non solum ab eodem, sed & a diversis non participatur secundum magis, & minus: ergo &c.

Præterea in eodem arti, dicit quod illud secundum quod aliquid sortitur speciem oportet esse fixum, & stans & quasi indivisibile, quæcumque enim ad illud attingunt sub specie continentur, quæcumque autem recedunt ab illo, vel in plus: vel in minus, pertinent ad aliam speciem perfectiorem, vel imperfectiorem: ergo &c.

Secunda conclusio. Anima intellectiva non est perfectior in uno quam in altero quantum ad esse substantiale quidditativum perfectione formali, quod dat subiecto sic quod esse unius sit formaliter perfectius altero. Probatur supponendo primo quod esse specificum substantiale sit effectus formalis formæ substantialis. Supponendo secundo, quod omnem suam perfectionem essentialem esse habeat a forma. unde unum esse est nobilius altero: quia est a nobiliori forma: sicut esse humanum esse equino: quia illud est ab anima intellectiva, istud ab anima animali.

Si dicatur quod materia disposita est que dat perfectionem essentialem esse specifico formæ: eo quod unumquodque re-

cipitur in aliquo per modum recipientis.

Hoc non obstat, tum quia licet materia magis disposita & perfectior altera alterius speciei perfectius esse & perfectiorem formam requirat: illud tamen esse non est a materia, sed a forma: ideo perfectior materia non tantum requirit perfectius esse: sed etiam perfectiorem formam a qua tale esse proveniat.

Tunc istis suppositis arguitur sic. Si esse substantiale unius, esset essentialiter perfectius altero perfectione formali, sequeretur unam animam intellectivam esse perfectiorem altera essentialiter: sed hoc est falsum, ut probatum est: ergo &c. tenet consequentia: quia per secundum suppositum perfectio esse substantialis, perfectione formæ consequitur.

Tertia conclusio. Anima intellectiva secundum perfectionem numeralem est perfectior in uno quam in altero. Probatur. Formam materiæ dispositæ proportionatam esse oportet: sed perfectiori modo disponitur una materia humana, quam altera: ergo & forma est perfectior in uno, quam in altero.

Si arguatur contra istam conclusionem: quia tunc sequeretur quod unus homo esset magis homo altero: sicut unum album est altero magis album: eo quod est perfectius individuale albedinis habeat.

Dicendum quod consequentia non valet. Nomina enim specifica substantiæ significant formam secundum esse specificum: quod sane non dicitur secundum magis & minus, nomina autem concreta accidentium significant participationem formæ in subiecto: que utique participatio dicitur secundum magis & minus.

Quarta conclusio. Esse existentia est perfectius in uno, quam in altero perfectione numerali. Probatur. Perfectio numeralis esse consequitur perfectionem

Perfectione numerali, & na anima est alia perfectior.

Esse existentia est in uno perfectius quam in altero.

numeralem formæ: sed forma est perfectior numeraliter in uno, quam in altero: ergo & esse.

Ad bonam autem complexionem corporis sequitur nobilitas animæ: quia omnis forma est proportionata suæ materiæ: unde sequitur, quod qui sunt boni etus sunt nobilioris animæ & perspicacioris mentis.

Sed tunc dubium occurrit. Nam cum ille gradus perfectionis numeralis quem addit una forma super aliam in aliqua specie collocetur: sequitur quod una forma tunc ab alia specificæ: tanquam videlicet gradum specificum addens distinguetur.

Ad hoc dicitur primo quod ille gradus est in specie humana, non enim est aliquid ab ipsa forma realiter distinctum, sed est ipsa forma perfectius materiam actuans, licet enim species humana secundum perfectionem formalem, & specificam sit indivisibilis, tamen sub ista indivisibilitate specifica, stat divisibilitas materialis & diversitas graduum numeralium.

Dicitur secundo quod consequentia est falsa, quia licet una forma distinguatur ab alia per gradum specificum id est qui in aliqua specie collocatur: non tamen sequitur quod specificæ distinguatur, ille enim gradus non est alterius speciei a gradu alterius formæ a qua per talem gradum distinguatur. Nam si hæc ratio valeret probaretur in nulla forma, etiam accidentali esse diversitatem graduum, & per consequens nullam intensiorem, & perfectiorem alia inueniri.

Quinta conclusio. Intellectus unius hominis est perfectior intellectu alterius quadam perfectione numerali, hæc conclusio sic intelligo quod unus intel-

lectus est virtuosior et perspicacior ad intelligendum altero propter aliquam perfectionem, quam habet, eo quod est in corpore magis disposito magisque de serviente ad intelligendum. Probatur sic. Quanto natura sensitiva est melior & perfectior, tanto intellectus est perspicacior ad intelligendum, natura enim sensitivæ bonitas: ad intellectus bonitatem dispositio quedam est, ut inquit S. Tho. in expositione, sed natura sensitiva melior & perfectior est in uno quam in altero: ergo &c. Probatur minor. Nam cum bonitas naturæ sensitivæ, complexionis bonitatem consequatur, melior autem sit unius hominis complexio quam alterius, oportet ut & natura sensitiva melior in uno sit quam in alio: ergo &c. Minor probatur. Unumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sensuum contingunt esse magis disposita in uno quam in altero propter meliorem complexionem, apparet enim quod non omnes homines habent eandem complexionem: nec eandem dispositionem organorum: ergo &c.

Secundo accidentia consequentia perfectiorem formam sunt perfectiora: sed anima unius est perfectior anima alterius: ergo & intellectus qui est accidens animæ erit perfectior in uno quam in altero.

Sexta conclusio. Bonitas ista intellectus sequitur bonitatem tactus. Probatur primo. Bonitas intellectus proportionatur bonitati naturæ sensitivæ: quia naturæ sensitivæ bonitas est dispositio quedam ad bonitatem intellectus: sed bonitas naturæ sensitivæ proportionatur bonitati tactus. Tum quia tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum. Tum quia ex tactu aliquid di-

Bonitas intellectus sequitur bonitatem tactus.

citur simpliciter sensitivum. ut dicitur 3. huius. Confirmatur auctoritate philosophi dicentis molles carne esse aptos mente.

Secundo sic Bonitas intellectus respondet bonitati complexionis: quia secundum meliorem complexionem habet anima intellectiva quandam perfectionem numeralem: nam perfectius informat eo quod subiectum est magis remotum a contrarietate: & magis redactum ad medietatem. Idem enim effectus secundum speciem perfectius recipitur in subiecto magis disposito: sed bonitas tactus est secundum bonitatem complexionis organum enim tactus est compositum ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium secundum quandam complexionem: ergo &c.

Solutio argumentorum.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo si consequens intelligatur de perfectione numerali: negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur quod sicut intellectus unius est perfectior altero numeraliter ita & una anima altera: & unum esse altero. perfectiori enim modo participatur ab uno, quam ab altero: nec tamen suscipit magis & minus: quia una

numero anima non habet nunc perfectum, nunc perfectius esse in subiecto: sed tantum diuerse forme habent diuersas perfectiones numerales in diuersis.

Dicitur secundo quod si consequens intelligatur de perfectione essentiali & formali: negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur quod forte tactus in uno non est perfectior altero: nisi per sectionem numerali.

Posset etiam dici quod licet tactus unus esset perfectior essentialiter tactu alterius: tamen intellectus unius non esset perfectior intellectu alterius essentialiter. non enim oportet eodem modo esse perfectiorem tactum et intellectum: licet ad perfectionem tactus sequatur perfectio intellectus.

Ad secundum negatur antecedens. non est enim verum quod mulieres sint nobilioris tactus viris vniuersaliter loquendo. Ad probationem dicitur quod molities carnis in mulieribus non est propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum sicco. quam bonitas tactus consequitur: sed propter abundantiam flegmatis que magis complexionem frigidam & humidam: quam bonitatem tactus enunciat.

A D D I.

Nobilissima, & antiquissima questio est. inter hos tres sensus, nempe visum, tactum, & auditum quis illorum sit nobilior, multi voluerunt, visum esse nobiliorem tactu, & auditu: quia visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & auditus, ut ait Ar. per visum enim cognoscimus corpora superiora, & inferiora, per tactum quatuor qualitates tangibiles, per auditum vero, tantum sonum sequitur ergo quod visus est nobilior tactu, & auditu: Alij proutulerunt auditum, quia per ipsum homo potest defendi libilibus, & insensibilibus disciplinari, non autem per visum, nec per tactum, hinc multi philosophi se obsecuerunt, quia per visum impediabantur a disciplina, sed nullus sese efficit surdum. Alij simpliciter tactum proutulerunt dicentes ipsum esse magis amandum, & propter vite necessitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem, propter vite quidem necessitatem, quia animal non est animal, nisi ob tactum, propter delectationem, quia cum delectabilissimum operum viuendum sit generare, tale quale ipsum est; & hoc fit per sensum tactus: ergo &c. propter cognitionem quoque

Quomodo unus tactus & perfectior alio.

Molles mulieres vnde causatur.

p. q. 60. 27. 5.

Veallius p. spectus posuit multas nobilitates in visu lib. 3. de linea visuali.

Ar. lib. 1. de sensu, c. 9.

Calenus lib. 10. de visu partium c. 6. docet quod sit natura visus.

Vide Alber. in hoc secundo lib. tract. 7. ca. 73. vbi disputat de Aranea, & eius tactu.

Gustus & tactus nihil ad prudentiam faciunt, vide Ar. lib. 10. de gener. animal. cap. 20.

quoniam tactus est fundamentum ceterorum sensuum, & sic est principalior & nobilior ceteris igitur &c.

Pro dilucidatione huius difficultatis, sciendum est primo, quod homo potest considerari dupliciter, vno modo ut homo est, & rationis capax, alio modo ut homo est animal, cui simpliciter est necessarius tactus, & gustus, & quibus necessitatem, & voluptatem suscipit Secundo est sciendum quod duplex est amor, aut concupiscentia, id est dilectionis, quod in se est bonum, & nulla ratio mali in ipso perspicitur, quod amore virtutes, & Deum amare solemus: amor concupiscentia in vili, & delectabili esse potest, amamus enim sutores amore concupiscentia in re vili quia bonos nobis faciunt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in possessione illius delectatur, quibus stantibus dicimus quod visus est nobilior ceteris sensibus quod patet primo ex parte sensorii ad quod producendum miro artificio vsa est natura, vestiendo ipsum multiplici defensione, tum etiam ex parte medij, quod est diaphanum, quod non solum inuenitur in istis inferioribus, sicut media aliorum sensuum, sed etiam in celestibus, & quanto simplicius, & purius est, tanto perfectius per ipsum fit visio, Tertio ex parte obiecti quod est color, qui est quedam lux, licet non pura, & lux est nobilior inter omnes qualitates sensibiles: quia inuenitur in nobilissimo corpore; etiam ex parte ipsius visionis, quod est actus pure spiritualis, eo quod ad ipsam non concurrat aliquis motus, aut mutatio realis, sicut & in alijs actibus sensuum.

Rationes adducte soluuntur, sed non prima, quia facit pro opinione nostra, & ex illa etiam sequitur, quod visum etiam magis diligimus, ut ostendimus in questionibus metaphysicalibus nostris contra Antonium Andr. Scotistam, ratio pro secunda opinione soluitur, quia licet auditus conferat ad doctrinam, vel disciplinam, cum sensus discipline nominetur, non tamen ad scientiam, quae habetur per inuentionem, ad hoc enim maxime facit visus, Ratio tertiae opinionis soluitur, quia si loquimur de amore concupiscentia, quo ad necessitatem vite, & de homine ut animal est, sic debemus magis amare tactum & gustum, & sic quoque ad vite voluptatem, quo ad cognitionem dictum est: Sed nota diligenter quod quolibet animal excedit aliud in aliquo sensu, vnde in Aquila visus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus, in Apro auditus, in Aranea tactus, in Simia gustus quo facit quasdam gestulationes quibus praefert magnam delectationem in gustando, hinc Homerus dixit Nos suscitauit, linx visu, Simia gustu, vultur odoratu, praeclit Aranea tactu, vide D. Tho. in lib. de Sensu & Sensato, lect. 2. vide quoque Auerr. 3. collect. cap. 37. vbi docet quomodo fiat auditus phantasticus, & Themistium in hoc lib. cap. 28. vbi habebis argumentum de incolumi auditu, & est quando aures insonant, & tinnunt, nam tunc constat aeri cognito naturalem vigorem & vilitatem inesse.

Q V A E S T I O. XVII.

Vtrum odor habeat esse naturalem in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Est autem omnis olfactus per medium, ut aerem, aut aquam &c.

Tex. XCvii.

Magi. Christol. q. 42.

VAERITVR XVII. Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio, inter corpus odoriferum & olfactum. Et videtur quod sic.

Primo. Odor habet esse naturale in

eo quod est passivum in generatione odoris, unumquodque enim habet esse subiectivum in sua potentia passiva sed aer & aqua sunt passivum in generatione odoris ut dicitur in de sensu & sensato: ergo &c.

Secundo. Illa quae mutuo se impediunt

Opinio Pythag.

In prologo Metaphy. Opinio Democriti.

Stoicorum opinio.

diunt in aere, habent esse reale naturale in aere, sed odores se impediunt in aere: ergo &c. consequentia nota cum minori: quia si duo corpora odorifera sint in aliqua parte aeris, non potest distincte percipi odor alicuius eorum, sed percipitur quasi quidam odor mixtus. Maior probatur a contrario: quia si aliqua non habent esse naturale sed spirituale, non se impediunt, sicut patet de coloribus non se impediuntibus in aere: ergo sic impediunt habent esse naturale.

Tertio. Eorum quae habent tantum esse intentionale in aere, perceptio non impeditur a vento, non enim impeditur visio albi a vento flante, sed perceptio odoris impeditur a vento, ut patet ad sensum: ergo &c.

Respondeo. Circa istam difficultatem videndum est primo: quomodo se habeat odor ad alia sensibilia. Secundo, dicendum est ad principale quesitum.

Quantum ad primum. Sciendum est primo, quod odor distinguitur a gustabili & tangibili, quia illa percipiuntur per medium coniunctum, scilicet per carnem, odor autem per medium, separatum, scilicet per aerem & aquam, distinguitur autem a sono: quia sonus fit cum aliqua immutatione locali medij: odor autem cum alteratione corporis odoriferi, oportet enim corpus odoriferum alterari a calore, si debet odorem spirare: a visibili uero distinguitur, quia color habet esse naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet esse naturale etiam extra corpus odoriferum.

Sciendum secundo quod hoc habent sonus & odor praeter alia sensibilia quod alia sensibilia non possunt percipi nisi directe corpora sensibilia sensibus obijciantur. Nam quidem patet in

gustabili & tangibili, quae percipiuntur quodam contactu, similiter apparet, quod color non potest videri nisi corpus coloratum, directe opponatur visui: odor autem & sonus percipiuntur, etiam si corpus sonans, aut odoriferum non directe obijciatur sensui. Ratio diuersitatis est: quia gustabile, & tangibile, non habent immutare sensum: nisi in quantum tangunt medium coniunctum organo: visibile autem quod immutat visum, habet esse tantum secundum esse naturale in corpore visibili, ideo ad hoc ut obijciatur visui, requiritur quod corpus visibile directe opponatur ei. Odor autem & sonus aliquando vndeque diffunduntur secundum figuram sphericam, et habent aliquo modo esse reale in aere, ideo quia habent esse in diuersis partibus aeris, immutatur sensum, etiam si corpora sensibilia non directe opponantur sensui, eo enim quod habent esse extra corpus sensibile, directe possunt opponi sensui, absque directis corporum sensibilium oppositione.

Sciendum tertio, quod licet sapor et odor ex permixtione humidi, et sicci, per aliquam actionem calidi causentur, propter quod dicitur in de sensu & sensato, quod eorum serè est eadem passio, differunt tamen dupliciter. Primo quantum ad causam: quia sapor causatur a sicco terrestri, cum additione calidi in humido calido aereo. Odor autem causatur ab enobima siccitate, scilicet ab humore in corporato, etiam imbibito alicui sicco, causatur dico in humido non quocumque, sed quod est aeris & aque.

Secundo differunt, quia sapor magis sequitur humidum, unde dicit philosophus quod sapor fundatur in humido, odor autem magis sequitur siccum calidum & aereum, unde habet esse in sumali euaporatione.

Quantum

Quantum ad secundum, sciendum quod licet odor non sit sumalis euaporatio, ut dicitur in de sensu & sensato, cum quadam tamen sumali euaporatione fit: eo quod corpora odorifera sunt humiditate respersa, propter quod oportet fieri resolutionem, ut percipiat odor.

Sciendum secundo, quod aliquid esse in aere contingit dupliciter. Vno modo, sicut in loco quemadmodum homo. Alio modo sicut in subiecto quemadmodum humiditas.

Tunc ponuntur tres conclusiones. Quarum prima est.

Odor separatus a corpore odorifero habet esse naturale in aliqua aeris parte, sicut in loco. Probatur. Quandoque percipitur odor in aere, ille habet esse naturale in aliquo corpore in aere existente, odor enim intentionalis non est id quod sentitur, sed corpore odorifero moto sine esse corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet quod adhuc remaneat in aliquo corpore existente in aere: hoc autem non videtur esse nisi sumalis euaporatio resoluta a corpore odorifero ad mixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo esse in aere sicut in loco, quia est subiective in sumali euaporatione ab aere localiter comprehensa.

Secunda conclusio. Odor non potest habere esse naturale subiective in aere aut propinquo aut remoto. Probatur.

Primo. Qualitas secunda causata ex mixtione qualitatum tangibilium non potest esse in aliquo corpore simplici, sed tantum in corpore mixto: sed odor causatur ex mixtione qualitatum tangibilium, ut dicitur de sensu & sensato ergo &c.

Secundo. Si posset esse odor naturaliter in aere, tunc cotereretur duas qua-

litates contrarias secundum esse naturale in eadem parte aeris esse. Si duo corpora habentia contrarios odores sibi inuicem essent contigua, nam unum quodque corpus causaret suum odorem in aere: hoc est impossibile: ergo &c.

Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idem numero qui est in corpore odorifero, aut idem specie. Non idem numero, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum. Non idem specie, quia tunc non perciperetur odor corporis odoriferi ut odor talis corporis, sed ut odor aeris, sicut dicit philosophus, quod si corpus saporosum ponatur in aqua, et aqua recipiat saporum illius corporis, tunc gustus non percipit saporum existentem in aqua tanquam saporum corporis missi in aqua, sed tanquam saporum aquae: ergo &c.

Tertia conclusio. Odor habet esse intentionale in aere. Probatur. Primo, quia odor usque ad quingenta miliaria sentiri potest, ut de quibusdam vulturibus qui odore cadauerum prouocati quingentorum miliarium spatio aduolarunt in Graeciam: sed odor ad tantum spatium secundum esse naturale diffundi non potest ergo oportet, quod sit esse intentionale in aere ab odore realiter existente in sumali euaporatione causetur.

Probatur minor, quia si sit esse naturale ad tantum spatium diffunderetur, oporteret materiale euaporationem, in qua subiective recipitur odor, ultra mensuram raritatis sibi possibilis extendi.

Si dicatur quod odor usque ad vultures illos per ventum flantem est perductus,

Contra. Illa animalia sequentes odorem venerunt in Graeciam, alioquin non potius in Graeciam quam in aliam provinciam aduolassent: ergo oportuit odo-

N 2 rem

Aliquid esse in aere dupliciter.

Odor separatus a corpore habet esse naturale sicut in loco.

Vnde causatur sapor & odor.

Odor non potest habere esse naturale subiective in aere.

Tex. 100.

Odor habet esse intentionale in aere.

Hoc narrat Alb. 1. act. 5 cap. 25.

Ordo sequitur obsequius.

Distinctio odorabilis a sono, colore &c.

Quid sonus & odor habent praeter alia sensibilia.

Tex. 100.

rem esse diffusum : per totum spatium
inter cadauera & vultures.

Secundo principaliter. Medium ali-
cuius sensus est susceptivum sensibilis
secundum esse intentionale: sed aer est
medium in sensu olfactus, ut dicit phi-
losophus: ergo &c.

Ad argumenta in oppositum re-
spondetur.

*Ad primum dicitur q̄ mens philo-
sophi est, q̄ aer & aqua in quantū sunt
commixta etiam cum alijs elementis
sunt passivum in generatione odoris;
non autem ut sunt distincta et separa-
ta impropria natura.*

*Ad secundum dicitur, q̄ aliquando
se impediunt propter esse reale, quod
habent in fumali euaporatione, nō an-*

tem propter esse reale quod habeant
in aere subiectiva.

Ad tertium dicitur primo q nos nō
dicimus q odor habet tantum esse in-
tentionale in aere, sed q ibi tātum esse
intentionale subiectina habet, esse au-
tem naturale in ipso habet sicut ī loco.

*Dicitur secundo q̄ maior est falsa :
quando id quod habet tantum esse in-
tentionale subiectivè in aere ; habet
etiam esse in aere naturale in loco .*

*Dicitur tertio, qd id quod habet illo
modo esse in aere potest impediri a pe
to, ne percipiant, eo qd per ventum su
malis euaporatio in qua era subiecti
us odor immutans aerē: expellitur, eo
modo quo visio, ad ablationē visibilis
in quo est color imutans aerē ipeditur.*

Hæc respon
sio ē tutior.

A D D I.

Circa hoc quaesitum, posset quis dubitare de subiecto odoris, num sit humidum, vel siccum: quia prima facie apparet, qd sit humidum, quandoquidem nutrimentum est subiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & designant nutrimentum convenientiam, vel disconvenientiam; sed nutrimentum est humidum: ergo &c. Præterea videmus sensibiliter, qd corpora, quæ non sunt humida, non sunt odorabilia, ut congelata; sed hoc non esset nisi humidum esset subiectum odorum: ergo &c. Adde etiam qd si odor esset passio siccæ, & non humidæ, tunc unum corpus esset siccum, & humidum a domino, nam idem esset subiectum saporis ratione humidæ, & odoris ratione siccæ, & tunc in eodem dominaretur siccum, & humidum, quod est omnino absurdum. & tamen Ar. expresse scripsit in hoc lib. qd sicut sapor est humidæ, sic odor est siccæ.

Pro solutione horum, dico, q̄ odor est in aliquo mixto, quia omnis qualitas secun-
da est in corpore mixto, quia sequitur formam mixtionis primarum qualitatū, vt scri-
bit Auer. 7. diuisorum, & hac mixtio non est nisi in aliquo mixto. nūque simplicia
corpora non habent odorem, sicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem cum
quo vaporabiliter potest esse admixtus aliquis fumus fetidus, & corruptus, & tunc fetet
sed non est tunc corpus simplex, & similiter aqua maris fetet, propter commixtio-
nem aliquarum exalationum terrestriu, & ideo patet q̄ odor est passio mixti, quia odor
est passio illius in quo semper inuenitur, & non in alio, hoc etiam habeo ex hoc quia
omne habens odorem, habet & saporem aliquem vt scribitur in lib. de sensu & sensili.
sed sapor cum sit passio nutrimenti, non est nisi in mixto, cum simplex non sit nutri-
mentum vt dictum est, atamen illud mixtum substat odori ratione fici, & hoc vult Ar.
hic, q̄ sicut sapor est passio humidi, sic odor est passio fici. Præterea odor debet esse cō-
trarius dispositionis suo sensitiuo, cum comparatur ad ipsum, sicut actiū ad passiū,
constat autem esse humidum, propter hoc q̄ est situatum iuxta cerebrum humidissimū
existens, adde etiam, quia aut est subiectum ratione humidi, aut fici, si ratione fici ha-
beo intentum, si humidi hoc stare non potest, quia ratione humidi est subiectum sapo-
rum, sed idem ratione ruius, & eiusdem non est subiectum diuersorum quod persuadet
etiam

Adiam Alex. hoc signo, quoniam in tempore calido, & sicco rerum odori ferarum odores multi percipiuntur. & similiter in calidis, & siccis regionibus, plusquam in alijs.

Rationes in contrarium non sunt alienius momenti, quia Prima soluitur per hoc, qd non secundum idem mixtum est nutrimentum, & odoriferum, sed ratione humidi est nutrimentum, & ratione ficii est subiectum odoris; Adde qd non omnis odor est passio nutrimenti, immo quidam sunt secundum se delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimentum; Secunda ratio quoque soluitur per hoc, qd si aliqua humefacta odorant, quæ prius non odorabant, hoc non est ratione humidi; sed ratione calidi diffusiuis, & aliqualem siccitatem generantis, quam consequitur odor, & cum qua diffunditur, ut patet in dissolutione thuris ab igne, & in similibus. Vltima soluitur per hoc qd vnum & idem corpus esse humidum, & ficcum 2. dominio simpliciter, & absolute, nō est possibile; sed secundum qd refertur ad diuersas qualitates, nihil est inconueniens, qd requirit humidum, & ficcum, & habeat vtrumque istorum aliquo modo, sicut sufficit illi qualitati, & sic dicimus in proposito, qd mixtum, & saporosum erit subiectum odoris ratione ficii, & in ipso dominabitur ficcum, quod refertur ad odorem, & erit subiectum saporis ratione humiditatis, & in ipso dominabitur humidum, secundum qd refertur ad saporem; An ficcum & humidum secundum qd sunt in eodem mixto, sint diuerse qualitates essentialiter, vel vna simplex qualitas media inter ficcum, & humidum virtute habens vtrumque, vide D. Th. in lib. de sensu, & sensibili lect. 5. & in hoc 2. de anima lect. 19. & quomodo erit in corporibus beatorum in summo, & percipietur ab olfactu sine aliqua euaporatione, lege 4. lib. sent. dist. 44. q. 2. ar. 1. quomodo etiam odorabile cōiungitur nobis per aliquid sui, sicut visibile, & audibile, lege 3. lib. sent. dist. 15. q. 2. ar. 3. quod habetur etiam in 4. sent. dist. 49. q. 3. ar. 5.

Q V AESTIO. XVIII.

Verum gustus sit sensus distinctus a tactu.

Gustabile autem est quodam tangibile, & hæc est
causa &c. Tex. C I.

Mag. Chri-
solomus q.
45.

V A E R I T Y R xviij.

Vtñ gustus sit sen-
sus distinctus a ta-
ctu. Et videtur nō.

Primo . Sicut se
habent obiecta po-

tentiarum adinuicem, ita & potentia
accipiunt unitatē & distinctionem ex
obiectis, sed gustabile est tangibile, vi
dicunt philosophi. ergo gustus est tactus.

capitur sapor, est etiam organum quo
percipitur calidum, frigidum, & alie
qualitates tangibiles: ergo &c.

Tertio. Potentia quæ percipit suū obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, et quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suū obiectum tangendo, vt dicit S. Tho. in hoc secundo: ergo &c.

Quarto. Gustus non percipit sa-
 rem sine humiditate, vt dicit philoso-
 phus, sed humiditas est qualitas tan-
 gibilis: ergo gustus percipit qualitatē
 tangibilem: ergo est tactus.

Tex. 103

Respondeo. Primo præmittam aliqua. Secundo ponam conclusiones.

Sciendum

Gustus dicitur
sensu
limentis.

Sciendum igitur primo, quod cum gustus dicatur sensu alimentis, alimentum autem sit id quo animal nutritur, aliquid de necessitate alimentis, aliquid vero non est de necessitate, sed tantum quod dam signum conuenientis alimentis, & quoddam eius delectamentum est. Id quod est de necessitate alimentis, sunt qualitates tangibiles, siue corpora habentia has qualitates redactas ad quandam proportionalem per mixtionem, eo quod animal constat ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimentis, est sapor, ut dicit philosophus.

Tex. 18. huius.

Sciendum secundo quod gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimentis, quantum ad id quod est de necessitate alimentis, scilicet quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quandam proportionem. Alio modo pro potentia discretiua alimentis, quantum ad id, quod est delectamentum eius, & signum conuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatum, eius quod est sapor.

Quomodo aliqua possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

Sciendum tertio, quod licet aliqua sint realiter distincta, tamen non inconueniunt ea in aliquo conuenire, scilicet in modo operandi, aut in aliquo alio, propter quod unum sibi quandoque nomen, alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secundario, non men eius cui primo conuenit per quandam similitudinem participat, sicut virtus cogitativa, & ratio, sunt virtutes distinctae, quia tamen in modo operandi conueniunt, scilicet in hoc quod est discurrere, ab uno in alterum, ideo etiam cogitativa dicitur ratio, sed ratio particularis.

Predicatio quedam formalis, quae

Sciendum quarto, quod duplex est praedicatio, scilicet formalis & causalis.

Formalis est quando praedicatum secundum rationem suam formalem, inuenitur in subiecto. Causalis est quando praedicatum dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est praedicatio causalis. Aliquando enim causa effectiua praedicatur de effectu, ut cum dicitur a philosopho 2. huius vox est percussio aeris respirati &c. Aliquando praedicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subijcitur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectum praedicatur de eo, quod est in subiecto, dicimus quod subiectum est praedicatum materialiter, dicimus enim, quod odor est fumalis euaporatio materialiter.

dam causa
licet & hęc duplex.

Tex. 90.

Quantum ad secundum, ponuntur quatuor conclusiones. Quarum prima est.

Gustus primo modo dictus, scilicet discretiuis alimentis, quantum ad ea quae sunt de necessitate alimentis, est idem realiter quod tactus. Probatur. Potentia cognoscitiua qualitatum tangibilium est tactus, dicitur enim tactus: quia perceptiuis qualitatum tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus, est perceptiuis qualitatum tangibilium, dictum est enim & est de mente philosophi 2. huius, quod qualitates tangibiles sunt de necessitate alimentis, ergo &c.

Gustus primo modo est idem quod tactus.

Tex. 90.

Sciendum autem, quod gustus sic sumptus, licet sit realiter tactus: tamen non est vniuersaliter tactus, sed solum tactus existens in neruo expanso per linguam, & palatum, ideo dicitur gustus esse quidam tactus, quia est tactus in organo materiali gustus existens.

Secunda conclusio. Gustus secundo modo dictus, scilicet discretiuis saporum, est tactus quantum ad modum sentiendi. Probatur. Tam gustus, quam tactus, percipiunt obiectum suum tangendo:

Quomodo gustus est tactus.

gendo: ergo &c. Accidens probatur. Nam calor, non percipitur a tactu: nisi si tangat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguam, aut palatum: ergo &c.

Quomodo autem sit intelligendum, quod gustus percipit tangendo declarabitur in argumentis.

Gustus materialiter quid sit.

Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probatur. Sicut se habet gustabile, ad tangibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile, ergo & gustus est materialiter tactus, consequentia nota cum maiori, & probatur minor, quia sapor fundatur in humido, ut dicit philosophus 2. huius & in de sensu & sensato, & sic fundatur, quod non potest percipi sapor sine humido, ut ibidem dicitur, sed humidum est tangibile, ergo &c.

Tex. 101.

Sciendum vero, quod gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tangibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut & gustabile fundatur in tangibile.

Gustus distinguitur a tactu.

Quarta conclusio. Gustus secundo modo dictus, distinguitur formaliter, et realiter a tactu. Probatur. Potentia respicientes diuersa formalia obiecta: formaliter, & realiter distinguuntur, potentia enim ex formalibus rationibus obiectorum distinguuntur. Sed gustus eo tactus respiciunt diuersa obiecta formalia, scilicet gustabile, & tangibile quorum unum fundatur in altero, ut dicit philosophus: ergo &c.

Tex. 101.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum negatur minor de identitate formali, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter: sed tantum materialiter: quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc mo-

do intelligit philosophus.

Ad secundum negatur maior. Si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt indeterminata parte corporis, tamen sensus tactus quia est diffusus per corpus, etiam organum per totum corpus diffusum habet, unde omnia organa aliorum sensuum, sunt organa tactus, si enim ista ratio concluderet, probaretur, quod omnes alij sensus essent idem quod tactus. Dicitur tamen quod licet organa aliorum sensuum sint etiam sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, in quantum per unam dispositionem est organum tactus, per aliam vero, aliorum sensuum organa.

Potentiam suam obiectum percipere tangendo dupliciter intelligitur.

Ad tertium dicitur, quod potentiam percipere suum obiectum tangendo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactus, sicut illud dicitur obiectum percipere videndo quod percipit per actum visus potentiae. Alio modo quia percipit per contactum rei cognite, & cognoscentis, eo modo quo dicuntur se tangere, quorum vltima sunt simul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Tho. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Tho. sed negatur maior. Ad probationem dicitur, quod probat illam in primo sensu, non autem in quo negatur.

Secundo in

Possent etiam dici, quod gustus percipit suum obiectum tangendo, id est percipit suum obiectum, dum simul tactus percipit humiditatem, in qua fundatur sapor.

Quae sit mens de gustu

Ad quartum respondetur, quod non est mens philosophi, quod gustus non percipiat saporem, nisi etiam percipiat

piat humiditatem, sed q̄ nō potest percipere saporem, nisi tactus etiam percipiat humiditatem in qua radicatur sapor, & sapor non potest immutare gustum, nisi humidum in quo radicatur

sapor immutet tactū. unde verba sua sunt ista, non autem facit humoris sensum sine humiditate, scilicet tactum immutante.

ADDI.

Questiōne la de vnitate sensus tactus, vide Ca. 1. Card. hic cap. 10.

q. 78. ar. 3. Tactus omnium tangibilium, sicut mediatas ē, sed non vultu virtutis inter uitia leg. Themi. in 3. de anima. comm. 66.

Vide in lib. de sens. & 16. fil. cap. 2. & 2. de part. c. 5. vbi habet de organo tactus, & gustu. an sit cor vel cutis lig. g. siue palatum, lege Plin. lib. 11. cap. 17.

Tex. 107. Hec secunda opatio ē Te misti Alex. Auer. hic & Auic. lib. 6. cap. de tactu. Alii Ian. Ca. 1. Thuc. Ap. pol. q. 40. & multorum aliorum.

Oritur difficultas circa hoc quæstum de vnitate sensus tactus, si est vnus, vel multiplex, & q̄ sit vnus probatur ex hoc, quia ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum, &c. Igitur in omni parte corporis est idem tactus, & sic erit vnus sensus: Deinde si non esset vnus ipse tactus, tunc falsa esset communis opinio philosophorum ponentium, tantū quinquē sensus exteriores. Adde etiam, quia ille sensus, qui respicit tantum vnum genus, pro suo obiecto, est vnus sensus, sed tactus est huiusmodi, vt habet D. Tho. p. p. summæ suæ Theologiæ: igitur &c.

Verum, quia tactus est fundamentum omnium aliorum sensuum, & est perceptiuus qualitatum tangibilium, ex quibus constat animal, & a quibus secundum omnem partem corporis potest animal cedi, vnde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens, organum per totum corpus diffusum habere debet, & omnia organa aliorum sensuum debent esse organa tactus, eo q̄ omnia possunt a qualitatibus tangibilibus ledi: Preoculis habenda est illa doctrina, q̄ potentia accipiunt vnitatem, & distinctionē ab obiectis, ideo oportet q̄ sensibile correspondens vni potentia, sit vnum genus, vnde cum in vno genere sit vna contrarietas prima, licet per subdiuisionem, possint esse plures, sicut corporis primæ differentia, sunt animatum, & inanimatum, tamen per subdiuisionem, etiam sensibile, & in sensibile, sunt differentia corporis, oportet sensum vnu esse vnus primæ contrarietatis, licet per subdiuisionem possit esse plurium, sicut visus est circa colorem, secundum q̄ est commune quoddam ad hunc, & ad illum colorem propriæ dictum, est autem albi, & nigri secundario, ex quo sequitur oportere omnes differentias, quæ cognoscuntur ab vno sensu esse vnus generis, scilicet subalterni, non enim sufficit, q̄ sint eiusdem generis generalissimi, nam si illud sufficeret, tunc omnes qualitates sensibiles, essent vnus sensus: quia sunt in genere qualitatis, similiter etiam est intelligendum q̄ debent esse vnus generis proximi, sicut animatum, & inanimatum continentur sub corpore, aut si sunt plurium generum, debent esse plurium generum subalternatim positorum, sicut animatum, & inanimatum, sensibile, & insensibile, sūt diuersorum generum, scilicet corporis, & animalis, quorum animal subalternatur corpori. Si enim sic erit, quamuis vnus sensus erit plurium contrarietatum, tamen erit vnus tantum primæ contrarietatis, differentia enim primi generis, erunt primæ contrarietatis, & alia erunt secundaria. Oportet quoque scire, q̄ aliqua distinguunt formaliter, dupliciter intelligi potest, vno modo, q̄ distinguantur formaliter, id est secundum formales rationes, quomodo intellectus, & ratio distinguuntur formaliter: quia secundum diuersas rationes, alio modo q̄ distinguantur formaliter, id est essentialiter, quia sūt diuersæ essentia, & naturæ, quomodo albedo, & nigredo distinguuntur: quibus iactis, observandum est, q̄ aliqui voluerunt, q̄ sensus tactus, esset vnus simpliciter, licet sit perceptiuus plurium qualitatum primarum, tamen ille possunt in vno genere conuenire, quod sit obiectum adequatum tactus, sed innominatum. Alij vero dixerūt, q̄ sensus tactus esset vnus materialiter, sed plures formaliter, & hanc opinionem sequor tanquam magis probabilem, & probo q̄ sit vnus materialiter, quoniam sicut est de qualitatibus tangibilibus, ita & de tactu, vt vult Ar. in hoc lib. sed qualitates tangibiles, sunt vnum materialiter: ergo &c. Minor probatur, quia qualitates ex quibus constat animal, sunt vnum materialiter, id est in eodem subiecto; sed qualitates tangibile, sunt qualitates ex quibus constat animal: ergo &c. Dicitur itaq; sensus tactus vnus materialiter, quia omnes virtutes tactuæ, sunt in eodem materiali subiecto, & organo, quod autem

autem sensus tactus, sint plures formaliter est essentialiter, & realiter, probatur ex ratione, quam adducit philosophus loco superius allegato, quia sensus cognoscitui plurium primarum qualitatum, sunt plures; sed sensus tactus sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum minori, non enim calidum, & frigidum, humidum, & siccum sunt vnus generis proximi primæ contrarietatis, quia vnum genus habet tantū duas differentias primas, non etiam sunt plures differentia plurium generum subalternatim positorum: maior probatur, vna potentia est vnus generis; sed vnum genus habet, tantum duas differentias primas: ergo vnus sensus erit duarum primarum differentiarum, & per consequens, vbi plures potentia primæ differentia plures sensus, & quot primæ contrarietates tangibiles tot sensus tactus realiter distincti erunt lege de hac veritate Auerr. hic & Alber.

10. Metaph. Tex. 14.

Tabatu. 3. cap. 30.

Tactus est sensus eorum ex quibus componitur animal, & per quod eorum puer de veritate q. 26. ar. 3.

Rationes in contrarium soluntur, & prima sic; quia in omni parte corporis sunt omnes species tactus perceptiuæ qualitatum elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatum alimenti habet esse tantum in lingua, aut fauce, potest etiam solui negando consequentiam, quia non valet, habet esse tactus omnis in omni parte corporis: ergo est idem, Soluitur secunda concedendo, q̄ non sunt tantum quinque sensus exteriores, sed sex, aut septem, aut plures secundum q̄ diuersi ponunt duos, aut plures sensus tactus, vel dicamus q̄ quinque sunt sensus exteriores, & q̄ tactus est vnus materialiter, distinctio organi vnus, ab alterius organo, non apparet: Soluitur, & tertia ratio concedendo q̄ habeat vnum genus remotum, sed non proximum. vide Auerr. 2. collect. ca. 13. de instrumento sensus tactus, lege etiam D. Tho. p. p. q. 78. ar. 3. vbi habet q̄ tactus est vnus genere, & est plures specie, secundum plures contrarietates, vel omnes plures conueniunt in vno genere proximo, sed innominato, & q. 76. ar. 5. & 4. sent. dist. 49. q. 3. art. 5. & de veritate q. 22. art. 5. vbi habes quomodo tactus est fundamentum omnis sensus, & est per totum corpus, &c. contra Tholetum q. 32. huius lib. asserentē D. Tho. se retractasse quod non est verum, vt habes ex hac decisione.

Q V A E S T I O. X I X.

Vtrum sensibile positum supra sensum, faciat sensationem?

Apposita enim super sensitium, nō sentiunt &c.

Tex. CXVI.

Iandunus. q. 19.

VAERITVR XIX. Vtrum sensibile positum supra sensum faciat sensationē. Et videtur q̄ sic. Primo. Tangibile positum supra tactū causat sensum tactus, ergo &c. Antecedēs probatur. Quando medium tangens organum recipit sensibile, secundum esse naturale in parte cōtingente organum, sensibile ponitur supra sensum. Sed aliquando dum sentimus calorem, recipitur secundum esse naturale in carne est me-

dium tactus, sit enim manus calida: ergo tūc sensibile ponitur supra sensum. Secundo. Sonus peruenit aliquando vsque ad auditum secundum esse naturale, scilicet quādo aer motus in quo est sonus, peruenit vsque ad auditum, & tamen percipitur sonus, ergo &c. Tercio. Odor continens organum olfactus, percipitur ab olfactu quando sumalis euaporatio peruenit ad olfactum: ergo &c. Quarto. Lumen existens in aere videtur, & tamen tangit oculum sicut et aer: ergo &c.

O Respondeo.

Ordo obfer-
uatur hoc
quæstio.

Respondeo. In ista quæstione tria faciendū sunt. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo quadam necessaria præmittentur. Tercio respondetur ad quæstum.

Quantum ad primum sciendum primum, quod cum inter potentias animæ potentia sensitivæ sint organis determinatis affixe, & operatio non tantum ipsarum potentialium est, sed compositi ex organo & potentia, sicut videre non est tantum potentie visivæ, sed compositi ex oculo, & visiva potentia.

Quomodo
fit cognitio.

Sciendum secundo, quod cum omnis cognitio fiat ex eo quod cognitum causat suam similitudinem in cognoscente, idem est querere. Vtrum sensibile positum supra sensum faciat sensationem, & querere. Vtrum causet similitudinem suam, & per eam sentiat.

Quid per se
sibile.

Sciendum tertio quod per sensibile possumus intelligere duo scilicet aut ipsam qualitatem sensibilem, aut id quod a qualitate sensibili denominationem capit. Visibilis enim nomine possumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratum, & per audibile, aut corpus sonans, aut sonum. Vtroque modo accipitur hic sensibile.

Queritur ergo. Vtrum sensibile positum supra sensum, id est supra aggregatum ex organo & potentia, tanquam tangens illud faciat sensationem id est causet similitudinem suam in sensu & sentiat.

Obiecta po-
tentiarum pas-
sivæ quæ-
dam secun-
dum esse na-
turale, quæ-
dam secun-
dum esse in-
tentionale a
gunt.

Quantum ad secundum. Sciendum primo, quod licet omne obiectum potentie passivæ sit aliquo modo actuum, non tamen eodem modo convenit omnibus secundum formam sensibilem in sensum agere, non enim omnes qualitates sensibiles sunt eodem modo activæ. Alique enim sunt principium producendi sibi

simile secundum esse naturale et secundum esse spirituale, sicut qualitates activæ & passivæ elementorum, potest enim calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tangibile per qualitatem tangibilem potest, & naturaliter et spiritualiter immutari. Alique autem sunt principium producendi sibi simile secundum esse intentionale tantum, sicut color, sonus &c. Non enim corpus coloratum potest alium colorem causare in esse naturali, per colorem suum suo colore non diminuto, similiter sonus existens in aere, non est principium quo aer causet alium sonum, licet virtus sonandi existens in corpore sonante sit principium producendi sonum in aere suo modo, nec odor principium causandi alium odorem, nisi forte per accidens. Vnde solum tangibilia possunt immutari & naturaliter, & spiritualiter, alia autem sensibilia in quantum talia sensibilia tantum spiritualiter immutari possunt.

Sciendum secundo quod omnis cognitio per aliquam abstractionem a materia fit, unde forma materialis non potest esse principium immediatum cognitionis, sed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abstracta a materia. Vnde videmus, quod quanto virtus recipit immaterialius, tanto est perfectior ad cognoscendum, forma enim ignis materialis non est principium cognoscendi ignem, alioquin & ignis cognosceret ignem, nec forma naturalis aque est principium cognoscendi aquam, alioquin & ipsa aqua cognosceret aquam.

Quantum ad tertium duplicem modum dicendi imaginari possumus. Primus est, quod sensibile positum supra sensum non causet sensationem, ex eo quod ponatur supra

Quanto vir-
tus est immat-
erialis tan-
to est magis
cognoscibili-
us.

supra sensum, hoc est quod sensibile positum supra sensum sentitur quidem, sed non sentitur ex eo quod superponatur sensui, sed ex eo quod habet similitudinem in sensu, & superponi sensui per accidens se habet ad hoc, quod aliquid sentiat. Sed hoc non videtur esse ad mentem philosophi probantis, quod caro non est organum tactus per hoc, quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem, tangibile autem positum supra carnem facit sensum tactus, posset enim dici quod tangibile positum supra carnem non sentitur, eo quod tangat: sed eo quod habet suam similitudinem in sensu, sed quod sentiat tangendo, hoc est quia non potest immutari nisi tangat, & sic ratio philosophi non habebit efficaciam.

Tex. 116.

Secundus modus dicendi est quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem sui, sed bene alterius a quo est alteratum, sicut si caro efficiatur calida ab igne, ipsa caro non facit sensationem sui sed ignis. Iste modus videtur esse contra mentem philosophi dicentis, quod si corpus dulce poneretur in aqua, & nos essemus in aqua sentiremus dulcedinem, tanquam aque dulcedinem non tanquam dulcedinem corporis distantis, ex quo patet, quod vult si medium sit affectum aliqua qualitate sensibili si illa qualitas percipitur, sentitur ut qualitas medij, non ut qualitas alterius.

Tex. 101.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quod si caro calefieret tantum in parte contingente organum, quod haberet existentiam caliditatis

tis quæ requiritur ad hoc quod aliquid sentiat, corrumpere magis organum quam sentiretur, licet in tempore illam existentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem, per immutationem spirituales carnis sentiri possit.

Ad secundum dictum est, quia enim sonus non est sensibile de quo loquitur philosophus, ideo possunt immutari auditum non autem corpus sonans si superponatur auditui.

Ad tertium dictum est, quod aut ipsa non movet sensum sed aer in quo est odor spiritualiter. Aut si movet non est sensibile de quo philosophus intendit.

De lumine
dupl. i. c. i. r.
loqui possu-
mus.

Ad quartum dicitur, quod dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato, aut quia scilicet est in corpore secundum se terminato ut est lumen solis, aut quia per reflexionem ad aliquod corpus terminatur, ut est lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato, illud videri utique potest, & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturale, quod est eiusdem speciei cum ipso videtur, habet enim secundum esse naturale tantam spiritualitatem quantum habet similitudo coloris in oculo, ideo potest esse principium cognitionis luminis a quo causatur. Si autem de lumine interminato loquamur, negatur quod videatur, contingit quidem oculum & est ratio videndi in quantum diaphanum facit in actu, non tamen actum visionis tanquam id quod videtur terminat.

A D D I.

Dubium ad
idem quæ-
stionem.

Circa hoc quæstum potest esse dubitatio, de ferro ignito sciendæ partem animalis quod quidem animal sentit, & tamen illud ferrum tangit organum: quia tangit nervum, quod est organum tactus: igitur sensibile supra sensum positum facit sensationem. Et ideo ultra illos duos modos positos ab Authore possumus addere alios duos quos.

O 2 rum

rum primas est, qd si per sensibile intelligimus corpus denominatum a qualitate sensibili, est valuerit verum in omni sensu, qd sensibile positum supra sensum non facit sensationem, dicitur tamen, qd hoc non vna ratione accidit in omnibus sensibus, sed diuersa, & in vnoquoque sensu est ratio particularis. In visu enim, ratio est, quam assignat philosophus secundum expositionem S. Tho. quia ad hoc vt pupilla recipiat similitudinem visibilium, oportet ipsam esse actu diaphanam; Si autem supponatur illi corpus coloratum, non est actu diaphana, eo qd lumen non penetrat ad oculum, vnde similitudinem visibilis recipere non poterit. In auditu autem, eo qd oportet sonum causari percussione duorum corporum ad inuicem, & ad aerem, vt ait philosophus; si autem corpus sonarium super poneretur organo auditus, non fieret ista percussio, aut si percuteretur organum, illud destrueret; vnde sonus nullo modo secundum intentionem suam in auditu reciperetur. In olfactu ratio est; quia odor, sensum cum quodam fumali euaporatione immutat: vt docet S. Tho. talis autem fumalis euaporatio non fieret, si corpus odoriferum super organum olfactus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia causa: habent tamen hoc commune auditus, & olfactus, qd natura prouidit, ne sensibile ad organum possit peruenire, fecit enim aures, & nasum quibus prohibetur, ne sensibile tangat sensum. In tactu ratio est, quia cum qualitates tangibiles sint formae productivae sibi similis, secundum esse naturale, si tangibile poneretur super organum: quia solum habens excellentiam qualitatum tangibilium est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem, quam spirituales propter sui actiuitatem, & magis corrumpere organum soluendo proportionem organi, tum praesertim: quia organum tactus, s. neruus est materialis, & facilis susceptionis qualitatum tangibilium, secundum esse naturale: vnde si ignis poneretur immediate super organum tactus, non faceret sensationem, sed causaret in eo qualitates suas secundum esse naturale. In gustu vero ratio est, quia vt habet Ar. in hoc lib. humor, i. sapor non facit sensationem sine humiditate: hinc si poneretur corpus saporosum supra organum gustus, quod est etiam organum tactus, quia non posset sentiri humidum, eo qd tangibile esset supra organum tactus, nec etiam sentiretur sapor.

Si autem per sensibile accipiamus qualitatem ipsam sensibilem, non autem corpus sensibile, tunc dicuntur duo, primum est, qd aliquod sensibile positum supra sensum causa re potest sui sensationem, & hoc maxime apparet in auditu, potest enim esse aliquis, ita propinquus corpori sonanti, qd aer primo motus, in quo est sonus perueniret vsque ad tympanum auditus, aliquod autem sensibile etiam tangens sensiet, forte non causet speciem in sensu, non tamen impedit, quin ab alio imprimatur species, in quo est spiritualiter, & sic fiat sensatio, & hoc apparet in olfactu, potest enim fumalis euaporatio in qua est odor peruenire, vsque ad olfactum, & si quis nolit concedere, qd imprimat speciem in sensu tamen non potest negare, quin aer admixtus vaporibus, & in quo est odor intentione liter sensum inmutet, ad sensum enim experimus, qd fumali euaporatione perueniente, vsque ad cerebrum percipimus odorem. Secundum est qd etiam qualitas sensibilis tangens organum non totaliter impedit sensum, facit tamen vt sensibile male percipiatur nam sicut inter agens, & patiens dispositiones ad agendum exiguntur, ita quoque inter multa agentia, & patientia, requiritur aliqualis distantia, propter quod ait Auerr. hic, cum saper ipsum sentiens fuerit positum sensibile non sentiet omnino, aut si sentiet male sentiet. Aliqui tamen dicunt qd sensibile positum supra sensum non facit sensationem in ea parte organi cui superponitur, bene autem facit sensationem in alia parte, sed videtur philosophus accipere sensibile primo modo, vnde dat exemplum de habente colore.

Secundus modus est de mente Auerr. dicentis, qd nullum sensibile, quomodocunque accipiat sensibile positum supra sensum facit sensationem, hac communi ratione, quia cum sensibilia non transferantur ad extrema, nisi prius transferantur ad media, necesse est vt inter sensibile, & sensum sit aliquod medium, nam cum sensibile in suo esse naturali habeat omnino esse materiale, in sensu vero habeat immateriale, & intentionale vitale, tanquam scilicet operationis vitalis principium, non potest ad hunc vltimum gradum transferri, nisi prius transferatur ad esse intentionale, non vitale, quod est medium inter

Tract. 3. ca. 34.

Legit. Auct. Prima cor. Genl. c. 65.

inter esse materiale, & esse intentionale vitale. Soluitur ratio in contrarium, quia nerui admixti carni non sunt propriae organum, sed magis medium secundum Albert. & dato qd sint organum, dico qd tale corpus non in eo qd tangit nerui sentitur, sed quia simul immutat carnem, qua immutata, aliam partem nerui spiritualiter immutat, & in illa sic sensatio. vide D. Tho. 4. sent. dist. 8. q. 1. ar. 3. & in q. de malo q. 14. art. 4. lege Themist. primo de anima cap. 18. vbi docet quomodo sensibilia non sunt conceptacula factionum, sed potius in citamenta sensuum &c.

Q V A E S T I O . X X .

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, quod est receptius specierum sine materia.

Quoniam sensus est subscriptiuus specierum sine materia, ut cera anuli sine ferro &c.

Tex. CXII.

Magi. Christi. q. 51.

V A E R I T V R . x x .

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, qd est receptiuus specierum sine materia. Et videtur qd non.

Primo. Aer est susceptiuus specierum sine materia, scilicet speciei coloris, & odoris, & tamen non est sensus: ergo &c.

Secundo. Sensus interior, & intellectus sunt susceptiuus specierum sine materia, & tamen non sunt sensus particulares: ergo &c.

Tertio. Organum sensus tactus calefit, & infrigidatur: ergo recipit cum materia.

Quarto. Vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: sed organa sensuum sunt materialia: ergo etc.

Respondeo. In ista questione duo facienda sunt. Primo ostendetur, quod S. Tho. sit recipere species cum materia, & quid sine materia. Secundo dicitur ad quesitum.

Quantum ad primum, oportet primo scire, qd sicut id quod recipit habet

rationem materiae, & quod recipitur in altero rationem formae, ita dispositio qua disponitur materia ad formam ex parte materiae se tenet, & est in genere causae materialis, vnde aliqua forma potest dici recipi in materia anime simul cum ipsa materia agentis recipiatur, siue recipitur cum ea dispositio materialis.

Sciendum secundo, qd cum formae de se sit dare esse, quantum est ex parte formae, non magis dare esse materiale, quam spirituale, unde in aliquo recipitur materialiter & aliquo spiritualiter, sed diuersitas receptiuus est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale: aut secundum esse spirituale.

Dicitur ergo primo de mente S. Tho. quod nulla forma potest recipi cum materia, quae est pars agentis. Apparet, enim qd materia ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales agentis eadem numero recipiuntur in passio, cum idem numero accides de subiecto in subiectum non migret.

Dicitur

Forma est dare esse.

Primum dicitur.

Id quod recipit habet rationem materiae.

secundum.

Dicitur secundo q̄ forma tunc recipitur cum materia, quando recipitur secundum eundem modum essendi, quē habet in agente, hoc autē accidit quādo patiens habet eādem dispositionem ad formā, quam habet agens, tūc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus, dispositionibus materialibus agentis.

Tertium.

Dicitur tertio q̄ tunc recipitur sine materia, quando non habet eundē modum essendi in patiente: sicut in agente, eo q̄ non habet patiens dispositiones similes, dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, quia recipitur sine dispositionibus similibus materialibus, dispositionibus agentis, unde talis forma denominatione sibi propria, quæ sibi conuenit in quantum talis forma non denominat patiens, nō enim dicitur aer albus, in quo recipitur color sine materia.

Tripliciter
forma a ma-
teria abstra-
hi potest.

Quantum ad secundum sciendū primo q̄ omnis cognitio sit per aliquam abstractionē a materia, tripliciter autem forma abstrahi a materia potest. Vno modo quia et si non recipiatur cū materia, non est tamen abstracta a conditionibus materiæ, & a materia præsentia, ipsa enim representat obiectum corporaliter ut est ī loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditurque ad extensionem organi, que sunt conditiones materiales. Item non habet esse nisi præsentē sensibili. Secundo modo abstrahitur forma, & a materia & præsentia a materiæ, quia uidelicet esse in absentia materiæ remanet, nō tamen abstrahitur a conditionibus materiæ, representat enim individualiter, & recipitur in organo materiali. Tertio mo-

do abstrahitur forma a materia & præsentia materiæ, & a conditionibus materiæ, eo q̄ non recipitur in organo materiali et vniuersaliter, non autem particulariter representat. Primus modus abstractionis conuenit formæ recepte in sensu exteriori. Secundus formæ recepte in sensu interiori. Tertius formæ recepte in intellectu.

Sciendum secundo, q̄ sensum non recipere species cum materia potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptius, est formæ secundum illum modum, quem habet in agente. Alio modo, quia & si secundum illum modum recipiat formam, tamen non recipit materialiter in quantum est sensitius, id est non habet sentire, ex eo quod recipit cum materia, sed ex eo q̄ sine materia recipit.

Sciendū tertio quod per sensum duo possumus intelligere, scilicet aut potentiam sensitiuam, aut organum, utriusque enim conuenit suo modo sentire.

Tunc ad quæstionē responderetur quatuor conclusionibus. Quarum prima est. Potentia sensitua non est per se susceptiua formæ cum materia, sed forte per accidēs. Prima pars probatur. Illud est per se susceptiuum formæ cū materia, cui per se conuenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem non conuenit per se transmutari, sed tantū corpori: ergo &c. Secunda pars patet quia existēs in subiecto transmutabili per accidēs, transmutatur ad transmutationē subiecti, sed potentia est susceptiua in organo, quod est transmutabile: ergo &c.

Secunda conclusio. Organum sensus est per se susceptiuum specierum cum materia, non tamen quodlibet est susceptiuum

Dupliciter
potest intel-
ligi sensum
non reci-
pere species cū
materia.

6. Physicorū
Tex. 3^a

ptiuum speciei proprii obiecti cum materia. Prima pars probatur. Omne q̄ potest alterari est per se susceptiuum formæ cum materia, quia alteratio propria est ad formam materiale. Sed quolibet organum potest alterari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrumpi potest alterari, quia corruptio est terminus alterationis, ut dicitur 6. Phis. Sed quodlibet organum potest corrumpi, ex eo q̄ est cōpositū ex elementis: ergo &c. Secunda pars cōclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt productiue sue speciei cum materia, sicut color, odor, & alia.

Vbi supra.

Tex. 3^a.

Correlariū

Sequitur ex hoc correlariū, quod etiā aliqua organa sunt susceptiua formarum materialium sui obiecti, scilicet organum tactus, omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ sunt qualitates elementorum, sed organum tactus potest alterari ut dictum est, ergo &c.

Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia, in quantum cognoscituum, id est si debet simul cum potentia cognoscere obiectum oportet, quod recipiat species rerum sine materia. Patet hac conclusio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tūc etiam plane cognoscerent, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatum tangibilium cum materia.

Quarta conclusio. Ista est conueniēs diffinitio sensus exterioris: sed quedam sunt verba philosophi supplenda. Præintelligitur enim primo quod superius determinauit, scilicet q̄ sensus est potentia passiva cognoscitiua. Secundo

intelligitur quod subintelligit Albertus scilicet non tamen sine potentia materia.

Traet 4.
cap. 1.

Ista igitur est diffinitio cōmunis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierum sine materia, non tamen sine præsentia materiæ, & est conueniens diffinitio sensus in quantum est potentia, explicat enim essentiam eius, et facit differre ab omnibus alijs, nam per hoc q̄ dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiant species rerum sine materia, tamē non sunt potentia cognoscitiue, per id quod dicitur, non tamen sine præsentia materiæ, differt a sensu interiori, & ab intellectu quæ recipiunt formas abstractas, & a materia, & præsentia materiæ.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum, & secundum patet ex dictis, in quarta conclusione.

Ad tertium dicitur, q̄ licet organū tactus immutetur naturaliter, tamē illa immutatio non facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi.

Ad quartum dicitur, q̄ maior propositio non sic est vera: quasi oporteat formā receptam in aliquo subiecto habere omnem modum essendi, & omnē conditionem subiecti, oporteret enim, & formam esse corpus, & potentiam & esse quantam per se, & similia, sed sic est intelligendum, q̄ scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens est dispositū & natum eam recipere, & quia sensus in quantum cognoscitius, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.

Solutio q̄
bictionum
in contrari-
um.

A D D I.

Dubitatio d
obiecto sen
sus, an sit v
niuersale,
vel partien
tare cap. 2.

Comm. 4.

Quid obie
ctum.

Obiectū du
plex.

Vniuersale
multiplex.

In termino
actus sūt id
quod, & id
quo.

Natura in
cōmuni su
mitur nomi
naliter, &
aduerbiali
ter.

Obiectū sen
sus est color
uniuersali
ter.

Responsio
Bernard.
Thomitani.

Circa definitionem ipsius sensus, posset aliquis dubitare, an sensus cognoscat singu
lare, tanquam suum proprium obiectum, an vniuersale, persuadet autoritas Ar.
primo post. dicens sensus est vniuersalis, vt hominis, sentire est singularis, vt Callia, per
suadet quoque, & ratio ipsa, quia sicut potentia materie, respicit formam vt forma, re
cipit tamen, hanc, vel illam formam, sic sensus, puta visus, respicit colorem vt colorem,
sentit tamen hunc, vel illum colorem. Adde etiam, quia illud, quod est eiusdem rationis
in omnibus, non videtur esse ratio sentiendi in aliquo; sed singularitas est eiusdem ratio
nis in colore, & sono: ergo nullius illorum erit ratio sentiendi, tum etiam quia vel
hæc singularitas est ratio sentiendi, vel quæ ab omnibus abstrahitur, non hæc, quia tunc
non nisi vnum singulare sentiretur. si autem illa quæ est omnibus cōmunis: ergo vni
uersale est ratio sentiendi, & tamen nullum vniuersale est ante sensum, quia intellectus
est qui facit vniuersalitatem in rebus vt scripsit Auerr. 12. diuinorum; igitur nihil in
quantum vniuersale, potest esse obiectum sensus.

Pro solutione huius difficultatis. Sciendum est, quod obiectum dicitur illud quod,
aut recipit a potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter a potentia, tā
quam id quod terminat actum potentie, dicitur quidem lignum obiectum combustibi
le, quatenus recipit ab igne sonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia
duplex est obiectum, primum, & adequatum & est illud, quod non excedit, nec excedit
a potentia, & est id ratione cuius, vnumquodque mouet, vel mouetur a potentia, vt
color in visu, aliud secundarium, & est omne contentum sub obiecto adequato, vel om
ne illud, quod non tantum agit, vel patitur a potentia, Sciendum etiam quod vniuersa
le, aliud est in causando, vt Deus, qui non tantum est vnus causa, sed omnium, & hoc
dicitur vniuersale ante rem, & causa vniuersalis, aliud in pradicando, siue representan
do, siue significando, vt homo in mente, vel in voce, aliud dicitur vniuersale in essendo
vt forma vnus cuiusque. verbi gratia animalium anima, & corporeitas corporum,
Addamus quoque quod in termino alicuius actus, sunt duo, scilicet terminus, & ratio
terminandi, terminus est ipsa res, ad quam cognitio terminatur: ratio autem terminan
di, est id quo formaliter terminus ipse, habet quod terminet actum illum, verbi gratia
cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet album, ratio terminandi est vnus al
bedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, quod visionem terminet. Natura quoque
dupliciter sumitur in communi, scilicet aduerbialiter, & nominaliter, aduerbialiter
quidem, vt cum dicitur, quod color in communi est obiectum visus, non enim color
cōmunis, aut vniuersalis, sed color communiter, & vniuersaliter est obiectum visus,
quoniam visio non terminatur ad colorem vniuersalem, hic enim solo intellectu atin
gitur, sed ad colorem vniuersaliter. i. in quocunque quodcumque, & vbicumque inue
nitur, nominaliter autem, cum dicitur, quod color in communi intelligitur, scitur,
diffinitur, &c. quoniam color vniuersalis. i. abstractus ab indiuiduantibus conditio
nibus hæc terminat.

Ex his sequitur resolutio veritatis quod obiectū sensus est vniuersale aduerbialiter,
non nominaliter, vel aliter obiectum sensus est vniuersale, non actu; sed potestate. per
quod distinguitur ab intellectu obiecto, quod est vniuersale in actu, quia intellectus at
tingit suum obiectum sub ratione vniuersalis, sensus vero sub ratione singularis, quo
niam est ratio qua sensus apprehendit suum obiectum; & sic soluntur rationes in cō
trarium quia autoritas Ar. intelligitur sic, sensus est vniuersalis. i. vniuersaliter, quia
visus non est determinatus ad hunc, vel illum colorem videndum, sed potest quemcun
que sibi oblatum videre, vel dicamus vt oretenus audiuius a Thomitano cū essemus
Patauij sensus est vniuersalis quo ad actum primum, non autem secundum, & sic quo
que soluitur ratio secunda quia sicut materia respicit formam vniuersaliter, & large sic
sensus visus respicit colorem vniuersaliter. sed non vniuersalem, soluitur & tertia quia
licet singularitas sit eiusdem rationis in omnibus obiectis sensuum, non tamen secun
dum

lege Auerr.
7. Metaph.
comm. 35.

dum eandem speciem sensibilem, quia singularitas cum specie sensibili soni, est ratio
attinentie in auditu, singularitas cum specie sensibili coloris in visu &c. Vide D. Th.
p. 2. q. 29. ar. 6. & Caie. Card. primo post. cap. 23. & Alber. eodem lib. c. 13. tract. 3.
lege Auerr. 2. post. circa finem Romanum Egid. 2. de anima super tex. 63. vbi exponit
illa verba visus non decipitur circa colorem quoniam color &c.

Q V A E S T I O. XXI.

Vtrum sensibile excellens, corrumpat sensum.

Manifestum autem ex his, & propter quid excellentie
corrumpunt sensitiua &c. Tex. CXXIII.

landuans.
9. 3.

Tex. 38.

V A E R I T U R. XXI.

Vtrum sensibile ex
cellens corrumpat
sensem. Et videtur
quod non.

Primo. Nullū agēs
actione spiritali corrumpit, quia ta
lis alteratio est magis salus, & perse
ctio, vt dicitur secundo huius. Sed sen
sibile agit in sensu actione spiritali,
agit enim in eum producendo formam
sine materia, vt declaratum est in præ
cedenti questione: ergo &c.

Secundo. Quāto aliquid magis par
ticipat rationem alicuius obiecti, tan
to est magis cognoscibile a potentia co
gnoscitiua talis obiecti. sicut quāto ali
quid magis habet rationem boni, tan
to magis est appetibile. Sed quāto obie
ctum potentie sensitivæ est excellentius,
tanto magis participat rationem obie
cti illius potentie, ergo tanto magis co
gnoscibile, & per consequens nō cor
ruptum.

Tertio. Sicut se habet intellectus ad
intelligibile, ita sensus ad sensibile. Sed
intellectus non corrumpitur ab excellenti
intelligibili, immo magis perficitur, ut
inferius philosophus ait ergo nec sen
sus ab excellenti sensibili.

Respondeo, q. excellēs sensibile cor

rumpit sensum. Ad cuius evidentiam
sine argumentis duo sunt declaranda.
Primo quomodo cōueniat sensibili ex
cellenti corrumpere. Secundo quomo
do potentia corrumpi possit.

Quantum ad primum. Sciendū pri
mo quod omne corpus sensibile aliorū
sensuum in istis inferioribus, est etiam
sensibile sensu tactus, omnia enim sen
sibilia sunt corpora mixta, aut elemen
ta, in quibus omnibus necesse est esse
qualitates tangibiles, scilicet calidum
aut frigidum.

Sciendum secundo, q. quia sensibile
tactus secundum qualitatem tangibilem
est actiū, & forme naturalis produ
ctiū, ideo ipsi per huiusmodi quali
tates conuenit esse productiū forme
naturalis, alia autem sensibilia secun
dum suas qualitates sensibiles nō sunt
productiua forme naturalis, sed forme
spiritalis, præter lucidum quod per lu
cem, forme naturalis est productiū,
ideo per suas qualitates sensibiles non
habent naturaliter alterare, sed tantū
spiritaliter vt superius dictum est.

Sciendum tertio q. nulla res corrū
pitur eo q. recipit id ad quod est in po
tentia, sed quia ab ipsa abicitur forma
quam habet, corruptio enim est muta
tio ab esse, ad non esse vnde sequi

Sensibile ta
ctus est acti
uum.

Nulla res
corrūpitur,
propterea
quia recipit

P tur,

In 3. de aia.
Tex. 7.

Cōclusio re
ponenda.

Leet. 14.

Forma recepta in organo non soluit proportionem.

Lib. de Sōno & vigilia c. 1.

Contra Doctorem Martinum Nauarram de potentia animæ.

landanus. q. 25.

potest animi organum sensus spiritualiter immutari a qualitate tangibili sibi in proportionata, & propria coniuncta sensibili naturaliter alterari, atque corrumpi.

Videtur autem hic modus conuenientior esse, & conformior doctrinæ S. Tho. qui in hoc secundo lib. probat lucem non habere tantum esse intentionale in aere: quia quæ habent solum esse intentionale, non faciunt transmutationem naturalem, radij autem corporum celestium totam naturam inferiorem transmutant ergo &c. Nec sufficit dicere, qd licet habens esse tantum intentionale, non faciat transmutationem naturalem de forma naturali in aliam formam, potest tamen agens naturale per ipsam formam habentem tantum esse intentionale naturaliter immutare, nam ita etiam ad rationem. S. Tho. dici posset qd scilicet radij solares naturam inferiorem non immutant, sed sol ipsis mediantibus hanc mutationem facit, & sic nihil prohibet lucem in aere tantum intentionaliter esse, & licet hoc tertium dictum veritati conuenientius videatur; tamen secundum quoque dictum in doctrina S. Tho. sustentari potest, quia constat, qd ipsa forma, quæ in sensu recipitur non est id quod organi proportionem soluit, ipsumque corrumpit, sed sensibile excellens formam sensibilem in proportionatam organo causans, corruptiui habet rationem; ad auctoritatem S. Tho. dici potest, qd intendit formam intentionalem in quantum huiusmodi, absolute transmutationem naturalem efficere non posse, cum hoc tamen stat qd forma intentionalis, quæ in proportionem quadam ad aliud quod passiuum sibi proportionatum consistit, cuiusmodi est forma sensibilis; si huiusmodi proportionem excedat qua suo passiuo proportionari debet, sui passiuum proportionem, & commensurationem soluere potest.

Ex quibus soluitur argumentum in contrarium negando minorem propositionem, quia potentia sensitiva non sunt proprietates animæ, sed compositi ex anima, & organo determinato, solus intellectus, & voluntas sunt immediate in anima, sed potentia sensitiva, & vegetativa, & appetitiva sunt in coniuncto, & est clara doctrina Ar. qd sentire non est corporis, nec animæ, sed coniuncti de potentia motiva tantummodo esset dubitatio quia videtur qd sit in sola anima, quia cum anima moueat totum corpus animalis: sed non omnes partes eodem modo, sed immediate mouet neruos, & per neruos alias partes, nam anima habet potentiam in se qua mouet neruum, & per hunc instrumentum, mouet partem, de quibus omnibus lege Authorem 2. cont. gent. cap. 55. & etiam 4. lib. cap. 89. lege Caic. Card. in hoc 2. cap. 11. & Albert. tract. 4. cap. 2. contra Doctorem Martinum Nauarrum asserentem in sua summa potentias organicas ipsius animæ realiter distinguere ab ea, quia sunt compositæ ex anima, & corpore, intellectum autem & voluntatem identificari cum ipsa anima, quia sunt immateriales sicut & ipsa, sed pace tanti viri dixerim hoc est manifeste falsum tum primo quia nulla potentia animæ est composita ex anima, & corpore, tum quia cum omnes potentia collocentur in secunda specie qualitatis, & anima in prædicamento substantiæ sequitur, qd omnes distinguuntur ab anima, & non alique sic, & alique non lege D. Tho. p. p. q. 77. ar. 1. in quo disputat de hac materia.

Q V A E S T I O. XXII.

Vtrum sensus sint eiusdem speciei, in omnibus animalibus.

Quare impossibile olfactum habere, nihil possibile pati ab odore: &c. Tex. CXXV.

VAERITVR. XXII. Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus. Et videtur qd non.

Primo. Effectus eiusdem speciei sunt ab eadem causa secundum speciem: eiusdem enim effectus est eadem causa. Sed sensus in homine,

& in

& in equo non sunt ab eadem causa secundum speciem: ergo &c. Minor probatur. Sensus hominis sunt ab anima intellectiva, sensus autem equi sunt ab anima equi, sed anima intellectiva, & anima equi non sunt eiusdem speciei: ergo &c.

Secundo. Proprietas alicuius subiecti distinguitur specificè a proprietatibus alterius speciei, sed sensus sunt quedam proprietates hominis, vtpote consequentes formam substantialem hominis, in equo autem sunt proprietates equi: ergo &c.

Tertio. Potentia, quæ diuersimode immutantur a suis obiectis sunt diuersarum specierum sed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuersimode immutatur: ergo in illis est diuersarum specierum. Maior probatur, quia potentia distinguuntur secundum diuersum modum mutationis a suis obiectis. Minor vero probatur, quia vt vult philosophus animalia aquatica percipiunt odores, sine respiratione, animalia autem aerea cum respiratione: ergo &c.

Respondeo. In ista questione. Primo præmittam aliqua. Secundo dicam ad quesitum.

Sciendum itaque primo, qd non inconuenit vitam, & eandem rem secundum vnā rationem esse unius speciei, & secundum diuersas rationes diuersarum specierum esse, ex eo qd diuersos modos effendi habet, sicut etiam non inconuenit vnā, & eandem rem in diuersis potentis esse, & etiam in diuersis speciebus eiusdem prædicamenti collocari, sic secundum ponentes relationem non distinguuntur a fundamento. Albedo est in prædicamento qualitatis, & relationis, similiter superficies est species

per se quantitatis continue, & etiam est locus, quæ est alia species a superficie in quantum superficies est.

Sciendum secundo, qd potentia animæ, & sunt potentia, & sunt accidentia consequentia animam. In quantum sunt potentia ordinem ad actum dicunt, & per consequens secundario ad obiectum. In quantum vero accidentia dicunt ordinem ad subiectum in quo sunt, & ad causam a qua producuntur, vnde vnitas, & specifica potentiarum differentia dupliciter considerari potest, aut in quantum sunt potentia, aut in quantum sunt accidentia consequentia animam.

Sciendum tertio qd sicut ab vno eodem homine producuntur operationes specie distincte, vt edificare, pingere, scribere, & huiusmodi, ita non inconuenit vnā operationem specificam esse a pluribus specie distinctis, ex eo qd idem principium operationis habent, scilicet sicut calefactio est ab igne & a ligno calefacto.

Sciendum quarto, qd aliter habent distinguere accidentia in quantum accidentia sunt, & potentia in quantum potentia sunt. Accidentia enim, quia habent individuationem ex subiecto, ex numerali distinctione subiectorum numeraliter distinguuntur. Specifica autem distinguuntur ex formali distinctione eorum a quibus eorum differentia specificè sumuntur a diuersitate, principiorum ex quibus causantur. Vnde in definitione passionis ponitur subiectum loco differentie, si in abstracto diffiniatur, quando tamen principia accidentium sunt manifesta, eorum differentias ex eorum effectibus sumimus, sicut cum dicimus albedinem esse colorem disgregatum visus. Potentia autem in quantum potentia, ex formali distinctione obiecto.

Potentia animæ, sunt & accidentia, & potentia.

Ab vno proueniunt distincte operationes.

De ente & essentia. Cap. 7.

Quaest. 5.

Conclusio-
nes respon-
sive.

Cap. vltimo

Potentie se-
nituae, sunt
eiusdem ra-
tionis i om-
nibus ani-
malibus.Nota cor-
rel-
larium.

obiectorum formalem distinctionem habent, ut superius est ostensum, unde potentie ille sunt diuersarum specierum in quantum sunt potentie, quae diuersa obiecta formalia animalis respiciunt.

Quantum ad secundum ponuntur due conclusiones. Quarum prima est. Potentie sensitivae diuersorum animalium in quantum sunt accidentia distinguuntur specifica. Probatur rationibus in principio quaestionis positae, & praeter hoc arguitur ratione Alberti in primo de anima. Sicut sed habet tota anima ad totum corpus, ita partes animae ad partes corporis, sed tota anima dat esse specificum distinctum ab esse specifico alterius animalis, sicut anima intellectiva dat homini esse specificum distinctum ab esse specifico equi: ergo & potentiae animae hominis, dant suis organis esse specificum accidentale distinctum ab esse specifico alterius animalis & per consequens specificae distinguuntur.

Secunda conclusio. Potentiae animae sensitivae in ratione potentiae sunt eiusdem speciei in omnibus animalibus. Probatur sic. Potentiae respicientes idem obiectum formale sunt eiusdem speciei, potentiae enim, & distinctionem formalem ex obiectis, et unitatem ex suis obiectis recipiunt, sed potentie sensitivae etiam in diuersis animalibus existentes idem obiectum formale respiciunt. Visus enim hominis, & visus equi habent pro obiecto colorem, & auditus sonum, & similiter de alijs ergo &c.

Correlarium. Visio hominis, & visio equi in quantum visiones sunt eiusdem speciei, quia ad idem obiectum terminantur, in quantum autem qualitates, & accidentia sunt diuersarum specierum, quia a diuersis principiis specificae distinctae efficiuntur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum, & secundum patet, quod probant primam conclusionem, verum tamen, quia sumitur in secundo argumento, quod potentiae animae intellectivae sunt proprietates eius, & potentiae animae bruti sunt proprietates animae bruti.

Dicitur primo, quod potentiae omnes intellectivae sunt proprietates eius tanquam principij, quia scilicet non possunt eadem secundum speciem in quantum sunt accidentia ab alia anima produci.

Dicitur secundo, quod non omnes potentiae eius sunt passiones eius, ut subiecti: sed aliquae sunt accidentia coniuncti, scilicet compositi ex anima, & materia, sunt enim actus aliquorum organorum, sicut sunt potentiae vegetativae, & sensitivae, aliquae autem subiectivae sunt intellectivae.

Ad tertium respondetur quod modus immutandi potest dupliciter diversificari. Uno modo per se secundum diversam habitudinem sensibilis ad sensum, & talis modus immutandi potest diversificari. Alio modo per accidens scilicet ex remotione prohibentis, & talis modus non diversificat potentias, sic est in proposito animalia enim aerea respirantia immutantur ab odore cum respiratione, eo quod organum olfactus in illis habet quoddam operculum, quod oportet aperiri ampliatis poris per respirationem ut dicit philosophus secundo huius, in animalibus autem non respirantibus non est tale operculum, quod oporteat aperiri, ideo recipiunt odorem sine respiratione.

Sed contra primum membrum huius diffinitionis quae est S. Tho. in de sensu & sensato, arguunt quidam sic. Aliam habitudi-

Solutio ra-
tionum in co-
trarium.Modus im-
mutandi du-
pliciter po-
test diversifi-
cari.

Tex. 100.

Lect. 5.

habitudine ad sensum habet sensibile parvum. Similiter sensibile propinquum & sensibile remotum, & tamen non diversificat sensum, ergo falsum est, quod diversa habitudo sensibilis ad sensum diversificat sensum.

Respondetur, quod non omnis diversa habitudo sensibilis, & obiecti in quantum est obiectum. Modo dico quod sensibile magnum, & parvum non habent

aliam habitudinem obiecti in quantum est obiectum, sed conveniunt in una habitudine tam enim visibile magnum, quam visibile parvum est immutativum sensus visus per medium extrinsecum diaphanum sine immutatione reali medi, aut organi, aut obiecti in quantum est perceptibile visu, licet visibile magnum perfectius immutet, si sit proportionatum quam visibile parvum.

A D D I.

Dubitatio
de medio i
sensu tactus

Tex.

Tex. 113.

Tex. 109.
Cap. 40.
Cap. 10.
Cap. 1.
Comen. 116.
Cap. 3.Tract. 3.
Cap. 6.
Comen. 108
q. 10. secundum
de anima.
Cap. 10. hu-
ius lib.

Tex. 116.

Duplex est
medium in-
ter sensum,
& sensibile.

Circa hanc ultimam quaestionem, occurrit dubitatio famosa, de medio sensus tactus: num sit caro, vel nervus, vel caro nervosa, ut Aliqui dicunt, & quod non sit caro, patet ex hoc: quia Animalia non habent sanguinem, non habent carnem, & tamen habent sensum tactus, alioquin non essent Animalia: ergo caro non potest esse medium in tactu. Adde etiam, quia medium in sensu, debet esse denudatum a natura sensibilis, ut scribitur in hoc libro, sed caro non est denudata a qualitatibus tangibilibus, cum sit corpus mixtum: igitur ut prius. Quod non sit nervus, probatur sic, Quia unius potentiae, est tantum unum medium necessarium ad unam operationem sensus, ut patet discurrenti per singulos sensus. Sed aer, aut aqua sunt media in sensu tactus, ut docet philosophus, in hoc secundo: non igitur caro nervosa, ut sentit Avicennas minor probatur sic, medium, prius immutatur a sensibili, quam sensus; sed caro nervosa non prius immutatur a tangibili, quam tactus, immo statim immutatur caro, nervus, & tactus, ut pulchre ostendit philosophus in hoc lib. non igitur erit caro nervosa.

In hac dubitatione sunt variae opiniones, siquidem Themistius vir clarissimus arguens contra Alex. in hoc lib. ponit cor esse, quod habet potentiam tangendi, reliqua omnia sunt media quibus sentit sicut piscator per hamum tangit pisces, & hoc habet Ar. 2. de partibus, & in lib. de somno, & vigilia, hanc opinionem sequutus est etiam Simplicius & Avicennas 6. naturalium, ponit in carne esse potentiam tactivam, & quod hic sensus habet hoc privilegium supra alios, quod potest sentire tangibilia superposita, huius quoque opinionis est Philoponus, Galenus, quae hodie communiter sequuntur medici lib. de usu partium, & lib. 2. de temperamentis, asserit carnem esse medium quodam, nervum autem esse sensorium, & hanc opinionem sequutus est Alb. hic, & Auerr. qui in hoc lib. excusans Ar. in lib. de animalibus, ubi videtur ponere carnem esse organum in tactu, ait quod tunc ad huc nesciebat nervos, sed post apparuit sibi per anothomiam, scilicet quod nervi habent introitum in tactu, & motu Aliqui putant carnem, non esse medium sed sensorium, quos amplexus est Quidam modernus philosophus dictus Franciscus Tholetanus, & hoc propter aliquas auctoritatis Ar. quas tamen quia soluit Auerr. non oportet repetere brevitati studens. Caic. Cardinalis vir doctissimus distinguit de duplici carne, scilicet interna & externa, & quod exterior habet rationem medij, interior vero rationem organi, sicut in visu est duplex diaphanum primum in exteriori parte oculi & secundum in glaciali interiori, quorum primum medij, secundum sensorij officio fungitur.

Ut igitur appareat veritas huius rei, sciendum est quod est commune omni sensui per aliquod medium sentire, quia sensibile positum supra sensum non facit sensationem, unde oportet inter sensum & sensibile esse quodam medium quod immutatur a sensibili immutet sensum, diversimode tamen, quia in quibusdam medium est coniunctum sentienti, sicut in tactu, & gustu, in alijs autem est medium separatum, quod scilicet non est pars sentientis, sicut in visu medium est aer. addas & tu quod inter sensum & sensibile

fibile duplex est medium, quodam per se, & quodam per accidens, medium per se est quod per se habet ordinem ad immutationem sensus, medium per accidens dicitur, quod non habet per se ordinem ad immutationem sensus, hoc est quod licet mediat inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non quia sit necessarium ad immutationem sensus, sed quia talis est conditio corporum, scilicet sentientis, & sensibilis, ut inter illa semper sit tale medium. Addas quoque, quod ad hoc ut aliquid sit medium per se alicuius sensus, duo requiruntur, primum quod sit denudatum a natura sensibilis, aut omnino, sicut aer a natura coloris, & soni, & odoris: aut secundum illum modum quo percipitur a sensu, sicut caro, licet non sit denudata a sensibilibus tactus simpliciter, eo quod est corpus mixtum ex elementis, quibus conueniunt qualitates tangibiles, est tamen a qualitatibus tangibilibus secundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim a tactu secundum excellentias eorum, in carne autem sunt redacte, ad quandam mediatam, Secundum quod requiritur, ut medium prius immutetur ab obiecto quam potentia, quod intelligendum est, non de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ & causalitatis, hoc est quod oportet immutationem medij esse causam immutationis sensus, dicitur itaque quod caro est medium per se in sensu tactus ad excludendum medium per accidens scilicet aerem, & aquam, quæ requiritur non propter immutationem tactus, sed propter conditionem corporum, nam duo corpora dura non possunt se in aqua, aut in aere contingere, sed oportet inter illa aerem, aut aquam mediare. Addas ultimo quod aliquid potest dici simile carni tripliciter, vno modo pars, quæ loco carnis est in animalibus carentibus sanguine, caro enim proprie dicta, est quæ ex sanguine generatur, unde animalia non habentia sanguinem, non habent carnem; sed aliquid simile carni, Secundo modo dicitur aliquid simile carni, quia complexio sua habet quandam vicinam complexionem, complexioni carnis, sicut dentes, crescunt enim, etiam aliquando in senibus: Tertio modo dicitur simile carni quod est carni commixtum, sicut nerui quidam non possunt esse multum carni commixti, nisi etiam multum similes carni existant: dicitur ergo quod caro, uel simile carni est medium in sensu tactus, quia non solum caro proprie dicta, est medium: sed etiam in non habentibus sanguinem, id quod est simile carni, in habentibus sanguinem est medium, & in habentibus sanguinem etiam dentes, & nerui immixti carni sunt medium tactus.

Ex his ergo sequitur conclusio responsiva quod caro, aut aliquid simile carni, est medium per se in sensu tactus; probatur conclusio sic, caro, aut est organum, aut medium tactus; quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus, sed caro non potest esse organum: igitur est medium: probatur minor, quia sensibile positum supra organum non facit sensationem, sed tangibile positum super carnem facit sensationem: igitur non erit organum, contra Tholetum, si quis quæreret de corde, num sit organum, dico quod est organum remotionis sensationis, ut ait Ar. 3. de gen. animalium, quod cor est prima radix sensationis, & ab ipso procedunt nerui, contra Galenum. 8. de vltupartium ponentem a cerebro duere originem; & si quæris de neruo, num sit medium, dico quod in ipso quoque inest tactus, si est coniunctus cum carne, unde neruus simul cum carne habet virtutem tangendi, si etiam quæris an concurrat medium externum in sensatione tactus, respondeo quod tamen in corporibus duris quod fluidis potest fieri tactus sine medio externo, & hoc teneo contra Auerr. de mente Philoponi & S. Tho.

Quibus declaratis solvuntur rationes in contrarium, & Ad primam dicimus, quod animalia carentia sanguine licet non habeant carnem, habent tamen aliquid simile carni. Ad secundam dicimus quod sufficit ut sit denudata a gradu, quem recipit, nam non recipit qualitates in omni gradu; sed tantummodo quando excedit gradum qualitatis, qui in tactu est, ut calor ut quattuor non sentiet calorem ut quattuor, nec inferiores; sed cum, qui excedit quattuor; sentit ergo tactus qualitates superabundantes. Ad tertiam dicimus quod vnus potentia est tantum vnum medium per se in vna operatione, plura tamen possunt esse, quorum vnum sit medium per se, alia vero media per accidens, aer autem, & aqua sunt media per accidens ut dictum est contra Auerr. quia aliquando tactus sine medio externo tangit, sed caro est medium per se. Ad vltimam dicimus, quod illa prioritas est prio-

Tribus modis aliquid dicitur esse simile carni. Dentes crescunt in senibus,

Contra Tholetum. Cap. 5. Cap. 5.

Carent sanguine, non habent carnem.

Contra Auerr.

est prioritas naturæ, non temporis, uel dicamus quod caro immutatur, simul tempore cum organo, tamen prius secundum naturam, & causalitatem, immutatio enim carnis est causa immutationis organi, & sensus tactus, & si dicis. Ar. 2. de partibus animalium posuit carnem esse sensorium, siue organum tactus: ergo male dicitur quod est medium, respondet Auerr. hic quod in illo lib. Ar. fuit vnus opinionis modo autem est alterius, sed hæc responsio non placet, quia tunc philosophi cecinisset Palinodiam, propterea dicamus, quod Ar. in illo loco probat carnem esse primum corpus animalis, per carnem accipiendo corpus includens carnem, tanquam partem, quoniam non est corpus animalis, absque carne consistens, vel dicamus quod tale corpus est organum, non simpliciter, sed tanquam organum, & medium coniunctum, scilicet carnem propriæ dictam includens nam nerui sub carne contenti habent rationem organi siue sensorij, ista vero caro sola medium est, si quis tamen voluerit sequi opinionem Caie. quæ est ingeniosissima, legat ipsum,

hæc tamen quæ nos scripsimus magis sapiunt mentem Ar. & D. Tho. tu autem

rem qui deputationi tacas sequere quoduis, dummodo non contra

dicas D. Tho. a quo didici quod veritatem sapit lege

Auerr. 2. colliget cap. 13. & cap. 8. vbi disputat contra Galenum de hac materia.

Expliciunt Quæstiones in Librum Secundum de Anima.

Cum Additionibus Aquarum.

RINCA

INCIPIVNT QVAESTIONES
IN TERTIVM LIBRVM
DE ANIMA.

CVM ADDITIONIBVS AQVARIJ.

QVAESTIO. I.

Vtrum præter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensum communem, vt cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quoniam autem sentimus, quod uidemus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

Sanctus.
q. 16.

QUONIAM Tertiū Librū de Anima quæritur Primo. Vtrū præter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensum cōmunem, vt cognoscat operationes, sensuum particularium, et ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum. Et videtur q non.

Primo q nō requiratur propter operationes sensuum exteriorum arguitur sic. Sensus exteriores possunt cognoscere suas operationes: ergo non oportet ponere sensum communem, propter hoc vt cognoscat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo quanto aliquid est similis cognoscenti, tanto potest magis ab eo cognosci, sed operatio sensus est sensui similior quam

obiectum, cum sit aliquid productum à sensu, ergo potest magis a sensu cognosci quam obiectum, sed obiectū cognoscitur à sensu ergo &c. Secundo auctoritate philosophi, probantis hoc duabus rationibus scilicet quia si non sic esset, tunc idem obiectum pertinere ad diuersas potentias, & quia esset processus in infinitum in potentijs, vt patet in litera. Tercio. Sicut se habet intellectus ad intelligere, ita sensus ad sentire, sed intellectus intelligit se intelligere: ergo et sensus sēit se sentire.

Quod etiam non requiratur, vt discernat inter sensibilia diuersorum sensuum, arguitur sic. Cognoscent aliqua duo potest ponere differentiam inter illa: sed homo cognoscit sensibilia diuersorum sensuum per diuersos sensus particulares: dato etiam q non habeat sensum communem: ergo &c.

In hoc lib.
Tex. 16.

Secun-

Secundo intellectus potest cognoscere illam differentiam: quia continetur sub suo obiecto: ergo non oportet ponere sensum communem propter cognitionem talis differentie.

Dato obser-
uandus in
hac disputa-
tione.

Respondeo. In ista questione tria facienda sunt. Quia enim sensus communis ponitur propter duo supradicta oportet primo ostendere q sensus particularis suam operationem non cognoscit. Secundo q non cognoscit differentiam inter sensibilia diuersorum generum. Tercio quæ sit mens philosophi circa hoc.

Quantum ad primum. Sciendū primo, q cum omnis cognitio primo terminetur ad aliquod obiectum, non potest cognitio cognosci directe, sed si cognoscitur per reflexionem in quantum primo directe cognoscitur obiectum, secundario potentia reflectendo se super seipsam cognoscit suam operationem.

Quæ sit differentia inter potentia organica, & potentia organum non habentem.

Sciendum secundo, q potentia organica differt a potentia non habente organum determinatum in hoc, q potentia organica potest ultra se extendere, quam requirat organum, vnde non potest cognoscere, nisi quæ habent similitudinem in organo, potentia autē nō organica potest cognoscere etiam quæ non habent similitudinem in ipsa, potest enim similitudinem vnius deuenire in cognitionem plurium, eo q non est particularizata, aut limitata per organum.

Sciendum tertio, q cum omnis potentia respiciat vnā formalem rationem obiecti, non potest aliquid cognosci a potentia, nisi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentie participet formalem rationem obiecti illius potentie, pote-

rit a potentia cognosci, sicut quia operatio intellectus est quoddam verum, & quoddam ens quæ sunt obiecta intellectus potest intelligere se intelligere. Si autem operatio non participat rationem obiecti, numquam poterit a sua potentia cognosci.

Ex his elliciuntur due rationes. Quare sensus particularis non cognoscit suam operationem. Quarum prima est.

Omne q cognoscitur ab aliqua potentia organica, immutat organū imprimendo suam similitudinem in illo. Sed operatio sensus non immutat organum, sicut visio non immutat organū visus, cum actio immanens in propriū subiectum agat: ergo &c.

Visio nō immutat organum visus.

Secundario ratio est ista. Omne, quod cognoscitur ab aliqua potentia, participat rationem formalem obiecti illius potentie. Sed operatio sensus non participat formalem rationem obiecti sensus, non enim visio est colorata, neque auditio sonora: ergo &c.

Vide Auctorem de hac materia. 1. contra gentes. cap. 66.

Quantum ad secundum sciendū primo, q cum anima immediatum principium cognitionis esse non possit, sed sit cognoscitiua per potentias, quæ sunt immediatum principium cognoscendi, iudicium de differentia aliquorum, oportet immediate ab aliqua potentia esse, propter quod si homo velit ponere differentiam inter aliqua, oportet q illa per aliquam potentiam cognoscat.

Sciendum secundo, q non potest cognoscere aliquis differentia inter duo nisi vtrūque cognoscat. Tum quia differentia importat quādam relationem inter ea, quæ differunt, relatio autem non cognoscitur nisi cognitis terminis non enim cognosci potest pater in quantum pater, nisi cognito filio. Tum etiā,

Non potest aliquis differentiam inter duo cognoscere nisi vtrumque cognoscat.

Q 2 quia

quia non possumus de aliquo iudicare, nisi illo cognito. Dicit enim philosophus quod unusquisque bene iudicat de his, que nouit, et est eorum optimus iudex, non enim possumus de colore iudicare nisi apprehendamus colorem, propter hoc unusquisque non iudicat de coloribus. Cum autem ponitur inter aliqua differentia iudicari hoc non esse illud, ideo oportet, quod iudicans cognoscat utrumque.

Sciendum tertio, quod idem iudicium est, si unus homo sentiat diuersa obiecta per diuersas potentias, sicut si duo homines cognoscerent illa obiecta, puta album, et dulce. Cuius ratio est, quia tantam distinctionem habent ille potentia in uno homine in quantum cognoscunt per seipsas illa obiecta, quantum habent in diuersis hominibus. In uno enim homine formaliter distinguuntur, et etiam subiectis proprijs scilicet organibus. In duobus autem hominibus etiam eodem modo distinguuntur, quod autem in uno homine radicentur in una essentia anime, et sint in uno inadequato subiecto scilicet in uno homine, hoc nihil facit ad cognitionem illarum, quia illa sunt potentia determinatarum partium corporis, et non tantum ipsius anime. Unde tanta cognitio conuenit visui et gustui diuersorum hominum, sicut visui, et gustui unius hominis.

Ex homine potest accipi ratio ad probandum, quod sensus particularis non cognoscat differentiam inter obiecta diuersorum sensuum: sed oporteat ponere sensum communem, et arguitur sic potentia ponens differentiam inter aliqua cognoscit utrumque illorum: sed unus sensus particularis non potest cognoscere obiecta aliorum sensuum, nisi forte per accidens, ut dicit philosophus ergo etc.

Si dicatur, quod licet unus sensus non cognoscat differentiam inter talia obiecta, tamen unus homo per diuersas potentias potest illam differentiam cognoscere, et ideo non oportet ponere sensum communem.

Contra arguitur dupliciter. Primo sic ratione philosophi. Ita se habet homo ad iudicandum de differentia diuersorum sensuum per diuersas potentias illis cognoscendo, sicut si duo homines illa cognoscerent, quorum unus cognosceret unum puta album, alius uero aliud, puta dulce. Sed si duo homines illa cognoscerent, nullus illorum posset ponere differentiam inter illa, quia nullus illorum utrumque cognosceret, ut supponitur: ergo etc.

Secundo. Cum homo cognoscit album differre a dulci, oportet, quod aliquo uno cognoscat, talis enim cognitio est una. Aut ergo cognoscit ipsa essentia anime aut aliqua una potentia. Non potest dici, quod cognoscat essentia anime: quia ut dictum est, anima non potest esse immediatum principium operationis: ergo oportet, quod cognoscat una potentia sequitur ergo oportere esse sensum unum: cuius sit cognoscere operationes sensuum particularium, et differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quantum ad tertium. Sciendum est primo, quod sensus communis est sicut quoddam centrum, ad quod terminantur immutationes omnium sensuum particularium, propter quod dicitur sensus communis eo, scilicet quod sit communis omnium sensuum, nam cum sensus particularis a re sensibili immutatur, hæc immutatio ad sensum communem tanquam ad ultimum sensuum terminatur, dum enim uisus a re colorata transmutatur usque ad sensum communem eiusmodi transmutatio

Tert. 146.

Vnde de sensu particulari et hic.

Visus dupliciter capio: testis et similiter auditus et alij.

Sensus communis est sicut centrum.

transmutatio pertingit, per quam transmutationem sensus communis non solum colorem cognoscit, diiudicat, sed etiam ipsum sensum visus actum visio nis habere cognoscit. Species enim visibilis ad sensum communem per sensum particularem penetrans, sibi non tantum visibile, sed etiam immutationem visus a visibili representat.

Sciendum secundo, quod sicut sensus particularis immutatus a re sensibili est quodammodo idem cum illo, eo quod conuenit in forma sensibili (uisus enim immutatus a re colorata dicitur quodammodo res colorata, quia visus habet formam coloris spiritualiter) Ita sensus communis immutatus per sensum particularem est quodammodo ille sensus immutatus enim mediante visu continuatione quadam dicitur quodammodo visus, immutatus ab auditu dicitur auditus, et sic de alijs.

Ex istis sequitur, quod visus accipi dupliciter potest. Uno modo pro potentia determinata, et particulari affixa oculo. Alio modo pro sensu communi, ut per visum immutatur etiam a visibili. Sic enim est quodammodo visus, et non est totaliter distinctus ab illo. Dicitur enim visus, quia est id, ad quod terminatur sensatio visus, et non habet operationem circa aliquod pertinens ad uisum, nisi existente visu in actu. Similiter auditus dupliciter dicitur, scilicet aut sensus communis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa tympano auris, et sic de alijs. Voluit ergo philosophus, quod sensus particularis cognoscat se sentire accipiendo sensum particularem non pro potentia determinata distincta a sensu communi, sed pro sensu communi a sensibili immutato per sensum particularem, qui

quodammodo sensus particularis appellatur, sensus enim communis immutatus per visum iudicat visum videre, et propter hoc dicitur, quod visus videt se videre.

Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens accipiendo sensum particularem, ut distinguatur contra sensum communem.

Ad primam probationem dicitur, quod duplex est similitudo, scilicet in esse natura, sicut inter duos homines est similitudo secundum naturam. Alia est similitudo secundum representationem in esse cognoscibili, sicut est inter intellectum informatum similitudine hominis, et hominem. Dicitur ergo, quod quanto aliquid est similis cognoscenti secundum representationem in esse cognoscibili, tanto est magis cognoscibile, non autem quanto est similis secundum naturam. Tunc in hoc sensu negatur minor, non enim effectus est similior cause, secundum hunc modum, quam obiectum obiectum enim habet similitudinem spirituales in ipsa potentia, non autem operatio.

Ad secundum patet quod sit mens philosophi sed ad rationes. Ar. respondetur in quantum sunt contra conclusionem veram.

Ad primam quidem dicitur primo, quod non est inconueniens idem obiectum pertinere ad diuersas potentias subordinatas, quales sunt sensus particularis, et communis, potentia enim superior habet uniuersalius obiectum, quam inferior, quia illud obiectum inferioris potentia continet.

Dicitur secundo quod sensus communis et particularis sunt quodammodo una potentia, ut dictum est.

Ad secundum dicitur, quod non erit processus in infinitum, sed erit deuenire ad

Similitudo duplex.

Sensus particularis, et communis quodammodo sunt idem et quodammodo non.

re ad intellectum, qui cognoscit suam operationem.

Ad tertium argumentum negatur similitudo quantum ad hoc quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem est materialis.

Ad quartum dicitur, q. minor est uerba de cognoscete immediato. Modo dico, q. hoc non est cognoscens immediatum, sed potentia, unde ratio non sequitur.

Dicitur secundo, q. maior est vera

A D D I.

Circa hoc questum potest esse dubitatio, si sensus communis percipere possit contraria, vel sensibilia diuersorum generum sub vna actione, an sub diuersis actionibus, quia cum intellectus non possit hoc facere, multo minus & sensus, quod autem intellectus non possit, adest dictum Ar. 4. metaph. qui vnum non intelligit, nihil intelligit: nunc sic magis uidetur de intellectu, quam de sensu cum sit elicitior in cognoscendo, sed intellectus hoc agere non potest, igitur neq. sensus. Adde q. virtus illa, que immutatur a contrariis, & diuersis immutationibus, comprehendit ipsa diuersis actionibus; quia sic comprehendit, prout immutatur, sed immutatur diuersis immutationibus; quia vnum immutat sicut habitus, & alterum vt priuatio: igitur vna actione sensus non poterit diuersa sensibilia percipere. Adde adhuc, quia sicut est de diuersis sensibus respectu vnius sensibilis, sic de vno sensu respectu diuersorum sensibilibus, sed diuersi sensus non possunt comprehendere vnum sensibile actione vna: ergo vnus sensus diuersa sensibilia per vnā actionem non potest cognoscere: maior patet per conuenientem similitudinem, minor quoq. est manifesta.

Propter has rationes fuerunt Aliqui dicentes, q. virtus comprehendens contraria percipit ea diuersis actionibus, quia eo modo sentit, quomodo agit: sed agit diuersas actiones: igitur & per diuersas actiones quoq. sentit, sed ista opinio est falsa, quia cum ita se habeat sensus ad sensibilia, vt intellectus ad intelligibilia: vt docet Ar. 3. de anima; sed intellectus intelligit diuersa vna actione, vt patet componendo, & diuidendo: igitur &c. Preterea sequeretur q. vnum subiectum, simul, haberet diuersa accidentia eiusdem speciei solo numero differentia; nam omnes operationes eiusdem potentie sunt vnius speciei, & sic si simul ageret diuersas actiones, sequeretur illud impossibile, quod est contra Ar. 5. metaph. huius opinionis est Auer. lib. de sensu & sensato dicens q. virtus sensus communis, secundum q. est vna iudicat diuersa iudicio vno; Et nota q. hoc est peculiare de sensu communi licet nonnulli fuisset reperti philosophi, qui de sensibus particularibus etiam hoc asseruerunt, moti ex hoc, quia si sensus particularis cognoscit suam propriam operationem, vt visus visionem, & sic de alijs, sicuti sensus communis, qui cognoscit operationes sensuum particularium: propterea iudicat diuersa vno iudicio, hoc idem facere potest sensus particularis, q. autem particularis sensus, puta visus cognoscit suam operationem, probant, quia si aliquis sensus cognoscit operationem vitis, ille sensus habet operationem aliquam, hoc est elarum, & apertum: aut ergo cognoscit eam, aut non, si cognoscit eam, eadem, ratione, visus cognoscit suam operationem, cum omnis sensus, sit virtus organica, & in magnitudine, non videtur ergo ratio, quare vnus cognoscit suam operationem, & non alius, sed isti decipiuntur valde quoniam illud quod cognoscitur a visu debet aliquid agere in visum, cum sentire consistat in quodam pati a sensibili

Questio prima.

de cognoscete illa unica potentia, non autem de cognoscete pluribus potentijs.

Ad quintum dicitur, q. differentia diuersorum sensibilibus est duplex. Vna quantum ad quod quidem est vtriusque, & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuersam immutationem sensus, & hoc pertinet ad sensum.

Dicitur secundo, q. licet cognoscatur per intellectum, tamen prius oportet illam per sensum cognosci: unde negatur consequentia.

Differentia diuersorum sensibilibus

sensibili, sed visio, aut auditio nihil potest agere in visum, quia actus non agit in suum proprium subiectum, visio autem est actus visus: igitur numquam poterit visus ad tantum opus eleuari. Et confirmatur, quia sensus particularis non cognoscit nisi sensibilia propria, aut communia perse, sed videre non est aliquod sensibile commune, nec sensibile proprium, quia omne sensibile proprium est de genere qualitatis, videre autem est actio, aut passio: igitur falsa est hac opinio, ratio adducta est nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitum in ipsis potentijs cognitiuis, tunc ipse intellectus oportet vt sit cognoscitiuus omnium inferiorum virtutum, & operationum suarum, & cognoscit etiam propriam operationem, cum sit immaterialis, quare ratio ex se ipsa se interimit, nisi vellemus dicere, q. sensus particularis cognoscit priuationem cognoscendo se non immutari a sensibili, vt visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, & auditus cognoscit silentium cognoscendo se non immutari a sono, & sic in alijs cuius signum est, q. si aliquis homo habeat oculos clausos, & ducatur ad locum tenebrosum, ipse quamdiu tenebit oculos clausos, non cognoscet an sit in tenebris, vel in lumine, & statim si aperiet oculos, percipiet se esse in tenebris, q. non videtur fieri nisi quia visus cognoscit tenebram cognoscendo se non immutari a lumine, sed non immutari a lumine cognoscere non potest, nisi cognoscat, aut cognouerit se immutatum fuisse, quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationem aliquo modo, & sic cum immutari a lumine sit operatio visus sequitur q. visus cognoscit suam operationem, non tamen ex hoc sequitur q. cognoscat suam sensationem, scilicet visionem, quia visio luminis non est formaliter, & essentialiter ipsa immutatio visus a lumine, vt omnibus satis patet: Vnde sequitur q. tantummodo sensus communis vna actione cognoscat contraria, vel diuersorum generum sensibilia, aut dictum est.

Et ad rationes principales respondendo dicimus q. prima ratio nihil concludit quandoquidem intellectus potest simul intelligere diuersa vna actione, sub ratione conuenientia, vel differentia, & per modum vnius, sed non per modum plurimum. Ad secundam dicimus q. cum vnumquodq. contrariorum immutat sensum secundum se, & per potentiam propriam, tunc faciunt immutationes contrarias quodammodo, vel diuersas, & hoc non est simul, sed succelsiue, sed cum immutant simul, tunc non faciunt diuersas immutationes omnino, sed vnā sub ratione conuenientia, vel differentia. Ad ultimam negamus similitudinem, quia diuersi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem vnā, quoniam ad vnitatem operationis requiritur vnitatem virtutis operationis, sed vnus sensus bene potest habere vnā actionem, respectu diuersorum sensibilibus in vno communicantium, & ratio est, quia semper virtus superior potentior est inferiori, constat autem q. sensus communis est superior, & nobilior sensibus particularibus, & ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diuersi particulares sensus non possint perse cognoscere vnum obiectum, ex quibus patet solutio dubitationis motæ.

Q V A E S T I O . II.

Verum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Phantasia utique erit motus, a sensu secundum actum factus Tex. CLXI.

Magister Chrysostomus q. 59. huius libri.

V A E R I T U R Secundo. Vtrū phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Et videtur q. non.

Primo. Potentia anime non est motus, sed principium motus aut operationis, sed phantasia est potentia anime: ergo non est motus.

Secundo

Disputatio de sensu communi.

Tex. 10.

Opinio Petri de tarantasia t. sent. dist. 8. In pugnatur hac opinio. Tex. 3.

Tex. sine cōmen. Opinio 1 loquuti.

2. de anima Tex. 111.

Secundo. Non existente sensu in actu est phantasia ut patet in dormientibus: ergo non fit a sensu in actu.

Tertio. Si phantasia esset motus factus a sensu in actu eodem modo res apparetur phantasia et sensui exteriori: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia, quia motus sensus particularis esset ab eadem causa, scilicet ab obiecto sensibili quod prius immutaret sensum exteriorem, & posterius phantasia, falsitas consequentis patet, quia id quod videmus esse album in die phantasiatur in nocte esse nigrum.

Quarto. Aliquando phantasiatur aliquid quod non cadit sub sensu exteriori: sicut montem aureum: ergo est aliquis motus phantasia, qui non est causatus a sensu secundum actum: ergo &c.

Quinto. Hoc conuenit omnibus potentijs interioribus, actus enim omnium inferiorum potentiarum causatur a sensu secundum actum: ergo illa non est conueniens diffinitio phantasiae.

In oppositum habet philosophus.

Respondeo. In ista questione tria sunt facienda. Primo videndum est quid hic diffiniatur. Secundo ponentur aliqua necessaria ad diffinitionem. Tertio declarabitur diffinitio.

Quantum ad primum conueniunt omnes in hoc quod si philosophus intendat immediate dare diffinitionem potentiae phantasiae: suppleda est illa diffinitio sic phantasia est motus, id est potentia in qua est motus factus a sensu secundum actum. Si autem intendat diffinire immediate actum phantasiae, qui est phantasiari, quod magis ex processu philosophi videtur per diffinitionem actus dat philosophus intelligere diffinitionem potentiae. Nam si phantasiatio est motus factus a sensu in actu phantasia erit potentia quae

mouetur a sensu secundum actum.

Differentia autem videtur inter S. Tho. et quosdam alios quantum ad potentiam quam intendit diffinire philosophus. Nam videtur velle S. Tho. quod philosophus intendat diffinire phantasia, quae est potentia distincta a cogitativa: siue extimativa. Dicit enim in fine expositionis. Vtrum autem iste motus, aliam potentiam requirat quam sensitivam, philosophus hic non determinat, sed videtur, quod cum diuersitatem actuum distinguantur potentie, & diuersitas motus requiratur diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum: necessarium videtur, quod sit alia potentia phantastica, siue imaginativa a sensu. Ex quibus dat intelligere quod nomine phantasia intendit particularem potentiam interiori, quae apud ipsum etiam imaginativa appellatur. In tractatu etiam de potentijs animae, enumerans potentias sensitivas interiores dicit. Secunda vis interior est phantasia, quae est motus factus a sensu secundum actum dicitur ut 3. de anima.

Aliqui autem alij dicunt, quod philosophus dat diffinitionem communem phantasiae, & extimativae, & quod accipit hoc nomen phantasia tanquam quoddam commune comprehendens sub se phantasia propriam dictam, & extimativam, siue cogitativam. Ad quam positionem confirmandum duas rationes adducit. Quarum una est.

Philosophus dicit animalia agere & pati secundum phantasia, certum est autem animalia non agere secundum phantasia propriam dictam, quia secundum illam animalia non iudicant aliquid esse conueniens, aut nocivum: sed solum secundum extimationem, ut etiam dicit

dicit S. Tho. ergo philosophus non accipit phantasia ut contra extimativam est distincta.

Secunda ratio est, quia philosophus esset diminutus, nullibi enim determinat de virtute extimativa si nec in hoc loco de ea determinaret esset valde diminutus.

Sed quia ista opinio non videtur esse ad mentem philosophi, ideo pro positione S. Tho. qui ponit hic diffiniri phantasia propriam dictam, occurrit mihi ratio una, ex verbis philosophi sumpta. Pro qua ratione supponitur primo quod philosophus accipiat phantasia eodem modo a principio: unde incipit de phantasia determinare usque ad finem. Tum ex processu suo, quia primo declarat quid non sit. Secundo quid sit Tum etiam quia vteretur equiocatione in processu non distinguendo, & declarando quomodo nomine equivoco utatur, quod nullo modo tanto philosopho est attribuendum. Supponitur secundo quod ipse dicit. Opinionem scilicet distinguere a phantasia, quia ad opinionem statim sequitur passio: non autem ad phantasia, sed sic nos habemus secundum phantasia, sicut si essemus considerantes in pictura difficilia, & confidentia.

Tunc arguitur sic. Si per phantasia philosophus etiam intelligeret cogitativam, seu extimativam, tunc phantasia sequeretur passio in appetitu: quia per extimativam in brutis iudicatur aliquid esse conueniens, aut nocivum: similiter etiam per cogitativam in homine de rebus particularibus. Sed oppositum dicit philosophus ut adductum est, scilicet quod ad phantasia non sequitur motus: ergo non debemus nomine phantasiae in hoc loco intelligere etiam

extimativam.

Rationes autem in oppositum non difficile est solvere.

Ad primum quidem dicitur primo, quod duplex est potentia secundum quam animal potest dici agere. Una secundum quam animali simpliciter presentatur aliquod obiectum prosequendum, vel sciendum: sicut per visionem representatur aliquod coloratum. Alia per quam iudicatur de tali re representata. Vtrum sit conueniens, necne, & ista duo requiruntur ad hoc, ut appetitus moveatur, nunquam enim appetitus moveatur nisi a re apprehensa sub ratione conuenientis, aut nocivi.

Dicitur secundo quod secundum extimativam, animalia bruta mouentur, sicut per potentiam iudicantem aliquid esse conueniens, aut nocivum, & impetantem motum: & de tali modo mouendi non loquitur hic philosophus: unde non est ad propositum. Secundum phantasia autem mouentur: sicut per potentiam representatam simpliciter aliquod obiectum conueniens, aut nocivum ad quod mouentur: & tunc animalia dicuntur moueri secundum phantasia quando secundum extimativam iudicantem indicant secundum quod apparet phantasia: & mouentur ad id quod per ipsam est apprehensum, quod quidem accedit etiam hominibus quando nesciunt est iudicium rationis: et de hoc modo mouendi loquitur philosophus quod etiam ex uerbis Commen. apparet dicentis. Et quia sensationes finguntur & remanent in animali imaginante post absentiam sensibilibus: eo modo secundum quem erant apud presentiam sensibilibus: ideo animal mouetur ab istis sensationibus per hanc virtutem apud absentiam sensibilibus: & post pauca.

R. 151a

Duplex est potentia secundum quam animal potest dici agere.

Comen. 151a

Quid sub nomine phantasiae diffinitura philosopho.

Pulera dubitatio.

Quare a
lia hic mo-
nentur fecit
dum phan-
tasia.

Ista virtus remanet eodem modo secū-
dum quem erat apud præsentiam sensi-
bilium, & vniuersaliter vtilitas sen-
sum apud præsentiam sensibilem da-
ta est huic virtuti apud absentiam sen-
sibilem, hæc ibi. Ex quibus verbis
habetur primo q̄ ideo animalia mouē-
tur secundum phantasiam, quia sensa-
tiones in eis remanent etiam in absen-
tia sensibilem, & per consequens q̄
representant obiectum. Habetur se-
cundo quod virtus phantasie tanta est
in absentia sensibilem, quanta est vir-
tus sensuum exteriorum ad eorum præ-
sentiam. Certum est autem sensus ex-
teriores non habere virtutem mouendi
appetitum indicando aliquid esse con-
ueniens, aut nocivum, sed tantum ap-
prehendendo, & proponendo obie-
ctum: ergo eodem modo dicendum est
de phantasia. Quantum ergo ad hunc
modum: negatur minor. Si dicatur q̄
secundum phantasiam proprie dictam
animalia non agat patiatur primo mō.

Tex. 154.
Lec. 162.

Ex hac solutione tollitur contradi-
ctio quæ videtur esse in verbis philoso-
phi dum in uno loco dicit q̄ secundum
phantasiam non patimur, inferius au-
tem dicit animalia multa agere, & pa-
ti secundum phantasiam. Dicitur enim
quod in primo loco intendit nos nō agere
aut pati per phantasiam, tanquam
per principalem potētiā iudicantem
aliquid esse conueniens aut nocivum.

Inferius autē intendit animalia agere
secundum phantasiam: tanquam se-
cundum virtutem apprehendentem, &
absolute proponentem obiectum hæc
autem non sunt contradictoria.

Exprimitur
motus Philo-
sophi.

Ad aliam rationem dicitur q̄ philo-
sophus non est diminutus. Aut enim
quia posuit illas virtutes sensituas so-
lum, quarum operationes erant omni-

bus note, operatio autem cogitativæ nō
erat omnibus nota, ideo non determi-
navit de illa virtute. Vel forte dicen-
dum & melius, q̄ philosophus deter-
minando de memoria in libro de me-
moria & reminiscētia, dat intelligere
potentiam extimatiuam: quia sicut
memoria est conseruatiua intentionum
insensatarum: ita oportet esse vnā po-
tētiā quæ eliciat huiusmodi intēctiones
insensatas: quæ extimatiua dicitur siue
cogitatiua. Vnde ibi ponit philoso-
phus quod reminiscētia est actus vir-
tutis cogitativæ.

Quantum ad secundum. Sciendum
primo q̄ phantasiabile quod est obie-
ctum phantasie non continet sub se ali-
quid præter obiecta sensuum exteriorum,
vnde non percipit phantasia: nisi
quæ sensibus exterioribus percipiuntur
aut secundum totum, aut secundum par-
tem, vt dicit philosophus, dum dicit
de phantasia loquens. Sed in his quæ
sentiuntur & quorum sensus est. Dis-
fert autē a sensibus exterioribus, quia
illi percipiunt eorum obiecta in eorum
tantum præsentia: phantasia autē etiā
in eorū absentia. Ex quo sequitur oportere
prius immutari sensus exteriores
et per illos phantasiam: ad hoc vt obie-
cta per sensus exteriores ad phantasiam
perueniant, sicut lumen per fenestras
ad penetralia domus ingreditur.

Sciendum secundo, q̄ motus dupli-
citer potest accipi. Vno modo ut est actus
imperfecti, et existentis in potentia ad
formam, sicut cum aqua calefit, cale-
factio quæ est in aqua est actus existen-
tis in potentia ad calorem, dum enim
aqua calefit non habet calorem, qui est
terminus motus. Alio mō vt est actus
perfecti, & existentis in actu per for-
mam, eo modo quo dicimus intelligere
esse

Tex. 160.

Motus de
plex.

Motus qui
est actus im-
perfecti du-
pliciter ac-
cipitur.

esse quendam motum, est enim intelli-
gere actus intelligentis, qui est in actu
per speciem intelligibilem, quæ est prin-
cipium intelligendi. Motus autem qui
est actus imperfecti dupliciter accipi-
tur. Aliquando enim accipitur pro re-
ceptione forme cum abiectione contra-
rii, sicut cum aqua calefit, recipit ca-
lorem & amittit frigiditatem. Aliquan-
do vero pro sola receptione forme, &
hoc modo dicimus, q̄ visus mouetur a
visibili dum eius speciem sensibilem
recipit.

Tex. 11.

Sciendum tertio, q̄ sensus aliquan-
do est in actu, aliquando est in poten-
tia vt sepius docet philosophus. Dici-
tur tunc sensus in potentia quando non
sentit actualiter, sicut visus dormien-
tis. Dicitur autem sensus in actu, quā-
do actualiter sentit, sicut dicitur in actu
quando actualiter videt.

Tex. 160.
Diffinitio
phantasie.

Quantum ad tertium. Diffinitio
phantasie est ista vt philosophus po-
nit. Phantasia est motus a sensu secun-
dum actum factus. Vbi philosophus
actum phantasie principaliter vt di-
ctum est diffinit. In hac autem diffini-
tione duo sunt declaranda.

Primum est hoc, q̄ dicitur motus.
Pro cuius intelligentia sciendum est q̄
in operatione phantasie sicut in ope-
ratione cuiuslibet sensus duo concu-
runt, scilicet receptio speciei obiecti, et
iudicium per talem speciem. Ad visio-
nem enim concurrit receptio speciei vi-
sibilis, & iudicium de re visibili. Per
motum ergo phantasie, aut receptionē
phantasmatis, aut iudicium de re phan-
tasiabili possumus intelligere. Si re-
ceptionem phantasmatis intelligamus,
tunc motus accipitur prout omnis re-
ceptio dicitur motus, non autem prout
motus dicit etiam abiectionem contra-

rii quæ fit successiue, & tunc phanta-
sia est motus idest est receptio rei sen-
sate a sensu. Si autem per motum ac-
cipiamus iudicium et operationē phan-
tasie, vt magis videtur esse de mente
philosophi, tunc accipitur pro eo quod
est actus perfecti, prout omnis opera-
tio dicitur motus, non pro actu existen-
tis in potentia, vnde sensus est phan-
tasia est motus idest est operatio cau-
sata a sensu secundum actum.

Secundum declarandum est, factus
a sensu secundum actum. Pro cuius de-
claratione duo sunt notanda. Primum
quod nomine sensus in actu, non solum
sensus exterior hoc loco, sed etiam sen-
sus communis accipitur. Iudicium enim
sensus particularis, per sensum com-
munem accipit complementum. A tali
ergo sensu in actu idest actualiter sen-
tiente, vel qui fuit actualiter sentiens,
causatur operatio phantasie, quia a ta-
li sensu, phantasma quod est principium
operationis phantasie originem capit,
vel etiam a sensu causatur receptio, si-
cut passio causatur ab agente in passum
secundum primam expositionem. Se-
cundo notandum q̄ operationem sen-
sus interioris causari a sensu exteriori,
est commune omni sensui interiori: sed
causari illam immediate a sensu exte-
riori comprehendimus etiam sensum co-
munem, & hoc est propriū phantasie, et
ideo motus phantasie est similis motui
sensus exterioris quantum ad ea quæ co-
gnoscentur. Per phantasiam enim co-
gnoscentur ea quæ sensibus exteriori-
bus cognoscuntur, & eodem modo idest
indiuidualiter, per alios autem sensus
cognoscuntur etiā illa quæ sensibus ex-
terioribus non cognoscuntur, sicut ami-
citia & huiusmodi, vt plenius in quæ-
stione sequenti manifestabitur. Opor-

Quid intel-
legendū ve-
nit nomine
sensus in ac-
tu.

et ergo intelligere diffinitionem operationis phantasie, quod est motus à sensu secundum actum factus, scilicet immediate.

His declaratis probanda est hæc conclusio ratione philosophi. In qua ratione supponitur primo, quod phantasia idest operatio phantasia est quidam motus, & est tantum eorum quorum est sensus, sicut enim sensus exterior mouetur à sensibilibus, ita phantasia à sensu. Supponitur secundo, quod ab actu sensus contingit quendam motum fieri. Nam ab eo quod mouetur contingit aliquid aliud moueri. Est enim duplex motus, ut dicitur 8. Phy. scilicet mouens immobile, & mouens motum, sensus autem à sensibili mouetur. Supponitur tertio quod motus causatus à sensu est similis sensui: quia omne agens agit sibi simile.

Ex istis arguitur sic. Est aliquis motus causatus à sensu secundum actum, sed non potest esse alius motus factus à sensu, quam motus phantasia: ergo motus phantasia est motus factus à sensu secundum actum, consequentia nota cum maiori. Probatur minor. Tantum ille motus est factus à sensu in actu, qui est similis actui sensus, patet ex tertio supposito, sed tantum motus phantasia est talis, dictum est enim in primo supposito quod phantasia est tantum eorum quorum est sensus exterior: alij autem sunt etiam eorum quorum non est sensus ergo &c.

Soluitur rationes oppositum.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo quod non diffinit hic phantasia in immediate sed actus eius.

Dicitur secundo, quod si diffiniatur potentia illa est predicatio non essentialis: sed effectus de causa ei est sensus. phantasia est motus, idest est potentia in qua est motus.

Ad secundum dicitur, quod sic est intelligendum. Phantasia est motus factus à sensu secundum actum, qui, scilicet est in actu vel qui fuit in actu, unde in dormientibus licet non sit sensus in actu, fuit tamen dum vigilarent.

Ad tertium dicitur primo, quod res apparent sensui, & phantasia eodem modo communi, idest individualiter.

Dicitur secundo quod consequentia falsa est quantum ad modum particularitatis. Ad probationem dicitur, quod licet actus sensus, & phantasia sint ab eadem causa causati, scilicet ab obiecto non tamen eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus autem phantasie mediate: quanto autem aliquid elōtur à causa, tanto minus recipit similitudinem cause.

Ad quartum dicitur quod nihil cadit sub phantasia quod non fuerit sub sensu, aut secundum se totum, aut secundum partes, mons enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, fuit tamen secundum partes sed dum aliquis vidit montem, & vidit aurum.

Ad quintum negatur assumptum. Ad probationem dicitur, quod licet omnis actus interiorum potentiarum causatur à sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasie ut dictum est.

ADDI

ADDI.

Quia in hoc quæstio multa interponuntur de sensu communi, & præcipue in definitione phantasie, quando dicitur, quod est motus, idest operatio causata a sensu secundum actum, nomine sensus in actu, non solum venit intelligendus sensus exterior, sed etiam sensus communis, quæro hic difficultatem quandam, num somnus, sit passio ipsius, an alicuius alterius sensus, quandoquidem, Aliqui fuerunt dicentes somnum non esse passionem sensus communis, siquidem, illius est passio somnus, quod primo immobilizatur: quia passio debet assignari primo subiecto, ut scribitur in posterioribus, nunc autem sensus communis, non primo immobilizatur in somno, quia primo deprimatur caput, & postea clauduntur palpebre, & immobilizantur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus communis. Præterea somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, quod somno præmitur; sed sensus communis operatur aliquando in somno, siquidem in somno iudicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum communem: quoniam illius est, de operationibus particularium sensuum iudicare, ut patet in hoc lib. Adde etiam, quia somnus est passio illius, a quo calor, & spiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primum subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo, somnum non esse passionem sensus communis.

Difficultas de somno, cuius est passio. Primo post. Tex. 11.

Huius libri. Tex. 116.

Pro veritate huius difficultatis, est sciendum quod in dormiendo ligantur, & immobilizantur omnes particulares sensus, quia si in somno non immobilizarentur omnes sensus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans secundum vnā virtutem sensitiuā, est simpliciter vigilans, cum sit sentiens simpliciter, & sic priuatiua opposita simul inefficet eidem simpliciter organo: in somno enim simpliciter immobilizati sunt omnes exteriores sensus.

Est etiam sciendum quod somnus est impotentia sentiendi propter excessum vigilie, vel ut alij dicunt quod est immobilizatio sensuum, qui non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilibus exteriorum hinc sequitur, quod somnus est impotentia detinere actum rerum existentium: quia licet in somno sensus bene moueatur a simulacris interiorum existentibus non tamen subministratur eis sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilizati sunt, & cum sit quoque somnus ligamentum sensuum cum contortatione eorumdem, sicut vigilia est solutio in usum sensuum, cum debilitatione eorum semper enim sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consumuntur huiusmodi spiritus & deperduntur continue, & cum sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, nisi animal quiesceret ab operatione sentiendi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi quies est somnus, & tunc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissimo nutrimenti, actione caloris digerentis & causa remota eius est euaporatio quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi in frigidata, & in grossata & descensu suo repellit spiritus, & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dicitur causa positiua, & remota, causa vero propinqua est priuatio influxus spirituum ad organa sensuum, & sic respondendo. Ad quæsitum principale dicimus quod somnus est passio sensus communis, quia somnus est passio illius quo immobilizato, omnes sensus particulares immobilizantur, & non econuerso, sed sensu communi immobilizato, immobilizantur omnes sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus. & non econuerso: igitur &c. Ad rationes in contrarium dicitur & Ad primam quod somnus est passio illius, quo primo immobilizatur causalitate, & natura, modo quamuis primo appareat immobilizatio, & ligatio partium exteriorum, tamen hoc causatur ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas, primo enim euaporatio in frigidata debilitat terminos sensuum, & tunc cadunt partes exteriores graues, ut caput, & palpebre, quia calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum priuatur influxus spirituum, & fit somnus perfecte, Ad secundam dicimus quod in somno

Somnus est passio sensus communis.

sensus

Sensus communis non operatur circa sensibilia exteriora, nec ab eis immutatur mediis sensibus particularibus, sed bene immutatur a simulacris sensibilibus interioribus referuatis, & illa sentatio sensus communis, quam facit cum immutatus est ab imaginibus interioribus referuatis, est obiectum sensus communis, & quid spirituale, si modo agere rei interioris referuata. Ad vltimam dicimus quod non oportet, somnum esse passionem illius a quo retrahuntur spiritus, sed illius ad quod retrahuntur: quia illud sit impossibile moueri a sensibus exterioribus, eo quod sensus particulares spiritibus priuati, non possint ipsum immutare. vide Albertum de sensu, & sensibili tract. 1. cap. 2. & Auerr. eodem lib. cap. 3.

QVÆSTIO. III.

Virum sint tantum quatuor vires interiores.

De phantasia quidem, igitur quid est, & propter quid dictum sit in tantum. Tex. CLXII.

VAERITUR Tertio Virum sint tantum quatuor vires interiores. Et videtur quod non.

Primo. Quia Auicenna in suo libro de anima ponit quinque.

Secundo. Quia alia est potentia que recipit, & alia que conseruat, sed phantasia recipit phantasmata, ergo illa que conseruat phantasmata, erit alia a phantasia: & per consequens erunt plures quam quatuor.

Respondeo. In ista questione tria sunt facienda. Primo enim ponentur aliqua necessaria ad declarationem quesiti. Secundo declarabuntur potentie sensitiue interiores. Tertio ostendetur que sint organa illarum potentiarum.

Sciendum primo, quod ad vitam animalis perfecti requiritur quod non solum re ad presentiam sensibilis apprehendat, sed etiam in eius absentia alioquin animal cum aliquam sequatur apprehensionem non moueretur ad absens.

Sciendum secundo quod animal non solum propter delectabile, & contristabile secundum sensum mouetur, sed etiam

propter alias utilitates, aut nocimenta, aliqua querit aut fugit, sicut ovis venientem lupum videns fugit: non quia indecentiam coloris, & figura horreat sed tanquam inimicum sue nature.

Sciendum tertio quod eorum que sensibus interioribus percipiuntur: quedam forme dicuntur forme sensate: quedam forme insensate, forme sensate vocantur sensibilia propria & communia: que sensibus exterioribus cognoscuntur forme insensate sunt proprietates coniuncte: que sensibus exterioribus non apprehenduntur, & sunt bonitas, malitia, odium, & similia.

Sciendum quarto secundum quod in corporalibus bene recipere, & bene conseruare reducuntur ad diuersa principia. Nam humida bene recipiunt, & male retinent, sicca vero econuerso cum difficultate recipiunt, sed bene retinent, vnde ad hoc ut aliqua virtus sit bene receptiua, dominium humiditatis supra siccitatem in complexione organi requiritur, ad hoc autem ut virtus sit bene conseruatiua in organo eius dominium siccitatis supra humiditatem exigitur.

Ex quibus omnibus sequitur primo oportere

Sensibus interioribus forme sensate & insensate percipiuntur.

Vide D. Th. 1. part. q. 78. ar. 4.

oportere esse in animali aliquas potentias apprehendentes rem in ipsius absentia, cum principium operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secundo non tantum sufficere potentiam que recipiat formas sensatas, sed etiam oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiam receptiuam debere distinguari a potentia bene conseruatiua, cum recipere, & conseruare reducuntur ad diuersa principia.

Quantum ad secundum. Dissentiunt Commen. S. Tho. ab Auicenna & Alberto. Secundum Commen. & S. Tho. sunt quatuor, scilicet sensus communis: imaginatiua, que etiam alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua & memoratiua.

Sensus communis est virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius est cognoscere operationes sensuum exteriorum, & ponere differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum, & hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus.

Imaginatiua siue phantasia est virtus conseruatiua specierum sensatarum, cuius est phantasmata intellectui presentare, componereque formas imaginatas ut formam montis, & formam auri in imaginatione ipsa, sicque montem aureum constitutere. Ista virtus ad duo disponitur secundum Alber. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilem habet intellectum, & cum hoc imaginatiue organum bene dispositum habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiam. Qui enim cum intellectus bonitate bonam habent imaginationem dualiter conditionibus obseruatis efficiuntur prophete. Prima est ut solitarij

sint, & motibus sensuum abstracti: quia multus motus sensuum, suo tumultu impedit in istis effectus corporum celestium manifestari. Secunda est ut a cura carnis, & delitijs corporis abstractantur, cura enim carnis, delitijs, solitudines, multique actus humani occupant animam ut impressiones celestes percipere nequeant. Nam propter unionem potentiarum in anima, quando intenditur operatio vnius potentie alterius potentie actus impeditur.

Extimatiua que in homine dicitur cogitatiua est virtus, cuius est elicere, & accipere intentiones insensatas ex sensatis: puta amicitie, inimicitie, & huiusmodi, non quidem in vniuersali secundum Albertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac imagine & in illa. Huic virtuti conuenit primo cognoscere intentiones indiuiduales omnium predicamentorum secundum Commen. non quidem quia omnes cognoscit, sed quia de omnibus aliquid cognoscit. Secundo habet componere formam intentionis cum suo idolo, sicut cum animal vidit album, cogitatiua componit formam albi cum visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, ut patet cum ovis filij sui lupum indicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum imaginatiua, & memoratiua representat aliquod indiuiduum nunquam apprehensum a cogitante, sicut cum cogito etatem Sor. & eius egritudinem aliasque circumstantias, & cogito alios homines ex eadem egitudine mortuos, consequenter iudico istum esse moriturum, & istud pertinet ad experimentum quod S. Tho. in 1. Melha. attribuit cogitatiue.

Quarto

Tract. 1. c. 2.

Lea.

Lege D. Th. lib. de sensu & sensato, l. c. 5.

p. p. q. 78. ar. 4.

Ordo quasi

Quatuor sunt sensus interiores 3. de anima com. & S. Thom. 1. part. q. 78. art. 4. & in opus de pot. usa.

Tract. 3. c. 1.

Quarto ista virtus in homine de particularibus rationatur, sicut intellectus de vniuersalibus. Item eius est silogismus expositivus, propositionesque singulares formare.

Ista virtus ab imaginatiua secundum Albertum est distincta. Primo quia ad imaginem rei solam, non sequitur motus misericordie, vel tristitie prosecutionis, aut fuge, ad extimationem autem aliquod istorum consequitur. Secundo quia extimatiua est magis actiua, quam imaginatiua, quia intentiones elicere, est magis agere quam speculari imagines tantum. Tertio quia extimatiua est motiua per hoc quod determinat ad quid moueri debeat animal & quid fugere, non autem imaginatiua.

Sciendum tamen, quod licet sit eadem potentia que dicitur in homine cogitativa, & in brutis extimatiua, quantum ad operationes, tamen aliquam secundum S. Tho. differentiam habent. Primo quia bruta illas intentiones insensatas solum naturali quoddam instinctu percipiunt, homo autem quoddam discernit, unde in homine dicitur ratio particularis. Secundo quia cogitativa in homine eo quod simul est cum intellectu, individuum ut sub natura communi continetur agnoscit, cognoscit enim hunc hominem in quantum est hic homo, extimatiua autem alicuius operationis terminus est, aut principium, omnis enim cognoscit hunc agnum non in quantum est hic agnus, sed in quantum est lactabilis.

Virtus memoratiua est que species insensatas conseruat, et etiam sensatas secundum Commen. Quantum ad istam virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in subita recordatione

preteritorum, homo autem ultra hoc habet reminiscentiā, quasi silogistice inquirendo preteritorum memoriam secundum intentiones individuales.

Hæc est opinio Comen. & S. Tho. Circa quam duo occurrunt dubia.

Primum est: quia de cogitativa dictum est quod eius est intentiones insensatas elicere. Contra. Sequeretur enim quod sentire esset agere, et quod virtus sensitiva non informata similitudine rei sensibilis operationem haberet, quæ sunt contra mentem philosophi dicentis, quod sentire in quoddam pati consistit, & quod oportet ex sensu & sensibili effici unum scilicet per similitudinem sensibilis receptam in sensu. Probatur consequentia quo ad primam quidem partem: quia ut dictum est elicere, quo ad secundam vero, quia quod abstrahit unum ab altero, non habet illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret: ergo si habet cogitativa elicere tantum species insensatas ex sensatis, dum elicit non habet illas in se, & per consequens sine similitudine existente in se operatur.

Secundum dubium est: quia dictum est cogitativa cognoscere singulare ut sub natura vniuersali. Contra. Sequeretur enim, quod cogitativa cognosceret vniuersale, hoc est contra philosophum ergo &c. Probatur consequentia. Cognoscens unum ut habet rationale ad alterum, cognoscit & alterum, relatio enim non cognoscit nisi cognitis terminis: ergo si cogitativa cognoscit particulare ut habet respectum ad naturam vniuersalem tanquam contentum sub natura vniuersali etiam cognoscet.

Ad primum dicitur primo, quod argumentum supponit cogitativam tantum intentiones insensatas elicere resque sensatas non cognoscere, quod tamen est falsum.

Nam

Nam quicquid potest virtus inferior potest virtus superior & nobiliori modo: unde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiam cogitativa quæ est nobilior illud poterit.

Dico secundo, quod consequentia est falsa. Ad probationem dicitur quod elicere non est agere: sed operari, sicut videre. Potentia enim extimatiua, similitudinem rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, in quantum immutata est a re sensibili, elicit, per cuius similitudinem in ipsa, re sensibili intentiones sensatas adinuenit.

Ad secundam probationem dicitur, quod licet cogitativa dum huiusmodi intentiones elicit, non habeat similitudinem quæ illarum tantum intentionum sit representatiua, habet tamen similitudinem rei sensibilis, a phantasmate in cogitativa causatam, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit.

Ad secundum dubium potest dupliciter responderi.

Primo dicitur, quod illa propositio. Cogitativa cognoscit individuum ut sub natura vniuersali continetur: duplicem sensum habere potest. Unus est, quod cogitativa relationem inter individuum & naturam vniuersalem cognoscit: individuumque illius nature, individuum esse deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Commen. & S. Tho. Alius sensus est, quod cognoscit omnem naturam existentem in individuo per quæ est individuum illius natura vniuersalis, non tamen per relationem unius cognoscat ad alterum, & iste est verus sensus, contra quem non procedit argumentum.

Respondetur secundo quod proprie loquendo, operatio sensitiva non est po-

tentie sed compositi, unde sensus illius propositionis est, quod homo per cogitativam cognoscit individuum ut stat sub natura vniuersali, non quod naturam vniuersalem per cogitativam cognoscat: sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem: & per cogitativam individuum ut sub natura vniuersali continetur, sic quod unus homo cognoscit relationem individui ad naturam vniuersalem, sed per intellectum cognoscit unum extremum alterum per cogitativam. Prima tamen, responsio est melior.

Anicena autem 6. naturalium posuit quinque potentias, scilicet sensum communem, phantasiam, imaginatiuam quæ componit formas sensatas adinuenit, extimatiuam, & memoratiuam. Sed quia S. Tho. ponit phantasiam posse illas formas sensatas componere adinuenit, ideo apud ipsum, imaginatiuam aliam potentiam a phantasia ponere non oportet.

Albertus quoque posuit quinque hoc ordine, scilicet sensum communem, imaginatiuam, extimatiuam, phantasiam, & memoratiuam, ponit quod phantasia habet componere imagines cum intentionibus, et intentiones adinuenit, sicut quod hoc dulce est delectabile, & quod hoc delectabile secundum sensum est noticiu. Unde S. Tho. & Commen. ab Alberto differunt, quia Albertus ponit unam potentiam, quæ phantasiam vocat, quæ animal unum esse tale, & aliud tale, & hoc non esse illud, diiudicat. Hæc autem S. Tho. potentie attribuit extimatiue. Unde ponitur hæc conclusio secundum mentem S. Tho.

Sensus interiores sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentie interiores, quot ad vitam animalis per-

S. feci

Tract. 1. c. 1.

Quomodo differant cogitativa, & extimatiua.

In opusculo de potentijs animæ, vide S. Tho.

Tex. 1. 2.

Cogitativa individuum cognoscere dupliciter intelligi potest.

1. Physic. 2. 49. & S. Tho. 1. 2. 1. 2. 1. 2.

2. tra 4. c. 7.

fecti sunt necessarij, sed tantum quatuor sunt necessarij: ergo &c. Probat minor. Animali necesse est apprehendere species sensatas, & hoc fit per sensum communem. Illi etiam est necesse species sensatas conservare, et illas ad invicem componere, & hoc fit per imaginatiuam, necesse est etiam animali recipere species insensatas, & illas ad invicem, & cum rebus sensatis componere, & hoc fit per extimatiuam, habet etiam conservare, & hoc fit per memoratiuam, et pluribus non indiget animal: ergo &c.

Quantum ad tertium sciendum, & cerebrum animalium in tres partes: qui dicuntur tres ventriculi cerebri est diuisum, & sunt tres celule. Quarum una est in anteriori parte capitis. Altera circa medietatem. Tertia in posteriori capitis parte.

Sciendum vltcrius q̄ differentia videtur inter medicos, & Aristot. quia videtur velle Arist. in de sensu & sensato, & inde partibus animalium, q̄ cor sit organum sensus communis, medici vero cerebrum. Sed forte posuit illud philosophus volens intelligere, q̄ sensus communis primo originatur a corde, licet subiectiue sit in cerebro.

Supposito ergo q̄ omnes sensus interiores, sint in cerebro. Diuiduntur Commun. & S. Tho. primam celulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primæ celule ponunt sensus communem. In parte vero poste-

riori eiusdem ponunt imaginatiuam. Quæ potentie ideo in eadem celula conlocantur, quia cum imperfectiores in suis operationibus sint pauciori quantitate spirituum ad perficiendum suas operationes indigent. Extimatiuam, siue cogitatiuam ponunt in media celula capitis. Memoratiuam autem in posteriori celula.

Qui autem ponunt quinque potentias diuidunt mediam celulam capitis in duas partes, dicuntque q̄ sensus communis est in prima parte primæ celule. In secunda est phantasia secundum Auicennam, siue secundum Alber. extimatiuam. In prima parte secundæ celule est imaginatiua. In secundâ vero parte est extimatiua secundum Auicennam, phantasia vero secundum Alber. In posteriori celula ponunt memoratiuam.

Sed querit Alber. Vtrum omnibus animalibus insint omnes iste potentie.

Ad quod respondet q̄ non, sed quod in omnibus sint tres, scilicet sensus communis, imaginatiua, & extimatiua. animalibus autem perfectis insint omnes. Alij autem dicunt, q̄ animalia imperfecta nullam istarum virtutum habent.

Ad rationes in oppositum patet ex dictis.

Ad primum quidem dicitur quod S. Thom. non tenet in hoc opinionem Auicenne.

Ad secundum dicitur, q̄ phantasia conservat res sensatas, sensus autem communis recipit.

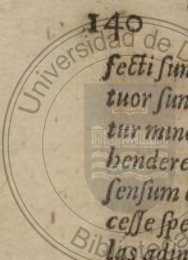
A D D I.

Quæritur circa hanc disputationem, num verior sit opinio Auicennæ, quam D. Tho. inter quos est altercatio de numero sensuum exteriorum, & videtur q̄ probalior sit positio Auic. & Alberti, quandoquidem vltra sensum communem, & phantasiam, & cogitatiuam, & memoriam, debet esse reminiscencia, non loquor modo de extimatiua, quam ponit Auicennas, & da qua currit communis opinio, q̄ autem debeat poni hæc virtus, quæ dicitur reminiscencia, probatur ratione, quia erybescimus, cum sine ratione lo-

ne loquimur, reminiscencia clarum est, q̄ non est sensus communis, nec phantasia, nec cogitatiua, vtpatet ex earum diffinitionibus, q̄ etiam non sit memoria, sic suadeo quandoquidem, ille virtutes non sunt eadem, quæ habent diuersas operationes, vt ait Ar. sed memoria, & reminiscencia sunt tales: igitur &c. probatur minor; quia actus memoriæ est referuare aliquid sub ratione præteriti, & actus reminiscencie est inuestigatio alicuius, quod excidit a memoria secundum seipsum. Et confirmatur, quia ille virtutes sunt diuerse, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur, nam vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo sine ipsa, sed memoria inuenitur in brutis vtpatet, reminiscencia non inuenitur, vt ait Ar. igitur habeo q̄ non sunt eadem. Adde q̄ si ille virtutes essent eadem potentia, tunc habens bonitatem vnus haberet bonitatem alterius: sed hoc est falsum; quia Aliqui sunt memoratiui, sicut tardi, qui tamen sunt male reminiscitui, & contra, Aliqui sunt bene reminiscitui, & sunt male memoratiui, vt subiles: distinguitur igitur reminiscencia a memoria.

Propter has rationes, Aliqui dixerunt q̄ he virtutes non sunt eadem, & hoc de mente D. Tho. quia memoria non est vis discursiua, & inquisitiua, sed reminiscencia est discursiua ab vno in aliud, & sic non est eadem virtus, & hanc opinionem tenuit D. Tho. in lib. de memoria, & reminiscencia; pace tamen horum dixerim, hoc non reputo verum quia S. Tho. in opusculis suis expresse ait, q̄ ipsa reminiscencia, est ipsa cogitatiua, cuius est discurre in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua est aliqua ratio, vt ait Auerr. 2. de anima, ita q̄ sicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuersalibus, sic proportionaliter cogitatiua ratiocinatur in particularibus intentionibus. Siquidem memoria in reminiscendo præsentat intentionem, & imaginatiua præsentat imaginem rei, & compositio intentionis cum imagine, fit per cogitatiuam, verbi gratia, volo reminisci quid audiui nudius tertius, incipiam per artem reminiscendi ab aliquo principio a quo consueui ad plura moueri, sicut incipiam a consideratione latetis, & tunc propter consuetudinem statim occurrit mihi nix, quæ est ei similis in albedine, & vltcrius considerata niue, statim occurrit mihi grando propter aliquam proportionem in causa generationis, quæ est frigiditas, & post comprehensionem grandinis occurrit mihi comprehensio tonitru: quia solent fieri propinque ad invicem, modo in illo actu reminiscendi, imaginatiua virtus, præsentat intentionem tonitru in se referuatam, & memoria præsentat intentionem quandam tonitru, scilicet auditionem eius præteritam, & cogitatiua facit compositionem hanc (audiui grandines) ergo erit tonitruum, & sic cogitatiua vocatur ratio particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego sepe expertus sum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando plusquam centum argumenta, & longissimas orationes, & prædicationes in paruo tempore, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento, hæc est vna via non multiplicandi sensus interiores, est etiam alia via dicendi, q̄ reminiscencia est eadem cum memoria, quia ad eandem virtutem pertinet principium, & conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio, nunc autem reminisci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ; & cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem reminisci pertinet ad eandem, & iam patet q̄ reminisci pertinet ad reminiscencia: ergo reminiscencia est eadem virtus cum memoria, tunc etiam quia eadem virtus est, quæ referuat aliquid, & quæ inquit de illo, per illud interius referuans, nec est inconueniens, q̄ memoria in hominibus propter sui conjunctionem cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in quam non potest in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quæ est intellectus. vnde superfluum est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis.

Ad rationes in contrarium dicimus, & primo Ad primam, q̄ ille operationes sunt ab vna potentia, & distinguuntur sicut componere, & discurre, Ad secundam dicimus q̄ non est eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus subseruit cogitatiua, q̄ non facit in brutis. Ad vltimam dicimus q̄ illa diuersitas accidit propter diuersos actus illius potentie, & propter diuersam complexionem hominum, lege de hac materia Aureolum 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

Quæ sint organa sensuum interiorum.

Disputatio de numero sensuum interiorum.

6. natur. c. 3.

6. naturalis
Tra. 4. c. 7. 2.

Tract. cap. 1.

An omnibus animalibus omnes insint potentie interiores.

2. de anima
Tex. 33.

Lib. de sensu
& sensibili
cap. 6.

Lect. 3.

Opus 45.

Commen. 63.

Memoria localis quid sit.

Dnplex via non multiplicandi sensus interiores.

Vide Albertum Buechier. in lib. suo de memoria.

Q V A E S T I O . I I I I .

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neque ipsius esse naturam neque unam: sed aut hoc q. possibilis sit uocatus &c. Tex. V.

Lege Cale.
Card. I hoc
lib. 3. de aia
cap. 1.

V A E R I T U R quarto. Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia. Et videtur quod non sit ens actu.

Primo, q. est ratio recipiendi omnem entitatem, debet esse denudatum ab omni entitate. Sed intellectus est animae ratio recipiendi omnem entitatem: ergo &c. Maior est de mente philosophi 3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum a natura recepti. Minor est etiam philosophi in eodem tex. ubi dicit: necesse est utique quoniam omnia intelligit &c.

Secundo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differentia inter intellectum, & sensum. Sed hoc videtur esse contra mentem philosophi in intellectu, dum dicit, q. intellectus est pura potentia: ergo &c. consequentia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, et esse in potentia ad intelligibilia, ita sensus est aliquod ens actu, & est in potentia ad sensibilia.

Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia omnis forma, aut materialis est, aut intelligibilis. Minor vero probatur auctoritate Commen. ubi dicit q. intellectus nullam ha-

bet naturam & essentiam, qua constituitur secundum q. est materialis, nisi naturam possibilitatis, cum denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus.

Quarto. Est auctoritas philosophi dicentis, quare neque ipsius est esse naturam, neque unam, & inferius dicit, intellectum nihil esse eorum, quae sunt ante intelligere.

Respondeo. Ad euidenciam istius difficultatis. Primo sunt aliqua praemittenda. Secundo ponitur conclusio.

Sciendum itaque primo, q. sicut res quolibet, & propriam naturam habet, & propriam intelligibilitatem, ita & in duplici rerum ordine collocari potest. In quantum enim propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut equus, aut lapis, aut aliquid huiusmodi, in ordine, & genere entium collocatur. In quantum vero intelligibilis est, ad ordinem, & genus intelligibilium spectat.

Sciendum secundo q. licet potentia, & actus illi oppositus, vni simul coeunire non possint, non potest enim aliquid secundum idem, simul esse potentia album, & actu album, non inconuenit tamen aliquid esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus.

Sciendum tertio, q. aliquid esse potentiam puram in genere intelligibilium, dupliciter accipi potest. Vno modo in ordine

Tex. 1. huius lib.

Conclusio 1.

ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullam formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entium, materia prima, pura potentia dicitur, quia nullam in sui natura formam habet, sed omnium per aliquam transmutationem est capax. Alio modo in ordine ad actum intelligendi, quia videlicet nullum actum intelligendi sibi congenitum habet & connaturale, sed habet naturam ut omnia possit intelligere.

Quantum ad secundum, sit haec prima conclusio. Intellectus possibilis, non est pura potentia in genere entium, sed est ens actu, immo actus. Probatur.

Primo. Omnis animae virtus, & potentia est actus. Sed intellectus possibilis est anima virtus & potentia: ergo est actus. Maior probatur, quia potentia animae, aut est ipsa anima, aut accidens eius, ut patet ex varijs opinionibus de potentijs animae. Quotcumq; autem dicatur, constat q. est actus quidam. Minor vero est philosophi, ubi intellectum potentiam animae vocat.

Commen. quoque ait. Necesse est ponere in anima rationali, has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, et virtutem passionis, per virtutem autem passionis, intellectum materiale, quem intellectum possibilem dicimus, intelligit.

Secundo. Quod est alteri ratio, & principium operandi, est actus & forma, intellectus possibilis est anima ratio operandi, id est intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodq; per suam formam operatur. Minor vero est philosophi. De parte autem animae qua intelligit & sapit. Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima.

Tex. 1. & 5. in hoc lib. tex. 1. Tex. 5.

Dupliciter accipi potest aliquid esse puram potentiam in genere intelligibilium.

Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibilium in sui natura nulla intelligibilem formam habet, in illo genere est pura potentia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo &c. Maior patet ex comparatione pure potentiae in genere intelligibilium, ad puram potentiam in genere entium. Nam et in genere entium, illud dicitur pura potentia, quod nullam in sui natura formam habet. Minor vero est philosophi dicentis. Neque ipsius est esse naturam, neque unam, nisi q. possibilis est vocatus & inferius subdit. Itaque animae intellectus, nihil est actu eorum, quae sunt ante intelligere. Probatur etiam ratione philosophi. Omne quod est in potentia ad aliquid, & susceptivum eius, caret eo, sicut pupilla quae est in potentia ad colores, & ipsorum susceptiva, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earum susceptivus: ergo omnibus illis in sui natura caret.

Præterea. Si intellectus noster aliquam formam, de numero earum, quarum est cognoscitivus, sibi connaturalem haberet, ab aliarum cognitione prohiberet. Intus enim apparens (inquit philosophus) prohibebit extraneum, & obstruet: Sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore, fuerit lingua respersa, omnia sibi videntur amara, hoc autem experimur falsum esse: ergo &c.

Patet & conclusio haec ex verbis Averrois. Dicit enim quoddam demonstratio Aristoteli fundatur super istis duabus propositionibus, Quarum una est, q. ista subiecta recipit omnes formas materiales. Secunda est q. omne recipiens debet

Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.

Tex. 5.

Tex. 4.

Commen. 4.

Tex. 4.

Tex. 1. & 5. huius lib.

Conclusio 5. huius lib.

debet esse denudatū à natura recepti. Ex his. n. duobus sequitur, q̄ ista substantia quae dicitur intellectus materialis nullam habeat in sui natura de formis materialibus.

Vbi aduertendum est, q̄ cū dicimus intellectum possibilem, nullam formā intelligibilem sibi connaturalem habere, nomine forme intelligibilis non intendimus absolute omnem formam, & naturam quae intelligi potest significare. Nam & intellectus ipse est forma, & actus quidam, qui intelligi perfecte potest, saltem à substantijs separatis, sed formam, & naturam intelligibilem corpoream & materialem. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectum, et ipse omnis quidditatis materialis est susceptivus, & ideo nullam habeat in sui natura quidditatem materialem necesse est, ne ab aliarum cognitione prohibeatur. Propterea demonstrationem Aristoteli inquit Commen. super hac propositione fundari, q̄ ista substantia recipit omnes formas materiales, & concludi ait q̄ ista substantia quae dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus istis.

Sequitur ex hoc q̄ cum dicimus intellectum possibilem esse puram potentiam, in genere intelligibilem, intendimus non de genere intelligibilium absolute, sed in ordine ad proprium obiectum. Est enim sensus, q̄ intellectus nullam materialium rerum, quae nostrae intellectus obiecta sunt propria, neque secundum esse immateriale & intelligibile sibi connaturalem habet, sed est earum omnium receptivus, licet in se actus quidā intelligibilis sit. Et hoc est quod philosophus proprie hoc loco

intendit. Vnde & Alber. ait, q̄ intellectus possibilis, & est intellectus, & est possibilis, per hoc q̄ est intellectus, est determinatus ad naturam incorporatam, & est ens talis naturae, per hoc autem q̄ est possibilis respectu omnium, oportet q̄ priuatur omnium formis, quae potentia sunt in ipso, quae sunt, scilicet formae materiales.

Pot. et dici, q̄ sicut quia materia in genere entium est pura potentia, & ideo non potest intelligi nisi per analogiam ad formam, ut 1. Physi. dicitur, ita, quia intellectus noster est pura potentia in genere intelligibilium, ideo in quantum est talis pura potentia non potest à quocūque intellectu intelligi nisi in ordine ad formā intelligibilem, cuius est susceptivus, licet in quantum in genere entium est actus per se intelligit, saltē ab immaterialibus substantijs possit.

Tertia conclusio est. In ordine ad actum intelligēdi etiam intellectus possibilis, est in genere intelligibilium pura potentia. Probatur. Intellectus qui nullum actum intelligendi connaturalem habet, & congenitum, est hoc modo pura potentia in genere intelligibilium. Sicut enim, quia nullam formam intelligibilem sibi connaturalem habet dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita si nullū actum intelligendi sibi habeat connaturalem, dicitur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam, scilicet nullum sibi connaturalem habens, & omnium susceptivus existens. Sed intellectus noster nullum actum intelligendi ad res materiales terminatum sibi congenitum, & connaturalem habet. Nam cum non possit exire in actum intelligēdi, nisi specie rei intelligibilis informetur, si nullam intelligibilem speciem re-

In hoc lib.
Cap. 2. tra. 3.

Tex. 69.

In ordine ad
actum intel-
ligēdi est pu-
ra potentia.

rum materialium sibi connaturalem habet, ut ostendimus, neque aliquem actum intelligēdi ad eas terminatū sibi connaturalem habebit: ergo etc. Quō autē seipsū possit intelligere, inferius ostēdetur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam enim dicitur primo q̄ illa propositio recipiens debet esse denudatum a natura recepti secundum doctrinam S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauum, fallit in potentijs quae habent obiectum vniuersale id est quarum obiectum adequatum est communissimum: ad omnia, scilicet se extendens.

Dicitur secundo secundum Aueroē com. 4. q̄ illa propositio est sic intelligēda q̄ recipiens non debet esse eiusdem naturae specificae cum recepto: potest tamen esse eiusdem generis: maxime eius quod dicitur per equiuocationem. Hoc autem sic est intelligendum: q̄ recipiens non debet esse eiusdem naturae quam primo & per se recipit, & a qua suam speciem & determinationem habet: sed bene potest sub eodem genere vtrique communi contineri. Sicut quia visus primo & per se respicit colorem, & a colore speciem capit, ideo omni colore carere debet: tamen tam visus quam color in genere qualitatis continetur.

Dicitur tertio q̄ non est verum intellectum possibilem esse animae rationē recipiendi omnem entitatem: sed est illi ratio tantummodo quidditatem materialem recipiendi: ideo non oportet ut ab omni simpliciter entitate et actu sit denudatus: sed tantum ab omni materiali quidditate.

Ad secundū dicitur q̄ est differentia inter intellectum, & sensum quia sensus quilibet est in potentia ad vnum genus sensibilibus tantum, intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, &

materialia in potentia.

Dicitur secundo, q̄ philosophus in illis verbis aliquid propriū intellectui nostro in ordine ad alios intellectus ponit, non autem in ordine ad sensum. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, q̄ oportet similiter se habere, sicut sensitiuū ad sensibilia, sic intellectiū ad intelligibilia.

Ad tertium dicitur quod est forma, & actus intelligibilis. Ad auctoritatē vero Commen. dicitur q̄ per formam intelligibilem non intendit formam, quae secundum suum esse naturale est immaterialis & actu intelligibilis: quae contra formam materialem distinguitur. Sed ipsam formam materialem, secundum q̄ facta est immaterialis, & intellecta in actu. Non solum enim intellectus noster quidditate materiali secundum eius esse materiale in sui natura caret, sed etiam secundum eius esse immateriale, & intelligibile. Vnde & superius in eodem commento dicit. Non enim habet naturam secundum hoc nisi naturam possibilitatis ad recipiendū formas intellectas materiales.

Ad quartū dicitur mentem philosophi esse q̄ intellectus nullam sibi naturarum materialium connaturalem habet, cuius oppositum antiqui philosophi dicebant. Est enim receptivus eorum, quae ab intellectu agente, quod est proprium actuum respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia fiunt, huiusmodi autē sunt res sensibiles, & materiales, quae in seipsis intelligibiles in potentia tantum sunt, sed per intellectum agentem, intelligibiles actu fiunt, dū eas abstrahit a materia, et in intellectu possibili ponit, ideo oportet ut intellectus possibilis nullam earum rerum sibi connaturalem habeat.

Exponitur
auctoritas
Auer.

Quae sit mens
Ar. de intel-
lectu possi-
bili.

Dubitatio de natura intellectus possibilis.

Tex. 17.

Tex. 33.

Tex. 7. huius lib.

Tex. 4. Contin. 5.

Omne recipiens est denudatum a natura recepti.

Quia hic inuestigatur natura intellectus possibilis, de qua disputat Auer. cōme. 5. huius libri praecipue contra Theophrast. qui cum audisset ab Ar. intellectum possibilem esse nullius naturae, putauit nullam perfectionem dicere, quia si exprimeret aliquam perfectionem tunc esset aliquis actus; sed hoc est falsum, quia vel esset actus sensibilis, vel intelligibilis; sed neutrum esse potest, non sensibilis, quandoquidem tunc non posset recipere formas vniuersales & abstractas: quia recipiens & receptum debent esse proportionata, non actus intelligibilis, siquidem tunc esset intelligens & intellectum quocunque alio circumscripto, quod est absurdum, quia ad hoc ut sit intelligens, oportet ut ad sit phantasma, & per speciem intelligibilem fiat in actu videbatur & alijs rationibus, inter quas vel ille quae adductae sunt ab Auctore in sua quaest. sed haec opinio est falsa, quia siue dicamus cum illis qui ponunt intellectum possibilem identificari cum anima intellectiua, siue cum illis qui sublineant intellectum esse accidens ipsius animae, semper sequitur, quod intellectus sit quidam actus, quoniam si intellectus identificetur animae, quae est actus, sequitur quod non est simpliciter pura potentia, si vero sit accidens eius ex hoc ipso quod inest ei, sequitur quod sit quidam actus, & sic non est pura potentia ut materia prima, sed in tali genere, scilicet intelligibilem, quemadmodum dicimus, quod oculus est pura potentia in genere colorum, & non simpliciter: quia est actu diaphanus, & sic intellectus est pura potentia; sed non simpliciter, sed in ordine rerum intelligibilium quia nullum immediate receptum accidentium spiritualium est simpliciter potentia; sed intellectus possibilis est receptius accidentium spiritualium: ergo &c. Maior patet quia subiectum accidentium non est pura potentia simpliciter; Minor probatur, quia intellectus recipit speciem intelligibilem, actum intelligendi, & habitus scientificos, quae omnia sunt accidentia. Præterea pars animae non est potentia simpliciter; sed intellectus est pars animae, ut ait Ar. in anima sunt due partes quarum una est recipiens, & alia agens, igitur &c. Item nullum operatiuum est simpliciter potentia; sed intellectus est operatiuus: igitur &c. Maior colligitur ex secundo de gener. materiae est pati, & facere est alterius potentia. Item nullum distinctum a materia est potentia simpliciter, sed intellectus possibilis distinguitur a materia, cum collocetur in genere entium supra materiam: igitur &c. Item nullum impossibile est potentia simpliciter; sed intellectus possibilis est impossibilis igitur &c. Rursus, suum nomen ostendit, quod non est simpliciter potentia, quia intellectus significat vim cognoscitiuam: unde necessario deducitur, quod sit quidam actus, eo magis: quia esse intellectum inuenitur in primo principio, in quo nulla est potentia passiva: propterea concludendum est, ipsum intellectum non esse puram ac simpliciter potentiam, nisi cum hac clausula in genere intelligibilem, siue immaterialium, & si quis diceret, id quod est omnia fieri est pura, ac simpliciter potentia; sed intellectus possibilis est huiusmodi: igitur &c. Præterea, illud cuius intelligere est pati, est simpliciter potentia, sed intellectus possibilis intelligere est pati: igitur &c. Præterea intellectus qui est receptiuus, & non est actiuus, est pura potentia, sed intellectus possibilis est receptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auer. dixit, quod intellectus possibilis est quartum genus simile materiae; sed haec omnia, & similia concludunt intellectum possibilem esse potentiam non simpliciter ut materia prima, quae nullum dicit actum; sed esse potentiam in ordine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tamen fiat, quod ipse in se sit quidam actus, & quaedam perfectio.

Ad principale argumentum dicimus, quod intellectus possibilis, est natura intellectiualis & non sensibilis, & est actus in ordine ad animam intellectiua; quia est eius accides informans ipsam, sed in ordine intelligibilium est pura potentia ut dictum est. Pro maiori declaratione eius maxime, quia videtur Auctor in responsione primi argumenti, lege ipsum 3. cont. gent. cap. 98. & Caic. in p. p. D. Tho. q. 56. ar. 2. in resp. ad primum, lege etiam Zimmaram Theor. 8. ubi latius disputat contra nonnullos de glosa huius vulgatisime propositionis, quae est maximi momenti, & in Theolo

Tex. 18. Tex. 7.

gia, ut ostendi in quaest. meis Metaphisicalibus super septimum Metaph. aduersus Antonium Andream Scotistam, & sequere glosam Caietani, ex qua poteris soluere plura argumenta, & praecipue illud quod fieri solet de tactu, qui non est denudatus a tangibili quod tangit, cum consistat in quadam medietate qualitatum tangibilium; secundo de anima, & etiam in hoc tertio.

Q V A E S T I O . V.

Vtrum intellectus sit substantia separata.

Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima &c. Tex. V.

landunus. q. 7. huius lib. & Franciscus Thelemaus q. 10 & Jauehellus q. 1. de intellectu possibili.

VAERITVR Quinto. Vtrum intellectus sit subiecta separata. Et videtur quod sic.

Primo. Si intellectus esset forma in materia: non reciperet omnem formam materiale intentionaliter, quia non reciperet se, recipiens enim debet esse denudatum a natura recepti, Si autem esset in materia non esset denudatus a natura forme materialis, Sed hoc est contra philosophum 3. de anima: ergo &c.

Secundo. Si esset in materia, sequeretur quod esset extensus, saltem per accidens. Hoc est inconueniens, quia tunc species receptae in intellectu essent extensae, & per consequens representarent materialiter, & indiuidualiter: ergo &c. consequentia probatur. Primo, aut intellectus esset aliquo modo subiectum figure hominis, aut non. Si sic cum omne subiectum figure sit quantum, & extensus, intellectus erit quantum, & extensus. Si non, queritur de proprio subiecto, Non enim potest esse materia prima, quia per se non potest esse subiectum accidentis determinati. Non compositum ex materia, & alia forma substantiali, quia in homine non

sunt plures formae substantiales: ergo erit compositum ex materia & intellectu, & per consequens intellectus extensus, cum sit pars illius compositi.

Præterea si intellectus existens in materia non esset extensus, sequeretur quod simul moueretur & quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, quia tunc esset secundum se totum in qualibet parte corporis, & per consequens, moto vno brachio hominis, & altero quiescente moueretur ad motum brachij moti, & quiesceret ad quietem partis quiescentis.

Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, ut patet de sensibus.

Quarto. Sequitur quod intellectus esset aliquod intellectus in potentia, hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia: quia omnis forma materialis, est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod est intellectum in potentia, intellectum possibilem mouere potest, intellectus autem non potest mouere seipsum, ergo &c.

Quinto. Sequeretur, quod manus intelligeret, hoc est falsum: ergo &c.

T Probatur

Probatur consequentia, quia forma hominis est in qualibet parte corporis, sed ubicunque est intellectus illud intelligit: ergo &c.

Sexto. Omnis forma materialis educitur de potentia materiae. Sed intellectus non educitur de potentia materiae: ergo intellectus non est forma materialis, consequentia nota cum maiori. Minor vero est philosophi in libro 2. de generatione & corruptio ne animalium, dicens. Intellectus de foris aduenire & diuinum esse solum.

Septimo arguitur, & supponitur: quod si intellectus esset in materia, tunc potentia intellectiva, & sensitiva & vegetativa essent in una essentia animae. Tunc sic. Si intellectus esset forma hominis, sequeretur vegetatiuam, & sensitiuam esse ab extrinseco, cum ipse intellectus sit ab extrinseco hoc est contra philosophum: ergo &c.

Respondeo. In ista questione. Primo videndum est, quid antiqui philosophi de intellectu senserint. Secundo quod Aristoteles. Tertio probabitur conclusio negativa. Quarto declarabitur quomodo existente anima intellectiva forma corporis virtutem non communicantem corpori habere possit.

Quantum itaque ad primum sciendum quod antiqui philosophi ut recitat Commentarius 3. de anima. Circa hanc difficultatem in varias opiniones inciderunt. Themistius enim, & Theophrastus ut ipsis imponit Commentarius. dixerunt intellectum possibilem, non esse in homine, sed esse substantiam in generabilem & incorruptibilem; quae perficitur tantum intellectu agente, & non ab intellectu.

Verum si diuino Thomae credimus, vique ipsorum verba testantur, con-

trarie magis fuisse sententiae. Dicit enim Themistius, in suo commento de anima, Duas ergo differentias esse humani animi necesse est, intellectum potentiam, & intellectum agentem, & multis interpositis dicit. Cum n. statuisset Aristoteles in omni natura, alterum pro materia haberi, alterum pro forma à mouente perficietque; necesse est inquit easdem differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectum adesse, qui pars animae rationalis praestantissima sit. Ex quibus verbis clare patet ipsum existimasse, tam intellectum possibilem, quam agentem, partes animae rationalis esse. Theophrastus autem, ut Themistius refert, cum quesisset quomodo intellectus possibilis dicatur esse ab extrinseco, & tamen nobis connaturalis, respondet dicens. Porro quod dicitur mentem extrinsecus accedere, non ita statuedum est, ut qui vere appositus inuentusque habeatur, sed qui statim ab ortu, quasi comprehendere nos, amplectique soleat. In quibus verbis sentit, quod intellectus non aduenit ab extrinseco, quasi accidentaliter adueniens, vel tempore praecedens, sed à prima generatione, sicut continens naturam humanam.

Alia est opinio Alexandri, quam etiam recitat Commentarius. scilicet quod intellectus est virtus in corpore generata a nobilissima mixtione corporis humani, & hanc vacauit preparationem ad recipiendum intelligibilia, dicebatque quod intellectus materialis magis assimilatur preparationi, quae est in tabula quam tabule praeparate. Subiectum autem illius praeparationis dixit esse corpus.

Abubacher autem, & Auempace, ut Aueroi placet, posuerunt intellectum materiale-

materialem esse virtutem imaginatiuam, sicut quod est praeparata, ut intentiones quae sunt in ea sint intellectus in actu.

Opinio Platonis.

Plato ab istis dissentiens, & posuit animam intellectiuam, & iniri corpori tantum, ut motor. Dicebat enim quod homo erat anima utens corpore, quid autem veritatis falsitatisue habeant positiones iste, nimis longum esset perscrutari.

Opinio Averrois.

Commentator autem confusatis omnibus praedictis opinionibus posuit. Primo, quod intellectus possibilis, quem ipse materiale vocat, est substantia à corpore separata, & nullo modo est corporis forma. Posuit secundo, ad hoc ut homini intellectus posset attribui, quod intellectus vnitur nobis per speciem intelligibilem à phantasmatibus abstractam, quae quidem habet duo subiectum per quod sensus sit verus, & sensatum extra animam. Aliud est subiectum, per quod sensus est forma existens, & est prima perfectio sentiens. Posuit tertio, quod ille intellectus non vnitur nobis à principio natiuitatis, quia tunc non sunt in nobis phantasmata apta, ad hoc ut ex illis abstrahantur species intelligibiles, sed vnitur nobis in etate maturiori.

Mouebatur autem Comen. ad hoc ponendum ex verbis philosophi. Nam cum quesisset philosophus 2. de anima Vtrum vnunquodque principiorum, scilicet quo nutrimur sentimus &c. sit anima an pars animae, & si pars animae, & si pars animae, an separata, aut non respondet, adhuc non esse declaratum, de intellectu, & virtute perspectiuam: sed quod videtur hoc aliud genus animae esse, & quod ipse solus potest separari à corpore, sicut perpetuum à corru-

Tex. 19.

Tex. 21.

Opinio Theophrasti.

Opinio Alexandri.

Opinio Averrois.

ptibili. Ex quibus videtur velle Aristoteles. quod intellectus sit à corpore separatus. Dicit etiam philosophus Tertio de anima, quod intellectus est imixtus & quod est separatus.

Tex. 4. 1. 7.

Sed sunt quidam, qui dicunt, quod opinio haec falso attribuitur Commentario. dicunt enim quod Commentarius non posuit intellectum esse substantiam separatam à corpore, quasi non sit in corpore, sed posuit intellectum esse vnitum nobis tanquam formam dantem intrinsece operationem, non autem tanquam formam dantem esse.

Sunt autem & alij qui dicunt de mente Auerois esse, quod intellectus vnitur nobis non tantum per phantasma, sed etiam secundum esse, licet vnum esse omnium hominum posuerit.

Opinio Averrois diuersa.

Ostendunt autem hoc. Primo ex verbis eius 10. Ethic. ubi ait, quod existens vnus cuiusque hominis in quantum homo, est per hanc substantiam quae est intellectus nominatus, cum sit melius, & honorabilius quod sit in eo.

Cap. 8.

Secundo ex his quae 3. de anima dicit, scilicet quod intellectus potentialis prima continuatione continuatur nobis per materiam.

Comen. 10.

Tertio quia 7. Metaph. dicit. Hominem ex animalitate, & rationalitate componi.

Comen. 11.

Sed quod ista non sint ad mentem Commentatoris facile videtur. Quod enim prima positio ad mentem eius non sit, ex verbis eius in magna digressionem constat. Dicit enim ibi quod ex intellectu materiali, & intentione intellectus, fit vnum sicut ex materia & forma, & quod continuatio intellectus, quam necesse est fieri nobiscum per alterum illorum duorum, cum non possit fieri cum vnoquoque homine per illud quod est

Comen. 9.

de ipso intellectu quasi materia, scilicet per intellectum materiam, quia tunc esset hoc aliquid, & intentio intellecta in potentia remanet ut continuatio intellectuum cum nobis hominibus fiat per continuationem intentionis intellectus cum nobis, & q. ille sunt intentiones imparate.

Quod etiam secunda positio ad mentem eius non sit, ostenditur breuiter. Primo ex his quæ commen. 5. dicuntur.

Nam cum apud ipsum unus numero sit omnium hominum intellectus, Sequitur si nobis vnitur secundum esse, quod unum sit esse omnium hominum. Et sic habebit efficaciam ratio quam contra se facit, scilicet q. tu esses per esse mei, & ego per esse tui, sed ipse reputat eam inefficacem, unde nec dignatur eam soluere: ergo &c. Secundo quia dicit quod intellectus materialis non copulatur nobiscum primo & per se, & q. non copulatur nobiscum nisi per suam copulationem cum formis imaginabilibus. Tertio quia 1. Meth. inquit quod impossibile est formas remanere & deficere res quarum sunt formæ, quoniam tunc non esset generatio neque corruptio, deficiente autem uno indiuiduo hominis adhuc remanet intellectus, cum sit unus omnium secundum ipsum: ergo apud ipsam non est forma homini dans esse.

Ad primam auctoritatem in oppositum dici potest. Primo q. non secundum propriam, sed secundum vulgi opinionem loquitur. Dicitur secundo, q. loquitur de existentia hominis non absolute sed in ordine ad intelligere. Sic enim est in eo intellectus, sicut ars in instrumento, & sicut forma habens in aliquo fundamentum, dicitur esse illi vnita, et sic existentia hominis inquantum homo

ideest existentia & esse hominis, unde habet ut possit intelligere conuenit sibi per intellectum.

Ad secundam dicitur primo, quod loquitur de continuatione potenti. Dicitur secundo q. potest intelligi de continuatione quæ est ratione primorum principiorum, Vnio enim intellectus nobiscum ad ea intelligenda, est prima continuatio intellectus nobiscum, & nalis.

Ad tertiam dici potest primo, quod per rationalitatem cogitativam intelligit, quæ ratio particularis dicitur. Et per quam homo natus est intelligere, tanquam per intellectus possibilis instrumentum, siue tanquam per id ex quo homo habet, ut continuari possit, cum intellectu possibili, quomodo dicitur q. hominis forma, inquantum est homo, non est nisi per continuationem eius cum intellectu.

Quantum ad secundum dicitur, q. Aristoteli existimauit intellectum possibilem potentiam animæ esse quæ est forma corporis, non autem esse substantiam separatam. Hoc autem probatur quatuor rationibus ex verbis philosophi sumptis.

Arguitur igitur primo ex diffinitione animæ. Illud quod est actus primus corporis, non est substantia separata à corpore, quia actus non separatur ab eo cuius est actus, ut dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua est actus primus corporis: ergo &c.

Respondetur ad hoc q. illa diffinitio non est communis animæ secundum veritatem: sed philosophus loquutus est conditionaliter, ideo ibidem dixit. Si autem aliquid commune omni animæ oportet dicere, erit utique actus primus.

Sed contra arguitur. Valet argumentum si aliquid est commune omni animæ est actus

est actus corporis: sed est aliquid commune omni animæ, ergo anima est actus primus. Minor probatur, quia philosophus in 2. de anima dicit se velle inquirere diffinitionem cōm omni animæ, & omnem partem animæ comprehendentem. Vbi Comen. dicit. Deinde narravit, q. oportet incipere in cognoscendo substantiā eius, scilicet animæ, & considerare in hoc quousq. sciatur diffinitio quæ magis est vniuersalis, et comprehendens omnes partes animæ. Et in eodem cōmento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quæ magis est vniuersalis omnibus partibus eius, cognitio enim vniuersalis semper tenetur antecedere cognitionem propriam. Et in principio cōmenti 2. dicit. Cum voluerit scire diffinitionem vniuersalem omnibus partibus animæ &c. Item philosophus tam diximus vniuersaliter inquit quid est anima. Item dicit q. sicut est vna ratio figure omnibus figuris conueniens, ita est vna ratio animæ extra quam non est aliqua pars animæ. Vbi Comentator dicit. Manifestum est per se, q. nulla perfectio alicuius partis animæ, est extra perfectionem vniuersalem, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, & si iste virtutes sunt diuerse intentione propria vnicuique. Item uolens per secundam diffinitionem probare primam. In secunda diffinitione dicit. Anima autem quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus, primo: ergo anima, quæ fuerat diffinita prius, continet omnes animas, & per consequens illa diffinitio cōmunis erit.

Ad istam rationem respondetur quod illa diffinitio utique est communis omni animæ, sed forma, siue actus est duplex, scilicet forma dans esse, & forma dans operationem. In diffinitione

autem ponitur forma absolute, siue sit forma dās esse, siue dans operationem. Modo intellectus est forma dans operationem, non autem forma dans esse. Quod autem istud sit verum apparet, ex eo, quod in illa diffinitione ponitur forma eo modo quo forma accipitur in illa diuisione substantiā, qua diuiditur in materiam, formam, et compositum. In illa autem diuisione accipitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue operationem, alioquin subiecte se parate non esset subiecte, quia non sunt materia, neque forma dans esse, neque compositum: ergo &c.

Sed quod sit hoc contrarium philosophi non est difficile videre. Apparet enim consideranti verba eius, & Comen. quod in illa diuisione substantiā accipitur forma pro forma dante esse.

Primo quia habet substantia autem quedam est secundum materiam, & ista non est per se hoc, & quedam est forma per quam datur in re quod hoc est hoc. Alia est tertia, & est illud quod est ex ambobus, forma autem per quam hoc est hoc, est forma dans esse: ergo ibi accipitur forma pro forma dante esse.

Confirmatur auctoritate Comen. qui de illa diuisione loquens dicit, quod forma est per quam indiuiduum fit: sed illa est forma dans esse ergo &c. Item Comen. dicit. Subiectum enim accidentis est corpus compositum ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente, subiectum autem formæ, non est in actu secundum quod est subiectum nisi per formam, & indiget forma ut sit in actu: autem est forma dans esse: ergo &c.

Præ-

Considera diligenter quæ scribuntur in comm. 5.

Comen. 36.

Comen. 33.

Soluantur quæ contrariantur declarationi 1. &c.

Tex. 1.

Tex. 8. & 30.

Tex. 24.

Duplex forma, scilicet dans esse & dans operationem.

11. Metaph Comen. 38

Intellectus possibilis est potentia animæ & non substantia separata secundum Aristoteli.

Tex. 11. & 16.

Tex. 2.

Comen. 2.

Comen. 4.

Tex. 2.

Tex. 5.

Bibliot.

152

Commen. 5.

3. de anima.

Tex. 17.

Tex. 27.

Præterea cū philosophus diuississet formam: quia scilicet aliqua est sicut scientia: alia vero sicut speculari: dicit, q̄ anima est sicut scientia. Scientia autē est forma dans esse intellectui: ergo &c.

Dicitur sorte q̄ philosophus comparat animam scientiæ inquantū est principium actus intelligendi & non inquantū dat esse intellectui.

Sed contra Commen. dicit ibidem perfectio est duobus modis: quorum alter est sicut scientia existens in sciente quando non utitur scientia sua & alius est sicut scientia quando utitur ea: & in eodem commento concludit q̄ anima est perfectio sicut scientia in sciente, scilicet quando non utitur ea: sed tunc non est principium operationis: ergo &c.

Ad rationem qua arguitur q̄ tunc substantiæ separate non essent substantiæ dictum est, q̄ hic non diuiditur substantia absolute: sed substantia singularis materialis: & sic prima ratio manet in suo vigore.

Secundo arguitur sic. Pars animæ non est substantia separata: quia pars est in suo toto, sed intellectus est pars animæ: ergo &c. Probatur minor.

Nam philosophus dicit, q̄ quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut pars quædam ipsius si partibilis apta nata est non inmanifestum est, quorūdam enim partium actus est ipsa. At vero secundum quasdam nihil prohibet separari, propter id quod nullius corporis sunt actus. Ex quibus habetur, q̄ secundum partes, quæ non sūt actus corporis nihil prohibet animam separari, hoc autem non potest intelligi nisi de partibus intellectiuis: ergo intellectus est pars animæ. Item dicit.

Potentiarum autem animæ, quæ dictæ sunt, alijs quidem insunt omnes &c. & subdit. Potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuium secundum locum, & intellectum. Item in principio 3. de anima dicit. De parte autem animæ qua cognoscit, & sapit &c.

Tertio arguitur sic. Secundum philosophum in 2. Physi. Terminus considerationis naturalis, est ad formas, quæ sunt separate species in materia, sed hoc est intellectus, siue anima intellectiua: ergo intellectus est de consideratione naturalis: sed naturalis est de his quæ sunt in materia: ergo intellectus non est separatus sed in materia.

Quarto in 12. Meth. Cum philosophus ostendisset formas ante materiam non esse, quia quando sanatur homo, tunc est sanitas &c. Consequenter inquit. Vtrum alique formæ remaneant post materiam, & sic respondet. In quibusdam vero nihil prohibet, ut si anima huiusmodi est non omnis sed intellectus. Omnium enim impossibile est fortasse. Ex quibus intellectum esse in corpore comprobatur cum relinquat sub dubio. Vtrum remaneat post corpus.

Ad motiua Commen. respondetur.

Ad primum quidem dicitur q̄ philosophus non quaesuit in illo loco. Vtrum intellectus, & alia principia sint separata a corpore, sed vtrum sint anima, aut partes animæ, & si partes. Vtrum separate abinuiē loco ut voluit Plato, aut tantum diffinitione. Hoc enim apparet ex tex. dicente. Et si est pars. Vtrum sic, ut sit separabilis ratione solum, aut etiam loco. Ad quam questionem respondet. De quibusdam hoc difficile non videtur, sed quædam sunt quæ dubitationem habent, et ostenso de quibus

Tex. 1.

Tex. 16.

Tex. 17.

Soluuntur
motiua
Auer.

Tex. 19.

quibus manifestum est, subiungit de quibus est dubitatio, dicens inmanifestum esse de intellectu, & virtute speculatiua, & licet id esse inmanifestum dicat, subiungit tamen quid prima facie videatur scilicet q̄ videtur esse alterum genus ab alijs partibus animæ, & q̄ contingit ipsum solum separari, ab alijs partibus, scilicet non esse in eodem organo, aut subiecto cum eis, cum ipsum sit perpetuum, cui non debetur organum corporeum, alia vero partes sunt corruptibiles, & ideo corporeo indigent organo, & subiecto: non autē de separatione totali a corpore loquitur Aristot. Et ideo philosophus subdit. Reliquæ autem partes manifestum est ex his, q̄ non sunt separabiles, & tex. sequenti dicit, ratione autem q̄ altere sint, manifestum est.

Ad secundum dicitur q̄ philosophus ea ratione dicit intellectum esse immixtum, quia in se non habet naturam aliam quam sensibilem.

Ad tertium dicitur q̄ intellectus est separatus, id est non habet organum corporeale, Sic enim dixit philosophus intellectum esse separatū, sicut superius dixerat q̄ fieret calidus, aut frigidus si esset ei aliquod organum sicut sensitiuo.

Quantum ad tertium. Ista conclusio, quam de mente Aristot. esse diximus, scilicet intellectum possibilem substantiam separatam non esse, sed potentiam animæ, quæ est actus corporis. Probatur. Et primo ratione sumpta a philosopho 2. de anima. Et arguitur sic. Illud quo aliquid primo operatur est forma eius, sed intellectus est id quo homo intelligit, nihil enim aliud intellectus nomine accipimus: ergo intellectus est forma hominis.

Quare intel-
lectus dicitur
mixtus.Quæ sit ratio
formæ.

Ad istam rationem respondetur primo q̄ homo intelligit per intellectum, & non oportet q̄ id quo homo intelligit sit forma ei intrinseca, sed sufficit q̄ aliquo modo ei uniatur. Vnitur autem intellectus homini per speciem intelligibilem existentem in intellectu, quæ phantasmatis a quibus est abstracta copulatur.

Sed contra istam responsionem arguitur primo sic. Quod vnit aliqua adinuicem dum coniungitur vni, debet etiam alteri coniungi. Si enim dum vni coniungitur ab altero separatur, non potest ea coniungere, sed species dum coniungitur intellectui, non coniungitur phantasmati, immo ab eo separatur: ergo species intelligibilis illa non coniungit. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur, & supponuntur duo. Primum est q̄ species non recipitur in intellectu, nisi dum est species in actu. Secundum est q̄ species intelligibilis non est actu in phantasmatis, sed tantum in potentia. Tunc sic. Species intelligibilis dum est in intellectu est in actu, sed cum est in actu est abstracta a phantasmatis: ergo dum est in intellectu est abstracta a phantasmatis. Secundo arguitur. Admissa etiā illa vnione. Sicut se habet copulatio potentie visus ad colorem existentem in pariete, ita copulatio intellectus ad phantasmata, quia ita se habet intellectus ad intelligibilia, sicut visus ad visibilia. Sed ex eo q̄ species quæ est in visu est abstracta a colore non dicitur paries videre, immo videri: ergo ex eo q̄ species intelligibilis existens in intellectu est abstracta a phantasmatis, quæ sunt in homine, non dicitur homo intelligere, sed magis intelligi.

Secundo aliter respondetur, scilicet

Vnio intellectus cū homine p̄ speciem intelligibilem non sufficit ut homo dicatur intelligens.

Tex. 3. l. b. 3.
de anima.

quod si accipiat forma pro operante intrinseco, conceditur maior, & totum argumentum. Si autem pro forma dante esse negatur.

Ista responsio dicit duo. Primum est, quod intellectus vnitur nobis, ut intelligamus, tanquam forma dans operationem. Secundum est, quod ista propositio est falsa, scilicet illud quo aliquid primo operatur, est forma dans illi esse.

Contra primum arguitur sic. Aut ex intellectu & Sorte fit per se vnum, aut per accidens, & per aggregationem motoris, & moti. Non primum, quia ex duobus existentibus in actu, sicut sunt Sor. & intellectus: si est substantia separata non fit unum per se. Non etiam secundum, quia tunc intelligere non attribuitur aliquo modo sorti. Illud enim tantum intelligit, in quo recipitur intellectio subiective, quia intelligere est operatio immanens. Sed si ex intellectu & Sorte fiat vnum tantum per aggregationem, intellectio recipitur tantum in intellectu: ergo tantum intellectus erit intelligens & non Sor.

Confirmatur, quia non dicimus nautam intelligere ex eo quod nauta cum quo vis, est vnum aggregatione, intelligit. Si etiam intelligere esset actio transiens, non attribueretur Sorti. Nam actio transiens, non attribuitur actus materiam in quam transit, calefacere enim non attribuitur aque calefacere, sed igni calefacienti.

Respondetur quod ex Sor. & intellectu fit vnum per se, quia ad hoc ut ex aliquibus fiat vnum per se, non requiritur quod habeat vnum esse, sed sufficit quod esse vnius, non sit separatum loco, & subiecto ab esse alterius.

Contra. Ex pluribus non fit vnum per se, nisi unum se habeat ut potentia

& alterum sicut actus, patet hoc per singula discurrendo, quæ sunt vnum per se. Quantuncumque autem aliquorum diuersa esse non distinguerentur loco, & subiecto, propter hoc illa non se haberent sicut actus & potentia. Dulcedo enim & albedo, quæ habent sua esse in lacte, non propterea se habent sicut potentia & actus: ergo illud non sufficit ad hoc ut ex multis fiat vnum per se.

Contra secundum dictum in responsione, arguitur, & probatur illa maior. Vnumquodque operatur in quantum est in actu sufficiente ad talem operationem: ergo eo quo formaliter operatur est in actu. Sed forma, qua aliquid est in actu dat illi esse: ergo forma qua aliquid operatur, est forma dans esse.

Respondetur quod compositum esse in actu per aliquid, potest dupliciter intelligi. Vno modo quod esse illius recipiatur in alia parte, sicut esse forme substantialis in materia prima. Alio modo non quod esse illius recipiatur in alia parte: sed quia ipsum quod alteri vnitur sit ens actu in se. Verum est itaque: quod vnumquodque operatur in quantum est in actu, primo, aut secundo modo, non autem oportet semper quod sit in actu primo modo, scilicet ut illud quo operatur, det esse alteri parti.

Sed quod istud sit voluntarie et sine ratione fictum, quantum ad secundum membrum diuisionis, arguitur. Eo modo dicitur potentia esse in actu dum habet formam, quomodo dicebatur esse in potentia antequam haberet actum, sed non dicebatur in potentia ad actum, quia appeteret aliquid sibi vniri quod est in actu, sicut vinum vnitur vasi, immo quia appetebat fieri in actu per formam, et recipere esse forme: ergo dicitur esse in actu per formam quia recipit esse illius forme.

Quo aliquid operatur primo est forma dans illi esse.

Vnumquodque que operatur eo modo quo dicitur esse in actu.

lius forma, sicut lignum dicitur actu calidum per calorem, quia habet in se esse caloris.

Præterea eadem ratione posset dici quod vas impletum vino est in actu per vinum, quia vinum est ens actu in se.

Quod etiam falsum sit quod non oportet id quod operatur esse in actu per principium operationis primo modo assignato. Arguitur, quia hoc modo de nulla forma substantiali probari poterit quod det esse suo subiecto per operationes, & ratio philosophi erit vana. Poterit enim dici, quod id quo primo mouemur, sentimus &c. est forma que non dat esse corpori, sed quæ est actu in se et vnitur corpori tantum ut moues.

Secundo principaliter arguitur ad conclusionem. Illud quo homo distinguitur ab omnibus alijs est forma eius. Sed intellectus est quo homo distinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia actus est qui distinguit & separat, ut dicitur 7. Metaphysicæ.

Ad minorem vero respondetur, quod per intellectum distinguitur ab alijs, tanquam per operans intrinsecum, per cogitativam vero tanquam per formam essentialem, & specificam.

Sed contra hoc arguitur & supponuntur duo. Vnum est quod cogitativa est virtus sensitiva, hoc ponit. Comment. 3. de anima. Alterum est quod homo excedat essentia liter omnia animalia, & habeat gradum vite omnibus alijs altiore, hoc est de mente philosophi 2. de anima quia ponit intellectum supra sensitivum, & dicit omnes gradus vite quibusdam in esse quod non potest intelligi, nisi ab homine. Tunc arguitur sic. Per id hoc constituitur in specie, & ab alijs animalibus distingui

tur, per quod excedit omnia alia animalia, & in superiori gradu vite constituitur. Sed per cogitativam homo non excedit, omnia alia animalia essentialiter, neque in superiori gradu vite constituitur, cum cogitativa pertineat tantum ad sensum, quo gradus intellectus est superior: ergo per cogitativam homo non constituitur in specie. Nec valet si dicatur, quod licet cogitativa secundum se considerata non constituat hominem in specie humana, secundum tantum quod intellectus vnitur illi tanquam operans intrinsecum hominis potest illud facere. Nam puer est in specie humana, & tamen tunc illi non vnitur intellectus secundum Commentum: ergo non constituitur in specie a cogitativa, secundum quod vnitur sibi intellectus. Præterea quantuncumque intellectus vnitur homini: cogitativa semper pertinet ad partem sensitivam: ergo &c.

Tertio arguitur sic. Illud est forma hominis, per quod homo speciem sortitur: sed sortitur speciem per intellectum ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Per illud homo speciem sortitur quod est principium operationis convenientis homini ut homo est, sed intelligere est huiusmodi operatio. Ideo philosophi. in 1. Ethic. ponit felicitatem hominis in hac operatione, tanquam in ea quæ est propria operatio hominis: ergo principium talis operationis scilicet intellectus est id quo homo speciem sortitur.

Quarto. Illud à quo sumitur differentia hominis est forma eius, quia differentia sumitur à forma. Sed rationale quæ est differentia sumitur ab intellectu: ergo &c. Nec valet si dicatur quod sumitur ab intellectu tanquam à forma extrinseca. Illud enim rerum imperfe-

Pulchra repli- ca contra re- spon- sionem Auerrois- tani.

Cogitativa spectat ad sensum.

Cap. 9.

Forma hominis quæ sit.

V perfe-

Ad quid du- cit responsio data.

Quæ poten- tia intelli- git,

Ex quibus non fit vnum per se.

perfectarum est quæ dependent ab extrinseco secundum suum esse.

Quinto. Si intellectus sit substantia separata, tollitur tota moralis philosophia, tollitur enim quod homo suorum actuum sit dominus. Nam non habet nisi se rationem, & voluntatem quibus homo habet libere operari, sed intellectus, & voluntas erunt ab homine separata, hoc autem est maximum inconueniens: ergo &c.

Quantum ad quartum, scilicet quomodo anima intellectiua existens in materia habeat virtutem, cui non communicet corpus.

Sciendum primo, quod non sic dicimus intellectum esse a corpore abstractum, quasi non sit in corpore: cum enim sit accidens animæ non potest esse extra corpus, sed quia non est alicuius corporis, sed partis actus, sicut aliæ virtutes, anime, ille enim sunt affixæ organis corporalibus, intellectus autem immediate fundatur in essentia anime & nulli determinato organo est affixus.

Sciendum secundo quod non est de ratione forme (absolute loquendo) quod ad suum esse, materia indigeat, sed sibi diuersitatem formarum, sic est diuersa habitudo forme ad materiam, forma. n. quæ per se non subsistit, indiget materia ad suum esse, sed forma per se subsistens ad suum esse non indiget, cum igitur anima intellectiua sit per se subsistens (quod apparet ex eo quod habet operationem cui non communicat corpus) non indiget materia ad hoc ut sit in facto esse, id est postquam est producta, licet in fieri et in principio sui esse, materia indigeat, cum omne quod producit sit singulare, & indiuiduum, anima autem non possit indiuiduari nisi per corpus, eo quod anima per corpora di-

stinguantur, oportet quod anima intellectiua creatur in corpore, licet creata corporis capacitatem excedat, a materiaque non comprehendatur totoliter.

Sciendum tertio quod inter formas, est talis ordo, quod quanto forma est nobilior tanto magis materiæ corporali dominatur, & magis sua virtute illam excedit. Videmus enim quod forma mixti ex elementis habet virtutem, quæ non est alicuius elementi virtus, sed ex aliquo alio principio, puta ex corpore celesti, formæ conuenit. Sicut magnes habet virtutem attrahendi ferrum, & yaspis restringendi sanguinem, & sic paulatim ascendendo quæto formæ sunt nobiliores, tanto virtutes excellentiores supra materiam habent. Quia ergo anima intellectiua est nobilior quacunque alia forma existente in materia, & non dependet a materia secundum esse, ideo etiam habet virtutem totaliter supergredientem materiam corporalem, & hæc virtus dicitur intellectus, qui licet sit virtus, & accidens formæ existentis in materia, ipse tamen esse suum alicui parti materiæ non communicat.

Sed occurrit dubium. Nam secundum istam declarationem, virtus animæ esset simplicior, & immaterialior ipsa animæ essentia, cum ipsa sit vnita materiæ illi; det esse, intellectus autem sit separatus.

Respondetur primo, quod anima intellectiua, & si sit forma corporis, eius tamen capacitatem excedit, eo quod maior est animæ nobilitas, quam capacitas materiæ. Vnde anima per esse suum primo existit, et illud corpori, posterius natura communicat, id quod alijs formis non conuenit. Prius secundum naturam dat esse composito, quæ ipse existat.

Dicitur

Nota ordinem formarum.

Magnes quæ virtutem habet.

Dubitatio soluta à D. Tho. p. p. 76 articulo 1.

Dicitur secundo quod consequentia est falsa, tam prima quam secunda. Tum quia anima non sic est forma materiæ, quod existat per esse compositi, & non per esse suum. Tum quia intellectus est virtus animæ, non secundum quod est forma materiæ sed secundum quod materiæ capacitatem excedit, & sic comparando adinuicem animam scilicet secundum quod excedit materiam, et intellectum, intellectus anima immaterialior non inuenitur.

Potest secundo responderi, quod nullum inconueniens est intellectum esse, et abstrahiorem, & immaterialiorem ipsam animam. Nam non arguit hoc intellectum animam nobiliorem simpliciori esse, cum hanc immaterialitatem & abstractionem originaliter ab anima habeat. Nisi enim talis esset forma, quæ materia non comprehenditur, nullam haberet potentiam, quæ organo corporali affixa non esset. Sed arguit intellectum in hoc tantum, scilicet in immaterialitate, & in abstractione animam excedere.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur, quod forma intelligibilis alicuius potest dici dupliciter. Vno modo, quia est propria sibi, et adequata, ab eius phantasmate causata, & tunc negatur falsitas consequentis, non est enim mens philosophi, quod intellectus sit receptiuus omnium formarum materialium, & specierum quæ sint adequatæ speciei illarum rerum, immo dicitur quod nulla forma habet talem speciem in intellectu, sed cognoscitur per speciem totius. Alio modo, quia est speciei alicuius, cuius ipsum est pars, vel quia per eam aliquo modo cognoscitur, & sic negatur consequentia, & dicitur quod nullum est inconueniens si idem suus

Intellectus est potentia animæ.

Videz. contra gentes Authorem cap. 69.

Soluantur rationes principales.

talem recipiat speciem, intellectus enim recipit speciem hominis, quæ partes etiam hominis cognoscit, & etiam seipsum.

Ad secundum dicitur quod aliquid esse per accidens extensum, contingit dupliciter. Vno modo, quia est in subiecto quanto, & extenso, licet ipsum non extendatur. Alio modo quia extenditur ad extensionem alicuius, sicut albedo ad extensionem parietis. Si primo modo accipiatur, nullum est inconueniens animam esse per accidens quantum & extensam. Si vero secundo modo negatur consequentia.

Ad primam probationem dicitur primo quod argumentum hoc, supponere videtur duo falsa. Quorum vnum est, quod compositum non addat aliquid supra partes. Alterum est quod anima sit pars integralis compositi.

Dicitur secundo quod subiectum figure hominis est compositum ex anima & corpore ut est quantum. Sed non valet: ergo anima est subiectum figure hominis, anima enim est pars essentialis hominis, non autem pars integralis.

Ad secundam dicitur primo, quod non est inconueniens idem moueri, & quiescere per accidens, sicut idem mouetur contrarijs motibus, existens enim in navi deorsum mota, potest econuerso sursum in navi ipsa moueri.

Dicitur secundo quod consequentia est falsa. Ad probationem dicitur, quod forma non mouetur aut quiescit ad quietem partium, sed ad motum, & quietem totius, eo quod totum est eius primum adequatum subiectum, non autem pars.

Ad tertiam negatur consequentia. Ad probationem dicitur quod anima non informat corpus quantum ad intellectum: immo intellectus consequitur illam, in quantum materia capacitatem excedit.

V 2 Dicitur

Extensum per accidens dupliciter dicitur.

Nota doctrinam Auctoris hic.

Quomodo anima non informat corpus.

Dicitur secundo q̄ recipere speciem individualiter cōtingit dupliciter. Vno modo quia species habet esse individualiter in ipso secundum substantiam suam. Alio modo, quia secundum q̄ recipitur in illo individualiter representat. Primo modo negatur falsitas cōsequentis. Secundo modo negatur cōsequentia. Species enim in intellectu est individua representat tamen vniuersaliter.

Ad quartum negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur antecedens si vniuersaliter accipitur, sed bene est verum de completis in specie, & de his quæ primo & directe intelliguntur, intellectus autem non directe, sed per reflexionem intelligitur.

Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, q̄ licet essentia anime sit in qualibet parte corporis, secundum tamen alium & aliū modum in diuersis partibus inuenitur, diuersimode potentia ipsam cōsequuntur, secundum enim potentiam visiuam est in oculo, secundum auditiuā in timpano auris, & sic de alijs.

Dicitur secundo q̄ intellectus immediate est in essentia anime, non in quantum est forma corporis, vt supra dictum est, sed secundum q̄ capacitatem corporis excedit.

Dicitur tertio quod illa propositio est falsa vbiunque est intellectus illud intelligit, sed verum est, quod vbi est tanquam in proprio, & adequato subiecto compositum ex illo subiecto, & anima intelligit, et quia corpus est ade-

quatum subiectum anime, non autē manus, ideo compositum est anima et corpore quod ex homo intelligit, non autem compositum ex anima & manu.

Ad sextum dicitur, q̄ educi de potentia materie potest dupliciter accipi. Vno modo prout dictum, estq̄ forma quæ prius erat in potentia in materia dependere in actu à materia secundum esse, & secundum operationem et in illam ab agente naturali introduci, & tunc negatur maior, habet enim tantum veritatem in formis, quarum totum esse est in vnione ad materiam. Alio modo potest intelligi, vt sit idem quod formam prius non fuisse in materia, & postmodum esse ibi actu et tunc minor est falsa, secundum enim philosophum, tam anima intellectiua quā vegetatiua, & sensitiua præexistunt potentia in materia.

Ad septimum concessio præsupposito, negatur falsitas consequentis, loquendo de vegetatiuo, & sensitiuo secundum quod sunt in homine. Nec hoc est contra mentem philosophi. Ipse enim, vult quod sicut in figuris id quod est potentia, in eo quo consequenter, ita est etiam de animatis, sicut enim in tetragono trigonum continetur, ita in sensitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiui sensitiuum, & ideo cum sunt in homine, ab extrinseco sicut intellectiui sunt producta. Sed si considerentur sensitiuum, & vegetatiuum seorsum ab intellectiui, tunc intellectiui est ab extrinseco, nō autem sensitiuum, & vegetatiuum.

A D D I.

Lege Aug. succedat libro de intellectu.

Q̄ Via hæc quæstio luculenter tractatur hic ab Autore nō oportet aliud addere, nisi remittere lectorem (si latius voluerit scire opiniones horum philosophorum) ad Augustinum Niphum in quinto commen. Auerr. huius tertij, & in 36. in quibus suis videbit opinionem Alex. de triplici illo intellectu scilicet intellectu agente, quem voluit

voluit esse Deum, & de intellectu possibili, quem vocat præparationem quandam anime ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante suscipit speciem intelligibilem, & sic efficitur intellectus in habitu, & vtatur contra istam opinionem rationibus quibus vtitur D. Thom. habebit etiam opinionem diuini Platonis asserentis, animam esse veluti nautam in naui respectu hominis, & intellectum esse potentiam inorganicam, contra quam disputat D. Thom. p. p. reperiet, adhuc latius opinionem Auempace, Albumazar, & multorum aliorum Arabum asserentium intellectum esse virtutem imaginariam, in qua recipiuntur phantasmata sensibilia, aduersus quos disputat pluribus rationibus D. Thom. de opinione Themistii, & Theophrasti asserentium intellectum esse substantiam separatam, vt Quidam eis imponunt, vel vt Aliqui asserunt eos posuisse animam esse vnā in omnibus hominibus eternam, & immortalem, & esse compositam ex duplici parte, vna quæ est vt materia, & dicitur intellectus possibilis, altera vt forma, & dicitur intellectus agens (lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de anima) & videbis quoque opinionem Ammonij simplicij & Philoponi, de opinione Galeni, asserentis Animam esse complexionem, lege D. Tho. 2. cont. gen. reperies quoque opinionem Dinarchi vt ait Gregorius Nissenus, & Emp. qui voluerunt animam esse quandam armoniam sonorum contrariorum, ex quibus componuntur corpora animata, & de facili refellere potes illos, rationibus D. Tho. quibus rationibus, & alijs quas addit D. Tho. poteris impugnare etiam opinionem Leucippi asserentis intellectum non differre à sensu, quæ opinio est rudior alijs cum sensus reperitur in omnibus Animalibus, intellectus tantum in homine, de errore Auerr. quæ multi Auerroiste sectantur vide D. Tho. eodem lib. 2. cont. gentes & p. p. summe sue Theologia, & in opusculo contr. Auerroistas, & conclude cum D. Tho. & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnā ex facultatibus, & potentijs anime, quæ facultas est in potentia ad recipiendas species à phantasmatibus, mediante alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rationalis est forma informans corpus hominis incipiens simul cum eo, & remanens post, hanc veritatem reperies multis in locis apud D. Tho. & agnosces, quomodo intellectus possibilis dicitur impassibilis, quia non patitur passione corruptiua, dicitur immixtus quia non est virtus organica, dicitur separatus, quia non est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere philolophi propterea inciderunt in varios errores.

Q V A E S T I O V I.

Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu, per speciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliquod ualde intelligibile, non minus intelligit infirma &c.

Tex. V I I.

1. cont. gent. cap. 8. vide quo intellectus intelligit se, & est pura potentia ingenerare intelligibilem q. 7.

tur quod non.

Primo. Omne quod cognoscitur ab

VAERITUR Sexto. Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem. Et vide

intellectu, continetur sub obiecto proportionato intellectus. Sed intellectus non continetur sub suo obiecto proportionato: ergo. consequentia nota cū maiori. Minor vero probatur. Obiectum proportionatum intellectus nostri, est quidditas rei materialis, vt dicitur inferius. Sed intellectus non est quidditas rei

tas rei materialis: ergo non continetur sub obiecto proportionato intellectus. Secundo. Si cognosceret se, aut se cognosceret cognitione que sit idem cum essentia sua, aut cognitione que sit ab essentia sua distincta. Non primo modo, quia ut dicitur Commen. Intellectus differt à substantiis separatis, quia ille intelligunt se per essentiam suam, non autem intellectus. Non etiā: secundo quia tunc idem esset mouens & motum. Intellectus enim causaret intellectiōnem, & reciperet illam: ergo nullo modo potest se intelligere.

Tertio. Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti, sed intellectus non est denudatus à seipso: ergo non cognoscit seipsum.

Quarto. Omne quod cognoscitur per speciem sui cognoscitur, sed intellectus non habet speciem sui, quia non habet phantasma: ergo &c.

Respondeo. In ista questione duo faciendi sunt. Primo ponetur una opinio & improbabitur. Secundo ponentur conclusiones.

Quantum ad primum est quorundam opinio, quod intellectus possibilis potest seipsum intelligere per speciem propriam elicitam sed non à phantasmate dependentem. Quam opinionem probant sic. Intellectus est nobilior virtute cogitativæ sed virtus cogitativa ex specie formæ sensate potest elicere speciem formæ non sensate, ut speciem amoris vel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex notitia propriæ operationis, speciem sue essentie representativam.

Sed contra hoc instatur sic. Potentia eliciens speciem ex suo obiecto, elicit species representativas eorum que sunt in obiecto, non autem aliorum, si

cut patet de cogitativa, que elicit intentionem filiationis ex phantasmate alicuius, qui vere est filius, & intentionem inimicitie ex eo, quod vere est inimicus, vel saltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus non est vere intellectus ergo ex actu intellectus, intellectus speciem sui representativam non elicit. Conceditur tamē quod ex actu cognoscendi quo intellectus seipsum intelligit potest in intellectu relinqui quidam habitus, quo poterit faciliter intellectus à se cognosci, sicut ex actu demonstrandi, relinquitur habitus scientie.

Ad rationem dicitur quod consequentia non valet. Cogitativa enim non elicit speciem representativam sui, unde non sequitur, quod intellectus possit elicere speciem sui, sed alicuius alterius. Item cogitativa elicit intentiones eorum que sunt in re sensibili, unde hoc non debet argui quod intellectus eliciat intentionem sui ex actu intelligendi, quia ipse non est formaliter in actu intelligendi.

Quantum ad secundum pro notitia conclusionum. Sciendum est primo, quod ut superius dictum est, differentia est inter intellectum, & sensum, quod sensus cum sit virtus affixa organo corporali, non potest reflecti supra se, neque supra actum suum, non enim visus videt se videre, nam sensus percipit secundum immutationem organi materialis, materiale vero non potest seipsū immutare. Intellectus autem, quia non est affixus organo corporali, potest reflecti supra se, & supra actum suum. Intelligit enim se intelligere.

Sciendum secundo quod inter cognoscēs in actu, & cognitum in actu, oportet esse quandam similitudinē, immo unitatem, non quidem in esse natura, sed in esse

Notandum primum.

Inter cognoscēs & cognitum actu, oportet esse similitudinem.

in esse cognoscibili. Oportet enim cognoscens, & cognitū convenire in una forma actu cognoscibili. Sicut visus in actu, & corpus visum in actu conveniunt in specie visibili, quæ est forma informans potentiam visivam, & representans corpus visum, & ideo si in intellectu debet cognoscere seipsum, cum secundum essentiam suam consideratus non sit actu intelligibilis à se, eo quod sub suo proprio obiecto, id est sub quidditate materiali, non contineatur, oportet quod per aliquid aliud fiat in actu, per quod sit materialis quidditas in esse intelligibilis.

Sciendum tertio, quod sicut in re existente, sunt duo, scilicet esse eius, et quidditas sine essentia, ita duplex potest de re haberi cognitio, scilicet cognitio an est, & cognitio quid est, & ideo de intellectu questio moveri potest se cognoscere quantum ad an est, potest etiam moveri an possit se cognoscere quantum ad quid est.

Sciendum quarto, quod duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Que cognitiones, per similitudinem ad motum continuum, & reflexum nominantur. In motu enim continuo recto semper proceditur, & illud quod est terminus ad quem in actu, non sit terminus à quo, neque terminus à quo in actu sit terminus ad quem. In motu autem reflexo terminus ad quem sit terminus à quo, ut motus qui sit super eandem lineam, & e converso. Similiter ergo cognitio directa est, quæ ex principio cognoscendi intellectus fertur in cognitū, & res cognita quæ est terminus cognoscendi id quo fuit cognita, neque illud principium efficitur terminus. Cognitio autem reflexa est illa in qua id quod

fuit principium cognitionis efficitur terminus, & quod fuit terminus efficitur principium, sicut si per rationale intellecta risibilitate, per risibilitatem postmodum rationale à posteriori cognosceretur.

Istis suppositis respondetur quinque conclusionibus.

Prima est. Intellectus potest seipsum intelligere. Probatur sic. Cognoscens actum, potest etiam cognoscere principium actus, sed intellectus cognoscit actum suum, dicit enim philosophus. Sentimus autem, quoniam sentimus, et intelligimus, quoniam intelligimus: ergo intellectus cognoscere se potest.

Secunda conclusio. Intellectus non potest se cognoscere cognitione directa, sed tantum cognitione reflexa. Probatur sic. Illa cognitio in qua quod fuit terminus efficitur principium, & quod fuit principium efficitur terminus est cognitio reflexa. Sed intellectus non potest se alio modo cognoscere: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus non potest se intelligere, nisi factus in actu per speciem alicuius obiecti prius ab ipso cogniti, & per ipsum ad sui cognitionem reuertens: ergo cognoscit se in intellectu, dum id quod fuit terminus cognitionis, efficitur principium, & e converso.

Tertia conclusio. Quantum ad intellectiōnem an est, intellectus cognoscit se immediate per actum suum, qui est intelligere, hoc est, cognito actu suo immediate cognoscit se. Probatur. Potentia cognoscuntur per actus suos. Sed intellectus est potentia animæ: ergo &c. consequentia nota cum minori ex supradictis. Maior vero est philosophi.

1. Conclusio

9. Ethic. c. 12.

2. Conclusio

3. Conclusio

1. Huius. Tex. 33.

Quarta

Ar. 1. de anima. Tex. 4.

Series obfer uada in hac disputatio- ae.

Impugnatur opinio An- teoli.

In re existi- u duo repe- titur.

Cognitio du- plex reflexa & directa: & quid utraq.

4. conclusion

Tex. 69.

Vide D. Th.
inde verita-
te q. 10 ar. 8.

7 6.20

Potentia v
sic habet p
actū cogno
sci, secus au
tem absolu
te considera

Quarta conclusio. Intellectus quantum ad cognitionem quid est: per speciem intelligibilem immediate cognoscitur, id est cognita natura speciei intelligibilis cognoscit se quantum ad quid est. Probatur. Sicut se habet materia in genere rerum sensibilium, ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quantum ad essentiam suam cognoscitur per formam. Cognoscitur enim materia per analogiam ad formam ut 1. Phy. dicitur ergo & intellectus cognoscitur per formam suam, quae est species intelligibilis. Hoc ergo modo se cundum S. Tho. philosophi deueniunt in cognitionem intellectus. Videntes. n. intellectum cognoscere quidditates, & naturas vniuersales cognouerunt spem intelligibilem esse immaterialem, si enim esset materialis, vniuersaliter representare non posset. Ex immaterialitate vero talis speciei, cognouerunt intellectum non esse virtutem in materia, eo quod immaterialiter recipit, & sic de alijs conditionibus intellectus.

Sed occurrit dubium superius dictū est. Actus sunt priores potentij secundum rationem, & potentia specificantur per actus : ergo intellectus cum sit potentia, cognoscitur quantum ad quid est, immediate per actum suum cognitivum, non autem per speciem intelligibilem.

Respondetur q̄ potentia, cum sit re
lativum secundum dici, potest duplici-
ter considerari. Vno modo inquantum
potentia, idest vt dicit ordinem ad actū
& sic habet cognosci per actum. Alio
modo absolute inquantum talis actus,
& qualitas, & quantum ad conditio-
nes sibi secundum hanc considerationē
conuenientes, & hoc modo potest ali-
ter quā actus immediate cognosci.

Quinta conclusio. Intellectus non potest seipsum cognoscere per propriam speciem, sed tantum per speciem quidditatis materialis se cognoscit. Probat. Omne quod habet speciem propriam in intellectu habet phantasma, ex quo species elicitur. Sed intellectus non habet phantasma, quia non est res materialis: ergo neque speciem, ergo &c. Tunc ultra. Non potest se cognoscere per speciem propriam, ergo per speciem sui obiecti, quæ est quidditas rei materialis. Non quidem quia illa species representat intellectum, sed quia per illam exit in actum, & per reflexionem devenit in cognitionem actus, & speciei, ex cuius natura consideratione se ipsum cognoscit.

Ad rationes in oppositū respondetur. Solvuntur rationes ad-
Ad primam quidem dicitur qd si per uersarij. *obiectum proportionatum accipiat*
ur obiectum primum formale, & adæqua
tum, negatur minor, & dicitur qd tale
obiectum non est quidditas rei mate-
rialis sed ens, ut dicitur in questione se
quenti. Si autem per proportionatum
accipiat ur obiectum quod immediate,
& perfecte ab intellectu nostro pro
isto statu cognoscitur, tunc negatur ma
ior. Nō .n. oportet ut omne quod co-
gnoscitur ab intellectu, contineatur sub
hoc obiecto, sed sufficit quod continea
tur sub obiecto formali primo, & adæ-
quato.

*Ad secundam dicitur q^d intelligit se
intellectione distincta ab essentia.*

*Ad huius improbationē dicitur pri-
mo, q intellectus non est ille proprie,
qui se intelligit, sed magis anima, quæ
per ipsummet intellectum intelligit.
Extensio tamen vocabulo potest dici in-
telligere se.*

Dicitur secundo, q^d eo modo quo in-
tellectus

Soluntur
rationes ad-
versariorū.

5. concluso

Producens
intellectio-
nis est.

Tex. 4. p. p.
q. 36. per to
tam.

Opin. Auer.
36. commē.
huiuslib.

p. p. q. 88.
Opinio Ploti-
toni.
Opinio Alfa-
rabij lib. de
intellect.
Opinio Ale-
xand.

Opinio Ma-
niani Græci.

Tex. 30. hu-
ius lib.

Tex. 39. hu
ius.

*Intellectus dicitur intelligere, non est idē
totaliter produciens intellectionem, &
eam recipiens. Nam produciens intel
lectionem est intellectus informatus spe
cie intelligibili, recipiens autem est in
tellectus solus. Vnde consequentia illa
non valet, scilicet qd idem esset totali
ter mouens, & motum.*

*Ad tertium dicitur primo q maior
est falsa. Non enim omne cognoscens
debet esse denudatum a natura cogniti:
alioquin nulla res cognosceret seipsam,
sed bene verum est q recipiens debet
esse denudatum a natura recepti.*

A D D I.

Circa hanc disputationem nota, q̄ videtur esse motam contra tex. Ar. dicentis de intellectu, necesse est itaque quoniam omnia intelligit, immixtum esse; si ergo intellectus omnia intelligit: ergo intelligit seipsum quoniam qui omnia dicit nihil excludit. Vana ergo est dubitatio, num intellectus intelligat seipsum. Adde q̄ cum intellectus possibile sit quodam ens, oportet q̄ contineatur sub ente vniuersaliter: q̄nia omne particulare continetur sub vniuersali, & ens est suum obiectum, quod ipse intellectus possib. intelligit: ergo sequitur necessario seipsum intelligere.

Nisi dicamus q̄ Doctores trahant hoc quæsitum propter diuersas opiniones philo-
 sophorum, siquidem Aliqui posuerunt intellectum adaptum se intelligere per hoc, q̄
 intellectus agens est qui facit per abstractionem objecta intelligibilia ex sensibilibus, &
 hæc intellectus possibilis intelligit, & quæcunque intellectus agens abstrahit, intelle-
 ctus possibilis intelligit, adeo q̄ venerit status in quo intellectus possibilis acquireret
 omnem scientiam, & tunc nominabitur adaptus, & intelliget intellectum agentem &
 omnes substantias separatas, & seipsum, & hæc erit summa beatitudo sua, quam opinio
 nem reputat D. Tho. esse fabulosam. Alia opinio fuit Plotii asserentis q̄ intellectus
 possibilis magis intelligit seipsum quam alia, quia alia intelligit per species, & non per
 seipsa, ipse autem intelligit se per suam substantiam, cum sit semper sibi ipsi præsens.
 Alij vero contra dixerunt, q̄ intellectus cognoscit se per suam speciem quia quando co-
 gnoscit aliqua, fit actus per speciem illorum, & postea format aliam speciem de se, & per
 illam se cognoscit. Alij vero docuerunt q̄ bene intellectus intelligit se, sed quodammodo
 accidentaliter, quoniam quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, &
 non essentialiter, & sic intelligendo ipsas res intelligit etiam se, cum sit vnum cum illis
 rebus intelligibilibus. Quidam Alij dicunt q̄ intellectus nullo pacto potest se intellige-
 re, quia tunc intelligeret etiam suam operationem, quam tamen apprehendere non po-
 test, siquidem intellectus se habet ad operationem suam sicut sensus ad sensationem per
 convenientiam similitudinem; sed sensus non potest sentire suam sensationem, vt docuit
 Ar. in fine 2. lib. de Anima, igitur &c. Adde etiam quod intellectus illud tantum intelli-
 gere potest, quod est sensibile, cum sine phantasmate nihil intelligat, phantasma est rei
 sensibilis, sed operatio intellectus, & ipsemet intellectus non sunt sensibilia: igitur &c.
 Videmus etiam, quod illud intelligit noster intellectus, quod agit in ipsum cum intelli-
 gere sit patiens ab ipso intelligibili, sed operatio intellectus, & ipse intellectus non agit in
 eum, quia accidens non agit in suum subiectum, vel idem in seipsum, ex quibus sequi-

Soluitur ca-
tioes Ma-
trant.

Intelligere
quomodo di-
citur agere
essentialiter,
& pati a ne-
cessitate.

Tex. 4. huius

Quomodo
intellectus
omnia intel-
ligit.

Cap. 72.

Differentia
intelligen-
tium.

tur, q̄ intellectus seipsum intelligere non potest, sed hi allucinantur valde, quia sensus si non percipit suam sensationem, hoc ideo est quia est virtus organica, intellectus vero, est inorganicus, impassibilis, & inmixtus, & licet intellectio non sit sensibilis perfecte, habet tamen habitudinem ad sensibile perfecte, nempe ad illud, a quo causatur in intellectu. (quandoquidem omne causarum habet habitudinem ad suam causam) & hoc sufficit, intelligere quoque dicimus, q̄ est essentialiter agere, & non pati, quoniam solus intellectus producit intellectionem, sed non per seipsum precise, sed mediante specie intelligibili, per quam veluti per formam suam constituitur in actu primo, ut potentia cognoscitiva est, & sic factus in potentia accidentali, reducit se ad actum secundum; est ergo intelligere essentialiter agere & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo sequitur q̄ intellectus intelligit se, sed non perfecte primo, & directe, sed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit se, & ea quæ in ipso sunt, hoc non facit per aliam speciem, sed tantum per illam quam suscepit ab extrinseco obiecto, & hoc tenemus ad mentem D. Tho. nec eodem actu, quo cognoscit obiectum, cognoscit se, vel suum intelligere, sed alio qui reflexus dicitur, nec habemus pro inconuenienti dari processum in infinitum in his actibus.

Primam rationem principalem. Aliqui soluunt dicendo, q̄ quando dixit Ar. intellectus omnia intelligit, voluit innuere omnes formas materiales, quæ responsio stare non potest, quia verbum illud omnia, accipitur vniuersaliter pro omnibus entibus, quia si pro formis materialibus tantum staret, tunc non cognosceret seipsum, & actum suum, cuius oppositum ostensum est: est ergo germanus sensus verborum Ar. q̄ intellectus secundum aptitudinem omnia intelligit, quoniam est aptus natus omnia intelligere, licet non eodem modo. Alia ratio facit pro nobis, quia cum nullum ens sit ignorum naturaliter, oportet ipsum intellectum omnia cognoscere, licet non æqualiter, ut dictum est, de quibus omnibus. Vide 2. cont. gent. ubi inuenies quomodo intellectus se intelligit secundum modum suæ naturæ, si altius perferutari volueris quomodo differenter Deus agnoscat se, & Angelus intelligat seipsum per suam substantiam, & Anima separata etiam se, & alias animas agnoscat lege D. Tho. p. p. q. 14. ar. 2 & 3. & q. 55. art. 1. & q. 89. per totam & 4. sent. dist. 50. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 19. ar. 1. & in q. de Anima. art. 15. videbis abundantissimam doctrinam.

Q V A E S T I O V I I.

Virum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus.

Cum autem sic singula factus est, ut sciens dicitur qui est secundum actum &c. Tex. VIII.

VAERITVR Septi-
mo. Vtrum quiddi-
tas rei materialis,
sit obiectum intelle-
ctus. Et videtur
q̄ non.

Primo. Obiectum intellectus, non debet esse minoris ambitus obiecto scientiæ acquisitæ per intellectum. Sed quidditas materialis est minoris ambitus obiecto scientiæ acquisitæ per intel-

lectum: ergo non est obiectum intellectus, consequentia nota, & maior probatur. Si esset minoris ambitus, tunc intellectus cognosceret ea quæ non continentur sub suo obiecto: cum omne obiectum scientiæ ab eo acquisitæ cognoscat: hoc est impossibile: ergo &c. Minor etiam probatur. Obiectum metaphysicæ est ens commune: & hoc est vniuersalius quidditate materiali: ergo &c.

Secundo. Si quidditas materialis esset

esset obiectum intellectus, sequeretur, quod res quanto esset materialior tanto perfectiori modo intelligeretur, sicut quanto aliquid est magis coloratum, tanto magis videtur, sed hoc est falsum. Nam omne q̄ intelligitur in quantum est a materia abstractum intelligitur, & consequenter quanto magis erit abstractum, tanto magis intelligitur.

Tertio. Aut quidditas materialis, est obiectum intellectus secundum, quod est coniuncta conditionibus materialibus, aut secundum q̄ est a conditionibus materialibus abstracta. Si primo modo, cum quidditas materialis in quantum coniuncta conditionibus materialibus sit singularis, obiectum intellectus erit singulare. Si autem secundo modo, cum ut sic habeat tantum esse obiectum in intellectu, erit ens rationis, et per consequens obiectum intellectus, erit ens rationis.

Quarto. Obiectum intellectus causat speciem intelligibilem in intellectu Sed quidditas materialis non potest eam causare: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus est virtus passiva, ut dicitur 3. de anima. Minor probatur, Aut enim causaret illam speciem quidditas particularis, aut vniuersalis. Non particularis, quia illa species representat vniuersaliter, Non etiam vniuersalis, quia quidditas non est vniuersalis extra intellectum ergo: &c.

Quinto. Nulla potentia potest eleuari ultra suum obiectum, Sed intellectus eleuatur supra quidditatem materiale, quia eleuatur ad cognoscendum substantias separatas: ergo &c.

Sexto. Illud est proportionatum obiectum intellectus quod primo ab intellectu cognoscitur. Sed accidens est huiusmodi, non autem quidditas materia-

lis: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Illud primo cognoscitur, quod primo representatur per speciem intelligibilem. Sed accedens primo representatur ergo etc. Probatur minor. Species primo representat id, a quo causatur. Sed a phantasmate, quod est accidens, & representatum accidentis: ergo &c.

Confirmatur ista ratio. Quia ut dicitur 1. de anima. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est: ergo prius cognoscitur accedens quam quidditas rei materialis.

Rñdeo. Ad euidentiā huius quoniam. Sciendum primo, q̄ aliter de obiecto huius potest, quā de obiectis aliarum potentialium est loquendum. Alie enim potentie, quia semper sunt potentie organice corporalibus affixæ, unum tantum essendi modum habent, & ideo semper habent eundem modum cognoscendi. Semper enim visus videt per medium extrinsecum diaphanum, & sic de alijs. Intellectus autem nunc vni modum essendi, scilicet in corpore, nunc autem alium modum essendi habet, scilicet licet sine corpore, ideo, & illi diuersi modi cognoscendi, possunt conuenire.

Sciendum secundo q̄ quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem virtus materialis, aliud esse obiectum materiale sensus oportet, & aliud materiale obiectum intellectus, oportet, enim obiectum sensus, esse materiale, & singulare, obiectum autem materiale intellectus oportet esse aliquo modo abstractum, a materia & vniuersale, non tamen quodlibet vniuersale, sed vniuersale ipsi intellectui pro isto statu proportionatum, de alio autem statu cum erit a corpore separatus non est hic sermo.

Tex. vi.

Diuerfitas
obiectorum.

Intellectus
est potentia
inorganica.

Calet. Card.
in lib. de en-
te & essentia
in prologo.

Quidditas
materialis &
minor obie-
cto scientiæ
Metaphysicæ

Quidditas
materialis
triplex.

Sciendum tertio q̄ quidditas rei materialis potest accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura, que in materia esse habet, siue sit accidens, siue forma substantialis, siue quodcumque aliud.

Alio modo pro natura determinata, et indiuidua. Tertio pro essentia rei compositæ ex materia, & forma absolute, cuius phantasma haberi potest.

Quadruplex
est obiectum
potentia, &
quid vnum
quodque.

Sciendum quarto, quod quadruplex est obiectum potentia, scilicet formale quod, formale quo, materiale, et accidentale. Obiectum formale quod, est id sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam, & quod adequate, & inquantum huiusmodi attingitur a potentia, sicut color in visu. Obiectum formale quo est aliquid extrinsecum, quo obiectum attingitur a potentia, & siue quo non potest attingi, sicut lux in visu. Obiectum materiale est id in quo saluatur obiectum formale quod, sicut albedo in visu in qua saluatur color. Obiectum accidentale est quod accidit obiecto formali, sicut Sortes accidit colorato.

Est obiectum
quod formale
intellectus
nostra.

Istis suppositis dicitur primo quod ens est obiectum formale quod, intellectus nostri, & probatur sic.

Id sub cuius ratione omnia alia cognoscuntur ab intellectu, & quod adequate, & inquantum huiusmodi apprehenditur ab intellectu est obiectum formale quod intellectus. Sed ens est huiusmodi: ergo etc. Minor probatur, quia omnia que apprehenduntur ab intellectu cognoscuntur inquantum sunt in actu, ut dicitur 9. Metha.

Item omne ens est aliquo modo cognoscibile ab intellectu, & omne quod cognoscitur ab ipso est ens.

Sed occurrit dubium. Nam etiam non ens cognoscitur ab intellectu: ergo

ens non est obiectum adequatum.

Respondetur, q̄ non ens inquantum cognoscitur est aliquo modo ens, saltem enim habet esse apprehensum aut imaginatum.

Dicitur secundo q̄ obiectum materiale intellectus absolute loquendo de obiecto intellectus est omnis quidditas, & natura. Patet quia omnis natura & essentia participat rationem entis, ideo qualibet res est obiectum materiale intellectus.

Dicitur tertio q̄ obiectum materiale intellectus proportionatum illi pro isto statu est quidditas rei materialis, accipiendo quidditatem rei materialis proportionatam rei compositæ ex materia et forma. Hanc autem conclusionem sic intelligo, non q̄ quidditas materialis sit obiectum adequatum intellectus, ita q̄ non possit aliquid intelligere, nisi quidditatem materialem, sed q̄ est obiectum connaturale intellectus, & perfecte immediateq; cognoscibile ab ipso, per quod in aliorum cognitionem deuenit.

Ista conclusio probatur sic. Obiectum materiale proportionatum intellectui est id, ad quod intellectus est in potentia naturali. Nam intellectus est potentia passiva. Sed est in potentia naturali tantum ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Potentia passiva est in potentia naturali ad ea tantum, in qua suum proprium actuum potest. Sed intellectus agens est proprius actuum respectu intellectus possibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantum quidditates materiales: ergo &c.

Secundo. Cognitionis cuiuslibet rei est secundum modum cognoscentis, sed anima intellectiva est forma in materia ergo sua materialis cognitio debet esse formarum, quæ sunt in materia, secundum

Quid obiectum
materiale
intellectus.

Triplex
genus
essendi
substantiarum
intellectuum
et
qualium.

dum tamen q̄ aliquo modo abstracta sunt a materia. Consequentia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitionis est secundum q̄ cognitum est in cognoscente. Sed cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis: ergo cognitio est secundum modum cognoscentis.

Ad hanc rationem posset aliquis dicere, q̄ non oportet obiectum secundum modum essendi esse proportionatum cognoscenti, alioquin imperfectum nunquam cognoscere perfectius, & inferior intelligentia non cognosceret superiorem.

Respondetur & dicitur primo q̄ obiectum & cognoscentis non debent proportionari secundum quemcumque modum essendi, sed sufficit q̄ sit idem modus essendi in genere.

Dicitur secundo q̄ est tantum triplex genus essendi substantiarum intellectuum. Primus est anima humana, que est forma in materia. Secundus est substantiarum separatarum, quarum esse distinguitur ab essentia. Tertius est prima substantie que est Deus: cuius esse est idem q̄ essentia.

Dicitur tertio, q̄ consequentia non valet. Nam imperfectum potest esse eiusdem generis essendi cum perfecto, & omnes substantie separate in vno modo essendi conueniunt. Qualibet. n. est substantia a materia prorsus abstracta, cuius esse ab eius essentia est distinctum.

Dicitur quarto principaliter ad questionem q̄ verum uno modo est obiectum intellectus accidentale. Alio vero modo est obiectum per se. Si enim consideretur in ratione eius quod intelligitur, est obiectum accidentale. concomitantur enim omne intelligibile inquantum

Verum est
obiectum
accidentale.

Qualibet
cognitio
quomodo
sit
scienda.

intelligitur, non enim potest ens intelligi nisi intellectui conformetur in quo consistit ratio veri, & ideo intellectus quocumque ente intelligitur verum per accidens, sicut viso colore per accidens videtur Sor. Si vero consideretur ratione obiecti quo, sic est obiectum per se, nihil enim intelligitur, nisi ei intellectus assimiletur per speciem, & in hoc consistit ratio veri, & ideo verum est quo aliquid est intelligibile.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur primo q̄ obiectum formale adequatum non debet esse minoris ambitus obiecto scientie acquisitæ, sed bene obiectum materiale proportionatum, ut est quidditas materialis, minoris ambitus esse potest.

Dicitur secundo q̄ non oportet omnem scientiam esse de obiecto connaturali, & immediate cognoscibili ab intellectu, immo potest etiam esse de obiecto secundario per reflexionem cognito, si cut est scientia de anima.

Dicitur tertio q̄ nulla scientia, neque etiam Metaphysica est de obiecto vniuersaliori, quam sit obiectum formale adequatum intellectus, immo ens, qd est obiectum formale intellectus, est vniuersalius obiecto Metaphysica. Obiectum enim Metaphysica est ens reale, obiectum autem intellectus est ens comune enti reali & enti rationis.

Ad secundum dicitur primo q̄ non oportet quanto aliquid magis participat rationem obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoscatur a potentia, sed inter obiecta materialia proportionata quanto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto est magis cognoscibile. Modo quidditas materialis non est obiectum formale, ut dictum est, unde ratio non sequitur.

Solutio
rationum
que adducebantur
in contrarium
veritatis.

Quid est
obiectum
metaphysica.

In corpore
quæst.

Potest

Potest secundo dici, q̄ illa consequentia potest habere duplicem sensu. Vnus est q̄ quanto res esset materialior, idest magis immergeretur materia, & conditionibus immaterialibus indiuidualibus, tanto perfectiori modo cognosceretur, & tunc negatur, quidditas enim materialis non est obiectum intellectus secundum q̄ est coniuncta conditionibus indiuiduantibus. Alius sensus potest esse, q̄ quanto res est materialior adest quanto forma quidditatis minus dominatur materie, sicut in quidditate plante inuenitur, quæ minus materia, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu nostro cognoscitur, & tunc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur q̄ unumquodque intelligitur ab intellectu nostro per abstractionem a materia particulari, non autem a materia vniuersali.

Ad tertium dicitur, q̄ est obiectum intellectus, ut est abstracta a conditionibus particularis.

Quidditas abstracta duo dicitur.

Ad improbationem dicitur primo, quod cum dico quidditatem abstractam, dico duo, scilicet ipsam naturam, & esse abstractum eius, ipsa natura est ens reale, esse autem abstractum est ens rationis.

Dicitur secundo q̄ illa natura cui attribuitur esse abstractum, est obiectum intellectus, non autem ipsum esse abstractum, sed est conditio sine qua, ipsa quidditas non est obiectum.

Dicitur tertio q̄ illa consequentia est falsa, scilicet q̄ obiectum intellectus est ens rationis sed bene sequitur, quod obiectum intellectus secundum quod est ens rationis subsistat, obiectum esset intellectus.

Ad probationem cum dicitur quod

habet tantum esse obiectum ut sic. Dicitur, q̄ non omne illud est ens rationis quod sub una conditione consideratum habet tantum esse obiectum in intellectu, sed illud q̄ absolute nullum habet esse, nisi obiectum in intellectu. Modo dicitur, q̄ licet quidditas ut abstracta habeat tantum esse obiectum in intellectu, absolute tamen in particularibus esse reale habet.

Ad quartum negatur minor.

Ad probationem dicitur quod habens quidditatem sine particulare, scilicet phantasma, simul cum intellectu agente, illam speciem causat, sed ratio causandi est natura. Ad huius probationem dicitur, q̄ licet illa species vniuersaliter representet, instrumentaliter tamen a re particulari causari potest, quando præsertim natura vniuersalis quæ sibi ratio sit causandi; intellectus autem agens in causando speciem, principalis agentis rationem habet.

Ad quintum dicitur quod maior est vera de obiecto formali, non autem de obiecto materiali proportionato modo quidditas materialis, non est obiectum formale: sed ens.

Ad probationem negatur etiam minor. Ad cuius probationem dicitur q̄ species representat non omne illud a quo causata est, sed obiectum.

Dicitur secundo q̄ species non representat phantasma, sed naturam in phantasma latitantem, & licet phantasma causet illam speciem, sua tamen singularitas non est sibi ratio causandi, sed natura vniuersalis implicite in phantasma contenta.

Dicitur tertio q̄ species intelligibilis non representat id immediate a quo causata est quocunque modo, sed id quod fuit

Quæ est causa speciei intelligibilis.

Disputatio de cognitione substantiarum separatarum. Opinio Thomæ.

Opinio Alexandri.

Opinio Auerrois pace Hispanorum.

Opinio Auerrois de anima. Commentarius.

Opinio Scoti. 1. sententia in primo. q. 3. & 2. sententia dist. 6. & 2. Metaph. q.

Opinio Dionysii. 1. Th. p. p. q. 88. per totam 3. cont. gen. c. 41. de ent. & essentia. c. 2. p.

Species intelligibilis quid representat.

fuit ratio causandi, & quia ipsa quidditas sine conditionibus indiuiduantibus est phantasmati ratio causandi talis speciem, ideo species ipsam quidditatem primo representat.

Ad confirmationem patet quid sit dicendum ex his quæ dicta sunt quomodo enim accidentia ad cognoscendum quodquid est conferant ibi est ostensum & declaratum.

q. 4. r. de anima.

ADDI.

Quia in arg. quinto fit sermo de cognitione substantiarum separatarum, non erit inutile, aliqua dicere hic de ipsis, quamquam in disp. 3. super 2. Metaph. latius disputauimus aduersus Ant. Andr. est tamen sciendum, q̄ inter Græcos, Arabes, & Latinos, fuit varia sententia, quomodo intelligentiæ pro hoc statu a viatore cognosci possunt. Inter alios fuit Themist. ponens intellectum, tam agentem, quam possibilem, separatum, & æternum, & coniungi nobis per cognitionem phantasmatum, & cum fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras substantias separatas, ratio sua est, quia difficilius est abstrahere quidditatem, & eam cognoscere, quam cognoscere, & non abstrahere, cum difficilius sit facere duo, quam vnum tantum: At intellectus noster abstrahit quidditatem a substantiis materialibus, & eam cognoscit: ergo multo magis, cognoscit substantias separatas, quæ sunt quidditates abstracte ex seipsis. Alex. ut dictum est, posuit intellectum nostrum esse præparationem ad recipiendas species intelligibiles per quas coniungitur cum intellectu agente, quem dixit esse Deum, & cum perfecte fuerit ei coniunctus, intelliget ipsum, & ceteras substantias separatas, Ratio sua erat, omne generabile cum peruenerit ad finem, & complementum sue generationis, etiam peruenerit ad completam operationem, sed intellectus possibilis noster est generabilis, & corruptibilis: ergo cum peruenerit ad complementum sue generationis, scilicet acquisitis omnibus intelligibilibus, poterit perfecte exercere suam operationem, quæ erit cognoscere Deum, & cetera abstracta quidditatiue. Auerro. Magister Auer. docebat intellectum nostrum possibilem esse organicum, sed per abstractionem phantasmatum, peruenerit ad cognoscendum substantias separatas quidditatiue, quandoquidem cum intellectus cognoscit quidditatem aliquam abstractam ab aliquo indiuiduo, vel specie, vel genere, queritur num illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non, si habet, iterum potest abstrahere aliam quidditatem, & cum non sit processus ad infinitum in quidditatibus, sequitur q̄ possit cognoscere ultimas quidditates, quæ sunt substantiæ separate. Auerro. asseruit intellectum nostrum possibilem adipisci omnia intelligibilia speculatiua, adeo q̄ ei vnitur, & copulabitur intellectus agens, cum autem ipse intellectus possibilis fuerit in hoc statu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoscat omnia, & erit perfecte beatus, ratio potissima est, quia si noster intellectus non intelligeret substantias separatas, tunc natura fecisset aliquod frustra, quia fecisset illud, quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio. Scotus voluit intellectum nostrum possibilem identificari cum anima nostra, & cognoscere substantias separatas quidditatiue, sed non secundum omnem gradum cognitionis quidditatiue, sed tantum per aggregationem conceptum & prædicatum quidditatiuorum, & inter alias rationes suas, hæc est potissima, quia omnes homines natura scire desiderant: igitur magis scire magis desiderant: ergo maxime scire maxime desiderant, sed cognoscere substantias separatas quidditatiue, est maxime scire: ergo intellectus noster aliquando peruenerit ad hoc, quoniam Desiderium naturale non est ad impossibile.

Istis tamen non obstantibus tenet D. Tho. intellectum nostrum possibilem esse potentiam distinctam realiter ab anima, & nunquam neque in hoc statu, neque in alio, naturaliter adepturum quidditatiuam cognitionem abstractorum, quia intellectus nihil intelligit nisi per abstractionem a phantasmatibus; sed substantiæ separate quidditatiue non cadunt sub phantasmatibus, cum non cognoscantur, nisi per effectus, qui non adæquantur

adequant ipsas: igitur male dicunt omnes quotquot substinet, q̄ noster intellectus potest quidditatiue intelligere abstractas substantias: non discernendo inter hæc duo, q̄ aliud est cognoscere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoscere ipsas quidditatiue primum concedit D. Tho. quia cognoscimus, q̄ intelligentia est substantia immaterialis, & immobilis, sed secundum negat, quia illo dato sequeretur nos posse cognoscere ipsas a prima potentia, vsque ad vltimum actum, hoc est cognoscere quidditatiue, comprehendere vltimas differentias ipsarum, cum tamen non cognoscamus de eis nisi communia prædicata, quæ potius spectant ad questionem quia est, quam quid est ideo topicce, non posteriori iustice possumus dicere q̄ cognoscimus quidditatiue.

Theore. 76.
Tex. 20.

Tex. 36.

Lege D. Th.
in opof. 42.
cap. 6. & 11.
3. cont. gen.
cap. 43. &
46.

Hoc habito soluuntur omnia argumenta in contrarium, applicando ad ea. Nec te moueat, q̄ asserit Zimmara D. Tho. cecinisse palinodiam 9. Metaph. vbi Ar. loquens de cognitione substantiarum simplicium inquit, q̄ ignorantia talium non est vt cecitas, cecitas enim est vt si intellectum non habeat quis, ex quibus verbis elicit Beatus Tho. ab ipsa veritate coactus, q̄ secundum sententiam Ar. humanus intellectus potest pertingere ad intelligendum substantias simplices, q̄ videtur Sub dubio reliquisse 3. de anima, male ergo alibi negat. Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Ar. duas tetigit partes in quæst. mota 3. de anima, primam, num intellectus noster posset intelligere aliquod abstractorum, secundam, an possit intelligere quidditatiue, primam iam soluit 9. Metaph. secundam autem nunquam soluit, vnde nulla est contradictio in verbis Beati Tho. Adde etiam q̄ cognitio quidditatiue habet gradus secundum apprehensionem, & comprehensionem, vt ait Caie. in expositione 1. ar. 12. q. p. p. potest etiam dici vt quibusdam ex nostris videtur, q̄ verba illa 9. Metaph. non sunt D. Tho. vt patet ex Metaph. manu scripta quæ reperitur in Bibliotheca Bononiensi, cætera quæ hic essent dicenda vide apud Caie. lib. de ente, & essentia in expositione 5. cap. & in disputatione 3. nostra super 2. Metaph. & apud Mag. Chrysof. & Dominicū de Flandria ibide.

Q V A E S T I O . V I I I .

Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili, species intelligibiles.

Oportet autem sic, ut in tabula in qua nihil est actu scriptum, quod quidem accidit in ipso intellectu.

Tex. XIII.

2. cont. gen.
cap. 49.

VAERITVR octauo Vtrū necesse sit ponere in intellectu possibili, species intelligibiles. Et videtur q̄ non.

Primo. Si esset necesse ponere species in intellectu, tunc non possent esse simul plures species in intellectu, sed tantum vna, hoc est contra ponentes species: ergo etc. Probatur consequentia: duobus suppositis. Vnum est q̄ illa species esset naturaliter agens. Alterum

est q̄ intellectus nō potest plura simul intelligere, vt est de mente philosophi Tunc arguitur sic. Si essent plures species in intellectu, tūc intellectus plura simul intelligeret, quia simul intelligeret omnia quæ representarentur per species, cum species naturaliter agat, hoc autem est falsum ex supposito secundo, ergo si sunt ponende species in intellectu, non poterit esse nisi vna vno tempore.

Secundo. Sequeretur q̄ in compositione intellectus, nunquā esset falsitas, hoc

Tex. 23.
3. de anima

de anima.
Tex. 21. & 26

hoc est contra philosophum: ergo etc. Probatur consequentia, quia intellectus intelligeret sicut sibi representaretur per speciem, sed species semper vere representaret, alioquin non esset similitudo vera obiecti: ergo etc.

Tertio. Aut essent ponende species in intellectu omnium intelligibilium, aut solum primi cogniti, scilicet quidditatus materialis. Non quidem omnium, quia si aliquorum ponuntur species, oportet ut a phantasmatibus abstrahantur, non omnium autem sunt phantasmata. Si autem tantum quidditatus materialis. Contra. In potentijs ordinatis obiectum præsentatur posteriori potentia per actum prioris, sicut bonum præsentatur appetitui per intellectum. Sed sensus, et intellectus in homine sunt potentia ordinate: ergo per actum sensus obiectum præsentatur intellectui, et sic nō est necesse ponere spēs intelligibiles.

Quarto. Id per quod aliquid cognoscitur est prius cognitum, sed species non est prius cognita, quam res extra: ergo per ipsam nō potest cognosci obiectum, ergo non est necesse ipsam ponere in intellectu: ergo etc.

Ordo quæst.

Respondeo. Circa istam difficultatē duo sunt facienda. Primo enim videbitur quid per speciem intelligibile intelligatur. Secundo dicetur ad quæsitū.

Quantum ad primum potest sic diffiniri species intelligibilis est qualitas representatiua rei intelligibilis in quantum intelligibilis est, a re intelligibili mediante phantasmate, & intellectu agente in intellectu possibili causata, ad hoc vt intelligere possit, & vt sibi sit obiectum præsens habitualiter.

In hac diffinitione seu descriptione ponitur qualitas loco gēris, est. n. spēs intelligibilis, in prima specie qualitatis.

Secundo ponitur representatiua rei intelligibilis in quantum intelligibilis est ad differentiam speciei sensibilis, quæ licet aliquo modo representet rem intelligibilem, nō tamen representat eā, nisi per accidens, & in quantum qualitibus sensibilibus est subiecta.

Dicitur tertio causata a re intelligibili mediante phantasmate, quia res intelligibilis quæ est ad extra, non causat speciem nisi prius per suam similitudinem particulariter ipsam representantem recipiatur in phantasia, quæ si similitudo dicitur phantasma, & est causa secundo speciei intelligibilis.

Dicitur quarto, & intellectu agente, quia intellectus agēs est causa principalis eius, sed intellectus agens, & phantasma sunt causa totalis. Ipsa enim species habet duo. Primo q̄ est immaterialis & actu intelligibilis. Secundo quod hanc naturam determinatam representat. Primum habet, quia causata est ab intellectu agente, qui est immaterialis. Secundum vero habet a phantasmate representate hanc rem, & non aliam.

Primo cum dicitur in intellectu possibili, tangitur causa materialis, est enim subiectiue in intellectu possibili.

Deinde cum dicitur ad hoc vt possit intelligere, tangitur vna causa finalis ponendi speciem intelligibilem. Nā cum intellectus secundū se sit pura potentia in genere intelligibilium, si debet intelligere, oportet q̄ per speciem intelligibilem in actu fiat, & tunc intellectus in actu potest intelligere, ita q̄ ad eliciendam intellectiōem, & intellectus possibilis, & species intelligibilis concurrat.

Pro quo sciendum q̄ in actu intellectus sunt duo consideranda, scilicet substantia

Species intelligibilis duæ habet.

stantia & modus. Ille enim actus, & est intellectio, & est talis intellectio. Principium actus intelligendi quantum ad substantiam est intellectus, quantum vero ad modum est species intelligibilis. Hoc autem non sic est intelligendum, quasi substantia actus intelligendi, et modus, sint duo realiter distincta, & potentia causat substantiam, & species modum, sed est sic intelligendum, quod cum unus, & idem effectus, qui est talis actus determinatus sit, & ab intellectu, et a specie intelligibili causatus, ille effectus secundum unam rationem, scilicet secundum rationem intellectio- nis absolute, reducitur in intellectum, secundum autem aliam rationem, scilicet secundum quod est talis intellectio, reducitur in speciem intelligibilem.

Dicitur quoque, & ut sibi sit obiectum præsens, quia cum intelligere sit rem actualiter intueri, intueri autem non possit intellectus, quod non est sibi præsens, oportet quod res efficiatur præsens intellectui si debet intelligere.

Dupliciter autem res est præsens in intellectui, scilicet actualiter, cum est in prospectu mentis obiective, quando, videlicet rem actualiter inspicit, & habitualiter, scilicet cum intellectus habet in se principium quo potest rem sibi facere præsensem actualiter. Habitui enim est quo quis vivit cum voluerit. Et quia materiale secundum quod materiale, non potest per se esse præsens in esse obiectivo, oportet quod fiat præsens per aliquam similitudinem. Et sicut præsens dupliciter esse potest, scilicet actualiter, & habitualiter, ita est duplex similitudo, scilicet una qua est habitualiter præsens, & alia qua præsens actualiter, efficitur.

Pro cuius notitia sciendum quod intel-

lectus informatus specie intelligibili, rem aliquam intelligens, format in se conceptum sibi rem quam intelligit per modum obiecti actualiter representantem, & ille conceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in se conceptum quidditatis hominis obiective representantem, & per illam cognoscit quid est homo, & sic de alijs. Iste ergo conceptus est similitudo actualis rei ad extra, faciens rem esse actualiter in prospectu mentis. Sed species intelligibilis est similitudo habitualis, faciens rem esse intellectui habitualiter præsentem. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter ad differentiam conceptus mentis.

Hoc autem non sic est intelligendum quasi species intelligibilis non sit vera similitudo, rem ad extra actualiter representans, est enim vera similitudo representans rem, sed quod rem præsentem actualiter intellectui non facit: sed tantum habitualiter, quia cum sit similitudo rei est principium quo intellectus cum homo voluerit aliam similitudinem facientem rem actualiter esse sibi præsentem, producere potest. Unde potest dici actualis similitudo in comparatione ad rem representatam, habitualis autem in comparatione ad intellectum.

Quantum ad secundum ponitur ista conclusio. Necessè est ponere species intelligibiles in intellectu.

Ad cuius evidentiam sciendum est sicut supra dictum est. Intellectus est potentia passiva, et est potentia operativa. Differt autem potentia pure activa a potentia passiva et operativa, quia ad hoc ut potentia activa in opus exeat, non oportet ut a suo obiecto perficiatur. Non enim ad hoc ut calidum calefa-

Quis sit conceptus.

Species intelligibilis est vera similitudo.

Necessè est ponere species intelligibiles in intellectu.

calefaciat lignum, oportet calidum perfici a ligno. Sed potentia passiva, & operativa nisi perficiatur ab obiecto operationem habere non potest. Isto supposito ad conclusionem arguitur sic. Primo. Potentia passiva, & operativa non potest operari nisi perficiatur a suo obiecto. Sed intellectus est huiusmodi: ergo non potest intelligere nisi perficiatur ab obiecto. Tunc ultra, talis perfectio non potest esse, nisi quia dat sibi formale principium operandi, & hoc dicimus in intellectu speciem intelligibilem: ergo &c.

Confirmatur quia ut dicitur 3. de anima. Sicut se habet sensitivum ad sensibilia, ita intellectivum ad intelligibilia. Sed sensus non sentit nisi patitur ab obiecto, cum sentire in moveri, & pati consistat, ut dicitur in 2. ergo intellectus non intelligit nisi ab obiecto patitur. Non autem patitur nisi recipiendo aliquam perfectionem, ut dicitur ibidem: ergo &c.

Secundo. Omnis cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam. Sed intellectus non potest assimilari intelligibili secundum naturam: ergo oportet quod assimiletur ei secundum speciem, & similitudinem intelligibilem.

Tertio. Intellectus in actu, & res intellecta sunt unum, ut dicitur 3. de anima. Sed non sunt unum secundum naturam: ergo oportet quod sint unum per speciem intelligibilem receptam in intellectu.

Quarto. Est auctoritas philosophi 3. de anima dicentis de intellectu. Susceptivum autem speciei, & potentia huiusmodi. Vbi Commen. dicit. Non habet de intentione passionis, nisi hoc tantum, quod accipiat formam, quam comprehendit. Item. Et bene iam dicentes sunt animam esse locum specierum, nisi

quod non rota, sed intellectiva, neque actu, sed potentia species. Item. Necessè est autem, ut ipsa, aut species. Ipsa quidem igitur non sunt, non enim lapsa in anima, sed species.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam dicitur quod species possunt esse in actu dupliciter, scilicet in actu imperfecto, & habitualiter, et hoc est quando intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, scilicet quando intellectus vivit eis. Tunc ad argumentum dicitur, quod si esse in actu accipiamus primo modo, negatur consequentia. Si secundo modo negatur falsitas, nec illud est contra ponentes species. Ad probationem consequentie, dicitur ad primum suppositum, quod licet species sit naturaliter agens, sicut agens quo, non tamen semper causat intellectioem. Non est enim principale agens intellectioem, sed intellectus & ideo causat tantum, quando intellectus vivit ea, quod est secundum imperium voluntatis, unde negatur consequentia, scilicet quod intellectus simul multa intelligeret. Procedit enim ex falso fundamento, scilicet quod species ita naturaliter agat, quod semper intellectioem causet.

Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod intellectus non est falsus intelligendo, quod sibi per species representatur, quia talis cognitio pertinet ad primam operationem intellectus, in qua non est falsitas, sed in componendo conceptus non componibiles ad invicem, & separando non separabiles.

Ad tertium dicitur, quod in intellectu sunt tantum species quidditatum materialium, & per illas cognoscit intellectus non solum res sensibiles, sed etiam

Tex. 18.

Soluuntur argumenta contraria.

Intellectus non dicitur intelligendo per species.

res immateriales. Ad improbationem dicitur, qd verum est qd sensus tanquā potentia posterior representat aliquo modo obiectum intellectui, non tamen hoc fit per actū sensus solum sine alio representatiuo, sed per phantasma representatiuum materialiter obiecti.

Et intellectus agentis abstractionē speciem intelligibilem causantem in intellectu possibili, quia illa representatio phantasmatum sufficiens ad intelligendum esse nō potest, eo qd intellectus immaterialiter apprehendat, vnde necesse est vt præter phantasma, speciem representans obiectum immaterialiter in intellectu ponamus.

Ad quartū dicitur primo qd triplex est medium cognoscendi, scilicet medium quo, medium sub quo, & mediū in quo. Sicut in visu, medium quo, est species visibilis, medium sub quo, est lux, medium in quo, est speculum, vel aliud obiectū, ex cuius inspectione sensus in cognitionem alterius deuenit. Sic in intellectu medium quo, est species intellectualis, medium sub quo est in-

tellektus agens, medium in quo, est res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur.

Dicitur secundo qd maior est uera de eo per quod aliquod cognoscitur tanquā per medium in quo, non autem de eo quod est medium quo, sicut est species intellectualis.

Si autē arguatur propter qd vniū quodque & illud magis. Sed per medium quo, cognoscimus rem: ergo etc.

Dicitur qd illa propositio habet veritatem in his quæ sunt vnius ordinis, quæ scilicet, conueniunt in vna ratione secundum quam vnum est causa alterius. Sicut ignis ex eo qd est calidus causat in ligno caliditatem, ideo magis calidus. Modo medium quo non conuenit in ratione cogniti cum re, quæ cognoscitur per ipsum, & non est vnius ordinis cum ipso, vnde ratio non sequitur, sed sequeretur si medium quo, sic esset causa cognitionis rei, qd per cognitionem intellectus in cognitionē alterius rei deueniret.

A D D I.

Disputatio de speciebus intelligibilibus. I. sent. in prologo. Tex. 14. Circa disputationem istam de speciebus intelligibilibus, vltra opinionem cuius meminuit Auctor, in sua quæst. fuerunt, & Alij negantes species, de numero quorum fuit Gorfredus, asserens de mente Ar. vanas esse huiusmodi species quia 3. de anima euincens naturam intellectus, ipse Philos. ait intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere: si ergo darentur huiusmodi species, tunc intellectus esset actuatus per, istas species, & sic erit in actu ante ipsum intelligere. Præterea, positis istis speciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniam intus apparens prohibet extraneum, & obstruet: igitur vane sunt species iste ad mentem Ar. Præterea quæro de productiuo harum specierum, num sit phantasma, vel agens, possibilisue intellectus, non phantasma, quia hoc est materiale, & species sunt spirituales, non agens intellectus, quia ipse cum sit lumen habet tantum illuminare, non possibilis quia munus eius est recipere, & non agere, cum igitur non sit assignare productiuum harum specierum, sequitur qd ficticiū quodam sit eas imaginari, hanc opinionem dicit iste vir fuisse magnorū philosophorum, nempe Themistij Auemp. Auerr. & multorum Aliorum, Ioannes Bacconitanus negat quoque species intelligibiles, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed ad intelligendum naturas vniuersales, sufficit intellectus cum ipsis phantasmatibus: non ergo sunt necessaria species intelligibiles, & hæc est sententia Ar. quæ 2. Ethic. asserit, tria tantum reperiri in anima, scilicet facultas, passio, & habitus, modo species in-

ciēs intelligibilis, non est facultas, non passio, non habitus vtpater: igitur non dantur huiusmodi species. Præterea, actus intellectus duo sunt ex 3. de anima, simplicium apprehensio, & compositio; & diuisio. Addit Beatus Tho. discursus, nunc quæro, iste species in quo actu sunt, non in primo, quia hæc species non intelliguntur, non in secundo, nec in tertio, quandoquidem species non est compositio, neque discursus: non ergo dantur iste species, Aureolus dixit esse necessaria species intelligibiles in intellectu, non tamen postmodum est necessarium remanere, nisi dum ipse intellectus intelligit, & hoc voluit expresse Ar. 3. de anima dicens, qd sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed sensus postquam exercuit suam sensationem, nō habet species sensibilem: ergo sic intellectus postquam exercuit suam intellectionem non habet amplius species intelligibiles impressas, & subiectiue existentes in intellectu remanentes post actum intelligendi, sed solum expressas, & obiectiue existentes in intellectu, cessant tamen cessante actu intelligendi, & hoc voluit Auerr. dicens, necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundum velocitatem, & rem velocis transmutationis non fixam &c. quam opinionem sequutus est Arcangelus mercenarius, & est opinio quoque Auicenn. lib. de sufficientia.

Rei tamen veritas est, qd species intelligibiles sunt necessariae in intellectu, ad intelligendum obiectum suum, & quod maneat cessante actuali intellectione, contra ipsum Arcang. & loquor de speciebus impressis non expressis, quia, quemadmodum materia retinet formam, cessante actione agentis, sic etiam intellectus retinebit species, cessante actu intelligendi, hanc veritatem tenet D. Tho. Scotus, Romanus Aegidius, & omnes recte philosophantes, & Theologizantes, nam qui negat species negat etiam animi immortalitatem, quia deficiente opere alicuius deficit, & illud, sed opus intellectus possibilis est recipere species, & intelligere per ipsas: demptis igitur speciebus intelligibilibus quid erit de intellectu, deficeret profecto, vel esset indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerum intellectarum, nec Philosophus disereparet a rustico, nec intellectus produceret suam intellectionem, & suum actum & multa alia inconuenientia confiteri coguntur negantes species intelligibiles de numero quorū est Quidā familiaris nomine niger, qui caret speciebus intelligibilibus in suo intellectu, ob hoc ē indeterminatus ad quodlibet opus peragendū, veluti Gnato de quo Terentius (ait aio negat nego)

Hi etiam auferunt vnum genus entium ab vniuerso, in quo oportet ponere quædam, quæ primo instituta sunt a natura vt sint, quamuis forte secundo alia representat, & hæc dicimus res, quædam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia representent, & hæc nominamus intentiones rerum, & species intelligibiles, & sensibiles, negantes species intelligibiles hoc secundum genus entium auferunt, & tamen summe necessarium est hoc ponere, quia cognoscituum oportet esse non solum ipsum; sed & alia, intellectuum vero omnia ex communi consensu Philosophorum conuenientium in hoc, qd simile simili cognoscitur, modo res secundum seipsas non possunt esse in cognoscituo, quia lapis non est in anima, nec ipsum cognoscituum secundum suam naturalem substantiam finitam, potest esse tante excellentie vt habeat in se, vnde distinde sibi assimilantur res cognoscibiles, secundum proprias earum rationes: vnde restat cum nec esse naturæ cognoscitui sit ratio cognoscibilium, nec esse naturæ rerum cognoscibilium sit secundum se in cognoscituo, vt a natura sit institutum hoc genus entium intentionale, quo intellectus cognoscituius sit res cognoscibilis.

Rationes aduersariorum non sunt alicuius momenti, & prima ratio Gorfred. soluitur dicendo, qd intellectus ante intelligere non est in actu secundo, quia est pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionē speciei intelligibilis producte per actionem intellectus agentis constituitur in actu primo, & sic actuatus potest exire in actum secundum Ratio secunda soluitur, distinguendo qd recipiens duplex est vnum realiter, & naturaliter vt materia prima respectu formarum, alterum spiritualiter, & hoc duplex alterum est recipiens spiritualiter tantum, vt intellectus qui recipit vniuersaliter, alterum vero recipit spiritualiter intercedente tamen transmutatione reali, vt tactus, quando ergo dicitur qd si recipiens spiritualiter aliquam naturam eorum, quæ recipere debet

secundum

Tex. 18.

In prologo senten.

Tex. 1.

3. de anima 39.

Arcangelus Mercenarius in dilucidationibus; Auerr.

Lege D. Th. p. p. q. 79. ar. 6. & 84. art. 7. & 2. cont. gent. cap. 75. Vide Scotū in prologo. 1. senten. Aegidium. 1. hoc lib. 3.

Niger,

Vide Enrr. quolib. 5. q. 14.

Soluntur rationes Gorfred.

D. Tho. p. p. q. 8. ar. 4.

secum admitteret, natura illa inexistentis aliorum receptionem impediret, sed non intelligitur de receptione simpliciter, sed de receptione perfecta, & completa, quæ est receptio iudicatiua, amaritudo enim inexistentis linguæ, non impedit receptionem simpliciter aliorum saporum, sed iudicium, species intelligibiles hoc impedimentum intellectui præbere non possunt. Productiuum specierum intelligibilium est phantasma, concurrente tamen virtute intellectus agentis, ut satis patet ex Auctore in q. ex quo soluitur Ratio tertia. Rationes quoque Baccotani solvuntur ex his quæ dicta sunt, quia non multiplicamus eam sine necessitate, immo natura ipsa cogitur ponere eas intentionale, ut cognoscituum sit cognoscibilia, ut dictum est. Ad dictum Ar. q. in anima sunt facultas passio, & habitus, dicimus q. non erat locus ille enumerandi species, quia moraliter loquebatur sed in hoc 3. de anima expressit ubi dixit animam esse locum specierum, & non lapidis, sed species lapidis est in anima. Ad id etiã quod adducitur de operationibus intellectus dicimus q. est sermo de intellectu in actu primo, in quo iam habet species quibus habitus exercet operationes illas. Soluitur & Ratio Aureoli, quia similitudo inter sensum, & intellectum consistit in hoc q. sicut sensus patitur a sensibili dum recipit speciem eius, ita & intellectus a suo intelligibili, licet non eodem modo, & sicut sensus est in potentia ad suum obiectum, ita & intellectus, sed differunt postea multipliciter quoniam intellectus cognoscit vniuersale, sensus non intellectus cognoscit obiectum abstractum a conditionibus indiuiduantibus, sensus non, intellectus cognoscit substantias, & accidentia sensus non cognoscit nisi accidentia, & sic quoque in intellectu remanent species, in sensu autem non, cætera quæ hic essent dicenda. Vide Zimmaram in q. de speciebus intelligibilibus, lege Capreol. 2. sent. dist. 3. q. 2. & Apolar. 3. de anima q. 7. lege Auctore. 1. cont. gent. cap. 55. & 2. lib. cap. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

Q V A E S T I O V I I I I.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse.

Quoniam autem, sicut in omnia natura, est aliquid, hoc quidem materia, illud autem potentia omnia illa &c. Tex. XVII.

P. P. q. 79.
art. 3.

VAERITUR Nono. Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere, sit necesse. Et videtur quod non.

Primo. Si anima intellectiua esset intellectus agens, tunc in homine aliquid nobilius intellectu possibili poneretur, hoc est falsum: ergo &c. Patet consequentia, quia agens est nobilior patiente. Falsitas autem consequentis probatur. Nulla est in homine nobilior operatio, quam intelligere. Vnde in hac operatione tanquam in nobilissima ho-

minis operatione philosophus felicitatem ponit: ergo nulla est in homine uirtus nobilior principio huius operationis. Et huius est principium intellectus possibilis: ergo &c.

Secundo. Sicut se habent sensibilia ad sensum, ita intelligibilia ad intellectum, ut dicit philosophus. Sed ad hoc quod sensibilia sentiantur, non requiritur sensus agens: ergo nec ad hoc ut intelligantur requiritur intellectus agens.

Si dicatur, q. alia ratio est de intellectu, et alia de sensu, quia sensibilia sunt actu sensibilia extra animam, intelligibilia autem extra animam non sunt actu intelligibilia.

Contra

3. de anima
Tex. 3.

Non datur
sensus agens

Contra ex hac responsione videtur sequi, q. intellectus agens ponatur ut faciat intelligibilia in actu. Sed hoc non potest stare, quia sicut se habet lumen ad colores, ita intellectus agens, si est ponendus ad intelligibilia, ut videtur velle philosophus. Sed lumen non facit colores esse actu visibiles absolute sed quodammodo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia esse actu intelligibilia. Minor probatur quia visibilitas conuenit colori in secundo modo dicendi per se: ergo &c.

Tertio. Si esset in anima intellectus agens semper homo intelligeret. Sed videmus hoc esse falsum: ergo &c. Probatur consequentia. Prasente actiuo, & passiuo sibi proportionatis, semper sequitur actiuo actiuum sit agens, naturale, ut dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens si ponatur est agens naturale, & intellectus possibilis, est passiuum sibi proportionatum ergo intellectus agens semper ager in intellectu possibilem causando species intelligibiles; Sed prima intellectio per speciem, non subest imperio voluntatis cum species sic naturaliter agens: ergo homo continue intelliget.

Quarto. Intellectus agens est substantia separata: ergo non est potentia animæ. Probatur antecedens auctoritate philosophi dicentis. Separatus autem est solum in hoc, quod vere est id est in essendo, & hoc solum immortale, & perpetuum. Item ait q. est separatus, & immixtus. Item dicit q. est substantia actu ens. Nihil autem respectum eundem est in actu, & in potentia: ergo cum anima sit in potentia respectu intellectus possibilis in ipsa existentis, non poterit in ipsa esse intellectus agens. Item inquit, q. idem est secundum actum

scientia rei. Quod Commen. exponens ait q. in intellectu agente, idem est intelligens, & intellectum, non autem in intellectu possibilis: ergo intellectus agens est substantia separata. In solis enim separatis a materia, idem est intelligens, & intellectum. Item ait q. intellectus agens, non aliquando quidem intelligit, aliquando autem non intelligit, Nihil autem tale est in nobis: ergo &c.

Respondeo. Circa hanc difficultatem duo sunt facienda. Primo ponetur una opinio falsa, & improbabitur. Secundo ponetur opinio vera.

Quantum ad primum dicunt quidam quod necesse est ponere intellectum agentem, ut sit immediatum principium actiuum intellectionis.

Pro qua positione supponunt primo quod species intelligibilis non est per se immediatum principium actiuum intellectionis, Quia idem non potest esse immediatum principium agendi intellectionem, & recipiendi eandem. Species autem est immediatum principium recipiendi intellectionem. Nam cum intellectus immediate speciem recipiat intellectionis actum immediate recipere non potest. Idem enim non est alicuius actiuum & immediate susceptiuum, & per consequens intelligibilis erit immediatum principium receptiuum intellectionis.

Secundo supponunt, q. nec intellectus possibilis est immediatum principium intellectionis. Et probant, quia idem non potest esse principium actiuum, & receptiuum actionis, est enim potentia actiua principium transmutandi aliud, non transmutandi se, ut dicitur 5. Metha Sed intellectus possibilis, ut omnes concedunt est principium receptiuum

Comma. 19

Tex. 10.

In q. duo sunt ab Auctore opinio them.

la hoc lib.
Tex. 18.

1. de anima
Tex. 67.

Tex. 10.

Tex. 20.

Tex. 19.

Cap. de potentia.

ro. lib. Echi.
cap. 8 & 10.
scribitur hoc.

receptum intellectus: ergo non est principium actuum eiusdem. Tunc arguitur sic. Immediatum principium actuum intellectus, aut est intellectus possibilis, aut species intelligibilis aut intellectus agens. Non species intelligibilis, Nec intellectus possibilis: ergo erit intellectus agens.

3. de anima
Tex. 18.
Huic ut dicunt fauent verba philosophi dicentis, q. intellectus possibilis est, est omnia fieri, id est est receptiuus omnium intellectuum, & q. intellectus agens est, est omnia facere, id est qui facit omnes intellectiones.

Sed quia ista opinio est contra veritatem, & contra mentem philosophi & procedit ex falsis fundamētis: ideo arguam contra conclusionem primo. Deinde contra supposita & rationem.

Intelectus
agens nō est
immediatū
principium
intellectio-
nis.
Tex. 16.
Contra conclusionem primo arguitur sic. Si intellectus agens esset immediatum actuum principium intellectuum, intelligere non esset operatio immanēs, sed hoc est contra philosophū q. Methaphy. ergo & c. Probatur consequentia, quia intelligere non recipitur in agente, recipitur enim in intellectu possibili, & non in intellectu agente, ut concedunt.

Ad hanc rationem respondetur, q. actionem esse immanentem potest dupliciter intelligi. Vno modo, quia recipitur in suo per se agente immediato & hoc est impossibile, quia potentia actiua non est principium transmutandi se. sed aliud. Alio modo quia principium actuum eius, & immediatum est coniunctum secundum esse, etiam principio receptiuo eius, & hoc modo intelligere est actio immanens, quia intellectus agens, & intellectus possibilis sunt vniūta secundum esse.

Contra istam responsionē arguitur.

Quia si ad operationem immanentem sufficit, q. principium actuum, & passiuum sint vniūta secundum esse tunc omnes operationes nutritiua, & augmentatiua essent operationes immanentes, quia corpus in quod agunt, & ipse potentia vniuntur secundum esse, quod nullus concederet.

Secundo arguitur ad conclusionem ex verbis philosophi. Operari, non attribuitur nisi producenti operationem. Sed philosophus per totū librū de aza attribuit intelligere intellectui possibili, non autē intellectui agenti: ergo etc.

Respondetur, q. philosophus cum dicit intellectum intelligere, non aliud intendit nisi q. recipit intellectionem.

Sed contra. Quia eadē ratione possemus dicere, q. lignum calefacit, quia recipit calefactionem ab igne.

Præterea ista expositio est contra mentem philosophi, & Commen. Cum autem sit singula fiat & c. dicit philosophus, tunc intellectum esse in actu, quando potest per seipsum operari. Vbi expresse vult, intellectum factum in actu per speciem intelligibilem, esse productiuum intellectionis.

Si dicatur, q. per illa verba philosophus nihil aliud vult, nisi q. intellectus factus in actu per speciem, est in vltima dispositione, & in potentia propinqua ad recipiendum intellectionem, non autem antequam habeat speciem, ideo subiungit philosophus q. tunc est in potentia, sed aliter tamen quam ante adiscere.

Hoc inquam non valet, quia si sic intenderet, non diceret, quia tunc potest per seipsum operari. Nam ly per seipsum, denotat ipsum tunc posse producere intellectionem. Hoc etiam est expresse contra mentē Comen. exponem quod

In omnibus
tribus libris
hoc repetitur.

Tex. 3.

Obiectio.

Conclusio.

quod dicit philosophus intellectum factum in actu, posse per seipsum operari, dicit. Et hoc quod dixit est differentia inter virtutes agentes propinquas, & remotas, propinque enim actui sunt, quæ agunt per se, & non indigent extrahente eas de potentia in actum, remote autem indigent. Ex quibus verbis Satis clarum est. Commen. in ista diuisione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba sic esse intelligenda, scilicet q. intellectus factus in actu potest per seipsum producere actum intelligendi. Alioquin illam diuisionem, non ex verbis philosophi deduceret.

Quantum autem ad ea quæ supponit ista ratio.

Dicitur primo q. si intelligat, neque speciem intelligibilem solam, neque et solum intellectum possibilem esse immediatū principium intellectionis productiuum supposita vera sunt, sed tunc argumentum non concludit. Dicitur, enim, q. neque species sola producit immediate intellectionem, neque solus intellectus possibilis, neque intellectus agens, sed intellectus in actu primo constitutus, id est intellectus possibilis, & species intelligibilis, ita q. intellectus possibilis, & species simul sunt causa totalis immediata, species autē est causa partialis, & similiter intellectus possibilis.

Dicitur secundo, q. si intelligatur, neque intellectum, neque speciem esse causam partialem actiuam de necessitate requisitā ad productionem intellectionis, ambo præsupposita sunt falsa. Primum quidem est falsum, quia nulla esset ratio ponendi speciem intelligibilem. Ad hoc enim q. potentia sit receptiua, licet requiratur aliqua dispositio, nō tamē requiritur forma repræ-

sentans aliam rem in esse cognoscibili, & sic ad hoc q. intellectus recipiat ab intellectu agente intellectionem, nihil facit representatio, quæ sit per speciem: ergo illa species erit superflua. Nec ualet probatio, quia falsum est q. eadem potentia non sit immediate receptiua plurium formarū, siue plurimū actuum, quando sunt diuersarum rationum, sicut sunt species, & intellectio. Eadem enim magnitudo est immediate receptiua albedinis, & caliditatis. Intellectus ergo immediate, id est sine dispositione materiali media recipit speciem, & intellectionem, licet intellectio præsupponat speciem in intellectu non sicut dispositionem materialem intellectus, sed sicut principium formale productiuum intellectus.

Secundum etiam suppositum falsum est, sicut supra probatum est.

Ad probationem dicitur primo: q. idem non potest esse totale productiuum alicuius, & receptiuum eius, sed bene potest esse principium partiale productiuum.

Dicitur secundo q. illa diffinitio potentie, est diffinitio potē actiue transmutatiue per motum, & veram mutationem. Intellectus autem non est talis potentia.

Dicitur tertio, q. posito q. illa esset diffinitio vniuersaliter potē actiue, sic est intelligenda, q. potentia actiua est principium transmutandi aliud in quantum aliud. Vnde nihil prohibet idē esse suipsius transmutatiuum, tamē aliter & aliter. Sic in proposito intellectus ut actu habens speciem intelligibilem, transmutat seipsum solum in quantum est potē actus secundū receptiuam.

Quantum ad secundum dicitur q. necesse est ponere intellectum agentem, Z ad hoc

Soluitur ratio in oppositum.

Metaph. cap. de potentia.

Necesse est ponere intellectum agentem.

ad hoc ut faciat intelligibilia in actu, hoc autem facit agendo in phantasmata, & intellectum possibilem.

Oportet ergo hic tria declarare. Primo quomodo faciat intelligibilia in actu. Secundo quomodo agat in phantasmata. Tertio quomodo agat in intellectum possibilem.

Quantum ad primum sciendum primum quod differentia fuit inter Platone & Aristo. ut in multis libris Aristo. patet: quia Plato posuit naturas universales subsistere extra singularia, sicut naturam humanam extra omnem hominem, & naturam specificam equi extra omnes equos. Aristo. autem posuit naturam universalem non subsistere extra singularia. Non enim est natura humana nisi in Sorte, et Platone & in alijs individuis hominis, et sic de alijs naturis, eo quod non sint actu a conditionibus materialibus secundum quas mutationis substantia deputata. Intellectus enim absque materialibus conditionibus intelligit.

Sciendum secundo quod aliqua sunt intelligibilia in actu, aliqua intelligibilia in potentia. Illa dicuntur intelligibilia in potentia, quae ex se non possunt ab intellectu intelligi, eo quod non sint actu a conditionibus materialibus secundum quas mutationi subsistant depurata, intellectus enim absque materialibus conditionibus intelligit, sed indigent aliquo alio agente depurante, & ista sunt quae sunt in materia, quia species quae sunt in intellectu universali representant, res autem quae est in materia est particularizata per aliquid quod est extra rationem quidditatis, scilicet per conditiones materiales, modo res taliter particularizata per se directe intelligi non potest, & ideo omnis quidditas ma-

terialis secundum esse quod habet in materia est intelligibilis in potentia. Illa autem sunt actu intelligibilia, quae non indigent aliquo alio agente ad hoc ut intelligantur, quia scilicet ex se sufficienter sunt in actu a materialibus conditionibus depurata, & sunt naturae abstractae a materia, quae non ex aliquo extrinseco, sed ex seipsis sunt individuae. Sequitur ex hoc non oportere esse aliquam virtutem secundum Platone, quae quidditates materialium rerum actu intelligibiles faciat, cum ponat eas a materia separatas. Sed secundum Aristo. oportet ponere aliam virtutem agentem, cum eas in materia esse ponat. Cum ergo queritur quomodo intellectus agens faciat quidditates materiales intelligibiles actu. Dicitur quod non est sic intelligendum, quasi ipsam quidditatem materiale, quae intelligitur, secundum esse a conditionibus materialibus abstrahat, ponatque eam sic abstractam in prospectu intellectus possibilis, quia universale secundum esse a singularibus abstrahi non potest. Aut quia in ipso phantasmate relucere naturam quidditatis absque principijs individuantibus faciat. Non enim phantasmata intellectui, tanquam res primo cognita obijciuntur ut in ipsis ab intellectu cognitis naturae universales inspiciantur. Sed quia causat in intellectu possibili speciem quidditatis materialis, per quam ipsa quidditas est actu intelligibilis, eo quod talis species quidditatem sine conditionibus materialibus representat. Unde cum intellectus speciem alicuius quidditatis habet, non indiget amplius illa quidditas agente extrinseco ad hoc ut intelligatur.

Quantum ad secundum, scilicet quomodo intellectus agens agat in phantasmata,

Quomodo intellectus facit quidditates materiales intelligibiles.

ta smata, dicitur quod intellectus agens agit in phantasmata dupliciter, scilicet aliquid eis influendo in eorum generatione, & ab eis aliquid abstrahendo.

Pro declaratione primi sciendum quod cum animae ad invicem ordinentur, sicut figure, sic inquam, quod prior, & imperfectior in perfectioni continetur. Virtutes enim in imperfectiores ex eo quod perfectioribus uniuntur quadam perfectionem consequuntur, quam separare ab eis non habent. Virtus enim extimativa in homine ex eo quod in eadem essentia animae cum intellectu radicatur, hanc perfectionem habet, quod de particularibus discurre, & rocinari potest, unde etiam particularis ratio dicitur, quam perfectionem non habet extimativa separata ab intellectu, scilicet ea quae est in brutis. Similiter imaginativa hominis habet hanc perfectionem, ut phantasmata in ipsa recepta sint habilia ad hoc ut possint concurrere sicut causa partialis ad causandum speciem intelligibilem in intellectu, hanc autem perfectionem non habet imaginativa brutorum.

Dico igitur primo quod intellectus agens non agit in phantasmate aliud quid eis influendo postquam generata sunt, sed agit in eis in eorum generatione aliquid influendo, in quantum dat sibi virtutem, ex eo quod recipiuntur in virtute radicata in eadem essentia animae cum ipso intellectu agente, ut sicut causa partialis ad movendum intellectum possibilem secum concurrere possint.

Dico secundo quod illa virtus non est aliquid distinctum essentialiter a phantasmate. Ad hoc enim quod moveat in intellectu possibilem, oportet quod in essentia sua aliquid de lumine intel-

Intellectus agens non agit influendo post generationem phantasmatum.

Dupliciter intellectus agens in phantasmata agit.

luis agentis participet. Sicut color non posset movere visum, nisi aliquid essentialiter de corporali lumine participat. Mouet ergo phantasma intellectum non per virtutem superadditam essentiae suae, sed quia sua essentia propter coniunctionem subiecti cum intellectu agente tantam adipiscitur perfectionem, ut possit movere intellectum, haec autem perfectio essentialis est quaedam participatio luminis intellectus agentis.

Pro declaratione secundi, scilicet quomodo agat abstrahendo a phantasmatibus. Sciendum primo quod in phantasmatibus sunt species intelligibiles non in actu, sed tantum in potentia. Hoc autem non est sic intelligendum, quasi species intelligibiles sint in phantasmatibus in potentia passiva, hoc enim modo sunt in potentia in intellectu potenti, sed dicuntur in phantasmatibus, tanquam in potentia activa potentialiter contineri, quia scilicet phantasmata habent virtutem eas producendi.

Sciendum secundo, quod ea res quae ex se effectum producere non potest, ad hoc ut exeat in actum, oportet ut ab aliquo alio agente inueatur, sicut si unus homo ex se non sufficit trahere navem, nunquam poterit hunc effectum efficere, nisi ab alio adiuvetur, & tunc si agens adiuvans sit agens principale, dicitur formam de potentia activa imperfecti agentis educere, sicut si puero volenti alterum ense percutere, & non potenti homo fortis auxilium ferat dicitur iste de potentia activa pueri percussorem eduxisse.

Dicitur ergo quod intellectus agens agit in phantasmata abstrahendo species intelligi-

Quomodo intellectus agens agat abstrahendo videtur.

telligibiles ab ipsis, quia scilicet species intelligibiles de potentia phantasmatis educit dando, scilicet phantasmatibus virtutem tales species producendi, & simul cum phantasmatibus illas species tanquam causa principalis producendo.

Quantum ad tertium principale.

Dicitur primo quod intellectus agens agit in intellectum possibilem causando species intelligibiles quatenus quid ditas materiales actu intelligibiles sunt.

Dicitur secundo quod intellectus agens agit illas species in intellectu non per se tanquam causa totalis, sed tanquam causa partialis. Ad causandum enim tales species concurrens, et intellectus agens & phantasma. Intellectus agens, sicut agens principale, et primum, phantasma autem sicut agens instrumentale, & secundarium. Facit itaque intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agendo in intellectum possibilem, & in phantasmata modo dicto.

Istis declaratis probatur conclusio, scilicet quod necesse est ponere intellectum agentem ratione philosophi.

In omni natura quæ scilicet quandoque est in potentia, et quandoque in actu, oportet ponere aliquid quasi materia, quod sit in potentia ad omnia quæ sunt illius generis, & aliquid quod sit agens reducens potentiam ad actum. Sed anima secundum partem intellectivam, quandoque est in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectivam esse aliquid quasi materia quod sit in potentia ad omnia intelligibilia, & iste est intellectus possibilis, & aliquid quasi agens quod reducat talem potentiam ad actum, & iste di-

citur intellectus agens.

Ad evidentiam huius rationis sciendum est, quod secundum communem omnium expositionem, nomine naturæ, & nomine generis idem videtur intelligere Aristoteli. dum ait. Quoniam autem, sicut in omni natura est aliquid hoc quidem materia unicuique generi &c.

Est enim sensus quod in omni natura, siue in omnigenere rerum quod idem est, est aliquid. Sicut materia quod est omnia illius generis, aliquid vero sicut agens, & productivum omnium formarum generis talis naturæ. At quia. Non dicit Aristoteli. Quoniam in omni natura est aliquid &c. Sed quoniam sicut in omni natura ubi se aliquam similitudinem, & comparisonem, & ante conclusionem inferendam ponere velle ostendit, videtur mihi quod non pro eodem, sed pro diversis naturam, & genus accipiat, ponatque inter illam similitudinem, & comparisonem, ex qua infert quod necesse est in anima illas duas differentias esse. Nam nisi sic accipiat, pendet constructio, sensusque totius illius locationis est imperfectus. Per naturam, enim videtur accipere philosophus substantiam materiale quæ de potentia in actum producit, per genus vero omnem aliam quidditatem, siue genericam, siue specificam. Unde sic punctuanda est littera. Quoniam autem sicut in omni natura, est aliquid hoc quidem materia unicuique generi, hoc autem est potentia omnia illa, alterum autem causa, & factivum &c. Et est sensus. Quoniam in omni genere, et natura rerum. Sicut & in omni substantia materiali producibili de potentia in actum, est aliquid sicut materia propria illius generis, & aliquid sicut propria eius causa

Quid nomen naturæ accipiat.

causa productiva, necesse est, & in anima has differentias esse aliquid, scilicet sicut materia, aliquid vero sicut agens, & ita sensus habetur perfectus, perfecta quoque constructio.

Est autem illa comparatio aliarum rerum ad substantias materiales verissima. Nam, & in naturalibus, & in artificialibus, & in intellectualibus est verum, ut inquit Commens. quod in ipsis sunt tria scilicet agens: patiens, & factum.

Ceterum attendendum est quod illa proposito super qua dicta comparatio fundatur in naturis duntaxat in suo genere perfectis est intelligenda, non autem in naturis imperfectis. Ad productionem enim naturam etiam substantiarum imperfectarum, verbi gratia ad productionem vermis, quod in genere animalis est imperfectum quoddam, non requiritur agens perfectum, & uniuersum. Sed agens uniuersale sufficit, ad naturas autem perfectas in suo genere non solum propria materia, sed & proprium atque uniuersum agens exigitur ad æqui enim productionem, æqui semen exigitur. Similiter ad scamm productionem, ars factiva scamm, & ad productionem intellectus in actu, agens qui sit intellectus.

Sed tunc dubium occurrit. Nam ex istis Aristoteli. verbis hoc modo expositis non videtur haberi, quod intellectus agens anime intellectivæ potentia, & proprietate sit quod tamen Aristoteli. secundum communem opinionem videtur intendere. Nam ex ista comparationis interpretatione, nihil aliud habetur quam quod omnis natura, & quidditas perfecta, quæ de potentia in actum educitur propriam materiam, propriamque productivum habet, non autem quod ta-

lis materia, taleque agens sit potentia, & virtus, siue accidens talis naturæ. Et ideo sequetur quidem, quod ad hoc ut fiat intellectus in actu, siue anima secundum, quod in actu primo intellectiva fieri potest, aliquem intellectum agentem requirat, a quo de potentia reducatur in actum, non autem quod intellectus agens, eius potentia, eiusque accidens sit.

Respondetur quod si diligenter verba, & mens philosophi considerentur, videbitur, quod non solum concluditur oportere dari intellectum agentem. Sed etiam sic oportere dari, ut potentia, & pars anime intellectivæ sit. Nam cum agens proximum, et proprium uniuscuiusque perfecte naturæ, eiusdem speciei esse debeat cum eo quod efficitur, & cum eo quod in tali natura materiam locum tenet. Nam & sanguis, & semen equi, & æquus productus eiusdem speciei sunt, hic quidem sicut individuum, illa vero sicut cause, & principia individui, necesse est, ut & intellectus in actu, & intellectus possibilis, qui materiam locum tenet, et intellectus agens, quod proprium est actuum eiusdem speciei, & ideo cum tam intellectus in actu quam intellectus possibilis, accidentia anime sint, necesse est, ut & intellectus agens accidens sit anime. Si enim illa anima essent accidentia, et intellectus agens substantia esset separata, unius speciei esse non possent.

Præterea hæc Aristoteli. ratio supponit, scilicet quod anima in seipsa tanquam proprietates habet illas virtutes, quæ ad intelligendum exiguntur, dum potentias anime enumerando posuit intellectivam, in secundo, & in tertio, id quo intelligit anima partem eius dixit, inquit. De parte autem anime,

Quomodo ratio text. 17 non modo dari intellectum agentem sed ipsum esse potentiam anime concludat.

Quid supponat ratio Aristoteli.

Quomodo intellectus agens agit in intellectum possibilem. Lege hic.

Tex. 17. Huius lib.

Dubitatio pulchra.

Sensus verborum Aristoteli. quis sit.

anime, que intelligit, & sapit. Et ideo cum probauit ad intelligendum intellectum agentem opus esse, relinquatur illi anime potentiam esse. Vnde & intellectum possibilem, & intellectum agentem differentias esse anime concludit, inquit, quod necesse est in anima has differentias esse.

Confirmatur ratione quam S. Tho. adducit. Nam unicuique nature per se, data sunt principia, quibus suam possit operationem explere, alioquin non esset a natura sufficiens instituta, constat, autem quod intelligere propria est hominis operatio, & ex ratione ad ducta, quod talis operatio, neque sine intellectu possibili rerum species in se recipere, neque sine intellectu huiusmodi species abstrahente expleri potest, ideo necesse est ut uterque anime virtus, & potentia sit.

Confirmatur quoque quod hæc fuerit Aristo. intentio, quia de ipso intellectu agente loquens, dicit quod est sicut habitus quidam, & lumen, constat enim quod nomine habitus non significatur aliquid per se subsistens, sed id quod est habitus ergo &c.

Ad hoc autem dicunt quidam, quod intellectus agens habitui, & lumini assimilatur non in se, & absolute, sed quantum admodum agendi, id est in operando, quando volumus, ideo non sequitur, si habitus est in nobis, quod similiter intellectus agens sit in nobis non sit substantia separata.

Sed quod ista responsio nulla sit, ostendit in illa etiam interpretatione admissa. Arguitur enim sic, id quo utimur quando volumus non est substantia separata sed est in nobis. Non enim operatio formæ a materia separate, & superioris ordinis existentis in nostra est

potestate, ut illam pro arbitrio nostro exercere valeamus. Sed per hanc responsionem intellectu agente utimur quando volumus: ergo &c.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur negando falsitatem consequentis intellectus enim agens est nobilior intellectu possibili. Ad probationem dicitur primo, quod intelligere licet sit operatio intellectus possibilis immediate, tamen primo est intellectus agentis, quia intellectus agens dat intellectui formam per quam intelligit, dans autem formam, dat etiam motum talem formam consequentem.

Dicitur secundo quod illa consequentia est falsa, intelligere est nobilissima operatio hominis: ergo nulla est potentia nobilior principio huius operationis, loquendo de principio proximo, & partiali, sicut est intellectus possibilis, est enim vera de principio aut primo sicut est intellectus agens, aut totali, sicut est intellectus agens, & intelligibile per suam speciem, & intellectus possibilis: simul.

Ad secundum dicitur primo, sicut ibi dicebatur.

Dicitur secundo quod aliter est de intellectu, & aliter de sensu, forma. n. quæ recipitur in sensu, est eiusdem generis, cum forma, quæ est in re sensibili, ideo sensibile per se potest causare speciem in sensu, & non indiget aliquo alio agente. Nam utraque est aliquo modo materialis, cum species in sensu a conditionibus materialibus non sit abstracta. Species autem quæ est in intellectu est omnino immaterialis: ideo alterius generis est, & alterius ordinis a forma intelligibili, quæ extra intellectum materialis est, & quia nulla forma potest

Intellectus agens est nobilior possibili.

Speculatio notabilis. Lex. 10.

Differentia inter speciem sensibilem, & intelligibilem.

potest agere ultra suum genus, ideo res intelligibilis, quæ est extra intellectum per se causare speciem in intellectu, non potest, sed requiritur intellectus agens.

Ad probationem primæ responsionis dicitur, quod illa propositio habet veritatem quantum ad hoc, quod sicut colores non possunt videri sine lumine, sic ita nec intelligibilia intelligi sine intellectu agente, non possunt, tamen propter aliud ponitur intellectus agens, et propter aliud lumen. Intellectus enim agens ponitur, & requiritur ad intelligendum, ut intelligibilia in potentia actu intelligibilia faciat, lumen vero requiritur ut diaphanum in actu constituatur, ut a colore moueri possit.

Ad tertium negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod intellectus agens non est totale actuum respectu intellectus possibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit ut phantasma, quod est eius instrumentum necessarium aliquando sufficienter in actu non sit.

Ad quartum dicitur primo secundum S. Tho. quod dictum illud non est tantum de intellectu agente intelligendum, sed de tota parte intellectiva, quæ & intellectum possibilem, & intellectum agentem includit. Non enim de solo intellectu agente dicuntur, quia hoc iam, & de intellectu possibili dictum fuerat, non etiam de solo intellectu possibili, quia iam idem dixerat de agente, ideo de tota parte intellectiva est intelligendum, quod est a corporali organo separata, ex quo sequitur quod est immortalis, & perpetua.

Dicitur secundo, quod sensus illorum verborum non est, intellectum esse separatum in essendo. Sed cum nomen intellectus propriæ partem intellecti-

uam significet, improprie autem, & transumptiue de virtute cogitativa dicitur, ne aliquis existimaret, quod dictum est de parte intellectiva, etiam de cogitativa intelligendum esse, dicitur quod intellectus est separatus tantum, quantum ad illud quod vere est, id est quod proprie intellectus dicitur, non autem quantum ad illud quod improprie intellectus appellatur. Nam quod Latinus interpret dixit, quod vere est, in Greco habetur hoperefti. Hæc autem particula, per, dictioni addita, (ut Sudas in suis collectaneis habet, & Simplicius, Adrastusque in 1. Physi.) proprietatem significationis significat. Ideo sensus est. Intellectus autem separatus est solum, secundum hoc quod propria est intellectus.

Ad aliam auctoritatem dicitur quod loquitur Aristo. non de separatione a corpore, sed ab organo corporali, id quod etiam de intellectu possibili superius dixerat. Nam cum agens (ut ait) sit nobilior patiente, & actuum materiam necesse est si intellectus possibilis est ab organo separatus, quod multo magis hoc intellectui agenti conveniat.

Ad aliam dicitur quod non est inconueniens animam & in potentia, & in actu esse secundum diuersas sui potestas.

Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expositio Commen. contra mentem Aristo. est, scilicet quod in intellectu possibili in actu non sit ipsum intelligibile, cum hoc asseruerit superius philosophus immo & sensum in actu esse idem sensibile in actu dixerit superius.

Dicitur secundo, quod illa verba non dicit Aristo. de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Postquam enim de intellectu possibili, & de intellectu agente

Comen. 15.

Responsio S. Tho. 2. cōt. gen. cap. 78.

Lex. 14. & 15.

Lex. 10. in exp. Tex. 19.

Vide qd fuerit intentio, Ar. de intellectu agente.

agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu possibili superius posita replicat, quia intellectus in actu sine scientia in actu est idem rei scite, non autem intellectus possibilis. Secundam vero quia intellectus in potentia est prior tempore in eodem intellectu in actu, licet simpliciter sit e contrario. Ex ipsis autem Aristoteli verbis apparet non esse eius mentem, quod obiectum scientiae intellectus agentis sit ipsemet. Nam non dicit, quod intellectus agens, aut eius scientia sit idem rei. Sed absolute quasi nouum propositum assumens. Idem autem secundum actum scientia rei, quae vero secundum potentiam tempore prior in uno est.

Ad aliam dicitur quod verba illa de intellectu in actu, non autem de intellectu in potentia sunt intelligenda. Hec enim est alia differentia, qua intellectus in actu ab intellectu in potentia differt, quia inquam intellectus possibilis quandoque intelligit, quandoque non intelligit, non autem intellectus in actu, quia est ipsum actu intellectum.

Instant autem quidam dicentes, quod a nullius mente, tanquam dubium excludendum erat, quod intellectus in actu secundo, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, quia hoc certum est de omni operante in quantum huiusmodi, quod non quandoque operatur, quandoque non ideo de intellectu in actu non sunt haec verba intelligenda.

Sed respondetur, quod non est hoc ab Aristoteli dictum, quasi apud aliquos dubium esset, an intellectus in actu quandoque intelligat, quandoque non intelligat. Sed quia ut inquit S. Th. cum propositum sibi esset, differentias inter intellectum in actu, & intellectum possibilem enarrare, postquam duas explicauit differentias, tertiam tanquam manifestam subiungit, quod intellectus in actu, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, sicut intellectus possibilis.

Attendendum autem, quod si de intellectu agente praedicta verba exponantur, sic intelligenda sunt ut inquit S. Th. quod non est ex parte intellectus agentis, quod quandoque intelligimus, quandoque non. Sed ex parte intellectus possibilis.

Dubitatio
difficilis speculationis.

Vide in q.
disp. de spiri-
tualibus
creaturis ar.
10.

Addi.

P. P. q. 79.
ar. 4.

A D D I.

Circa necessitatem intellectus agentis, variae extiterunt philosophorum sententiae, inter Graecos, Arabes, & Latinos: Alex. qui posuit intellectum agentem esse Deum, propter hoc, quia sicut Deus semper intelligit, & omnia facit, & sua actio est eius substantia, ita & intellectus agens, & dixit ipsum esse necessarium ad illuminandum intelligibilia, & ipsam animam intellectiuam, sicut se habet agens in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, sed in rebus naturalibus, agens non est pars intrinseca, quae una cum materia rem naturalem constituat, neque ars est pars rei artificialis: & architecti, qui est separatus agens habet rationem partis, sed solum rationem agentis, & architecti, qui est separatus a rebus arte factis, Themisti, & Theophrasti, posuerunt quoque intellectum agentem esse substantiam separata, & uniri intellectui possibili, & speculatio, quia omnes esse substantiam separata, & uniri intellectui possibili, & speculatio, & separata hos tres intellectus, scilicet agentem, possibilem, & speculatiuum aeternos, & separatos asserunt, & est necessarius intellectus agens, ut tangat possibilem, & speculatiuum, non tactu corporali, sed spiritali, sed de his opinionibus occurrit mihi, quod Profeta non tactu corporali, sed spiritali, sed de his opinionibus occurrit mihi, quod Profeta in excessu mentis dixit, omnis homo mendax, & si hoc est verum in omnibus hominibus, multo magis Graecis est peculiare, atque domesticum hoc vitium, scilicet mentiri, quemadmo-

quemadmodum Poeta inquit, & crimine ab uno disce omnes, & sapientissimus Paulus Cretenses semper mendaces &c.

In sua Meta
ph. cap. 4.
in Epistola
de luce.

Opin. Auer.
3. de anima
q. 23.

Tex. 17.

Tex. 18.

Opin. Dur.
1. sent. dist.
3. q. 3.

Opin. Godo-
fre. 2. sent.
dist. 2. q. 3.
Opinio B.
Thom. p. p.
79. ar. 4. &
disputatis
in q. de ani-
ma ar. 4.

Solutur A-
thilles Dur.

Legit D. Th.
p. p. q. 14.
ar. 4. q. in
Angelis non
ponitur in-
tellectus a-

Inter Arabes fuit Auicennas, qui posuit intellectum agentem colchodeam, & esse necessarium ad producendum species intelligibiles, in intellectu possibili. Auempace tamen voluit intellectum agentem, esse necessarium ad producendum quoddam lumen in ipsis phantasmatis, quibus illustratis efficiantur intelligibilia, & sic apparent res vniuersales; Auer. ut imponit sibi landunus asseruit intellectum agentem esse necessarium, ut sit principium actuum intellectionis in intellectu possibili: quia intellectus agens, & intellectus possibilis, sunt duae substantiae realiter distinctae animam intellectiuam constituentes, quae ita se habent, quod intellectus possibilis solum intellectionem recipit, intellectus autem agens producit intellectionem. Hi viri quoque sunt mendaces, & falsi, & nedum secundum veritatem, quam pro comperto habemus, sed in via Aristoteli quippe, qui dixit, quod in omni natura, id est in omni effectu, & re facta, sunt duo principia necessaria, vnum vt materia, quae sit potentia omnia illius generis, alterum efficiens, quod talem materiam in actu redigat, quod sit vt ars ad materiam suam; sed intelligere est quid effectum: igitur oportet haec duo principia quorum vnum est materia intellectionis, id est intellectus possibilis, alterum efficiens, quod est intellectus agens, & subdit officia vtriusque, ait quod intellectus possibilis omnia facit, hoc est recipit species omnium, quibus factus similis intelligit ipsas: intellectus agens omnia facit, quia abstrahit species omnium, & se habet vt lumen ad colores. Inter Latinos quoque fuit controuersia, de necessitate ipsius intellectus agentis. Quia Durandus de sancto portiano, ordinis praedicatorum, negauit absolute intellectum agentem, asserendo ad intellectionem completam, sufficere intellectum possibilem cum phantasmatis, quia si esset necessarius intellectus agens, vel hoc esset ratione operationis in phantasma, aut in intellectu possibilem, aut in vtrumque; sed nihil horum est: ergo frustra ponitur intellectus agens, probatur minor, quod non in phantasma, quia nec influendo illi aliquid, nec abstrahendo ab eo aliquid, nec adducendo de potentia eius, probatur etiam, quod non in intellectu possibilem, quia aut solus agit in illum, & hoc non, aut simul cum phantasmate, & hoc etiam non, tum quia si phantasma secundum se est impotens in intellectu agere, vt po- te immaterialem: ergo erit impotens quoque ad coagendum, quia non est mutatum, aut si secundum se erat potens, & sic non oportet ponere intellectum agentem, sicut nec sensum agentem cum obiecto sensibili: Godofredus presbyter aduersus Durandum asseruit intellectum agentem dari sed dixit ipsum effectiue non illuminare sed tantum formaliter.

Veritas tamen est quod intellectus agens est necessarius propter tria, scilicet vt sua assistentia illuminet phantasmata, & vt transferat intelligibilia de ordine in ordinem, hoc est vt faciat intelligibilia in potentia, intelligibilia in actu, & vt producat speciem intelligibilem in intellectu possibilem per abstractionem a phantasmatis, quia omne quod est in potentia, non potest reduci in actum, nisi per aliquod ens actu: sed intellectus noster possibilis, est in potentia ad intelligibilia: ergo non reducitur in actum, nisi si per intelligibile in actu; sed intelligibile in actu quo ad quidditates naturales non inuenitur in rebus, nisi secundum Platonem ponentem species, & ideas, & sic oportet vt fiat hoc intelligibile in actu: igitur oportet ponere virtutem factiuam, & haec vocamus intellectum agentem, & ex hac ratione soluitur argumentum Dur. quia intellectus agens, operatur, educendo de potentia phantasmatis, non subiectiuam; sed ministerialiter, & ideo eductum non est in eo, sed in potentia subiectiuam quae est in intellectu possibili. Vnde praeter phantasma oportet ponere aliud agens, quia intelligibile in actu distat ab intelligibili in phantasmate genere, & non sicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiusdem vt in sensu & sensibili contingit, quia vtrumque est materiale sed intelligibile actu immateriale esse oportet: & quando dicit phantasma solum est impotens: ergo immutatum semper erit impotens, dicitur quod in se non est mutatum, sed bene in ordine ad aliud, quae mutatio consistit in hoc, quia primo erat solum agens, modo effectum est minister altius, & ex hoc videmus quod illud quod non possumus ex nobis efficimus vt ministri superiorum, & hac ratio conuincit omnes recte philosophantes: vana igitur est opinio Dur.

AA randi,

randi, nec probabiliter substineri potest. Pace Francisci Tolcti dixerim, qui probabiliter substinere ea: quia sicut non habemus duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas imaginationes, sed vnam, ita debemus fari de intellectu; sed ratio ista nulla est: quia non tot & tanta requiruntur ad volendum, vel ad memorandum, appetendumue, aut ad imaginandum, quanta requiruntur ad intelligendum vt clare videri potest apud D. Tho. p. p. q. 33. per totam, & q. 79. per totam, veritatem hanc latius perlegere potes. 3. p. q. 9. ar. 4. & lib. 2. cont. gent. cap. 77. vbi Auctor ostendit quomodo intellectus agens intelligibilia in potentia facit intelligibilia in actu, & eodem lib. videbis quomodo assimilatur arti. cap. 76. vide etiam Scotum primo sent. dist. 3. q. 8. & Herueum. 2. sent. dist. 17. q. 2. & Baconitanum. 1. sent. q. 2. prologi, & cōstatum in 2. volum. q. 79. ar. 4. Capreolum quoque 2. sent. dist. 2. q. 1.

Q V A E S T I O X.

Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis.

Separatus autem est solum hoc quod quidem est,
& hoc solum immortale est, & perpetuum.

Tex.

X X.

p. p. q. 75.
ar. 6. & 2.
sent. dist. 19.
ar. 1. & 2.
cont. gent.
ca. 78.

VAERITVR decimo.
Vtrum anima intelle-
ctiua sit æterna, &
immortalis. Et vide-
tur q non.

Primo. Forma que
ad sui existentiam determinatas dispo-
sitiones requirit: est corruptibilis. Il-
lis enim corruptis desinit esse. Sed ani-
ma est huiusmodi: ergo &c. Probatur
minor. Proprius actus, propriam ma-
teriam requirit, aia intellectiua est pro-
prius actus corporis humani, q dispo-
sitiones determinatas habet: ergo &c.

Secundo. Cessante ratione existendi
alicuius, illud amplius non est. Sed ra-
tio existendi formæ existenti in mate-
ria est, vt sit quo aliquid est: ergo hoc
cessante, amplius non est. Aut ergo
oportet, q compositum incorruptibile
sit, aut q forma corrumpatur dum de-
sinat esse, id quo aliquid est. Sed ani-
ma intellectiua est forma in materia,
& homo corruptibilis est, & mortalis:
ergo anima intellectiua corruptibilis est.

Tertio. Vnio anime intellectiue ad
materiam, aut est ipsa anima, aut eius
accidens separabile, aut accidens inse-
parabile. Si primum: ergo quandoq;
erit anima, erit vnio ad materiam, &
econtrario, & quando vnio ad materiam
non erit, anima intellectiua non erit,
aut ergo homo erit incorruptibilis, si
intellectus est incorruptibilis, aut ani-
ma corruptibilis erit. Si secundum.
Non videtur quomodo accidens sepa-
rabile, duas possit vnire substantias, et
eas manutenere. Si tertium, nunquam
intellectus a corpore poterit separari,
& per consequens incorruptibilis erit.

Quarto. Si anima est immortalis,
corruptio hominis, accidentalis corru-
tio erit, non autem substantialis, hoc
autem est falsum: ergo &c. Probatur
assumptum, quia principia eius essen-
tialia incorruptibilia erunt. Nam &
materia prima, vt dicitur 1. Physi. in
corruptibilis est.

Quinto. Quod conuenit alicui secū-
dum se, ab eo separari non potest. Sed
formæ

Actus acti-
uum sunt in
paciente be-
ne disposi-
ti.

Nota pun-
ctum de ra-
tione essen-
tiæ anime.

Tex. 81.

formæ materiali, qualis ponitur ani-
ma intellectiua, secundum se conuenit
in materia esse: ergo non potest esse ni-
si in materia, & per consequens sepa-
rata manere non potest.

Sexto. Formæ quæ sunt in materia,
& formæ oīno a materia separate, idē
secundum, speciem esse non possunt
vt 7. Metha. dicitur: ergo eadem for-
ma, nunc in materia nunc separata a
materia esse non potest: ergo &c.

Septimo. Si anima intellectiua esset
æterna, eius essentia esset infinita hoc
est falsum ergo &c. consequentia pro-
batur. Sicut se habet virtus mouendi
ad motum, ita virtus essendi ad esse.

Sed ex perpetuitate motus arguit phi-
losophus 8. Physi. & 12. Metha. in-
finitatem virtutis in primo motore: er-
go ex perpetuitate essendi infinitas vir-
tutis essendi argui potest, sed virtus in-
finita essentiam infinitam requirit: er-
go &c.

Octauo. Si hoc esset, daretur infini-
tum in actu, hoc est contra philoso-
phum 3. Physi. ergo etc. Probatur
consequentia. Generatio hominis est
æterna: ergo infiniti homines præcesse-
runt: ergo & infinite animæ: ergo si
anima est immortalis dantur nunc in-
finite animæ in actu.

Nono. Sequeretur, q resurrectio se-
cundum mentem Aristo. dabitur, hoc
est contra philosophum 10. Metha.
ponentem a priuatione ad habitum
regressum non dari: ergo &c. Pro-
batur consequentia dupliciter. Pri-
mo. Vniri corpori est animæ natu-
rale: ergo esse a corpore separatam,
est sibi contra naturam, & violentum.
Sed nullum violentum est perpetuum:
ergo aliquando reuincitur: ergo &c.
Secundo. Anima si manet a corpore se-

parata, naturaliter uniri corpori desi-
derat, quia pars, separata a toto est im-
perfecta, in toto autē suam perfectio-
nem habet. Vnumquodque autē suam
perfectiōnem desiderat. Sed naturale
desiderium non potest esse frustra: er-
go &c.

Decimo. Anima separata non ha-
beret suam operationem, quæ est intel-
ligere: ergo non potest esse separata.
consequentia nota, quia nulla res sine
sua propria operatione esse potest a-
ctu, vel potentia. Antecedens vero
probatur, quia in anima separata phā-
tasmata esse non possunt, sine quibus in-
telligere non potest.

Vndecimo. Omnes partes quæ pos-
sunt manere separate a toto sunt elemē-
ta, id est partes materiales, vt dicitur
7. Metha. Sed anima non est elemen-
tum: ergo &c.

Duodecimo. Nihil quod incepit esse
est æternum, vt habetur 1. Celi contra
Plato. Sed anima intellectiua incipit
esse, formæ enim nō sunt ante materiam,
vt dicitur 12. Metha. ergo &c.

Tertiodecimo. Intellectus passiuus
est corruptibilis, vt inquit philosophus
ergo &c. Patet consequentia, quia nō
ponitur anima perpetua, nisi intel-
lectum habet.

Quartodecimo. Si intelligere est
phantasia, aut non sine phantasia non
contingit animam separari, vt inquit
philosophus. Sed non est sine phanta-
sia: nihil sine phantasmate intelligit
anima: ergo &c.

Ad euidentiā huius difficultatis:
Sciendum primo q æternum dupliciter
aliquid dici potest. Vno modo tam ex
negatione principij, quam ex negatio-
ne finis sue durationis, quia videlicet
neque incepit esse, neq; desinet. Sicut

AA 2 celum

3. Physi. tex.
78. Et. 12.
Meth. cex. 41

Tex. 56 & 57
quantibus.

Tex. 56 & in
post pradi-
ca.

Argumentū
de resurre-
ctione.

Tex. 60.

Tex. 102.

Tex. 16.

Tex. 20.

Idio de aia.

Tex. 12.

Tex. 30.

2. 39.

3. de anima.

Æternum dū
pliciter acci-
pi potest.

celum secundum Aristo. mentem. Alio modo ex negatione finis tantum, quia videlicet quamvis sue durationis initium habuerit, nunquam tamen esse desinet. Sicut celum secundum catholicam fidem. Hic non queritur, an anima primo modo sit aeterna, sed tantum an secundo modo.

Sciendum secundo quod sicut mortale, et corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, et incorruptibile. Dicitur enim aliquid. Vno modo corruptibile, et mortale, quia in se principium aliquod habet per quod ad corruptionem tendit. Sicut equus, lapis ceteraque id genus, et hoc proprie dicitur corruptibile. Per oppositum vero dicitur incorruptibile, quod nullum tale principium sibi intrinsecum habet, sicut celum, et intelligentie. Alio modo dicitur aliquid corruptibile, et mortale, non quia intrinsecum aliquod principium habeat per quod ad corruptionem tendat, sed quia per aliquod agens extrinsecum, aut agendo aut ab actione cessando desinere potest. Sicut secundum catholicam fidem celum, et intelligentie. Per oppositum vero incorruptibile, et immortale dicitur quod a nullo etiam extrinseco agente ad non esse deduci potest, sicut. Deus gloriosus. Non queritur ergo hic. An anima intellectiva sit immortalis secundo modo. Sed tantum an primo modo sit incorruptibilis et immortalis, tanquam videlicet nullum in se principium habens per quod tendat ad non esse.

Sed attendendum, quod licet quod est hoc modo incorruptibile per se desinere esse non possit, eorum tamen aliquod per accidens potest desinere ad sui, scilicet, corruptionem subiecti. Nam omnis forma quae de potentia materiei edu-

citur, et secundum suum esse a materia dependet, licet per se corrumpi non possit, cum esse per se consequatur formam, per accidens tamen ad materiae corruptionem in qua est desinit esse.

Queritur ergo. Vtrum anima ita sit immortalis et incorruptibilis, quod neque per se, neque per accidens desinere possit.

Sciendum tertio quod quod haec moveri potest. Quantum ad Christianam fidem, et quantum ad veram philosophiam, et quantum ad mentem Aristo. scilicet, quid teneat fides, quid secundum veram philosophiam sit, quid senserit Aristo. Non queritur hic quid fides teneat. Constat enim, quod animam esse immortalem tenet. Non etiam quid sit secundum veram philosophiam dicendum. Probatur enim multipliciter a S. Th. ex principijs naturali lumine intellectus notis, quod sit immortalis. Sed de opinione Aristo. queritur vtrum scilicet, fuerit opinio Aristo. quod anima sit immortalis, an inquam hoc fuerit expresse dictum ab ipso, vel ex principijs ab eo positis haberi possit.

Istis suppositis ponitur haec conclusio. Secundum mentem Aristo. tenendum est. Animam intellectualem eternam, et immortalem esse, corruptoque homine remanere a corpore separata.

Probatur autem primo ex fundamento Aristo. quod si est aliquid anime operum, aut passionum proprium, continget utique eam separari, id est, manere, et subsistere a corpore separatam. Si vero nullum est proprium ipsius, non utique erit separabilis. Ex hoc itaque fundamento arguitur sic. Anima intellectiva habet propriam operationem, scilicet intelligere: ergo est a corpore separabilis, siue immortalis. consequentia nota ex Aristo. fundamento.

Sensus quae
siti.

3. de anima
text. 22. & 3.
Text. 6.

Text. 12.

2. Contra ge-
tes cap. 55.
& 79.

Anima in-
tellectiva est
eterna & in-
corruptibi-
lis per se &
per accidens
secundum
Aristo.

1. de anima
Text. 12.

mento. Accidens vero probatur. Operatio, quae sit ab anima absque corporeo instrumento, est anima propria. Non enim anime corpus in tali operatione instrumentaliter communicat. Sed intelligere sit ab anima absque corporeo instrumento. Nam intellectus nullius corporei instrumenti est actus, sed est ab omni corporeo instrumento separatus, dicitur: ergo et c.

Dupliciter autem ad hanc rationem responderi posset.

Primo quod illud Aristo. fundamentum in 1. de anima, de separatione anime quantum ad eius operationem est intelligendum, non autem de separatione eius a corpore.

Secundo quod antecedens est falsum. Ad probationem vero dicitur, quod secundum mentem Aristo. in illo loco, propria operatio anime illa dicitur, quae non solum sine corporeo instrumento, sed etiam absque communicatione rei corporee omnino sit. Modo dicitur quod licet intelligere absque organo corporali fiat, non sit tamen absque communicatione corporis omnino, nam absque phantasmate non sit, ut dicitur 3. de anima hoc autem ad corpus pertinere manifestum est.

Potest et tertio responderi, negando antecedens, et ad probationem dicendo, quod stat potentiam non esse organo corporali affixam, et tamen esse totam rationem operandi, et tunc operatio erit anime, et corpori communis.

Sed prima harum responsionum quod nulla sit, ex Aristo. processu facile patere potest. Nam ibi dubitatione hanc mouens. Vtrum omnes anime passionem sint compositi, an magis aliqua sit anima propria. Causam huius quaesiti subiungit, quia scilicet ex hoc habebitur. An anima sit separabilis, necne. Vbi

Text. 30.

Seco. 4. dif.
43. q. 2.

manifeste apparet, quod ex separatione vel in separatione anime a corpore secundum operationem, separationem eius in esse intendit inducere.

Secunda quoque responsio contra Aristo. mentem esse manifeste apparet. Nam cum dubium moueat. Vtrum omnes anime passionem sint communes, an aliqua sit anima propria, propriam anime operationem accipit, ut contra communem operationem est diuisa. Ista autem est operatio cui non communicat corpus tanquam instrumentum: ergo et c. Probatur minor sic. Communem anime passionem vocat eam, quae est, et anima simul, et corporei instrumenti. Nam queritur. Vtrum sint communes anime, et habentis. Constat autem quod nomine habentis instrumentum intelligitur, quod simul cum anima operatur: ergo propria vocat quae non compositi ex anima, et corporeo instrumento: sed tantum ipsius est anima.

Sed et tertia responsio nulla est. Nam nulla alia ratione ponit Aristo. intellectum ab organo corporeo separatum, nisi quia omnia intelligit. Si autem esset in organo corporali, cum illud sit determinate naturae sensibilis determinateque mixtionis, esset et intellectus ad determinatam naturam sensibilem limitatus, non omnes naturas sensibiles posset intelligere, sed idem accideret si totum corpus esset intellectui pro organo, et intelligere esset elicitive coniunctum et, tanquam primo intelligentis: ergo et c.

Secundo est auctoritas eius. Nam ibi aperte dixit, quod quasdam partes anime nihil prohibet separari a corpore, propterea quod nullius corporis sunt actus. Ex hoc enim text. arguitur sic. Illas partes anime contingit a corpore separari:

Ostenditur
processus Ar-
ist. in primo
de anima.

Nota pun-
ctum contra
scoticas im-
portantia-
tes.

Text. 11.
2. de anima

Nota subtilis-
simam do-
ctrinam S.
Tho in p. p.
quasi. 9.

Nota pun-
ctum contra
Auer.

rari: quæ nullius corporis sunt actus. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo est a corpore separabilis, ergo, et anima cuius intellectus pars est potentialis.

Tertio est auctoritas eius 2. de anima. Vbi postquam quæsiuit de alijs animæ potentijs. Vtrum vnaqueque sit pars animæ, & vtrum ab alijs potentijs sit separabilis, subiungit qd de intellectu, & perspicua potestiam nihil adhuc est manifestum. Sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari. Sicut perpetuum a corruptibili.

Ad istas duas auctoritates respondeatur, & dicitur primo qd ubicunq; Aristot. de intellectu possibilis separatione mentionem fecit, de formali separatione intendit, non autem de separatione in essendo. Quia ut ipsemet docuit, non aliter conuenit animæ separari, si propriam habeat operationem, cui scilicet non communicet corpus, neque organice, neque obiectiue, quam conueniat re et tangere eam spheram in puncto, quod vtrique sibi formaliter conuenit, non autem in esse.

Dicitur secundo, qd nulla pars est, quæ nullius corporis sit actus in essendo præter intellectum agentem, ideo de ipso solo verificatur, qd separatur sicut perpetuum a corruptibili.

Respondetur etiam, aliter ab alijs, qd illud dictum philosophi, qd intellectus & perspicua separantur sicut perpetuum a corruptibili, est de separatione in operando, non autem in essendo intelligendum. Vult enim Aristot. per hoc dicere, qd anima in quantum ad operationem intelligendi, quandam cum substantijs separatis similitudinem habet, & scilicet sicut perpetua substantia a

materialibus & corruptibilibus conditionibus separantur, ita & anima quæ ad operationem intelligendi ab omni materiali conditione separatur.

Sed qd iste responsiones nulla sint, ex verbis & processu Aristot. facile conuinci potest. Quod enim Aristot. de intellectu possibilis separatione loquens de separatione non tantum formali, sed etiam in essendo intendat patet. Tertio enim de anima ait, qd quoniam omnia intelligit, oportet ipsum immixtum esse. Intus enim apparens prohibebit extraneum & obstruet, qd qualis vtrique fiet, aut calefactus, aut frigidus, si organum aliquod erit ei sicut sensitui inquit: qd sensus non potest sentire ex valde sensibili, sed intellectus cum intelligit aliquid valde intelligibile, non minus intelligit infima, sed magis, quia sensituum non sine corpore est, hic autem est separatus. Ex his namque verbis apparet, quod de separatione intellectus possibilis secundum esse ab organo corporali loquitur, non autem de sola separatione formali. Nisi enim de tali separatione loquatur: non sequitur quæ adducit: ut satis constat. Apparet qd loquitur de separabilitate partium animæ a corpore non solum formali, sed etiam in essendo. Sicut enim de ipsa anima, aut aliquibus partibus eius dicens, non esse immanifestum, qd anima sit inseparabilis a corpore, aut quædam partes ipsius, de inseparabilitate in essendo loquitur, ita quod subiungitur nihil prohibere secundum quasdam separari, propter id quod nullius corporis sunt actus, de separabilitate in essendo est intelligendum, alioquin æquiuocatione vteretur Aristot.

Tunc arguitur sic. Partes aliquas animæ non esse actus alicuius organi corporalis

Quod Aristot. 2. de anima tex. 11. non de formali tantum, sed in essendo separationem loquitur.

Tex. 4.

Tex. 14.

Considera efficaciam argumentorum.

poralis in essendo, est ratio qd sint a corpore separabiles in essendo. Sed intellectus possibilis est ab organo corporali in essendo separatus, ut ex adductis apparet: ergo est a corpore separabilis in essendo.

Præterea ex processu Aristot. 2. de anima. ostenditur, qd non de solo intellectu agente intendit, cum inquit. hoc solum contingere separari sicut perpetuum a corruptibili, sed de tota parte intellectuina. Nam postquam conclusit animam, vegetatiuam, sensitivam, intellectualem, & motiuam determinari, querit. Vtrum vnumquodq; horum sit anima, an pars, anima, & si pars anima. Vtrum sit separabilis ab alijs partibus sola ratione, an etiam loco. Respondens autem ad dubium cum dixisset de quibusdam non esse difficile videre, quasdam autem dubitationem habere, ostendissetque in quibus facile est videre de his, in quibus est dubium subiungit inquit. De intellectu, & perspicua nihil adhuc manifestum esse &c. Ex hoc itaque processu apparet qd de intellectu qui est anima potentia loquitur, non autem de intellectu qui sit substantia separata, & qd de tota parte intellectuina loquitur quam alijs animæ potentijs diuisit, cum inquit qd videtur, id est apparet. ut Philoponus exponit alterum genus animæ esse, & separari sicut perpetuum a corruptibili. Apparet etiam qd si. ut secunda responsio dicebat intelligeretur intellectum esse separabilem in intelligendo ab omni conditione materiali, sicut perpetuum, & incorruptibile nihil responderetur ad propositum quæstionis qua queritur. Vtrum partes animæ distinguuntur loco, necne.

Tertio est. Auctoritas eius 1. de

anima ubi concludit qd cum sint quedam animæ operationes, quæ sunt operationes coniunctæ, propter hoc physici est de anima considerare, aut omni, aut huiusmodi cuius, scilicet operationes sunt coniunctæ. Ex hoc enim apparet ipsum existimasse, aliquam esse animam habentem aliquam operationem, cui non communicat corpus, & consequenter a corpore separabilem, & immortalem. Nisi enim hoc putaret non sub disunctione dixisset physici considerare de anima, aut omni, aut huiusmodi.

Confirmatur quia in 1. de partibus animalium hanc quæstionem absolvens, inquit qd physici non est de omni anima determinare, quia tunc nulla esset philosophia præter naturalem scientiam esset enim naturalis philosophia de omnibus, constat autem ex littere contextu, qd ibi de anima proprie sumpta loquitur: ergo existimauit aliquam animam esse, quæ capacitatem materie supergreditur, & est immortalis. Hoc etiam manifeste apparet ex ratione ibidem adducta, quia inquam rem nullam a materia abstractam potest scientia naturalis contemplari.

Quarto. Est auctoritas ipsius 2. de generatione animalium. Inquit enim philosophus qd intellectus de potentia materie non educitur, sed de foris aduenit, ergo est incorruptibilis. Nam ille sole forme ad corruptionem subiecti corrumpuntur, quæ de potentia materie educuntur.

Respondetur qd Aristot. credidit mentem de foris aduenire, quia lumen intellectuale quo intellectus possibilis potens est proxime ad intelligendum, mentisque rationem habere ab intellectu agente est.

Sed quod hæc responsio omnino ab inten-

Cap. 11.

Cuius artificis est de anima considerare.

Cap. 12.

Mentem de foris aduenire Aristot. quid intendat.

intentione Aristoteli sit aliena, sic ostenditur. Querit namque Philosophus de concepte rei animæ, unde veniat, et an in semine contineatur, suumque proprium explicat: querendo de anima se ipsa, quæ fetus ipse animal est, & de rationali per quam est homo, de menteque subiungit. Quo nam tempore, & quomodo, & unde eam recipiat, quæ principia id participant plurimum dubitatur. Ad hanc autem questionem respondens. Inquit quæ in conceptibus, & seminibus he animæ prius sunt in potentia, quam habeantur in actu, & quæ impossibile est ut alie extrinsecus veniant, sed sola mens extrinsecus accedit, eaque sola diuina est, eo quod nihil cum eius actione communicet actio corporalis. Ecce quam manifeste habetur, quod de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Aristoteles. sed de ipsa animæ substantia, quæ conceptus in specie humana constituitur.

Tex. 16. & 17.

Hæc auctoritas declarat tibi naturam animæ nostræ.

Quinto est eius auctoritas 12. Methaph. dicit, quod causæ formales non sunt ante materias querit an aliqua maneat posterius. Et respondet quod in quibusdam nihil prohibet, ut si est anima talis, non omnis, sed intellectus. Ex his enim habetur quod intellectus qui est hominis forma post corpus remanet.

Respondetur quod Aristoteles. in sua responsione nihil determinate respondet, sed tantum sub dubitatione, unde a conditionali inchoat, dicens ut si est anima talis, non omnis forsam sed intellectus.

Sed quod hæc responsio nulla sit facile constat. Nam non respondet Aristoteles. ad dubium. Sub disunctione, & dubitative, sed absolute. Respondet. nam in quibusdam nihil prohibet. ubi textus. Commen. habet non est impossibile. Deinde exemplificat. ut id est ver-

bi gratia, ut exponit Commen. & ut proprietates græce dictionis habet. Si est anima talis forma, quæ manet post corpus non omnis, sed intellectus & est sensus, verbi gratia si dicamus animam post corporis dissolutionem remanere, non omnem, sed illam quæ est intellectiva. Apparet etiam hanc eius fuisse mentem ex verbis sequentibus. Subiungitur enim omnem autem impossibile forsam. Nam cum dixerit in quibusdam nihil prohibere, quod remaneat, & de anima intellectiva exemplificat, dum subiungit, quod de omni anima hoc verificari non potest, relinquit de anima in intellectu hoc impossibile non esse.

Sexto. Est auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait quod intellectus videtur quadam substantia esse & non corrupti. Et loquitur de intellectu, quo intelligit anima.

Non valet autem dicere, quod dubitative loquitur propter verbum illud, videtur. Nam ex processu apparet, quod dubitative non loquitur. Nec obstat quod videtur hoc verbo videtur. Nam aliquando, videtur idem est apparet, siue est manifestum, sicut cum Porphyrius ait. Videtur autem utrumque genus, neque species simpliciter dici. Interpretatur. n. Ammonius, id est apparet, & est manifestum. Non valet etiam dicere, quod secundum aliorum opinionem illud dicit. Licet enim ut S. Thome. exponit ibi philosophus suum propositum probet per quandam Platonicorum opinionem, scilicet quod omnis anima est incorruptibilis & quod omnes eius operationes etiam intellectus haberet organum corporale, ab eorum tamen opinione quantum ad animæ intellectivæ immortalitatem non discedit. Unde ut ostendat se quantum ad hoc cum illis convenire, non autem quæ-

Tex. 65.

Dictio, videtur non semper dubitative est.

tum ad hoc quod intelligere habeat organum, & propter organi corruptionem marcescat, ex propriis loquens subinfert, quod intellectus fortassis diuinum aliquid, & impassibile est. Vbi adverbio dubitantis est usus, quia hoc nondum determinauerat, sed postea determinavit in 3. libro.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam quidem dicitur formam ad sui existentiam determinatas dispositiones requiri dupliciter intelligi potest. Vno modo absolute, quia videlicet nullo modo, neque in principio, neque post, sine illis existere potest, & tunc concessa maiore, negatur minor. Alio modo in fieri tantum, & quo ad initium sui esse, & tunc negatur maior.

Pro quo sciendum secundum doctrinam S. Thome. quod licet anima in initio sui esse, corpore indigeat, non tamen sicut aliæ formæ secundum suum esse dependet a corpore, ut, scilicet sine corpore esse non possit. Nam non obstante, quod in corpore dum producitur indiuiduationem capiat, quia tamen est per se subsistens, suam indiuiduationem, & commensurationem ad corpus quod in formabat etiam separata a corpore retinet, & suum esse indiuiduale.

Potest etiam ad hanc rationem dici quod anima intellectiva ad sui existentiam absolute, non requirit determinatas dispositiones, sed tantum ad hoc ut sit in materia, ideo non sequitur quod illis desinentibus anima desinat absolute, sed tantum quod in materia esse desinat.

Ad secundam dicitur quod duplex est forma. Vna quæ a materia secundum esse, & secundum omnem sui operationem dependet, & de tali conceditur totum, scilicet quod remoto ab ea quod non

sit id, quo aliquid est ipsa amplius non est, talis enim forma, quia totum eius esse est in coactione ad materiam, magis est quo aliquid existit, quam ipsa dicatur existere. Alia est quæ neque secundum esse, neque secundum omnem sui operationem a materia dependet, & de hac negatur minor nisi forte dicatur, quod esse quo aliquid existit est sibi ratio existendi non simpliciter, sed tantum in principio sui esse: sed tunc negatur maior.

Ad tertiam dicitur quod talis unio est accidens separabile. Ad improbationem dicitur, quod per aliquid uniri formam materiæ dupliciter potest intelligi. Vno modo tanquam per medium causans unionem per se, & hoc modo forma non vnitur materiæ per unionem quæ sit accidens separabile, sed per esse substantiale. Alio modo tanquam per medium ipsa vnita sequens, & tanquam per causam sine qua non. Et hoc modo non inconuenit animam uniri materiæ per accidens aliquod separabile, vnitur enim per unionem, quæ est relatio, formam secundum quod per esse suum est unita materiæ consequens.

Ad quartam negatur consequentia. Ad probationem dicitur quod incorruptione hominis non corrumpitur solum accidens, sed substantia composita, quæ ex unione animæ cum materiæ resultabat, non quidem per corruptionem partium, sed per separationem illarum ab invicem.

Ad quintam dicitur primo, dupliciter potest alicui aliquid convenire per se, Vno modo tanquam consequens formam. Alio modo tanquam consequens materiam. Quod convenit alicui per se tanquam consequens formam semper inest, sicut igni caliditas. Quod vero

Vnio animæ quid est.

Aliquid enim venit per se dupliciter.

conuenit per se tanquam materiam consequens, non oportet ut semper actu in sit, sed quandoque secundum potentiam inesse potest.

Dicitur secundo quod quia motus est actus existentis in potentia, ideo quod ad motum pertinent, aut consequuntur motum in rebus naturalibus non semper insunt, non enim ignis semper mouetur sursum.

Dicitur tertio quod formam uniri materię consequitur motum, non enim nisi per motum introducit in materiam, ideo licet sibi per se conueniat, non oportet tamen ut sibi semper insit.

Respondetur secundo, quod aliquid conuenire alicui per se dupliciter intelligi potest. Vno modo per modum actus primi, ut risibilitas homini. Alio modo per modum actus secundi, aut termini eius, sicut ridere conuenit homini, et esse sursum igni. Quod conuenit alicui per se primo modo ab eo separari non potest, saltem per agens naturale, quia aut essentialiter rei est, aut principia consequitur essentialiter, ut forma. Quod vero alicui conuenit per se secundo modo: in aliquibus separari potest secundum actum, licet non secundum aptitudinem, ridere enim constat quod semper conuenit homini, licet homo ad illud se per habeat aptitudinem. Modo dicitur quod uniri materię per se conuenit anime intellectuali secundo modo, non autem primo modo. Nam uniri corpori conuenit anime secundum se, sicut secundum se corpori leui conuenit esse sursum constat autem quod esse sursum conuenit leui per modum actus secundi, aut termini eius motus sursum: ideo non oportet ut semper insit anime.

Ad sextum negatur consequentia. Antecedens enim ex Aristotele sumptum

intelligitur de formis: quarum una habet naturam ut materia uniat, altera vero non. Nam sicut quod habet naturam ut sit sursum, et quod non habet naturam ut sit sursum, specie distinguuntur, idem tamen corpus est aliquando sursum, et aliquando deorsum, ita forme quarum una habet naturam ut uniat corpori, alia autem non, specie distinguuntur, contingit tamen unum numero formam, aliquando esse unitam corpori aliquando vero non unitam.

Ad septimum dicitur quod consequentia falsa est. Ad probationem dicitur quod aliter comparatur esse ad formam, et aliter motus ad mouens. esse enim comparatur ad formam: sicut effectus formalis ipsam per se consequens, motus autem ad mouens, sicut effectus ad suam causam efficientem, ideo non oportet si ex infinitate motus, virtutis motiue arguitur infinitas, quod ex perpetuitate esse infinitas forme arguatur.

Respondetur secundo quod differentia est inter motum et esse, quia motus secundum rationem suam quantitatem habet, et extensionem, esse autem secundum se quantitatis extensionem non habet, ideo infinita duratio motus, virtutem infinitam in primo mouente requirit, duratio autem perpetua esse, virtutem essendi infinitam non requirit, quantum enim est ex virtute essendi non refert utrum esse infinito tempore dureret, vel in instanti, unde illa comparatio in proposito non tenet.

Ad octauum dicitur quod dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principijs ab Aristotele positis non repugnat. Vbiunque enim de infinito tractat, de infinito quantitativo et in rebus materialibus existente loquitur. Quid autem ipse esset ad hoc argumē-

Quomodo
esse se habeat
ad formam

Th. 41.

Legit D. Tho.
1. parte q. 7.
art. 4.

Aristo. solus
de materiali
infinito lo-
quebatur in
libris suis.

Legit. 7.
1. Phy.

tum responsurus nescimus. Hoc unum certum est quod ista simul stare non possunt, quod generatio hominis sit aeterna infinitique homines praeceperint, quod anima sit incorruptibilis, et quod non detur infinitum in actu, ideo si duo prima concedantur, necesse est tertium negare in rebus immaterialibus, nec oppositum ponit Aristoteles. cum de infinito tantum in rebus materialibus inuenio loquatur.

Sed contra istam responsionem dubium occurrit. Non enim videtur verum quod Aristoteles negauerit posse dari infinitum in actu in rebus materialibus tantum, non autem in rebus immaterialibus. Nam ratio eius 3. Physic. adducta, quia scilicet numerus est multitudo mensurata per unum: non tantum in rebus materialibus, sed etiam in rebus immaterialibus locum habet, fundamentum enim rationis, scilicet numerus est multitudo mensurata per unum, veritatem habet tam in rebus immaterialibus quam in rebus materialibus.

Ad hoc respondetur et dicitur primo quod falsum est rationem Aristoteles tam de immaterialibus, quam de materialibus concludere. Nam cum supponitur quod omnis multitudo actu existens est numerus, patet quod hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium, numerus enim cum sit de genere quantitatis in rebus tantum materialibus inuenitur. Similiter alia propositio. Numerus est multitudo mensurata per unum, non habet veritatem nisi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tantum materialibus inuenitur ratio enim mensurae si non est ratio quantitatis rationem quantitatis concomitatur. Propter quod S. Thome illum locum exponens dicit illam rationem probabi-

lem esse tanquam procedentem ex his quae communiter dicuntur. Si inquam de multitudine absolute fieret: et non tantum de materiali multitudine.

Dicitur secundo quod omnis numerus est multitudo facta per unum, multum autem differunt esse multitudinem mensuratam per unum, et esse multitudinem factam per unum. Numerum enim esse multitudinem factam per unum est esse ipsius aliquam unitatem ultimam per modum forma, a qua specificatur, et qua subtracta species numeri variatur, ut 8. Metha. dicitur. Ipsum vero esse multitudinem mensuratam per unum, est per unitatis replicationem precise reddi, et certificari.

Sed adhuc remanet in doctrina S. Thome dubium. Nam licet teneat S. Thome mundum incepisse ut fides tenet, vult tamen ut in multis locis suae doctrinae patet mundum potuisse ab aeterno produci. Quomodo ergo stabunt simul quod mundus possit esse aeternus, et anima sit immortalis, et quod nullo modo etiam in rebus immaterialibus possit dari infinitum in actu.

Ad hoc oportet altero duorum modorum respondere. Aut scilicet quod licet ponat posse mundum esse aeternum, non tamen tenet hominum successiuam generationem posse aeternam esse. Hoc enim videtur de mente ipsius, quod posset aliquis dicere quod mundus fuit aeternus, vel saltem aliqua creatura, non autem homo. Aut quod sicut dicit mundum potuisse ab aeterno esse productum non propter aliquam realem potentiam in mundo existentem, sed solum propter dei virtutem, ita dicendum erit quod si hominis generationem Deus fecisset eternam, aliquem alium ordinem posuisset in rebus per quem tali aeterna genera-

Multitudinem fieri per unum, & mensurari per unum non sunt idem.

Tex. 10.

Vide Auctorem 1. contra gentes, cap. 81.

P. P. q. 46.

non saluata, non oporteret poni infini-
tum in acta, quod contradictionem im-
plicat, vel successine animas anihilan-
do, quamuis anima secundum se incor-
ruptibilis sit, vel animarum transmi-
grationem faciendo, vel aliquem aliū
modum nobis nunc occultū instituēdo.

Ad nonum negatur consequentia.

Ad eius probationem primam dicitur
quod vari corpori in principio sui esse
est animæ naturale, non autem postquā
est separata. Ad secundum negatur as-
sumptum, ad probationē negatur etiā
assumptum de parte cui primo conue-
nit suum esse, & est subsistens corpus-
que ad suum esse eleuat, cuiusmodi
est anima.

Dicitur secundo q̄ naturale deside-
rium non est frustra quando remanet
causa in natura quæ possit rem ad id
quod est sibi naturale reducere. Modo
dicitur q̄ separata anima a corpore nul-
la remanet causa naturalis per quam
possit corpori reuniri, ideo nimirum si
tale naturale desiderium est frustra,
presertim cū fuerit semel adimpletū.

Ad decimum negatur consequentia
Ad probationem dicitur q̄ non posse in-
telligere absque phantasmate non con-
uenit animæ absolute, sed tantum ut est
corpori colligata.

Sed videtur q̄ ista responsio nulla sit.
Non inuenitur enim q̄ Aristoteli. aliū
modum intelligendi aīa posuerit quam
cum phantasmate.

Respondetur q̄ falsum est Aristoteli. aliū
modum intelligendi non posuisse. Po-
suit enim aliū esse modum intelligen-
di animæ separate, licet illum modum
non explicauerit in libris, qui ad nos
peruenerunt. Patet autem hoc ex eo
quod dicit nos post mortem non remi-
nisci, accipiendo reminiscētiā quæ

per corporeum organum exercetur de
qua philosophus. Si enim post mor-
tem non reminiscimur, anima autē con-
iuncta reminiscendo, & cogitando in-
telligit, relinquitur aliū esse modum
intelligendi aīa separate quā cōiuncte.

Sed iterum instant quidam dicentes
se nescire quis primo hæc verba de re-
miniscētia post mortem sit interpreta-
tus. Non enim videtur hoc esse de mē-
te Aristoteli. Tum quia dixisset de anima
non reminiscitur autem, non autem de
nobis, non reminiscimur autem. Tum
quia illa nota casualis, scilicet quia ni-
hil serui illi exponi. Tum quia dicen-
dum fuisset, & sine hoc non reminisci-
tur anima, non autem non intelligit,
ideo magis exponenda sunt illa verba,
quod nos non reminiscimur, id est no-
strum intelligere non est reminisci: ut
voluit Plato.

Respondetur & dicitur primo quod
illa interpretatio non solum est S. Tho.
sed & Auerrois, & Io. grammatici, &
Themistij, & aliorum antiquorum.

Nam quia dixerat animam intellectu-
am immortalem, & perpetuam esse,
ne quis exilimaret, aut ne quis puta-
ret i anima separata remanere scētiā,
eo modo quo nunc eam habet. Inquit,
quod neque reminiscimur, neque intel-
ligimus post mortē, eo modo quo nūc.

Dicitur secūdo q̄ quia ut dicitur 10.
Ethi. homo est principalissimus quod
est in eo, ideo non fecit differētiā phi-
losophus inter nos & animam.

Dicitur tertio quod illa nota causali
optime deseruit proposito, causā enim
assignat quare post mortem non remi-
niscimur, quia s. pars intellectiua, que
remanet, est impassibilis, id est non est
subiectum passionum de quarum nume-
ro est reminiscētia.

Dicitur

In lib. de
memoria re-
miniscen-
tia.

Vide D. Th.
in 7. meta-
ph. circa fi-
nem.

Expositio D.
Tho. est in
tēto Auer-
rois Themistij
& Io. gra.

Quid intel-
ligitur per in-
tellectū pas-
sionum.

Dicitur quarto q̄ non erat de cogi-
tatiua dicendum. Et sine hoc non re-
miniscitur anima, sed non intelligit ut
sicut per impassibilitatem ostēderat q̄
non reminiscitur, ita per corruptibili-
tatem cogitatiue ostenderet vniuersa-
liter, q̄ post mortem non eundem mo-
dum intelligendi habemus, quem nunc
habemus, cū nūc nō sine cogitatiua in-
telligamus, quæ in aīa separata nō erit.

Ad vndecimum dicitur q̄ illud ex
Aristoteli. non habetur presertim secun-
dum expositionem S. Tho. sed tantum
quod desinente cōposito remanent ele-
mentā ex quibus componebatur.

Ad duodecimum dicitur q̄ maior est
vera, tantum, de eo q̄ incepit esse per
generationem educētem formam de po-
tentia materiæ. Modo dicitur q̄ anima
non producit per generationem, sed
per simplicem emanationem, neque de
potentia materiæ educitur. Si instetur
ergo secundū Aristoteli. dabitur creatio.

Respondetur quod licet secundum
Aristoteli. non detur creatio vniuersi, da-
tur tamen creatio anime intellectuæ in
determinata materia, secundum ipsum
ponentem eam non ab aliqua naturali
causa produci, sed de foris aduenire.

Ad tertiumdecimum dicitur quod
per intellectum passionum philosophus
virtutem cogitatiuam intendi, non au-
tem intellectum possibilem. Et hoc nō
solum secundum S. Tho. expositionem:
sed etiam secundum Auerrois Themistij,
& Ioannem grammaticum. Vult enim
ibi philosophus assignare causam, qua-
re anima post mortem non habet mo-
dum intelligendi, quæ habet coniuncta,
hanc, scilicet quod cogitatiua quam in-
tellectum passionum vocat, & consequē-
ter tota pars sēsiua corruptibilis est,
& ideo non remanet in anima separa-

ta ut possit per phantasmata intelli-
gere, sicut corpori coniuncta intelligit.

Ad quartumdecimum dupliciter re-
spondetur. Primo secundum mentē S.
Tho. Negatur enim maior, & dicitur
quod eam non ponit philosophus tanquā
veram, & secundū suam opinionem,
sed tanquam habentem apparentiam.
Cum enim proposuisset quæstionē Vtrū
omnes passionēs animæ sint cōes, & ha-
bentis, an aliqua sit aīa propria causā
difficultatis ostendit, quia plurime vi-
dentur non sine corpore pati, aut face-
re, & q̄ intelligere maxime assimila-
tur proprio, sed tamen neq; ipsum est
propriū sīm apparentiam si est phanta-
sia, aut non sine phantasia. Ipsū. n. esse
phantasiam demonstraret q̄ corporeo
indiget instrumento, ipsum etiam non
esse sine phantasia, & consequenter si
ne obiecto corporeo duceret in suspicio-
nem, q̄ corporeo indigeat organo, vi-
detur enim potentiæ materialis esse, so-
lum in corpora ferri, quod tamen fal-
sum est. Nam potentia ab organo cor-
poreo separata, potest ad materialia
terminari, secundum q̄ per intellectum
agentem immaterialia sunt. Posuit er-
go philosophus illam propositionē non
tanquam veram, sed tanquam facien-
tem in proposita quæstione difficultatē.

Respondetur secundo secundum mē-
tem Philoponi, & Alberti, q̄ admissa
maiore, minor est falsa. Secundum. n.
Philoponum. Apud Aristoteli. prima in-
telligibilia, & primæ intellectiōes,
neque phantasia sunt, neque cum phan-
tasia. Secundum Albertum vero vo-
luit Aristoteli. q̄ anima coniuncta potest in-
telligere aliquod separatū a materia
sine phantasmate, licet sensibilia, aut
a sensibilibus abstracta non possit absq;
phantasmate intelligere.

ADDI.

Vari corpo-
ri an sit na-
turale ipsi
aīa & quo-
modo lege-
re.

Intelligere
cū phantaf-
mate quōd
uenit ani-
mæ.

Textus. 3.

in expositio-
ne. r. 12.

Responso
Philoponi
3. de anima
sec. 12.

A D D I.

Doctores as-
serentes ani-
mam ratio-
nalem, esse
aeternam, &
immortalem.

Pythag.
Plato in Gor-
gia.
Iac. Heb.
Lib. 4.
De Placitis
Philosoph.
cap. 7.
In Phedro,
qui initula-
tur de pul-
chro.

Archelaus.
Orpheus.

Scuippus.

Apuleus.

Solon.

Porphy. in
lib. de Philo-
sophia respō-
sorum.
Calcidius in
comm. thi-
mici.

Iamblicus.
Ar. 1. de aīa
Tex. 12.
2. cont. gent.
cap. 51. p. p.
q. 75. art. 6.
& in q. de
anima q. 14.
Doctores as-
serentes ani-
mam mor-
talem.
Tex. 12.

Quia de animorum immortalitate multa, & praeclara ingenia scripserunt, remque ipsam prolisse, & satis subtiliter tractarunt, non oportet aliud addere, nam ubi D. Plato, Socrates, Pythagoras, Theophrastus, Themistius, Seneca, Cicero, Simplicius, Philoponus loquuti sunt, & inter latinos eorum Princeps D. Tho. Romanus Aegidius Salsianus, & quam plures Alij, omnes vna voce asserunt animos esse immortales, nihil est quod ego huic disputationi addere possum, eo magis, q. 12. Metaph. tex. 17. negotium hoc accurate egi. Auerr. quoque inter Arabes non potuit sibi persuadere animam esse mortalem, & licet discrepauerint hi grauissimi Philosophi in aliquibus, dum Quidam horum, cum immortalitate, ponebant quoque unitatem, pluralitatem autem non nulli, & immortalitatem simul, vnde de loco etiam post corporis definitionem dubitare ceperunt. Quare Pythagoras incidit in illam insaniam, q. transmigrabant animae, de corpore in corpus. Quidam autem q. proficiscebantur ad itellas, quae eis dominabantur prius. Alij autem voluerunt eas conuenire in campis Eliseis vt refert Plutarchus, nihilo minus conclusio eorum erat animum nostrum esse immortalem, medium quo utebatur ad hanc astruendam conclusionem varium quoque erat. Dum Quidam viam motus acceperunt dicentes, quod semper mouetur immortale est, quia quod aliud mouet, & ab alio mouetur, cum habeat terminum motus, habebit & terminum vite: igitur quod se ipsum mouet: quia numquam se deserit, numquam cessat moueri, Propterea erit immortale, Sed anima seipsam semper mouet, quandoquidem ipsa est fons, & principium motus: igitur anima ipsa immortalis erit, hac via vsus est D. Plato, vius est etiam, & Cato introductus a Cicerone in lib. de Senectute Quidam vsi sunt via beatitudinis: quia anima nostra est capax beatitudinis quae consistit in cognitione abstractorum: Quidam via virtutis, quia si anima esset mortalis, tunc nulla prorsus esset virtus, nullaque fortitudo, & q. in nullo casu quantumcunque vnguentissimo mors lubeunda esset Quidam via remunerationis, quandoquidem nullum bonum irremuneratum relinquitur, neque malum aliquod impunitum. Aliqui via vindictae, quoniam naturale est hominibus appetere vindictam tyrannorum, & male operantium, & naturalis appetitus frustrari non potest, oportet vt debeantur eis poenae secundum sensum, quae multociens in via ista non videntur; Quidam via legum, siquidem posita mortalitate animorum, omnes leges essent falsae, quae statuunt ipsos esse immortales, non loquor modo de lege Moysei quam Iudaei sequuntur, & de lege nostra, quae euidentissime asserunt animam nostram esse immortalem, sed de legibus gentilium vtputa Aegyptiorum, & Romanorum, quae hoc etiam publice edocebant: Quidam via apparen-tiae apparent enim multoties animae defunctorum nobis qui viuimus, non tantum in cimiterijs, in quibus sepulta sunt earum corpora, sed etiam in proprijs domibus, quod vtiq. non apparerent, si destruerentur de-structo corpore. Quidam via libertatis, quia homo semper vitur in suis operibus, quia Deus cum sit prima causa mouens, & naturales causas, & voluntarias, sicut naturalibus causis mouendo, non aufert, quin opera earum sint naturalia, sic mouendo causas volun-tarias non aufert, quin opera earum sint voluntaria, & ex hoc nascitur q. anima sit im-mortalis, quia vitur libertate. Quidam via simplicitatis, quia corruptio fit per hoc, q. forma separatur a materia, anima rationalis, cum sit substantia simplicissima, perse subsistens non composita ex materia & forma & perfecti competit esse, non potest ab ea ipsum esse separari, sequitur eam esse aeternam. Aliqui via operationis, scilicet intel-lectionis, & potentiae, nempe intellectus qui est immaterialis, & immixtus, & haec est via rectissima, quae vsus est Ar. & S. Tho. pluribus in locis sua doctrina.

Qui vero existimauerunt animam esse mortalem. Multi quoque fuerunt, quorum Princeps fuit Alex. qui in doctrina peripatheticorum adeo magnus erat; vt nullus pe-ripatheticus esset nisi Alexandreus diceretur, hunc sequuti sunt nonnulli ex latinis, vt est Petrus Pomponatius Mantuanus in quoddam peculiari tractatu suo, Caie. ex ordine no-stro, qui exponens tertium de anima in expositione 2. cap. putauit se ad mentem Ar. lo-qui

Tex. 12.

Portius.

3. de anima.

Tex. 20.

Tex. ultimo.

Tex. 21.

Tex. 17.

Tex. 52.

Tex. 116.

Tractatu de infinito.

S. Tho. p. p.

q. 7. ar. 3.

Tex. 69.

Tex. 39.

Tex. 65.

Sermo verus est vt sit con-

formis sensa-

tis. 8. Physf.

Tex. 15.

Ab aeterno nihil nouū

provenit 8.

Physf.

Tex. 59.

Tex. 7.

Tex. 58.

qui vtendo fundamento posito ab eo, in prohemio primi libri de anima: si anima habet operationem propriam est separabilis, si non, non, ex quo deduxit ipsam esse mortalem ad mentem Ar. Portius quoque Neapolitanus, in quoddam libello de mente humana, substinuit eandem opinionem, confirmando idem fundamentum, quia cum anima sine phantasmate intelligere non possit, sequitur ipsam interire ad corporis definitionem, & hoc voluit Ar. quoque primo Physf. ubi dicit se tractare velle de formis naturalibus, ait de formis, & corruptibilibus speciebus in posterius demonstrandis dicemus, & inter istas formas corruptibiles, ponit animam rationalem, & 2. Physf. quoque declarans quomodo natura dicitur de forma, & de materia, & q. forma non separatur a materia nisi ratione, anima cum sit forma humani corporis, & est natura: sequitur q. non separatur a materia secundum rem, & sic perit perento corpore, 4. Physf. quoque probans Ar. q. forma non sit locus, vitur hoc medio, locus separatur ab eo cuius est locus, sed forma non separatur; igitur &c. Cum ergo anima sit forma: sequitur ipsam esse inseparabilem 8. Physf. volens declarare quomodo motores calororum sunt immobiles assumit istam propositionem, principia quae mouentur per accidens sunt corruptibilia; sed anima mouetur per accidens, ad motum corporis, sequitur igitur eam non esse aeternam ad mentem Ar. vitur quoque argumento communi assumpto ex primo de caelo: quod generatur est corruptibile, anima generatur: quia iam incipit, cum non sit aeterna a parte antea: ergo nec erit aeterna a parte postea. Est quoque principium in Philosophia Ar. q. infinitum in actu non datur nec in superioribus, nec in inferioribus, quia in superioribus est ordo, & ubi est ordo, ibi est prius, & posterius, & perfectum, & ubi sunt haec non est infinitum, in inferioribus quoque non datur infinitum quia 3. Physf. probat Physf. neq. in quantitate continua, neque in discreta dari infinitum, si animae nostrae essent aeternae, essent multiplicatae in numero, & sic infinitae actu quod est falsum quia 3. caeli dicitur q. formis in quantum formis repugnat infinitas, ex Metaph. habetur locus circa finem 7. q. destructo toto non remanent nisi partes materiales, & elementares, & in 12. Metaph. habetur ille locus, q. felicitas inest Deo perpetuo, nobis autem pauco tempore, & infra probas unitatem caeli & Dei, ait q. si essent plures caeli, vt homines, tunc caelum haberet materiam; sed animae sunt plures: ergo habent materiam, igitur non aeternae, addit quoque q. si Ar. agnouisset aeternitatem animorum, per aliquod medium cognouisset, sed non reperitur hoc medium, quia non ex operatione quae est vegetare, sentire, & intelligere, quae omnia sunt corruptibilia, & praecipue intelligere de quo Ar. ait primo de anima, corrumpitur quoddam interius corrupto, & si dicis q. corrumpitur pro hoc statu, & non pro alio contra quia Ar. non cognouit Alium statum praeter istum, quo est in corpore, non cognouit etiam aeternitatem animae per mobile, quia mobile eius corrumpitur quod est corpus, si cognouit aliquo alio medio, vel illud est sensibile, vel intelligibile, non, 2. quia Ar. procedit ex sensibus, & animam esse immortalem contradicit sensibus. Addit ad huc q. forma aeterna semper producit suum opus aequaliter: si ergo anima esset aeterna semper aequaliter intelligeremus in pueritia, in iuuentute, & senectute: quod tamen constat esse falsum, aduersatur dicit istam conclusionem de immortalitate animae, multis principijs Philosophiae quorum primum est, q. aeternum non potest vniri immedia-te rei corruptibili; sed anima immediate vnitur rei corruptibili igitur aeterna esse non potest, Secundum est, quia omne quod fit, mediante motu producit; sed quae motu sunt tempore marcescunt: ergo anima non potest esse aeterna. Tertium principium est, q. aeternum non potest perfici a re corruptibili, sed anima perficitur a rebus corruptibilibus, cum perficiatur ab intelligibilibus materialibus 3. de aīa. Quartum principium, quod immortale non potest esse principium nutritionis, augmenti, & sensationis, sed anima humana cum sit eadem nutritiua sensitua, & intellectiua, est principium formale nutritionis: igitur non est vere immortalis. Quintum principium, q. definitio non potest separari a definitio: Sed esse actum corporis &c. est definitio animae vt anima est igitur dem pro corpore, non erit amplius aīa. Sextum principium est q. nihil est ociosum in natura, si anima esset immortalis, tunc esset ociosa: quia non habet corpus, quod moueat, & phantasmata, quibus intelligat. Septimum q. habetur primo de gener. contra illos qui dicebant

Primo phy.
Toc. 47.

cebant animam generari exathomis dicebat Ar. contra quoniam isti negant omnes sensus, & sic concludebat animam non generari exathomis nec aliquo alio modo fieri ex nihilo, quia ex nihilo nihil fit ex communi consensu. Philosophorum igitur qui ponit animam æternam, vel fieri ex nihilo, vel eam intelligere sine phantasmate negat omnes sensus: propterea concludunt multi Philosophastri discipuli huius prænominati animam esse immortalem sola reuelatione sciri, & fide teneri, & non in via naturali, & Philosophorum.

Q. 4. ar. 3.

Quod anima sit immortalis, nõ contrariatur sensibus, licet sit supra sensus.

Sed horum opinionem arbitror falsam, & contra veritatem, cum dicat D. Tho. super Boetium de trinitate, quod siquid indicis philosophorum inueniatur contrarium fidei hoc non est philosophia, sed magis philosophia: abusus ex defectu rōis, vnde cõcludit quod ea quæ sunt fidei non sunt contra rationem naturalem, & contra sensus, sed supra rationem naturalem & supra sensus, quandoquidem ea que naturaliter rationi sunt in quæ, verissima esse constat, in tantum, vt nec ea esse falsa sit possibile cogitare, nec id quod fide tenetur, cum tam euidenter diuinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum, quia igitur solum falsum vero contrarium est, vt ex eorum definitionibus inspectis manifeste apparet, impossibile est illis principiis, quæ ratio naturaliter cognoscit, veritatem fidei aduersari: ex quo videtur colligitur quod omnia argumenta quæ aduersantur his quæ sunt fidei non procedere ex principiis, quæ sunt naturaliter nota; & ob hoc non habet vim demonstrationis, sed sunt rationes probabiles, vel sophistice, hinc de facili solui possunt, vnde in concilio Lateranensi habetur, Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei cõtrariam omnino falsam esse definimus, & vt aliter dogmatizare nõ liceat districtius inhiemus, omnesque huiusmodi erroneis assertionibus inherentes, tanquam hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus.

Illud autem quod subdit hæc opinio, animam esse immortalem sola fide, & reuelatione teneri, quod etiã Quiddam alius Doctor nõ est veritus asserere, diens senescere, animam esse immortalem, sicut nescit misterium trinitatis, & verbum caro factum est, vnde hæc omnia fatetur se credere sicut credit reliqua mysteria fidei, & mysterium prædestinationis, & reprobationis, hoc enim dictum periculosum, & temerarium arbitror etiã esse, quandoquidem multa reperiuntur argumenta ex principiis philosophia: quæ vere demonstrant Animæ immortalitatem apud intellectum recte dispositum, & nõ proterue obstinatum, vt est argumentum quod sumitur ex operatione propria, quæ est intelligere, quod non recipitur in corpore, nec expletur per corpus, & etiã illud quod sumitur ex appetitu, solido & constanti, quo naturaliter appetit semper esse vt excellentissimum bonum, & illud quoque sumptum ex intellectu, qui est pars potestatiua ipsius animæ; vnde & veritate coactus oppositum scripsit soluens argumenta scoti, scimus enim quod

In p. p. q. 75.
in exp ar. 6.
2. metaph.
sex. 13.
13. de trinit.
cap. 9.
Ecomilia 4.
de prou. libro 6.

Eliditur tertium dictum opinionis aduersæ.

Multi philosophi naturaliter cognouerunt animæ immortalitatem

Ar. docet acrobologiam mathematicam, non in omnibus esse expetendam siquidem de rebus arduis, & diuinis, satis aliquando est, probabiliter dicere vnde Augustinus asserit philosophos quosdam naturali ratione Animæ immortalitatem inuenisse, licet pauci sint, & Crysoctomus clamar, qui philosophi de Animæ immortalitate dubitent, eos dubitare arbitramur, an in meridie sit dies, & lib. confess. scribit idem Aug. nisi credidisset restare post mortem animæ vitam, & actus meritorum quod Epicurus credere noluit, Epicurus palmam in animo meo accepisset, sunt igitur argumenta in se, euidentia, & certa quæ demonstrant animæ immortalitatem, & non sola fide, & reuelatione illā tenemus, vt asserit hæc opinio. Posuit tertium dictum in sua assertionem, in philosophia naturali, non habemus animæ immortalitatem, hoc etiam dictum præsumptuosum, & sine ratione emissum iudico, quandoquidem per viam naturalem non intelligenda venit ea tantum, via quam Ar. nobis scriptam reliquit, sed ea quæ procedit ex principiis notis lumine intellectus agentis, & iam scimus quod naturale dicitur aliquando obiectiue, quia est de obiecto naturali, vt est physica, quæ est de obiecto naturali, & mobili, aliquando effectiue, & sic intelligitur omnis scientia, & cognitio quæ oritur in nobis ex causa efficiēte naturalis, puta ex lumine intellectus agentis, & sic metaphysica, & mathematica scientiæ naturalis dicuntur, & secundum hanc cognitionem, & viam naturalem, effectiue, dicendum est multos philosophos inuestigasse, & inuenisse immortalitatem animæ quod cõfirmat

Impugnatur vltimū dictum aduersæ opin.

Lib. de senect. & in tu scula.

p. p. 75. ar. 6.
2. cont. gent.
cap. 55 & 79
in q. de aia
q. 14. & in multis alijs locis.

4. sent. dist.
43. q. 3.

Isacubus Naldantus in q. de immortalitate animæ.

q. 45. ar. 2.
p. p.

Tex. 6.

Tex. 4.

firmat Conciliū Lateranen. supra citatum dicens, hæreticum esse asserere ex principiis philosophia: animam esse mortalem, his verbis cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, & Aliqui temere philosophantes secundum saltem philosophiam, verum esse asseuerant sacro approbante Concilio dannamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectiuiam mortalem esse, aut vnica in cunctis hominibus. Vltimū dictum quod asseuerabat opinio prædicta, quod anima non est immortalis, in uia philosophorum, hoc enim magis temerarium, & præsumtuosum mihi videtur cum in principio huius ADD. tot illustres philosophos narrauerim asserentes animam esse immortalem, quomodo ergo in via philosophorum non est immortalis, nonne Plato fuit philosophus? nonne Theophrastus, & Theophrastus? & ceteri quam plures, qui philosophice loquentes affirmarunt, quod qui animam mortalem existimat is statim negat Deum humanarum rerum esse, & prouisoem, & Iudicem, vt Cicero probat, quia nulla natio tam fera est, quin Deum habendum sciat, ita apud omnes gentes communi consensu firmatum est animos defunctorum interitu esse liberos, quam omnino rem funeris ceremonijs testatam esse voluerunt, nec enim corporibus impartiri nisi animos sacros esse, ac diuinos in animum induxissent, diceret forsitan quod per viam philosophorum intelligit viam Ar. quod falsum tamen est. Amplius Tho. noster Aquinas doctissimus philosophus ex Ar. principiis deducit ipsam animam esse immortalem, & multis argumentis, & autoritatibus ipsius Ar. corroborat, & in vtramque partem magna argumentorum copia vitur, adeo vt in q. disputatis viginti & vnum argumenta soluat, & in p. p. tria, & in alijs locis suæ doctrinæ multo plura, & Augustinus Niphus sueffanus vir ingenio, & doctrina sua tempestate clarissimus, omnia argumenta Petri pomponatij soluit in tractatu quem edidit contra ipsum, & multi Alij sapientissimi interpretes Ar. substinent ipsum pro comperto habuisse animam esse immortalem. Quamuis scotus Doctor subtilis, & Henricus ante ipsum scriperint, quod dubium est quid Ar. circa Animum immortalitatem senserit, quia varie loquitur in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorū aliquibus videtur sequi vnum oppositum, & ex alijs aliud, vnde probabile est, quod in illa cõelusione semper fuerit dubius, & nunc magis accedit ad vnā partem, nunc vero ad aliam secundum quod magis tractabat materiam consonam vni parti, magis quam alteri. Neque omnia dicta asserit ab Ar. fuerunt probata per necessariam rationem naturalem; sed frequenter non habebat nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgarem opinionem præcedentium philosophorum.

Et quamuis argumentum illud de infinitudine animarum, videatur magni valoris, & labore Auctor in solutione ipsius, vt patet in responsione ad 8. argumentum, nec responsio appareat quietare intellectum: propter quod fuerunt Aliqui dicentes, quod si Ar. velit substinere omnia quæ scripsit in doctrina sua, necessarium est fateri incompatabilia, & contradictoria, quia hæc duo simul stare nõ possunt, Anima est immortalis, & mundus est æternus, vel errauit de perpetuitate mundi, sicuti errauit in veritate. Vnde miratur etiam nonnulli, & dicunt se nescire quomodo in doctrina S. Tho. substineri potest, mundum posse esse ab æterno, & animas esse immortales, & numeratas sine circulo, & impossibilitatem infinitatis in actu simul etiam per accidens, nisi cõcedendo quod mundus potuit esse ab æterno, solum quo ad substantiam constantem ex quinque corporibus simplicibus, & quo ad motum cæli, & generationes omnes, præter humanam, aliter evitari non potest, quin aut sit infinitum in actu, aut recurrere ad miracula ponendo vnum hominem infinito tempore vixisse, & a certo tempore generalis, & sic etiam non saluaretur generatio humana æterna, sed solū humana species in illo homine. His addit aliud argumentum quod illis fortissimū, & achilles videtur, quo & Ego aliquando vsus sum in publicis disputationibus argumentandi gratia; siquidem 3. de anima Ar. probat intellectum non esse actum corporis seu organi corporei, quia tunc esset calidus, & frigidus, quo stante sequitur ipsum esse generationi, & corruptioni obnoxium; hic est processus eius, huic annexum aliam minorem ipsius etiam Ar. 2. de anima, quod rationalis anima est actus corporis phisici organici &c. igitur id quod sequitur. Nec valet, dicunt, quod

C.C. propositio

2. de gener.
anim. anim.
cap. 3.

Sub Leone
10. sessione
8. celebrata
19. decemb.
1513.

Quæst. 10.

Nota quo-
modo Ar. 1.
Ethico. c. 10
asserit mor-
tuis conser-
re bonas ope-
rationes ani-
corum infor-
tuna vero
nocere.

3. de anima
q. 15. & 6.
Nota q. Ar.
lib. de po-
mo discipulis
suis insti-
tuit futuram
felicitatem,
quia finis
philosophi
est cognosce-
re suam crea-
torem, de
quo subdit
causa causa-
rum misere-
re nobis;
tex. 17.

9. metaph.
tex. ultimo.
1. de anima.

Ma. 9. 10.
10. 11.

1. Cor. 15.

propositio intelligitur de actu educto de sinu, & gremio materiæ, modo anima nō eductur de potentia materiæ, quia si etiam posset obici Arist. q. tunc intellectus esse calidus, aut frigidus, & generabilis & corruptibilis si esset actus corporis eductus de potentia materiæ, modo autem intellectus de foris venit, propterea nihil concludit in illa probatione, hoc argumentum licet aliquam difficultatem secum gerere videatur in doctrina Ar. scio tamen hoc, & infinita alia si infinita fieri possent, nullius esse momenti, atque valoris, & ad octis viris de facili solui, tum ex naturali philosophia, tum secundum Arist. principia, eo magis cum hoc asserit sacra synodus lateranensis districte præcipiens omnibus, & singulis philosophis, his in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus: quia cum philosophorum principia, aut conclusiones in quibus a recta fide deuiare noscuntur auditoribus iuis legerint, quale hoc de immortalitate animæ, aut vnitatis, & mundi æternitate, & alia huiusmodi teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo propostæ docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta cū omnia solubilia existant pro viribus excludere, atque resolueri: quæ & Ego hic soluerem, ne rei de qua queritur magnitudo peculiare, & grande satis exigeret volumen vt Multi fecerunt, quod à me has breues additiones annectente non sine legentium molestia fieri posset, quas quidem additiones non nostro arbitrio, sed aliorum præcibus præclarissimo huic operi coniungere constitimus, obidque præter nostrum morem nullo rerum facto examine, quasi abortiuo partu in lucem edidimus, tum quia hæc omnia, & multa alia his difficiliora in quæstione habita à nobis super decimum septimum cōtextum 12. diuinorum quam cum alijs diuino fauente numine quā primū typis mādare conabimur fufius soluiimus.

Interea tu diligens lector si vis solutiones argumentorū omnium videre lege D. Tho. p. p. q. 75. ar. 6. & in q. disputatis de anima ar. 14. & 2. sent. dist. 19. q. 1. ar. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & sequentibus, & in quolib. quol. 10. ar. 2. & in opus. contra Auerroistas & Herueum in aurea quæst. sua de pluralitate formarum, Scotum 4. sent. dist. 43. q. 2. Reuerendissimum Iacobum naclantum Episcopum clugensem ord. præd. in sua eruditissima disputatione de animorum immortalitate, Franciscum Tholetum qui resolute satis, & catholicæ tractat duas quæstiones de hac re, alteram secundum principia Ar. alteram vero secundum philosophiam, lege etiam Augustinum Sueffanum in tractatu cōtra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chrylostomum Iauellum in peculiari etiā tractatu de immortalitate animæ, & sic resolute habebis solutiones argumentorum omnium, quæ adduci possunt contra istam veritatem, quæ in his paucis propositionibus clauditur, quarum prima est Anima est creata a Deo. 2. est, singulorum hominum, sunt singulæ animæ, & simul creantur, & infunduntur, & hanc tenuit Ar. vt sumitur ex 12. Metaph. 3. est Anima est immortalis, ita q. nunquam definit perempto corpore, hæc etiam est de mente Ar. 12. Metaph. (ubi ait animam non præcedere corpus, remanere tamen post, nihil prohibet. 4. est, Anima licet sit substantia perse subsistens, idest in dependens a materia viuificat tamen corpus, & est actus eius. 5. est Anima intellectiua est immortalis, & æterna, secundum philosophiam naturalem, quia pluribus rationibus naturalibus & necessarijs hæc conclusio probari potest, vt probat D. Tho. locis supra citatis 6. Anima nostra reunietur corpori nec in æternum separabitur. 7. propositio est Anima separata in alio statu habebit alium modum intelligendi hæc potest etiā colligi de mente Ar. 8. In anima separata nō remanent appetitus corporei, vnde Ar. ait amare odire, & aliæ passionis corporis destruantur corpore corrupto, sed intellectus est diuinū aliquid, & impassibile. 9. In anima separata remanent habitus scientifici, quia seruatis speciebus intelligibilibus tunc nō indiget phantasmate. Hinc elier. ait discamus in terris quorum scientia perseueret nobis in celis, vltima propositio est. In alio statu remanent virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic, propositiones istas quilibet catholicus subnere debet addendo verba saluatoris nostri dicentis nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timeite eum, qui potest & animam, & corpus perdere, & alibi qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & Paulus Apost. si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiles

serabiliores essemus omnibus hominibus, vnde arguas insipientes, qui cantabant, māducemus, & bibamus cras enim moriemur subdit, nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala &c. Propterea Eccl. scribitur spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.

Q V A E S T I O X I.

Vtrum sint due operationes intellectus scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio.

Indiuisibilium quidem igitur intelligentia, in his est, &c. Tex. XXI.

VAERITVR undecimo. Vtrum sint due operationes intellectus scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio. Et videtur q. non.

Primo. Discurrere a notis ad ignota, est operatio intellectus, & non est aliqua illarū: ergo non sunt tantū due.

Secundo. Potentiæ distinguuntur per actus: ergo diuersi actus requirunt diuersas potentias, ergo non potest esse vna potentia intellectiua, quæ habeat plures operationes.

Ad euidentiā huius quæsti Scien dum primo q. potentiæ sensus, & intellectus hoc habent commune, q. simplici intuitu vnaqueq. suum propriū obiectum apprehendit. Cum enim cognoscant per similitudinem obiecti in ipsis existentem primo intuitu feruntur in id quod primo per speciem representatur, differunt tamen quia quamuis sensus proprietates intrinseca rei non cognoscat, tamen proprietates extrinsecas, motum scilicet magnitudinem, & huiusmodi vnico intuitu apprehendit, eo q. species sensibilis omnia si explicitè representet. Intellectus autem est quidem omnium proprietatum rei, &

habitudinum eius cognoscitiuus, eo q. omnia ista sub ente q. est obiectum forme intellectus contineantur. Sed quia species quidditatis materialis primo, & explicitè proprietates eius non representat, sed tantum quidditatē, ideo primo intuitu huiusmodi proprietates non apprehendit, sed tantum quidditatem naturalem, sicut quidditatem hominis, non autem risibilitatem. &c.

Sciendum secundo q. apprehensio quidditatis dicitur indiuisibilium intelligentia, cum quia vnaqueq. quidditas in indiuisibili consistit sibi. n. addita uel subtracta differētia species variatur, tum quia in apprehensione quidditatis intellectus noster intelligentijs, quæ simili apprehensione cognoscunt, & non componendo neque diuidendo assimilatur, tum quia temporis non præsupposita alia apprehensione, quidditas materialis apprehenditur.

Sciendum tertio q. dupliciter accipi potest compositio. Vno modo pro quacunque vnione reali duorum ad inuicem, vt pro vnione duarum aquarum aut lignorum, aut materia, & forme aut similium. Alio modo pro attributione vnus ad alterum per compositionem notam. In tali enim attributione significatur vnum cum altero quandam

Vide 8. metaph.
Tex. 10.

Compositio dupliciter accipit potest.

unitatem habere, sicut cum animal homini per istam propositionem homo est animal attribuitur unio quaedam animalis cum homine significatur. Non loquimur hic de prima compositione, quia illa per actum animae non fit, sed per agentiam extrinsecam, sed loquimur de compositione secundo modo.

Sciendum quarto quod aliud est intellectum componere, et diuidere, et aliud compositionem, et diuisionem cognoscere. Potest enim compositio, et diuisio simplici apprehensione cognosci, sicut substantiae separate, hominem esse animal simplici apprehensione cognoscunt. Componere autem, et diuidere est unum alteri affirmando, et negando attribuere.

Due tantum sunt operationes intellectus.

Istis notatis ponit ista conclusio. Tantum due sunt operationes intellectus. scilicet indiuisibilibus intelligentia, et compositio, et diuisio. Probatur. Due sunt operationes intellectus et non sunt plures, neque pauciores: ergo etc. Maior probatur primo quod intellectus habeat primam operationem, quae est indiuisibilium intelligentia. Item omnis potentia informata similitudine alicuius obiecti potest id simpliciter cognoscere, patet per omnes potentias discurrendo. Sed intellectus informatur similitudine obiecti intelligibilis: ergo potest id simpliciter intuitu cognoscere.

Secundo probatur quod habeat secundam operationem. Intellectus procedens de potentia in actum intelligit componendo et diuidendo. Sed intellectus noster procedit de potentia in actum

ergo etc. consequentia nota cum minori. Ut enim dicitur in hoc 3. intellectus a principio est sicut tabula in qua nihil est descriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actum aduocantur rebus alijs quae de potentia in actum educuntur assimilantur: sed tales res non habent statim suam perfectionem sed successiue eam acquirunt. ergo intellectus non statim habet perfectam cognitionem, sed eam acquirit successiue: ergo si debet cognoscere compositionem aliquorum, oportet quod posterius cognitum cum priori cognito componat, sicut quia prius cognoscit quidditatem hominis posterius autem risibilitatem, si debet cognoscere hominem esse risibilem, oportet quod risibilitatem posterius cognitam cum homine prius cognita componat. Minor vero principalis scilicet et non sunt plures neque pauciores. Probatur. Per intellectum cognoscimus tantum, aut quidditatem aut plurimum quidditatum compositionem. Si secundo modo sic est compositio, et diuisio. Si primo modo sic est simplicium intelligentia.

Ad primum in oppositum respondetur quod continetur sub compositione et diuisione, quandam enim plurimum propositionum importat.

Ad secundum dicitur quod potentiae distinguuntur per actus ad diuersa genera obiectorum per se terminatos. Modo compositio, et simplicium intelligentia non sunt tales actus. Nam quilibet illorum actuum ad id quod est obiectum intellectus formale terminatur.

A D D I.

Dubitatio ad quem Aristotem, speculatur, consideratur.

Quia de operationibus intellectus tractat logicus, ut patet ex D. Tho. in prologo primi per yhermenias, et ex prologo primi posteriorum, quibus in locis, distinguit triplicem esse operationem intellectus, quarum prima est res singulas perse, & seorsum intelligere,

Tex. 14.

Intellectus subiectiue acquirit suam perfectionem.

Res scibiles quibus modis considerantur. 6. Metaph. Tex. 2.

1. de anima Tex. 39. & 2. de anima. Tex. 13.

Substantiae separatae quo modo a naturali considerantur.

1. de anima Tex. 1. Soluitur prima dubitatio.

tare de intellectu, & eius operationibus.

Cap. 3.

Relatiuorum natura quae sit.

intelligere, quae dicitur simplicium apprehensio, cui operationi responderet loquutio simplicium vocum perse, altera est compositio, vel diuisio, quando res, unam alteri copulando intelligimus, siue affirmando, siue negando, cui etiam responderet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia est ratiocinatio, quando ex uno cognito, alterum cognoscimus, cui responderet discursus vocalis, iuxta has tres operationes est triplex logica pars, prima circa simplicia, & haec est liber praedicamentorum. Secunda circa composita, & haec pertractatur in libro de interpretatione. Tertia circa discursus de quibus agitur in ceteris libris logicae facultatis; Non parua difficultas est modo, unde oritur quod naturalis philosophus se intromittit ad tractandum de operationibus intellectus.

Huius similis dubitationi oritur alia, quod cum intellectus pertineat ad primam philosophiam, ut scripsit Ar. lib. primo de partibus Animalium, quo in loco mouet quaestum num ad philosophum spectet contemplari omnem animam, ut intellectum, & arguit quod non; quia si naturalis ageret de intellectu, praeter naturalem scientiam nulla relinqueretur philosophia, probando consequentiam dicit, quoniam si naturalis consideraret de intellectu, consideraret omnia intelligibilia, quia relatiuorum, & omnium inter se coniunctorum, eadem est scientia, intellectus & intelligibilia sunt relatiua: igitur intellectus, & intelligibilia eadem est scientia, quare si naturalis considerat intellectum, considerabit omnia intelligibilia: ergo nihil remaneret quod ab alijs scientijs consideraretur: ergo praeter naturalem scientiam, nulla relinqueretur philosophia, sed hoc est absurdum: ergo id ex quo sequitur, at sequitur ex hoc quod dicitur, naturalem philosophum intellectum considerare: ergo id minime dicendum est: si ergo naturalis philosophus non considerat de intellectu: igitur, nec de operationibus eius. Oppositum habet Ar. & omnes eius interpretes hic.

Nisi dicamus quod duobus modis res scibiles considerari possunt, primo ut sunt in materia, 2. ut sunt abstractae a materia, & hoc dupliciter, vel ut sunt abstractae a materia secundum esse, & secundum rationem, vel ut sunt abstractae secundum rationem tantum, iuxta quos tres modos Ar. distinguit tres scientias, naturalem, scilicet Mathematicam, & diuinam Philosophiam; unde si naturalis consideraret omnia, his tribus modis consideraret ipsa omnibus modis, & sic praeter naturalem nulla relinqueretur philosophia: quia nullus remaneret considerandi modus, quo res scientificae considerari possent, & in hoc consistit ratio Ar. Adde quod intellectus dupliciter considerari potest, uno modo ut intellectus est, alio modo ut intelligit per phantasmata sine quibus in statu isto nihil intelligit: primo modo quidditatiue non consideratur a philosopho naturali, & sic currit ratio Ar. quia si intellectus hoc modo a naturali consideraretur, nulla praeter naturalem relinqueretur philosophia; sed 2. modo a naturali consideratur: quoniam ut sic sub naturalis philosophi modo comprehenditur, cuius munus est rem ut in materia est, atque quocumque modo eam respiciat considerare, sed haec non est propria, & quidditatiua eius consideratio, quemadmodum substantiae separate, ut sunt motores calorum, atque proprijs iuncte orbibus & eos quocumque modo respiciunt a Physico. considerantur; sed haec non est propria, & quidditatiua earum consideratio, nec in hunc sensum Ar. intellectum a naturali consideratione seiungit, nec id probat ratio Ar. sed dumtaxat, quod quidditatiue intellectus a naturali non consideratur, propter illud quod sequitur inconueniens, & sic soluitur dubitatio de intellectu, de quo vide D. Tho. 6. Metaph. ad principium. Prima quoque dubitatio soluitur dicendo quod operationes intellectus ut sunt quaedam intentiones secundae spectant ad logicum, ut vero entia realia sunt; quia producantur a causa reali, quae est intellectus, & respiciunt materiam aliquo modo ut dictum est. Sic munus Physici est eas contemplari, & sic Ar. & sui Doctissimi interpretes hic disputant de ipsis. vide D. Tho. 1. sent. dist. 2. q. 3. art. 1. & de potentia Dei q. 7. art. 9. lege etiam D. Tho. p. q. 85. art. 5. ubi ponit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, ac diuinum, & quomodo hi duo intellectus, scilicet diuinus, & angelicus cognoscunt quidem compositionem, & diuisionem, & ratiocinationem non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoque p. q. 59. ar. 3. & 4. & de ver. q. 14. art. 1. & in opus. 48. cap. 55. & 1. cont. gent. cap. 59.

QVAESTIO

Q V A E S T I O . XII.

Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus.

In quibus autem & falsum iam, & uerum est: cōpositio quædam iam intellectuum est. Tex. XXI.

p. p. q. 17.
ar. 3.

QVAERITVR duodecimo. Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus. Et videtur quod non.

Tex. 16.
3. de anima.

Primo quia philosophus dicit quod intellectus intelligens quod quid est semper est verus similiter sensus circa primum sensibile semper est verus: ergo veritas non est in sola compositione, & diuisione intellectus.

Secundo. Propositio vocalis dicitur vera, vel falsa: ergo non tantum intellectus componens vel diuidens.

Tertio. Ens & verum cōuertuntur ergo ubi est vnum & reliquum. Sed ens non est solum in compositione, & diuisione intellectus, sed in omni re: ergo & sic est de vero.

Quarto. Remota omni operatione intellectus nostri: aurum est verum aurum, & argentum verum est argētum: ergo veritas nō est solum in intellectu.

Series disputationis proposita.

Respondeo. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo videndum est secundum mentem. S. Tho. prætermittis aliorum opinionibus quid veri nomine intelligamus. Secundo dicendum est ad quæsitum.

Quantum ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur. Videndū est primo quid sit veritas intellectus. Secundo quid veritas rei.

Sciendum itaque primo quod sicut bonum nominat id in quod tendit appetitus, ita verum nominat id in quod intendit intellectus. Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile secundum quod per suam similitudinem in intellectu recipitur, omnis enim cognitio fit in quantum cognitum recipitur in cognoscente. Appetitus autem in ipsam rem appetitam secundum quod est extra mouetur, & inclinatur. Sequitur ergo quod bonum quod est terminus appetitus est in re appetibili, verum autem quod terminat intellectum est in ipso intellectu.

Sciendum secundo quod dupliciter intellectus comparatur ad res, vno modo quo domiciator per artem domiciandi dicitur facere domum. Alio modo sicut aut ab ipsis rebus ad intelligendum motus, dum videlicet suam similitudinem in ipsum causant. Veritas igitur intellectus de mente. S. Tho. in sua ratione absolutum, & respectuum includit. Absolutum est similitudo cogniti existens in intellectu, & hoc absolutum est id quod essentialiter est veritas, & quod iste terminus veritas dicit in re. Respectum autem est relatio conformitatis intellectus ad rem extra, cuius similitudo est in intellectu, & iste respectus non est essentialiter veritas, sed tamquam completum formalis rationis

Differentia inter actum appetitus & intellectus.

Dupliciter intellectus ad res comparatur.

Vide D. Th. p. p. q. 16. ar. 1.

rationis veritatis in obliquo connotatur. Vnde si similitudinem rei quæ est essentialiter veritas sub ratione veritatis concipere volumus cum respectu conformitatis ad rem cuius est species concipiamus oportet. dicitur enim veritas formalis forma intellectus secundum quam rei ad extra conformatur.

Respectus conformitatis quid.

Sciendum tamē quod ille respectus conformitatis aliquando est relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si n. loquamur de veritate intellectus qui mouetur a re, relatio conformitatis est relatio realis. Mensurati enim ad mensuram relatio erit quæ secundum philosophum 5. Metaph. est relatio realis. Si vero de veritate intellectus causantis rem loquamur, cuiusmodi est intellectus diuinus, & intellectus artificis, tunc talis relatio adæquationis, & conformitatis est relatio rationis, est n. relatio mensuræ ad mensuratum quæ secundum philosophum est relatio rationis. Est igitur veritas intellectus, forma secundum quam intellectus rei extra animam existenti conformatur, & adæquatur. Diffinitio autem quæ datur, scilicet quod est adæquatio rei, & intellectus est diffinitio veritatis quantum ad id quod est formale in veritate, nō autem diffinitio totalis essentie veritatis.

Cap. de ad aliquid.

Quomodo veritas de intellectu & re comparatur.

Quantum ad veritatem rei. Sciendum primo, quod sicut sanitas est nomen analogum, & secundum propriam rationem est tantum in animali, in medicina vero, & cibo formaliter non saluatur, sed dicitur de eis secundum quod quandam habitudinem ad sanitatem animalis habent in quantum videlicet habitudinem, aut causantis, aut conseruantis eam habent, sic veritatis nomen est analogum, & secundum veram rationem in intellectu duntaxat inuenitur,

ratio, enim veritatis est circa formam per quam intellectus rei ad extra ut dictum est adæquatur. Dicitur autem de rebus extra animam, non quia in illis secundum rationem sit, sed quia ad veritatem quæ est in intellectu diuino, vel creato ordinem, & respectum aliquem habent.

Sciendum secundo quod sicut medicina denominatur sana, proprie quidem denominatione extrinseca, scilicet a sanitate in animali formaliter existente, non autem in ipsa formaliter existente, a qualitate autem in se existente per quam habet quod sit causatiua sanitatis animalis denominatur improprie sana denominatione intrinseca. Ita res nominatur quidem proprie non a veritate existente in se vera, sed denominatione extrinseca, a veritate scilicet in intellectu existente formaliter, habet enim ordinem ad illam veritatem in quantum adæquatur ipsi intellectui, aut sibi intellectum causando in illo veram sui similitudinem adæquat. Improprie autem de nominatione intrinseca, ab entitate sua per quam conformatur intellectui, ut nata est sibi intellectum adæquare denominatur vera.

Sciendum tertio quod licet res naturales in ordine & ad intellectum diuinum, & ad intellectum humanum dicantur vere, dicantur tamen principaliter vere per comparisonem ad intellectum diuinum a quo procedunt, & cuius ideis assimulantur, & conformantur quam in ordine ad intellectum humanum. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem vere in quantum forme existet in mente artificis assimulantur. Secundario vero in comparisonem ad intellectum humanum, a quo non procedunt in quantum sibi intellectum adæquare possunt.

Quomodo medicina dicitur sana.

Res artificiales quomodo dicantur vere.

Cum

Cum ergo queritur quid sit veritas a qua res dicitur vera, dicitur qd si loquamur de veritate a qua res dicitur propria, & principaliter vera, illa nihil aliud est quàm veritas intellectus de qua dictum est. Si vero loquamur de veritate a qua improprie vera nuncupantur, dicitur qd veritas dicit absolute cum respectu, dicit enim entitatem rei cum respectu ad intellectum, & si quidem dicatur res vera per respectum ad intellectum diuinum, tunc veritas rei est eius entitas cum respectu conformitatis ad illum intellectum. Veritas enim lapidis, dicit entitatem eius in quantum conformatur speciei lapidis existenti in mente diuina, & similiter est si comparatur ad intellectum humanum practicum. Si autem comparatur ad intellectum humanum speculativum, sic dicit entitatem cum respectu causalitatis conformitatis, in quantum scilicet, secundum entitatem suam potest in intellectu veram sui cognitionem causare, quia bene dicitur qd verum importat ordinem ad intellectum, & bonum ordinem ad appetitum.

Veritas lapidis quid ex primit.

Veritas tripliciter est aliquo.

Quantum ad secundum principale sciendum primo qd veritatem esse in aliquo potest tripliciter intelligi. Vno modo sicut forma inherens denominans suum subiectum verum. Alio modo obiective, sicut cognitum in cognoscente. Tertio significative, sicut representatum in representante. Sicut si diceremus speciem intelligibilem esse intellectu subiective, naturam autem hominis obiective sicut cognitum in cognoscente, hominem vero esse animal, esse representativum, & significative in ista propositione vocali homo est animal.

Sciendum secundo qd cum intellectus intelligendo format in seipso quandam

conceptum rei intellecte representativum per compositionem, & diuisionem intellectus. Possumus duo intelligere? aut ipsum actum intellectus componentis, & diuidentis, id est affirmantis, aut negantis, aut conceptum complexum per talem actum productum.

Ponuntur itaque istæ conclusiones.

Prima est. Veritas est in sensu, & in intellectu cognoscente, quod quid est, sicut in re vera, quod est dicere, dicuntur veri, sicut & alie res dicuntur vere. Probatur omnis res habens formam propriam, & conuenientem sue naturæ secundum conformitatem ad speciem existentem in mente diuina habet in se veritatem sicut res vera, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus, actualiter sentiens sunt huiusmodi, ergo &c. consequentia nota cum maiori per supradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognite in quantum huiusmodi est forma virtutis cognoscētis in quantum est cognoscens, forma enim rei cognite constituit virtutem cognoscitivam in actu, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus sentiens habent similitudinem verum cognitarum: ergo habent proprias formas.

Veritas est in sensu, & in intellectu: sicut in re vera.

Advertendum tamen qd licet intellectus apprehendens quidditatem dicatur verus, quia habet propriam formam, habet & similiter sensus, differt tamen intellectus in hoc a sensu, quia forma a qua sensus dicitur verus intrinsece, non est essentialiter, & proprie veritas. sicut nec entitas lapidis proprie veritas est, forma autem a qua intellectus in quantum cognoscens dicitur verus intrinsece, est essentialiter veritas ipsa intellectus nostri, ut ex superius dictis patet, non tamen est veritas a qua principaliter dicitur intellectus verus.

Dicitur

Quæ differentia inter veritatem intellectus, & sensus.

Dicitur enim primo verus a veritate in mente diuina existente.

Neque in sensu neque in intellectu quod quid est cognoscere est veritas obiective.

Secunda conclusio. Neque in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est, est veritas obiective, id est id quod terminat actus istarum virtutum non est formaliter verum. Probatur ista conclusio. De sensu enim satis patet, quia veritas non cognoscitur nisi formetur ratio aliqua, aut conceptus de re ad extra quod non conuenit sensui sed de intellectu. Probatur. Cognoscens verum formaliter cognoscit conformitatem & comparisonem quæ est inter rem cognitam, & id quod intellectus concipit de tali re, sed intellectus cognoscens quod quid est non cognoscit talem conformitatem, ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate veritas formaliter consistit. Minor vero probatur. Si intellectus talis cognosceret hanc conformitatem, id quod terminat talem operationem talem conformitatem importaret, terminus enim actus intelligendi est id quod intelligitur, sed hoc est falsum, quia terminus simplicis intelligētie est incomplexus, incomplexum autem in quantum huiusmodi non dicit aliquam comparisonem, aut applicationem ad rem, hoc enim incomplexum animal rationale, ex se non dicit aliquam comparisonem ad rem: ergo &c.

Tertie conclusio. Veritas est in intellectu componentem, & diuidentem obiective, siue sicut cognitum in cognoscente. Probatur. Cognoscens conformitatem intellectus ad rem cognoscit verum formaliter, sed intellectus componens, & diuidens cognoscit conformitatem intellectus ad rem: ergo &c. Probatur minor, quia aliquando intellectus iudicat se habere similitudinem intelligibi-

Veritas est in intellectu componente & diuidente obiective.

lis. Itē quia terminus talis intellectio- nis est complexum, puta hoc exemplum homo est animal, complexum autem comparisonem intellectus ad rem dicit: ergo &c.

Sed hic occurrit dubium. Nam S. Tho. dicit, qd tunc solum intellectus cognoscit veritatem, quando cognoscit conformitatem suam ad rem. Dicit, Intellectus autem conformitatem suam ad rem intelligibile cognoscere potest, hoc est quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma de re quam apprehendit. In hac sola operatione intellectus est veritas, & falsitas, secundum quam non solum intellectus habet similitudinem rei intellecte, sed etiam super ipsam similitudinem reflectitur cognoscendo, & diiudicando ipsam. Sed non in omni propositione importatur talis conformitas intellectus ad rem, sicut in ista homo est animal, sed habitudo tantum prædicti ad subiectum importatur: ergo non semper intellectus diuidendo et componendo cognoscet verum aut falsum.

Respondetur qd propositio illa est de mente S. Tho. scilicet qd in omni propositione importatur comparatio intellectus ad rem, nam intellectus formans propositionem attribuit, aut remouet a re id quod de ipsa concepit. Subiectum enim propositionis importat rem extra animam, qd prædictum id quod intellectus de ipsa apprehendit, & per consequens formando propositionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit se habere conformitatem ad rem attribuendo, scilicet ei id quod incomplexo concepit, & si quidem sicut est in re, scilicet quia ipsi rei conuenit id quod intellectus concepit, & qd ei formando propositionem attribuit tunc intellectus verum dicit, & cognoscit, si

Vide D. Tho. P. P. q. 16. ar. 1.

Lect. 4.

Nota pulchra & subtilissima doctrinam secundum D. Tho.

cut cū bñt rei quæ est homo attribuat hoc quod cōcepit de ea, scilicet animal rationale, aut risibile formando istam propositionem, homo est animal rationale, aut istam homo est risibilis uerum cognoscit. Si vero aliter sit in re quā intellectus dicat, quia si intellectus ali quod incomplexum rei attribuit extra animam quod ei non cōueniet, ut puta dicendo homo est equus, tunc dicit falsum, & cognoscit falsum. Itaque q in ista propositione homo est animal, et in omnibus alijs cōparatio intellectus ad rem importata, ex eo q in tali propositione intellectus rei extra animam existenti quæ per propositionis subiectum significatur, id quod concepit de ea, & per prædicatū importatur attribuit, & sic in omni propositione intellectus dicit se esse adequatum rei, dum rei attribuit id quod incomplexum de ea concepit.

Vide D. Th.
vbi supra.

Quod autē hoc sit de mente S. Tho. apparet ex verbis ipsius, q tunc intellectus cognoscit veritatem cum cognoscit veritatem sui ad rem intelligibilem, indicādo rem ita se habere, sicut est forma de re, quam apprehendit, subiungit, & hoc facit componendo, & diuidendo in omni propositione aliquam formam significatam per prædicatum, vel applicat alicui rei significatæ per subiectum, vel remouet ab ea.

Vide etiam
1. cōtra gēt.
cap. 19.

Item ostendit quomodo adeo veritas enunciablem nō excluditur, dicit, Cum aliquod incomplexū, vel dicitur, vel intelligitur, ipsum quidem incomplexum quantum est de se, non est rei æquatum, nec rei in æquale, cum equalitas, & inequalitas secundum cōparationem dicantur. Incomplexum aut quantum est de se, non continet aliquā

comparationem, vel applicationem ad rem, vnde de se nec verum, nec falsū dici potest, sed tantum complexum in quo designatur cōparatio incomplexi ad rem per notam cōpositionis, aut diuisionis. Incomplexum autem nō dicitur ipsa res secundum, q extra animam, sed secundum q est obiectiue in intellectu simpliciter intelligente: ergo &c. In ista propositione homo est animal, importatur cōformitas intellectus ad rem extra secundum q res ad extra, quæ est homo id quod de ea intellectus concepit, & intellectus illam propositionem formando se esse adequatum rei, cum de ipsa re format conceptum animalis intelligit, & dicit, dicit, enim ita esse in re, sicut ipse concepit, ista autem cōformitas importatur per copulam verbalem. Vnde in propositione importatur cōformitas vtriusque, scilicet & eius quod intellectus concepit de re ad ipsam rem, & intellectus sic intelligentis ad eandem &c. Similiter in propositione negatiua inuenitur, cum enim intellectus hominem non esse equum intelligit, se esse rei adequatum dicit, dum de eo æqui negationem apprehendit.

Quid incomplexum.

Quarta conclusio. In propositione vocali, & mentali quæ est conceptus terminans actum intellectus componētis, aut diuidentis est veritas significatiue. Probatur, quia representat intellectum enunciable verum. Ista enim propositio homo est animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas formaliter, dicit enim hominem, & animal, & cōparationem huius incomplexi animal ad illam rem quæ est homo, & tale enunciable complexum est id quod

In propositione vocali & mentali est veritas significatiue.

id quod intellectus dicit, & intelligit per cōpositionem, aut diuisionem. Verū tamen est q conceptus mētis principaliter significat enunciable complexum, quam propositio vocalis, quia propositio vocalis nisi mediante conceptu non significat.

Ad rationes in oppositum respondetur.

Ad primum dicitur, q sensus philosophi est, in ipsis esse veritatem, sicut in re vera, non autem sicut in cognoscēte veritatem, & hoc conceditur.

Ad secundum patet, q propositio vocalis est vera significatiue, non autem formaliter, per veritatem propriā in se existentem.

Ad tertium dicitur primo, q ens, & verum conuertuntur quantum ad supposita, quia esse suppositū entis est suppositum veri, & econuerso, non autē conuertuntur quantum ad constitutiua rationum vtriusque, esse enim constituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur.

Dicitur secundo, q si consequens sic

intelligatur, q vbi est vnum, ibi est aliterum quantum ad ea penes quæ non conuertuntur, negatur consequentia, quia enim penes constitutiua rationum non conuertuntur, ideo nō oportet vbi est vnum, ibi esse reliquum.

Dicitur tertio, q quia ens, & esse conuertuntur secundum supposita, differunt tamen secundum rationem, ideo requiritur q in quocunque est suppositum entis, sicut in cognoscēte, sit etiā suppositum veri, & econuerso, non oportet autem hoc de rationibus, non enim intellectus semper intelligēs ens, veri rationem intelligit.

Dicitur quarto q argumentum concludit, q verum est in omni re sicut in re vera, cum hoc autem stat, q sit solum in intellectu componente, & diuidente, sicut in cognoscēte verum.

Ad quartum dicitur, q aurum est verum aurum proprie denominatione extrinseca, in quantum conformatur intellectui diuino a quo procedit, improprie autem denominatione intrinseca, vnde in ipso esse veritatem improprie dictam non negatur.

Aurum quo modo dicitur verum.

A D D I.

Dubitatio ad quem artificem spectat consideratio veri.

3. de anima cōmment. 5.

3. de anima Tex. 1.

6. metaph. Tex. 8.

2. 2. quæst. 1. ar. 1.

2. metaph. Tex. 4.

Circa hoc quæsitum occurrit dubitatio similis dubitationi præterite, ad quem artificem spectat contemplari de vero, num ad Metaphisicum, vel ad naturalē: quia Aliqui dicunt, q naturalis Philosophus est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorum, & cōm agentis: sed Animasticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectum omnium verorum, & intellectum agentem, qui est eorum principium: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare; & confirmatur: quia considerans aliquod subiectum, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur; modo naturalis considerat intellectum, in quo reperitur verū, ut ait Ar. bonum, & malum sunt in rebus: verum, & falsum in intellectu: igitur ad naturalem philosophum spectat illud considerare. Aliqui asserunt, q ad Metaphisicum spectat considerare de vero; quandoquidem, solus Metaph. contemplatur de primo obiecto intellectus, & de Deo; sed verum est primum obiectum intellectus, & ipse Deus est prima veritas: igitur ad Metaph. spectat de ipso vero considerare. Adde q Ar. appellat ipsam Metaphisicam Philosophiam veritatis: quia eius finis est veritatem contemplari: igitur ad solum Metaphisicum spectat de vero considerare. Aliqui vero affirmant nullam artem disserere de vero, nisi dialecticam quia grammatica considerat orationem, ut est congrua, vel incongrua: dialecticus autem ut est vera, vel falsa. Præterea solus lo-

DD 2 gicus

6. metaph. camph. 8. gicus tractat de ente rationis, & de ente diminuto; sed verum est ens diminutum, vt scrip-
sit Auerr. dimitamus perferutari de ente per accidens, & de ente quod est veridicans,
scilicet quod est in anima, ens enim quod est per accidens non habet causam determina-
tam, & quod est veridicans non habet causam nisi animam, ideo vtrumque numeratur
in genere entis diminuti.

1. lib. de in-
terpret. cap.
de orat. Nisi dicamus vt ait Ammonius, qd verum potest dupliciter sumi vno modo vt distin-
guitur contra Metaphoricum, fictum, & alchimicum, qua ratione aurum minerale di-
citur verum, & auricalcum dicitur falsum, siue alchimicum, & sic verum est passio entis,
& conuertitur cum eo & iuxta hoc significatum dixit Ar. oportet principia sempiter-
norum esse verissima, & vnumquodque sicut se habet ad esse, ita ad veritatem; quia in
quibusdam hoc verum reperitur magis, in quibusdam minus; quia in causa reperitur
magis, & in effectu, & causato reperitur minus, & propterea principia, & causæ sempi-
ternorum sunt veriores effectibus, & causis corruptibilium; alio modo accipitur verum
vt distinguitur contra falsum, & sic verum est relatio quedam, qua compositio, vel di-
uisio quæ est secunda operatio intellectus dicitur vera, vel falsa, de qua loquutus est Ar.
dicens, ab eo quod res est, vel non est, dicitur oratio vera, vel falsa; verum sumptum pri-
mo modo spectat ad Metaph. si vniuersaliter capiatur, quia vt est huius, vel illius entis,
puta mobilis, aut quanti spectat ad speciales scientias: verum, autem sumptum secundo
modo spectat ad logicum, quia omnis scientia speculatiua considerat aliquo pacto de ip-
sa veritate, siquidem eius finis est veritas sicut finis scientiæ practice est opus.

2. metaph. tex. 3. Vel possumus dicere, qd verum potest considerari vno modo vt est conclusio demon-
strationis. de qua Ar. dixit scientia est verorum; alio modo potest considerari vt est res
significata per terminum conclusionis, siue propositionis, & sic aliquando hæc res repe-
ritur in vocibus, vt scripsit Ar. voces sunt notæ earum passionum, quæ sunt in anima,
& hoc est reperiri in voce, vt in signo, aliquando hæc res reperitur in animo, tanquam
in subiecto; quia compositio, quæ est aliquid de aliquo, & diuisio, quæ est aliquid ab ali-
quo dicuntur vere, vel falsæ, & iste sunt operationes ipsius animæ, quæ sunt in ipsa tan-
quam in subiecto; hæc res significata per terminum propositionis reperitur in ipsismet
rebus tanquam in causis, vt dictum est, ab eo quod res est, vel non est &c. Quibus stan-
tibus dicimus, qd si loquimur de ipso vero, prout est conclusio sic omnis ars, omnisq;
scientia considerat de ipso, si loquimur de ipso vero, vt reperitur in vocibus, sic spectat
ad logicum de ipso differere: si autem loquimur de vero vt est in anima, sic ad naturale
Philosophum puta ad animasticum attinet de vero contemplari: si autem de vero ser-
monem facimus, vt reperitur in rebus, sic Metaph. habet ipsum contemplari, ex quo pa-
tet solutio obiectionum, & ad quem artificem spectat de ipso vero contemplari: vide

Com. 34. Auerr. 3. de anima, vbi distinguit veritatem, & falsitatem. quæ sunt in intellectu specu-
latiuo ab his, quæ sunt in intellectu operatiuo, & in lib. de celo distinguit verum
in necessarium, & possibile, & qd verum necessarium opponitur falso impossi-
bili, & verum possibile opponitur falso possibili, vide D. Tho. p. p. q.
17. per totam, vbi reperies quomodo verum sit in re, & quomodo
in intellectu, & quomodo in Deo, & quod modis sumitur ve-
rum, & quid sit verum lege quoque 1. sent. dist. 19.
quæst. 5. articulo 1. & in quæst. disputatis de ver.
quæst. 1. per totam & 1. contra gentiles cap.
60. & libro 3. capitulo 51. & in
opusc. 3. cap. 105.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia.

Vnum autem faciens hoc intellectus est unum-
quodq; . Tex. XXII.

QVAERITVR Tertio decimo. Vtrum intel-
lectus noster pos-
sit cognoscere sin-
gularia. Et videtur
q sic.

Primo. Potentia ponens differen-
tiam inter aliqua, cognoscit illa; sed in
tellectus ponit differentiam inter vni-
uersale, & particulare: ergo cognoscit
vtrumque, consequentia nota cum mi-
nori. Maior est Philosophi 2. de ani-
ma per hoc probatis oportere esse sen-
sum communem, ad cognoscendum dif-
ferentiam inter sensibilia diuersorum
sensuum, quia sensus particularis non
cognoscit sensibilia diuersorum sensuum.

Secundo. Quicquid potest virtus
inferior, potest virtus superior, sed se-
sus qui est virtus inferior potest cogno-
scere singularia: ergo & intellectus.

Tertio. Id quod primo intelligitur
ab intellectu per vnā speciem, aut ē
ipsa species, aut res extra animam re-
presentata per speciem. Non species
quia secundum S. Doct. species non est
q intelligitur, sed quo res intelligitur:
ergo est res extra animam, sed res quæ
libet extra animam est singularis etiā
secundum S. Tho. ergo intellectus in-
telligit primo singulare.

Quarto. Formare syllogismum ex-
positorium pertinet ad intellectum, si-
militer ex vniuersali propositione, &
particulari concludere particularem

in operabilibus; sed non possit intel-
lectus ista facere, nisi cognosceret singu-
lare, cum cognitio propositionis parti-
cularis supponat cognitionem singula-
ris: ergo &c.

Quinto. Si intellectus non posset co-
gnoscere singulare, aut hoc esset ex
parte intellectus, aut ex parte rei.

Non ex parte intellectus, quia intel-
lectus potest intelligere magis intelli-
gibilia: ergo & singulare, quod est mi-
nus intelligibile, non etiam ex parte ip-
sius singularis, quia vnumquodque co-
gnoscitur secundum q est in actu, sin-
gulare autem primo est in actu, quia se-
bi primo conuenit existere, & per ipsū
conuenit vniuersalibus, vniuersalia n.
abstrahunt ab hic, & nunc, vt habe-
tur ex Philosopho: ergo &c.

Respondeo. In ista questione duo
sunt faciendæ. Primo enim declarabi-
tur titulus questionis. Secundo dicitur
da quæsitum.

Quantum ad primum. Sciendum
primo q cum singulare respectu alieni-
us vniuersalis dicatur, quot modis di-
uersificatur vniuersale, tot modis par-
ticulare diuersificari contingit. Dupli-
cia autem sunt vniuersalia. Quædam
enim sunt, quæ a sua ratione materiam
totaliter excludunt, sic q non modo in
ratione sua non includunt materiā, sed
etiam est de eorum ratione non habere
materiam, sicut sunt vniuersalia, ge-
nera, scilicet & species substantiarum
separa-

Vide 9. Me-
taph. tex. 20.

Tex. 43.
Ordo quæsti-
onum.

Duplicia sūt
vniuersalia:
& similiter
singularia.

6. metaph.
camph. 8.

1. metaph.
tex. 4.

Aeternū est
verius cor-
ruptibili.

Lib. præd.
cap. de sub-
stantia & in
post præd.
capitulo de
priori.

2. metaph.
tex. 3.

1. lib. post.
tex. 26.
In prologo
primi pery-
her.

3. de anima
tex. 26.

Com. 34.

7. de celo
& mundo
Com. 119.

Lege p. p. D.
q. 86. ar. 1.
vbi sunt ca-
dem fere ar-
gumen.

Tex. 146.

1. de anima.
lea. 8.

Libello de
ente & essen-
tia in prolo-
go.

separatarum. Quædam autem sunt vniuersalia, quæ in ratione sua materiâ vniuersalem includunt, sicut species rerum corporalium. Si diffiniatur enim homo diffinitione naturali, dicitur quod est quoddam compositum ex carnibus, & ossibus nervis, & huiusmodi & anima rationali. Singularia igitur in duplici etiam sunt differentia, quædam, scilicet quæ sunt naturarum totaliter materiam excludentium singularia, & ista dicuntur singularia immaterialia, sicut sunt intelligentia, quædam autem quæ sunt singularia naturarum includentium materiam, & ista dicuntur singularia materialia, sicut sunt Sor. hic bos hoc lignum &c.

Dupliciter aliquiquid cognoscitur

Sciendum secundo quod aliquid potest cognosci dupliciter. Vno modo inconfuso, & potentialiter, & hoc est quando cognoscitur aliquid in quo potentia liter continetur, hoc modo qui cognosceret animal non diuidendo in suas species, cognosceret hominem potentialiter in animali contentum. Alio modo distincte, & determinate, & hoc est quando res cognoscitur impropria natura secundum quod est, hoc modo cognosceretur homo si cognosceretur secundum proprium genus, & differentiam ultimam.

Sensus quæ sit, quis sit.

Cum igitur querimus utrum intellectus noster possit cognoscere singularia, non querimus de cognitione confusa, & potentiali, certum est enim quod intellectus cognoscit vniuersalia in quibus singularia confuse, & potentialiter continentur; sed querimus de cognitione propria, & distincta secundum quod sunt in sua singularitate, similiter non querimus de singulari immateriali, hoc enim pertinet ad Metaphysicum, utrum scilicet intellectus noster

possit cognoscere substantias separatas, sed querimus de singularibus materialibus.

Quantum ad secundum sciendum ut declaratum est in precedentibus quod duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Directa, qua intellectus rem aliquam directo intuitu videt. Reflexa, qua intellectus cognoscit aliquid, quod sibi fuerat ratio aliud cognoscens directe se, quomodo se habeant iste cognitiones dictum est superius.

Sit igitur hæc prima conclusio. Intellectus noster non potest primo directe cognoscere singularia.

Probat per primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe per speciem intelligibilem existentem in intellectu representatur, sed singulare in sua singularitate non representatur primo, & directe per speciem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus non intelligit, nisi secundum quod est in actu per speciem intelligibilem. Minor vero probatur. Numquodque recipitur in aliquo per modum recipientis, ut sepius adductum est, sed intellectus est immaterialis: ergo species recepta in illo est immaterialis, & si ne materialibus conditionibus: ergo representat immaterialiter omnino, & per consequens non representat singulare in sua singularitate, & materialitate.

Secundo arguitur sic. Illud quod primo, & directe cognoscitur ab aliqua potentia est obiectum eius. Sed singulare non est obiectum intellectus, immo quidditas rei materialis, ut superius dictum est: ergo &c.

Tertio. Res quæ sua ratione materiam signatam, & particularizatam includit, non cognoscitur primo, & directe

Vide in q. 6.

Lege quæst. huius lib. 1. conclusio

Tex. 15.

2. conclusio Intellectus noster potest cognoscere singularia per reflexionem.

3. de anima Tex. 20.

Quidditas materialis est obiectum in intellectu.

recte a potentia per abstractionem à materia cognoscere, sed intellectus non ster cognoscit per abstractionem a materia, & singulare in sua ratione includit materiâ, ut dicitur 7. Metaph. ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia si aliquid in sua ratione includens materiam, cognosceretur a potentia per abstractionem a materia, cognosceretur per abstractionem ab eo, quod est de ratione eius, nihil autem potest abstrahi ab eo, quod est de ratione eius, minor etiam est manifesta, tñ quia per illud intellectus differt a sensu, tñ quia propter hoc ponitur a philosopho intellectus agens ut naturas a conditionibus indiuiduatis abstractas efficiat.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia secundario, & per reflexionem. Probat rationibus in principio questionis adductis.

Primo Cuicumque intellectus attribuit aliquam secundam intentionem, illud ab intellectu cognoscitur, non enim posset illi intellectus attribuire intentionem, nisi cognosceretur. Sed singulari intellectus indiuidui intentionem attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, sequitur quod indirecte, & secundario intelligatur.

Secundo probatur vtraque conclusio auctoritate philosophi. Nam querens quid sit obiectum intellectus præmittit quomodo quidditas distinguitur ab eo cuius est, scilicet a singulari. Deinde cum subiunxisset quod aut alia parte, aut eadem aliter se habere carnem, & carni esse discernit, hoc declarat subiungens. Sensitivo quidem igitur calidum, & frigidum indicat, & quorum ratio quædam caro. Alio autem aut se

parato, aut sicut circumflexa se habet ad seipsam, cum extensa sit carni esse discernit, id est. Principio quidem sensitivo indicat, & cognoscit singulare, & omnia quorum ratio materiam particularem includit, sicut hæc caro. Alio autem principio, aut separato a principio singularis cognoscit quidditatem discernit, quando scilicet, unum cognoscitur sensu, alterum vero intellectu, aut non separato, sed eodem quo extense: id est primo, & directe quidditatem apprehendit etiam singulare, dum reflectitur supra actum suum, etiam singulare cognoscit, quod sane sit quando utrumque cognoscitur intellectu, ex eo quod anima, quæ quidditatem cognouit ad considerationem sui actus, & speciei intelligibilis, & phantasmatibus reflectitur.

Cum itaque intellectus noster non cognoscat directe, et primo singularia, cognoscat autem secundario, & indirecte, superest declarare quis sit iste modus cognoscendi, & unde hoc habeat singulare.

Sciendum igitur quod singulari non ratione singularitatis a nobis repugnat directe cognosci, singulare enim immateriale secundum se maxime cognoscibile est, sed ratione materialitatis, licet enim intellectus primo, & directe quidditatem materiale cognoscat, per abstractionem tamen ab hac materia signata, quam in sui ratione includit singulare cognoscit.

Modus igitur cognoscendi singularia hic est. Nam singulare primo sensum particularem immutat, deinde phantasiam, hæc autem simul cum intellectu agere speciem intelligibilem in intellectu possibili causat. Et quia illa species solam quidditatem representat,

cum

In intellectus cognoscit singularia secundario.

Modus quo cognoscitur singulare.

cum singulari, & phantasma p quidditatem tantum speciem intelligibilem causet, ideo intellectus per illam speciem primo naturam vniuersalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti vniuersalis in cognitionem sui actus redit, & quia actus causatus est a specie intelligibilis, ideo per cognitionem actus redit in cognitionem speciei intelligibilis, quæ principium actus fuit, & quia species est a phantasmatibus abstracta, per cognitionem speciei ad cognitionem phantasmatum reuertitur, & per phantasma singulare cognoscit.

Pulchrum exemplum.

Apparet hoc in exemplo. Sortes. n. et Plato prius per suas quidditates sensum exteriorum immutant, deinde sua phantasmata causant in phantasia, illa phantasmata similiter cum intellectu agente similitudinem hominis in intellectu producant. Intellectus similitudine hominis informatus cognoscit naturam humanam, deinde ad cognoscendum actum suum, & per illum speciem, & per speciem phantasmata, & per phantasmata. Sortem, & Platonem.

Ex hoc sequitur q singulare p propriam, & distinctam speciem, quæ scilicet ipsum representet distincte intellectui, quantum ad suam singularitatem non cognoscitur, sed per speciem vniuersalem, tanquam per principium quo intellectus intelligit, & actum intellectus producit, per phantasmata autem tanquam per id in quo ipsum singulare intuetur.

Quæst. 15.

Contra primam conclusionem sunt dubia quedam quæ inferius declarantur.

Ad rationes in oppositum respondetur pro quanto possunt esse contra primam conclusionem.

Soluntur rationes in oppositum

Ad primum quidem dicitur q ponens differentiam inter aliqua vtiue

cognoscit vtrumque, non tamen operetur quod vtrumque cognoscat primo, & directe.

Ad secundum respondetur primo q quicquid potest uirtus inferior potest uirtus superior, non tamen eodem modo, sed nobiliori. Modo dicitur, q intellectus singulare nobiliori modo quam sensus cognoscit, sensus enim singulare quantum ad conditiones materiales, et accidentia exteriora cognoscit, intellectus autem quantum ad naturam speciei, quæ est in ipsis indiuiduis.

Respondetur secundo q maior propositio habet veritatem in his quæ sunt eiusdem generis, & eiusdem ordinis, quia tunc quod dicit perfectionem in vno, dicit etiam perfectionem in altero. Modo sensus, & intellectus non sunt eiusdem ordinis, unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicitur q id quod primo intelligitur ab intellectu est res extra animam existens, non secundum esse, quod habet extra animam, sed secundum abstractionem a conditionibus materialibus. Et cum dicitur q est singularis, dicitur q est singularis secundum esse, q habet in singularibus, sed secundum esse quod habet in intellectu est vniuersalis.

Ad quartum dicitur primo q posito q intellectus formaret syllogismum expository, oportet intellectum cognoscere singularia, non tamen primo & directe.

Dicitur secundo q formare syllogismum expository, similiter formare conclusionem de re aliqua eligenda pertinet ad cogitativam, licet etiam talis cognitio dicatur esse intellectus imperatiue, quia scilicet intellectus imperat uirtuti cogitatiue, ut in actum circa particulare operabile exeat.

Ad quin-

Ad quintum dicitur q est ex parte ipsius singularis, quia videlicet non potest causare in intellectu speciem representatiuam materiæ signatæ, eo q intellectus immaterialis sit, materiale autem in immateriale agere non possit.

Ad huius improbationem dicitur primo q illa propositio vnumquodque est intelligibile in quantum est in actu, non verificatur de habente actum existentia, sed de habente esse quidditativum actuale, quod inquam aut est actus, aut natura sua includit actum, sic enim dicitur vnumquodque intellectuale in-

quantum est in actu, id est in quantum natura sua includit actum, unde ratio non probat.

Dicitur secundo q quantum ad materiam signatam singulare non est in actu sed dicitur potentiam, ideo secundum suam singularitatem non est cognoscibile nisi in ordine ad aliquem actum.

Dicitur tertio q admissio q sit intelligibile, non sequitur q sit primo intelligibile, & directe, non enim omne q est in actu, est intelligibile primo, & directe, sed id quod sui similitudinem potest in intellectu causare.

A D D I.

Argumenta Iacobi Bar-
Sj Scotistæ.

Primum.

Secundum.
1. de anima.

Ter. 10.
Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum
de intellectu
Theorico &
practico.

Tribus modis
aliquid
cognoscitur

IN quæsto hoc laborant Scotistæ ad probandum, q intellectus noster perse, & directe singularia cognoscere valeat, quandoquidem ad id se extendit intellectus, ad quod voluntas pertingit aiebat Iacobus Bargius Scotista, cum essem in studio Patavino; sed voluntas pertingit vsque ad singularia; quia ea amat, & diligit: igitur & intellectus quoque ea agnoscit; siquidem nihil voluntas diligit, quod ei intellectus non representat: Adebat q intellectus exorditur opus suum, ubi sensus posuit terminum sue actionis; at sensus in singularibus terminat actionem suam: igitur & intellectus a singularibus incipit cognoscere, & sic primo, & directe ipse intellectus cognoscit singularia, quod est contra Thomistas. Et hoc videtur esse de intentione Ar. dicentis, necesse est intellectum in sua intellectione phantasmata speculari: sed phantasmata sunt singularia; & representatiua conditionum particularium: igitur intellectus cognoscit directe singularia. Tū etiam, quia non possumus nos imponere nomen alicui, nisi illud agnoscamus: modo intellectus imponit nomina singularibus; igitur & singularia agnoscit perse primo. Quod eo magis apparet, quia intellectus quando cognoscit vniuersale illud abstrahit a singularibus; modo abstractio non fit ab incognito; ergo primo intellectus cognoscit singularia, & deinde vniuersale. Et hoc etiam apparet luce meridiana clarius, quando intellectus arguit ad aliquam conclusionem per inductionem, quippe quæ inductio procedit a singularibus ad vniuersale concludendum. Idem etiam apparet in exemplo quod est quando vnum particulare per aliud probatur, propter simile, quod in vitro; conspicitur, ut si malum est Græcos cum Troianis belligerari, malum quoque est lacedæmonios, cum Atheniensibus armis decertare, in his enim argumentationibus, singulare primo mouet intellectum, cum actiones sint singularium, & sic quoque primo intelligitur ab eo: concludendum est igitur, vtrumque intellectum, & Theoricum & practicum per se primo, & directe cognoscere singularia, de Theorico patet, quia saltem cognoscit seipsum, quippe qui quoddam singulare est, alioquin non haberet aliquem actum, cum actus sint singularium: de practico magis videtur, quia dirigit ad agendum, actus sunt circa singularia ut dictum est: cognoscit ergo intellectus ipse primo, & perse singularia.

Propterea ad hæc argumenta, & similia dicere possumus, q cum tribus modis aliquid cognosci possit vno modo cognitione eius in se, quod est cognoscere illud cognitione intuitiua, intuendo puta Buccalum in seipso. Secundo potest cognosci aliquid mediante aliquo medio representatiuo, quod est cognoscere cognitione abstractiua. Tertio aliquid cognoscitur cognitione deductiua, sic enim cognoscimus causas per effectum.

E E etum,

Intellectus
formatur sylo-
gismis ex-
pository
vel cogitati-
ua.

Intellectus
dupliciter
consideratur,
vt intellectus
est & vt est
in actus sen-
sibus.

Contra Scotum
4. sent.
dist. 45. q. 1.

Solutio argu-
mentorum
omnium.

3. de anima
Tex. 30.

Intellectus
speculati-
uus cognos-
cit seipsum

3. de anima
Tex. 38.

4. sent. dist.
45. q. 3.

Etiam, quo pacto cognoscimus in diuina, & singularia immaterialia puta Deum, & substantias immateriales. Adde etiam q intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, & sic non est cognoscimus nisi vniuersalia: quia principium singularitatis in rebus materialibus est materia individualis, & intellectus quando intelligit abstrahit speciem intelligibilem ab huiusmodi materia: propterea intellectus, vt intellectus est, non cognoscit nisi vniuersalia: alio modo potest considerari intellectus vt est sensibus coniunctus, & sic intellectus cognoscit singularia, sed non proprio conceptu, sed conceptu alieno, nec cognitione abstractiva, aut intuitiva, sed potius cognitione arguitiva, quia quando cognosco vniuersale puta hominem, & cognosco q non subsistit per se arguo, & concludo q in rerum natura datur quedam res singularis, quæ differt ab vniuersali, quod cognoui per abstractionem, & sic arguitur, & confute, & conceptu alieno: intellectus vt sensibus alligatus singularia cognoscere potest.

Eti hæc applicaueris argumentis adductis de facili ea soluere poteris, concedendo, q voluntas amittit singularia: ergo intellectus ea cognoscit arguitur, & vt imaginatiua ei subseruit. Et quando addit, q intellectus exorditur ab eo in quo finit sensus, hoc est falsum si loquimur de intellectu vt intellectus est, sed bene incipit a proximo sibi, quod est vniuersale corporeum, nec est necessarium, q posterior potentia incipiat a termino prioris: soluitur, & id quod fundabatur supra dictum Ar. qui non dicit q intellectus speculatur phantasmata; sed homo cuius intellectus; si intelligere debet oportet vt per phantasiam phantasiatur, & imaginetur phantasmata, a quibus intellectus possibile accipit speciem intelligibilem: Ad quartum de impositione nominis dicimus q cum cognoscamus singularia arguitur possumus imponere eis nomina. Quintum de abstractione soluius dicendo falsum esse abstractionem fieri a noto, siue loquimur de abstractione intellectus agentis, siue possibile, qui cognoscit vniuersale non agnoscendo condiciones particulares; sicut etiam facit visus, quando cognoscit colorem in pomo non intiendo odorem, & olfactus cognoscit odorem absque colore. Sextum de inductione & exemplo concedimus, sed non est intellectus solus, qui facit inductionem: sed adiutus a cogitativa, quæ numerat singularia omnia, quæ conueniunt in aliquo prædicato communi, & sic intellectus arguitur, & alieno conceptu cognoscit singularia materialia. De intellectu Therico concedimus, quod cognoscat seipsum, quia est singulare immateriale, quandoquidem singulare non repugnat intelligi inquantum est singulare sed inquantum est materiale, quia nihil intelligitur nisi immaterialiter. De intellectu practico etiam asserimus, quod non cognoscit singularia, nisi mediante

particulari apprehensione sentitiue partis, vt docet Ar. quia ex vniuersali propositione non potest concludi propositio particularis, nisi mediante propositione alia singulari, hæc omnia substinere debemus contra Scotum tenentem intellectum nostrum intuitiue cognoscere singularia materialia, quod tamen est falsum vt ostendunt omnes veri peripatetici, quam rem si latius scire cupis lege D. Tho. in quæst. disputatis de ver. q. 5. ar. 6. & q. 6. ar. 10. & in quolib. 12. ar. 12. & in Opusc.

24. cap. 1. 4. sent. dist. 50. q.

1. ar. 3. & p. q. 86. ar. 1.

vide etiam 1. cont.

gent. cap. 65.

& Auctorem in expositione
illius cap.

QVAESTIO

Q V A E S T I O. XIII.

Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Indiuisibile autem quoniam dupliciter est, potetia aut actu nihil prohibet intelligere indiuisibile, cum longitudine intelligat &c. Tex. XXIII.

Leg. D. Th.
p. p. q. 85.
ar. 4.
Vnde sumpt.
ta est quæst.
hec.

VAERITVR quarto decimo. Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. Et videtur q sic.

Primo. Comparatio aliquorum non potest cognosci nisi extrema comparationis cognoscantur. Sed intellectus cognoscit comparationem multorum, dum format propositiones: ergo oportet intellectum simul illa intelligere.

Secundo. Quando potentia sic se habet ad plura, q nullum illorum aliquid abijcit a potentia, neque vnum expellit reliquum, illa possunt simul esse in potetia. Sed nulla intellectio aliquid abijcit ab intellectu, neque vna intellectio expellit aliam, cum non habeant oppositionem: ergo possunt simul esse in intellectu, & per consequens intellectus plura potest simul intelligere.

Tertio. Quia philosophus, ponit q aliqua cognoscuntur prius tempore conclusionis, sed aliqua simul tempore. Vnde dicit. Est autem cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam, ut quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus quorum habent cognitionem: ergo &c.

Quarto. Non minoris virtutis est intellectus in intelligendo, quam sensus in sentiendo. Sed sensus potest simul

multa sentire: ergo & intellectus poterit multa simul intelligere, consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur quia idem visus potest simul videre albedinem chartæ, & nigredinem litteræ.

Quinto. In phantasia potest esse q sint plura phantasmata sufficientia mouere intellectum, quero igitur a quo mouebitur intellectus, non enim est maior ratio, q ab vno quàm ab altero moueatur: ergo simul mouebitur ab utroque, & per consequens intellectus simul cognoscat illa, quæ in phantasmatibus illis relucebant.

Sexto. Intelligentia mouens orbem lune, cognoscit simul intelligentiam primam cui intendit in mouendo assimilari, intelligit se, & intelligit orbem quæ mouet, & alia etiã extrinseca, & ista sunt plura intellecta: ergo &c.

Respondeo. Ad euidentiam huius difficultatis. Primo præmita aliqua.

Secundo dicam ad quæsitum. Sciendum igitur primo, q licet operatio intellectus non sit motus qui est actus imperfecti, est tamen motus qui nominat actum perfecti, existentis in actu, & quædam cum motu qui est actus imperfecti similitudinem habet. Sicut enim ille a termino (vt dicitur 5. Physi.) Speciem habet & unitatem. Est enim vna dealbatio, quæ ad vnam albedinem terminatur. Ita operatio intellectus ha-

EE 2 bet vni-

Vide 1. post.
tex. 2.

Sensus an
possit mul-
ta simul sen-
tire.

Ordo quæ-
siti.

Te. 14 & 31.

bet unitatem ab vno termino, scilicet ab vno intelligibili. Nam vna intellectio est quæ vnus intelligibilis est.

Sciendum secundo quod ut superius dictum est, vnumquodque est actu a nobis intelligibile quando similitudinem suam in intellectu habet. Ideo quæcunque per vnā speciem cognosci possunt, ut vnū intelligibile cognoscuntur, quæ vero per diuersas species intelliguntur, ut plura intelligibilia cognoscuntur. Cuius ratio est: quia cum vna species sit primo alicuius naturæ representatiua, illa, quæ cognoscuntur per vnā speciem cognoscuntur ut in illa natura per speciem representata conueniunt, & per consequens conueniunt in vna ratione intelligibilis, quæ vero per plures species cognoscuntur, quia ille species non representant illa ut conuenientia in aliqua vna natura, non sub ratione vnus intelligibilis cognoscitur, sed sub ratione plurium intelligibilium cognoscuntur.

Sciendum tertio, quod non inconuenit aliqua esse multa, & tamen aliquā habere adinuicem unitatem. Multe enim partes continui secundum quod sunt in continuo habent vnum esse, quod est primo ipsius totius continui, & secundario suarum partium. Vnde multa possunt dupliciter considerari. Vno modo in quantum multa sunt, hoc est considerando vnāquamque partem per se, ut est ab alijs distincta. Alio modo ut vnum, id est in quantum in vno toto conueniunt. Similiter multa a nobis possunt cognosci dupliciter potest intelligi. Vno modo quod cognoscantur per modum plurium, id est vnumquodque per propriam speciem. Alio modo per modum vnus, scilicet per speciem vnus in quo conueniunt. Sicut partes continui di-

pliciter possunt cognosci, scilicet vnæqueque per propriam speciem, et omnes per speciem totius continui, quod constituiunt.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones. Quarum prima est. Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium.

Probatur primo. Si intellectus intelligeret plura per modum plurium, sequeretur, quod simul videretur pluribus speciebus intelligibilibus. Sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia nota, quia intellectum intelligere plura per modum plurium, est illa per plures species intelligere. Falsitas vero consequentis probatur. Formæ eiusdem generis non possunt simul esse in eodem subiecto secundum actum perfectum, non enim potest idem corpus colorari diuersis coloribus secundum idem, neque simul figurari diuersis figuris. Sed omnes species intelligibiles sunt eiusdem generis: ergo etc. Minor probatur. Formæ quæ respiciunt eandem potentiam sunt eiusdem generis, natura vnus generis ex unitate potentie, vel materie procedit, sed omnes species intelligibiles respiciunt eandem potentiam, scilicet intellectum: ergo &c.

Ad hanc rationem respondent quidam negando falsitatem consequentis. Ad cuius probationem dicunt, quod maior est falsa, tunc enim diuersæ scientie non possent esse in eodem intellectu: quod tamen est falsum.

Dicunt præterea quod non est simile de corpore respectu figurarum, & de speciebus respectu intellectus, quia cum si figura sit qualitas corporalis, & subiectum sit corpus, necesse esset si idem corpus haberet diuersas figuras, quod eadem pars esset in diuersis subiectis, non sic autem

1. Conclusio.
Intellectus
noster non
potest plura
simul intel-
lere per mo-
dum pluri

Responsio
scotistarum

autem est de intellectu, et specie intelligibili, quæ non sunt in corpore, ideo nihil prohibet esse plures species in intellectu.

Sed contra istam responsionem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autem primo quod forma, dum est in actu perfectio est quidam terminus potentie, est enim potentia indifferens ad diuersas formas, sed per vnamquāque terminatur sua capacitas, & in differentia. Tunc arguitur sic. Si in eadem potentia simul essent formæ plures eiusdem generis, sequeretur vnam potentiam ad diuersos actus terminari, forma enim est terminus potentie. Sed hoc est impossibile, sicut est impossibile vnā lineam ex eadem parte ad diuersa puncta terminari: ergo etc.

Nec sequitur quod in vno intellectu non possent simul plures esse scientie. Non enim scientia nominat actum perfectum sed habitum, qui est medius inter purā potentiam, & actum perfectum, tales autem formas non negamus simul in eadem potentia esse posse. Cum enim paries dealbatur in toto dealbationis tempore est in pariete albo ut in fieri, & nigredo ut in corrumpi, sed dicimus plures formas in actu perfectio non posse simul in eadem potentia esse, ut probatum est. Tunc autem species in actu perfectio esse dicuntur quando actu intellectus per illas intelligit, quomodo simul in intellectu esse non possunt, licet plures in eo habitualiter esse non sit inconueniens.

Secundo contra responsionem ad similitudinem arguitur. Vero enim quare idem corpus in eodem situ manens secundum se totum, & partes simul habere diuersas figuras non potest. Aut enim est ex causis assignatis, aut ex aliqua causa particulari. Non vide-

Impugna-
tar respo-
sio
supradicta.

In vno intel-
lectu possunt
esse plures
scientie vide
hicquomodo
esse potest.

tur autem illa causa assignata valere. Cum enim remota est ista causa, & eadem pars sit in diuersis subiectis: ergo oportet dicere quod est quia formæ eiusdem generis non possunt simul esse in eadem potentia, quæ ratio saluatur in intellectu, ideo similitudo quæ assignatur inter corpus in comparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad species intelligibiles est conueniens.

Præterea dato quod illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partem ad diuersos situs, non tamen valeret ad assignandum rationem quando idem corpus secundum eandem partem simul colorari pluribus coloribus non potest, non enim color trahit ad aliquem situm, ideo repositio nulla.

Secundo probatur eadem conclusio ex verbis philosophi, ubi vult quod si intellectus intelligit lineam, ut vnū quid in diuisum, in tempore indiuisibili intelligit. Si autem intelligit diuidendo in partes, tunc etiam diuiditur tempus et per consequens plures partes per modum plurium non simul, sed in diuerso tempore cognoscuntur.

Ad hoc respondent quidam quod hoc dictum philosophi intelligendum est de contingenti, non de necessitate. Continuit enim intellectum diuidentem longitudinem simul diuidere tempus, non est tamen necessarium.

Sed quod ista responsio sit contra mentem philosophi apparet consideranti verba sua. Querit enim quomodo indiuisibile cognoscatur a nobis, & distinguit de indiuisibili quod est triplex. Quorum vnum est quod est actu indiuisum, est tamen diuisibile in potentia, & de tali subiungi, alium esse modum cognoscendi ipsius secundum quod est actu in diuisum, & alium secundum quod est diuisibile

Considera ex-
emplū de fi-
guris.

Tertio de a-
nima text. 25

Nota pun-
ctū subtile.

Quæ cogno-
scuntur per
vnā specie
simul cogno-
scuntur.

Multa pos-
sunt habere
unitatem.

diuisibile in potentia, quia cum ingillitur ut unum indiuisum, intelligitur in indiuisibili tempore, cum autem intelligitur secundum quod est in potentia & per diuisionem partium, tunc diuiditur tempus. Unde verba sua sunt haec. Simul enim tempus diuisibile, & indiuisibile longitudini est. Non igitur est dicere aliquid, in medio intelligere utrumque, non enim est nisi diuidatur, sed aut potentia seorsum, aut utrumque intelligens dimidiorum, diuidit & tempus, ex quo patet, quod cum querat de modo cognoscendi indiuisibile, & ponat alium modum cognoscendi ipsum in quantum est diuisum, & alium secundum quod diuiditur in partes, non loquitur de eo quod contingit, sed de proprio cognitionis modo.

1. conclusio
Intellectus
noster potest
multa per
modum unius
simul intel-
ligere.

Secunda conclusio. Intellectus noster potest multa, per modum unius simul intelligere. Probatur. Intellectus potest intelligere quicquid sibi per unam speciem representatur, sed plura per modum unius possunt sibi per unam speciem representari: ergo plura potest simul intelligere, consequentia nota cum maiori, quia enim similitudo. Sortis, figuram, colorem, & alia accidentia Sortis representat, ideo visus per illam similitudinem omnia accidentia Sortis intuetur. Minor etiam patet, nam una species continui representat omnes partes eius in confuso, ut unum in toto.

Secundo arguitur sic. Unum intelligibile potest una intellectione intelligi, sed plura per modum unius se habent, ut unum intelligibile: ergo &c.

Dubium.

Sed hic occurrit dubium. Sicut supra dictum est, plura cognosci per modum unius est illa per unam speciem cognosci, cum ergo intellectus cognoscit

propositionem, aut differentiam inter aliqua, sequitur quod utrumque extremorum per speciem unius cognoscatur. Sicut si diceremus, quod intellectus cognoscens hanc propositionem, homo est albus, cognoscet hominem, & album per speciem hominis, sed hoc est falsum, quia species hominis non est representativa albi, ergo non videtur secundum hanc determinationem, quomodo intellectus possit cognoscere propositiones. Similiter & de differentia aliquorum argui potest.

Respondetur ad hoc secundum mentem S. Tho. quod differentia cognoscuntur secundum quod conueniunt in ratione differentie, & comparata secundum quod conueniunt in una ratione comparationis.

Sed circa hanc responsionem. S. Tho. ad hoc dubium remouet. Quia si una similitudinem differentie, & comparationis cognoscatur, non apparet a quo causatur ista similitudo comparationis & differentie, nec quid sit.

Ad hoc autem dicendum, quod duos modos imaginari possumus. Unus est quod intellectus similitudine utriusque extremi comparationis, & differentie informatus, similitudines extremorum adinuicem unit, & ille similitudines sic unit, ut una similitudo comparationis & differentie eorum representativa se habet. Sicut si diceremus phantasia imaginari montem aureum, ex eo quod phantasma auri & phantasma montis adinuicem unit, quae phantasmata sic unita per modum unius phantasmatis montem aureum representant.

Sed iste modus non videtur mihi conueniens.

Primo quia aut intellectus illas species sic unit ut ex illis quedam tertia species resultet, aut sic ut una sit alterius

Lege D. Tho.
1. q. 86. ar. 6.
ad primum.

Species intel-
ligibiles uni-
te in intelle-
ctu.

Quomodo
comparata &
differentia per
unam speciem
cognoscantur
sunt.

Considera
obiectionem
factam hic.

rius ratio, aut per modum coacervationis. Non primum, quia plures species intelligibiles unius speciei partes esse non possunt. Item talis species resultans ex illis duabus, non magis representaret differentiam aliquorum quam conuenientiam. Non secundum, quia non apparet quare illarum debeat aliter esse ratio. Non denique tertium, quia quae ununtur per coacervationem, nullam per se unitatem habent ut ex illis possit dici plura ut unum intelligi. Item non plus representarent quam prius, eo quod ex eorum unione nihil resultaret.

Secundo omnes species intelligibiles sunt unite in intellectu. non enim determinant sibi diuersos situs, cum in intellectu organo corporali non sit affixus. Si ergo unio earum sufficit ad cognoscendam differentiam & comparationem rerum intelligibilium, sequitur quod intellectus poterit simul intelligere omnem comparationem, & differentiam eorum quorum habet speciem, hoc autem experimento patet esse falsum: ergo &c.

Ideo est alius modus dicendi.

Pro quo sciendum primo quod intellectus non potest simul cognoscere aliqua comparata adinuicem, ut conueniunt in una comparatione aut aliqua differentia ut conueniunt in una ratione differentie, nisi prius extrema cognoscatur, non enim potest cognoscere hominem differre ab equo, nisi prius seorsum & hominem cognoscatur, & equum. talis enim cognitio per compositionem & diuisionem intellectus fit, compositionem autem oportet quod precedat simplex apprehensio.

Sciendum secundo, quod licet formaliter intellectus non nisi per unam speciem unice intellectione intelligat, virtuali

ter tamen contingit ipsum per plures intelligere, secundum quod actus praecedentes virtutem quadam intellectui ad actum sequentem relinquunt, sicut etiam dicimus quod intendere, & intelligere est actus voluntatis secundum quod in ea virtus rationis manet.

Cum ergo queritur, cum intellectus intelligit hominem esse album aut ab equo differre, a quo causatur, & quid sit similitudo comparationis, aut differentie illorum extremorum representativa.

Dicitur primo quod illa species non causatur a re extra animam, aut ab eius phantasmate immediate. Nam species immediate a phantasmate causata naturam rei simpliciter, non autem comparationem unius ad alteram causata representat.

Dicitur secundo quod est quedam similitudo quam intellectus per virtutem relictam in ipso ex consideratione extremorum in seipso causat. Prius enim intelligit verbi gratia hominem. Secundo intelligit equum. Tertio per virtutem quandam relictam in ipso, ex consideratione hominis, & equi in seipso causat similitudinem, aut conceptionem differentie hominis ad equum representatiuum, & hoc vniuersaliter in omni compositione intellectus reperitur, format enim semper intellectus in seipso similitudinem representatiuam propositionis quam intelligit. Quemadmodum inquit Diuus Th. quod intellectus ex preconceptis speciebus generis, & differentie speciei format rationem.

Attendendum autem quod quandoque etiam contingit ut intellectus pluribus simul speciebus, actuatur, sicut Theologi de scientia infusa, & acquisita dicunt; sed tunc ille species, ut una species

Considera
hic modum
ac ordinem
intellectio-
nis.

1. p. q. 12.
ar. 9. secun-
dum.

3. p. q. 9.

species accipiuntur inquantum una est ratio alterius, id est inquantum una respectu alterius rationem actus & forma habet, eo quod superioris ordinis sit, aut quavis alia ratione.

Soluuntur rationes in oppositum.

Ad rationes in oppositum respondet. Ad primum quidem dicitur quod extrema comparationis cognoscuntur secundum quod in una comparatione uniuertur: & per similitudinem comparationis: unde cognoscuntur per modum unius: & per consequens argumentum est pro secunda conclusione.

Ad secundum dicitur quod maior est falsa. Nam licet nulla intellectio aliquid abijciat a substantia intellectus, una tamen abijciat aliam, eo quod secum aliam in gradu perfecto non compatitur. Nec valet probatio, licet enim nullam habeant oppositionem adinuicem, una tamen non compatitur aliam, eo quod sunt formae eiusdem generis: utpote eandem potentiam respicientes.

Ad tertium dicitur quod simul cognoscitur conclusio cum praemissis virtualiter, non autem in propria forma, unde simul cognoscuntur minor, & conclusio per modum unius, inquantum una in altera virtualiter continetur.

Visus videt multa per modum unius.

Ad quartum dicitur quod visus simul videt albedinem chartae, & nigredinem litterae per modum unius, eo quod videt illa per unam speciem, ab illa.

albedine, & nigredine causatur una similitudo albedinis, & nigredinis representatiua, quia cum species recepta in oculo sit ad extensionem organi extensa, non inconuenit secundum unam sui partem esse representatiuam albedinis & secundum aliam nigredinis.

Ad quintum dicitur primo quod phantasma non est sufficiens mouere intellectum, nisi sit in actu perfecto, hoc est, nisi actu imaginatio imaginetur per ipsum.

Dicitur secundo quod sicut intellectus non potest simul uti duobus speciebus, ita nec imaginatio duobus phantasmatis, unde duo phantasmata non possunt esse in phantasia secundum actum perfectum, nisi ex ipsis aliquo modo fiat unum, ex quo sequitur maiorem esse falsam, non enim possunt in phantasia simul esse plura phantasmata sufficientia mouere intellectum.

Ad sextum dicitur, quod illa licet sint plura intellecta, habent tamen unius intellecti rationem secundum aliquos quidem, quia omnia per suam substantiam intelligentia intelligit. Secundum alios vero, quia licet aliqua alia a se per speciem intelligibilem intelligat, essentia tamen ipsius, & talis species per modum unius se habet, inquantum unum est alterius ratio. Essentia enim, ratio est quod in ipsa talis sit species per quam aliud a se intelligat.

Intellectus non utitur duobus speciebus.

An intelligit omnia & essentia intelligat.

Lege in 1. contra gentes. cap. 98.

p. p. q. 85. art. 2.

Tex. 8.

VAERITVR quinto-decimo. Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. Et videtur quod sic.

Primo. Quaecunque abstrahunt a materia, abstrahunt a phantasmate quia phantasma est tantum rei materialis. Sed mathematica abstrahunt a materia: ergo, & a phantasmate, & tamen ab intellectu nostro intelliguntur: ergo intellectus noster potest aliquid intelligere sine phantasmate.

Secundo ut habetur a philosopho 3. huius, intellectus in actu potest operari per se, sicut & sciens dicitur sciens, quando per se potest considerare. Sed postquam intellectus accipit speciem intelligibilem, remoto phantasmate est in actu: ergo poterit intelligere sine phantasmate.

Tertio. Non minus dependet sentire a sensibili, quam intelligere a phantasmate. Sed sensus aliquando sentit absente sensibili, sicut imaginatiua virtus: ergo & intellectus poterit intelligere sine phantasmate.

Quarto. Potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest in illud obiectum remoto quocunque alio. Sed intellectus in actu habet similitudinem naturae vniuersalis: ergo remoto phantasmate, & quocunque alio poterit naturam vniuersalem cognoscere.

QV AESTIO XV.

Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate.

Nequaquam sine phantasmate intelligit anima.

Tex.

XXX.

Respondeo. In ista quaestione. Primo praemittam aliquam necessariam ad propositum. Secundo aliquas conclusiones ponam.

Quantum ad primum sciendum primo quod intellectum non posse intelligere sine phantasmate dupliciter potest intelligi. Primo quod non possit intelligere sine phantasmate eius quod intelligit, sicut si diceremus intellectum non posse intelligere hominem, sine phantasmate hominis. Alio modo quod non possit intelligere sine phantasmate, aut rei intellecte, aut alicuius alterius.

Sciendum secundo quod intellectum intelligere cum phantasmate, potest triplicem sensum habere. Primus est quod intellectus intelligendo suum obiectum intelligat phantasmata, et ea in seipsis, ut sunt quaedam res, speculetur. Secundus est: quod intelligendo suum obiectum vniuersale, intelligat ea quae per phantasmata representantur. Tertius est quod dum intelligit obiectum simul, & phantasia utatur phantasmate, representata sibi per phantasmata phantasiando, sicut si diceremus intellectum intelligere hominem cum phantasmate, quando dum intellectus utitur specie hominis naturam vniuersalem hominis intelligendo phantasia simul phantasmatis hominis utatur, singularia hominis intuendo. Et tunc querere vtrum intellectus possit intelligere sine phantasmate, esset querere vtrum ad actum

FF intellectus,

Ordo disputationis praepositus.

Nota primo

Nota secundum quod triplex est sensus, intellectum non posse intelligere sine phantasmate.

intellectus necessario requiratur actus phantasiae necne.

Nota tertio.

Sciendum tertio quod intellectus noster licet multipliciter a sensu differat, in hoc tamen cum sensu conuenit, quod sicut sensus per species a sensibilibus abstractas rem cognoscit, ita intellectus per species abstractas a phantasmatibus, tamquam medijs cognoscendi obiectum intelligit, et ideo non est dubium quin intellectus aliquid intelligere non possit antequam habeat speciem, nisi prius sint phantasmata a quibus species abstrahatur, quibus intellectus fit in actu, unde de hoc non est questio. Sed dubium est, an postquam est factus in actu per speciem intelligibilem, possit sine phantasmate intelligere.

Intellectus factus in actu potest intelligere sine phantasmate duobus modis.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio. Intellectus factus in actu per speciem intelligibilem, potest intelligere sine phantasmate duobus primis modis, id est neque intelligendo phantasma in se, neque etiam representata per phantasmata intelligendo.

Probatur sic. Si intelligere non posset intellectus sine phantasmate modis dictis, sequeretur quod intellectus directe singularia intelligeret, sed hoc est superius improbatum: ergo et c. Probatur consequentia. Illud directe cognoscitur ab intellectu in quod primo intuitu fertur, sed si non posset intelligendo phantasmata, uel singularia representata per ipsa primo intuitu ferretur in singularia; ergo et c.

Sed contra istam conclusionem arguitur dupliciter ex verbis S. Tho.

Vide p. p. q. 24. ar. 7.

Primo namque dicit S. Tho. quod quia quidditas, siue natura in materia corporali existens, est obiectum intellectus, nihil autem cognoscitur vere, et perfecte nisi cognoscatur secundum quod ha-

bet esse, ideo oportet intellectum nostrum speculari uniuersalia in particularibus. Ex quo arguitur sic. Intellectus non potest cognoscere uniuersalia, nisi illa in singularibus: ergo non potest intelligere nisi intelligat, aut phantasmata in se, aut representata per phantasmata, tenet consequentia, quia nihil potest in non viso videri, non enim potest similitudo in speculo videri, nisi speculum videatur.

Secundo dicit S. Tho. oportere intellectum ad phantasma conuerti, ad hoc ut uniuersalem naturam in singularibus intueatur, sed intellectum conuerti ad phantasmata, est intellectum intelligere phantasmata, aut in se, aut ut sunt medium cognoscendi singularia: ergo et c. Nec valet si dicatur, quod intellectum conuerti ad phantasmata secundum S. Tho. est pati a phantasmate, et recipere speciem intelligibilem ab eo, quia S. Tho. ut luce clarius patet; ex processu suo loquitur de intellectu postquam factus est in actu, per speciem intelligibilem.

Ad primum istorum dicitur primo, quod licet intellectui quia est principalior potentia anime attribuamus operationem, quae est intelligere, proprie tamen loquendo intellectus non intelligit, sed magis est id quo anima intelligit. Unde cum dicit S. Tho. quod intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, sensus est quod anima intellectiua per intellectum cognoscendo uniuersalia, cognoscit illa in singularibus per imaginationem cognitis.

Dicitur secundo quod cum intelligat anima uniuersalia per intellectum et singularia per imaginationem, potius dicit S. Tho. quod intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, quam quod sensus intelligat

Vbi supra.

Anima intelligit diuersa per diuersas potentias.

intelligat ipsa uniuersalia in singularibus, quae uniuersale nullo modo potest a sensu cognosci: sed particulare potest aliquo modo cognosci ab intellectu, cuius est cognoscere uniuersale, tum etiam quia intellectus est nobilior sensu, et imaginatione, et aliquo modo habet virtutem supra imaginationem mouendo illam ad cognitionem singularium, ut dicitur ad secundum.

Dicitur tertio, ad probationem consequentiae, quod non oportet ut per eandem potentiam videatur, quod videtur, et id in quo uidetur, sed sufficit, quod sit idem homo, aut eadem anima per unam potentiam cognoscens unum, et per aliam aliud, tum maxime, quando cognoscere hoc, et illud sunt actus diuersarum rationum. Sic in proposito est idem homo, vel eadem anima per intellectum cognoscens, uniuersalia, et per sensum particularia, in quibus uniuersalia cognoscit, et cognitio uniuersalium est alterius rationis a cognitione particularium, quia cognitio uniuersalium debet esse sine organo corporali, cum organum corporale non recipiat species uniuersales, cognitio autem directa particularium per organum corporale fiat. Sic etiam dicimus quod visus, immo verius homo videt accidentia exteriora in particulari substantia, et tamen vi sua potentia substantiam non intuetur, sed intellectus.

Considera si similitudine de speculo.

Ad similitudinem autem de speculo dicitur, quod non est ad propositum, quia in visu similitudo speculi recipitur per quam, et speculum, et quae resultant in speculo representantur. In intellectu autem uniuersalis naturae, species naturae particularem non representat, ideo non oportet, ut naturam uniuersalem intelligens in singulari, ipsum

singulare intueatur.

Ad secundum dicitur quod intellectum conuerti ad phantasmata, neque est ipsam animam, aut hominem per intellectum intelligere phantasmata, neque etiam a phantasmate immutari, intellectus post receptionem speciei intelligibilia indiget phantasmate, sicut instrumento, siue fundamento sue speciei, et quod se habet ad phantasma, sicut causa efficiens, quia secundum eius imperium formatur imaginatione phantasma conueniens tali speciei in quo resplendet species intelligibilis. Dico ergo quod intellectum conuerti ad phantasmata, est secundum eius imperium in imaginatione causari phantasma, siueque intelligendo per quandam concomitantiam imaginationi uniri, unde in intellectu non potest intelligere uniuersalia, nisi per eius imperium formetur phantasma in phantasia in quo species intelligibilis reluceat, et anima per phantasma cognoscens singularia per intellectum, uniuersalia in particularibus cognoscat.

Secunda conclusio: intellectus rem aliquam absque eius proprio phantasmate potest intelligere.

Probatur intellectus cognoscit substantias separatas aliquo modo, et tamen non habet phantasmata earum, cum phantasma sit tantum rei corporalis: ergo aliqua intelligit sine phantasmate rei intellecte.

Tertia conclusio: intellectus noster pro isto statu non potest intelligere sine phantasmate, id est sine actu phantasiae simul uentis aliquo phantasmate, et iste est sensus philosophi S. Tho.

Primo ergo, probatur conclusio. Secundo declarabitur illam esse mentem philosophi, et S. Tho.

FF 2 Primo

Lege D. Th. 1. cont. gent. cap. 75.

Intellectus rem aliquam absque phantasmate potest intelligere.

Vbi supra.

Primusque arguitur sic ratione
superius dicta. Cognitio intellectus ue-
ra debet esse secundum modum essendi
rei cognite, sed quidditas habens esse
in singularibus materialibus est ob-
iectum intellectus: ergo debet cognitio
intellectus terminari ad vniuersalia se-
cundum quod sunt in singularibus, sed hoc
non potest esse nisi simul sit cognitio
singularium cum cognitione vniuersa-
lium: ergo oportet quod aliqua virtute
cognoscatur singularia cum intellectus
vniuersalia cognoscit, hoc autem non
potest esse per intellectum, quia ut su-
pra est ostensum. Singularia ab ipso
directe cognosci non possunt: ergo opor-
tet quod sit per aliquam virtutem sensiti-
uam scilicet imaginationem, qua etiam
in absentia sensibilis suum actum ha-
bet, et aut etiam per cogitativam vir-
tutem.

Verum quia haec ratio non probat
nisi quod vniuersalia materialia sine phan-
tasmate non cognoscimus, ideo secun-
do probatur quod nec etiam substantias
separatas eo modo, quo a nobis cogno-
scibiles sunt, sine phantasmate non qui-
dem ipsarum sed rerum corporalium
cognoscimus. Illud quod cognoscitur
per comparisonem ad aliud non po-
test cognosci altero ignorato, quia re-
latio et ex fundamento, et ex termi-
no dependet, sed substantias abstra-
ctas cognoscimus per aliquam compa-
rationem ad corporalia, aut per remo-
tionem ab eis. Ergo non possunt cogno-
sci non cognitis corporalibus, sed cor-
poralia non cognoscuntur sine phan-
tasmate: ergo et c.

Tertio. Si intellectus non indige-
ret in sua operatione actu potentiae uten-
tis organo corporali, et maxime ima-
ginationis a sua operatione per lesio-

nem organi imaginationis, aut alterius
virtutis sensitiue non impediretur, sed
videmus impediri operationem intel-
lectus per lesionem organi phantasie,
et memoratine ut in freneticis, et obli-
uiosis: ergo et c. consequentia patet.
Quia ex opposito consequentis infer-
tur oppositum antecedentis. Valet. n.
impeditur intellectus a sua operatione
per lesionem organi phantasie: ergo in-
diget phantasia in sua operatione.

Quarto. Apparet hoc signo. Expe-
rimur enim quia cum nitimur ad aliquid
intelligendum, formamus in nobis phan-
tasmatum, in quibus quasi in speculo quod
volumus intelligere inspiciamus. Simi-
liter cum quis alium docet, exempla
quibus in seipso phantasmata formare
possit ad intelligendum illi proponit.

Nunc secundo loco restat ostendere
hanc fuisse mentem philosophi et S. Th.
Philosophus namque 3. de anima dicit.
Intellectiue autem anima phantasma-
ta, ut sensibilia sunt, propter quod sine
phantasmate nequaquam intelligit ani-
ma. Ex quibus habetur primo quod intel-
lectus indiget phantasmate ad intelli-
gendum. Habetur secundo quod non solum
antequam habeat species, sed etiam sem-
per indiget phantasmate ad intelligen-
dum, tum quia dicitur nequaquam, id est
nullo tempore intelligit sine phantasma-
te, tum quia talem habitudinem di-
cit habere phantasma ad intellectum
qualem habet sensibile ad sensum exte-
riorē, ut ex processu suo patet, sed sen-
sus nunquam potest sentire sine sensi-
bili: ergo nec intellectus sine phan-
tasmate.

Præterea loquens de anima dicit.
Et ob hoc neque non sentiens nihil, ni-
hil utique adiscet, neque intelliget simul
sed cum speculetur necesse phantasma-
ta ali-

Nota hoc si-
gnum.

Tex. 30.

Tex. 39.

Anima neque
ante neque
post speciem
intelligit in
phantasma-
te.

ta aliquod speculari. Ex quibus verbis
habetur primo, quod anima neque ante spe-
ciem neque post, intelligere potest sine
phantasmate, tum quia dicitur quod non sen-
tiens nihil adiscet, scilicet de nouo ac-
quirens scientiam, neque intelliget, sci-
licet utendo scientia acquisita, tum quia
dicitur quod cum speculetur necesse esse si-
mul phantasmata aliquod, speculari au-
tem operationem dicit, ideo postquam
habet species non potest anima exire in
actum secundum, nisi etiam phantasma
aliquod speculetur. Habetur secundo quod
non oportet intellectum speculari phan-
tasma, sed animam aut hominem per
imaginationem. Dicitur enim neque non
sentiens nihil, nihil intelliget, et si de
intellectu loqueretur esset falsum, tunc
enim nunquam intellectus intelligeret,
quia intellectus semper est non sentiens,
et sic patet quod sensus expressus in con-
clusionem sit sensus philosophi.

Quod etiam sit de mente S. Th. ap-
paret primo. Nam 3. de anima dicit.
Oportet cum aliquis speculatur in actu
quod simul formet sibi aliquod phan-
tasma, formare autem phantasma for-
maliter, et elicitive est phantasia, licet
imperative sit intellectus, ergo et c. Pa-
tet autem ex hoc falsum esse, quod Auicen-
na, ponit quod intellectus non indiget sen-
su, postquam acquisiuit scientiam.

Secundo volēs probare intellectum
non posse intelligere sine phantasmate,
format istam consequentiam, si non re-
quireretur ad actum intellectus, actus
alicuius potentiae utentis organo cor-
porali, nullo modo impediretur in suo
actu per lesionem alicuius organi cor-
poralis, sed videmus hoc esse falsum:
ergo manifestum est quod ad hoc quod intelle-
ctus actu intelligat non solum accipien-
do scientiam de nouo, sed etiam uten-

do scientia iam acquisita requiritur a-
ctus imaginationis, et ceterarum vir-
tutum. Ista est conclusio quam forma-
liter deducit S. Th. qua nihil ad pro-
positum clarius. Patet igitur esse de
mente philosophi quod intellectus ad suum
actum non solum acquirendo scientiam,
sed etiam utendo scientia iam acquisi-
ta indiget phantasmate, et quod non est
ita intelligendum, ut quidam opinantur,
quod oporteat ipsum intueri phantasma-
ta, sed quod ad hoc ut intelligat re-
quiratur actus phantasie formantis
phantasma.

Sciendum tamen ut habet S. Th.
quod licet intellectus indigeat phantas-
mate, et antequam habeat speciem in-
telligibilem, et postquam per ipsam sa-
ctus est in actu, hoc tamen non eadem
ratione, ante enim indiget phantasma-
te, ut ab eo accipiat speciem. Vnde
tunc comparatur phantasma ad intelle-
ctum, sicut mouens ad motum, sed post-
quam habet speciem, indiget eo ut fun-
damento sue speciei, et tunc compara-
tur intellectus ad phantasma, sicut cau-
sa efficiens, formatur enim phantasma,
tunc in phantasia ad imperium intellectus.

Ad rationes in oppositum reponetur.
Ad primum quidem dicitur primo,
quod licet mathematicalia abstrahant
secundum rationem a materia sensibili,
non tamen secundum esse, unde ipsa-
rum sunt phantasmata.

Ad secundum dicitur primo quod ly
per se non excludit omne aliud ab in-
tellectu, sed omnem causam a qua re-
ducatur in actum. Intellectus enim in
actu, id est anima secundum intellectum
existens in actu, potest operari per se,
cum voluerit, id est ad hoc ut operetur,
non indiget aliquo agente, reducendo
ipsum de potentia in actum.

Dicitur

Leg. in 2. co-
tra gent.
Tex. 73.

Soluuntur
rationes in
oppositum.

Malus intel-
lectus con-
firmat mo-
dum essendi re-
um.

Natura co-
gniti per co-
mparationem
ad aliud.

Hæc est me-
lior respon-
sio.

Dicitur secundo q̄ consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cū indigeat phantasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare. Ad tertium dicitur primo q̄ si per sentire, accipitur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior, habet suam operationem nisi præsentem sensibili.

Dicitur secundo q̄ si per sentire accipitur actus imaginationis maior est falsa phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phantasia ad suam operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget, & aliqua similitudine singulari,

vt vniuersale in singularibus cognoscatur.

Dicitur tertio, q̄ intellectus non ita dependet a phantasmate, a quo causata est species intelligibilis: quasi nō possit intelligere sine illo: sed sufficit q̄ in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.

Ad quartum dicitur q̄ maior est falsa: quando similitudo existens in potentia non repræsentat obiectum secundum modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu. illa enim repræsentat naturam vniuersalem sine singularibus: & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinem singularium: vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.

Similitudo
quid repræ-
sentat.

A D D I.

Disputatio
de modo o-
perandi qui
competit a-
nimæ sepa-
rate.

Obiecto.

Responsio
Auc. in lib.
de sufficien-
tia cap. 6.
Responsio
melior ad o-
bjectionem.

cap. de di-
ui nominibus.

Nota q̄ hæc disputatio agitur hic de anima, prout est corpori alligata; quia quādo fuerit a corpore separata competit ei modus intelligendi per conuersionem ad ea quæ sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs separatis: verum modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata est animæ naturalis, sicut vniri corpori, sed esse separatam a corpore est præter rationem suæ naturæ, & similiter intelligere sine conuersione ad phantasmata est ei præter naturam, & ideo ad hoc vniri corpori vt sic operetur secundum suam naturam, & si dicis contra quia illud quod est præter naturam non nascitur ex natura rei cui est præternaturale; sed intelligere sine phantasmate, & cum phantasmate oritur subiectiue ex natura ipsius animæ: igitur modus intelligendi sine phantasmate, non est præter naturam animæ.

Aliqui dixerunt q̄ vterque modus essendi, & intelligendi est naturalis animæ subiectiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi videlicet in vtero materno, & extra vterum in fine, seu post principium. Potest quoq; & melius hæc dubitatio solui, dicendo q̄ præter naturale non est idem q̄ contra naturam; sed est communius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & supra naturam, & extra naturam: vnde in præsentiarum sumitur præter naturale pro eo quod est supra naturam, non miraculose, sed supra naturam propriam ipsius animæ: sicuti dicimus q̄ ignis habet duos motus alterum naturalem, scilicet quo mouetur sursum, & alterum præter naturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mouetur circulariter sequens motum diurnum, & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei secundum q̄ participat naturam superiorem caelestem, quæ participatio conuenit ei ex eo quod optinet primatum in phæra elementari, iuxta regulam D. Diony. q̄ supremum infimi attingit infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentium secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium, secundum n. propriam

Quis modus
intelligendi
est præter na-
turalis ani-
mæ.

3. de anima

Tex. 14.

Animæ pue-
rorum quo-
modo intel-
ligunt.

propriam naturam, vt sic vendicat sibi esse in corpore, & intelligere cum phantasmate, quando est essentialiter pars prout autem participat substantias separatas habet q̄ sit etiam extra corpus, vt ille sunt, & intelligat vt ille intelligunt, & sic ille modus est simpliciter naturalis animæ, hic vero præter naturalis, nec inconuenit tale præter naturale oriri ex natura ipsius rei, non absolute, sed secundum q̄ participat in sui supremo naturam superiorem, vtpatet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc q̄ ignis est in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, q̄ est supremum inter elementa esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, q̄ participat naturam superiorem, scilicet caelestem, sic improprio ex hoc, q̄ anima humana est immortalis, & infima inter intellectuales substantias habet duo, & q̄ exigit corpus medium inter contraria, & consequenter corruptibile, & q̄ possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet q̄ ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus, secundum vero ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiā nunc habet q̄ intelligit principia, & quodquid est.

Et aduerte q̄ anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat hoc tamen non est intelligendum, vt Aliqui falso opinati sunt, q̄ intelligat per species congenitas & innatas, quia Ar. docet q̄ est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec est intelligit per species quas tunc abstrahit, quandoquidem in tali statu non habet organa sensus. & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur a rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps; sicut alie substantiæ separate, quāuis inferiori modo. vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur, hinc animæ puerorum, quæ nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas a Deo Opt. Max. tanquam ab Authore naturæ recipiunt intelligere valent de his lege D. Tho. p. p. q. 85. ar. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. q. 4. ar. 5. & 2. sent. dist. 24. q. 2. art. 2. & in disputatis de ver. q. 10. art. 8. & 1. cont. gent. cap. 65. lege etiam Ioannem de Ianduno 3. de anima quæst. sua 35. & Aug. Niphum in expositione huius tex.

Q V A E S T I O. XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab alijs potentijs animæ.

Ad huc autem & appetitiua, quæ & ratione & potentia altera uidetur utique esse ab omnibus &c.

Tex. X L I I.

1. p. q. 80.
ar. 1.

VAERITVR Sexto decimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab alijs potentijs animæ. Et videtur q̄ non.

Primo Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal; sed appetitus grauis, non est aliud a forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, non est aliquid distin-

ctum a forma animalis. Maior patet quia sicut appetitus grauis, non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis, est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente a corpore graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursum existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum,

motum, & non haberet aliquod acci-
dens distinctum a gravitate: ergo &c.
Secundo. Si appetitus esset aliqua
potentia animæ ab alijs distincta, se-
queretur qd tot essent appetitus quot
sunt potentia animæ; sed hoc est falsum:
ergo &c. Probatur consequentia: quia
omnis potentia appetit suam operationem.

Respondeo. Ad evidentiam huius
difficultatis.

Sciendum primo, qd hoc nomen appe-
titus, prima sui impositione significat
quandam inclinationem appetentis in
aliquid, quæ quidem inclinatio sequitur
aliquam formam, sed quia inclinatio
potest duo nominare, scilicet aut rela-
tionem, & ordinem appetentis in ali-
quem actum ellicitum, quo appetens in
aliquid inclinatur, ideo secundario hoc
nomen appetitus impositum est ab ali-
quibus ad significandum potentiam elli-
citivam talis inclinationis, quæ est actus
elicitus. Non querimus ergo hic, utrum
ipsa inclinatio sit potentia ab alijs di-
stincta, quia certum est, qd non est po-
tentia in quantum potentia, cum sit aut re-
latio, aut forma sub relatione, aut ac-
tus sed queritur, utrum huic inclina-
tioni sit attribuenda specialis potentia
animæ ab alijs distincta.

Sciendum secundo qd triplex est ap-
petitus, accipiendo appetitum pro in-
clinatione, scilicet naturalis, animalis,
& rationalis. Omnis enim inclinatio
consequitur aliquam formam, Aut er-
go consequitur formam naturalem, si-
cut inclinatio lapidis deorsum sequi-
tur gravitatem, & iste appetitus natu-
ralis dicitur, Aut consequitur formam
secundum esse apprehensum, quod ha-
bet in sensu, sicut inclinatio in vitem
tem herbam apprehensam, & iste dici-
tur appetitus animatus: quia est incli-

natio consequens formam apprehensam
per sensum a quo animal habet qd sit
animal. Aut consequitur formam secun-
dum qd est apprehensa per intellectum
sicut cum intellectus apprehendit ali-
quid sub ratione boni, ad hanc appre-
hensionem consequitur quedam incli-
natio ad bonum, & iste dicitur appeti-
tus rationalis.

Sciendum tertio quod forma natura-
lis potest accipi dupliciter. Vno modo
pro forma substantiali contra animam
distincta, quæ scilicet dat esse in anima
tum, ut forma naturalis dicatur omnis
forma substantialis ab anima distincta.
Alio modo accipitur forma naturalis,
ut distinguitur contra formam intentio-
nalem, & sic dicitur forma naturalis,
quæ esse suum naturale habet, & hoc
modo omnia accidentia secundum esse
quod habent in subiecto sibi proportio-
nato secundum qd sunt tales formæ, di-
cuntur formæ naturales, unde & ipse
potentia animæ hoc modo dicuntur for-
mæ naturales. Cum ergo dicimus natu-
ralem appetitum, circa inclinationem
consequentem formam naturalem, for-
mam naturalem intelligimus secundo
modo, non autem solum primo modo,
& illum dicimus hic appetitum natu-
ralem, qui nullo modo sequitur formam
apprehensam, sed solum naturalem, id est
habentem esse naturale.

Istis notatis sit hæc prima conclusio.
Appetitus naturalis specialem poten-
tiam distinctam, a forma naturali, quæ
consequitur non requirit.

Probatur primo. Appetitus conue-
niens alicui remoto omni alio, a forma
quam sequitur, aliquam specialem po-
tentiam distinctam, a forma illa non
requirit, sed appetitus naturalis con-
venit rei remoto quocunque alio, quod
non est

Forma natu-
ralis potest
dupliciter
accipi.

Quid est na-
turalis appe-
titus.

Tex. 10.

Appetitus
naturalis non
requirit spe-
cialem poten-
tiam a for-
ma naturali
distinctam.

non est illa forma: ergo &c. conse-
quentia nota cum maiori, quia ex op-
posito prædicati infertur oppositum su-
biecti. Sequitur enim, illud requirit po-
tentiam distinctam a forma: ergo non
convenit rei moto quocunque alio.
Minor vero probatur exemplari-
ter, remoto enim a corpore gravi om-
ni alio accidente, excepta gravitate,
gravis haberet naturalem inclinationem
ad locum deorsum, quod apparet, quia
si esset sursum non impeditum descen-
deret, Similiter oculus remoto quo-
cunque alio habet naturalem inclina-
tionem ad videndum, presente enim obie-
cto non impedito videret suum obiectum
& sic de alijs.

Si vero queratur quid est iste natu-
ralis appetitus.

Dicitur primo qd non potest esse rela-
tio, quia appetitus naturalis videtur
esse principium motus naturalis, rela-
tio autem non potest esse principium mo-
tus, neque terminus per se, ut dicitur
5. Phys.

Dicitur secundo, qd appetitus natu-
ralis non est aliquid distinctum realiter
a forma inclinante, sed est ipsa forma,
non absolute, sed cum ordine ad aliquid
considerata, non qd in ipsa sit formaliter
ordo, & respectus talis, est enim ta-
lis respectus sepe numero entis ad non
ens, sicut respectus potentie visive ad
suam operationem dum non videt, &
respectus gravis ad motum deorsum,
dum non movetur, & per consequens
huiusmodi ordo est ens rationis, sed
quia forma inclinans non potest concipi
sub ratione appetitus, nisi concipia-
tur in ordine ad aliud, gravitas enim
est ipse appetitus gravis deorsum, sed
non concipitur sub ratione appetitus,
nisi concipiat in ordine ad motum deor-

sum, similiter est de quolibet alio ap-
petitu naturali.

Secunda conclusio. Inclinatio ani-
malis & rationalis, speciales potentias
distinctas ab alijs potentijs animæ re-
quirunt.

Probatur primo. Si ad talem incli-
nationem non requireretur specialis po-
tentia animæ, sequeretur qd sufficeret
ipsa potentia animæ apprehensiva, si-
cut ad inclinationem naturalem sufficit for-
ma naturalis, hoc est falsum ergo &c.
Probatur falsitas consequentis. Vna-
queque res appetitur, ut est in sua na-
tura, nullus enim appetit cibum secun-
dum esse intentionale, quod habet in
anima, sed secundum esse suum reale,
& naturale, sed virtus apprehensiva
non inclinatur ad rem, ut est in sua na-
tura, sed ut ipsa recipitur intentiona-
liter in cognoscente, quia ut sic est sua
perfectio: ergo ad inclinationem sequen-
tem apprehensionem sensus, vel intel-
lectus ipsa virtus apprehensiva non
sufficit.

Secundo. Amor, odium, tristitia: &
similia sunt passionibus appetitus anima-
lis, vel rationalis, & ista non sunt pas-
siones potentie apprehensive, ergo etc.

Tertio. Sicut se habet forma ad ha-
bentiam cognitionem, ita suo modo, &
appetitus, appetitus enim sequitur for-
mam. Sed forma altiori modo habet
esse in habentibus cognitionem, quam
in his quæ cognitione carent, quia in non
habentibus cognitionem forma deter-
minatur ad unum tantum sed in habē-
tibus cognitionem forma est receptiva
omnium aliarum formarum, secun-
dum esse intentionale: ergo in ha-
bentibus cognitionem est appetitus al-
tiori modo, quam in rebus non habenti-
bus cognitionem. Cum igitur illa ha-

Inclinatio
animalis &
rationalis spe-
ciales poten-
tias requi-
runt.

Quid amor
odium tri-
stitia nisi pa-
ssiones appe-
titus animæ.

Responso ad
disputatio-
nem propo-
sitam.

Triplex est
appetitus.

Vide D. Th.
in prologo
Metaph.

beat appetitum solū modo naturalem, qui est idem cum ipsa forma in cognoscētibz erit appetitus ab alijs potentijs distinctus.

Ad rationis in oppositū respōdetur. Ad primum quidem dicitur q. maior est falsa. Appetitus enim gravis est appetitus naturalis consequens formā naturalem, appetitus autem animalis consequitur formam apprehensam. Ad probationē negatur antecedēs, quia appetitus animalis non est inclinatio solū,

ut inclinatio dicit respectu, sed est actus ellicitus a potētia, quæ a nomine actus etiam dicitur appetitus.

Ad sūm dicitur q. procedit de appetitu naturali quo vnaqueq. potētia appetit suam operationem, non de appetitu cōsequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto enim appetitu non appetit qualibet potentia suam operationē. Sed bene animal aliarum potentiarum operationes appetit, & desiderat.

Quelibet potētia naturaliter appetit suā operationem.

A D D I.

De numero potētiarum anima.

Quot sunt potētiæ animæ intellectiue.

Quot sunt potētiæ animæ sensitivæ.

Quot sunt potētiæ animæ vegetatiue.

Q. Via hæc quæstio parum difficultatis, habet, vt patet ex duabus conclusionibus positis ab Auctore in corpore quæstionis, propterea nihil occurrit scribendum, nisi q. desidero te esse cautum de numero potētiarum animæ, quia tres sunt potētiæ animæ intellectiue, videlicet intellectus agens, intellectus possibilis, & voluntas, quinque sunt potētiæ sensitivæ exteriores, vt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quatuor sunt potētiæ, seu facultates interiores, videlicet sensus communis, imaginatiua, phantasia, & memoratiua, appetitus sensitivus, qui dicitur potentia imperans motum, & facultas existens in musculis, & nervis, quæ dicitur potentia exequens, seu agens motum, potētiæ ipsius animæ vegetatiue sunt septem scilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua, attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, ex his sequitur q. omnes animæ potētiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores sunt, de quibus omnibus lege, D. Tho. in p. p. summæ Theologiæ quæst. 88. per totam quæ consistit in quatuor articulis, & in q. disputatis de ver. quæst. 10. ar. 2. & in quæst. de anima ar. 13. & lib. 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent. cap. 58. & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2.

Q. V. A. E. S. T. I. O. XVII.

Vtrum principium motus localis sit in ipso corde, vel in ultima parte cerebri.

Et etiam de quo nunc sermo istat, quod forte mouens secundum locum Animal est &c. Tex. XLIII.

Ar. 3. lib. de partibus c. 3. Et Alex. in paraphrasi de aia. cap. ultimo.

VAERITUR decimo septimo. Vtrum principium motus localis sit in ipso corde, vel in ultima parte cerebri, & videtur

q. sit in ultima parte cerebri: quia in illo est principium motus in quo vigent

sensus, & intellectus; sed hoc est in ultima parte cerebri: ergo &c. Maior patet quia virtus motiua sequitur sensum, modo in ultima parte cerebri vigent omnes sensus operationes, & intellectus: ergo &c.

Præterea si virtus motiua non esset in cerebro, sed in corde, tunc a corde ad om-

ad omnes partes motiuas deriuarentur nervi, & venæ: quia aliter non posset a corde qualibet pars moueri; sed hoc est falsum; quia si sic esset, tunc facta læsione modica in qualibet parte corporis, fieret maxima læsio in corde; & tunc cito animal corrumpereetur, quod est inconueniens.

Præterea in corde est concupiscentia, & ira; modo si virtus motiua esset in corde, tunc ipsum animal moueretur solum secundum has passiones. scilicet secundum iram & concupiscentiam, & semper motus eius est contra rationē, q. est inconueniens: ergo &c.

Respondeo in ista quæstione duo sūt facienda; primo ponetur vna opinio et improbabitur. Secundo respondetur ad quæsitum.

Quantum ad primum fuerunt Alii qui medici vt Galenus & sui sequaces, qui dixerunt q. virtus motiua est in posteriori parte cerebri ipsius animalis, & in anteriori parte vitalis similiter etiam spiritus animalis in cerebro, naturalis in epate, & ideo dicunt q. principium motus est a cerebro, cuius ratio est; quia in eadem parte est principium motus, & sensus; sed sensus est a cerebro: ergo &c.

Sed contra hoc istatur sic, in omni multitudine, quæ est vnius rationis, oportet deuenire ad vnum primum, quod est causa posteriorum; sed hæc opinio negat hoc: ergo stare non potest; maior patet in omnibus inducendo, nam in genere mouētium est deuenire ad vnum primum motorem, qui est causa motus in omnibus posterioribus, minor patet: quia hæc opinio ponit in animali tria membra principalia, quorum vnum nō reducitur ad aliud: quare male ponit.

Præterea quod aliquid generetur

ab aliquo, & non habeat virtutem ab eodē, hoc videtur impossibile, sed omnia membra animalis per quandam ad nascentiam generantur a corde: ergo impossibile est quin virtutem mouendi accipiant a corde, & per consequens virtus motiua radicabitur in corde.

Præterea in omni eo quod mixtum est ex pluribus partibus, oportet q. ille communicent in aliquo vno; sed animal componitur ex pluribus partibus, scilicet ex parte motiua, & nutritiua in animali: quare oportet q. in aliquo vno communicent, illud autem vnum in animali est cor: vnde manifestū est q. virtus motiua radicatur in corde, tã quam in suo principio.

Quantum ad secundum est sciendū primo, q. principium motus est duplex, quodam est determinatum, & hoc est ipsum cerebrum, scilicet vltima pars, sed aliud est principium motus in determinatū, & tale est ipsum cor ad quod est necessarium deuenire; quia sicut videmus q. in potētijs animæ determinatis existentibus necesse est deuenire ad ipsam animam, quæ est quid indeterminatum, sic est in partibus animalis, quæ mouent necesse est deuenire ad aliud quod mouens indeterminatum.

Sciendum secundo q. animal mouet se perse, & ideo oportet q. principium quo mouet se ipsum sit sibi intrinsecū; quare oportet q. moueat se per naturā suam; modo mouens vt sic, est in actu, mobile vero est in potētia; sed aliquid est in actu per formam: ergo &c. forma animalis est anima: quare animal mouet se per animā, quæ est suus actus, aut per aliquid consequens animam: sed in anima est tria considerare, scilicet substantiam animæ, & potētiā consequentem, & actum perficientem

Principium motus duplex est.

Principium quo animal mouet se est sibi intrinsecum.

potentiam anime: unde oportet qd animal moueatur tanquam per principium actuum sufficiens sui motus per aliquod istorum trium.

Sciendum tertio qd animal non potest se mouere per substantiam anime: quia sic animal semper moueretur, cū substantia anime semper sit sibi presens nec secundum potentiam anime, quia iste potētiæ sunt passiue, sed illud quod est passiuum non est principium actuum motus: quia quodlibet agit in quantum est ens in actu: unde animal mouet se per actum perficientem potentiam, & iste actus est forma apprehensa ab aliqua virtute cognoscitiua; unde animal mouet se per illam formam apprehensam.

Istis suppositis respondetur duabus conclusionibus. Prima est virtus motiua est in ipso corde principaliter, quia quando aliquæ partes simul mouentur principium motuum illarum partium est in ipsa parte priori ipsis, sed pars anterior, & posterior, dextra, & sinistra simul mouentur: ergo mouentur a parte priori ipsis; sed ista est media, quia est cor: ergo &c.

Præterea ubi est primum principium sensitiuum, ibidem est primum motiuum; sed primum principium sensitiuum est in corde: ergo &c. maior patet quia motus sequitur apprehensionem sensibilis a sensu conuenientis, vel disconuenientis: ergo &c.

Præterea in illa parte est virtus motiua, quæ est principium generationis

aliarum partium, sed hoc est ipsum cor, ut patet secundo de generatione animalium: ergo &c.

Secunda conclusio, principium motus determinatum, est ipsum cerebrum, scilicet vltima pars, quia si illa pars cerebri multum infrigidetur, vel calefiat, tunc animal non mouetur; sed hoc non est qd sit primum principium motus; sed quia talis pars requiritur ad motum, quia nervi ori a corde ibi ramificatur ad singula membra, & licet facta lesione in posteriori parte capitis, impediatur motus, ut apparet in apoplecticis, hoc non erit immediate, sed mediate secundum qd partes sunt propinque cordi secundum influentiam, sit maxima lesio & maior &c.

Ad rationes in oppositum respondetur, ad primum dicitur, qd in cerebro non viget primo sensus, sed in corde, licet in cerebro sint plures motus, & magis determinate ibi appareat.

Ad secundum dicitur, qd ibi est primum principium motus, ubi est principium nervorum, & venarum, & non ubi terminantur, sed incipiunt a corde, licet diuisio nervorum plus appareat in cerebro, quam alibi, & ideo medici qui sunt artifices sensibiles, magis dicunt qd in cerebro incipiunt.

Ad tertium qd iste passiones primo reperiuntur in corde, & ex istis passionibus causantur diuersi motus in animali, sicut delectatio, & tristitia, & quia mouetur motu dilatationis, & constrictionis.

A D D I.

Quomodo cor sit primum principium motus in animali, lege D. Tho. p. p. summe Theologiae q. 10. ar. 1. & 1. 2. quest. 17. ar. 9. & 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 2. sent. dist. 9. q. 1. ar. 2. & 4. sent. dist. 23. q. 2. ar. 3. in quibus locis manifeste etiā inuenies animam immediate vniri cordi tantum, quo ad motum, quamuis sciamus eam immediate etiā vniri

Cap. 5.

Secunda conclusio.

Soluntur rationes ad oppositum.

vniri cuilibet parti corpori, quoad esse, unde qd cor sit principium motus, & non cerebrum, contra medicos adducitur testimonium Alberti, & Auerr. de quibus fertur eos vidisse arietem capite amputato ambulare, quod etiam de Beato Dionysio Ariopagita legitur, qui suum capud iuxta fescellini truncatum proprijs manibus ad quendam montem exportauit, sed hoc miraculo potius ascribendum est, quam naturæ legibus, quod etiā cor est in medio animalis, ut conseruetur, & vitam influat in omnes partes, lege in 2. sent. dist. 14. q. 1. ar. 2. & quomodo etiam lēso corde, statim perit animal: quia operatio vite primo est in eo, & ab eo in alias partes deriuatur. vide in 1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 3. & 7. Metaph. lect. 8. Animalia habentia magnum cor sunt timida perpende hoc in prima secunda q. 45. ar. 3. & 2. sent. dist. 19. q. 1. ar. 4.

Q V A E S T I O X V I I I :

Vtrum appetitus & intellectus sint principia animalis.

Ad uero neque rationatiua, & uocatus intellectus est mouens &c. Tex. XLVI.

VAERITUR decimo octauo. Vtrum appetitus, & intellectus sint principia motus animalis. Et videtur qd non.

Primo. Philosophus 2. de anima ponit motuum secundum locum, genus potentiarum anime distinctū ab intellectu, & appetitu: ergo intellectus, & appetitus non sunt potentie motiue animalis.

Secundo. Si appetitus esset causa motus in animalibus, sequeretur, quod animalia mouerentur semper secundū inclinationem appetitus, sed hoc videmus esse falsum in hominibus, qui appetentes aliquid, non operantur id quod concupiscunt, sicut sunt continentes: ergo &c.

Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus, aut esset verum de intellectu speculatiuo, aut de intellectu practico, Nō de intellectu speculatiuo: quia intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendum esse, vel fugiendum. Nec intellectus practicus, quia

intellectus practicus est vniuersaliū, omnis autem motus est ad aliquod particulare: ergo &c.

Quarto. Philosophus, dicit qd intellectus non videtur mouens sine appetitu, appetitus autem mouet præter rationem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: non autē intellectus.

Respondeo. In ista qōne duo sunt scienda. Primo ponenda sunt aliqua necessaria ad quesitum. Secundo quibusdam conclusionibus respondebitur.

Quantum ad primum. Sciendum primo: vt partim habetur a philosopho. 2. a S. Tho. in expositione qd phantasia quandam similitudinem cū intellectu habet, et quantum ad cognitionem & quantum ad mouendum. Quantum ad cognitionem quidem, quia sicut aliquid apparet secundum intellectum, et intellectus suam operationem etiam in absentia intelligibilium habet, sic et secundum phantasiam aliquid apparet, unde phantasia quædam apparitio dicitur, & habet operationem suam etiā in absentia sensibilium. Quantum vero ad mouendum, quia phantasia in aliis quibus

Tex. 49. kn ius lib.

Ordo quaestio.

Tex. 48. S. Tho. lect. 16

Phantasia habet rationem mouentis.

Animal nō potest se mouere per substantiam anime quare lege hic.

Prima conclusio.

Anima immediate vniri cordi.

quibus rationem mouentis habet. Nā sequuntur multā phantasiā, non secundum rationem agentes, bruta quoque animalia secundū phantasiā mouentur, tanquam non habentia intellectum. Item ad absentiam sensibilibus mouet. Similiter intellectus in hominibus ratione utentibus principium motus est, & mouet etiam in absentia rerum, quamobrem non inconuenit nomine phantasiæ significare etiā intellectū & nomine intellectus significare phantasiā. Hic ergo nomine intellectus utimur secundum quod hoc nomen est commune potentie intellectiue, & phantasiæ.

Sciendum secūdo q̄ appetitus est duplex, scilicet appetitus rationalis, qui dicitur uolūtas, et appetitus sensitius, qui diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem. Potest ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo ut continet sub se vtrumque appetitum, Alio modo particulariter, vel pro appetitu rationali, vel pro appetitu sensitiuo. In hac questione non accipimus appetitum particulariter, sed vniuersaliter, ut ad vtrumque appetitum se extendit.

Sciendū tertio q̄ de virtute motiua possumus loqui dupliciter. Vno modo de virtute efficiente seu imperāte motum. Alio modo de virtute exequutiua motus, quæ est vis quædā exterior diffusa in musculis, lacertis, & nervis membrorum, qua membra sunt habilia ad obediendum virtutibus imperantibus motum, quam virtutem apparet esse in membris, eo quod q̄ a sua naturali dispositione remouentur non obediunt ad motum efficiens. Virtus autem effectiua est illa, quæ motum elicit, & producit. In hac ergo questione non quæ-

rimus de virtute exequutiua motus, quia de ista non facit mentionem philosophus in hoc loco: & est virtus quæ magis perficit corpus ad moueri quam motum efficiat, ut inquit, Sanctus Thomas, sed querimus de uirtute imperante motum, de qua intendit philosophus.

Sciendum quarto q̄ est duplex intellectus, scilicet practicus, & speculatiuus, speculatiuus dicitur quod est tantum consideratiuus veritatis, & veritatem cognitiua non ordinat ad aliquam operationem alterius potentie ab intellectu. Intellectus autem practicus dicitur, qui veritatem cognitam ordinat ad opus. Isti autem duo intellectus non sunt due potentie realiter distincte, sed est eadem potentia quæ dicitur intellectus practicus, & speculatiuus, cuius ratio est: quia quod accidentaliter se habet ad obiectum potentie non diuersificat potentiam, accidit autem apprehensioni intellectus, quod ordinetur ad opus, vel non ordinetur, penes quod differunt intellectus practicus, & speculatiuus, unde non distinguuntur realiter, sed tantum secundum rationem per hoc quod est ordinari, vel non ordinari ad opus.

Quantum ad secundū ponuntur tres conclusiones de mente philosophi. Prima est. Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus progressiui animalis.

Probatur. Potentia apprehensiuā nihil indicans de re operabili, vel si indicat de re operabili nō dicit illud prosequendum esse, vel fugiendum nō imperat motum, sed intellectus speculatiuus est potentia, aut non indicans de re operabili, puta cum apprehendit triangulum habere tres angulos, & diame-

Lege D. Th.
2. cont. 1. q̄. 66
cap. 81.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

1. conclusio.
Intellectus
speculatiuus
non est
causa efficiens
motus
progressiui.

diametrum esse assimetrum aut si indicat de re operabili, non tamen dicit illud esse prosequendum, vel fugiendum, puta cum dicat quid est homicidium: ergo &c. consequentia nota cum minori, quia per hoc differt intellectus speculatiuus a practico, quia practicus considerat res modo operabili, non autem speculatiuus. Maior etiam est manifesta, quia potentia apprehensiuā non potest motum suo modo efficere, nisi cum dicit aliquid esse fugiendum, vel prosequendum.

Secunda conclusio. Nec intellectus practicus per se, neque appetitus per se est sufficiens principium effectiuium motus. Probatur. Voluntas non potest in aliquid inclinari, nisi illud sit apprehensum, homo etiam non mouetur, nisi si inclinetur ad motum, quæ inclinatio pertinetur ad appetitum: ergo neque intellectus per se, neque appetitus per se est sufficiens principium motus.

Tertia conclusio. Intellectus practicus, & appetitus sunt vnum sufficiens principium effectiuium motus in animalibus. Probatur. Principium mouens, aut est pars vegetatiua, aut sensus, aut intellectus per se, aut appetitus per se, aut intellectus, & appetitus simul. Non vegetatiua, neque sensus, quia apparet non omnia illa moueri in quibus sunt, non enim plante mouentur motu locali a se, neque ostree, & similia in quibus tamen est sensus. Neque intellectus per se, aut appetitus, ut probatum est: ergo erit intellectus simul cum appetitu.

Pro declaratione autem dictorum sciendum primo, quia dixi hic accipi intellectum, ut etiam continet sub se phantasiā, quia sicut intellectus

speculatiuus non est principium mouens, sed practicus, ita in animalibus virtus phantasiæ, siue imaginationis cuius est solum apprehendere res sensatas, non indicando vtrum hoc sit fugiendum, vel prosequendum, non sufficit ad motum, sed actus virtutis extimatiue requiritur, aliquid esse commens, & disconueniens indicantis. Vnde cum philosophus, dicit phantasiā esse simul cum appetitu, principium motus per phantasiā intelligit virtutem imaginatiuā simul cum extimatiua.

Sciendum secundo ut dicit philosophus, quod cum intellectus, & appetitus sint distincte potentie, non mouent nisi conueniant in vnam communem speciem, hoc autem non sic est intelligendum, quasi oporteat ut ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantum secundum quid, quia scilicet per vnam, & eandem formam mouent, sicut si diceremus aquam calidam dum calefacit manum conuenire in vnam speciem cum igne calefaciente, quia tam aqua, quam ignis per eandem formam calefacit, scilicet per caliditatem, sic intellectus practicus, & appetitus per vnam formam mouent, scilicet per appetibile qui est finis. Intellectus enim practicus, primo apprehendit finem, deinde deliberat de his quæ sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finem, deinde eligit ea quæ sunt ad finem, finis: ergo est forma per quam intellectus practicus mouet secundum quod est ab ipsa voluntate volutus, & hoc modo dicuntur intellectus, & appetitus in vna speciem conuenire in quantum sunt mouentia.

Tex. 56.
huius lib.

Tex. 49 & 50
huius lib.

Attenden-

Appetitus
accipitur
dupliciter.

De virtute
motiua du-
pliciter lo-
qui possumus.

Difficilius
intelligi po-
rest intellectum
& appetitum esse
principia mo-
tus effectiua

Attendendum est autem quod duplici-
ter possumus intelligere solum intelle-
ctum comprehendendo etiam phanta-
siam, & appetitum, esse principia esse
etiam motus animalis. Vno modo quod so-
lo actu qui est appetere, & imperare
motum, mouere dicantur. Alio modo quod
præter actus immanentes qui sunt ap-
petere, & imperare motum, iste po-
tentia alium actum transiensem ha-
beant qui sit mouere. Licet autem uter
que modus in doctrina S. Tho. suslen-
tari possit. Videtur tamē mihi quod pri-
mus modus sit eius doctrine cōformior.
Imperare enim motum, & mouere eli-
citue, non sunt alius & alius actus, sed
ipsum imperare motum, non quidē ab-
solute, sed cum respectu ad motum tan-
quam ad effectum in actu, est ipsum mo-
uere, siue motum elicere.

Vbi aduertendum quod aliter compa-
ratur motus ad agens corporeum quod
extrinsecum corpus mouet, & aliter
ad appetitum, & intellectum quæ ani-
malis corpus, de loco ad locum mouet.
Nam ad corpus mouens comparatur
sicut eius actio, Actio enim quæ est de
genere actionis, est materialiter motus
ad appetitum autem, & intellectum.
Sicut effectus ad causam, comparatio-
nem habet.

Dubium du-
plex.

Tex. 16.

Sed tunc duplex occurrit dubium.
Primum est, quia per actionem im-
manente quales sunt appetere, & im-
perare, nihil vt 9. Metaphysica dici-
tur ad extra producitur.

Secundum est quia non magis iste
potentia dici deberent principium mo-
tus progressiui animalis, quam omniū
sensituarum operationum, cum omnes
eiusmodi potentias ad actum suo impe-
rio moueant.

Lege Cal. in
p. p. D. Tho.

Ad primum dicitur quod per actionem

immanentem in quantum huiusmodi ni-
hil producitur extra operationem quod
sit ipsa actio, sed bene potest per ipsam
aliquis effectus ab ea distinctus, in ex-
trinsecum passum produci, sicut per
actionem diuinam productum est vni-
uersum. Nam talis actio, tunc potest
dici transiens productiue, licet forma-
liter transiens non sit.

Ad secundum dicitur quod ab intelle-
ctu, & appetitu sunt operationes sen-
suum imperatiue tantum, a suis autem
potentijs, sunt elicite, motus autē ani-
malis est ab ipsis non tantum impera-
tiue, sed etiam elicitiue, in quantum ip-
sum imperium modo dicto est etiā mo-
tus executio.

Ad argumenta in oppositum re-
spondetur.

Ad primum dicitur, quod licet mo-
tuum secundum locum sit aliud genus
potentiarum animæ, non tamen distin-
guitur ab omnibus alijs potentijs
animæ secundum rem, sed ab aliquibus
scilicet ab intellectu, & appetitu so-
laratione distinguitur, & formaliter.

Possit etiam aliter responderi, quod
philosophus ponit virtutem executi-
uam motus, aliud genus potentiarum
animæ, non autem potentiam motus ef-
fectiuam, de qua loquutus est hic.

Sed ista responsio non videtur ita ef-
fe de mente Philosophi, quia dicit quod cū
determinatum sit de intellectu & sen-
su, de mouente determinandum est,
ubi videtur se uelle loqui de motu se-
cundum locum, quod posuit genus poten-
tiarum distinctum ab intellectu & sen-
su, hoc autem expressius patet in scri-
pto S. Tho.

Ad secundum dicitur, quod concludit
appetitum non esse per se sufficiens prin-
cipium motus.

Ad ter-

in exposito
ne q. 17. ar.
1. ubi est ca-
dem doctri-
na.

Soluuntur
argumenta
ad oppositū.

Tex. 4°.

Lea. 14°

Ad tertium dicitur, quod est verum de
intellectu pratico. Ad improbationem
dicitur, quod per intellectum practicū in-
telligimus etiam rationem particularem
quæ est particularium.

Ad quartum dicitur, quod philosophus ibi
accipit appetitum particulariter, scili-
cet pro appetitu sensitivo, et intellectu
etiam particulariter, scilicet pro vir-

tute solum intellectiua, nos autem lo-
quimur de intellectu vniuersaliter, mo-
do dicto, similiter de appetitu, unde
appetitus sensitivus potest mouere sine
virtute intellectiua, non autē sine phā-
tasia: sed appetitus vniuersaliter non
potest mouere sine intellectu vniuersa-
liter accepto, secundum quod hoc nomen
intellectus etiā extenditur ad phantasiam.

A D D I.

Intellectus
pluribus no-
minibus no-
minatur.

Circa quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D. Tho.
p. q. 79. quasi per totam, ubi habes, quod cum intellectus pluribus nominibus no-
minetur, non est necessarium ut quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo, nam dicitur
intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit non ordinatur ad opus, practicus vero di-
citur, quia quod apprehendit ordinatur ad opus, dicitur synderesis, quando habitualiter re-
tinet principia operabilium, dicitur ratio inferior, quando hæc inferiora contemplatur,
nominatur ratio superior, quando considerat diuina, quia rationi superiori attribuitur
sapientia, inferiori vero scientia, vocatur mens, quando metitur quæ conueniunt rebus
& quæ non, vocatur intelligentia, quando sistit in prima sui operatione, considerando
quodquid est rerum, dicitur materialis, siue possibilis, aut potentialis, quando est in pri-
mo statu, scilicet quod nullam scientiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad conclu-
siones; quia quando iam cognouit principia alicuius scientiæ, appellatur a philosophis
intellectus dispositus; quando autem est in actu primo, erit in secundo statu, & sic dicitur
intellectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur in-
tellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intelle-
ctus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid est quod non vi-
deat, qui videntem omnia videt, de his lege D. Tho. ubi sup. & 1. sent. dist. 3. q. 4. art.
1. & 2. dist. 24. q. 2. ar. 3. & 3. sent. dist. 23. q. 2. ar. 3. & de ver. q. 3. art. 3. & 2. cont.
gent. cap. 74. & lib. 3. cap. 43.

Quis sit in-
tellectus di-
positus.

Quis sit in-
tellectus ade-
ptus.
4. dialog.

Q V A E S T I O X I X.

Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videntur autem duo hæc mouentia, aut appetitus,
aut intellectus &c. Tex. XLVIII.

p. p. q. 81.
ar. 1.

V A E R I T U R Decimo
nono. Vtrum intelle-
ctus sit principalius
mouens quam appe-
titus. Et videtur
quod sic.

Primo. In mouentibus essentialiter
ordinatis, quod est vniuersalius, est princi-

palius. Sed intellectus & appetitus
sunt mouentia essentialiter ordinata:
& intellectus est vniuersalius mouens,
eo quod intellectus non concurret ad motum,
nisi per oppositum determinetur: er-
go intellectus est principalius mouens.

Secundo. Quando duo motores con-
currunt ad vnum effectum, & opera-

HH tio

io vnius presupponit operationem al
terius, id cuius operatio presupponi
tur est principalius agens, sed ad pro
ducendum motum concurrunt intelle
ctus, & appetitus, & operatio appe
titus presupponit actionē intellectus,
est enim operatio appetitus quædam
inclinatio sequēs cognitionē: ergo &c.

Respondeo . Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo , & duo agentia tripliciter ad vnum effectum concurrere possint . Primo , quando vnum influit in alterum , quod agit per illud , quod est sibi influxum , sicut sol illuminat lunam , & luna per lumē receptum a sole illuminat aerem . Secūdo quando vnum non influit in alterū , sed vnum causat dispositionem , & reliquum formam principalem , sicut si vnus molificet ceram , & alter imprimat sigillum . Tertio quando nec vnū influit in alterum , nec vnum causat dispositionem , & alterum formam , sed se habēt sicut duo imperfecta agentia , quorum quodlibet habet de se virtutē agendī . sed imperfectam , iuncta autē simul , vicem vnius perfecti agentis suplent . sicut si duo traherēt nauim , quorū neuter per se sufficeret illā trahere .

Sciendum secundo qd actio potest eē principaliter alicuius dupliciter. Vno modo formaliter. Alio modo virtualiter, formaliter dicitur esse alicuius principaliter quando est ab aliquo producta & elicita per formam in se existētem. Virtualiter autem, quando alterum non elicit actionem, nisi quia ab illo habet virtutem talem actionē producendi, tunc enim illa actio dicitur eē principaliter illius, a quo alterum habet virtutem agendi, sicut si princeps det iudici auctoritatem condemnandi aliquem ad mortem, si iudex ferat seu-

Quæstio decimanona.

tentiam condemnationis, illa cōdemnatio erit principaliter formaliter iudicis, principaliter autem virtualiter principis.

Sciendum tertio q duplex est motus anima nostra. Vnus a rebus ad animā. Alius ab anima ad res. Primus est secundum q res extra animam mouet se sum exteriorē, & ille mouet sensus interiores, illi mouent intellectum, intellectus autem mouet voluntatem. Secundus autem est secundum q anima sic mota conuertitur ad res, puta aliquid circa res operando. Inter istos motus est differentia in comparatione ad voluntatem. Nam cum in actione qualibet exercitium actus cōsideretur, & species, scilicet q potentia agat, et q taliter agat, sicut q voluntas eliciat actionem, & q illa actio sit velle, aut sit nolle. In primo motu intellectus nō mouet voluntatem, nisi quantum ad specificationem actus, mouet enim voluntatem proponendo ei obiectum suum, vnde dat speciem actui voluntatis, idest determinat actum voluntatis ad hoc vt sit prosequutio, vel fuga, velle aut nolle, quantum autem ad exercitium actus, idest quantum ad hoc q est agere, & elicere volitionē, voluntas supposita voluntate finis mouet seipsam ad ea quę sunt ad finem. In secundo autem motu, voluntas mouet omnes alias potentias ad exercitium actus, hoc est ad operandum, voluntatis. n. obiectum est bonum, siue finis. Vnde sicut ars ad quam pertinet finis, mouet suo imperio artem, quę est eorum, quę sunt ad finem, sicut ars gubernatoria nauis, imperat navi factiue, ita voluntas imperat omnibus potentijs propter finem operantibus.

Sciendum quarto q̄ imperare est
aliquem

Duplex est
motus ani-
mæ nostræ.

Resolutio
quæsti.

Intellectus
est principa
lius mouens
formaliter.

Imperare
quibus con
venit.

Quomodo
intellectus
non movet
voluntatē.

Quid sic im-
petar?

aliquem ad operandum intimatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbum imperatiui modi, vt cum dicitur fac hoc. cum enim aliquis imperat alteri intimat illi, quid sit agendum, & mouet ad operandum, & hoc est ordinare ad operandū intimatiua motione.

Tunc ad questionem dicitur primo, & intellectus, & appetitus movent si cut duo, quorum unum quodammodo influit in alterum, & dat virtutem illi admouendum. Intellectus enim, & vo luntas sunt potentie essentialiter subor dinate, in talibus autem secunda non mouet nisi in virtute prime, vnde pri ma non mouente, secunda non mouet.

Dicitur secundo quod intellectus no mine, etiam phantasiā complecten do, in motu animalis est principa lius mouens formaliter, & essentia liter. Probatur. Intellectus, & appe titus non mouent nisi per imperium ef ficiendo motum, sed imperare formali ter, et essentialiter est actus intellectus: ergo &c. Probatur minor, quia impe rare est aliquid ordinare ad operandum per modū cuiusdam intimationis, inti mare autem est virtutis cognoscitiuæ, et non appetitus.

Aduertendum tamen q̄ licet impe-
rare propriè conueniat tantum homi-
nibus, per quandam tamen similitudi-
nem dicitur etiam esse in brutis, secun-
dum q̄ animalia in suis motibus sequun-
tur iudicium extimatiue, & inclinatio-
nem appetitus. Vnde extimatiua mo-
ue partes corporeas, & virtutem exe-
cutiuam motus dici potest. Nam mem-
bra animalis moueri ex apprehensione
& iudicio extimatiue iudicantis ali-
quid esse conueniens, aut disconueniēs
fini concupito, est extimatiuam impe-
rare motum in animalibus brutis.

Dicitur tertio, q̄ appetitus in motu animalis est principalis mouens virtualiter, hoc est q̄ intellectus non habet hunc actum, qui est imperare, nisi inquantum in ipso manet virtus appetitus. Probat̃ Imperare motum est mouere ad quēdam actum exercitum: sed dictum est q̄ appetitus, siue voluntas est id q̄ mouet naturas potentiari ad exercitum actus: ergo &c. Est ergo talis ordo, q̄ in anima primo est motus rerum ad animam, quo fit vt quid sit volendum, aut agendum diiudicat, deinde sequitur motus qui est ab anima ad res, quo motu appetitus mouet intellectum ad imperandum, & tunc intellectus imperat motum corporeis mēbris, illaque secundum rationis imperium mouentur.

*Ad argumenta in oppositū pro quā
to sunt contra id quod tertio loco dictū
est respondetur.*

Ad primum quidem dicitur, q̄ secū-
dum aliam, & aliam considerationem
intellectus est vniuersalior appetitu et
appetitus intellectu. Si enim conside-
retur voluntas secundum communem
rationem sui obiecti quod est bonum in
vniuersali, & intellectus, secundum q̄
est quoddam res, & potentia particula-
ris, sic voluntas est vniuersalior intel-
lectu, quia intellectus est quoddam par-
ticulare bonum. Si vero consideretur
intellectus secundum communem ratio-
nem sui obiecti, quod est verum, & vo-
luntas vt est determinata animæ poten-
tiæ, sic intellectus est vniuersalior vo-
luntate, est enim quoddam particula-
re verum. Idem dicitur ex parte obie-
ctorum; quia si consideretur verū sub
communi ratione veri secundum q̄ est
intellectus obiectum, & bonum secun-
dum q̄ est quoddam verum, sic intelle-

Appetitus ē
mouēs prin-
cipalius vir-
tualiter.

Solutio ar-
gumentorū.

Intellectus
est vniuerſa
lior volun-
tate.

Etus est vniversalior voluntate, & ecō-
uerso vero est, considerato obiecto vo-
luntatis, quod est bonum in communi,
& vero vt est quoddam bonum.

Dicitur secundo q non est magis in-
determinatus intellectus, quam volun-
tas, est enim indifferens ipsa voluntas
quantum est ex se sicut intellectus.

Ad secundum dicitur q maior est
vera, si operatio vnus præsupponatur
operationi alterius in eodem ordine, nō
autem si in alio ordine. Modo ad mi-

norem dicitur, q operatio intellectus
præsupponitur operationi appetitus in
ordine motus qui est a rebus ad animā,
de quo non est hic ad propositum, non
autem præsupponitur in ordine motus,
qui est ab anima ad rem, de quo motus
hic intendimus, immo operando volun-
tas præsupponitur operationi intelle-
ctus, sicut operando siue influxus cau-
sæ primæ, præsupponitur operationi
causæ secundæ.

A D D I.

Que concu-
rit ad mo-
tum anima-
lis.

Tex. 18.

3. Physic.
Cōm. 1. 2.

Tex. 34.

Triplex vis
motus ani-
malis.

Circa tertium dictum huius quæstionis, nota q et si appetitus in motu animalis sit prin-
cipaliter mouens &c. hoc intelligendum venit de mouente immediate; quia mo-
uens mediatum est ipsa natura, siquidem ad causandum motum progressiuum, præcipue
in animali rationali cōcurrit primo natura, secundo intellectus practicus, 3. appetitus 4.
res apprehensa 5. virtus motiua, quæ est distincta a virtute appetitiua, vt docet Ar. 2. de
anima, oportet q inter ista principia sit ordo aliquis, quippe qui ordo reperitur etiam
in intelligentijs separatis, in quibus virtus motiua non distinguitur ab appetitu, & a na-
tura secundum Auerr. licet secundum Beatum Th. virtus motiua distinguatur a sub-
stantia intelligentiarum, sed non ab intellectu & voluntate, tamen semper inter ista re-
peritur ordo, quia nulla substantia potest esse immediatum principium operationis, vt
patet ex 7. metaph. & quando in aliquo agente concurrunt principium substantiale, &
accidentale respectu eiusdem actionis, oportet quod principium substantiale sit princi-
piale, & mediatum, principium vero accidentale sit secundarium & proximum, de qui-
bus lege D. Tho. p. p. quæst. 54. ar. 5. & in disputatis in q. de mōlo quæst. 16. ar. 1. & 3.
sent. dist. 15. quæst. 2. ar. 2. & in opus 43. cap. 5. vbi inuenies virtutem motiuam ani-
malis esse triplicem, vnā per modum dirigentis, secundam per modum imperantis, &
terciam per modum exequentis &c.

Q V A E S T I O XX.

Virum animal moueatur ex se, vel ab aliquo alio.

Quoniam autem tria sunt, unum quidem mouens, secū-
dum autem quo mouet, &c. Tex. LIIII.

Primo cont.
gent. cap. 13

V AERITVR vigesi-
mo. vtrū aīal mouea-
tur ex seipso & vide-
tur q non; quia quod
mouetur ab alio, non
mouetur ex se; sed
quicquid mouetur, mouetur ab alio: er-
go &c. maior patet, quia ex opposito

distinguntur moueri ex se, et moueri ab
alio, minor etiam patet ex Ar. 7. phys.
vbi habet, quod omne quod mouetur
ab alio mouetur.

Præterea cuius motus est principium
primum ab extra, illud non mouetur
ex se, sed primum principium motus ani-
malis, est extra ipsum animal: ergo etc.
maior

Tex. 2.

Cap. de po-
tentia moti-
ua.

Tex. 40.

Tex. 54.

maior patet, minor probatur, quia pri-
mum principium motus animalis, est ap-
petibile, vt apparet 3. de anima, sed
appetibile est extra ipsum animal: er-
go &c.

Præterea, quod ad moueri motu lo-
cali, & motu appetitiuo præfigit
multos motus fieri in se à continente, &
ab orbe non mouetur ex se, & præci-
pue si non sit causa istorum motuum, sed
animal est huiusmodi, quia in ipso fiūt
multi motus exteriores a continente,
siue ab orbe, ad hoc qd moueatur mo-
tu progressiuo, & illorum motuum ani-
mal non est causa, vt patet 8. phys.
ergo &c.

Tex. 20.

Ordo obser-
uandus in
quæstio.

Respondeo in ista quæstione duo fa-
ciam, primo ponam, aliqua necessaria
ad quæsitum, secundo respondebo per ali-
quas conclusiones.

Quātum ad primum sciendum pri-
mo, q motus appetitiuus diuiditur in
motum localem progressiuum, et in mo-
tum localem dulationis et costrictionis.

Sciendum secundo q motus appeti-
tiuus multipliciter potest considerari
vno modo, vt motus absolute, & sic de
ipso pertinet determinare ad librum phy-
sicorum, alio modo potest considerari
motus appetitiuus, ut motus localis, &
sub ista ratione adhuc pertinet ad li-
brum phys. tertio vt est Animalis non
contracte: sed absolute, quia contracte
de eo determinatur in lib. de animalibus,
absolute etiam ex parte corporis,
prout exercetur per organa corporea
perscrutatur de ipso in lib. de motibus
animalium, si autem ex parte anime cō-
sideretur, sic in hoc tertio lib. de anima
consideratur de motu.

Sciendum tertio, ut declarat Ar. 8.
phys. q animal moueat seipsum hoc
potest contingere, aut quia totum ani-

mal moueat seipsum totum, aut quia pars
moueat partem, aut quia pars totum,
aut quia totum moueat partem, sed im-
possibile est q totum moueat totum, quia
tunc idem esset in actu, & in potentia
secundum idem: nec potest esse quod
pars moueat totum perse et primo, quia
cum pars sit de integritate totius, se-
queretur q pars moueret seipsam per-
se, quod est inconueniens: nec propter
idem totum potest mouere partem perse
primo: ergo relinquatur q animal mo-
uet seipsum, quia vna pars mouet aliam
vt concludit ibi Ar.

Prima cog-
clusio.

Quo ad secundum ponitur ista con-
clusio Animal mouetur ex se, probatur
quia quod habet in se principium passi-
uum sui motus, & similiter principium
actiuum, mouetur ex se illo motu, &
dico illo motu, quia multi motus fiūt
in animali, quorum non est causa, sed
animal est huiusmodi: ergo &c. maior
patet, quia quod habet in se principium
alicuius effectus, habet illum effectum
de se, minor patet habet enim in se prin-
cipium sui motus, quia mouetur, &
hoc non esset aliter, quia quod moue-
tur patitur a motu.

Conuenien-
tia, vel dis-
conuenien-
tia quomodo mouent
animal.

Præterea habet in se principium acti-
uum sui motus, quia sensibile, & mo-
bile secundum quod indicata sunt bona
vel mala, conuenientia, vel disconuen-
ientia, mouent animal primo, & hoc
non est nisi quia alterant ipsum secun-
dum aliquam partem scilicet partem se-
cundum quam cognoscit, scilicet eo mo-
do quo est ibi alteratio, quia ibi non est
alteratio cum transmutatione, sed al-
teratio, quæ est perfectio & hoc est ag-
gregando suam speciem in illa virtute
cognoscentia, illa autem species est for-
ma illius virtutis cognoscentine, & per
illam cognoscit, sed sicut in naturalibus
ad for-

ad formam sequitur inclinatio, & ad inclinationem sequitur motus, vel operatio, ut ad formam grauis sequitur esse deorsum, ita a forma apprehensa a virtute cognoscitiua sequitur inclinatio, & ad formam grauis sequitur inclinatio ad esse deorsum, & per hoc fit motus deorsum, ita forma apprehensa non est principium motus, nisi in quantum ad apprehensionem illius sequitur inclinatio ad illud, cuius est illa forma, quam inclinationem sequitur motus & propter hoc appetitus dicitur principium immediatum motus: quia ad formam apprehensam sequitur inclinatio ad ipsam, & huiusmodi forma non mouet nisi prout ad eam sequitur huiusmodi inclinatio: istam ergo ut causam sequitur inclinatio, qua dicitur appetitus, & est principium actiuius motus in animalibus, & ista forma est in animali: & sic principium actiuius motus est in animali.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio est, quod animal non dicitur mouere seipsum, eo quod totum moueat totum, probatur quia ut dictum est, tunc mouens esset in actu, & in potentia, quod est impossibile.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio est animal non dicitur mouere seipsum eo quod totum primo moueat partem, probatur quia sic pars primo moueret partem, & sic idem moueret seipsum secundum idem.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio est, animal non dicitur mouere seipsum, itaque pars primo moueat totum, quia sic pars moueret totum secundum seipsam, & sic pars qua primo moueret esset primum mo-

tum, ex quo sequitur quod ita mouet seipsum, quia pars mouet partem, anima enim secundum potentiam motiua est principium motus in ipso animali.

Ad rationes in oppositum respondetur, ad primam quidem dicitur, quod omne quod mouetur ab alio mouetur uerum est si totaliter moueatur ab alio & immediate, modo dico quod animal immediate mouetur a seipso licet mediate ab alio.

Ad secundam dico, quod quando arguitur cuius principium primum &c. est falsum de principio remoto, si tamen principium proximum sit intra mouetur ex se non tamen simpliciter, & ad minorem dico, quod verum est de principio remoto tamen principium proximum, scilicet ratio rei apprehense, est in anima, & per inclinationem ad illud, cuius est illa forma fit motus quia si iudicetur ut conueniens sit motus prosecutionis, si disconueniens sit motus fugae.

Ad tertiam dico, quod verum est multos motus fieri in animali per alterationem factam a continente, vel orbe, quia secundum primam alterationem sequuntur nouae dispositiones, & ad illas sequitur noua apprehensio, & per consequens nouus appetitus, tamen hoc est proxime, & immediate per principium existens in animali, ut per rationem rei apprehensem, ut ad illam sequitur inclinatio, quia tamen ista inclinatio bene dependet a motibus exterioribus, ideo animal non mouetur sufficienter ex se hoc conceditur.

ADDI.

Circa hoc quaesitum lege Auctorem 2. cont. gent. in expositione 47. cap. ubi declarat quomodo mouentia seipsa diuiduntur in partem mouentem, & in partem motam, vide etiam D. Tho. p. p. 76. art. 4. ubi inuenies quomodo anima non mouet corpus

pus per esse suum, secundum quod unitur corpori ut forma, sed per potentiam motiuius cuius actus praesupponit iam corpus effectum in actu per animam, & sic anima secundum vim motiuius est pars mouens, & corpus animatum est pars mota. Et nota quod 8. Phys. ait D. Tho. quod animal prius quiescens non incipit mouere se, nisi prius moueatur ab alio cuius tamen oppositum videtur quod substat. Auctor in ista q. dicens, quod animal per se mouetur secundum partem a seipso quod etiam B. Tho. 7. Phys. aliquando docuit. Sed attende quod per se quandoque sumitur prout opponitur ei tantum, quod est per accidens, & sic quod mouetur secundum partem mouetur per se, aliquando vero sumitur prout opponitur simul ei, quod est per accidens, & ei quod est secundum partem, & hoc dicitur non solum per se, sed etiam primo, & sic intellexit D. Tho. in 7. Physic. quomodo etiam motus animalis est duplex alter consequens naturam elementi praedominantis, & alter consequens animam: lege in 2. sent. dist. 15. q. 2. ar. 2. vide quoque pri. sec. q. 6. ar. 5. & 3. sent. dist. 22. q. 3. ar. 2. & cognosce motum sursum esse naturalem animalis secundum animam, non autem secundum corpus, vide Alex. in lib. de motibus animalium cap. 3. & Philoponum in exp. huius cap.

Q V A E S T I O XXI:

Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum.

Scientificum autem non mouet, sed manet: quoniam autem haec quidem uniuersalis existimatio & ratio &c. Tex. LVIII.

VAERITVR Vigesimo primo. Vtrum intellectus practicus vniuersalis, et appetitus rationalis, qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hominis motum progressiuum. Et videtur quod sic.

Primo. Illa sunt sufficientia ad motum, quibus positis de necessitate ponitur motus, Sed posito intellectu practico, & appetitu de necessitate ponitur motus: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor etiam per experientiam patet, experimur enim cum indicamus aliquid esse faciendum, & illud volumus facere quod illud facimus.

Secundo. Sicut se habet phantasia, & appetitus in animalibus brutis, ita

intellectus practicus, & voluntas in hominibus; sed bruta sufficienter mouentur a phantasia, & appetitu: ergo & homo ab intellectu practico, & voluntate.

Respondeo. Quod intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficientes principium motus progressiui hominis.

Ad cuius euidenciam. Sciendum primo, quod rerum quae a nobis cognoscuntur, quaedam sunt quae non sunt operabilia, quaedam vero nobis operabilia sunt, prima dicuntur speculabilia, alia operabilia. Ad cognoscendum speculabilia, sunt nobis indita quaedam principia naturaliter nota, quibus intellectus deuenit in cognitionem speculabilem, unde intellectus ex huiusmodi primis principijs speculabilem, deueniens in aliorum

Intellectus practicus vniuersalis & voluntas non sunt sufficientes principium motus progressiui hominis.

aliorum cognitionē modo speculatio, dicitur speculatio intellectus, ad directionem autē operabilium, sunt etiā nobis indita quedam principia, ut quod bonum est faciendum, malum autem fugiendum, & similia, quibus intellectus indicat de rebus operabilibus, & intellectus per huiusmodi principia practica indicat de operabilibus dicitur intellectus practicus.

Quid intellectus practicus universalis & particularis

Sciendum secundo, quod sicut speculabilia possunt dupliciter considerari, scilicet in universalis, & in particulari, ita & operabilia, & sicut est alia potentia cognoscitiua speculabilium universalium, a potentia cognoscitiua singularium, ita & in operabilibus. Unde virtus cognoscitiua operabilium in universalis, dicitur intellectus practicus universalis, potentia autem cognoscitiua operabilium in particulari, potest dici intellectus practicus particularis & hec est virtus cogitativa, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia, quam etiam operabilia. Quare ad intellectum practicum universalem pertinet indicare adulterium esse malum, & non esse faciendum, ad cogitativam autem hoc esse adulterium, & hoc non esse perpetrandum. Sicut autem est intellectus practicus universalis et particularis, ita est quidam appetitus boni universalis, scilicet voluntas, & quidam rei particularis, scilicet sensitivus appetitus.

Lege in prologo primi metaph.

Sciendum tertio ut habetur ex philosopho, quod omnis actio est alicuius rei singularis, idem omne quod sit per aliquam actionem, per se primo, est singulare, non enim generatur homo universalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio sit propter finem, non est propter finem

universalem in predicando primo, sed propter hunc finem, & est eorum quæ sunt ad finem, non universalis sed particularium. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum, & appetitum sensitivum, sicut causa universalis comparatur ad particularem.

Tunc arguitur sic ad conclusionem.

Sicut se habet causa universalis creata ad effectus particulares in naturis perfectis, ita intellectus & voluntas, ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa universalis. Sed causa universalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis. Celum enim per se non potest producere hominem: ergo neque voluntas, & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo universalis movet particularem, et appetitus rationalis appetitum sensitivum, ista autem mota movent virtutem executivam, & illa movent membra, & iste est naturalis ordo, quia appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitivum, sicut causa prima ad secundam, & sphaera superior ad inferiorem, ut dicit philosophus. Prima autem causa naturaliter movet secundam, & sphaera superior trahit inferiorem, sed tamen aliquando præter naturam accidit, quod appetitus inferior trahit superiorem, scilicet cum homo movetur secundum solam apprehensionem sensus, et inclinationem, aut passionem appetitus sensitivi, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum indicatur.

Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur, quod cum indica-

Palestra 16.

Ratio universalis movet particularem.

In hoc lib. Tex. 17.

Soluuntur rationes contrarie.

iudicamus aliquid esse faciendum in particulari, & volumus illud, tunc operamur, sed tale iudicium non est actus rationis universalis, sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in universalis tantum, quod pertinet ad rationem universalem non movemur.

Ad secundum negatur similitudo,

maxime in proposito, tum quia sicut in brutis est sensus, & appetitus sensitivus, ita est in hominibus, supra quæ habent homines intellectum, & voluntatem, tum quia sensus, & appetitus sensitivus sunt de particularibus, circa quæ est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa universalis.

Intellectus & voluntas sunt circa universalis.

A D D I.

Circa rationem adductam ab Auctore ad probandam conclusionem, animadvertendum est fundatam super exemplo Ar. quod appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitivum, sicuti sphaera superior ad inferiorem, & quia per sphaeram superiorem intelligit philosophus, sphaeram Saturni, quæ tribus motibus movetur, primo motu diurno ab ortu in occasum super polos mundi, & hic dicitur motus ractus. Secundo movetur ab occasu in ortum, quo omnes planetæ moventur super polos Zodiaci. Tercio movetur, motu proprio, quo a proprio deferente agitur. Sic etiam appetitus sensitivus tribus motibus movetur, primo ab intellectu discurrente, secundo a voluntate sequente deliberationem intellectus. Tercio motu proprio.

Sphaera Saturni movetur tribus motibus.

Qui sunt motus quibus voluntas movet appetitum sensitivum.

Alij dicunt quod isti tres motus, quibus voluntas movet appetitum sensitivum sunt actus elicitus voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in istis motibus voluntas semper vincit appetitum sensitivum quandoquidem appetitus sensitivus obedit rationi, & si quis quæreret si appetitus sensitivus obtemperat rationi, unde est quod Aliqui semper inclinantur ad operandum secundum sensum. Aliqui vero ad agendum secundum rationem. Alij autem interdum sequuntur unam viam, interdum alteram.

Astronomi dixerunt quod hoc nascitur ex dominio, quod corpora caelestia habent supra homines: quia effectus agentis ex necessitate sequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod possit sibi subicere totam materiam; Sed tota materia inferiorum corporum subicitur virtuti caelestium corporum, tanquam excellentiori: ergo ex necessitate effectus caelestium corporum recipitur in materia corporali ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi voluerunt, quod hoc provenit ex suggestione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem sicuti Angeli deputantur ad custodiam hominum, ita demones ad impugnationem; sed omnia bona quæ faciunt homines ex suggestione bonorum angelorum procedunt; quia divina ad homines mediantibus angelis perferuntur: ergo & omnia mala, quæ operantur homines ex suggestionem malorum angelorum procedunt.

2. lib. fidei orthod. c. 7.

Esiodus. Lib. 3. Periur. cap. 2.

Sed ambeiste opiniones sunt falsæ, prima quidem, quia Damasc. ait quod corpora caelestia nequaquam sunt causa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre a sensu, hinc caneant quod talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum Deorumque. Secunda quoque opinio falsa est, quia ut ait Origines etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum & venereorum, & huiusmodi, circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus refrænetur, & maxime posita corruptione naturæ, refrænare autem, & ordinare huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio, Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, quod homo potest percipere ruere in peccatum; sed ad meritum proficere non potest nisi auxilio divino, quod homini exhibetur mediante ministerio Angelorum, & ideo ad omnia bona nostra cooperantur angeli, non tamen omnia nostra peccata procedunt ex demonum suggestionem.

Diversitas operandi in hominibus.

Propterea dicendum est, quod ista diversitas operandi provenit ex assuetudine, Aliqui enim assueverunt vii voluptatibus, & non facile abstinere se ab illis, licet possint si ve-

venit ex di-
uerfa affue-
tudine co-
rum .
Pauci homi-
nes resistit
passionibus
sensuum.

lunt abstinere . Aliqui assueti sunt sequi opera virtutum , a quibus declinare etiam pos-
sunt , quia habitus non tollit a voluntate quod est sibi proprium , scilicet agere libere .
& contingenter ; Alij vero medio modo se habent , quia plures homines sequuntur pas-
siones , quæ sunt motus sensitiui appetitus , Pauci vero sunt sapientes , qui huiusmodi
passionibus resistunt , resistere tamen possent si voluissent , quandoquidem voluntas non
ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris : licet enim passionibus quæ
sunt in irascibili & concupiscibili habeant quandam vim ad inclinandam voluntatem ,
tamen in potestate voluntatis remanet sequi passionibus , vel eas reicere , de quibus omni-
bus videre potes D. Tho. p. p. q. 82. ar. 1. & 2. & pri. secunde q. 10. ar. 1. & in disputatis ,
in q. de ver. q. 22. ar. 6. & 2. sent. dist. 7. q. 3. ar. 1. & secunda secunde q. 95. ar. 5. & in q. de ma-
lo. q. 16. art. 7. & Constatum in 2. volumine q. 115. art. 4. & in quolib. 12. ar. 5. & 6.
Metaph. lect. 3. lege Scotum , in quolib. q. 7. & Eximium Doctorem Anto. Tromb. in
speciali quæst. de hac materia . vide quoque Alex. 12. Metaphys. in expo. 5. contex. &
Auer. 2. cæli comm. 38. & in 3. cap. de subst. orbis . Vide Zimar. Theor. 61. lege Cai.
in exp. 6. cap. huius lib. & Henr. quolib. 13. q. 6. & Godofredum quolib. 1. q. 4. & la-
tius agnosces actus appetitus quomodo aliquis est immanens , aliquis vero transiens , &
vnus est ratio alterius Lege quoque Auctorem lib. 1. cont. gent. in expositione 44. cap.
vbi disputat cum Caie. hic de appetibili quomodo concurrat ad actum appetitus , & eo-
dem lib. in exp. 74. cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitum , Lege
ad huc lib. 4. cont. gent. in exp. 19. cap. vbi Auctor disputat quomodo appetere specia-
li modo conuenit animalibus &c.

Excusatio
Auctoris.
Addi.

Carmen
Horatij.

Ratio quare
hæ quæst. ite-
rum impres-
sæ sunt .

Institutum
Auct. & Ami-
corum eius
circa impres-
sionem hu-
ius operis.

Alia opera
Auctoris.

manæ gloriæ cupidi a nobis conqueri possint , omnia enim quibus se illustres , ac fam o-
sos ostendere possint illis relinquimus , potuissimus enim , & nos vt Alij faciunt vel re-
rum antiquitates , siue Romanorum imperatorum vitas , seu gesta eorumdem bel laq;
plurima historice ac graui stylo describere , extant & quam plurimi in auream D. T. ho.
sacra Theologiæ summam , necnon in quatuor sententiarum libros in diuinam ph ilo-
sophiâ , & in Logicam facultatem nostri non aspernandi labores , nocturneq; vig ilie ,
quæ si lucem videre curaremus paucis fortasse displicerent , sed humanas has l audes
alijs relinquentes , satis visum est nobis per breues has additiones rudi quadam mini-
meq; polita verborum serie nulla fere de grauissimis , quæ hic tanguntur dubijs pro-
pter temporis angustiam facta discussione imprimere , quæ vnusquisque pro-
positi nostri institutum cõsiderans benignoque animo accipiat .

Deoque immortalī Beatę Virgini ac Diuo Thomæ ,
a cuius angelica doctrina omnia fere hauis-
mus sempiternas assiduasq;
gratias agat .

Expliciunt Quæstiones super Libros de Anima Ar.
Reuerendiss. Francisci Ferrariensis olim
Generalis moderatoris totius
ordinis prædicatorum .

Cum Additionibus R. P. Magistri Aquarij
eiusdem ordinis ad laudem Dei omni-
potentis in sæcula . Amen .

MARCELLVS BONAVIA
MESSANENSIS,
AD R. P. M. SERAPHINVM CAVALLI
Ordinis Prædicatorum Generalem
dignissimum.

Ardet ut in coelis Sancto Seraphinus amore,
In terris Seraphin, sic pietate uiges.
Dignus es angelico, dum uiuis nomine iure:
Angelicisq; choris uiuere post obitum.

I D E M.

IN LAUDEM ADMODVM R. P. SIXTI FABRI
eiusdem Ordinis Procuratoris, ac Vicarij Generalis.

Qui cupit in coelo sedes fabricare peremnes
Hunc adeat Fabbrum: qui fabricare docet.
Dirigit in Christum, directo tramite gressus.
Moribus hic sanctis instruit atq; regit.
Regalis meritò curam gerit ordinis, unam
Religione tuens offitioq; fidem.

I D E M.

AD REVEREN. P. ANGELVM DE ALBERTIS
Brixiensem sacra Theologia lectorem.

Angelici reparas Thomæ studiosus honoris
Angele profusis sumptibus istud opus.
Ferrariensis enim sequitur uestigia recto
Tramite doctoris, quem celebrare studes
Illustrauit opus facundus Aquarius addens
Lumina luminibus: hæc tibi cura fuit.

I D E M.

AD REVEREN. P. M. MATHIAM AQUARIVM
In Neapolitano Studio lectorem publicum.

Publica ceu Pataui pergratas præbuit aures
Sic tibi Taurini, mox schola Parthenopes.
Nunc aperis sophiæ perdoctæ arcana latentis
Dum referas uitæ principium triplicis.
Carmine: quæ scripsi physicæ argumenta librorum
Accipe: quæ nostri pignus amoris erunt.

INCIPIT
DISPUTATIO PVLCHERRIMA
REVER. P. MAGISTRI AQUARII.

De Ideis in qua ostenditur, Aristotelem non
aduersari Diuino Platoni.

OMINVS sit illuminatio mea. In hac Quæstione, qua-
tuor faciã, primo declarabo titulũ. Secundo recitabo varias
opiniones phylosophorũ, & Theologorũ de Ideis. Tertio de-
clarabo quomodo Plato non discrepat ab Arist. in positione
Idearũ. Quarto adducã difficultates Arist. in diuersis Philoso-
phiæ partibus inductas, quibus de medio Ideas tollere vide-
tur: & ostendam non sententiam Platonis: sed rudem quan-
dam Platoniorum opinionem; qui minus eius disciplinã
assequuti, sunt impugnasse. Quo ad primum. Idea græce ut
notat Diogenes Laertius dicitur tum Idos, tum paradigma,
latine dicitur forma, vel species, siue imago. sic etiam D. Tho. ait q. per Ideas intelligũ-
tur formæ aliarum rerum præter ipsas res existentes. Forma alicuius rei præter ipsam
rem existens ad duo comparari potest, vel ut sit exemplar eius, cuius dicitur forma, vel
ut sit principium cognitionis ipsius, secundum q. formæ cognoscibilem esse dicuntur
in cognoscente, & de istis Ideis loquens D. August. aiebat tanta vis in ideis constituitur
ut nisi his intellectis, sapiens esse nemo possit.

Dionysius Arcopagita ait. Ideas esse exemplaria, & rationes substantificas rerum sin-
gulariter existentes, quas Theologia prædefinitiones, seu prædestinationes vocat def-
initrices omnium, atque effectrices. Primo dicit q. sunt exemplaria, & rationes substanti-
ficæ: quia munus idearũ est representare substantias rerũ. Secundo ait singulariter exi-
stentes: quia sunt æternæ, & nõ causatæ a rebus. Tertio dicit q. sunt prædefinitiones, seu
prædestinationes: Quibus verbis voluit intelligere. Deum authorem omnium priusq;
res produxisset, in suo esse præcognouisse, ac præscripsisse fines, & media, quæ postea res
erant suo tempore consequutur. Vltimo dicit. Definitrices omnium atque effectrices.
Quibus verbis ostendit, q. Ideis omnia cognoscit Deus, & per Ideas omnia producit.
quoniam Ideæ pertinent ad scientiam, & ad efficientiam ipsarum rerum.

Quidam Platoniorum ita definiunt Ideam de mente Platonis. Idea est forma que
dam æterna incorporea, à materia separata, & in Dei mente posita. Primo dicitur q. Idea
est forma, scilicet non inherens sed exemplaris. nam forma inherens arguit imperfectio-
nẽ, quæ omnino est à Deo releganda. Secũdo dicitur q. est æterna ut differat ab his: quæ
sunt obnoxia generationi, & corruptioni, ne nos intelligeremus in Deo esse aliquid ad-
uentitiũ. Tertio dicitur incorporea: ne aliquis putaret eã esse eductam de gremio mate-
riæ, aut perficere materiã. Quarto dicit à materia separata, ut daret intelligere nullũ cõ-
meruium habere cum materia. nam licet anima rationalis sit in corporea, non tamen est
aliena à materia. Vltimo dicit in mente Dei posita: ne quis arbitraretur Ideam esse quid
fictitiũ, aut quid humanum, aut aliquid pertinsens ad creaturas, hæc de Definitione.

Notandum

Ordo obser-
uandus in
disp. præpo-
sita.

D. Tho.
P. P. 9. 15.
ar. 1.

Lib. 83. q.
quæst. 46.

D. Dionys.
de mystica
Theologia.

Platonici
quidam.

Quare Plato
dicitur diu
nus.

Utilitas hu
ius disc.

Tex. 16.
Tex. 31.

Primo de
anima sciet
in de Ideis
præcipue.
Tex. 32. vbi
recitatur o
pin. Alcineo
nis, de natu
ra animæ.

Opinio eor
um qui di
cunt Ar. ad
uersari Pla
toni.

Cap. 10.

Opinio illo
rum qui te
nent Ar. ver
bis tantum
dissentire a
Platone in
hac disp.

Deus est ori
go omnis bo
nitatis.

Notandum etiam qd hac de causa Plato dictus est Diuinus: quoniam vt recitat Eusebius Cæsariensis de præparatione euangelica, non solum fuit studiosus mundanæ Philosophiæ; sed etiam diuinarum scripturarum ex libris Moysis, quos Tholomæus Rex Aegypti, verti curauit in punicam linguam. Et etiā nonnulla loquutus est de Ideis, de verbo, & vnitate Dei, & infallibilitate, & de animi immortalitate: quæ omnia ex Moyse & ex vaticinijs prophetarum accepit.

Notandum etiam qd disputatio hæc est summe necessaria, Logicis, Phycis, Metaphysicis, & Theologis, Logicis primo, nam Arist. pri. post. ait. valeant Ideæ Platonis, monstra enim sunt. Quomodo Logici possunt scire, Ideas Platonis esse monstra: nisi sciant in quibus discordat Plato ab Aristotele? Philosophi quoque multa interponunt de Ideis. vt patet. 2. Phys. pri. celi & pri. Eth. cap. 7. vbi testatur quæstionem illā de per se bono esse difficilem, sed duobus existentibus amicis, magis pium est veritatem in honore præferre. Theologi quoque pri. sententiarum tractantes de scientia Dei, nullo pacto possunt eam manifestare, nisi contemplantur, quid sint Ideæ, & quorum sunt. Quid dicam de Metaphysicis: qui ferè in omnibus. 14. libris Metaphysices, tot & tanta dicunt de Ideis, adeo qd quasi magna pars Metaph. consumitur in positione idearum, & præcipue in 7. in quo philosophus à tex. 44. vsque ad 59. alium sermonem nō habuit nisi de Ideis. Nam recitat Philosophus qd triplici de causa Plato posuit Ideas propter scientiam, propter generationem, & propter existentiam rerum. Occasione igitur horum dictorum, non erit in utile nobis suscipere disputationem istam ventilare secundum Logicos, Philosophos, Metaphysicos, & Theologos, & videre insuper, nū Plato & Arist. conciliari possint in positione idearum. Hæc de primo.

Quoad secundum, philosophi, & viri grauissimi, qui de Ideis sermonem habent in duas partes diuisi sunt. Quidam vt est Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Actius Plonicus, referente Eusebio lib. 9. contra philosophos c. 3. Cicero libro Quæstionum Academicarum, & multi etiam ex latinis pro comperto habent, & tenent Arist. nedum verbis, sed re ipsa Platoni aduersari in Idearum positione, vt recitat Zimara in Tabulam Auer. verbo Ideæ: vbi habet inuehendo contra illos, qui contrariam partem affirmant. Per vitam meam nescio, quomodo præclara ingenia hallucinantur in re clarissima; quia processum quem Arist. habet de Ideis, est de rebus, non de vocibus, immo lucidissimus Themistius habet pri. de Anima in altissimis præsertim Philosophiæ quæstionibus, non equum est aliud dicere, & aliud sentire, sed inter altissimas Philosophiæ quæstiones iudicandum est esse hanc de Ideis: vnde Porphyrius inquit in prologo prædicabiliū. Altissimum est huiusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis. Et propterea sicut inter viros & Leones non est fidem iusiurandum, nec lupi & oues vnquam vnanimis reddunt, Sic nec Plato, & Arist. vnquam possunt vnanimis reddi.

E regione partis secundæ ponitur Io. Grammaticus, Eustratius, Ammonius, Simplicius & Boetius ex Latinis in secunda editione libri de interpretatione, & multi alij viri illustres, vt ait Bessarion Cardinalis: omnes isti tenent Arist. tantummodo verbis dissentire à Platone, & nullo pacto re ipsa. Nihilominus adhuc inter istos disconuenientia quædam est, nam Ioannes Grammaticus arbitratu varias ideas, & formas in hoc mundo sublunari Platonem constituisse, & tot esse species, & formas separatas, quot sunt species sensibiles rerum generabilium, & corruptibilium. Ponit etiam qd istæ ideæ separate, nedum ponuntur, vt habeatur scientia de rebus istis sensibilibus, & propter generationem ipsarum, & existentiam: sed etiam vt gubernent, & regant: vnde omnia bona, & mala, quæ adueniunt homini, dicebat ab Ideæ hominis proficisci. Excitaturq; aliquando homo a sua Ideæ, vt prosequatur vilia & fugiat mala: quoniam quælibet Ideæ habet prouidentiam de sua specie: sed non primo & per se, quia nobile non est gratia ignobilis, primo enim sunt gratia ipsius Dei benedicti, vt ei complacent, & quantum possint efficiantur ei similes. cum ipse Deus sit fons & origo omnis bonitatis. Secundo sunt propter sublunaria: & istæ Ideæ sunt in singularibus ipsius speciei: quibus prouident: quia cum sint in loco per operationem non immanentem, sed transeuntē, quoniam quælibet Ideæ ibi est vbi operatur: sed in cunctis singularibus speciei operatur: igitur in cunctis singularibus speciei existit.

Sed

Sed hæc pō nec Theologica, neque Physica est. Non Theologica: quia Theologi tribuunt Angelum nedum speciei vnicuique, sed singulum singulo homini extra vterū matris existenti, iuxta illud Angelis suis Deus mandauit de te &c. Neque etiam est philosophica; vt merito Io. Iacobus Pauesius in sua 3. disput. Metaph. doctissime ipugnat. Quia prouidet singularibus: ergo cognoscit ipsa. Tūc sic, vel sunt intellectus, vel sensus non virmū quia intellectus nō cognoscit singularia 3. de anima. Nō secūdu quia sensus sunt vires organice; Modō Ideæ sunt seiunctæ ab organo: ergo istæ Ideæ non dantur. Præterea ab immobili & æterno, nō potest fieri aliquid nouū: istæ Ideæ sunt immobiles, & æternæ; ergo aliquod nouum non potest ab eis euenire: ergo non possunt causare bona & mala in singularibus. Tercio sic. Nulla forma libera a materia est causa mali: quā omnis malitia est relegata à talibus formis: sed istæ Ideæ sunt liberæ à Materia: ergo non possunt aliquod malū causare. Deinde cur videmus probos, doctos & integerri mos agere & trucidari, ignaros autem & nequissimos affluere & viuere. Si istæ ideæ prouidentiam habent de singularibus?

Quidam etiam ex secta Platoniorum cōstituunt tres ordines idearū, primus ordo est in mēte diuina, secūds in mēte Angelica, tertius in aīa rationali. Quia Deus est virtus infinita, & quicquid est in Deo est ipsa Deus. Vnde non solū est sua essentia, sed suū esse. Quoniam quicquid est in aliquo, quod est præter essentiam eius oportet esse causatum, vel à principijs essentia, sicut accidentia propria consequentia essentiam, vt risibile consequitur hominem, & causatur à principijs essentialibus speciei, vel ab aliquo exteriori, sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igitur esse ipsius esset aliud à Deo, tunc esset aliquod causatum in Deo, quod est falsum, de quo vide D. Tho. Et sic Ideæ, si sunt in mente diuina non tamen realiter distinguuntur à diuina mente, sed tantum secundum rationem. In secundo ordine ponit hæc opinio mentē Angelicā, in qua sunt etiam quædam rationes, siue Ideæ: quæ distinguuntur ab essentia ipsius Angeli: vnde sunt quid superadditum ei. Quia Deus est summa vnitās, Angelica mens, quoniam deficit à Deo, deficit etiam ab vnitate ipsius Dei. Ideo accedit ad multitudinem. Et quia si iste mentes Angelice referantur ad inuicem, non retinent æqualem gradum perfectionis, propterea nō in telligunt per æqualem numerum Idearum, imo quanto hæc mens est sublimior, tanto per pauciores intelligit Ideas, hinc quanto proximior Deo existit, tanto magis recedit à multitudine, & accedit ad vnitatē, & ponitur talis proportio inter corporalia & spiritualia. Nā corpora superiora habent suas proprietates cōgenitas, inferiores verō substantia vtrūque animæ rationales acquirunt ipsas in dies, & habent plurimas Ideas, quia omnium specierū. Verū quia quidā posuerunt animā mundi, quæ aīa mundi est sublimior animā rationali, propterea pauciores ideæ sunt animā mundi, quam in rationali animā. Et si quis quærat, quæ namque sit hæc anima mundi, responderet Pauesius narrando duas opiniones Platoniorum: Quidam dixerunt quod Anima mundi est quædam intelligentia, quæ assidet huic terreno orbi, & mundo sublunari, & habet eam de ipso, & de lingulis partibus eius, & est vna numero, & per varias rationes, quas continet in se est causa omnium sublunarium; Et quia omnia composita siue habeant vitam, siue nō, dependēt ab hac intelligentia, propterea iusta ratione vocatur anima: nam illa est anima, quæ cōstituit aliquod in esse, & ei largitur vitam, modo hæc intelligentia cōstituit mundū hunc sublunarem, & ei largitur vitā & vires, & gubernat ipsum ne aliquid temere in ipso eueniat. Itcirco iure anima mundi vocari debet. Alij vero dixerunt quod anima mundi est mens nō orbis sublunaris tantum, sed totius mundi, ac vniuersi. Et per mundū, ac vniuersum intelligunt globum cælestem, & globum elementarem. Verum quia globus cælestis est perfectior atq; diuiniore, itcirco primo ipsū cōstituit, secūdo diffundit se in alijs partibus coniungēdo deinceps cælestē cum elementari, producendo in aere aues, in aqua pisces, in terra viuētia, vt stirpes, & animalia. Et per cælum tāquā per medium producit quædam alia perfectiora, quædam imperfectiora: anima igitur mundi est quæ constituit totum vniuersum, & per totū diffundit vitam. Et in hac quoq; reperiuntur variæ Ideæ & magis multiplicata quā in mēte Angelica, minus tamē quam in anima rationali. Sed hæc tria stare nō possunt, ait Paues. primo qd nō sunt collocade ideæ in opifice primo ac in Deo benedicto, & rationes pro hac ipugnatione dicit esse illas, quas adduxit contra

Ampli.

3
Psal. 90.

Pauesius in
1. disp. sua
Tex. 30.

2. Opin. quæ
dicitur Phil
lephi Plat.

P. P. 7. 3. ar. 4

5. Tho. p. p.
quæst. 55. ar.
3. in quo
quærit si An
geli superio
res intelli
gunt per spe
cies magis
vniuersales.
1. p. q. 55. ar. 5
Quæ sit ani
ma mundi.
3. disp.

In anima
mundi sunt
plures Ideæ
quā in ani
ma nostra.

Simpliciter aduersus quem adduxit hanc rationē . Vbiq; uenque est multitudine rationū ibi non est summe simplicitas. Sed Deus est summē simplex, adeo quod quidquā Deo simplicius reperiri nō potest: igitur in Deo optimò nulla erit rationum multitudo: ex consequenti Idearum, Præterea Auer. testatur pri. Physicorum quòd omnis multitudo aut est rerum differentium secundum quantitatem , aut secundum formam ; sed multitudo differens, igitur nulla multitudo rationū, est pōnda in Deo. Tertiò quęcunq; in sunt principio diuersitatis, sunt diuersa : ergo quęcunq; in sunt principio vnitatis sunt vnum omnibus modis . Sed Deus est summa vnitas, igitur in Deo nulla multitudo notionum & Idearū reperitur. Quarto Arist. testatur 12. diuinorū q̄ Deus solum Deū intelligit & quæ Deus nō sunt, non apprehendit . Quoniā facultas cognoscendi quæ absolute perfecta est, nullo modo imperfici potest, forma nō apprehendit viliorē seipsā, propterea quòd res intellecta est perfectio potētix Iudicantis. Diuina mens est omnino perfecta & nullo modo potest imperfici, nullo ergo modo viles formas poterit intelligere. Secundū quod impugnāt est qđ isti dicūt Angelicas mēs obtinere rationes sensibiliū, ait qđ hoc non est peripatetice dictū, quia quemadmodū diuina mens ea quę Deus non sunt apprehendere nequit, Ita Angelicæ mentes, quæ ipsīs viliora sunt percipere non possunt, quia imperficeretur à cognitione vilium, proficētur philosophi Angelicas mentes cognoscere tantū seipsas, & etiam superiora, quoniam sunt effectūs supernarū mentium, & semper superiora relucēt in inferioribus, veluti causæ in effectibus, nō ergo per Ideas hæc inferiora valent agnoscere . Præterea omne quòd est in aliquo secundum modum & naturam illius est in quo reperitur : sed sensibilia sunt in angelicis mentibus : ergo sunt in ipsīs secundum modum, & esse ipsarū, modus autem est vt inferiora sint in supremis eminenter & non per ideas & notions. Tertio Auer. 4. lib. Paraph. Metaph. inquit cū eminetur & non per ideas & notions. Tertio Auer. 4. lib. Paraph. Metaph. inquit cū effectus suam causam æquiocam cognoscit, causa relucet in eo vt ab ipso distincta : sed cum causa æquiocæ cognoscit suum effectum : notio effectus non est separata à notione causæ : quoniam effectus comprehensus in causā æquiocā omnibus modis efficitur idem cum sua causā . Propterea mentes angelicæ dicuntur intueri sensibilia : quoniam cognoscunt seipsas in quibus eminetur sunt sensibilia. Tertiū quòd impugnāt est de anima mundi : quia dicebant qđ anima mundi per rationes quas de rebus in se habet, largitur singulis partibus mudi formas, & vires, & esse, arguit quia hoc repugnat Philosopho Quia quod est separatū, & seiunctū à materia: nō potest eā quæ materiæ sunt immer sa apprehendere; sed anima mundi siue sit intelligentia, siue sit prima mens est seiuncta, & separata à materia : igitur non poterit hæc sensibilia per ideas apprehendere . Sed quamquam hoc tertium dictum de anima mundi sit falsum & conueniā cum ipso Paucum quo ad conclusionem . Quia anima de mente Aristo. est actus corporis &c. neque in telligentia, neque prima mens poterit esse actus corporis : ob id falsum absolute erit a nobis fatendum intelligentiam, seu primam mentem esse animā mundi . Nihilominus ratio quam adducit Pausius est falsa, quia quamquam verum sit qđ substantia separata non cognoscat sensibilia, accipiēdo scientiam a rebus : poterit tamen per congenitas species, & ideas cognoscere . vt dicit Aug. 2. super Gen. ad literam, qđ docet, qđ cetera quę infra angelos sunt ita causantur vt prius fiant in cognitione rationalis creaturæ, ac deinde in genere suo . Ratio Pausij concludit si congregarent scientiam a rebus.

Rationes quoque quas adducit ad impugnandum primum dictum, sunt nullius momenti, & prima ratio soluitur a D. Tho. in disputatis ar. 2. de ideis, ad nonum argumentum. qđ illa multitudo idearum in ipso Deo non facit compositionem cum ipso Deo, cū non sit aliud ab essentia Dei intellecta, unde in Deo sunt essentia ipsius Dei intellecta.

Ad secundum quoque dico qđ dictum Auer. tenet in his quæ realiter distinguuntur: modo ideæ non sunt distinctæ realiter neque ab ipso Deo neque inter se. Ad tertium quoque dico qđ ideæ sunt vnum re in Deo : sed distinguuntur secundum diuersos respectus

Ad quartum dico qđ illæ duæ responsiones quas adducit sunt optime : quarum prima fuit qđ Deus cognoscit se vt primum obiectum : alia a se vt secundariū obiectum . Secunda vero qđ Deus consecutiuè agnoscit alia a se, & sicentiam cognoscit malactum .

Secunda vero qđ Deus consecutiuè agnoscit alia a se, & sicentiam cognoscit malactum .

& non vt quidam (qđ Deus non agnoscit mala) docere ausi sunt ; hi enim sunt in profundis

Quoad primum incipit a Definitione ideæ, dicens q̄ idea est ratio, & exemplar formarum naturalium existens in diuina mente. dat exemplum. Est producenda forma naturalis, puta anima bouis. Deus habet exemplar ad cuius similitudinem venit in lucē; & hoc exemplar in mente diuina existens dicitur notio, ratio, & exemplar, & idea: & hæc notio & idea non est ipsius materie, neq; compositi, sed tantummodo: q̄ ipsius formæ: & ratio est quia idea est corū quibus res existunt: sed formis res existunt: igitur formarū loquimur: sed sunt ideæ: & non ipsius materie, quia per materiam potius res non sunt q̄ sint: similiter neq; ipforum compositiorum potest esse idea. Quia cum in compositis non sit aliud nisi materia & forma: vnde dicuntur simul tota. Ipsius materia non est idea, sed tantum formæ: igitur compositorum non dantur ideæ. Addit vltierius q̄ Diuinus Plato eodem nomine vocat ideam, & id cuius est idea. & ratio est, quia effectus & causa eodem nomine nuncupantur: sed effectus ideæ est forma & causa etiam formæ ergo merito eodem nomine est nuncupanda idea, & id cuius est idea, forma existens in materia vocatur forma, idea etiam forma vocatur. Quia forma est causa per quam res est: sed per ideam res est: ergo idea dicitur forma. Et hoc docuit Arist. qui in antepredicamentis eodem nomine vocauit hominem verū & hominem pictum: ita etiam Platon eodem nomine vocauit ideam & id cuius est idea. Et quemadmodum homo viuens & homo pictus dicitur æquiuoce hō, ita idea & id cuius est idea æquiuoce forma dicuntur: & ratio est quia habent varias definitiones; nam alia est definitio formæ in materia existens, & alia est definitio formæ separatæ a materia, hinc fit vt forma illa quæ in Deo existit nullum interitum patiatur, Forma quæ existit in materia subijcitur orui & interitui, & huius opinionis est Arist. qui 12. huius ostendit ordinem vniuersi esse in Deo & in ipso met vniuerso: & ideo mundus dicitur ab ornatu, & vtrumque ordinem vocat eodem nomine. Pōnit etiam ibi ordinē in Duce & ordinem in exercitu, & vtrūq; appellat eodem nomine, non igitur alicui alienum esse videtur si Plato eodem nomine vocat ideam & id cuius est idea. Addit etiam q̄ idea & id cuius est idea sunt eiusdem speciei, quia vniuersæ res inferiores sunt ex materia & ex participatione formæ. Materia est per participationem formæ: sed participatio & id quod participatur sunt eiusdem speciei, vt caliditas quæ est in aqua prouenit a caliditate quæ est in igne: formæ ergo quæ sunt in materia cum sint participationes quædam formarū separatarum, sequitur quod formæ separatæ & formæ in materia erunt eiusdem speciei. Et si quis dubitaret q̄ formæ quæ sunt hic non sunt participationes idearum quæ sunt in Deo. Quoniam hic in mundo subluari datur forma quæ est homo, & bos, & leo, & con similes, sed in Deo nō est neq; homo, neq; bos, neq; leo: a quibus sunt hæc formæ causare: Igitur non possunt esse ideæ in Deo de istis. Respondet Simplicius negando mirorem & negationis causa est; Quia secundum Aristot. in Deo datur viuens pulchrum, & bonum

mbiũ mo-
m a Sima-
cio foluã
F.

Tex. 41. mens, substantia, & similia, & hæcmet collocat in Deo ut patet in 12. Metaph. ubi ponit in Deo reperiri nobilissimam vitam, bonitatem, mentem, & substantiam & in nobis est voluntas, & in Deo est voluntas, de qua D. Tho. multa docet. Et ita secundum Platonem. Quæcunque sunt in hoc mundo, sunt etiam in ipso Deo, licet diuersimode: quia in hoc mundo homo includit materiam, & patitur mortem: sed homo in Deo, neque Materiam habet, neque ortum, aut interitum, & ex his patet quid sit Idea.

Tex. 61. Quoad secundum probat Simplicius dari ideas de mente Platonis & Arist. Si non dantur ideas, tunc erit progressus in infinitum in generatione rerum: quod abhorret Plato & Arist. secundo Metaph. ergo necesse est ponere ideas, consequentia probatur. Quia omne quod gignitur à consimili secundum speciem fit: si homo hic gignitur: ergo ab alio homine eiusdem speciei fit: & tunc quero de illo, aut est genitus aut non: si genitus iterum quero de illo, & cum non deur progressus in infinitum: sequitur quod hæc forma, quæ sunt hic, sunt genitæ ab his quæ sunt in opifice. Præterea omne quod fit & gignitur: fit & gignitur à causa habente rationem, & similitudinem illius facti & geniti: alioquin res (recta ratione non) fierent. Tunc quero hæc ratio, & similitudo, quæ est nisi exemplar & idea existens in opifice omnium? Præterea Arist. 8. de Physico auditu probat quod ea quæ perpetuo & continuo mouentur sunt causa immobilis illius motionis quæ nunquam deficit: sed quæ in hoc mundo sub lunari reperiuntur perpetuo, & continuo mouentur: licet non secundum quamlibet speciem motus: ergo hæc omnia habent causam immobilem & indefinitam: quæ causa non est nisi, exemplar & ratio, & idea in Primo rerum opifice existens. Præterea in opifice rerum omnium præsentantur imagines & similitudines eorum, quæ sunt: sed Deus est Artifex omnium rerum: ergo in ipso Deo sunt imagines ac similitudines & ideas omnium. Præterea Arist. secundo phys. æqui parat naturam ipsi arti dicens: quemadmodum ars dicitur ad id quod est ex arte, & ad id quod est artificiale, ita natura & ad id quod est secundum naturam, & ad id quod est naturale: sed ars quæcunque operatur, per quasdam rationes & similitudines operatur: ergo & natura quæ producit per similitudines quasdam effingit: ergo & illa causa quæ est superior natura & arte adhuc per similitudines operatur: hæc causa non est nisi Deus: igitur in Deo sunt similitudines omnium rerum. Præterea omnis substantia determinata & genita habet aliquod principium ingentum, & immobile sed tale principium in materia esse nequit. Quia quod est in materia est participatio & affectio illius: neque potest esse in natura. Quia omne quod est in natura: est in materia. Ita dixit Philosophus, secundo Phys. in subiecto est natura semper, neque est in anima: quia tale est separabile & per se mobile: & habet quandam dupliciter cum moueat & moueatur: & sic non erit magis principium quam à principio: ergo oportet tale principium esse immobile, ingentum, & solum efficiens omnium, & singulorum, quæ omnia & singula producit per proprias discretas & immobiles formas: quæ dicuntur ipsæ ideas. Præterea si in Deo non essent exemplaria, & rationes omnium eorum quæ sunt: tunc Deus non esset omnium causa: quod est falsum, consequentia probatur. Quia ab uno in quantum vnum varia proficisci nequeunt. Igitur si à prima omnium causa tanta diuersitas fuit. Signum est quod in ea est multitudo rationum: quæ causæ, & ideas sunt omnium rerum.

Tex. 5. Quoad tertium in duobus. Simplicius conciliat Platonem cum Arist. primo quod quando Arist. impugnat opinionem de Ideis, non impugnat propriam sententiam de ideis: sed quamdam vulgarem opinionem, quæ dicebat, quod ideas essent inconcauo orbis lune, vel sententia vulgares, & plebeæ de ideis erant quod formæ materiales non absolute, & spoliata à materia præexistebant in mente opificis: & quemadmodum hic sunt formæ cum modo subsistentie, ita etiam erant formæ subsistentes & has dicebant ideas, & non simulacra, & exemplaria eorum quæ sunt hic: sed dicebant ea quæ sunt hic, & ea quæ ibi sunt habere quandam identitatem. Quæ sententia est falsissima. Sed sententia Platonis est quod quemadmodum in edificatore alia est ratio parietis, & alia ipsius tecti: ita in Deo alia est ratio qua producit hominem, et alia qua producit leonem, & hanc non impugnat Arist. Secundo ait Simplicius quod Plato & Aristoteles possunt conciliari in hoc, quod quando Arist. impugnat Platonem, impugnat secundum illam opinionem, quæ aiebat compositorum esse ideas & recte impugnat quoniam formæ: cum tres habeant gradus, primus est secundum quædam

Ar. non impugnat opinionem Platonis de ideis sed vulgarem quandam opinionem.

dum quem vocantur ideas quo pacto in nulla materia sunt comprehensæ: sed sunt formæ & pure quidditates. Secundus gradus est secundum quem forma vocatur natura prout comprehenditur in materia vniuersali. Tertius secundum quem forma comprehenditur in materia particulari, & sic formæ à summis usque ad ima procedunt. Et quia primus gradus formæ nullam materiam comprehendit, est enim sublimis & habet esse in opifice, & nuncupatur gradus formarum, quæ sunt ideæ, & sic Arist. concedit etiam formas separari: quas formas, ideas Plato vocat. Secundus & tertius gradus formarum non est separatus à materia: quia secundus concernit materiam communem. Tertius verò materiam particularem, hos ergo reprehendit Arist. qui asserunt formas secundi & tertij gradus esse separatas, nam quæ sunt comprehensæ in materia: ab ea seungi nequeunt: sed formæ secundi, & tertij gradus sunt comprehensæ in materia: igitur ab ea separari non possunt, & hæc essent in opifice omnium, & hæc est opinio Simplicij secundo phys. **tex. 20.** latent autem qui ideas faciunt &c.

Ioannes Grammaticus secundo phys. partim consentit cum Simplicio, partim dissentit, consentit in hoc quod constituit in mente diuina ideas omnium, quorum est effector & cognitor: quia omnis cognitio, & efficientia est per similitudinem: sed est effector & cognitor omnium formarum: igitur omnium formarum: habet ideas. Dissentit à Simplicio: quia non solum formarum, sed etiam compositorum singularium, atque materię primę ponit ideas & ratio sua est. Quia omnium quæ gignuntur sunt ideæ: sed singularia gignuntur: igitur singulariū dantur ideæ: probatur minor quia singularium est ortus atque interitus. Præterea Deus habet rationes omnium eorum quæ cognoscit: sed Deus perfecte cognoscit singularia & materiam primam: ergo omnium istorum habet ideas penes se.

Sed queritur an idea sit idem subiecto & ratione cum ipso Deo, vel distinguatur à Deo: & respondent aliqui quod ipse idea spectant ad essentiam & substantiam ipsius Dei: sicut animal rationale pertinet ad substantiam hominis. Quæ positio stare non potest: nam sequeretur quod in Deo esset compositio, sicuti anima & rationale faciunt hominem compositum. Propterea alij dixerunt quod ideæ non sunt de essentia Dei: sed sunt quædam accidentia aduentitia & superadita ipsi Deo, & hi etiam incidunt in profundiorē foueam: quia sequeretur quod Deus esset compositus ex substantia & accidente, quod est absurdum ne dum in Philosophia, sed etiam in Theologia. ut patet per D. Tho. tum etiam quia secundum Philosophos, mentes separate non subiiciuntur accidentibus, multo minus superaddita. Alij etiam asserunt quod idea non sunt aliud nisi diuina essentia, & hæc est opinio D. Tho. qui ait quod idea non nominat diuinam essentiam, in quantum est essentia, sed in quantum est similitudo, vel ratio huius, vel illius: unde secundum quod sunt plures rationes intellectus ex vna essentia, secundum hoc sunt plures ideæ: unde ideæ non sunt distinctæ à diuina essentia nisi ratione rerum, quæ referuntur ad ipsam: unde id quod est idea est vnum numero, & simplicissimum: sed merito rerum quæ referuntur & intelliguntur non est quid vnum, sed multiplex. Sed si quis dubitando diceret. Ideæ sunt rationes incommutabiles atque æternæ: sed res quæ referuntur non sunt incommutabiles & æternæ: ergo merito & beneficio rerum quæ referuntur: non est multitudo idearum collocanda. Sed soluitur hæc dubitatio: quia res quatenus referuntur ad substantiam Dei & prout intelliguntur sunt æternæ: quia ab æterno Deus omnia cognouit: unde prout sunt obiecta & intellectus à diuina substantia sunt æternæ: sed res secundum esse suum non sunt æternæ, sed temporales. Siquis etiam queret. Sint ne omnium ideæ, puta malorum & priuationum, si omnium quæ Deus cognoscit sunt ideæ: ergo cum cognoscat mala & priuationes: malorum & priuationum erunt ideæ. Respondet hæc positio quod malum cognoscitur per ideam boni, & priuatio cognoscitur per ideam habitus, & sic perse nec malum, nec priuatum est idea. Si etiam queris an accidentium sint ideæ: respondet hæc positio affirmatiue & ratio est quod illorum est idea in mente opificis, quorum ipse summus opifex est cognitor & effector: sed omnium accidentium est cognitor & effector: igitur omnium accidentium est in ipso Deo idea. unde quatenus Deus repræsentat accidentia etiam Deus ipse habet ideam ipsorum. Aliqui verò ex Platonis asserunt. Ideas non esse illorum quæ se habent secundum prius & posterius. Et quia bonum, ens, mens, accidentia omnia, transcendentia, & multa alia se habent secundum

Formatum res sunt gradus.

Opinio Io. Grammatici de ideis. 1. Phys. **Tex. 20.**

Dubitatio num idea identificentur cum ipso Deo.

P. P. q. 1. per totā, & præcipue art. 6.

P. P. q. ar. 1. ad primum arg. Id quod est idea est vnum numero, respectu vero rerum est multiplex.

An sint ideas malorum.

An accidentiū sint ideæ

Num sint ideæ eorum quæ se habent secundum prius & posterius.

Quomodo
generi sunt
ponenda i-
deæ.

Opinto Ari-
de Ideis
eudū Auer-
& Latinos.

Tres sunt or-
dines rerum
cognoscenti-
um secun-
dum Ar.

Nam in in-
telligentijs
sint ideæ re-
spectu infe-
riorum.

Nam disti-
na mētes ha-
bent ideæ
respectu su-
periorum.

D. Tho. p. p.
q. 84. ar. 7.
Auerennas
lib. de afa-
eius memi-
nit D. Tho.
p. q. 79.
ar. 6.
Themistius
Theoph. 10.
Bacco 1. sen.
q. 2. prolo.
Anri. quol.
5. q. 14.

prout & posterius: igitur istorum nullo pacto sunt constituendæ ideæ: & ratio istorum est quia ideæ sunt institutæ à Platone ut existant rationes producendi: sed accidentia, et genera producuntur ad productionem specierum: propterea ipsorum accidentium non sunt ideæ constituendæ. Sed hæc ratio de facili soluitur ab his qui asserunt contrariam partem: quia ideæ nedum sunt institutæ ut sint rationes producendi: sed etiam ut sint rationes cognoscendi: licet accidentium & generum non sint ponendæ ideæ, prout habent officium producendi: sunt tamen ponendæ, prout habent officium representandi.

Bolq recitauimus opinionem Platoniorum de ideis, & quomodo conciliant ipsam Platonem cum Aristo. Nunc videndū est quid sentiat Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Actonius Platonius, & Cicero. Hi enim asserunt qd sicut non est fidum iusiurandum inter viros, & leones, & sicut lupi & oues nunq sunt vnanimis, ita nec Aristo. & Plato. Hi enim volunt qd in doctrina peripathetica: secundum documenta Arist. tres sunt ordines rerum cognoscentium, supremus, intermedius, & infimus: in supremo est diuina mens, in ipso intermedio angelica mens, in infimo est humana. & qd in nullo istorum graduum sunt collocandæ ideæ, non in primo, quia nulla multitudo neq; secundum rem, neq; secundum rationem est collocanda in summo simplici: sed diuina mens est summe simplex: igitur in diuina mente secundum Aristo. nulla est multitudo idearum. Tum etiam quia peripathetici docent, Deum tantum Deum percipere: ergo frustra ponuntur ideæ ut rationes agnoscendi. Tum etiam quia diuersitas rerum non est expectanda à primo opifice, sed à causa secunda, cum primus opifex non sit causa existentie in rebus: ideo nec sunt necessariae ideæ ut rationes producendi, nec ut rationes intelligendi: ergo nullo pacto sunt necessariae ideæ. In gradu intermedio non sunt collocandæ ideæ, & hoc loquendo respectu inferiorum: quasi mentes Angelicæ habent ideæ, vel ipse essent rationes intelligendi, vel producendi: Sed neutro modo sunt ponendæ respectu inferiorum, igitur nullo pacto sunt collocandæ ideæ in mentibus Angelicis. Probatur minor, qd non ut rationes intelligendi: quia nulla mens, quæ cum diuino animali consortium habet sensibilia apprehendit: sed Angelicæ mentes habet consortium cum diuino animali: igitur mentes angelicæ ideæ non habent, ut rationes cognoscendi. Quod etiam non debeant poni ut rationes producendi probatur: quia in causis à quibus nulla est varietas in effectis non sunt collocandæ ideæ ut rationes producendi: sed Angelicæ mentes sunt causæ à quibus nulla est varietas in effectis: cū omnis varietas & diuersitas est expectanda à causa secunda & proxima: sequitur ergo qd in mentibus Angelicis neq; ut rationes producendi neq; cognoscendi collocandæ sint. Sed secundum Arist. habent ideæ respectu superiorum, & istæ ideæ non sunt accidentia: quia tunc essent compositæ ex substantia & accidente, neq; etiam sunt substantiæ distinctæ, quia tunc etiam essent compositæ ex substantia aliena & propria, sed sunt ipsæ essentia: intelligentiarum distinctæ solum modo secundum rationem, & istæ ideæ erunt tantummodo ut rationes intelligendi, non autem producendi, & probatur sic. Angelicæ mentes agnoscunt superiora, & illa non producunt: igitur habent ideæ respectu superiorum ut rationes cognoscendi, non autem producendi: sunt enim inferiores intelligentiæ effectus supernarum, & ut sic cognoscendo se agnoscunt superiora, & sunt ideæ illarum.

Circa tertium gradum qui est humana mens sunt diuisi peripathetici: Quidam ponūt ideæ in mente humana, quæ ideæ dicuntur species intelligibiles, siue rationes intelligendi, & hoc non solum respectu intellectus possibilis: sed etiam respectu potestatis sentiendi: quæ est in animali caduco. Nam species istæ sunt duobus modis. Vno modo quæ representant sensibilia vniuersaliter: & hæc sunt in intellectu possibili, quædam sunt quæ representant sensibilia singulariter: & istæ sunt in potestate sentiendi. Quidā vero negāt, quia tria tantū sunt in anima, potētia, habitus, & actus: Sed species intelligibiles nullum istorum est: igitur &c. Non enim species est potentia, quia species est in actu non habitus: quia habitus fit ex frequentatis actibus secundo poster. non actus: quia species intelligitur potentia, ergo non potest esse actus, cum actus eliciatur à potētia perfecta per speciem, non est passio aut discursus: Quia vel corruptiua passio, & hoc non, vel perfectiua & hoc etiam non, quia talis est intelligere, non est species. & sic isti Secundi negant omnino ideæ in humana mente. Et si quis querat à ponentibus species vnde

vnde causantur, & originantur istæ species? adhuc diuisi sunt Peripathetici circa hoc. Quidam enim tenent qd causantur in facultate cognoscendi ab externis sensibilibus: & hoc modo perficitur ipsa facultas cognoscendi. Quidam autem dicunt, qd sunt congenitæ cum ipsa anima: & quæ causantur ab externis sensibilibus potius sunt quædam passionēs, quæ excitant vim cognoscendi, qd species de nouo genitæ: & istæ species congenitæ ad duo deferuntur, ad cognitionem, & ad productionem ipsarum rerum. Ad cognitionem, quia omnis cognitio fit per similitudinem, quæ similitudo est species, siue idea. Ad productionem, nam quicquid producitur ab animali ut animal est, per cognitionem producitur. sicut calor calorem producit, & artifex artificiat. Species quæ sunt in intellectu possibili representant res vniuersaliter. Quidam asserunt qd causantur à phantasmatibus beneficio intellectus agentis. Quidam uero, qd sunt congenitæ intellectui possibili, & solummodo sunt distinctæ ab eo secundum rationem & ad duo sunt etiā vtilēs istæ species, ad cognitionem rerum sensibilibus. quomodo intellectus dicitur cōtemplatiuus & theoreticus: sunt vtilēs etiam ad productionem rerum, & hoc modo intellectus dicitur practicus: quia cognoscit factibilia. Et si quis quereret. Nonne humana mens cognoscit etiam super celestes mentes quia habet ideæ mentium supra celestium. Respondent isti qd humana mens cū sit effectus celestium metium, quatenus se cognoscit, cognoscit illas: & hoc pacto dicitur idea illarum: quæ idea non est distincta realiter ab ipsa humana mente: sed tantum secundum rationem: & ex his pater quomodo dantur ideæ & quomodo non, in doctrina Arist. sed an hæc vera sint videbimus opinionē Theologorum circa hoc.

Theologi multa dicunt de ideis. Et primo declarant quid intelligant per ideæ (vt conforment se dicto Augustini. lib. 8. q. 3. quæstionum: qui per ideæ videtur intelligere formas, sed quia forma est triplex vna à qua formatur res. Sicut à forma agentis procedit formatio effectus, vt ab homine homo, & ab equo equus. Secundo dicitur forma secundum quam aliquid formatur, & sic anima est forma hominis, & figura forma cupri. Tertio dicitur forma illud ad quod aliquid formatur: & hæc dicitur forma exemplaris ad cuius similitudinem aliquid constituitur, sicut imago Herculis est forma ad cuius similitudinem pictor producit aliquid exemplatum: cum ergo forma dicatur à qua & secundum quam & ad quam, idea est forma tertio modo sumpta. Addunt etiam qd aliquid potest imitari aliquam formā dupliciter. Primo perse & ex intentione agentis sicut pictura ad hoc fit à pictore ut imitetur aliquem cuius figura depingitur. Secundo aliquid imitatur aliquam formam per accidens, & præter intentionem agentis, & à casu vt frequenter accidit in pictoribus facientibus imaginem alicuius, de quo non intendit, propterea forma exemplaris non dicitur idea illius quod imitatur per accidens. Sed illius quod imitatur perse, quia ly ad importat ordinem ad finem. Addunt adhuc theologi qd agens dupliciter dicitur operari pp finem vno modo determinando sibi finē, & hoc modo operatur agens à proposito, alio modo agens operari dicitur pp finem sibi institutū ab alio superiori agente, & sic seruus agit pp finem institutum sibi à superiori, puta dñs suo. sic et sagitta tendit ad scopū determinatū sibi à sagittate, & et natura tendit ad finē institutū sibi ab agente p intellectū. Quia opus nature supponit opus intellectus. hinc dñs qd opus nature est opus intelligentiæ nō errantis. Qñ ergo sit aliquid ad imitationē alterius p agens quod nō determinat sibi finē, tunc forma imitata nō habet rationē exemplaris & ideæ: vnde forma hominis gñratis nō dñs idea hominis generati, sed solū illa forma est idea quæ est respectu agentis quod determinat sibi finē, & quia illa forma pōt esse in agente & extra agentē: vnde forma artis in artifice dñs exemplar & idea artificiat, forma et quæ est extra artificē ad cuius imitationē artifex aliquid facit dñs quoq; exemplar & idea artificiat. Ex his colligunt modo Theologi definitionē ipsius ideæ. Idea est forma qd aliquid imitatur ex intentione agentis determinantis & præstinitus sibi finē, & quia finis Dei non est alius à Deo, sed ipsemet Deus propterea ideæ nō sunt extra Deū, sed ipsemet Deus, & hoc pulcherrimè innuit Doctissimus princeps Theologorum. Dionys. qñ dicebat exemplaria rerū dicimus esse rationes substanticas, singulariter existētes, quas Theologia pdefinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates, pderminatiuas, & effectiuas rerum existentium, secundū quas super substantialis essentia omnia pdefinuit & produxit.

Olimpiodo
rus in tracta-
tu de recta
philosoph.
Dionysius Gre-
cus de mō
intelligēdi.

An respectu
supra cele-
stium sint ideæ
in nostra a-
nima.

D. Tho. p. p.
q. 15. & de
ver. q. 3. &
1. sent. dist.
36. q. 2. ar. 1.

Quomodo
aliqua res i-
mitatur ali-
am.

Quot modis
agens opera-
tur propter
finem.

Forma artis
in artificedi-
citur exem-
plar.

5. cap. de di-
uinis nomi.

Car. Plato
posuit ideas

Democritus
negavit ideas

Circa finem
Texti

Cap. de per-
fecto.

Conclusio
Theologo-
rum.

Tex. 17.

Duplex est
modus co-
gnoscendi
res.

4. Dialog.

2. de consol.
philosophi-
ca.

Circa prin-
cip.

6. De trini-
tate cap. 8.

Primo cap.

An Deus ha-
beat ideas
existentium
tantum.

Ex quibus de facili deducere possumus qui sunt illi, qui ponunt ideas; & qui sunt illi qui eas negant. Quicumque ponunt Deum esse primam causam entium agentem per intellectum, & praestituentem sibi finem non distinctum a se: hi ponunt Ideas esse in mente diuina. Et quia hoc agnouit Plato, ideo ipse fuit primus qui posuit ideas. Epicurei, & Democritus: qui posuerunt omnia casu euenire: negarunt ideas. Empedocles qui dixit omnia ex necessitate naturae produci ut habetur secundo Phys. negavit ideas. Si ergo Arist. ponit mundum productum fuisse a casu: quod non est dicendum ut patet 8. Phys. vel si ponamus de mente eius Deum agere de necessitate naturae: quod neque fatendum est. Quia Deus est nobilissimum agens ut patet quinto Metaph. Ex istis principiis sumendo est opinio Arist. an neget, vel concedat ideas: si Deus agit de necessitate naturae, non dantur ideas in doctrina eius, si agit a proposito dantur ideas.

Et ita ponitur conclusio de mente Theologorum quod necessarium est ponere ideas in diuina mente, probatur primo de mente Augustini: qui 15. de ciuit. Dei dicit. Qui negat ideas infidelis est, quia negat filium esse: ergo ideas sunt necessariae. Secundo sic omne agens per intellectum habet rationem sui operis apud se nisi ignoret quid agat, sed Deus est agens per intellectum & non ignorans quid agit: ergo apud ipsum rationes rerum quae ideas dicuntur, sunt. Tertio habetur Phys. 2. quod haec tres causae formalis, finalis, & efficiens incidunt in unam. Sed Deus est causa efficiens & finalis rerum: ergo est causa formalis exemplaris, quia non potest esse forma, quae est pars rei. Quarto effectus particularis non producitur a causa vniuersali, nisi causa illa sit propria, vel appropriata; sed omnes particulares effectus sunt a Deo qui est causa omnium: ergo oportet quod sint a Deo secundum quod est causa propria, vel appropriata vniuersi: sed hoc esse non potest nisi per rationes rerum proprias in ipso existentes: ergo oportet rationes rerum hoc est ideas in ipso existere. Quinto sic, duplex est modus cognoscendi res, per essentiam rerum, & similitudinem, sed Deus non cognoscit res per earum essentiam, quia sic cognoscitur solum illa quae sunt in cognoscente per sui essentiam: ergo cum scientiam de rebus habeat: relinquitur quod sciat eas per similitudinem. Sexto Speculum non ducit in cognitionem aliquorum, nisi eorum similitudines in eo resplendant, sed essentia Dei est speculum ducens in cognitionem omnium creaturarum ut ait Gregorius. Quid est quod non videant qui videntem omnia vident: ergo in eo sunt similitudines omnium rerum. Septimo Diuinus Boetius ait loquens ad Deum. Tu cuncta supremo ducis ab exemplo, pulchrum pulcherimus ipse mundum mente gerens, ex quibus verbis elicitur quod Deus habet exemplum ipsius mundi & omnium quae sunt in mundo. & hoc est ideas. Octauo D. Augustinus ait piget me dixisse duos esse mundos, sensibilem, & intelligibilem non quin hoc verum sit: sed quia hoc dixi tanquam ex me: cum tamen a Philosophis dictum sit. Et quia modus iste loquendi non est consuetus in sacra scriptura, licet in Philosophia, in qua ponitur mundus iste elementaris, de quo Arist. primo Meteororum ait. Necessesse est hunc mundum inferiorem rationibus superioribus contiguum esse, ut inde omnis virtus gubernetur, ponitur & mundus celestis, & intellectualis & hic dicitur idea aliorum mundorum: est ergo necessesse ponere ideas in ipso Deo. Nono D. Augustinus etiam ait quod filius est ars patris plena omnium rationum viuentium: Sed illae rationes dictum est, quod non sunt aliud nisi ideas: igitur datur ideas in ipso Deo. Decimo hoc etiam corroboratur ex sacris litteris, nam scribitur Ioannis. Quod factum est, in ipso vita erat, quae verba exponens Augustinus: ait omnes creature sunt in mente diuina sicut Archa in mente artificis: sed Archa in mente artificis est per suam similitudinem & ideam: igitur omnium rerum ideas sunt in ipso Deo.

Et si quis quaeret a Theologis, utrum Deus habeat ideas in mente sua tantummodo ipsarum rerum quae sunt, vel etiam illarum quae nunquam erunt respondet D. Tho. quod idea proprie dicta respicit practica cognitionem, non solum in actu, sed in habitu. unde cum Deus de his quae facere potest, quamuis nunquam sint facta, nec futura, habeat cognitionem virtualiter practica: relinquitur quod idea possit esse eius quod nec est, nec fuit, nec erit, non tamen eo modo sicut est, eorum quae sunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea quae sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda determinatur ex proposito diuinae voluntatis, non autem ad ea quae nec sunt, nec erunt, nec fuerunt. Et sic huiusmodi habent quoddam modo

modo ideas indeterminatas: quia si Deus habet cognitionem etiam illorum quae nunquam erunt secundum Theologos: nam vocat ea quae non sunt tamquam quae sunt: & omnium quorum est cognitio habet ideas: sequitur necessarium quod habeat ideas non entium. Secundo, causa non dependet ab effectu: sed idea est causa essendi rerum: ergo non dependet ab esse rei aliquo modo: potest igitur esse etiam de his quae nec fuerunt, nec erunt, nec sunt. Et si quis diceret, ergo nihil habet ideam, nisi quod habet esse determinatum. Ad quod dicitur Theologi quod licet quod nec est, nec fuit, nec erit, non habeat esse determinatum in se, habet tamen esse determinatum in scientia Dei. Sed instaret etiam aliquis quia illud habet esse determinatum quod distinguitur ab alio: Sed omnia prout sunt in Deo sunt unum, & indistincta ab inuicem: ergo nec etiam in Deo habent esse determinatum. Sed hic decipitur non distinguendo, de eo quod reperitur in Deo, & de eo quod reperitur in cognitione Dei. Deus omnia distincte cognoscit: unde malum, & peccata non sunt in Deo: sed sunt in cognitione & scientia Dei. propterea aliquid est distinctum in scientia Dei, non tamen in essentia ipsius Dei. Et sic patet quomodo ponuntur ideas ad mentem Theologorum.

De pluralitate idearum secundum Theologos. dico quod ipsi tenent in Deo plures ideas reperiri. & tria docent circa hoc. Primo quod sint plures. Secundo quomodo sint plures. Tertio quod non repugnat diuinae simplicitati. Quoad primum suadet sic. Cognoscens & producens ordinem totius alicuius, habet rationes omnium partium ex quibus constituitur totum illud. Quae propositio declaratur in edificatore cognoscente ordinem domus quem oportet, ut habeat distincte rationes partium domus, puta tecti, parietis, pauimenti, & ceterarum partium, & dux alicuius exercitus, volens habere per se partem & exactam cognitionem de ordine exercitus, necesse est, ut habeat rationes illarum partium, ex quibus integratur exercitus: sed Deus optimus Max. habet exactam, & perfectam cognitionem totius ordinis vniuersi: ergo habet rationes omnium partium ex quibus integratur ipsum vniuersum; sed plures sunt partes vniuersi, igitur plures sunt ideas, minor patet ex 12. Metaph. ubi habet Philosophus, quod finis proprius intentus ipsius vniuersi a Deo est ordo qui est bonum intrinsecum vniuersi. Primo etiam de generatione Arist. ait quod idem inquantum idem & secundum eadem apud natum est se, per facere idem: sed Deus facit diuersa, ergo non secundum eandem rationem, sed secundum diuersas rationes quibus res producuntur, & sic sequitur quod habet diuersas ideas. Tertio hoc etiam asserbat D. Aug. dicens omnia esse condita a Deo ratione quadam, unde non ea ratione est conditus homo, quia aquus hoc enim est absurdum existimari: sed singula propriis rationibus sunt creata, & sic plures dantur ideas. Quarto quod etiam in quadam Epistola ad Nebridium aiebat Aug. quod sicut inconueniens est dicere, quod eadem sit ratio anguli & quadrati, ita inconueniens est dicere, quod eadem sit ratio in Deo hominis, & huius hominis: ergo plures rationes ideales sunt in Deo. Quinto hinc Boetius vocabat ideas nomine mundi, & D. Aug. nomine artis. Sed ars importat quoddam pluralitatem. est enim collectio preceptorum tendentium ad unum finem. Similiter mundus dicit collectionem omnium creaturarum: ex quibus manifestum esse poterit dare plures ideas. Sexto hinc D. Paulus dicebat. Fide credimus aptata esse saecula verbo Dei, ut ex inuisibilibus visibilia fierent. unde pluraliter dicit inuisibilia: Quibus intelligit species ipsas ideales. ex hoc excluditur opinio Auicennae tenentis Deum vti quod agere per intellectum, & non ex necessitate, propterea ponebat Deum habere ideam primi creati tantum; Quia posuit quod Deus intelligendo se produxit tantum primam intelligentiam, in qua differebat esse & essentia, & sic de necessitate in hac secunda intelligentia erat compositio actus & potentiae. unde haec prima intelligentia intelligendo primam causam producebat secundam intelligentiam. Quatenus vero intelligebat se, ut erat potentiam habens producebat orbem caelestem, quem mouebat, inquantum intelligebat se secundum illud quod habebat de actu producebat animam orbis, & sic procedendo processit pluralitas rerum ab vno primo principio & secundum hanc opinionem in Deo esset vna idea primi creati communis toti enti, sed proprie ideas singulorum essent in causis secundis. Hac quoque opinionem tribuit D. Dionysius cuidam Clementi Philosopho: qui posuit principaliora entia esse exemplaria inferiorum, quae possint stare

11 Romanorum
4. cap.

Euseb. libro
de prepar.
idea sic dis-
tincta est
perpetua sub-
stantia causa
& principium
ut singula-
ria talia sine
qualis est
ipsa.

Tex. 52.

Tex. 51.

Lib. 33. 4.
quasi. 46.

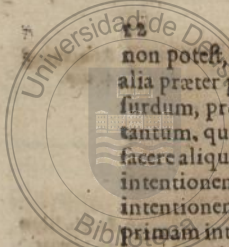
August. ad
Nebridium

Quid est ars

11. Cap. ad
hebr.

Reprehendi-
tur Auicen-
nas.

D. Dionys.
quid dicat
de Clé phil.
mon

non potest, tum propter rationes superius adductas, tum etiam quia sequeretur quod omnia alia praeter primam intelligentiam essent casualia & per accidens respectu Dei, quod est absurdum, probatur consequentia. Quia quando intentio alicuius agentis fertur ad unum tantum, quicquid sequitur praeter illud est causale & per accidens, ut si quis intenderet facere aliquem triangulum, si adhuc sequitur magnitudo, vel paruitas hoc esset praeter intentionem agentis triangulum, & si natura intenderet generare solum animal praeter intentionem eius esset homo, aut equus. Ita etiam si intentio Dei est producere tantum primam intelligentiam: ergo productio aliarum creaturarum esset per accidens in ordine ad primam causam, & in ordine ad secundam causam esset per se, & tamen totum oppositum videtur. Quia casualia & fortuita sunt respectu secundae causae, non autem primae. Hinc Auer. quoque 12. Metaph. inuehit contra istam opinionem, quod in separatis non est pronuntius & consequentio, sed tantum causa & causatum, ut intellectum est causa intelligentis, haec de primo.

Comm. 36.

Forma intellectus duplex.

Idea est id quod intelligitur.

Quid est idea cuiuslibet rei.

Quare idem multiplicatur in Deo & non artes & sapientiae.

Multitudo idearum non repugnat diuinae simplicitati. Propositio 8.

Cap. de vno

Quo ad secundum quid est modus pluralitatis idearum in Deo: Procius notitia Scien- dum est quod forma intellectus est duplex, altera quae est principium actus intelligendi, & haec est similitudo rei intellectae in ipso intelligente, ut species hominis existens in meo intellectu. Altera est forma intellectus quae dicitur terminus actus intelligendi, sicut Artifex intelligendo excogitat formam domus, illa forma excogitata non est id quo artifex intelligit: sed id quod intelligit, si ergo intellectus artificis produceret aliquod artificiatum ad similitudinem ipsius, tantum ipse intellectus artificis esset idea, non ut intellectus, sed prout esset quoddam intellectum, & si illud artificiatum perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam sui ipsius, prout esset quoddam intellectum & imitatum ab illo artificiato, si vero illud artificiatum non perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam illius artificii, prout defecit a principali exemplari secundum quandam proportionem determinatam. Sic etiam Diuinus intellectus omnia producit ad suam similitudinem, unde substantia Dei est idea omnium, non prout substantia & essentia est, sed prout est similitudo & ut est intellecta a Deo, creaturae non perfecte imitantur diuinam essentiam. Hinc essentia non accipitur absolute ab intellectu, Diuino vt idea rerum, sed cum proportionem creaturae sciendae ad ipsam diuinam essentiam, secundum quod ipsa creatura deficit ab ea, vel imitatur eam. Et quia diuersae res diuersimode imitantur ipsam secundum diuersos modos & proprietates distintas ab inuicem. Ideo diuina essentia cointellectis diuersis proportionibus rerum ad eam est idea cuiuslibet rei, & quia sunt diuersae proportionibus & respectus rerum, necesse est plures esse ideas, adeo quod diuersitas inuenitur ex parte diuersarum proportionum creaturarum ad ipsam, & unitas ex parte diuinae essentiae. Ita quod illud quod multiplicatur in Deo est id quod, non id quo, quia non sunt multae sapientiae in Deo, nec multae artes sed sunt multae ideas. Quoniam cum perfecte Deus agnoscat essentiam suam, cognoscit eam omnibus modis quibus est cognoscibilis ab ipso & participabilis a creaturis. Quae creaturae varijs modis ipsam diuinam essentiam imitantur: propterea variae ideas sunt ponendae. Et licet id quod primo & per se intelligitur a Deo sit vnum numero, id autem quod secundario intelligitur a Deo potest compari multitudinem & potest esse distinctio rationis, inter istas ideas prout faciunt diuersa cognita, unde punctus alio modo cognitus est ut principium, & alio modo vt finis: Ita et essentia Dei vt est participabilis & imitabilis ab intelligentia est vnum cognitum, ut autem est participabilis & imitabilis a caelo, est aliud cognitum, & ut est participabilis & imitabilis ab homine est aliud, & sic de alijs creaturis. Et sic patet modus pluralitatis idearum in ipso Deo haec de secundo.

Quo ad tertium quod multitudo idearum non repugnat diuinae simplicitati ostenditur, quia hoc est illud quod terret omnes philosophos, quandoquidem quicquid ei attribuitur debet ei nobilissimo modo attribui, sed Deus est principium rerum: ergo debet poni in eo omne illud quod ad nobilitatem principij pertinet in summo, sed unitas est sic, quia omnis virtus plus est unita, quam multiplicata vt docet Author libro de causis, sic in Deo debet esse summa unitas, & non solum esse vnus re tantum, sed etiam ratione, cum magis dicatur vnum quod est vnum re & ratione simul, quam id quod est re tantum vnum & non ratione. Adde etiam quod Arist. 5. Metaph. ait, quod omnino est vnum

vnum quod non potest separari, neque intellectu, neque tempore, neque loco: neque ratione & maxime in substantia: Si ergo Deus est maxime vnus, quia est maxime ens, non potest separari ratione. Et sequeretur etiam esse in Deo quandam inaequalitatem: quia vna idea continebit esse tantum, alia esse, viuere, & sentire, alia esse viuere sentire & intelligere, & sic magna inaequalitas & confusio esset in ipso Deo. Nec esset status in causis formalibus, quia cum ideae sint formae plures: ergo plures primae formae, & non vna tantum, & sic darentur plures primae materiae, & plures primi agentes contra Arist. 2. Metaph. Sed haec omnia sunt nullius momenti: quia diuinae simplicitati non repugnat multiplicatio idearum, cum se habeant vt obiectum & terminus intellectus, non autem vt principium quo Deus intelligit: Quia si multiplicarentur rationes quibus Deus intelligit, vtique sequeretur compositio in Deo: quia istae rationes secundum suas proprias rationes intelligendi essent distinctae: sed modo non est sic quoniam multae ideas sunt rationes intellecte vt quod, non dispartite, sed in vno numero comunicantes, & hoc vnum numero est essentia, unde ideae non significant absolutum tantum, nec respectum tantum, sed utrumque: absolutum quod est essentia, & respectum puta esse imitabile a creatura. Sicut omnia illa nomina quae significant absolutum relatiue, vt Dominus, Saluator, Gubernator, & sic non quolibet distinctio repugnat simplicitati, nam distinctio rerum absolutarum repugnat Deo, non autem distinctio relatorum. Similiter distinctio rationis quae reducitur ad distinctionem rei repugnat diuinae simplicitati, vt distinguitur foras, & foras sedens, sed non distinctio rationis quae reducitur ad unitatem rei, quae diuersimode est intelligibilis. Ad dictum Arist. 5. Metaph. dico non esse ad propositum: quoniam ibi per rationem intelligit definitionem: sed in Deo non sunt plures rationes quasi definitiones, sed plures rationes id est ideas intellecte. Nec etiam sequitur quod ideae sint inaequales ex hoc quod vna perfectius representat rem vnā, quam aliam, sed bene sequitur quod ideae sunt rerum inaequalium. Nec etiam sequitur non dari vnā primam formam ad quam omnia reducuntur. Quia haec prima forma est Diuina essentia secundum se considerata, ex cuius consideratione Diuinus intellectus ad inuenit diuersos modos imitationis ipsius, in quibus consistit pluralitas idearum, & haec de tertio, sequitur videre quomodo de secundum Theologos Conciliatur Aristoteles cum Platone.

Posuimus diuersas opiniones de ideis, nec non conciliationem Arist. cum Platone secundum Simplicium, nunc superest ostendere quomodo potest Arist. conciliari cum Platone etiam secundum Theologos, & ad hoc videndum oportet statuere quaedam fundamenta. Quorum primum est, quod multoties Plato & Arist. vsi sunt Rhetoricis & Poeticis sermonibus, qui non sunt suscipiendi ut verba sonant, sed secundum mysticam intelligentiam, & hoc non est dandum vitio, sed summe laudandum: quia res difficiles non possunt nisi isto modo declarari. Hinc reperitur aliquando Platonem statuisse ideas in mente Diuina, aliquando in verbo, aliquando in concavo lunae, aliquando in cerebro Dei, unde Arist. 3. de Anima laudauit Platonem ponentem animam locum esse specierum, non totam sed intellectum, neque actu, sed potentia; Quo in loco dubitat Auer. quia male videtur quod in definitione intellectus posset poni locus, ideo haec definitio potius dicenda est Rhetorica quam Physica cui difficultati responderi Auer. quod in talibus rebus cogitur homo vii similitudine quadam, & per genera Rhetorica diffinire. Eodem quoque libro assimulat intellectum tabulae in qua nihil est depictum. Quo dicto prius vsus fuerat Plato in Phileto de summo bono ubi ait, quod anima hominis est similis cuidam libro. 12. Metaph. loquens Arist. de numero intelligentiarum ait, tradita sunt a senioribus & ab Antiquis in figmentis, & dimissa posterioribus, quod hi sunt Dij, & contineant diuinam naturam vniuersalem, reliqua vero fabulose sunt allata ad persuasionem vulgi. Ex his dictis patet quod tam Arist. quam Plato vsi sunt aliquando sermonibus Rhetoricis, & figmentis poetarum ad velanda secreta Philosophiae, & hoc acceperunt a Chaldeis, & hi acceperunt a Pythagora, qui docuit discipulos suos silere tantum, & praecceptores audire, quia non minoris virtutis est reticere, quam fari. Et Pythagoras suscepit ex Pherecide praecceptore suo, qui neque fuit primus inuentor, sed emerfit hic modus philosophandi ex verisissimis Hebraeis: qui secreta legis Moysae non scriptura sed ore communicabant posteris, hac ratione, ne omnibus essent manifesta, unde haec notitia Gabala est appellata.

Tex. 8.

Idea non sunt rationes quibus Deus intelligit.

Idea quid significet an absolutum vel respectuum.

Quid datur inaequalitas idearum.

Arist. non contradicit Plat. de ideis secundum Theologos.

Tex. 6.

Ar. laudat videntem sermonem rhetorico.

Tex. 14.

Tex. 30.

Licet vii figmentis ad velanda secreta philosophiae.

Quid est scititia gabala.

L L lata:

Universitas de
Matth. 7.
1. cor. cap. 2.
Plato in Thim.
Bibliot.

Cap. 2.
Idea habet
triplex esse.

Tex. 100.

Tex. 34.
Tex. 81.

Lege D. Th.
P. p. q. 32.
ar. 1.

Lib. de repu-
blica.

In Thim.
vide D. Th.
P. p. q. 30.
ar. 1. ad secu-
dam.

Quid sit ma-
teria secun-
da in Plato-
nem.

Idea: quæ idem est q. receptio, quia ore non scripto recipitur. Hoc quoq. modo philoso-
phandi vultus est Christus Saluator noster. Qui loquens discipulis suis aiebat, vobis da-
tum est nosse misterium Regni Dei, ceteris autem in parabolis ut videntes non videant
& intelligentes non intelligant, propterea subdebat. Holite Sanctum dare Canibus &c.
Et Paulus sapienciam loquimur inter perfectos &c. Sicuti Hæbrei, Pythagoras, & suus Ma-
gister, & Christus Saluator noster, & omnes ferè Poetæ enigmatice locuti sunt, ita Arist.
& Plato. Et hoc non debemus habere pro inconuenienti. Quia ad occultanda secreta
Philosophiæ factum est, vnde in Thimæo aiebat Plato. Creator omnium primo creauit
angelos manu, deinde creauit alia mortalia, & ipse mansit in quiete, & sine labore.
Quod dictum est illud quod nos habemus lib. Genesi. Quando Deus creauit hominem
ad imaginem suam, & postea requieuit ab omni opere, quod patrarat &c. Secundo est
notandum, q. idee habent triplex esse, scilicet virtuale, formale, & participatum, exem-
plum. Caliditas reperitur in celo virtualiter, in igne autem formaliter, in aqua calefa-
cta participatim, sic idee sunt virtualiter in ipso Deo, qui vnico intuitu se & alia intue-
tur, qui quidem intuitus si non dirigitur ad opus spectabit ad speculatiuum scientiam
Dei: si vero dirigitur ad opus spectabit ad practicam. Præterea Plato ad duo posuit ne-
cessarias ideas, ad speculatiuum cognitionem, & hoc est quando diuinus intuitus in nu-
da contemplatione Dei est. Et ad generationem rerum, quando ille intuitus dirigitur
ad opus, & hoc est ideas habere esse in mente diuina secundum esse virtuale, non q. sint
impressæ sicuti sigillum in cera, vel imago in tabula hoc quoq. voluit intelligere Arist.
primo cæli à primo quidem ente deriuatum est esse, his clarius, his obscurius & hoc
primum ens est imitabile ab omnibus creatis. Quod Arist. deuit secundum de Ani-
ma naturalissimum est omnibus viuentibus generare tale quale ipsum est, & pri. Phys.
ait. Existente quodam diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium esse ipsi
dicimus: aliud autem aptum natum est appetere, & desiderare ipsum secundum natu-
ram. Aliud esse formale habere idee in verbo diuino, siue in partu, & filio Dei, per di-
uinum verbum Plato non intelligit sicuti Christiana pietas & Religio consistit ver-
bum Dei non natura, sed sola proprietate personali distinctum: sed intelligit primam
creaturam: quam Arist. primam intelligentiam docet, & nos primum Angelum. Nam
ab vno solum vnum processit. Quia si essent duo, vel essent æquæ perfectæ, vel differ-
rent numero, vel specie, non primo quia subtrahit unitate variatur species: & sic vnum
est perfectius altero. Non secundo quia tunc haberent materiam: sequitur ergo q. pri-
mo vnum tantum verbum sit productum quod natura & persona est distinctum à Deo.
De quo verbo loquens Diuinus Plato ait. Multa esse pulchra, & bona, quæ licet inter
se distincta sint, in vno tamen continentur atq. videntur. Et hoc dicitur illud verbum,
& vnica illa idea continens omnes alias, & dicitur mūdus idealis, filius, partus, & pro-
les Dei. Et in hoc verbo dicuntur reperiri idee secundum esse formale, ut caliditas in
igne. Vnde loquens Plato de illo primo Deo patre omnium aiebat. O dii Deorum
quorum opifex idem paterq. ego: &c. Arist. 12. Metaph. in fine summens ab Homero
dicebat. Eritia nolūt malē disponi, vnus ergo princeps, à quo sunt alij principes, quos
intelligentias mouitices celorum vocat. Tertium esse quod habent idee dicitur parti-
cipatum. Nam pater Deorum de mente Platonis est simplicissimus nullam compositio-
nem habens, à quo productum est verbum illud in quo oportet ut sit aliqua compositio
non enim ea potitur simplicitate, qua primus opifex gaudet. Nam si ab ideis virtualib.
emerferunt idee formales in verbo, & ab illis ideis quæ sunt in diuino verbo emerferūt
aliæ idee in intelligentijs, in anima humana, & in materia prima licet hæc non retineat
neq. nomen neq. rationem idearum, cum non habeant rationem formæ exemplaris, sed
potius exemplati & producti, vnde istæ idee habent esse perfectius in verbo, cum in eo
sint formaliter, q. in intelligentijs in quibus habent esse participatum: ut caliditas per-
fectior est in igne, q. in ferro ignito, & in intelligentijs, habent perfectius esse, q. in ani-
ma humana, imperfectissimum esse quod habent est in materia prima, in qua sunt in-
potentia: quam materiam, magnum & paruum vocauit Plato, magnum, scilicet in po-
tentia & paruum in actu: quia habet actum entitatiuū ut aliqui imaginati sunt, in ma-
teria particulari habent esse contractum ad hic, & nunc, & solo sensu & non mente per-
cipiuntur.

19
cipiuntur. vnde Plato aiebat. In ideis illis supremis est vera scientia, in nobis ex his
quæ in materia existunt rudis quadam opinio generatur. Tercio notandum q. idee
ad duo sunt necessaria: ad scientiam, & ad causalitatem rerum producendarum. Ad
scientiam primo, quia in Deo idem est intelligens, intellectus, & intellectum, & cuncta in
se distincte cognoscit, & omne intelligens ut alias dictum est continet idolum rei facien-
dæ: Si ergo cuncta in elligere debet, oportet ut omnium similitudinem apud se habeat:
quæ dicuntur idee virtualiter, de quibus aiebat Plato in Thimæo duos esse mundos al-
terum intelligibilem, alterum sensibilem, & sensibilem esse exemplatum ab intelligibi-
li, & ideali: & per mundū idealem cognoscit Deus mundum sensibilem. Ecce quo-
modo idee faciunt ad scientiam Dei. Faciunt etiam ad efficientiam rerum: Quia cōs
ferè philosophi tenent Deum non ociari, sed semper intelligere: quia nobilissimo agē-
ti est attribuenda modo est Deo attribuenda. verum quia intelligendo Deus producit res ad
extra: necesse est ut intelligat se imitabilem à rebus istis productis: nam si secus imper-
fecte seipsum intneretur & agnosceret. Et sic pertinent idee ad scientiam practicam, &
etiam ad speculatiuum. Præterea Philosophus. 3. de Anima dicebat q. in intellectu pra-
ctico sine differtā speculatiuo, & 2. Metaph. postea aiebat q. finis speculatiui est veri-
tas, finis practici est operatio. Aliqua verò cognitio practica dicitur ex ordine ad opus
quod contingit dupliciter quandoq. in actu quando, scilicet ad aliquod opus actu ordi-
natur. Sicut artifex præconcepta forma præponit illam inducere in materiam, & tunc
est actu practica cognitio & forma cognitionis: quandoque vero est ordinabilis cog-
nitio ad actum non tamen actu ordinatur, sicut cum artifex excogitat formam artificij,
& sit per modum operandi non tamen operari intendit, tunc illa est practica habitu, vel
virtute, non tamen actu. Quando verò cognitio nullo modo est ordinabilis ad actum,
tunc semper est speculatiua. his omnibus modis reperitur cognitio in Deo, & sic etiā
reperiuntur idee. Quia Deus perfectius cognoscit creaturas, q. artifex artificata, sed ar-
tifex creatus per formas quibus operatur habet speculatiuum cognitionem de operibus:
ergo multo fortius Deus. Præterea cognitio speculatiua est quæ considerat principia,
causas, & passionēs rerum: sed Deus cognoscit omnia, quæ cognosci possunt de rebus
ipsis: ergo idee in ipso Deo spectant non solum ad speculatiuum, sed etiam ad practicā
cognitionem. Vltimus, cognitio practica non se exiendit nisi ad faciendā: sed Deus
per ideas non solum scit faciendā, sed præsentia, futura, & præterita: ergo idee in eo
pertinent ad practicam, & speculatiuum cognitionem. Hinc conciliantur dicta Plato-
nis quando dicit idee sunt in mente diuina, per hoc voluit intelligere ideas pertinere ad
speculatiuum cognitionem. Quando dixit quod sunt in concavo lunæ, voluit intel-
ligere prout spectabant ad practicam cognitionem in actu. Quando dicit q. sunt in ce-
rebro Dei, intellexit cognitionem practicam in habitu, vel conciliantur sic q. vnum di-
ctum est clarum & perspicuum, aliud vero ængmaticum & obscurum. Sequitur vide-
re opinionem Aristotelis declaratam secundum Theologos.

Hic videndum est quid sentiat Arist. de ipsis ideis, & pro intellectu suæ opinionis.
Est notandum q. Pythagoras cum esset interrogatus, an esset sapiens? Respondit se non
esse sapientem, sed Philosophum. Quod quidem dictum pulcherrimè habetur apud
Platonem in libro de pulchro, ubi socrates interrogat Phædrum. sapiensem quidem d.
Phædre magnum esse mihi videtur: quia hoc soli Deo conuenit: at Philosophum dice-
re concinnius fuerit: vnde pater non dari scientiam simpliciter apud nos, sed hoc conue-
nit soli Deo secundum Platonem, & hoc etiam dicit secundum Arist. Nam primo post.
deffiniens ipsum scire dixit, scire autem opinamur vnumquodq. simpliciter, sed non so-
phistico modo, quod est secundum accidens cum causam arbitramur cognoscere propter
quam res est: quoniam illius est causa & non contingit aliter se habere. Quam diffi-
nitionem si diligenter consideremus patebit secundum Arist. non dari scientiam simpli-
citer. Nam primo dicit q. scire est cum causam cognoscimus, & non vna tantum cau-
sa cognoscenda est: quia tunc non esset scientia simpliciter, sed tantum in genere: ergo
oportet ut causæ multæ cognoscantur. Quia semper oportet conclusiones resolueri in
principia proxima, & illa proxima principia in prima principia illius scientiæ: nec etiā
LL 2 sufficit

In Thimæo.

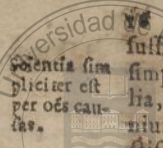
Duplex mū-
dus intelli-
gibilis, & sē-
sibilis.

Tex. 49.
Tex. 3.

Quomplex
cognitio in
Deo reperit-
ur.

Conciliatur
diuersa di-
cta Platonis.

Opinio Ar.
de ideis scilicet
diuini Theo-
logos.
Esset sapientē
conuenit soli
Deo.
Tex. 5.

Tex. 9.
1. Metaph.
Disput. 3.

Sola prima
causa est im-
mutabilis.

Comm. 16.

Dictum Si-
monidis.

Quomodo
datur scientia
secundum
Arist.
Senippus
nepos Plat.

Tex. 19.
Opinio Pla-
to Generis
fuit plebea.

Vniuersale
multiplex.

Lege D Th.
p. p. q. 55.
ar. 3.
Tex. 8.

Iex. 60.

Tex. 6.

Tex. 19.

Cap. de enu-
riatione.
Tex. 7.
Tex. 18.

fulsit cognoscere conclusiones per principia vnius scientie; Quia nec hoc esset scire simpliciter, sed in genere tantum: oportet ergo ut deueniamus ad principia Methaphisica, & resolueret ipsa in primum principium, quod est prima causa efficiens, & finalis omnium rerum: in qua relucet idea secundum esse virtuale vt dictum est. Iecirco exactissima cognitio quae de rebus haberi potest, est quando cognoscimus conclusiones per causas proximas, & altissimas primas, si verum est quod dixit Philosophus 2. Metaph. res sicut se habet ad esse, ita & ad cognosci, & omnia entia habent esse per primam causam ergo nisi ipsa sciatur nihil perfecte sciri potest. Modo prima causa non potest nobis quidditatem intelligi vt alias ostendimus. Secunda conditio est ipsius scire. Quoniam illius est causa, debet ergo causa simpliciter non naturalis, aut Mathematica, siue Metaphisica: Sed debet esse causa quae producit rem quantum ad totum suum esse. Modo causa naturalis cum agat per motum, in agendo semper praesupponit aliqd, & non producat totam rem, sed tantum educat formam de materia: ergo haec causa est Deus quae tota rem producit. Tertia conditio, scire est quod non contingat aliter se habere, debet enim esse immutabilis omnino illa causa: omnes aliae causa ab ea sunt mutabiles, & habent esse vertibile, sola prima causa est immutabilis. Stabilisq; manens das cuncta moueri. Sed diceret quis: ergo tu negas scientiam simpliciter ad mentem Aristi? Respondeo qd concedo dari scientiam simpliciter alicuius conclusionis, quae scitur per causas proprias, & principia propria in aliqua facultate. Quia datur demonstratio simpliciter Physica, simpliciter Mathematica, & simpliciter Metaphisica in generibus istis, vt dixit Auer. 2. Meth. demonstrationes Mathematicae sunt in primo gradu certitudinis sed haec scientia quae habetur per istas demonstrationes non est absolute, & simpliciter libera. Quia haec est diuina possessio, & non humana: & solus Deus habet hunc honorem vt dixit Symonides: quia habet vsum idearum, nos vero sumus veluti noctuae non valentes intueri lumen solis, propterea absolute & simpliciter scientia non datur. Secundo est notandum ut ait Eusebius Cesarjensis libro de preparatione Evangelica, qd post mortem Platonis plures successerunt, qui nouis opinionibus sua repleuerunt academiam. Nam ipse Diuinus Plato verissimam & sanctissimam philosophiam edocuit in vita. Post mortem surrexerunt quidam eius discipuli inter quos fuit Spensippus eius nepos natus ex sorore sua, & Xenocrates et multi alij: qui susceperunt vices docendi, & isti multa dixerunt quae Plato nec imaginatus est, vnde Simplicius 2. phys. ait Aristotelem impugnasse vulgares & plebeas opiniones putantes in mente opificis esse formas cum Materia, sicuti sunt hic, hoc autem imponere Platoni est irrationabile fati. Tercio est notandum qd vniuersale multipliciter accipi potest. Vno modo, pro vniuersali in essendo & hoc duplex, vel vt causa effectiua, vel vt causa formalis, non inherens, sed exemplaris, vt Deus, vniuersale in praedicando est illud quod existit in multis, & dicitur de multis vt aial. Vniuersalia in causando, scilicet effectiua sunt vt intelligentiae, de quibus Aristi, in Prologo Metaph. vbi ait fere difficillima sunt vniuersalia ad cognoscendum. Potest etiam distinguere vniuersali vt ait Amonius in praefatione Praedicabilium. & Eustratii secundo Ethic. & D. Thom. in Tractu de Angelis, & Alexander in 7. Metaph. qd vniuersale quodam dicitur ante multa, vt idea & intelligentia, aliud est post multa, vt illud quod est separatum & abstractum ab anima, de quo Ar. primo de Anima aiebat, animal vniuersale aut nihil est, aut posterius est. Aliud vniuersale dicitur in multis, vt natura ipsa in qua conueniunt singularia, puta animal, homo, & leo. Simplicius quoq; secundo de Anima declarans dictum Aristi, sensus est singularium, & scientia est vniuersalium, distinguens de vniuersali, ait, qd aliud est vniuersale quod residet in anima, de quo scientia est: & hoc vniuersale sunt ideae quae a supremis illis ideis originantur, de quo Aristi, primo post. aiebat. Principia cognoscimus, in quantum terminos cognoscimus, per terminos si Aristotelem per Aristotelem interpretari velimus, debemus intelligere ideas, & quidditates, vt docuit ipse secundo phys. patet hoc autem si quis tentauerit dicere terminos, definitiones, seu quidditates, & ideas. Aliud est vniuersale quod dicitur de multis sicuti animal, & homo &c. de quo Philosophus primo perier. & 7. Metaph. & hoc residet in rebus. Patet igitur quomodo dantur ideae de mente Aristi, & dissidium inter ipsum & Platonem potius est in verbis quam in sensu, nam secundo Phys. vbi loquens de quatuor causis

tuor causis & potissime de formali, inquit alio modo species, & exemplum, haec autem ratio est ipsius quod quid erat esse &c. Si data est mihi autoritas interpretandi Aristi. dico quod hac ratione dixit philosophus formam, speciem, & exemplar: quia aliquae sunt formae inherentes & constituentes rem in esse, aliquae sunt formae exemplares: quae in supremo illo artifice relucet. Praeterea 8. Phys. nonne Ar. declarauit primum motum esse aeternum & absolutum ab omni materia: declarauit etiam qd hoc principium non solum est primus motor, sed est tanquam forma, & finis, quod Auer. etiam idem fatetur in Commen. qd Deus non solum est agens, sed etiam forma, certum est qd non loquitur de forma inherente: quia satis imperfecta est cum sit pars: ergo loquitur de forma exemplari. Quid autem aliud est forma exemplaris nisi idea, datur ergo idea de mente Aristi. Praeterea eodem lib. 8. Phys. ait nihil inordinatum est eorum quae natura, & secundum naturam sunt; Natura est causa ordinationis. Quaeitur modo quid intelligimus per naturam, aut materiam, aut formam, non materiam, quia est inordinatissima, & indeterminata: ergo formam, & tunc quero, aut formam quae est pars rei, aut formam exemplarem. Non primam quia ipsa est imperfecta, cum sit pars: igitur formam exemplarem: haec forma exemplaris est Deus optimus, qui est forma absolutissima, & simplicissima: & haec forma exemplaris est idea omnium; quae est vna ex parte sui, sed est multiplex ex parte rerum. Praeterea hoc idem aiebat philosophus tertio celi vbi habet, causa ordinis in sensibilibus est natura. Item secundo de generatione vbi quare Philosophus quomodo nutriantur arbores, & plantae, habet haec verba, forma & species interminis eorum, licet per terminos intelligant Latini corpora caelestia: quae suo motu & lumine sunt causa generationis & corruptionis: tamen Aristi per terminos intelligit quidditatem, diffinitionem, & ideas, vt patet. 2. Phys. vbi impugnans vulgarem ac plebeam sententiam de ideis, ait lequeretur diffinitiones naturales abstractiones esse Mathematicis, & probans consequentiam hanc ait, patet autem hoc, si quis vtriusq; tentauerit dicere terminos, id est diffinitiones, seu ideas. Praeterea. 12. Metaph. volens agere de forma per comparisonem ad substantiam, posita illa diuisione de substantia, quae est in materia, formam, & compositum, inquit reperiri quasdam formas, quae inueniri non possunt sine materia, vt domus, & formae artificiales omnes, quae cum accidentia sint nequeunt existere sine subiecto. Sic dicendum est de forma domus, nisi velimus loqui de domo quae est in anima artificis, nam illa sine materia est, non tamen sine subiecto vnde subdit, si quae formae sunt praeter substantiam compositam, hoc verum erit in substantijs naturalibus. Hinc laudauit Platonem. Quia propter non male Plato ait quia species sunt quaeunque natura: Si quidem sunt species, & sunt aliae horum vt ignis, caro, caput &c. Praeterea scribit etiam Philosophus 12. lib. Metaph. de duplici bono vniuersi, & etiam ipsius exercitus, bonum exercitus est ordo in ipso, qui etiam reperitur in duce, sic etiam bonum vniuersi est ordo vniuersi, qui reperitur in Rectore vniuersi, hic autem ordo existens in Rectore quid est aliud nisi mundus idealis, quem ponit Plato? Non igitur distepat Aristi a Platone nisi in verbis in positione idearum. Item eodem libro nonne ait Philosophus Deum mouere & non moueri, & in mouendo mouet sicut appetibile, & intelligibile; haec enim sola mouent non mota, vnde Aristi. loquens de orbibus, probat orbis dupliciter moueri ab intelligentijs, scilicet vt agens, & vt finis vnde forma balnei, si non esset in materia tunc moueret vt agens & vt finis, & sic motores orbium sunt agentes & vt fines. Auer. etiam 3. de Anima ait haec verba formalia, vniuersalia sunt neque generabilia neque corruptibilia, & sunt existentia extra mentem, & est sermo verus, sed quae sunt ista vniuersalia existentia extra mentem nisi ideae quas Plato ponit in mente diuina: quas Ar. non negat sed amplectitur & docet, non, ergo aduersatur Ar. Platoni in hac disputatione. Vt igitur absoluaur quaesitum hoc iuxta ritum ac ordinem quo fuerat propositum, descendendum est ad id quod quarto loco praemisimus, soluere nempe argumenta omnia, quae in diuersis partibus Philosophiae sunt adducta ab Aristotele aduersus Platonem. Et primo ad hoc argumentum illud quod fecerat Philosophus 7. Metaph. vbi quare. Num quidditas sit idem cum eo cuius est quidditas; & dissoluit hanc dubitationem dicens

Tex. 71. & 72

Tex. 19.

Deus est forma exemplaris.

Tex. 14.

Tex. 50.

Tex. 19.

Tex. 14.

Ar. laudat Platonem.
Tex. 52.

Tex. 36.

Commen.

Solutio Argumentorum de ideis.
Tex. 10.

Tex. 6
Solutio
Simplicii.

Tex. 16.
Secundum
Argumentum

Solutio Arg.
prepos.

Tex. 39.

Tex. 26.

Tertium
Argumentum.
Tex. 21

Solutio arg.

Quartum
Argumentum.

Tex. 21

Solutio arg.

dicent in entibus perse sunt idem, non autem in aggregatis per accidens: unde in homine idem est quidditas, & id cuius est, cum sit quodam ens perse: sed in homine albo differt: hoc itaque arguit Arist. qd si homo qui est quoddam ens perse haberet ideam separatam & quidditatem, sequeretur qd neq; in ente perse quidditas esset idem cu eo cuius est. Præterea illa idea separata ratione etia est quodā ens perse: ergo haberet aliam ideam, & sic dabitur progressus in infinitum, quod est absurdum ut patet 2. Metaph. Hoc argumentum soluitur ex fundamento Simplicij tenentis Arist. impugnasse opinionem v. agrem Platoniorum tenentium ideas esse eiusdem rationis cum ideatis, & nō opinionem Platonis tenentis in Thimeo ideas differre ad ideatis ut perpetuum à corruptibili, quod etiam Arist. docuit 10. Metaph. corruptibile & incorruptibile differre plquam genere. Secundo Arist. facit aliud argumentum in eodem textu si quod quid est hominis esset separatum ab homine, & ipsius boni à bono, & entis ab ente, tunc homo non esset homo, nec bonum esset bonum, nec ens esset ens, neq; etiam haberetur scientia de istis: deducitur cōsequētia quia vnunquodq; scitur & est ens per suam quidditatem. Modo quidditas hominis est separata ab homine sū Platō; Quidditas boni à bono &c. Sequitur oppositum eius quod Plato dixit, ideas facere ad scientiam, & ad productionem rerum. Pro solutione huius argumenti, noto primo quomodo ideę faciunt ad esse rerum & dico qd hoc modo faciunt ad esse rerum quatenus sunt causę formales, non quidem inherentes; sed exemplares, & iste formę non debent existere in re, sed in mente opificis, hoc idem dicit Arist. 7. Metaph. qd omnia sunt quodammodo ex vniūoco, ut homo ex homine, & domus ex domo. Quia cum sit duplex agens propinquum, siue ut quod, & vniūocum, ut homo, alterum remotum & equiuocum ut sol de quibus agentibus secundo Physicorum aiebat Philosophus, sol & homo generant hominem. Ideę faciunt ad generationem ut agencia remota & equiuoca, faciunt etiam ad scientiam hoc modo, quia formę quatenus sunt in materia habent esse & mouent sensum, & ex illis sensationibus causantur phantasmata & illa causant intellectionem mouendo ideas existentes in anima, & si ista cognitio fuerit causata à solis principijs naturalibus erit scientia naturalis in genere, si perfecte debet sciri illa res oportet ut resoluantur principia naturalia in alia communiora, quousque deueniamus in notitiā idearum quę sunt in mente diuina & sic habebitur absolutissima & perfectissima cognitio de re illa. Hoc itaque. Dico qd argumentum Arist. concludit contra illos Platonicos qui dicebant nō esse alias formas rerum præter eas quę sunt in mente Dei, adeo qd res existerent tantummodo per illas: quod est falsum, modo dictum est de mente Platonis, ab ideis quę habent esse virtuale fluere ideas habentes esse formale in verbo, & ab illis fluunt ideas in mentibus Angelicis, & in anima nostra, & in materia prima & in materia particulari licet i his materijs ideas non habeant nomen & rationē ideę, sed potius ideati. Tertio Arguitur quia Arist. 7. Metaph. ait qd si darentur ideas, vel facerent ad esse rerū, vel ad scientiam, sed neutro modo: igitur non dantur ideę, probatur minor & primo qd non faciunt ad esse, quia illud facit ad esse alicuius, quod existit in eo, sed ideas non existunt in rebus ideatis igitur nihil faciunt ad esse ipsarum. Quod non ad scientiam probatur quoq; quia id quod scitur, scitur per quidditatem quę est in re scita, & non per quidditatem separatā ab eo, sed ideas sunt vniuersalia separata ab ideatis: igitur sciri non possunt per ideas, & sic nec ad scientiam conducunt. Hoc argumentum soluitur per illam diffinitionē de vniuersali ante rem, in re, & post rem. Nam intentio Arist. est impugnare opinionem illorum qui nullum aliud vniuersale ponebant nisi illud quod est ante rem. Modo Plato non est istius opinionis ut diximus cum ponat triplex vniuersale, & illud quod est ante rem facit ad esse, nō ut forma inherens sed ut forma exemplaris, facit etiam ad scientiam perfectam: Quia non potest perfecta scientia haberi de rebus nisi resoluantur ad rationes exemplares. Quarto arguitur quia eodem libr. 7. Philosophus ait qd si darentur ideas tunc ens perse non differret ab ente per accidens, quod est falsum, cōsequētia deducitur: quia ens per accidens est verbi gratia ut homo albus, in quo differt quidditas & id cuius est quidditas, homo est ens perse, in quo etiam differt. Nam quidditas hominis est idea eius: quę est separata ab homine, & sic ens perse & per accidens non differrent, responderetur, Argumentum hoc concludere contra illos qui ponebant tantummodo

modo formas separatas, non autem inherentes in materia: Nam in ente per accidens differt quidditas, & id cuius est propter multiplex significare, & quia nō est definitibile. In ente perse est idem definitio ue. Quia definitio & definitum sunt idem. Quinto arguitur quia Philosophus 7. Metaph. agens de generatione rerum ait, omne quod fit à suo simili fit, sed naturalia fiunt: ergo ab vniūoco: ergo non ab ideis, quę non possunt vniūocari cum istis ideatis, quia sunt incorruptibiles. Ad hoc dicitur qd Arist. impugnat positionem illorum qui ponebant tantum causas vniuersales actiuas, non autem causas particulares; sed hoc non posuit Plato, qui posuit etiam ipse omnia fieri ab vniūoco concurrentibus tribus conditionibus, qd agens sit principale, propinquum & essenziale ut recitat Auerr. 12. Metaph. Sexto arguitur quia Arist. 2. de generatione agens de causa formali, materiali, & efficiente reprehendit Platonem ponentem ideam esse causam efficientem, dicens. Idea est æterna, & materia est æterna: ergo semper erit generatio: quia forma semper est, & recipiens semper est & tamen falsum est, quia aliquando est generatio, aliquando est corruptio. Respondeo qd ibi Philosophus impugnat illos qui non ponebant causas particulares, quod non est dicendum de Platone, qui in sexto dialogo de legibus ponit vniuersales & particulares causas, ut patet ubi loquitur de sponso & sponsa. Septimo arguitur quia 7. Diuinorum ait Arist. qd sicuti se habet sphaera ad as ita omnes res naturales ad materiam; sed sphaera non potest esse sine ære: ergo nec res naturales sine materia, subdit reprehendendo Platonem. Quia propter parabolam de animali quam Iunior Socrates dicere consuevit nō recte se habet profecto, à veritate abducit, facitq; existimare hominem esse sine partibus, sicuti circulus sine ære. Ad hoc dicitur qd intentio Arist. loco illo est reprehendere eos qui existimabant omnium rerum unam tantum esse definitionem: sed non ita est apud Platonem ponentem hominem definiri per materiam in ordine ad motum, & sic spectat ad Physicum, ponit etiam hominem definiri ut substantia quedam est, & sic spectat ad Metaph. & per Iuniorē Socratem Arist. non intelligit Platonem nec illum Socratem, qui fuit præceptor Platonis ut placet Alexandro, sed Socratem Generensem: qui fuit post Platonem per multum tempus & docuit Athenis. Octauo Arist. 2. Phys. ponit entia Mathematica esse abstractiora naturalibus, reprehendit Platonem postmodum, & dicit. Latet autem hoc facientes ideas: Quia si ponerentur ideas, tunc res naturales essent abstractiores Mathematicis, quod est absurdum. Ad hoc argumentum respondet Simplicius eodem loco, Nam ibi Philosophus reprehendit plebeas sententias ponentium ideas esse in mente diuina, sicuti sunt formę quę sunt hic; sed D. Plato posuit alias ideas in diuina mente, & in intelligentijs, & in anima nostra, & in materia, in qua formę existentes non retinent rationem & nomen idearum. Nono arguitur. Quia Philosoph. 1. Metaph. impugnat Platonem uolentem declarare res sensibiles per numeros distinctos à rebus sensibilibus, puta si quis voluisset declarare decem equos, oportuisset ipsum declarare per decem homines, & sic de rebus Mathematicis, & Metaphisicalibus. Tunc arguit Philosophus qd sicuti se habet notitia numerorum ad suas causas, sic notitia rerum naturalium Mathematicarum & Metaphisicalium ad suas causas: sed notitia numerorum non pendet ex additione aliorum numerorum: ergo nec notitia naturalium Mathematicarum & Metaphisicalium, reprehendit igitur Arist. Platonem in positione numerorum, & non possunt conciliari adinuicem. Ad hoc dicitur qd hoc argumentum est contra illos qui putant non posse vilo pacto sciri entia, nisi per ideas, quod nunq existimauit Plato; sed tamen non posse perfecte sciri sine rationibus idealibus, in genere tamen sciuntur ut dictum est in responsione ad secundum. Decimo arguitur eodem libro argumentum Platonis non concludere, rerum transmutabilium non est scientia: ergo dantur ideę æternę de quibus est scientia, nam si concluderet hoc argumentum, tunc sequeretur qd essent ponendę ideę negationum, quod est contra Platonem. Ad hoc dicitur qd argumentum hoc est contra illos, qui ponunt negationes cognosci perse, quod nunq somniauit Plato qui uidens al. qua esse entia positiua, aliqua priuatiua, & negatiua, posuit qd priuatiua & negatiua cognoscuntur per accidens, & eorum non esse ideas: entia positiua cognoscuntur perse, & ipsorum sunt

Quintum
Argumentum.
Tex. 22.

Solutio arg.

Comm. 24.
Sextum arg.

Solutio arg.
Tex. 60.

Septimum
arg.
Tex. 38.

Solutio Arg.

Quem Plato
tenem, quę
Socratem im-
pugnat Ar.
Octauum
Arg.
Solutio Arg.
Tex. 18.

Nonū Arg.
Tex. 24.

Solutio hu-
ius Arg.

Decimum
Arg.
Tex. 27.
Solutio Arg.

Universitas
Comme. 17.
Leg. D. Th.
in disp. q. de
ideis ar. 4.
Vnde cum
Arg.
Tex. 28.

Comm. 19.

Quorū sunt
idee.

Opinio Speu
ippi Plato-
nici.

Solutio Arg.
Duodecimū
Arg.
Tex. 41.

Solutio
Arg.
8. Metaph.
Tex. 16.
Tertium de-
cimū Arg.

Solutio Arg.

Quartum de-
cimū Arg.

sunt idee, tunc dicit Plato transmutabile non posse perfecte fieri sine rationibus idealibus, sed non propterea negat ipsa fieri per suas quidditates in genere, ut ait Auerr. 1. Metaph. sensibilia habere duos modos comprehensionis, hinc nec Theologi ponunt ideas malorum. Vnde cum arguitur quia Arist. 1. Metaph. ait quod si darentur idee omnium scibilium: sequeretur etiam Ipsorum relatiuorum dari ideas, sed hoc est contra Platonem: igitur falsum est dari ideas. Ad quod respondendo presuppono relatiua dupliciter considerari posse, vel ratione fundamenti, vel ratione sue quidditatis. Primo modo sunt in genere in quo est fundamentum, nam si fundamentum est in genere substantia, ita erit illa relatio quemadmodum est relatio identitatis, nam unum in substantia facit idem, vnum in quantitate facit aequale, unum in qualitate facit simile, & ita patet in omnibus generibus, quod ibi est relatio, ubi est suum fundamentum: propterea dicit Auerr. 12. Metaph. Relationem esse debilissimum ens, adeo quod Reciores putauerunt ipsam esse de secundis intellectis. Secundo est notandum quod idea est duplex altera cognitionis tantum, & non imitationis, nec effectus, nec factio, nec existentia: & sic mala cognoscuntur a Deo, non tamen eum imitantur, aut sequuntur, sed potius ab eo discedunt. Altera dicitur idea nedum cognitionis, sed etiam imitationis, & hoc modo materia prima & uniuersalia habent ideam: tum quia cognoscuntur, tum quia ipsa imitantur, & appetunt Deum autorem suum. Accidentia propria habent ideas in Deo, non solum cognitionis, sed etiam imitationis, & etiam effectus. Quia Deus producit ipsa in proprio subiecto. Accidentia separabilia habent ideam cognitionis, imitationis opere, seu factio, quia non statim Socrates est musicus, aut cytharedus, sed successu temporis potest fieri musicus, aut cytharedus. Individua vero de genere substantie habent ideam cognitionis, imitationis, actu, factio, & existentia. Tertio est notandum aliquos Platonicos fuisse, qui tribuebant Platoni Relatiua, mala, materiam primam non habere ideas, & hoc ideo quia nesciebant distinguere inter ideam cognitionis & imitationis. His sic iactis nunc soluitur argumentum quod concludit contra hos: non contra Platonis sententiam. Duodecimo arguitur ex eodem libro & ex 7. ubi Philosophus probat non dari ideas quia tunc sequeretur dari tertium hominem: quod est absurdum magnum, consequentia deducitur, quia datur homo sensibilis, & homo idealis, & ab istis abstrahitur alius homo communis utriusque: quod probatur, quoniam ab illis quae communicant nomine & ratione abstrahitur quidam tertius conceptus, sed homo sensibilis, & homo idealis conueniunt nomine & ratione: ergo ab istis est abstrahibilis tertius homo. Dico quod hoc argumentum concludit contra illos qui statuebant hominem idealem & sensibilem esse eiusdem rationis, sed haec Plato non ponit cum dicat in Timeo quod idea comprehenditur animo & mente: ideatus homo sensu & opinione cognoscitur, unde plus genere differunt ut dixit Arist. Tertio decimo si darentur idee perirent nonnullae rationes, & propositiones: quibus motus Plato statuit ideas, inter alias utebatur ista de quibuscumque aliquid commune dicitur, eorum ponenda est idea, sed de rebus sensibilibus puta de particularibus hominibus, equis, leonibus dicitur aliquid commune: ergo omnium istorum ponenda sunt ideas: hoc stante subdit Philosophus aliam propositionem, sed de dualitate indefinita, quae attribuitur materiei predicatur alia dualitas, quae est prior ipsa materia, & sic sequitur materiam non esse primum principium rerum, sed potius illa dualitas, quae predicatur de dualitate materiei prior erit primum rerum principium. Ad hoc dicitur secundum Platonem quod triplex est numerus, primus dicitur numerus numerans & hic est anima mouens seipsam: alius est numerus quo numeramus, ut unum, duo, tria, & sic in infinitum, hic est numerus, quo numeramus res materiales, puta homines, leones &c. Tertius dicitur numerus numeratus, & sunt ipsemet res numeratae. Quando Plato tribuit materiei dualitatem in definitam loquutus est de numero numerato quo non est aliquid prius in ratione esse, licet in ratione predicandi, sed dices talem habeo quod idea ipsius materiei erit primum principium non autem materia ipsa. respondeo concedendo, sed non in eodem genere causae, nam idea est causa exemplaris, materia prima est causa materialis. Quartodecimo arguitur si darentur idee tunc relatiuum esset prius absoluto, contra Arist. in enumeratione praedicamentorum consequentia probatur, Quia multa entia absoluta habent ideas, & idee sunt relatiua, & priora suis ideatis: Sequitur ergo de facto Relatiua priora esse absolutis Respondeatur quod idea dupliciter considerari potest, vel pro intentione, vel pro re subiecta intentioni primo modo est relatiuum quoddam, cum idea dicatur ideati idea sed secundo modo dicitur quoddam absolutum, exemplum, homo si contempletur prout ex sua substantia sibi genuit pater dicitur, & in praedicamento relationis reponendus est: sed si consideretur materialiter, sic erit in genere substantiae & quid absolutum. Quod idem dicimus de causa & causato de principio & principiatio &c. Quintodecimo, praeterea Ar. 1. Metaph. ait quod praebant Platonici non dari ideas, quia quorum notio & scientia est una, eorum necessario est ponere ideas, sed substantiarum omnium est una notio & scientia: ergo unica est idea omnium substantiarum. Si haec ratio esset vera sequeretur etiam omnium accidentium vnam esse ideam, quod est contra dogma Platonici, Probatur consequentia. Quia omnium accidentium est una notio & scientia. Respondeatur quod haec ratio concludit contra illos qui ponebant accidentia non habere ideas, quia non habebant ideam existentiae, ideo tollant ab eis omnem rationem ideae, sed dicitur est accidentia habere ideam cognitionis in ipso Deo, & habere ideam imitationis & operis ac factionis: non tamen existentiae, quia quod proprie existit est substantia Sextodecimo, probatur adhuc quod accidentia non possunt habere ideas: quia habere ideas in ipso Deo est ipsas participare, sed accidentia non possunt participare aliquid quod est in ipso Deo, nam in Deo nullum est accidens, ergo nihil quod est in ipso Deo participare possunt. Tum quia sensibilia corruptibilia ut sunt accidentia quod possunt participare aeternum quod est idea in ipso Deo. Ad hoc neganda est minor quia diuersitas idearum in Deo nihil aliud est quam diuina essentia diuersimode a rebus imitabilis, & participare ideas in Deo est habere esse ab eis quod fatetur Arist. 1. celi. A primo quidem ente derivatum est esse & uere &c. Decimoseptimo, quare an idea & ideatum conueniant in nomine & in definitione, aut tantum in nomine & discrepant in definitione, si dicis primum: ergo homo sensibilis est intelligibilis & consequentia probatur quia idea est homo intelligibilis & ideatus est homo sensibilis, si dicis secundum: ergo non potest assignari causa cur Deus per ideam hominis magis producat hominem quam equum, vel hominem verum quam hominem pictum, quia homo verus & pictus conueniunt tamen in nomine, & sic non dantur ideas. Ad hoc dicitur quod idea & ideatum dupliciter considerantur, vel in ratione essendi, vel in ratione representandi, primo modo differunt nedum ratione, sed plusquam calum & terra, idea sua esse est idem mer Deus, ideatum est res caduca & mortalis, sicut si species hominis intellectu consideretur secundum esse, est accidens, si vero in ratione representandi, erit substantia: Ita etiam in ratione representandi nedum conueniunt idea & ideatum in nomine, sed etiam in ratione, & sic patet quomodo potest assignari causa, quare Deus per ideam hominis magis producat hominem, quam equum, vel hominem pictum &c. Decimo octauo, si darentur ideas, quare aut sunt necessariae propter res aeternas, aut propter res caducas, sed neutro modo: igitur ideas non sunt ponendae, probatur minor. Primo quod non propter res aeternas, quia tunc maxime essent necessario propter motum celorum, sed hoc non est dicendum: quoniam cum ideas sint rationes aeternae potius sunt causae quietis quam motus: nec etiam propter res caducas, quia non sunt in ipsis rebus caducis, nec etiam propter scientiam: Quoniam omnis scientia oritur ab eo cuius est scientia. Ad hoc respondendo dicimus. Ideas esse necessarias propter utrasque res & ad id quod dixi quod ideas sunt aeternae: ergo non causa motus corporum aeternorum, neganda est consequentia, quia Deus est immobilis & aeternus & ipse est causa motus ut scribit 8. Phys. nec etiam valet id quod tactum est ideas non conducere ad esse rerum, quia non sunt in rebus: Quoniam haec ratio est contra illos qui tenent ideas esse formas informatas, & non contra nos tenentes esse formas exeples, similiter conducit ad scientiam, tum in genere, tum simpliciter ut tactum est supra. Decimonono, praeterea si darentur ideas: ergo participarentur ab ideatis & tunc quare de modo participatio nis aut participant veluti miscibilia a mixto: & hoc non quia miscibilia corrumpunt corruptio mixto quod non est dicendum de ideis, cum sint aeternae, nec et sicut vnum miscibilium participat ab alio veluti aqua a vino, & hoc non, quia vnum imbibitur in altero, quod non est ita de ideis, vel si curi substantia participat ab accidentibus & hoc non, quia tunc idee essent materia & non forma ideatorum: cum ergo nullo pacto sint participabiles sequitur quod non dantur. Dico ad hoc quod concludit contra ponentes ideas non esse formas exeples, sed potius inherentes, quod nos negamus

21

Decimum
quintum.
Tex. 29.

Respondeatur
ad Arg.

Sextum decimū
Arg.

Dicimur
Arg. hoc.

Tex. 100.

Decimū septimū
Arg.

Solutio Arg.
gum, praepos.

Decimū octauū
Arg.

Vide solutio
nem Arg.

Tex. 49.

Decimū nonum
Arg.

Vide contra
quos concludit hoc arg.

MM negamus

Vigefimum
Arg.
Tex. 11.

organus. Hæc idea: um participatio fit hoc modo, quia idea idem tice sunt idem q̄ diuina essentia à qua omnia dependent in genere cause efficientis, finalis, & exemplaris. Vigefimo, arguitur adhuc. Quia Arist. primo Metaph. ait q̄ ponere exemplaria est sermo vaniloquus, Metaphoricus, poeticus, & fabulosus: igitur nō sunt ponende ideas vt formæ exemplares. Et ait Auer. in comm. impossibilis esset gñtio. si ponitur exemplar: Quia Asinus non poterit aspicere exemplar vt producat asinum sibi similem, & tunc etiam sequeretur q̄ Socrates generatus haberet Socratem æternum: quæ omnia sunt impossibilia. Respondeo q̄ hoc argumentū concludit aduersus illos Platonicos qui ponebant ideas esse exemplaria existētia per se & nō in mente diuina, & in verbo Dei, & in intelligentijs vt nos declarauimus, ita dicere esset superuacaneum, & otiosum quia sine istis exemplarijs per se existentibus potest esse generatio rerum, ad quid ponere hæc talia exemplaria, concludit igitur argumentum contra plebeas & vulgares opiniones Platoniorum nō autem cōtra nos sentientes veritatem Platoniam, Peripatheticam, & Theologicā. Vigefimo primo, Arg. quia si darentur ideæ sequeretur q̄ vnus ideati essent multæ ideæ puta Socratis prima idea esset homo; Quia de ipso Socrate prædicatur, ipsius Socratis esset alia idea, puta animal, bipes, capax disciplinæ, & alia prædicata. Modo si vnus rei vnica est forma, & ideæ sunt formæ quomodo poterit esse vt vnus ideati plures sint ideæ. Responderetur q̄ non habemus pro inconuenienti ponere plures ideas diuersimode consideratas respectu vnus. Nam cum Socrates sit substantia subsistens, ipsius erit vna idea per quam cognoscitur substantia. In Socrate sunt accidentia erit alia idea ipsorum, in Socrate sunt vniuersalia, ideo in eo erit idea etiam eorum: sunt etiam in Socrate aliqua mala, siue priuationes & negationes in eo erunt ideæ omnium ipsorum & sic nullum est inconueniens plures ideas vnus rei ponere. Vigefimo secundo, præterea, primo Metaph. potest sumi hæc ratio si dantur ideæ rerum sensibilium: ergo ipsarum idearum etiam alia ideæ dantur, & sic erit processus in infinitum quod est absurdum, probatur consequentia: Quia homo sensibilis & homo idealis sunt eiusdem rationis: Si ergo datur idea vnus: ergo, & alterius. Hoc argumentum dupliciter solui potest primo quia est cōtra Eudoxū qui Platonem in Egypto audiuit & hic tenuit hominem idealem & sensibilem esse eiusdem rationis, sed germana doctrina Platonis tenet differre sicut cælum à terra, Secundo etiam responderi potest q̄ sunt eiusdem rationis in ratione representandi, non autem essendi. Vigefimo tertio, probatur non omnium esse ideas, quia sicuti se habent res arte factæ ad suas causas artificiales, ita res naturales ad suas causas naturales: sed multa sunt arte quorum non sunt ideæ: ergo multa sunt entia à natura quorū non sunt statuendæ ideæ. Hæc rō sumitur ex primo Metaph. quæ soluitur ab ipso met Arist. Qui in 7. Metaph. domum ad extra fieri ex domo existente in mente Artificis, & sanitatē in agrotō fieri ex sanitate existente in mente medici aiebat. Vigefimo quarto, præterea 1. Metaph. arguitur contra Platonem ponentem ideas esse numeros quia ideata habent similitudinem cum suis ideis, cum ad earum similitudinem efficiantur: sed ideata non sunt numeri secundum Platonem: ergo nec ideæ sunt numeri: probatur minor. Quia ideata sunt potius proportionēs numerorum, proportio nō est numerus, sed quedam consonantia consurgens ex concursu numerorum. Ad quod dico q̄ Plato in pluribus suis libris vsus est doctrina Pythagoricorum, qui quidem per maximē erant intenti rebus Mathematicis, quæ partim sunt abstractæ à materia, partim coniunctæ, quo docendi genere vsus est Arist. 2. de Anima vbi loquens de sensu communi quomodo potest esse q̄ sit vnus & moueatur contrarijs motibus declarauit ipsum exemplo puncti qui est vnus in se consideratus & multa in comparatione ad lineas, sic sensus communis est vnus in se & multiplex in comparatione ad sensus exteriores, ita etiam dixit Auer. q̄ hæc potentia est vna subiecto & multiplex virtute, ita etiam omnes ideæ sunt quid vnus: Quia essentia diuina quæ est summe vna & est multiplex respectu rerum prout est similitudo omnium, iccirco ideæ dicuntur numeri quia sunt multa ideata, dicuntur proportionēs numerorum quatenus ad factiones ipsorum concurrunt agentia remota & proxima secundum quandam proportionem vt scribitur. Sapientie cap. 8. omnia in numero pondere, & mensura fecisti &c. Vigefimo quinto, præterea fit aliud argumentum probans ideas non esse numeros. Quia ex multis numeris fit vnus numerus

83
numerus; Si ergo ideæ sunt numeri: ergo ex multis ideis fieret vna idea qd̄ est absurdū. Quod argumentum potest multipliciter solui. Primo q̄ idea verbi gratia quæ est in verbo Platonico dicitur componi ex numeris quia illa idea quæ habet esse formale in verbo Platonico est producta ab idea quæ habet esse virtuale in mente Diuina. Secundo posset dici q̄ ideæ quæ sunt in alijs intelligentijs sunt cōpositæ nō ex numero qui est in prædicamento quantitatis, sed ex numero transcendenti, prout etiam indiuiuis personis reperitur hic numerus. Tercio dicitur q̄ numerus non est compositus ex numeris sed ex vnitatibus. Sed melior responsio est q̄ hic est sermo Metaphysicus dicens quod ideæ sunt numeri sicut dictum est de sensu communi & de puncto. Vigefimo sexto, præterea arguitur q̄ si ideæ sunt numeri tria essent genera numerorum, scilicet idearum, Mathematicorum, & sensibilibum, sed hoc est absurdū: igitur absurdum est ponere ideas esse numeros, cōsequentia probatur, quia quādo principiata differūt necesse est principia quoq̄ esse diuersa; sed Metaphysica Mathematica, naturalia differūt: ergo ideæ istorū omnium differunt. Hoc soluitur ex distinctione numerorū cum dictum sit q̄ triplex est numerus, scilicet numerās, quo numeramus, & numerus numeratus, dico q̄ nō incōuenit ponere plura genera numeri numerati, quia in Deo sunt plures vnitates, nempe sapientia, bonitas, potētia &c. sed istæ vnitates sola ratione distinctæ sunt in Deo Mathematica, naturalia, Metaphysica verō constant ex vnitatibus realiter distinctis. Vigefimo septimo, præterea primo Meth. potest sumi hoc argumentum si in rebus sensibilibus & Mathematicis sunt numeri, qui constant ex vnitatibus: igitur sicuti numeri existentes in Mathematicis sunt causati à numeris idealibus: ita & vnitates numerorum Mathematicarum sunt causatæ à numeris illis idealibus, & sic numerus erit ante vnitatem, quod est magnum absurdum. Ad hoc dicimus verum esse numerum non præcedere vnitatem. Sicuti principium non præcedit suum principiatum, quando principium & principiatum sunt eiusdem generis: sed quando sunt in diuersis generibus non incōuenit numerum diuersi generis præcedere vnitatem diuersi generis, cum hic loquamur de numero numerato: qui alius est in prædicamento substantiæ, ab eo qui est in prædicamento quantitatis & sic de alijs generibus. Vigefimo octauo, præterea si idea erit numerus. Quæro quomodo erit vnus, aut per comprehensionem, aut clauo, vel glutino, aut quia vna idea est potentia, altera in actu; sed nullo horum modorum dici potest, nō primo; Quia tunc ideæ non essent æternæ, nec secundo, aut tertio. Quia hoc conuenit rebus naturalibus, non quarto. Quia ideæ in Deo sunt eiusdem rationis. Responderetur q̄ cum Deus sit maximē vnus, & quia multipliciter concipitur vt est bonus, sapiēs, iustus, & imitabilis ab oue à leone &c. Et istæ multe conceptiones faciunt numerum vel attributorum, vel idearū: & hic numerus factus est ab intellectu: quia attributa Dei non distinguuntur ex natura rei vt ait Scotus sed tantum per intellectum ratiocinantem: & sic patet quia vnitatem numerus idearum est vnus. Vigefimo nono, præterea si ideæ non essent numeri tunc sequeretur q̄ vnitates non essent principium & substantia omnium rerum, quod est contra ipsum Platonem hoc asserentem; consequentia probatur; quia ab vno quo constituuntur ideæ, & ab vno quo constituuntur res Physicæ, & Mathematicæ nō potest abstrahi communis conceptus cui correspondeat natura communis, vt hæc communis natura sit principium & substantia omnium.

Ad hoc de facili responderetur q̄ quādo Plato asserit omnia constare ex vno quod etiā Parmenides & Melissus dixerunt omnia esse vnum & immobile, voluerunt intelligere vt intellexit Homerus, sicut Aristotelesmet fatetur 12. Metaph. Entia nolunt male disponi vnus ergo Princeps: & ab ipsa vnitatem tanquam ab agente nō tanquam à materia dependent omnes numeri ideales Mathematici & Physici, & hic est intellectus & sensus omnium verorum Philosoph. & Theolog. Trigefimo, ex primo Ethicorum sumitur vna ratio q̄ non datur idea boni, nam ita arguit Arist. contra Platonem, vbi licet accipere prius, & posterius ibi communis idea assignari non potest: sed in rebus bonis est accipere prius & posterius: ergo communis idea boni non reperitur. Maior est Platonis qui in his non posuit ideam, & ob hanc causam neq̄ in numeris. Minor probatur quia in omnibus p̄dicamentis datur prius & posterius: ergo nō datur cōmunis idea nec boni, nec substantiæ, neq̄ etiam aliorum entium. Responderetur huic argumento dicēdo

MM 2 quod

Tex. 17.
Primi Metaph.
Solutio multiplex huius Arg.

Vigefimum sextū Arg. dimittitur hic.

Vigefimum septimum.

Solutio Arg.

Vigefimum octauum.

Solutio Arg. præpositum.

Vigefimum nonū Arg.

Solutio.

Cap. 6.
Trigefimū Arg.

Solutio Argum.

Tex. 51.

Trigesimū
primū Arg.

Tex. 10.

Responsio
ad Arg.

Trigesimū
secundū
Arg.

Resoluitur
Arg. propo-
situm.
19. cap.
p. p. quest. 5.

Trigesimū
tertiū Arg.

Cap. 35.

Dirimitur
hoc Arg.

Trigesimū
quartū Arg.
Tex. 8.

Comm. 18.

Solutio Ar-
gumen.

Lib. Eth.
cap. 10.

Trigesimū
quintū
Arg.

Responsio
ad Arg.

quod concludit contra vulgarem quandam opinionem idearum, sicut fuit opinio Spe-
suppi, qui nedum negabat ideam boni, sed etiam accidentium, Materiarum primarum, & mul-
torum aliorum entium; sed D. Plato posuit ideas omnium exemplarum à Deo & cum
bonum sit exemplatum à Deo sequitur quod sit idea boni. Quod etiam Arist. concedit ut
sepius dictum est ex 12. Metaph. ubi ponit duplex bonum Ducis nempe, & exercitus, &
bonum ordinis in exercitu est exemplatum à bono ducis, & est idea illius unde eo modo quo
entia sunt exemplata & producta à Deo eo modo sunt ideae in ipso Deo, siue aequaliter,
siue in prius & posterius. Trigesimoprimum, eorum quae sunt in diuersis praedicamentis
non est aliquid vniuersale commune, nec est iam idea vna communis, sed bonum reperitur in
diuersis praedicamentis: ergo ipsius non est aliqua communis idea: minor patet, quia
bonum conuertitur cum ente: Maior quoque quia entia decem generum non habent
aliquid commune genus, nam si haberent potissimum esset ens; sed hoc esse non potest
ut probat Arist. 3. Metaph. Quia proprium generis est descendere in sua genera subal-
terna per differentias formales, sed ens descendit ad praedicamenta per differentias mo-
dales: ergo ens non est genus, sic etiam dicendum est de bono. Quia quorundam dicitur
ens, dicitur etiam & bonum. Respondetur quod duplex est idea, altera imitationis, cog-
nitionis, & factionis, altera existentiae, ipsius boni quod conuertitur cum ente quod di-
citur bonum transcendens non datur idea existentiae, sed bene datur idea cognitionis,
imitationis, & factionis. Trigesimosecundo, probatur ad huc quod bonorum non est
vna idea: Quia quorum non est vna scientia non est vna idea, sed omnium bonorum
non est vna scientia: ergo omnium bonorum non est vna idea, Maior patet, quia ideae
sunt propter scientiam, minor quoque; Quia diuersa sunt bona, quae considerant diuersae
scientiae, nam aliud bonum est illud de quo tractat ars & scientia militaris, quia habet
considerare tempus bellandi, & aliud bonum est illud quod considerat ars medicandi quia
contempletur, puta tempus status, augmenti, cibi & pharmaci; Aliud etiam bonum est
quod considerat Ars gymnastica: & sic patet non esse vnam ideam omnium bonorum.

Ad quod dico quod duplex sit bonum aliud per essentiam quod est Deus de quo scribitur
Matth. Nemo bonus nisi Deus, & aliud per participationem de quo Boetius libro de
Ebdomadibus. Sola Trinitas est summum bonum quod purgatissimis mentibus cerni-
tur, alia omnia ab ipso sunt bona per participationem. Tunc dico quod ipsius summi bo-
ni non est idea, sed est idea omnium, nec est inconueniens plurium bonorum plures esse
ideas sola ratione distinctas. Trigesimotertio, praeterea Arist. primo post. habet contra
Platonem ponens differentiam inter praedicata substantialia & accidentalia dicens, va-
leant ideae Platonis monstra. n. sunt si sunt, & est argumentum quo vitur Zimara verbo
idea in Tabula ad probandum non posse Platonem cum Arist. Conciliari. Ad quod di-
co quod haec verba sunt contra Platonicos illos qui non ponebant formas inherentes, sed
solas exemplares & non contra germanam doctrinam Platonis ponentis formas exem-
plares & inherentes. Trigesimoquarto, Praeterea primo de anima ait Arist. non dari
vniuersalem animam contra Platonem & Auer. quod; tertio de anima habet quod vniuersalia
nullum esse habent extra animam quia si haberent esse, tunc non esset necessarius
intellectus agens, quia si ponerentur ideae darentur vniuersalia habentia esse extra ani-
mam quod Aristoteles non concedit: igitur dissentit à Platone in positione idearum.
Dico quod hoc argumentum est contra illos Platonicos qui posuerunt ideas esse formas
vniuersales habentes esse existentiae ut ait Simplicius, non contra germanam opinionem
Platonis ponentis in diuina mente, & sic ideae dicuntur vniuersalia ante res. Dantur vni-
uersalia in rebus & post res, ut ait Eustratius & Ammonius & haec concedit etiam Arist.
& Auer. qui ad haec agenda necessario requiritur intellectus agens. Trigesimoquinto,
Praeterea. Idea & ideata, aut communicant in natura, aut differunt puta homo idealis
& sensibilis: Sed neutrum est dandum: igitur non dantur ideae probatur minor: quia
si communicant in materia cum homo sensibilis sit corruptibilis: ergo & ille idealis, si
verò dicis differre, contra. Quia Plato ponit quod conueniunt in vna & eadem ratione: igitur
conueniunt in eadem natura. Respondetur quod homo idealis & sensibilis differunt
primo ex natura intrinseca. Quia sensibilis constat ex materia. Idealis non. Secundo,
Quia sensibilis est corruptibilis, idealis aeternus; Nam si quis diffiniret, quid est homo
sibilis

sibilis diceret quod est animal rationale. Idealis autem est imago animalis rationalis.
Trigesimosexto, praeterea Arist. 5. Meth. ait quod vnum in substantia facit idem, vnum in
quantitate facit aequale, & vnum in qualitate facit simile, sed propter distantiam quae
est inter Deum & creaturam, nulla potest esse identitas: ergo neque aequalitas: ergo ne-
que similitudo: ergo in Deo secundum Arist. nulla est idea, quoniam idea requirit simi-
litudinem rerum. Ad quod dicitur quod licet concedatur inter creaturam & Deum nullam esse
identitatem & aequalitatem, non tamen est concedendum quod nulla sit similitudo, & ratio
est quia aequalitas & identitas requirunt perfectam naturam reperiri inter eadem & aequa-
lia, quod non requirit similitudo. Trigesimosextimo, arguitur secundum Arist. 12.
Meth. eodem pacto Deus cognoscit se sicut & alia; Sed seipsum non cognoscit per ideas:
igitur neque alia se per ideas cognoscit. Ad quod dicitur quod Arist. concedit quod ex parte
cognoscentis Deus eodem modo cognoscit se & alia, sed non concedit hoc ex parte rei co-
gnitae. Nam creature cognitae à Deo non sunt idem secundum rem cum ipso Deo: quia
tunc esset multiplicitas compositionum in Deo quod non conceditur. Trigesimooctauo,
Praeterea Arist. 3. de Anima 39. habet quod res materiales non possunt intelligi sine
phantasia, & 2. Meth. res sicut se habent ad esse sic se habent ad cognosci: cum ergo res om-
nes sint cum materia: igitur sine materia intelligi non possunt: cum ergo Deus intel-
ligat sine phantasia: etiam sine materia sequitur quod haec talia non intelligat: ex consequen-
ti non habeat ideas istorum. Quod etiam confirmari potest per illud 12. Meth. quod Deus vi-
les formas non percipit. Quia tunc eius intellectus perficeretur à vilibus. Ad hoc dici-
tur quod intentio Arist. est in omnibus his locis Deum haec talia non percipere sumendo
scientiam à rebus, & intellectus qui ita intelligit phantasia indiget: non Diuinus quia
omnia vnico intuitu prospicit in sua essentia. Trigesimonono, Plato cogitur ponere
ideas omnium singularium, & accidentium: sed Arist. istorum non ponit ideas: igitur nulla
est conciliatio posita inter Arist. & Plat. probatur minor; quia singularia sunt infinita
& Arist. negat dari infinitum. Ad quod dicitur quod multiplicatio idearum est secundum
diuersos respectus ad res extrinsecas, sed non inconuenit secundum Arist. relationes ra-
tionis multiplicari in infinitum ut ait Auicenna in sua Methaphisica propterea optime
conciliatur Arist. cum Platone et in hoc. Quatragesimo & ultimo. Plato ponit per se ens,
per se vnum, per se bonum: sed Arist. impugnat dari per se ens, per se vnum, & per se bonum. Quia
multa sunt per se entia, per se vna, & per se bona. Nam multa sunt scientiae per se apper-
cibiles ut puta naturalis Philosophia, Mathematica, Metaphysica &c. Igitur nulla potest
esse conciliatio inter Platonem & Arist. circa positionem idearum. Adde quod S. Tho. vo-
cat positionem Platonis de ideis esse irrationabilem, & propterea Arist. multipliciter
improbat eam. Ad hoc respondet Caietanus ibidem quod differentia Arist. & Plat. non est
nisi verbalis. Quoniam ut placet Eustratio & D. Tho. Aristoteles inuehit contra Pla-
tonem non dari per se ens, per se vnum, per se bonum per modum speciei separatae sicuti da-
tur homo per essentiam, leo per essentiam, ut tenebant quidam Platonici puta Speusip-
pus, & si ita intellexisset Plato, irrationabilis esset sua opinio: sed longe ab hoc sensu
fuit germana Platonis opinio ut dictum est supra. Quoniam per se ens, per se bonum &
vnum Plato intellexit Deum: quomodo etiam Arist. intellexit 12. Metaph. Propterea
D. Thomas querit an omnia sint bona bonitate diuina, ait quod huic sententiae Platonicae
Arist. etiam concordat quod à primo ente & bono per essentiam vnumquodque dicitur ens &
bonum: Ex his ergo omnibus patet Arist. non dissentire à Platone in positione idearum.
Et haec dicta sint de hac disputatione in qua meam opinionem ita prolata esse volo ut
ubi veritati consentanea inuenta non fuerit ingenio venia detur, ubi autem
veritatis tramitem sequuta videbitur, gratiarum debite actiones
Deo Op. Max. habeatur in secula Amē. Romae. Ex ho-
spitio Sanctae Mariae supra Mineruam Anno
Iubilei Domini 1575.

Trigesimū
sexum.
Cap. de vno.
Solutio Ar-
gumen.

P. P. q. 4.

Trigesimū
septimum
Arg.
Tex. 52.

Solutio Ar-
gumen.
Trigesimū
octauū Arg.
Tex. 4.

Auer. com-
men. 52.
Solutio Ar-
gumen.
Trigesimū
nonum.

3. Phys. tex.
40.
Solutio Ar-
gumen.
Vltimū Ar-
gumen. quod
est quatrage-
simum.

p. p. quest. 6
ar. 4.
Solutio Cai-
et.
Primo Eth.
cap. 6.
Lege Scotū
pri. scēt. dist.
36.

Tex. 52.
P. P. q. 6.

LECTIONVM IN PRIMAM PHILOSOPHIAM, VT DICI SOLET PRINCIPIVM, IN NEA- POLITANO GYMNASIO HABITVM.

EODEM AVCTORE. F. MATHIA
Aquario Ordinis Prædicatorum, publi-
co ac ordinario Metaphysico,
& Theologo.

In prolog.
primi Meta-
phy.

Mos anti-
quus publi-
cam faculta-
tem proficere-
tium.

Quid propo-
nitur legen-
dum & au-
diendum.

Laudes Car-
dinalis Gra-
nelani.

Laudes Anti-
stis castri-
maris.

S Diuinam scientiam traditurus Aristoteles. N. inde sibi dispu-
tandi initium sumendum censuit, quod vniuersi homines sciē-
di auiditate tenerentur, videbor forte & ipse non ineptē factu-
rus, si lectionum, ac explanationum quas in eandem scientiam
meditaturus sum, principium non aliud omnino faciā. Monet
enim me sedes hæc peripateticæ Maiestatis plena, monet & id
quod semper antiqui moris fuit, atq; a, præcis huius celebra-
rimus Academiæ moderatoribus optimè ac sapienter sancitum
longoq; vsu receptum. Vt qui in ea ad alicuius facultatis pu-
bliez proficendi munus delecti fuissent, eam primum haberent orationem, qua eiusdē
facultatis encomia celebrarent, & ad ipsam capeffendam studiosorum animos eius amo-
re excitarent inflammarentq;. Illud tamen mihi maximè curandum censui, vt hic non
nisi quod Aristotelem sapiat audiatur, quin mihi video, si fieri posset, non nisi ipsius
Aristotelis, & verbis, & sententijs vtendum, aut etiam ore non alio, quam Aristotelico
loquendum esse. Et profecto, cum iuxta vetus prouerbium nunc ornate debeam, & cō-
tendam spartam, quam nactus sum beneficentia scilicet, ac liberalitate Illustrissimi, &
Reuerendissimi Domini Domini Antonij Perrenoti Cardinalis Gran Velani, quippe
qui scientijs omnibus, tum Diuinis, tum humanis, linguarumq; peritia summè excul-
tus, vitæ integritate, morum sanctitate, omnibus deniq; virtutibus ornatus, quæ qui-
dem in excelso loco posite, tanto in pretio apud Serenissimum Regem nostrum catholi-
cum Philippum habitæ sunt, vt cum non modo ad locum tenentis generalis dignitatē
eueherit, verum etiam in hoc nostro almo Regno Neapolitano pro Regis officio, quo
per honorifice fungitur decorauit, vt reliqua omittam, quæ de eo eiusq; virtutum splē-
dore longiori oratione dici possent. Accedente etiam Domini Domini Antonij Lauri-
tani Castrimaris Antistitis Vigilantissimi, ac eiusdem Academiæ præfecti dignissimi
eximia opera, qui obuius excellentem, ac Singularem in omni Doctrinarum genere eru-
ditionem, & admirabilem in gubernando prudentiam, Diuinum prope consilium, ex-
terasq; eximias ac singulares animi sui dotes, primum ac supremum Regiæ cappellana-
riæ dignitatis gradum est adeptus, quo quidem neminem, aut aptiorem, aut digniorem
eligi potuisse clare testantur ampla ab eo expedita negotia. Sed quibus ornamentis, vel
honoribus hanc florentissimam sedem honorificentissime, ita exultam & exornam :
ego

27
ego homunculus exornare potuerim, præsertim apud aures vestras Doctissimas, ac pe-
ripateticis institutionibus assuetas, nullis æquidem. Gratulor tamen, & Deo optimo
maximo iuxta vota persoluo, etenim vel ipsa vestra clementia, quæ maxima est, vel ip-
sius argumenti præstantia, quam non nisi balbutiendo exprimi posse, ipsi Eccellentes in-
genio viri restantur, veniam facile mihi spondent. Si illius magnitudini, si Augustis-
simo huic loco, si vestre de me expectationi, si denique mei voti paratiq; honesto deside-
rio aliqua ex parte quod mei similibus euenire solet de esse videar. Accedit quod qui sa-
pientum in re literaria calculos subeunt dictatorum temeritatis ne vitio sint arguendi,
an in proutitudinis periculo suspiciendi digna ni fallor iudice est ambiguitas, arduum
siquidem est, ac perdifficile, quæ proponantur themata diuinare. Qua methodo iam ac-
cepta explanentur quibus imperantur argutijs quibusq; demum responsis illico ipsi sa-
ciant satis. Adest Grauiissimus hic patrum consensus, cuius auctoritate subdasse alios,
alios algere compertum est, atq; adeo viribus destitutos vt animi deliquium passi viderē-
tur. Quare satius fuisse eos huius prouintia literariæ fore iciunos, quam crabrones, Irritant gra-
vt dicitur irritasse ac cum rubore nouissimum locum tenere. Propterea factum est vt brones qui
vna peripatetica comendatione apud scientiarum omnium studiosos, scientiam, & Au- de seipsis pe-
ctorem sciendi comendaturi sumus, quod quid gratius, aut honestius audiri possit nō riculum fac-
intelligo. Et licet viribus meis impar onus subire videar preuia tamen Aristotelis ve- cere conten-
stigia sequutus, necnon vestra audiendi patientia ac humanitate fretus rem vobis gratif dunt.
simam tantaq; concione non omnino indignam non dubito. manufacturū: Audite quæso.

Quæcunque igitur natura cōstant infunções quasdam, quæq; suas, formata sunt, in quas vt fines, quibus perscicerentur, & sine quibus imperfecta essent, sponte sua propen-
derent, propterea cœlum perpetua volutatione rotatum, rotundam illam orbisq; formam, principio ac sine carentem adaptum est, ne inuitè, aut aliena vi rotari, sed sua sponte circumferri perpetuò posset: ex imis autem & seculentis, vt ita loquar, terra-
rum latrinis istis, quasi defecatores, ac tanquam cœlestis naturæ vicinia gaudentes ha- litus, cœlum vsq; petunt ipsum. At terrea contra ex sublimibus ad imas licet vilissi-
mas, & contemptissimas tamen vt sibi debitas, vniuersitatis partes descendunt, ac impe- tu suo nulla coacta vi feruntur, & ruunt; quod in singulis quibusq; naturæ rebus, vt fa-
cile est monstrante Aristotele animaduerrere, ita longius pro sequi nobis nunc esset dif- ficillimum, & ab re nostra longè alienum. Non secus igitur hominem ad scientiarum
omnium genera formatum natura credamus, nam propterea quoq; omni facultatum ge- nere, quibus cognitio rerum haberi potest, largissimè ditatum videmus. Omnia nāq;
quæ in singulis rerum generibus, vagè varièq; sagax Natura disperferat, in vnum ho- minem collegit, vt non tactu solum, gustuq;, aut olfactu quibus vitam degeret, polle-
ret, sed & audiendi, & videndi facultatem haberet, nec his terminis contenta benigna pa- rens, eas adiecerit, cognoscendi vires internas scilicet, ac in ipso latentes, quibus etiam
sibi non præsentia, quare tandem omnia cognosceret. Qui nāq; si eri poterat, vt non omnia cognosceret. qui omnia se cum ferret, ac in se ipse omnia haberet? præsertim
cum diuina illa intelligendi potestate hominem, quasi Deum Natura donauerit. Ea nāq; ratione non secus, ac si Deum atq; hominem simul iungeret, & diuina & huma-
na, quin potius dicamus, omnia in eo ponere visa est, vt sic rerum omnium notitiam haberet, qui ipse omnia esset.

Non absurdum igitur omnino videbitur, quod antiquorum nonnulli (tamen nec ipsi satis assequerentur quod dicebant, & alij didum non secus, ac paradoxum, & præ-
ter communem omnium sententiam haberetur) asserere non dubitarunt, hominis ani- mum constare ex omnibus, atq; omnia esse; nam & noster philosophus qua nam ratio-
ne id esse posset, exposuit, cum illum omnium formas recipere, omnia fieri, atq; ea ra-
tione omnia cognoscere posse dicebat, sit enim quodammodo quicquid cognoscit huma- nus animus. Quid igitur miramur, quod ipsi tanta auiditate in rerum tum humana-
rum, tum diuinarum, omnium deniq;, & vilissimarum, & nobilissimarum cogniti-
onem feramur? In hoc namq; ipsum a Natura formati sumus, atq; hac vna ratione tan- tum perfici possumus. Et quid obsecro non animaduertimus quantis, ex vilissimarū
etiam

Captatur be-
niolentia
ab auditori-
bus.

Irritant gra-
brones qui
de seipsis pe-
riculum fac-
cere conten-
dunt.

Cœlo appro-
priatur figu-
ra rotunda.

Natura mul-
ta dispersa
Arist. colle-
git.

Communis
animi con-
ceptio sapi-
tum de ani-
ma.

Quæ con-
sideramus
causarum
cognitione.
Primo de ge-
ner. animal.
cap. 6.

Biblioth.
2. de hist.
Animal. c. 5.

Sapientia ag-
gregatur nu-
mero Deo-
rum.

Primo Phys.
Tex. 16.
3. de anima
Tex. 4. in
quo lauda-
tur Anax.

Contemnu-
tur fabule
poetarum.

Arist. emu-
latus est na-
turam Deo-
rum.

Dicta Simo-
dis.

etiam rerum cognitione, dum earum causas intelligimus, & veluti sagacis Naturæ arte consideramus voluptatibus afficiamur: Quia namque ratione fieri potest (inquit Philosophus) ut rerum naturalium imagines, non sine delectatione inspiciamus: dum una ingenium, quod illas condiderit Artificis contemplerur, rerum autem ipsarum, quas Natura ingenio, miraque solertia constituit, contemplatione non oblectemur.

In omnibus enim, etiam vilissimis Naturæ rebus inest ipsius Naturæ numen, & honestum, & pulchrum ingenium. Propterea maxime commendatur Heracliti Philosophi verbum, qui cum forte in casa furnaria (ut narrat Aristoteles) caloris gratia sederet, conspicatus quosdam, allocuturos quidem illos, illuc tamen ingredi quasi verentes, fide rerum ingredi iussit, asserens quod nec ei quidem loco Dij deessent immortales. In omnibus igitur naturæ rebus causarum cognitio nobis iucundissima est, verum cum ad supermas illas, diuinæque rerum omnium causas peruenire datum fuerit, quantis oblectationibus cumulati erimus, vix dici potest, eloquentissimi Peripatetici.

Tunc quidem primum sapientis nomen adipisci, ac finem quem nobis Natura præstituit, assequi possumus. Tunc veluti Deorum numero aggregatus sapientis animus, rebusque mortalibus superior factus, de Fortuna triumphum agit, hic namque felix ille est, de quo noster Poeta.

Felix qui potuit rerum cognoscere causas:

Atque metus omnes, & ineluctabile factum

Subiecit pedibus, strepitumque Acherontis auari.

Tunc omnium quoque rerum potiri datum est: omnia namque sapienti, omninoque tali animo debentur. An non memoria tenetis viri doctissimi. Anaxagoræ Philosophi sententiam, qui cum omnia simul commixta fuisse uellet, unum tamen intellectum ab omnibus segregatum, & ut ipse loquitur *ἀμύρ* fuisse dicebat utpote qui illa commixta segregaret, atque distingueret, & quod ipse clarius explicauit, *ὡς κρατὶς* idest ut imperet, hoc autem est inquit Arist. ut cognoscat. Vbi utriusque philosophi uerbis clarissime significatum est, solius mentis, cognoscetisque ac intelligentis esse imperium: cognoscendi que facultatem non nisi dominum, ac potestatem esse in res ipsas cognititas, eique potestati subiectas. Non in quasdam quidem: sed in omnes sapientis animi potestas; pertinet, rebus namque commixtis non quibusdam, sed omnibus, unus intellectus *ἀμύρ* fuisse, & superextasse dicitur. Is item unus est, quem non quasdam, sed omnia uel fieri, uel esse decebamur; quare non quibusdam; sed omnibus dominari debet. Non tripartitum igitur Regnum est, aut iuxta poetarum fabulas trifforme Nomen: sed una omnino potestas, qua suprema, infima, omnia denique peruagatur, & occupat: profunda terrarum penetrat: maria quæque uastissima tranat: terrarum sinus lustrat, abditissimos; legibus subiicit humanum genus: cælum denique ipsum conscendit: ibique immensos metitur orbis: cæli uias perlustrat.

Defectus solis uarios, lunæque labores.

Cur enim poetæ nostri præstantissimi, atque doctissimi carmen, præsertim apud uiros omni studiorum genere clarissimos deum?

Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumescant

Obiicibus ruptis, rursusque in seipsa residant.

Quid tantum oceano properant se condere soles

Hybernæ, vel quæ tardis mora noctibus obstet.

Et omnino varias, perennesque coelestium orbium motiones, uniuersitatemque ipsam rationibus suis sapiens quasi moderatur, & regit. Iam namque humanam, ut prius dicebamus conditionem veluti exutus, quasi diuinæ consors factus naturæ, eam quæ Deorum est, felicitatem, ac libertatem æmulatur. Neque enim adhuc uisibilibus istis, sensibilibusque rebus, (uelut huius uitæ conditio fert) necessitatibus detinetur, sed diuina illa, quæ & sui gratia sunt, & quorum gratia nihil est quod non sit, speculatur, eaque sui gratia non alterius est speculatio. Propterea hoc illud unum est, quod nobis mortalibus, ut clarissimus poeta Simonides dixit, Dij imortales inuidere poterant, *θεοὶ ἀνθρώποις τὸ τοῦ ἔχειν τὸ γέρας*, quasi solus Deus hoc honore dignus habendus sit, longè namque à rerum mortalium conditione abesse videntur tria illa, felicitas, libertas, & rerum potestas;

testas; quare & sapientia: quæ secum illas semper ut indiuiduas, ac fidissimas comites ducit, nam hominum conditionem multis rationibus seruare dicebat Aristoteles. Verum nec Dij cuiquam inuidere possunt, & (ut prouerbum est) *πολλὰ χεῖρον τὰ δοῖδαι*, idest multa mentiuntur Poetæ, nec sapientia omnino mortalibus, qui Deorum munere, intellectu participant, negari potuit; diu quidem Philosophis desiderata, tandem uero Aristotele (ut ab homine fieri potuit) studiosis omnibus manifestata, ac ferme vulgata est: ut ad eam nulli Philosophantium in Peripateticis scholis negetur accessus, nā hic unus uideretur ipsius Naturæ scriba vel (ut quidam loquuntur) primus condus meritorum dici potuisse, nec solum Philosophus idest sapientiæ studiosus, sed & sapiens, & primus Philosophorum sapientiæ doctor, nam qui ante eum fuerunt, Philosophos quidem, & sapientiæ studiosos vocare forte quis poterit: *σοφῶν* autem, & sapientes, nequaquam. Testantur Platonis species, Pythagoræ numeri, Anaxagoræ miscellanea, confusaque similia *καὶ μέντοι μέρη*, Democriti vacuum, ac indiuidua corpora, & posterioris Epicuri fictæ in infinito descensu atomorum declinationes. Verum quid in enumerandis erroribus immoror: cum iustissime de his lata non ignota sit Aristotelis sententia, quod nihil ferè insignè dixerint, nisi forte in quibusdam, & ipsa, quasi ueritate coacti. Nam (ut adagium est) *τίς ἀνθρώπος ἀμάρτος* idest in fortibus quis aberraret? Et quæ dixisse uisunt, *ἢ ὡς οὐκ ἴαν θανόν ἀγνοούντας* (uerbis enim Aristotelis, ut iudicii auctoritate plenius, & significatioribus libenter utar) *ἢ ἑλληνίζοντες, καὶ ἀμύρως, καὶ ἐφ' ἐν σαφῶς* idest uel ut propriam uocem ignorantes, uel ut balbutientes, & ut excutientes, & nihil sapienter dixerunt. Eorum enim, quæ dicebant, causam ignorabant: nec ipsi an id scirent, quod asseriebant, certi esse poterant, similesque erant Tyronibus: qui sine ullo armorum exercitio, & usu, cum hostibus præmuntur, egregie forte se gerunt, *καὶ καλὰς πολλὰς τις τίπτει πλῆγας* idest pulchros sæpè inferunt ictus: sed non ex arte, aut scientia, inquit Philosophus. Qui namque usu, & arte pugnandi carent, ex arte pugnare quomodo possunt? non secus igitur, & qui sciendi rationem ignorabant, etiam si quid forte sciebant, non propterea illud ex arte sciebant. Unus autem Aristoteles, ut de illis ferè iudicium potuerit, quod uel nesciebant, uel inscienter inde sciebant, ita ipse uos, & scienter, & doctè, & scire, & docere potuit, quæ prius, uel ignorata, uel inscienter scita, & indoctè tradita fuerant, propterea quod artem, & rationem sciendi, quam illi ignorabant, primus ipse Philosophantium, & sibi nosser, & posteros docere potuisset. In qua quidem re laetissimus mihi sese aperit dicendi campus; ut cum de sapientiæ breuibus dictum sit, de sapientiæ quoque autore pergam dicere copiosius. Sed quis Aristotelis doctrinam dignè pro meritis celebrare poterit? Quis quantum in re literaria fecerit; quàm de mortalibus omnibus, præsertim Philosophiæ studiosis benemeritis sit, enarrauerit? Sed pauca quasdam nos instar apum (quæ fumis floribus insidentes, leuiter degustare solent) pro temporis angustia delibabimus, idque non sine uestra audiendi patientia. Nullum quidem literarum genus est, quod non excoluerit Aristoteles, nam (ut poetæ omittam, quibus artem pangendi carminis conscripsit; quodque elegantissimis carminibus, licet iniuria temporum perierint, genus illud scribendi exornauerit) Rhetoricen quidem quasi iam nascentem, necdum efformatam, quin & pessimè cultam inuenit; nam & Tisias post primos quosdam nonnulla, post hunc Trasimachum, Theodorus tandem & ipse quasdam addiderat, ac minima quidem illa, & exilia, & sine ratione, atque arte tradita nihil enim adhuc de inueniendis enthymematibus scriptum fuerat, sed partem quandam minimam de mouendis affectibus eamque Naturæ magis ductu, quàm artis ratione obseruauerant, & docuerant. Aristoteles autem ea ratione Rhetoricen docuit, ut tunc primum Artis nomen meritis habere posset, cui parum posterius, tamen eloquentissimi, atque doctissimi addere poterunt. Tullius quidem maximus dicendi Artífex, ea quæ ipse uel longo dicendi usu, uel obseruatione diligenti in eam artem collegerrat, commendari non aliunde magis posse iudicauit, quàm quæ ueram illam, quam Aristoteles tradiderat, oratoriam artem complexa essent, quodque Aristotelica pigmenta (ut ipse uocat) consumpsissent. Ad Trebatium quoque scribens, genus dicendi Aristotelis maximè commendauit, censuitque reprehendendos eos, qui eum neglexissent uidebantur, qui potius & rebus, quæ à tanto Philosopho dictæ, inuentæque sunt, & dicendi incredibili

NN suauitate,

Poetæ mem-
tuntur mul-
ta.

Hæc dicuntur iuxta sententiam illorum qui dicunt Platonem dissentire ab Aristotele. 2. Metaph. Tex. 1.

Antiqui philosophi qui huius asinilati.

Arist. est benemeritus de philosophiæ studio.

Tisias. Theodorus.

Tullius maximus rhetor.

Ad Trebatium commendatur Ar. scribendi genus.

Quid dicitur
Cicero de
Aristotele.

lucitate, & copia allici debuerant. Sic quidem Tullius de Aristotele. Qui licet delitio
fos, & vago quosdam floculos in dicendo non prosequatur; pura tamen eius oratio est, &
grauis, & erudita, iisque ornamentis iustis, quæ & Philosophiam decent: & Philosophi
grauitatem non minuunt, ne inani oblectatione capentur Philosophiæ studiosi: sed eru
diti, uerèq; Philosophi, & sapientes deoq; per vnum Aristotelem reddi possint.

Sed me reuocat, & quasi alienis immorantem arguit nostræ speculationis institutio,
ad quam Dialecticæ, Logicæq; maximè faciunt, licet enim Rhetorica, beneq; dicendi no
titia, ad omnium disciplinarum cognitionem non parum conferant, eamq; Dialecticæ
interpretari visus est, ex altera parte respondentem dicere poterimus, quod de iis vtra
que disciplina sit, quæ omnium quodammodo communia, & nullius determinatæ scien
tiæ esse cognoscuntur, & propterea sine Rhetorica necesse sit, multa præsertim apud
Aristotelem omnium disciplinarum cognitione plenum, vel ignorari, vel non admodum
rectè intelligi, longè tamen magis, ad Philosophiam, & sapientiæ studium Dialecticam
facere, quam Rhetoricam nemo non affirmauerit; quod illa magis quæ ad forenses cau
sas tractandas faciant consideret: Dialectica verò ad omnium scientiarum principia viam
præbet, hæc enim est ea pars, quam quidam Topicæ vocant, quæ inueniendi ratione
& disputandi artem in quouis problemate, docet circa communia, & probabilia versans.
Ea autem quam Logicæ quidam propriè vocant qua etiam Analytica comprehen
ditur, longè quoq; magis quam Rhetorica ad philosophiam facit; artem namq; sciendi,
ac methodorum rationem hæc vna pars docet: ex qua tota ferè philosophandi ratio
pendet. Quæ namq; ratiocinatio valida sit, quæ secus: quæ gignat scientiam, quæ non
item quæ ratiocinationum differentia, quæ principia, & causæ, & omnino quæ, vel ad
formam, vel ad materiam ratiocinationum spectant, copiosissimè, & ingeniosissimè tradit.
Cuius discipline antiquiores illi cum essent expertes, in ipsa Philosophiæ luce cæcuti
erunt. Harum itaq; partium vtrunq; Philosophus ita tractauit, vt licet seorsum de sin
gula disputasse videatur, quasi in altera inueniendi, in altera sciendi, iudicandiq; ratio
nem traheret, in singula tamen vtrunq; videre liceat, & ex vtraq; vnam disciplinarum
omnium organicam (vt vocant) artem, & veluti ministram, confluat. Hoc autem
proprium Aristotelis inuentum est; hic vnus ipsius fœtus, quem, vt vnus ipse peperit,
ita vnus & dulciter (vt ita dicam) fouit, & aluit, & eleganter efformauit; efformatum
numeris omnibus absolutum; absolutum vt cœlestis munus mortalibus donauit. Nihil
enim vsque ad ea tempora in hac arte traditum inuenit, nisi quos τῶν τῶν μεταφυσικῶν
τῶν ἐρωτητικῶν λόγους, vocat, quasi quæstuum facientium sermones interrogati
uos dicamus. Quæ autem nonnulli ex posteris addere voluerunt, quod longè ab
eo recederent, quantis sophismatum inuolucris, ac tenebris artem repleuerint, vos tes
tes estis doctissimi Peripatetici. Propterea cum tantam disciplinam Philosophus ad
finem perduxisset (tame si modestius ipse de se loquatur) maximas sibi gratias à poste
ris deberi, significare non dubitauit. Videbat enim se his armis philosophiæ studiosos
armasse, quibus instructi, errores antiquorum repellere possent, atque eam in re litte
raria pugnan di rationem edocuisse, qua in liberalium disciplinarum campum descen
dentes: validissimam pro veritate pugnam aggredi non dubitarent, vbi non rursus te
mere, & indoctè, vt veteres illi pugnares caderent: sed & scienter, & doctè, iuxta artis
rationem ferientes, expugnarent ignorantia tenebras; superatisq; rerum difficultatibus,
victoriam ferentes, ac tanquam de hostibus triumphantes, sapientiæ felicitatē assequerentur.
Qui igitur alios tanta de arte sciendi docere potuit, quanta ipsum in tradendis
scientiis arte, & ratione vsum fuisse credemus? Hic enim ut verus sapiens, & alter
Anaxagoræ intellectus ἀμύθη, & superextans omnibus, quæ adhuc confusæ iacebant
Philosophiæ partibus, omnia quæq; in sua genera distinguit, nihilq; non suo ordine lo
cat, ex notioribus semper ignotiorum rerum notitiam quærens, nunquam alio diuertens
rectè tendit: methodoq; breuissima festinans, maturè properat ad finem; vbiq; doctus,
grauis, acutus, plenus, copiosus, & (vt vno verbo dicam) sui ipse nunquam dissimilis.
Qua grauitate, qua copia. Dii imortales, quo ordine de moribus, de virtutibus, regen
disq; familiis, ac ciuitatibus disputat. Quæ vniuerso orbi vt gratissima sunt: ita maxi
mè

Quid est isti
tatum Rhetorico
rum.
Quid est Topica.

Laudatur
Ar. de logi.
ca facultate.

Arist. inuen
tor logicæ.

Arist. perdu
xit ad finem
disciplinas.

Arist. vsum
est palcher
rimo ordi
ne in scri
bendo.

mè necessaria dicantur. Quippe è quibus humana, ciuiliq; vita tota ferè regatur, &
pendeat. Sed hac parte relicta, ne oratio prolixior sit quàm oportet, ad alteram iam,
quàm Græco verbo θεωρητικὴν vocamus, vt longè præstantiorem transcendū est, de qua
tamen breuibus peragemus, in qua maximè splendet Aristotelis ingenium. Nam quis
non miretur virum & plusquam hominem credat, qui ipsam rerum vniuersitatem ag
gredi non dubitauerit; & quasi rerum omnium Dominus, aut Deus, nihil omiserit in
tentatum, de quo non ausus sit veritatem inquirere; rationem cuiusq; vt res ferebat, red
dere; omnia deniq; Naturæ arcana mortalibus euulgare; nec à diuinis ipsis omnino tē
perans? Sed quibus viribus tantam vnus ipse molem, quasi Atlante maior, versat, ac tra
hat? quibus oculis quæ Naturæ sinu abdita latebant videre potuit? quæ potestate, visâ,
alijs aperire? Verum non immeritò prius sapientem omnibus dominari; in omnia po
testatem habere; omnia nosse dicebamus. At verò in tanta rerum multitudine, ac va
rietate, quæ quibus iungit? quæ à quibus separat? quæ iungendi, quæ separandi ratio?
quem ordinem seruat? vnde initium sumit? quæ via pergit? quid vltimo loco relin
quit? Nihil enim sine iudicio, nihil temere, nihil sine ratione facere oportet tantum
Philosophum.

Res igitur omnes in certa (vt dicebamus) genera distinguens quæ motioni obnoxia
sunt, ab immobilibus sciungit; illa quidē naturalia vocans, quod Natura motus prin
cipium sit eius, in quo est; Altera verò, non naturalia, & diuina, quod moueri non pos
sint. Propterea & quæ de illis scientia est, Physicam dixit: quæ verò de diuinis, & immo
bilibus, Diuinam, & Primam Philosophiam nuncupauit; prius tamen de naturalibus,
vt notioribus, agit; vt ex his, quasi per gradus, ad diuina conscendat; quæ propterea
quoque μετὰ τὸ φυσικὸν inscripta sunt: quod post naturalium scientiam discenda essent.
Mirum autem est, quanto ingenio ex his, quæ sensu nota sunt, vel quæ omnes approba
re videntur vbiq; veluti olfactu sagacissimo venetur Philosophus: quæ in ipsis Naturæ
latebris occultissima sunt. Hæc enim vna ratione ad prima quoq; rerū principia, quæ
in se quidem clarissima sunt, nobis tamen densissimis tenebris offeruntur penetrare
potuit. Multa quidem, & longè maiora mihi supersunt dicenda. Vt iam & ipsi videtis
viri Sapientissimi, sed quid ego nunc singula prosequor: & vos frustra audiendo delassos?
Nunquid forè, vt Aristotelis Doctrinam plenè commendem: eiusque ipsius encomia
prorsus absoluiam? Sed nimis ineptus essem, nec immeritò, vel in ipsa rei propositione
ridendus: qui talia in tantis præsertim temporis angustiis tentarem. Nam profectò,
quod Hercules laudes celebratur Lacedæmonij respondisse leguntur, Neminem fuisse,
qui de Hercule non benè sentiret; qui non eum coleret, ac obleruaret, cur non idem mi
hi, si quod ille de Hercule tentabat, & ipse de Aristotele auderem, à vobis tanti Philoso
phi cultoribus responderi posset, Neminem esse, qui Aristotelem non admiraret, non
suspiciat, non obseruet? Verum hæc pauca mihi potius de Aristotele dicenda statuerā:
vt inde lectionum mearum auspicia, ornamentaq; sumerentur; vnde & ortæ sunt, & vi
tam acceperunt: & (vt ita loquar) quotidianum alimentum sibi deinceps cumulaturæ
sunt. Tantum abest, vt Aristotelem meis laudibus ornari, aut potuisse, aut debuisse
credere. Simul quoq; huius nobilissimæ Ciuitatis institutum commendare volebā:
quæ Philosophiæ studiosis tanti viri monumenta publicè prælegi voluit: idq; antiquo
more firmavit; vt iuniores quoq; qui Philosophari incipiunt, monerentur, quanti
vnum Aristotelem facere debeant; ne spinosis quorundam argutijs à tanti Philosophi
authoritate alienentur. Quò deniq; ostenderem quo studiorum cursu, quibus insti
tus ad hanc, quam prius ex omnibus vnam sapientiæ nomine dignam diximus, Philoso
phus & ipse perueniret; & alios peruenire docuerit. Scientiarum namq; omnium finis,
& perfectio est: de qua quidem illud prouerbum iactatum dici potest, Non omnibus
datum est adire Corinthum; quò profectò cum peruentum fuerit: vndiq; sese offerunt
difficultates maximè: vndiq; quæstiones confluunt; in quarum disputatione lucubrati
onibus plurimis, ac laboribus opus est; præsertim cum præter ipsarum rerum, quam ip
se secum afferunt difficultatem: grauissimi, doctissimiq; viri dissentiant: vt longè diffi
cillimum sit de omnibus velle iudicare, aut sententiam ferre. Nec mirum: quia cum
homini Naturæ insitum sit, ad ea sese conuertere quæ cuiq; optima videntur: varia ho

30
Aristo. fuit
quasi plusq;
homo.

Fabula Aclā
tis. i. coli.
Tex. 34.

Auer. 2. de
gener. con
men. 46.

De immobi
libus habet
ur diuina
scientia.

Multa alia
de Arist. di
ci possent.

Responsio La
cedæmonio
rum de Her
cule.

Laudantur
qui sequun
tur Arist. do
ctrinam.

Antiquū ad
agium.

Quod inscri
bit naturaliter
homini.

Universitas
Laudantur
Romani co-
tra barba-
ras natio-
nes.

Claua Her-
culis.

Laudantur
Dantes ope-
ra metaphy-
sica.

Alex. Aphro-
disiensis ve-
rus Aristote-
licus.

Præponitur
commenta-
tor Auerr.

Albertus
Magnus.

Laudes D.
Thomæ ex
Pico miran-
dulano.

Aegidius Ro-
manus.

Ioannes Sco-
tus.

Ioannes Bac-
conitanus.

minum genera, varijs se actionibus dederunt; ijs potissimum, quibus opulenta cum suppellectili sibi vitæ comoda compararent, vel aliquid saltem humanæ laudis attingerent, suse; exemplo ad eadem, quæ ipsi summis laboribus, eruminiq; plurimis obeunda posteris memoriam excitarent. Hinc naturales coronæ, Gramineæ, Ciuicæ, ac Aureæ adinueniunt, excogitataq; sunt, quas ut assequerentur, quid non ij, qui albo erant militiæ antiquitus inscripti fecerunt nostri Romani in extremas, barbarasq; nationes? Si nāquam maxima adire pericula, maximosque labores sustinuerunt, nec aliam quidem ob causam, nisi quod gloriam sibi, veluti summum bonum constituerunt, nec non pro ea mori decernentes gloriosum haberi. Si itaq; ij, quibus fortasse nulla aderat literarum cognitio, non absq; censore tor de se, ac tanta præstitere, quibus cartis plus mille redundant historiæ quid agendum ijs, qui rerum naturæ varietatibus, earūq; subtilitatibus perspicendis incubunt, ijs vel maximè, qui Metaphysicorum coronam sunt adepturi? Nihil superest profecto, nisi claua (ut dicā) de manu Herculis erepta improbo labore scrupulos omnes omnesq; difficultates euincant, nimirum quod illorum gloria solida non fuerit, sed futilis, atq; caduca; eorumq; coronæ adubræ gloriæ sint imagines; Horum certa, stabilis atq; perpetua; eorumq; coronæ veræ, ac sempiternæ sint gloriæ simulachra. Qui ergo literarum studijs, ijsq; maximè meta-physicis in vigilanti, vasto ipsarum gurgite nantes, vilo absq; naufragio, non illarum corticem tantum callentes, sed sensum, hi ad veram gloriam sibi parant ascensum. Propterea multi quidem in hac Philosophiæ partem, egregiam operam nauauerunt; siue expositionem verborum, siue quæstionum disputationem consideremus: Sed qui extat ex Græcis quidem, maximum illum peripateticum habemus Alexandrum Aphrodisiensem, a quo olim Alexandri vocabatur, qui Aristotelis doctrinam profiterentur, quod hic vnus videretur verborum Aristotelis sensum tenuisse.

Sunt tamen qui negent hæc, quæ in hos libros extant commentaria, illius esse; & Alexandro nomini respondere aliquando non videantur.

Ex Arabicis autem clarissimum illum Auerroem Commentatoris nomen, suis temporibus non immerito adeptum: a quotidem Auerroista nuncupati, qui tunc Aristotelis doctrinam magis sectarentur.

Cui ex Latinis Magni nominis succedit Albertus ille Alemanus, qui sua doctrina, & copia, vniuersam Philosophiam ditasse visus est.

Post quem nulli postponendus insequitur D. Thomas, Expositoris nomen sortitus; vir de philosophiæ studiosis optimè meritis: qui suis expositionibus nullam non illi strauit philosophiæ partem. Tantam enim suæ doctrinæ facilitate, clarissimoq; ingenio lucem attulit Arist. libris, alioquin apud Latinos eo tempore obscurissimis: ut doctissimus ille Picus suspiciens virum ac admiratus affirmandum non dubitauerit, vnum Thomam Aquinatem fecisse, ut Aristoteles, qui tunc apud Latinos, aut mutus, aut ignota lingua videbatur, vocem clarissimam in scholis emitteret: ac ita loqueretur, ut intelligi posset: Græcis enim tunc temporis carebant Latini, & Auerroes sæpè corrupta exemplaria interpretabatur. Et Albertus magis doctrinam, quam verborum Philosophi expositionem attulisse visus est.

Quid igitur de viro doctissimo Egidio Romano dicam? cuius in multas Philosophiæ partes nunquam satis laudari, & in hanc quidem non contemnendi extat labores.

Est quoque Ioannes Scotus non prætermittendus: vir acie ingenij insignis, & notissimus; qui ob genus disputandi acutum, & sublime, inter huius scientiæ diuinæ professores visus est nonnullis aliquando palmam tulisse.

Libentius adhuc & probatissimum Patrem, ab omnibus iure omni laudandum Ioannem Baconitanum Carmelitarum ordinis decus, hoc quoq; loco recenserem verum diuinus ipsius animus, Catholice veritatis scrutator assiduus cū non tulit humanis hisce, ac mortalibus immisceri,

Sunt & posteriores non indocti, nec ignobiles viri: prioribus tamen non comparandi, & in quibus semper aliquid desideres; & si quid; scilicet ut plurimum additisimi; & quos prosequi longius, difficile esset. Iam nanq; dicendi finem facio: ne vos maiori tedio afficiam.

Ego

Ego (ut verum fatear) nullius addictus, iuravi in verba Magistri: vnus tamen nobis Magister erit Arist. ex cuius doctrina quæstiones, & difficultates omnes pro viribus soluemus. Alijs autem, ut huius magistri discipulis, & sectatoribus utemur; quibus tantum & nos assentiemus, quantum & ipsi in Philosophiæ negotio, à Philosopho, & Magistro Philosophorum Aristotele non dissentient.

Faucat igitur capitis his, ille qui vnus veram sapientiam docere: & veram felicitatē elargiri potest D. N. Iesus Christus: cui gloria in sæcula. Amen.

Ceterum vobis Celeberrimi, atq; Ornatissimi Viri, qui me hodie dicentem, attentè, atq; humaniter sustinistis, omnium opifex, Nestoreos annos, & optima queq; liberalissimè rependat. Ego sanè vobis ingenium, industriam, vitam deniq; ipsam mirum in modum debeo: semperq; me eandem vobis ingenuè debere profitebor. Dicebam.

F I N I S.

AD LECTOREM.

Iraberis fortasse candide lector nos orationem quam elapsis temporibus in publico Neapolis Gymnasio diuinis Aristotelis libros interpretantes publice recitauimus, huic inseruisse locum tum quia in congruum satis, rationiq; minimè consentaneum videbatur orationem istam, quæ ad diuinam Arist. Philosophiæ libros præludium quoddam est, hic vbi de rebus natura constantibus disputatio fit, absq; vilo prorsus ordine interfere, tum quia & si hic locus sibi proprius esset, quæstiones illas quæ ab omni abstrahunt materia, huic simul orationi annexere oportebat. His iustis de causis nulla vniquam ratione mihi satis persuadere potui, ut istam huic loco orationem apponerem. Verumenimvero tot tantisq; Nobilium quorūdam virorū (quibus satis debeo) precibus defatigatus obnixeq; rogatus sum, ut breue minusq; politum immaturi setus nostri, exordium istud ante tempus in lucem prodire passus sim. Hi enim tanto sagacitæ illius Philosophorum Principis doctrinæ amore affecti sunt. ~ eius encomia laudesq; gratis auribus libentissimoq; animo recipere nimiam defatigantur, de quo tamen etsi illis plura hoc loco, nobis tamen per pauca dixisse videtur, quicquid tamen sit hoc fortuito quodam veluti casu, id nobis minime cogitantibus euenit, ut orationicula ista quasi prænuntio quodam animi nostri sententiam aperiremus, siquidem lectiones omnes, quas diuinis Arist. libros publice interpretantes conscripsimus in lucem edere diu a nobis propositum deliberatumq; est: quas diuino fauente numine ad commune studiosorum omnium commodum, quam citissime typis mandari curabimus. Vale.

33
Quis Auctor
præponitur
interpretatus.

Reduntur a-
diones gra-
tiarum au-
ditoribus.

Vt liber hic sine erroribus, & mendis excuderetur (benigne lector) omnem diligentiam adhibuimus, fieri tamen non potuit, quin non accideret in eo, quod in omnibus fere alijs libris edendis contingit, tum ex impressorum ignavia, cum in castigandis erroribus ipsos laboris pigeat, & ne plurimos mihi liui- di valeant abscribere, insigniores vt vides corrigere decreui: Sunt & plurima alia errata in punctuationibus, commatibus, literis, ac literarum inuersionibus, que omnia animi tui iudicio perpendere poteris. Vale.

Primus numerus indicat paginam, secundus columnam, tertius versum.

• Prima dictio est error, sequens est correptio erroris.

4. assentire. 1. sentire. 4. 7. dispositio. 2. disposito. 9. 8. receptibilia. 1. receptine. 35. 8. penetrabilia. 1. penetrabiles. 8. certiora. 1. certiores. 37. 9. aia. 1. animā. 4. 9. bis. 1. his. 16. 9. demonstrationes. 1. demonstrationes. 21. 10. solus. 1. solius. 10. sed. 2. 8. 11. negatur, negatur, semel tantum, legi debet. 12. antecedes. 1. antecedens. 11. 12. substantia. 2. substantia. 4. 12. sequētibz. 2. sequentibus. 19. 13. philopus. 1. philoso- phus. 28. 13. noctu in add. noctua. 16. materialium, 1. immaterialibus. 30. 19. 10 in add. re. 20. esse. 2. est vltimo. 24. & est. 2. superfluit. 18. 12. tertio. 2. secundo. 8. 29. soluens in add. solues. 6. Zimmaram in add. Zimaram hic error pluries reperitur, sicut & iste iannunus, lege Iandunus. 12. fauellus lege Iauellus. 75. indeficatur. 2. identificatur. 6. 80. vider. 2. videt. 8. 81. babent. 1. habent. 42. 82. astu. 1. actu. 26. 83. dispositio. 1. dispositio. 37. 87. lumam. 2. lumen. 95. scilicet, versu antepenultimo. 98. efficit in add. effecit. 115. secundum. 2. secundum. 14. 119. vitam. 1. vnam. 28. 119. consequentia. 2. consequentia. 15. 120. specifica. 1. specific. 10. 120. sed. 1. se. 13. 121. sit. 2. sit. 9. 124. cognoscent. 2. cognoscens. 16. 12. ntrumque 2. vtrumq; 17. 124. pertinere. 2. pertineret. 7. 124. cognoscent. 2. cognoscens. 16. 125. organica. 1. organica. 25. 126. illis. 2. illa. 11. 128. fuisset in add. fuissent. 129. plurimum in add. plurimum. 129. operatinem in add. operationem. 129. mootus. 2. motus. 130. diuersitatem. 2. diuersitate. 13. 131. representatē. 2. representantem. 25. 132. sensuum. 18. 132. calefit. 2. calefit. 37. 134. diffinit. 1. diffinitur penultimo. 134. clontur. 2. elongatur. 22. 135. immutabilitar in add. immobilitari. 137. bene. 1. be- ne. 20. 138. elicere. 2. adde est agere. 19. 138. rationalem. 2. respectum. 33. 138. co- gnoscit. 2. cognoscitur. 33. 141. præsenter in add. representat. 135. natura. 2. natu- ram. 12. 146. impossibilis in add. impassibilis. 147. subiecta. 1. substantia. 3. 147. Ia uellus in margine. 147. intellect. 2. intellectum. 22. 148. Entiqui. 1. Antiqui. 32. 148. potentia. 2. possibilem. 4. 148. vacauit. 2. vocauit. 35. 148. Abubacher. 2. Albu- mafar penultimo. 149. confusatis. 1. confutatis. 11. 149. substantia. 1. subiecta. 20. 150. intalligere. 1. intelligere. 39. 150. instramento. 1. instrumento. 40. 151. pri- muo. 1. primo. 35. 151. substantia. 2. substantia. 8. 163. nihil in add. nihil bis le- gitur ibidem in cum in eum. 168. in margine diem, dicit. 169. fuerit in add. fuerit 171. pecies. 2. species. 34. 172. dupliciter in margine dupliciter. 176. Baccorani in add. Barconitani, 202. erroris in add. erroris.

REGESTVM.

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
 A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L M M N N,

Omnia sunt integra folia.

R O M A E,

Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Cameracenses
 Anno. M. D. LXXVI.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF DEUSTO
BIBLIOTECA

1911

1911

